AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO
IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

JAWNE

Egz. nr 1

ASG wewn. 3543/80

BIBLIOTEKA NARODOWA
Dział Zbiorów Specjalnych

DZIAŁANIA BOJOWE DYWIZJI (DZ, DPanc)

Podręcznik

BIBLIOTEKA NAUKOWA
Archiwum

44901

WARSZAWA 1980

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

JAWNE

[redacted]

Egz. nr 1

ASG wewn. 3543/80

BIBLIOTEKA GŁÓWNA ASG WP
[redacted]
Nr inw. [redacted]
Nr 46 204

DZIAŁANIA BOJOWE DYWIZJI (DZ, DPanc)

Podręcznik

BIBLIOTEKA NAUKOWA
[redacted]
44901

WARSZAWA 1980

A K A D E M I A S Z T A B U G E N E R A L N E G O WP

W Y D Z I A Ł W O J S K L Ą D O W Y C H

K A T E D R A T A K T Y K I O G Ó L N E J

JAWNE

PODSTAWA
Ustawa z dnia 22 stycznia 1999 roku
art. 86 ust. 2
(Dz.U. MP Nr 11 poz. 95)
podpis

PRZEKLASYFIKOWANO
Protokół Nr 12657

ASG wewn. 3543/80

Egz.nr 1

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Dział Zbiorów Specjalnych
Nr ewid. 01632
(II) 16 zał.

DZIAŁANIA BOJOWE DYWIZJI

/DZ, DPanc/

P o d r ę c z n i k

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Działu Zbiorów Specjalnych
Nr ewid. [redacted]44901

WARSZAWA 1980 r.

Skład zespołu autorskiego:

Przewodniczący: płk dr Marian LASZCZYK

Członkowie: płk dypl. Józef GŁADYSZ, płk dypl. Antoni LIGIĘZA, płk dypl. Ludwik WALINOWICZ, ppłk dypl. Roman KARAŚ, ppłk dypl. Janusz KARPIŃSKI, ppłk dypl. Wiesław PAJĄK, mjr dypl. Michał HUZARSKI, mjr dypl. Zygmunt KONIECZNY, mjr dypl. Marian KRZYPKOWSKI, mjr dypl. Edward MICHAŁOWSKI, mjr dypl. Adam RĘBACZ, mjr dypl. Ryszard WRÓBLEWSKI, kpt. dypl. Ryszard KORDAS, kpt. dypl. Julian MAJ, kpt. dypl. Jerzy ZIELIŃSKI

Wprowadzam do użytku jako pomoc szkoleniową dla nauczycieli akademickich i słuchaczy podręcznik "Działania bojowe dywizji".

KOMENDANT
AKADEMII SZTABU GENERALNEGO WP

gen. broni dr Józef KAMIŃSKI

SPIS TREŚCI

	Str.
Rozdział I. ZASADY OGÓLNE	13
1. Pojęcie taktyki ogólnej	13
2. Rodzaje sił zbrojnych, ich skład i przeznaczenie	14
3. Zasady walki ogólnowojskowej i ich charakterystyka	22
Rozdział II. MARSZ I PRZEWOZY WOJSK	30
1. Ogólne zasady marszu i przewozów	30
2. Możliwości marszowe dywizji	36
3. Zasady tworzenia ugrupowania marszowego	38
4. Marsz w warunkach szczególnych	41
4.1. W zimie i w czasie roztopów	41
4.2. W terenie lesisto-jeziornym	42
4.3. W górach	43
4.4. Przez miasto /rejon zurbanizowany/	45
5. Organizacja marszu i przewozów	45
5.1. Powzięcie decyzji	45
5.2. Postawienie zadań	50
5.3. Właściwości zabezpieczenia marszu	51
Rozdział III. ROZMIESZCZENIE WOJSK W TERENIE I ICH UBEZPIECZENIE	62
1. Ogólne zasady rozmieszczenia wojsk w terenie	62
2. Rozmieszczenie wojsk w rejonie ześrodkowania	64
3. Zasady ubezpieczenia dywizji na postoju	67
Rozdział IV. NATARCIE	70
1. Ogólne zasady natarcia	70
1.1. Istota natarcia i znaczenie przewagi	70
1.2. Formy natarcia	71
1.3. Miejsce i rola dywizji w natarciu	74
1.4. Zadania i tempo natarcia	76
1.5. Sposoby przejścia do natarcia	78
1.6. Ugrupowanie bojowe dywizji do natarcia i zadania poszczególnych jej elementów	80

Str.

2. Organizacja natarcia 87
2.1. Powzięcie decyzji..... 88
2.2. Rekonesans i postawienie zadań 96
2.3. Organizacja współdziałania 97
2.4. Organizacja dowodzenia 101
2.5. Zabezpieczenie działań bojowych 103
3. Rozwinięcie wojsk do natarcia 109
3.1. W natarciu z marszu 109
3.2. W natarciu z rejonu wyjściowego położonego w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem 112
4. Prowadzenie natarcia 113
4.1. Atak i przełamanie obrony nieprzyjaciela 113
4.2. Bój spotkaniowy 118
4.3. Pościg 120
4.4. Odpieranie kontrataków 122
5. Forsowanie przeszkód wodnych 124
5.1. Sposoby forsowania przeszkód wodnych 124
5.2. Zasady forsowania przeszkód wodnych 125
5.3. Organizacja forsowania 127
5.4. Dowodzenie podczas forsowania 134
5.5. Zabezpieczenie forsowania 135
5.6. Forsowanie przeszkód wodnych przez dywizję .. 137
6. Natarcie w rejonie zurbanizowanym 141
6.1. Wpływ rejonu zurbanizowanego na natarcie 141
6.2. Cechy szczególne natarcia w rejonie zurbanizowanym 144
6.3. Zadania w natarciu w rejonie zurbanizowanym i w mieście 146
6.4. Ugrupowanie wojsk 148
6.5. Organizacja natarcia 154
6.6. Dowodzenie 158
6.7. Zabezpieczenie natarcia 159
6.8. Prowadzenie natarcia 164
7. Natarcie wzdłuż wybrzeża morskiego 166
7.1. Cechy szczególne natarcia wzdłuż wybrzeża morskiego 166
7.2. Właściwości organizacji natarcia 169

Str.

7.3. Właściwości prowadzenia natarcia 173
8. Natarcie w górach 176
8.1. Wpływ gór na organizację i prowadzenie natarcia 176
8.2. Cechy szczególne natarcia w górach 179
8.3. Zadania w natarciu w górach 180
8.4. Ugrupowanie bojowe 182
8.5. Organizacja natarcia 184
8.6. Dowodzenie 186
8.7. Zabezpieczenie działań bojowych 188
8.8. Prowadzenie natarcia 191
9. Natarcie w terenie lesisto-jeziornym 194
9.1. Wpływ terenu lesisto-jeziornego na natarcie 194
9.2. Cechy szczególne natarcia w terenie lesisto-jeziornym 196
9.3. Zadania dywizji w natarciu w terenie lesisto-jeziornym 197
9.4. Ugrupowanie bojowe 198
9.5. Organizacja natarcia 199
9.6. Dowodzenie 201
9.7. Zabezpieczenie działań bojowych 201
9.8. Prowadzenie natarcia 202
10. Natarcie w zimie 203
10.1. Wpływ zimy na natarcie 203
10.2. Zadania w natarciu w zimie 205
10.3. Ugrupowanie bojowe 206
10.4. Organizacja natarcia 207
10.5. Prowadzenie natarcia 210
11. Natarcie w nocy 215
11.1. Wpływ warunków nocy na natarcie 215
11.2. Cechy szczególne natarcia 218
11.3. Zadania w natarciu w nocy 220
11.4. Ugrupowanie bojowe 220
11.5. Organizacja natarcia 221
11.6. Dowodzenie 224
11.7. Zabezpieczenie natarcia 225
11.8. Prowadzenie natarcia 227

Str.

Rozdział V. OBRONA 231
1. Zasady ogólne 231
1.1. Istota i cel obrony 231
1.2. Warunki przejścia dywizji do obrony 232
1.3. Miejsce, zadania i możliwości dywizji w obronie 234
1.4. Elementy obrony dywizji 236
2. Organizacja obrony 246
2.1. Powzięcie decyzji 247
2.2. Zadania bojowe 252
2.3. Rekonesans 253
2.4. Organizacja współdziałania 254
2.5. Organizacja systemu ognia 255
2.6. Dowodzenie 256
2.7. Zabezpieczenie działań bojowych 256
3. Prowadzenie obrony 260
3.1. Udział dywizji w zerwaniu natarcia nieprzyjaciela 260
3.2. Odparcie ataku i załamanie natarcia nieprzyjaciela przed przednim skrajem obrony..... 261
3.3. Rozbicie nieprzyjaciela w głębi obrony 262
4. Obrona przeszkód wodnych 263
4.1. Wpływ przeszkód wodnych na organizację i prowadzenie obrony 263
4.2. Cechy szczególne obrony przeszkód wodnych ... 264
4.3. Możliwości bojowe dywizji 265
4.4. Właściwości ugrupowania 266
4.5. Organizacja obrony /rekonesans, postawienie zadań i organizacja współdziałania/ 267
4.6. Właściwości dowodzenia 269
4.7. Specyfika zabezpieczenia działań bojowych w obronie przeszkód wodnych 269
4.8. Prowadzenie obrony przeszkody wodnej 271
5. Obrona w rejonie zurbanizowanym 273
5.1. Wpływ rejonu zurbanizowanego na organizację i prowadzenie obrony 273
5.2. Cechy szczególne obrony w rejonie zurbanizowanym 276

Str.

5.3. Możliwości bojowe dywizji w obronie rejonu zurbanizowanego 278
5.4. Ugrupowanie wojsk 279
5.5. System ognia 281
5.6. Inżynieryjna rozbudowa obrony 281
5.7. Organizacja obrony 282
5.8. Dowodzenie 284
5.9. Zabezpieczenie działań obronnych w rejonie zurbanizowanym 285
5.10. Prowadzenie obrony w rejonie zurbanizowanym.. 287
6. Obrona wybrzeża morskiego 290
6.1. Ogólne właściwości obrony wybrzeża morskiego.. 290
6.2. Warunki przejścia do obrony wybrzeża morskiego 292
6.3. Miejsce, rola i zadania dywizji w obronie wybrzeża 292
6.4. Możliwości bojowe dywizji w obronie wybrzeża.. 293
6.5. Ugrupowanie wojsk..... 294
6.6. System ognia 296
6.7. Inżynieryjna rozbudowa obrony wybrzeża 297
6.8. Organizacja obrony 300
6.9. Zabezpieczenie działań bojowych w obronie wybrzeża 301
6.10. Prowadzenie obrony wybrzeża 304
7. Obrona w górach 307
7.1. Wpływ gór na organizację i prowadzenie obrony 307
7.2. Cechy szczególne obrony w górach 309
7.3. Miejsce i rola dywizji w obronie w górach 311
7.4. Ugrupowanie bojowe 313
7.5. System ognia 316
7.6. Inżynieryjna rozbudowa obrony 317
7.7. Organizacja obrony w górach 318
7.8. Dowodzenie 321
7.9. Zabezpieczenie działań bojowych 322
7.10. Prowadzenie obrony w górach 325
8. Obrona w terenie lesisto-jeziornym 329
8.1. Wpływ terenu lesisto-jeziornego na organizację i prowadzenie obrony 329
8.2. Właściwości obrony w terenie lesisto-jeziornym 330

Str.

8.3. Możliwości bojowe dywizji w obronie w terenie lesisto-jeziornym 331
8.4. Ugrupowanie bojowe 331
8.5. System ognia 333
8.6. Inżynieryjna rozbudowa obrony 334
8.7. Organizacja obrony 335
8.8. Zabezpieczenie działań bojowych w terenie lesisto-jeziornym 337
8.9. Prowadzenie obrony w terenie lesisto-jeziornym 341
9. Obrona w zimie 343
9.1. Wpływ zimy na organizację i prowadzenie obrony 343
9.2. Możliwości bojowe dywizji 344
9.3. Ugrupowanie bojowe 345
9.4. System ognia 347
9.5. Inżynieryjna rozbudowa 347
9.6. Organizacja obrony 348
9.7. Zabezpieczenie działań bojowych 350
9.8. Prowadzenie obrony w zimie 354
10. Obrona w nocy 355
10.1. Wpływ nocy /ograniczonej widoczności/ na obronę 355
10.2. Cechy szczególne obrony w nocy 356
10.3. Ugrupowanie bojowe oraz wykorzystanie sił i środków dywizji w obronie 358
10.4. Organizacja obrony dywizji w nocy 359
10.5. Zabezpieczenie obrony dywizji w nocy 361
10.6. Prowadzenie walki obronnej w nocy 363

Rozdział VI. WYCOFANIE 366
1. Ogólne zasady wycofania 366
2. Organizacja wycofania 370
3. Specyfika zabezpieczenia bojowego wycofania 374
4. Wyjście z walki i prowadzenie wycofania 377
Rozdział VII. WALKA W OKRĄŻENIU I O WYJŚCIE Z OKRĄŻENIA 385
1. Właściwości walki w okrążeniu 385
1.1. Warunki zaistnienia okrążenia 385
1.2. Właściwości ugrupowania bojowego w okrążeniu 388

Str.

2. Organizacja walki w okrążeniu 392
2.1. Powzięcie decyzji 392
2.2. Postawienie zadań bojowych i organizacja współdziałania 394
2.3. Dowodzenie 395
2.4. Zabezpieczenie działań bojowych 396
2.5. Prowadzenie walki w okrążeniu 399
3. Wyjście z okrążenia 401
3.1. Wybór kierunku i czasu wyjścia z okrążenia ... 401
3.2. Właściwości ugrupowania bojowego dywizji podczas wyjścia z okrążenia 402
3.3. Walka o wyjście z okrążenia 407
Rozdział VIII. DZIAŁANIA RAJDOWE 415
1. Zasady ogólne 415
1.1. Istota i cel działań rajdowych 415
1.2. Ocena obiektów w ugrupowaniu nieprzyjaciela .. 417
2. Zadania, skład, ugrupowanie i możliwości bojowe oddziałów wydzielonych dywizji podczas działań rajdowych 420
2.1. Podstawowe zadania OW dywizji w działaniach rajdowych 420
2.2. Skład, ugrupowanie i możliwości bojowe OW 420
3. Organizacja działań rajdowych 423
3.1. Wypracowanie decyzji 423
3.2. Postawienie zadań i organizacja współdziałania 424
3.3. Zabezpieczenie działań rajdowych 426
4. Prowadzenie działań rajdowych 428

ZAŁĄCZNIKI ..... wklejki po stronie 434
Nr 1 - Rodzaje marszów w zależności od linii frontu
Nr 2 - Schemat dróg marszu dywizji
Nr 3 - Linia wyjściowa, linie wyrównania, organizacja odpoczynków
Nr 4 - Ugrupowanie marszowe dywizji przed wybuchem wojny /w okresie zagrożenia/
Nr 5 - Ugrupowanie marszowe dywizji po wybuchu wojny
Nr 6 - Ugrupowanie bojowe i zadania dywizji zmechanizowanej w natarciu /wariant/

Nr 7 - Natarcie DZ wzdłuż wybrzeża morskiego /wariant/

Nr 8 - Sposób przejścia morzem i możliwe zadania desantu morskiego podczas natarcia dywizji wzdłuż wybrzeża morskiego

Nr 9 - Lądowanie desantu

Nr 10 - Ugrupowanie bojowe DZ w obronie /wariant/

Nr 11 - Ugrupowanie bojowe DPanc w obronie /wariant/

Nr 12 - Wykonanie kontrataku drugim rzutem dywizji

Nr 13 - Obrona DZ na wybrzeżu morskim /wariant/

Nr 14 - Formy działań rajdowych prowadzonych przez OW

Nr 15 - Formy działań rajdowych prowadzonych przez OW

Nr 16 - Głębokość zadań OW podczas prowadzenia działań rajdowych

R o z d z i a ł I

ZASADY OGÓLNE

1. Pojęcie taktyki ogólnej

W znaczeniu ogólnym pojęcie: taktyka /z gr. taktike, techne - sztuka, tasso - porządkuje, początkowo oznaczało sztukę ugrupowania wojsk do walki/ dotyczy sposobu, metody postępowania mającej doprowadzić do osiągnięcia określonego celu.

W terminologii wojskowej taktyka oznacza sztukę ugrupowania wojsk do walki. Jest ona najstarszą dziedziną sztuki wojennej, wiedzą o walce i zajmuje się zagadnieniami organizacji i prowadzenia walki pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych. Podobnie jak inne działy sztuki wojennej posiada dwa aspekty: teoretyczny i praktyczny.

W teoretycznym aspekcie taktyka bada i określa: charakter współczesnej walki, prawidłowości walki zbrojnej prowadzonej taktycznymi siłami i środkami, zasady organizacji i prowadzenia działań bojowych, zasady użycia w walce sił i środków, zasady dowodzenia oraz wszechstronnego zabezpieczenia działań bojowych.

W aspekcie praktycznym taktyka zajmuje się przygotowaniem, przeprowadzeniem i zabezpieczeniem walki z uwzględnieniem realnie istniejącej sytuacji i okoliczności.

Ze względu na charakter wykonywanych zadań, założenia teoretyczne oraz specyfikę uzbrojenia i wyposażenia technicznego rozróżniamy taktykę: ogólną, rodzajów wojsk i służb wojsk lądowych, lotnictwa operacyjnego, wojsk obrony powietrznej kraju, marynarki wojennej, sił i środków obrony terytorium kraju. Oprócz tego istnieje taktyka o specyficznych formach i sposobach działania - taktyka partyzancka.

Taktyka ogólna jest dyscypliną nnukową, obejmującą zagadnienia przygotowania i prowadzenia walki ogólnowojskowej pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych z udziałem innych rodzajów wojsk i służb.

Taktyka ogólna bada i określa w szczególności: podstawowe rodzaje i formy działań bojowych; współdziałanie w walce pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych ogólnowojskowych z oddziałami i związkami poszczególnych rodzajów wojsk i służb; podstawowe zasady szkolenia wszystkich rodzajów wojsk, a także nowe formy i sposoby prowadzenia walki.

Taktyka rodzajów wojsk jest dyscypliną naukową, badającą i określającą prawidłowości walki danego rodzaju wojsk czy służb. Wypracowuje ona sposoby przygotowania i prowadzenia walki przez jednorodne pododdziały, oddziały i związki danego rodzaju wojsk czy służb w różnorodnych warunkach sytuacji z uwzględnieniem ich możliwości bojowych.

Wiodącą dyscypliną jest taktyka ogólna. Określa ona zadania wojsk i służb w walce ogólnowojskowej, charakter i sposoby wspólnego działania w różnorodnej sytuacji/wywierając wpływ na ich doskonalenie/. Możliwości pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych, rodzajów wojsk i służb oraz ich metody i sposoby walki wywierają określony wpływ na rozwój taktyki ogólnej.

Treścią pojęcia taktyki jest walka zbrojna.

2. Rodzaje sił zbrojnych, ich skład i przeznaczenie

W skład sił zbrojnych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej wchodzą:

- wojska lądowe;
- wojska obrony powietrznej kraju;
- wojska lotnicze;
- marynarka wojenna.

Według przeznaczenia i wykonywanych zadań wyróżnia się w siłach zbrojnych:

- Wojska operacyjne - przeznaczone do realizacji zadań bojowych na froncie zewnętrznym, głównie do działań w ramach Zjednoczonych Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego. W skład tych wojsk wchodzą: związki operacyjne, związki taktyczne i oddziały wojsk

lądowych, lotnictwo frontowe oraz związki i oddziały marynarki wojennej.

- Wojska obrony terytorium kraju - przeznaczone do wykonywania zadań obronnych na obszarze kraju oraz bezpośredniego lub pośredniego wsparcia działania wojsk operacyjnych. W ich skład wchodzą: związki taktyczne i oddziały wojsk lądowych, związki i oddziały wojsk obrony powietrznej kraju, związki i oddziały marynarki wojennej.

Wojskom lądowym przypada decydująca rola w rozbiciu nieprzyjaciela. Wykorzystując skutki uderzeń jądrowych i konwencjonalnych środków rażenia, obezwładnienia radioelektronicznego oraz stosując desanty, mogą one: skutecznie prowadzić natarcie, opanować terytorium nieprzyjaciela oraz trwale utrzymywać zajęte rejony.

Wojska lądowe składają się:

- z rodzajów wojsk: zmechanizowanych, pancernych, desantowych, rakietowych, artylerii, obrony przeciwlotniczej;
- z wojsk specjalnych: inżynieryjnych, chemicznych, łączności, rozpoznawczych, radiotechnicznych i walki radioelektronicznej;
- ze służb: technicznych i kwatermistrzowskich z podległymi im związkami i jednostkami tyłowymi.

Wojska zmechanizowane są jednym z głównych rodzajów wojsk. Wyposażone w nowoczesny sprzęt techniczny są wystarczająco odporne na działanie środków masowego rażenia i środków ogniowych. Posiadają duże zdolności pokonywania terenu. Mogą szybko wykonywać marsz, prowadzić w wysokim tempie manewrowe i rozstrzygające działania bojowe o każdej porze roku i doby, w każdych warunkach atmosferycznych i w różnym terenie.

Wojska pancerne są główną siłą uderzeniową wojsk lądowych. Charakteryzują się dużą siłą ognia, ruchliwością i manewrowością oraz dużą odpornością na działanie środków masowego rażenia. Właściwości bojowe wojsk pancernych umożliwiają im wykorzystanie skutków użycia broni jądrowej, innych środków masowego rażenia, prowadzenie manewrowych działań bojowych i rozbicie nieprzyjaciela w krótkim czasie oraz szybkie pokonywanie dużych stref skażeń.

Wojsk pancernych używa się przede wszystkim na głównych kierunkach działania do realizacji najważniejszych zadań, polegających na wykonaniu silnych i głębokich uderzeń, zwłaszcza na kierunkach użycia broni jądrowej.

Wojska zmechanizowane i wojska pancerne zorganizowane są w dywizje i pułki, które ze względu na wszechstronne możliwości bojowe oraz zdolności samodzielnego prowadzenia walki stanowią ogólnowojskowe związki taktyczne /oddziały/.

Wartość bojowa dywizji pancernych i zmechanizowanych wypływa z ich zdolności prowadzenia skutecznych działań w każdych warunkach pola walki. Zadania bojowe wykonują one w ścisłym współdziałaniu z innymi dywizjami /pułkami/ oraz ze związkami taktycznymi i oddziałami innych rodzajów wojsk i rodzajów sił zbrojnych, a zwłaszcza z lotnictwem, wojskami rakietowymi i desantowymi.

Wojska desantowe składają się z dywizji powietrznodesantowej i dywizji desantowej.

Dywizja powietrznodesantowa /batalion powietrznodesantowy/ jest związkiem taktycznym /oddziałem/, przeznaczonym do wykonywania zadań wymagających opanowania i utrzymania rejonu lub obiektu w głębi ugrupowania wojsk nieprzyjaciela. Działa ona na korzyść określonego zgrupowania /związku/ operacyjnego wojsk lądowych lub marynarki wojennej, z nim współdziałając.

Całością sił dywizja powietrznodesantowa wykonuje zadania o charakterze operacyjnym.

Całością lub siłami głównymi może opanowywać i utrzymywać przeprawy /cieśniny/, wyspy, bazy lotnicze, powstrzymywać odwody, opanowywać rubieże w celu okrążenia nieprzyjaciela wspólnie z innymi dywizjami /pułkami/.

Możliwe jest użycie dywizji powietrznodesantowej w składzie dużego zgrupowania desantowego /strategicznego desantu powietrznego/; część sił może wydzielić do prowadzenia działań specjalnych /rozpoznania i dywersji/.

Dywizja desantowa przeznaczona jest głównie do prowadzenia morskich działań desantowych samodzielnie lub w składzie operacyjnego zgrupowania desantowego.

W ramach morskich działań desantowych dywizja /pułk/ desantowa może opanowywać nieduże wyspy, bazy morskie, porty i inne obiekty na wybrzeżu, wykonywać uderzenia na tyły nieprzyjacie-

la od strony morza, ułatwiające wojskom własnym działanie wzdłuż wybrzeża lub w kierunku wybrzeża; część sił może wydzielić do prowadzenia rozpoznania i dywersji.

Na kierunkach lądowych może być użyta do natarcia prowadzonego na wybrzeżu morskim, zwłaszcza do forsowania szerokich przeszkód wodnych /ujść rzek, zalewów/ lub do obrony.

Wojska rakietowe składają się ze związków taktycznych i oddziałów rakiet operacyjno-taktycznych i taktycznych. Związki taktyczne i oddziały rakiet wchodzą w skład związków operacyjnych i ogólnowojskowych związków taktycznych.

Wojska rakietowe przeznaczone są do zwalczania ładunkami jądrowymi i konwencjonalnymi środków napadu jądrowego i innych ważnych obiektów na całą głębokość ugrupowania operacyjnego nieprzyjaciela. W działaniach prowadzonych bez użycia broni jądrowej mogą być wykorzystane do wykonywania uderzeń ładunkami konwencjonalnymi w celu obezwładnienia /nękania/ stanowisk dowodzenia, środków obrony przeciwlotniczej, śmigłowców na lądowiskach i innych obiektów o dużej wrażliwości na działanie odłamków.

Artyleria składa się ze związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów artylerii /rakietowej, armatniej, haubicznej/, przeciwpancernych pocisków kierowanych i moździerzy. Artyleria wchodząca organicznie w skład związków operacyjnych, ogólnowojskowych związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów dzieli się na artylerię armijną, dywizyjną, pułkową i batalionową. Cechuje ją duża moc ognia, dokładność i zasięg oraz zdolność wykonywania manewru i szybkiego ześrodkowania ognia na ważniejsze obiekty /cele/. Artyleria przeznaczona jest do niszczenia lub obezwładniania taktycznych środków napadu jądrowego, artylerii, czołgów i innych środków ogniowych, siły żywej, stanowisk dowodzenia, środków radioelektronicznych oraz do burzenia obronnych umocnień nieprzyjaciela.

Wojska obrony przeciwlotniczej składają się ze związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów rakiet przeciwlotniczych, artylerii przeciwlotniczej, przeciwlotniczych karabinów maszynowych i radiotechnicznych.

Wojska obrony przeciwlotniczej wchodzą w skład związków operacyjnych, ogólnowojskowych związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów oraz niektórych rodzajów wojsk.

Wojska obrony przeciwlotniczej cechuje duża skuteczność ognia na różnych odległościach i wysokościach oraz zdolność do wykonywania manewru ogniem i sprzętem. Przeznaczone są do osłony wojsk i ważnych obiektów przed rozpoznaniem i uderzeniami z powietrza.

Wojska obrony przeciwlotniczej samodzielnie lub we współdziałaniu z lotnictwem myśliwskim oraz z wojskami obrony powietrznej kraju niszczą pilotowane i bezpilotowe samoloty, śmigłowce, balony, prowadzą obserwację przestrzeni powietrznej i informują wojska o zagrożeniu, oraz prowadzą walkę z desantami powietrznymi nieprzyjaciela podczas ich przelotu i lądowania. Ponadto mogą brać udział w blokowaniu z powietrza okrążonych zgrupowań nieprzyjaciela. W szczególnych sytuacjach artyleria przeciwlotnicza może być również użyta do niszczenia celów naziemnych nieprzyjaciela, a w rejonach nadbrzeżnych - do zwalczania desantów morskich.

Wojska inżynieryjne składają się ze związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów saperskich, pontonowych, desantowo-przeprawowych, budowy mostów, inżynieryjno-drogowych, minowania, rozminowania, maszyn inżynieryjnych, maskowania, inżynieryjnego zabezpieczenia stanowisk dowodzenia, wydobywania i oczyszczania wody, elektrotechnicznych, remontowych i innych.

Wojska inżynieryjne są przeznaczone do zabezpieczenia inżynieryjnego działań bojowych związków taktycznych i oddziałów rodzajów wojsk - przy szerokim wykorzystaniu sprzętu i materiałów inżynieryjnych.

Do zadań ich należy: prowadzenie rozpoznania inżynieryjnego; przygotowanie i utrzymanie dróg; zapewnienie pokonania zapór i zniszczeń; urządzenie i utrzymanie przepraw; budowa zapór i wykonanie niszczeń; mechanizacja prac inżynieryjnych wykonywanych w celu zabezpieczenia wojsk przed bronią masowego rażenia, przygotowanie najbardziej skomplikowanych elementów budowli, mechaniczne kopanie transzei i wykopów na schrony i ukrycia; wykonywanie najbardziej skomplikowanych prac związanych z maskowaniem wojsk i obiektów; wykonywanie prac inżynieryjnych związanych z likwidacją skutków uderzeń jądrowych nieprzyjaciela, wydobywanie, oczyszczanie wody i utrzymanie punktów zaopatrywania w wodę, zabezpieczenie materiałowo-techniczne w zakresie sprzętu wojsk inżynieryjnych.

Wojska inżynieryjne wykorzystuje się w walce zgodnie z ich przeznaczeniem i możliwościami z zasady w sposób scentralizowany według planu zabezpieczenia inżynieryjnego działań bojowych dywizji. W razie konieczności część wojsk inżynieryjnych może być przydzielona do oddziałów lub wykonywać zadania na ich korzyść na zasadzie wsparcia, pozostając w dyspozycji przełożonego wyższego szczebla.

Wojska chemiczne składają się ze związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów. W skład związku taktycznego wchodzą pododdziały rozpoznania skażeń, zabiegów specjalnych i odkażania umundurowania.

Wojska chemiczne dzielą się na oddziały i pododdziały: wykrywania wybuchów jądrowych, naziemnego i powietrznego rozpoznania skażeń, zabiegów specjalnych, odkażania umundurowania, miotaczy ognia i zadymiania.

Przeznaczone są do zabezpieczenia chemicznego działań bojowych. Do ich zadań należy: wykrywanie wybuchów jądrowych i określania ich parametrów; prowadzenie rozpoznania skażeń promieniotwórczych i chemicznych; prowadzenie całkowitych zabiegów sanitarnych; przeprowadzanie całkowitych zabiegów specjalnych sprzętu technicznego, umundurowania, oporządzania i indywidualnych środków ochrony przed skażeniami; odkażanie i dezynfekcja odcinków terenu i dróg; ustalenie stopnia skażenia żołnierzy, sprzętu technicznego i zapasów środków materiałowych; zapewnienie przeprowadzenia kontroli napromieniowania żołnierzy; wykorzystanie miotaczy ognia i środków dymotwórczych; zabezpieczenie materiałowo-techniczne wojsk w sprzęt i środki chemiczne.

Wojska łączności składają się ze związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów łączności.

Wojska łączności przeznaczone są do zapewnienia dowództwu, sztabowi, kwatermistrzostwu i służbom technicznym łączności dowodzenia, współdziałania, tyłów oraz ostrzegania i alarmowania we wszystkich rodzajach działań bojowych. Dysponują one środkami radiowymi, radioliniowymi, przewodowymi i wojskowej poczty polowej. Środkami tymi zapewniają łączność jawną i utajnioną, telefoniczną i telegraficzną, a także kodową i szyfrową.

Wojska rozpoznawcze składają się ze związków taktycznych,

oddziałów i pododdziałów rozpoznania ogólnowojskowego, radioelektronicznego, powietrznego, morskiego, działań specjalnych oraz rodzajów wojsk i wojsk specjalnych.

Wojska rozpoznawcze przeznaczone są do rozpoznania nieprzyjaciela, terenu i warunków meteorologicznych. W określonych warunkach, działając na zapleczu, mogą niszczyć obiekty przeciwnika.

Wojska radiotechniczne przeznaczone są do prowadzenia rozpoznania celów powietrznych nieprzyjaciela i przekazywania zdobytych danych wojskom własnym /powiadamianie/.

Wojska te składają się z oddziałów i pododdziałów radiotechnicznych wchodzących w skład różnych rodzajów wojsk.

Wojska walki radioelektronicznej składają się z oddziałów i pododdziałów zakłóceń łączności radiowej, systemów radiolokacyjnych i radionawigacyjnych oraz kontroli promieniowania radioelektronicznego i maskowania przeciwradiolokacyjnego.

W skład służb technicznych wchodzą: służba uzbrojenia i elektroniki oraz służba czołgowo-samochodowa.

Zadaniem służb technicznych dywizji jest: przygotowanie sprzętu technicznego do niezawodnej, długotrwałej eksploatacji; obsługiwanie techniczne oraz ewakuacja i remont zapewniający jak najszybszy powrót wyremontowanego sprzętu do walczących oddziałów; terminowe zaopatrywanie wojsk w środki bojowe /rakiety, pociski kierowane, amunicję/, sprzęt i materiały techniczne oraz ich przechowywanie; uzupełnianie personelu fachowego oraz wyposażenia; szybkie odtwarzanie zdolności do pracy sił i środków technicznych po uderzeniach nieprzyjaciela.

W skład służb kwatermistrzowskich wchodzą służby: komunikacji, zdrowia, materiałów pędnych i smarów, żywnościową, mundurowa i finansowa. Służby kwatermistrzowskie zaopatrują wojska w środki materiałowe potrzebne do życia i prowadzenia walki, zapewniają pomoc medyczną, ewakuują uszkodzony sprzęt i zdobyte materiały transportem ogólnego przeznaczenia oraz zabezpieczają pod względem materiałowym i medycznym ewakuację ludności cywilnej i jeńców wojennych.

Wojska obrony powietrznej kraju, działając na korzyść wojsk lądowych, mogą niszczyć środki napadu powietrznego nieprzyjaciela, obezwładniać ich pokładowe środki radioelektroniczne przez powodowanie zakłóceń oraz zwalczać desanty powietrzne i

morskie. Związki taktyczne i oddziały tych wojsk mogą być użyte również w określonych sytuacjach do osłony ważnych obiektów związku operacyjnego i marynarki wojennej, a oddziały lotnictwa myśliwskiego - ponadto do wsparcia wojsk na polu walki.

Wojska obrony powietrznej kraju składają się ze związków operacyjno-taktycznych obrony powietrznej, w których skład wchodzą związki taktyczne, oddziały i pododdziały: wojsk rakietowych, artylerii przeciwlotniczej, lotnictwa myśliwskiego, wojsk radiotechnicznych, walki radioelektronicznej i specjalnych. Wojska specjalne stanowią oddziały /pododdziały/: łączności, inżynieryjne, chemiczne i inne, przeznaczone do zabezpieczenia działań bojowych poszczególnych rodzajów wojsk obrony powietrznej.

Lotnictwo frontowe ze względu na charakter wykonywanych zadań dzieli się na lotnictwo: myśliwskie, myśliwsko-bombowe /myśliwsko-szturmowe/, rozpoznawcze, walki radioelektronicznej, transportowe, lotnictwo wojsk lądowych i pomocnicze.

Lotnictwo myśliwskie działające w jednolitym systemie obrony przeciwlotniczej frontu osłania wojska i obiekty przed rozpoznaniem i uderzeniami środków napadu powietrznego nieprzyjaciela. Częścią sił zabezpiecza działania innych rodzajów lotnictwa, zwalcza desanty powietrzne nieprzyjaciela w czasie przelotu i lądowania oraz prowadzi walkę z transportem powietrznym nieprzyjaciela. Może być również użyte do wsparcia wojsk lądowych i prowadzenia rozpoznania.

Lotnictwo myśliwsko-bombowe /myśliwsko-szturmowe/ wspiera wojska lądowe w czasie działań bojowych, zwalczając przede wszystkim obiekty ruchome i o małych wymiarach. Bierze udział w walce o zdobycie przewagi w broni jądrowej i panowania w powietrzu oraz zabezpiecza działania innych rodzajów lotnictwa. Może ono również prowadzić rozpoznanie powietrzne.

Lotnictwo rozpoznawcze zdobywa wiadomości o nieprzyjacielu i dostarcza je wojskom lądowym, lotnictwu i marynarce wojennej. Rozpoznaje teren, pogodę i skażenia promieniotwórcze atmosfery.

Lotnictwo walki radioelektronicznej obezwładnia zakłóceniami systemy i urządzenia radioelektroniczne nieprzyjaciela.

Lotnictwo transportowe przewozi desanty powietrzne i grupy specjalne oraz wojska, amunicję, rakiety i środki materiałowe. Ewakuuje porażonych i chorych. Śmigłowce transportowe wykorzystuje się ponadto do stawiania zapór minowych i zasłon dymnych oraz do poszukiwań i ratownictwa załóg samolotów i śmigłowców.

Lotnictwo wojsk lądowych wspiera na polu walki oddziały i związki taktyczne wojsk lądowych niszcząc czołgi, artylerię i środki przeciwpancerne nieprzyjaciela. Zabezpiecza dowodzenie, prowadzi rozpoznanie ogólnowojskowe, artyleryjskie i koryguje ogień artylerii. Może być wykorzystane do przerzutu grup specjalnych.

Lotnictwo pomocnicze umożliwia dowódcom utrzymanie łączności i bezpośredniego kontaktu z wojskami, prowadzenie rekonesansu i rozpoznanie skażeń i przeznaczone jest do przewożenia porażonych i chorych.

W skład marynarki wojennej wchodzą: okręty nawodne, okręty podwodne, lotnictwo morskie, artyleria przeciwlotnicza i nadbrzeżna oraz służby i oddziały specjalne.

Marynarka wojenna może wykonywać na korzyść wojsk lądowych, działających na kierunku nadmorskim, zadania: niszczenia na morzu okrętów wojennych, konwojów i środków desantowo-transportowych nieprzyjaciela; wysadzania desantów morskich; prowadzenia walki radioelektronicznej; przewożenia morzem wojsk, sprzętu technicznego i zaopatrzenia.

3. Zasady walki ogólnowojskowej i ich charakterystyka

> Walka - część składowa działań bojowych - jest to zorganizowane starcie zbrojne wojsk stron przeciwnych na szczeblu taktycznym.

Walka jest jedynym sposobem rozbicia nieprzyjaciela i odniesienia nad nim zwycięstwa. Podstawowymi czynnikami walki są ogień i ruch. Zorganizowany ogień i ruch wojsk mają na celu uderzenie na nieprzyjaciela, odparcie jego uderzenia lub też uchylenie się od uderzenia.

Zależnie od miejsca walki i rodzaju zaangażowanych w nią sił i środków rozróżnia się walkę lądową /naziemną/, powietrzną, morską, radioelektroniczną i inne. Związki taktyczne /oddziały/ wojsk lądowych walczą połączonym wysiłkiem wszystkich rodzajów wojsk i służb, wykorzystując skutki uderzeń broni jądrowej oraz wsparcie lotnictwa, a w strefie nadmorskiej - również marynarki wojennej. Walkę prowadzi się zarówno ze stosowaniem broni jądrowej, jak i bez jej stosowania, używając tylko środków konwencjonalnych: artylerii, lotnictwa, czołgów, przeciwpancernych pocisków kierowanych, broni przeciwlotniczej i innych.

Walka składa się z szeregu równoczesnych lub następujących po sobie krótkotrwałych starć prowadzonych na szerokim froncie i dużej głębokości wszystkimi siłami i środkami. Starcia te skupiają się w oddzielne ogniska na poszczególnych kierunkach, niekiedy znacznie od siebie oddalonych. Pociąga to za sobą powstawanie luk i otwartych skrzydeł.

Walkę cechuje: zorganizowane, zdecydowane, szybkie i aktywne działanie wojsk; masowanie uderzeń rakietowych i ognia artylerii; masowe użycie czołgów, bojowych wozów piechoty i transporterów opancerzonych, lotnictwa, środków radioelektronicznych oraz innego sprzętu technicznego; stosowanie na szeroką skalę desantów powietrznych, morskich i kombinowanych oraz współdziałających z nimi oddziałów wydzielonych i awangard.

Podstawowymi zasadami walki są: gotowość bojowa, przewaga, ześrodkowanie sił i środków oraz wysiłków, współdziałanie, zaskoczenie i maskowanie, ciągłość działań, aktywność, manewr i zabezpieczenie działań bojowych.

Gotowość bojowa jest to zdolność wojsk do podjęcia i prowadzenia w określonym czasie działań bojowych. Utrzymanie gotowości bojowej wymaga ukształtowania i zachowania wysokiego stanu moralno-politycznego, dyscypliny i wyszkolenia wojsk, pełnej sprawności sprzętu technicznego, wysokich stanów ukompletowania, utrzymania odporności psychicznej i sprawności fizycznej żołnierzy oraz należytego zabezpieczenia tyłowego. Utrzy-

manie wysokiej gotowości bojowej umożliwia wojskom prowadzenie działań w każdych warunkach, zapobiega zaskoczeniu i pozwala skutecznie zwalczać siły i środki rozpoznawcze nieprzyjaciela.

Przewaga jest to górowanie nad nieprzyjacielem. Przewaga może być bezwzględna lub względna. Gdy nie można osiągnąć przewagi bezwzględnej, tworzy się w pewnym miejscu i czasie przewagę względną: przez odpowiednie skoncentrowanie sił i środków lub umiejętne ich wykorzystanie.

Przewaga bezwzględna i względna może być zarówno ilościowa, jak i jakościowa. O przewadze ilościowej decyduje większa liczebność wojsk, o przewadze jakościowej - wysokie morale i dobre wyszkolenie wojsk, przestrzeganie dyscypliny, uzyskanie dogodniejszego położenia, zaskoczenie, przejęcie inicjatywy i posiadanie lepszego uzbrojenia.

Ześrodkowanie sił i środków oraz wysiłków w walce polega na szybkim skupieniu oddziałów /pododdziałów/ oraz uderzeń jądrowych i ognia środków konwencjonalnych w celu zniszczenia broni masowego rażenia nieprzyjaciela i rozbicia głównych zgrupowań jego wojsk, co umożliwia zmianę stosunku sił i uzyskanie przewagi.

Wojska powinny się ześrodkowywać maszerując z różnych kierunków szybko, skrycie i tylko na czas wykonywania uderzeń. Po ich wykonaniu powinny bez zwłoki rozśrodkować się tak, by nie stanowiły dla nieprzyjaciela dogodnych obiektów uderzeń bronią masowego rażenia oraz środkami konwencjonalnymi.

Ciągłe i ścisłe współdziałanie wszystkich sił i środków ma decydujące znaczenie dla uzyskania sukcesu w walce.

Współdziałanie polega na uzgodnionych co do zadań, kierunków, rubieży i czasu działaniach wszystkich rodzajów wojsk i środków rażenia, koordynowanych z uderzeniami jądrowymi.

Współdziałanie ma na celu jak najlepsze wykonanie zadań bojowych. Osiąga się je przez:
- jednolite zrozumienie celu działań bojowych, znajomość zadań i sposobów ich wykonania;
- zapewnienie ciągłej łączności, ciągłe wzajemne informowanie się, jeden system orientowania, znajomość i właściwe stosowanie ustalonych sygnałów;
- dogodne rozmieszczenie wojsk i udzielanie wzajemnego wsparcia i pomocy w walce;

- znajomość aktualnej sytuacji.

Współdziałanie organizuje się i ciągle utrzymuje przez cały czas prowadzenia walki. Będzie ono wtedy ciągłe, gdy dowódcy zdołają trafnie przewidzieć rozwój walki. Dobrze zorganizowane współdziałanie w walce powinno wyeliminować możliwość nieuzgodnionych działań wojsk i zapewnić osiągnięcie decydujących wyników w jak najkrótszym czasie i z jak najmniejszymi stratami.

Zaskoczenie i maskowanie to celowe, zamierzone i konsekwentne wprowadzanie w błąd nieprzyjaciela oraz utrzymywanie w tajemnicy faktycznych zamierzeń i działań.

Zaskoczenie polega na nieoczekiwanym i nagłym działaniu, w wyniku którego można zadać nieprzyjacielowi duże straty w stosunkowo krótkim czasie, sparaliżować jego wolę walki i tym samym pozbawić go zdolności do stawiania zorganizowanego oporu.

Zaskoczenie osiąga się przez: stosowanie różnych przedsięwzięć rozpoznania, maskowania, walki radioelektronicznej i sposobów prowadzenia działań bojowych; wprowadzenie nieprzyjaciela w błąd co do rzeczywistych zamiarów; zachowanie w ścisłej tajemnicy planów przeprowadzenia walki; zdecydowane działanie; zręczny i szybki manewr; nieoczekiwane zastosowanie broni jądrowej i nowych środków oraz sposobów prowadzenia walki.

Umiejętne maskowanie we wszystkich sytuacjach bojowych pozwala osiągnąć zaskoczenie, zmniejszyć własne straty i wprowadzić nieprzyjaciela w błąd co do własnych działań.

Maskowanie polega na:realizacji przedsięwzięć mających na celu ukrycie wojsk, zamiaru działania, sprzętu technicznego, obiektów fortyfikacyjnych i tyłowych za pomocą etatowych i podręcznych środków maskujących; wykorzystaniu terenu oraz budowie obiektów pozornych dla zabezpieczenia przed rozpoznaniem nieprzyjaciela i wprowadzenia go w błąd, a tym samym osiągnięcia zaskoczenia.

Zaskoczenie można osiągnąć również przez niespodziewane uderzenia śmigłowców szturmowych, użycie desantów powietrznych, działania rajdowe wojsk na tyły, skrzydła lub ważne obiekty nieprzyjaciela.

Przeciwnik również dąży do uzyskania zaskoczenia. Dlatego konieczne jest zachowanie stałej czujności, gotowości bojowej i zdolności do szybkiego przeciwdziałania nieprzyjacielowi,wy-

krywanie we właściwym czasie i rozbicie jego grup /oddziałów/ rozpoznawczo-dywersyjnych oraz wszechstronne zabezpieczenie działań bojowych.

Ciągłość działań to stałe i celowe oddziaływanie na nieprzyjaciela na całą głębokość jego ugrupowania za pomocą dostatecznej ilości sił i środków będących w dyspozycji wojsk walczących.

W celu utrzymania ciągłości działań należy tworzyć głębokie i różnorodne ugrupowanie wojsk. W ten sposób zapewnia się potęgowanie uderzenia, prowadzenie natarcia w szybkim tempie i wykonanie niespodziewanie wynikłych zadań. Nie można dopuścić do długich przerw w działaniach bojowych; w czasie wykonywania jednego zadania bojowego należy stworzyć warunki do wykonania następnego.

Dużego znaczenia nabierają działania bojowe wojsk w warunkach ograniczonej widoczności /noc, mgła, zawieja, opady/.

Ciemność sprzyja skrytemu przygotowaniu wojsk do działań bojowych, skrytemu manewrowi i zaskoczeniu, a także umożliwia wykonanie zadania z mniejszymi stratami. Ograniczona widoczność utrudnia użycie broni jądrowej, lotnictwa oraz innych sił i środków. Z tego względu działania w ograniczonej widoczności wymagają doskonałego wyszkolenia i stałego treningu wojsk, wszechstronnego przygotowania, dokładnej organizacji współdziałania, dodatkowych sposobów zapewnienia bezpieczeństwa, umiejętnego posługiwania się środkami rozpoznania, zwłaszcza technicznego, ciągłej obserwacji, oświetlenia i operatywnego dowodzenia. Wymaga jednocześnie natychmiastowego niszczenia i oślepiania środków rozpoznania i oświetlenia nieprzyjaciela.

Jednym z najważniejszych przedsięwzięć utrzymania ciągłości działań jest bezustanna walka ze środkami przenoszenia broni masowego rażenia polegająca na prowadzeniu nieprzerwanego rozpoznania i natychmiastowym niszczeniu tych środków.

Do walki z bronią masowego rażenia i środkami jej przenoszenia należy używać wojsk rakietowych, lotnictwa, artylerii, wojsk obrony przeciwlotniczej, wojsk pancernych i zmechanizowanych, desantów powietrznych i specjalnie wyznaczonych oddziałów. Radioelektroniczne środki punktów dowodzenia i punktów naprowadzania środków napadu bronią masowego rażenia nieprzyjaciela niszczy się uderzeniami jądrowymi, ogniem artylerii lub obezwładniania zakłóceniami.

W dywizji /pułku/ należy mieć stale do dyspozycji niezbędne siły i środki /wydzielone baterie startowe, dywizjony artylerii i inne/ do natychmiastowego zwalczania broni masowego rażenia nieprzyjaciela. Jedynym sposobem wykluczenia możliwości użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia jest natychmiastowe jej zniszczenie.

Organizowanie walki ze środkami broni masowego rażenia jest najważniejszym zadaniem dowódców i sztabów wszystkich szczebli. Od właściwego wykonania tego zadania zależy sukces działań bojowych.

Aktywność w walce to stałe dążenie do jak najlepszego wykorzystania bojowych możliwości wojsk, rażącego działania ich broni, ruchliwości i innych właściwości oraz błędów i niedopatrzeń nieprzyjaciela. Aktywność polega głównie na tym, że podczas wykonywania zadań bojowych szuka się najskuteczniejszych sposobów działań, które by w najkrótszym czasie doprowadziły do całkowitego rozbicia nieprzyjaciela. Działając aktywnie można przejąć inicjatywę, podporządkować nieprzyjaciela swej woli i zmusić go do prowadzenia walki w niedogodnych dla niego warunkach.

Inicjatywa polega na stałym poszukiwaniu jak najlepszych sposobów wykonywania zadań bojowych i unikaniu szablonu w działaniach. Tylko twórcze podejście do wykonania każdego zadania bojowego i zastosowanie nowych sposobów działań zapewniają powodzenie w walce. Nieprzyjaciel szybko potrafi wykryć cel działań bojowych prowadzonych według jednego schematu.

Inicjatywa polega na dążeniu do prowadzenia efektywnych działań nawet w najtrudniejszej sytuacji, na gotowości wzięcia na siebie odpowiedzialności za śmiałą decyzję i znalezieniu jak najlepszych sposobów wykonania zadania.

Największe możliwości do przejawiania aktywnych działań stwarza natarcie. Im trudniejsza sytuacja, im mniej sił i środków, tym więcej inicjatywy i pomysłowości muszą przejawiać wojska, aby mniejszymi siłami i z mniejszymi stratami odnieść zwycięstwo nad nieprzyjacielem.

W obronie aktywność między innymi wyraża się w wykonaniu decydujących uderzeń jądrowych i ogniowych na główne zgrupowanie nieprzyjaciela, w manewrze siłami i środkami z kierunków drugorzędnych na główne, w silnych i śmiałych kontratakach.

Manewr jest to zorganizowany ruch sił i środków stwarzający warunki skutecznych działań.

Celem manewru jest stworzenie własnym wojskom najdogodniejszego położenia do wykonania decydujących, niespodziewanych uderzeń przede wszystkim na skrzydła i tyły nieprzyjaciela lub skupienie wysiłku dla obezwładnienia względnie rozbicia wybranych elementów jego ugrupowania. Niekiedy celem manewru może być rozśrodkowanie wojsk lub wyprowadzenie ich spod uderzeń nieprzyjaciela.

Stosuje się następujące rodzaje manewru: uderzeniami jądrowymi, ogniem i wojskami.

Manewr uderzeniami jądrowymi i ogniem polega na jednoczesnym lub kolejnym zmasowaniu /ześrodkowaniu/ uderzeń jądrowych /ognia/ na najważniejsze zgrupowanie i obiekty nieprzyjaciela lub na podziale ognia do jednoczesnego rażenia kilku celów.

Manewr wojskami może być czołowy i skrzydłowy.

Manewr czołowy /uderzenie czołowe/ polega na zaciętym działaniu wojsk w kierunku prostopadłym do linii frontu lub w kierunku przeciwnym ruchowi /marszowi/ wojsk nieprzyjaciela. Manewr czołowy stosuje się tylko wtedy, gdy w ugrupowaniu nieprzyjaciela nie ma wystarczająco dużych luk lub brak jest otwartych skrzydeł i nie ma możliwości zastosowania manewru skrzydłowego.

Manewr skrzydłowy polega na szybkim przesunięciu wojsk w kierunku jednego lub obu skrzydeł nieprzyjaciela i wykonaniu niespodziewanego i gwałtownego uderzenia na jego skrzydła i tyły. Zależnie od głębokości działania wojsk manewr skrzydłowy może przyjąć formę oskrzydlenia lub obejścia.

Oskrzydlenie polega na działaniu określonego zgrupowania na skrzydła i tyły nieprzyjaciela, prowadzonym we współdziałaniu ogniowym i taktycznym z wojskami nacierającymi od czoła.

Obejście polega na bardziej głębokim działaniu określonego zgrupowania na skrzydła i tyły nieprzyjaciela, prowadzonym we współdziałaniu taktycznym z wojskami nacierającymi od czoła, ale nie zawsze w łączności ogniowej ich środków konwencjonalnych.

Najbardziej korzystne wyniki można uzyskać w wypadku oskrzydlenia lub obejścia obu skrzydeł nieprzyjaciela z równoczesnym uderzeniem od czoła i działaniem desantu na jego tyły.

Manewr powinien być możliwie prosty, przeprowadzony szybko i skrycie. Szybkie przeprowadzenie manewru mogą zapewnić powietrzne środki transportu wykorzystane do przerzutu wojsk, sprzętu technicznego i środków materiałowych. Środki powietrzne, zwłaszcza śmigłowce, w miarę potrzeb mogą być przydzielone dywizji /pułkowi/ przez wyższy szczebel.

Zabezpieczenie działań bojowych jest to całokształt przedsięwzięć realizowanych w czasie organizowania i prowadzenia walki w celu niedopuszczenia do niespodziewanego napadu naziemnego i powietrznego nieprzyjaciela oraz stworzenia wojskom własnych warunków do pomyślnego prowadzenia działań w różnych sytuacjach.

Zabezpieczenie działań bojowych obejmuje: rozpoznanie, obronę przed bronią masowego rażenia, powszechną obronę przeciwlotniczą, zabezpieczenie inżynieryjne, zabezpieczenie chemiczne, obronę radioelektroniczną, zabezpieczenie topograficzne, zabezpieczenie hydrometeorologiczne, zabezpieczenie tyłowe, uzupełnienie strat, grzebanie poległych i zmarłych oraz ewakuację jeńców wojennych.

Zabezpieczenie działań bojowych organizują wszyscy dowódcy we właściwym im zakresie. Dowódca pułku obowiązany jest w odpowiednim czasie postawić zadania zabezpieczenia działań bojowych i wydzielić w tym celu niezbędne siły i środki, uwzględniając przedsięwzięcia przełożonych.

R o z d z i a ł II

MARSZ I PRZEWOZY WOJSK

1. Ogólne zasady marszu i przewozu

> Marsz jest to zorganizowane przesunięcie wojsk na etatowych środkach transportu /czołgi, transportery, samochody/ w kolumnach, w określonym ugrupowaniu z jednego miejsca do drugiego, w stałej gotowości do prowadzenia walki.

Marsz - podobnie jak każdy rodzaj działalności bojowej wojsk - powinien być wszechstronnie zorganizowany i zabezpieczony.

Marsz dywizji - w zależności od sytuacji operacyjnej, położenia wyjściowego wojsk, terenu, pory roku, doby i pogody - może odbywać się w następujących warunkach:

- przed wybuchem wojny /okres zagrożenia wojennego/;
- w początkowym okresie konfliktu zbrojnego;
- przy różnym stopniu zagrożenia przez nieprzyjaciela;
- w toku działań wojennych w czasie przegrupowania z jednego kierunku operacyjnego na inny, w ramach własnego związku operacyjnego lub innego;
- na różne odległości i w różnym czasie trwania - od jednej do kilku dób;
- w różnych warunkach terenowych i atmosferycznych tak w dzień, jak i w nocy.

Zależnie od warunków wykonywania marszu różne mogą być: tempo, ugrupowanie wojsk dywizji na drogach marszu i sposób ich działania, zakres i sposób zabezpieczenia ruchu oraz możliwość uzyskania pomocy z zewnątrz. Wysiłek ludzi i eksploatacyjne zużycie środków transportu limitowane będą głównie ogólną odległością marszu.

Najdogodniejsze warunki do wykonania marszu istnieją przed wybuchem wojny /okres zagrożenia wojennego/. Dywizja w zależności od sytuacji polityczno-militarnej, osiągniętego przez nią stanu gotowości bojowej może wykonywać marsz: z zasadniczych, zapasowych rejonów alarmowych lub z rejonów poprawy położenia. W tej sytuacji dywizja będzie maszerować z głębi własnego kraju, ruch wojsk będzie koordynowany zgodnie z centralnym planem przegrupowania sił zbrojnych, do zabezpieczenia marszu będą angażowane siły i środki OTK, marsz będzie przebiegał według ustalonego harmonogramu, z minimalnym wysiłkiem ludzi i mniejszym zużyciem środków materiałowych oraz sprzętu dywizji.

Najtrudniejsze warunki powstaną w razie konieczności marszu dywizji z głębi własnego kraju w początkowym okresie konfliktu zbrojnego, a szczególnie w wypadku użycia broni jądrowej.

Na przebieg marszu w założonej sytuacji mają wpływ: charakter zagrożenia i stopień oddziaływania nieprzyjaciela na maszerujące kolumny dywizji.

W warunkach europejskiego TDW przeciwnik ma możliwości oddziaływania na dywizję znajdującą się w każdej odległości od linii styczności wojsk.

W wyniku oddziaływania lotnictwa i innych środków konwencjonalnych nieprzyjaciela mogą powstać trudności w utrzymaniu nakazanej prędkości marszu, może zaistnieć potrzeba obejścia zniszczonych obiektów drogowych, usuwania szkód spowodowanych uderzeniami przeciwnika, co spowoduje zwiększenie długości marszu i wydłuży czas jego trwania.

Szczególnie skomplikowana sytuacja powstanie w razie użycia broni jądrowej, która spowoduje olbrzymie zniszczenia dróg, rozległe strefy skażeń promieniotwórczych, zawały i pożary. Wpłynie to na tempo marszu z uwagi na konieczność obchodzenia /pokonywania/ stref skażeń promieniotwórczych i rejonów zniszczeń.

W wielu wypadkach dywizja zmuszona będzie do użycia etatowych sił i środków do odbudowy zniszczonych przepraw jeszcze przed dojściem do rejonu wyjściowego czy rubieży wejścia do bitwy.

Bezpośrednie uderzenia na maszerujące kolumny broni jądrowej, lotnictwa, grup dywersyjnych nieprzyjaciela spowodują znaczne straty, co obniży stopień zdolności i możliwości dywizji jeszcze przed wejściem do walki.

Szczególnie duże zagrożenie może powstać w rejonach przekraczania przeszkód wodnych, których znaczna liczba występuje na zachodnim TDW. Na przestrzeni dobowego zasięgu marszu /300 i więcej kilometrów/ może znajdować się 40-45 różnych rzek i kanałów, z tego 35-40 o szerokości 5-60 m, 3-5 o szerokości 60-150 m i 1-2 powyżej 150 m.

Kilkudobowe odległości marszu wymagać będą w jego zabezpieczeniu uwzględnienia wielu przedsięwzięć, do których należy zaliczyć:

- organizowanie odpoczynków długich i odpoczynków dziennych /nocnych/;
- nawiązanie i utrzymanie ścisłego współdziałania z maszerującymi sąsiednimi dywizjami oraz wydzielonymi do zabezpieczenia marszu siłami i środkami OTK i OPK;
- przygotowanie odpowiednich sił i środków /grup ratunkowo-ewakuacyjnych/ do odtwarzania zdolności bojowej wojsk i likwidacji skutków uderzeń broni jądrowej nieprzyjaciela;
- usamodzielnienie - w miarę możliwości - kolumn marszowych oddziałów w zakresie zabezpieczenia bojowego i tyłowego, zwłaszcza OPL, obrony przeciwdywersyjnej, zabezpieczenia technicznego i zaopatrzenia materiałowego;
- prowadzenie ciągłego rozpoznania zagrożenia uderzeniami z powietrza i naziemnymi nieprzyjaciela oraz dróg marszu i rejonów odpoczynków;
- zorganizowanie zabezpieczenia drogowego marszu.

Marsz, jest najbardziej typowym i niemal powszechnie stosowanym sposobem przesunięcia dywizji.

Podczas marszu istnieją najlepsze warunki do stosowania manewru kolumnami na dowolne kierunki w celu pokonania /obejścia/ stref skażeń promieniotwórczych i rejonów zniszczeń. Maszerujące wojska na wszystkich etapach marszu są w ciągłej gotowości do szybkiego rozwinięcia i bezzwłocznego wejścia do walki. Dywizja maszeruje zwartymi jednostkami organizacyjnymi /pułk, batalion, dywizjon/, co ułatwia ciągłość dowodzenia i zapewnia uzyskanie wysokiego tempa marszu.

Dywizja w zależności od otrzymanego zadania i sytuacji taktyczno-operacyjnej może wykonywać marsz: do frontu /marsz czołowy/, wzdłuż frontu /marsz rokadowy, boczny/, od frontu do tyłu /marsz odfrontowy/.

Marsz do frontu polega na zbliżaniu się wojsk do nieprzyjaciela znajdującego się w obronie, wycofującego się, nacierającego lub maszerującego w kierunku naszych wojsk.

Marsz do frontu wykonuje się dla stworzenia zgrupowania uderzeniowego w celu przełamania obrony nieprzyjaciela lub rozwinięcia powodzenia. Do frontu dywizja może również maszerować w celu przejścia do obrony, wykonania przeciwuderzenia lub zluzowania ZT, który utracił zdolność bojową. Wykonując ten marsz, dywizja ubezpiecza się od czoła awangardami.

Marsz wzdłuż frontu może mieć miejsce przede wszystkim w celu przeniesienia wysiłku z jednego kierunku na inny. Może to nastąpić w ramach przegrupowania związków taktycznych wewnątrz armii lub frontu. W marszu wzdłuż frontu dywizja ubezpiecza się oddziałem bocznym od strony skrzydła zagrożonego napadem nieprzyjaciela.

Marsz od frontu do tyłu może mieć miejsce w czasie wycofania dywizji z walki w celu uzupełnienia strat i odtworzenia zdolności bojowej. W marszu tym dywizja ubezpiecza się z tyłu ariergardami[x/].

Dywizji w marszu wyznacza się 2-3 drogi lub pas marszu. Szerokość pasa marszu powinna zapewnić wybór odpowiedniej liczby dróg i możliwości manewru oraz wynosić 20-30 km.

Odległość między drogami marszu nie powinna być mniejsza niż 5 km. Ponadto wyznacza się drogi zapasowe i rokadowe, które przygotowuje się jednocześnie z głównymi i w czasie marszu wykorzystuje według wytycznych dowódcy dywizji[xx/].

Drogi marszu, w miarę możliwości, nie powinny przechodzić przez obiekty stanowiące opłacalne cele do wykonania przez nieprzyjaciela uderzeń bronią jądrową i lotnictwem.

Dla terminowego rozpoczęcia marszu dywizji wyznacza się linię wyjściową.

Odległość linii wyjściowej od rejonu rozmieszczenia wojsk powinna umożliwić formowanie co najmniej kolumny batalionu /dywizjonu/; odległość ta wynosi do 5 km.

W wypadku rozpoczynania marszu bezpośrednio z garnizonów linię wyjściową wyznacza się w odległości 20-30 km. Spowodo-

---

x/ Patrz: załącznik nr 1.
xx/ Patrz: załącznik nr 2.

wane to jest koniecznością zapewnienia warunków szybkiego i jednoczesnego opuszczenia garnizonu przez stacjonujące w nim oddziały, ich rozśrodkowania na drogach marszu, a następnie sformowania ugrupowania marszowego dywizji.

W celu regulowania prędkości marszu i kontroli ruchu kolumn na drogach marszu wyznacza się linie wyrównania.

Linie wyrównania wyznacza się co 2-3 godziny marszu. W miarę możliwości wyznacza się je w taki sposób, aby odległości między nimi na poszczególnych drogach były jednakowe. Należy unikać wyznaczania ich na rzekach, przełęczach, w miejscowościach.x/

Przewóz jest to przesunięcie wojsk za pomocą transportu kolejowego lub wodnego.

Transportu kolejowego używa się do przewozu wojsk z głębi własnego kraju do rejonów działań bojowych, wykonania manewru na teatrach działań bojowych, przegrupowania wewnątrz frontu i między frontami oraz do przewozu czołgów i innego ciężkiego sprzętu.

Dywizję w całości celowo jest przewozić transportem kolejowym na odległość ponad 700 km. Jeśli jednak sieć dróg jest słabo rozwinięta lub w czasie roztopów czy zadymki śnieżnej, jeśli są ograniczone limity przebiegów sprzętu bojowego, transportem kolejowym przewóz może się odbywać również na mniejsze odległości.

Dodatnią stroną transportu kolejowego jest jego przystosowanie do przewozów we wszystkich warunkach klimatycznych i atmosferycznych. Ponadto oszczędza on siły ludzkie, sprzęt bojowy oraz materiały pędne i smary przewożonych wojsk dywizji.

Sieć linii kolejowych, urządzeń i środków transportu jest jednak bardzo wrażliwa na oddziaływanie ogniowe nieprzyjaciela. Likwidacja zaś skutków tego oddziaływania jest czasochłonna. Doświadczenia i wnioski z ćwiczeń wskazują, że wznowienie ruchu na liniach kolejowych - po wykonaniu przez nieprzyjaciela uderzeń klasycznymi środkami rażenia - może nastąpić po 24-48 godzinach, natomiast w warunkach użycia broni jądrowej - nie wcześniej niż po 3-5 dniach.

---

x/ Patrz: załącznik nr 3.

Ponadto, przy kalkulacji, że dla przewiezienia wszystkich sił i środków dywizji zmechanizowanej trzeba ponad 60 pociągów i że pojadą one jedną linią kolejową o przepustowości około 25 pociągów na dobę, czas przewiezienia całej dywizji tym środkiem transportu trwa bardzo długo.

Transport kolejowy najskuteczniej mogą uzupełnić etatowe środki transportu dywizji. Powinien on być przewidywany prawie wyłącznie do przewozu czołgów, rakiet taktycznych, ciężkiego sprzętu inżynieryjnego /do przewiezienia tego sprzętu dywizji zmechanizowanej potrzebnych jest około 18 pociągów/, a pozostałe oddziały dywizji powinny marsz wykonywać posiadanymi środkami transportu.

W czasie przygotowań do przewozu wojsk dywizji transportem kolejowym wyznacza się główne i zapasowe:
- rejony wyczekiwania przed załadowaniem;
- punkty załadowania /stacje/ albo rejony załadowania;
- punkty wyładowania /stacje/ albo rejony wyładowania;
- rejony zbiórki po wyładowaniu.

Odległość rejonów wyczekiwania od punktów załadowania i rejonów zbiórki od punktów wyładowania zależy od warunków teronowych, organizacji obrony wojsk przed bronią jądrową i obrony przeciwlotniczej. Powinna ona wynosić nie mniej niż 10 km. Rejony wyczekiwania i rejony zbiórki powinny zapewnić maskowanie wojsk, mieć ukrycia naturalne i dogodne drogi dojścia i wyjścia.

W rejonach wyczekiwania pododdziały rozmieszcza się z uwzględnieniem podziału na poszczególne transporty kolejowe oraz ustala kolejność wyruszania do punktów załadowania.

Przesunięcie dywizji może odbywać się również sposobem kombinowanym.

Część sił i środków dywizji wykonuje marsz na etatowych środkach transportu, część przewożona jest transportem kolejowym /wodnym/ lub też do określonego rejonu dywizja w całości przewożona jest transportem kolejowym, a po wyładowaniu zeń - dalej wykonuje marsz.

Najczęściej jednak oddziały /pododdziały/ czołgów, wojsk rakietowych i ciężki sprzęt inżynieryjny przewozi się transportem kolejowym, a pozostałe wojska dywizji wykonują marsz na etatowych środkach transportu.

2. Możliwości marszowe dywizji

Głównymi czynnikami, wpływającymi na możliwości marszowe dywizji, a szczególnie prędkość marszu i głębokość dobowego wysiłku, są:

- oddziaływanie nieprzyjaciela i jego skutki;
- stan techniczny, właściwości manewrowe pojazdów mechanicznych i ich możliwości poruszania się zarówno po drogach, jak i po bezdrożach;
- fizyczne możliwości, poziom wyszkolenia i przygotowanie kierowców do długotrwałej jazdy oraz posiadanie w składzie każdej załogi pojazdu mechanika - kierowcy, przeszkolonego w ramach drugiej specjalności;
- posiadanie odpowiednich zapasów MPS oraz sił i środków zabezpieczenia technicznego;
- przygotowanie wojsk do marszu;
- umiejętności dowódców i oficerów sztabu w zakresie kierowania marszem;
- skuteczność osłony powietrznej, stopień zabezpieczenia marszu przez siły OTK;
- jakość i stan dróg, warunki terenowe i meteorologiczne.

Średnią prędkość marszu określa się, dzieląc długość drogi przez czas trwania marszu /bez uwzględniania czasu trwania krótkich i długich odpoczynków/.

Na podstawie doświadczeń wielu ćwiczeń prowadzonych z wojskami i obowiązujących regulaminów przyjmuje się następujące średnie prędkości marszu:

- dla kolumn mieszanych i czołgowych w dzień - 20-30 km/godz., w nocy - 15-20 km/godz.;
- dla kolumn samochodowych w dzień - 30-40 km/godz.; w nocy - 25-30 km/godz.

Głębokość marszu dobowego ustala się na podstawie średniej prędkości marszu, normalnej eksploatacji pojazdów mechanicznych i dopuszczalnego dobowego wysiłku fizycznego ludzi /10-12 godzin/. I tak na przykład: przy 12-godzinnym efektywnym marszu i prędkości 20-30 km/godz. - głębokość marszu dobowego dywizji może wynosić 240-360 km, przy 10-godzinnym marszu i prędkości 30-40 km/godz. - głębokość marszu dobowego wynosi 300-400 km. Średnią głębokość marszu dobowego przyjmuje się:

- dla kolumn mieszanych i czołgowych - 200-300 km i więcej;
- dla kolumn samochodowych - 300-400 km.

Wszystkie te średnie prędkości i głębokości marszu dobowego nie są stałe, ich wielkość - w zależności od warunków wykonywania marszu przez dywizję - może wzrastać lub maleć.

Zgodnie z dyrektywą MON, wydaną do działalności sił zbrojnych PRL na lata 1976-1980, wojska powinny dążyć do osiągnięcia głębokości marszu dobowego w granicach 300-400 km.

Podczas marszu dywizji w celu zachowania zdolności fizycznej ludzi, sprawdzenia stanu technicznego pojazdów mechanicznych i usunięcia uszkodzeń, zabezpieczenia materiałowego i uporządkowania kolumn organizuje się odpoczynki: krótkie, długie, dzienne /nocne/, dobowe.

Krótkie odpoczynki - 20-30 minut organizuje się co 2-3 godziny marszu, z tym, że pierwszy odpoczynek wyznacza się z zasady po 1-2 godzinach. Krótkie odpoczynki przeznaczone są dla kierowców na sprawdzenie stanu technicznego pojazdów mechanicznych i sprzętu bojowego.

W czasie tych odpoczynków wojska, zachowując ustalone odległości między pododdziałami i oddziałami, zatrzymują się po prawej stronie drogi.

Długi odpoczynek - 2-4 godziny przewiduje się na początku drugiej połowy marszu dobowego. Jest on przeznaczony na spożycie posiłku i odpoczynek żołnierzy, sprawdzenie stanu technicznego pojazdów i usunięcie wykrytych niesprawności, dotankowanie paliwa i - ewentualnie - uzupełnienie środków materiałowych.

Podczas długiego odpoczynku wojska zjeżdżają z głównych dróg marszu i rozmieszczają się kolumnami batalionowymi /kompanijnymi/ wzdłuż bocznych dróg, utrzymując stałą gotowość do marszu.

Długich odpoczynków nie wyznacza się w nocy.

Dzienny /nocny/ odpoczynek wyznacza się po kilku dobach marszu lub po jednej dobie, jeśli pozwala na to czas. Teren, gdzie przewiduje się zarządzić odpoczynek, powinien zapewnić rozśrodkowane rozmieszczenie wojsk, maskowanie, obronę przed skutkami broni jądrowej, szybkie wyjście z rejonu w celu kontynuowania marszu. W ramach dziennego /nocnego/ odpoczynku wojska działają/podobnie wykonują te same czynności/ jak w czasie długiego odpoczynku. Czas trwania odpoczynku może wynosić 6-10 godzin, co wynika z następujących wyliczeń:

- marsz	- 10-12 godz.;
- oztery odpoczynki krótkie	- 1,5-2 godz.;
- jeden odpoczynek długi	- 2-4 godz.
	13,5-18 godz.

Odpoczynki dobowe wyznacza się po 2-3 dobach marszu.

Czas trwania, rejony odpoczynków krótkich i długich określa dowódca dywizji, a odpoczynków dziennych /nocnych/ i dobowych - wyższy dowódca.

Rejony długich, dziennych /nocnych/ i dobowych odpoczynków rozpoznaje się zawczasu pod względem inżynieryjnym, skażeń chemicznych i promieniotwórczych oraz pod względem epidemiologicznym - w miarę możliwości - siłami wojsk inżynieryjnych wyższego szczebla. Urządza się tam najprostsze ukrycia dla ludzi i techniki bojowej.

3. Zasady tworzenia ugrupowania marszowego

> Ugrupowanie marszowe dywizji jest to rozmieszczenie kolumn na drogach, zapewniające najlepsze możliwości szybkiego ich przesunięcia do nowych rejonów /rubieży/ z zachowaniem gotowości bojowej.

Sposób ugrupowania dywizji do marszu zależy: od tego, czy marsz odbywa się przed wybuchem wojny /okres zagrożenia wojennego/, czy w toku jej trwania; od rozmieszczenia oddziałów w rejonie, z którego rozpoczyna się marsz; od charakteru zadania po wykonaniu marszu; od odległości do nieprzyjaciela i charakteru jego działania; od ewentualnego zamiaru rozegrania walki z nieprzyjacielem; od działania sąsiadów i odległości do nich; od liczby dróg marszu.

Bez względu na sytuację i warunki marszu ugrupowanie marszowe dywizji powinno zapewnić: nakazaną prędkość marszu, najmniejszą wrażliwość na uderzenia bronią jądrową i lotnictwem nieprzyjaciela, oszczędność sił ludzkich i ekonomiczne wykorzystanie pojazdów mechanicznych, swobodę manewru i rozwinięcia wojsk do walki, możliwość ciągłego dowodzenia.

Ugrupowanie marszowe dywizji składa się z:

- ubezpieczeń marszowych;

- elementów zabezpieczenia ruchu;
- kolumn sił głównych;
- kolumn pododdziałów tyłowych;
- oddziału wydzielonego /jeśli się go wysyła/.

Kolumny sił głównych dywizji rozczłonkowuje się na drogach w głąb w kolumny pułkowe, batalionowe /dywizjonowe/. W celu ochrony wojsk przed uderzeniami jądrowymi wyznacza się odległości pomiędzy: pułkami - do 5 km, batalionami /dywizjonami/ - do 3 km, kompaniami czołgów /w pułku czołgów/ - do 2 km, kompaniami piechoty /kompaniami czołgów w bcz/ - do 200 m. Odległości pomiędzy pojazdami zależą od prędkości marszu, widoczności i mogą wynosić 25-50 m.

Podczas marszu przed wybuchem wojny /okres zagrożenia wojennego/ i w czasie marszu przez obszar własnego kraju /z dala od linii frontu/ po wybuchu konfliktu zbrojnego - ugrupowanie wojsk dywizji powinno zapewnić przede wszystkim utrzymanie maksymalnej prędkości marszu, swobodę ruchu oraz bezpośrednie ubezpieczenie kolumn marszowych.

W siłach głównych dywizji wszystkie oddziały i pododdziały maszerują całością organizacyjną; mogą być także tworzone na poszczególnych drogach marszu jednorodne kolumny.

Artyleria, dywizjon rakiet taktycznych, batalion saperów, pułk czołgów, bataliony czołgów mogą maszerować samodzielnymi kolumnami po wspólnych lub oddzielnych drogach marszu. Można też uzbrojenie dywizjonu rakiet taktycznych i ciężki sprzęt batalionu saperów przewozić transportem kolejowym lub na przyczepach niskopodwoziowych.

Ubezpieczenie marszowe, w omawianych warunkach, powinno być na tyle silne, aby mogło osłonić maszerujące oddziały przed atakami grup dywersyjno-rozpoznawczych i nie dopuścić do ich przenikania w głąb ugrupowania marszowego.

Pułki maszerujące na czele sił głównych dywizji mogą wysłać szpice czołowe w sile kompanii na odległość - 5-10 km. Szpice czołowe wzmacnia się pododdziałami saperów i chemików. Oddziały /pododdziały/ maszerujące w siłach głównych dywizji od czoła, z tyłu i z boku ubezpieczają się ubezpieczeniem bezpośrednim[x/].

x/ Patrz: załącznik nr 4.

W marszu po wybuchu konfliktu zbrojnego w miarę zbliżania się dywizji do linii frontu lub w toku działań wojennych w czasie przegrupowania z jednego kierunku operacyjnego na inny będzie istnieć możliwość - zwłaszcza w warunkach utrzymywania przez nieprzyjaciela inicjatywy działań - napotkania desantów powietrznych, a nawet naziemnych zgrupowań uderzeniowych. W tej sytuacji dywizja może bezpośrednio z marszu wejść do walki jeszcze przed osiągnięciem docelowego rejonu /rubieży/. Ugrupowanie marszowe powinno więc zapewnić warunki do nawiązania walki, która często może mieć charakter boju spotkaniowego. W związku z tym ugrupowanie marszowe dywizji powinno zawierać - zależnie od potrzeb - elementy przewidywanego ugrupowania bojowego. Może być zorganizowany odwód przeciwpancerny, oddział zaporowy, odwód inżynieryjny itp. Odpowiednie rozmieszczenie tych elementów w kolumnach marszowych dywizji i na poszczególnych drogach powinno zapewnić szybkie ich wyjście z marszu do walki bez konieczności wydzielania czasu na tworzenie ugrupowania bojowego.

Ponadto większość artylerii dywizyjnej i część batalionu saperów powinny być przydzielone do pułków maszerujących na czele sił głównych dywizji. Dywizjon rakiet taktycznych, pułk artylerii przeciwlotniczej i artyleria pozostająca w dyspozycji dowódcy dywizji maszeruje zwykle za pułkami pierwszego rzutu. Bataliony czołgów pułków zmechanizowanych przydziela się do batalionów piechoty.

Ubezpieczenie marszowe dywizji aktywnymi działaniami powinno zapewnić ciągły ruch kolumn, uprzedzić wojska o niespodziewanym napadzie nieprzyjaciela, zapewnić czas na powzięcie decyzji, stworzyć siłom głównym dogodne warunki do rozwinięcia i wejścia do walki z marszu.

Pułki maszerujące na czele sił głównych ubezpieczają się awangardami w sile wzmocnionego batalionu piechoty /kompanii czołgów/. Awangardę wysyła się na odległość 10-15 km. Ubezpiecza się ją szpicą - od wzmocnionego plutonu do kompanii piechoty. Szpicę wysyła się na odległość 3-5 km. Ubezpieczenia boczne i tylne stanowią szpice działające w odległości 3-5 km od sił głównych. Ponadto na szczególnie ważne kierunki /rejony/ wysyła się ubezpieczenia stałe - awangardy lub szpice, któ-

re zajmują wyznaczone rejony i organizują obronę na okres przemarszu sił głównych dywizji. Kolejne pułki /kolumny/ ubezpieczają się ubezpieczeniami bezpośrednimi. Dla organizacji ubezpieczenia bezpośredniego kolumny sztabu dywizji, dywizjonu rakiet taktycznych, artylerii i tyłów należy przydzielić im poddziały piechoty maszerujące najbliżej tych kolumn. Gdy dywizja zatrzymuje się na długi odpoczynek, ubezpieczenia zatrzymują się na dogodnych rubieżach i nadal pełnią swe funkcje. W rejonach dziennego /nocnego/, dobowego odpoczynku wszystkie ubezpieczenia marszowe stają się ubezpieczeniami postoju[x/].

W czasie marszu dywizja może wysłać oddział wydzielony. Oddział wydzielony wysyła się w celu uchwycenia i utrzymania rubieży wejścia dywizji do walki, opanowania dogodnej rubieży /rejonu/ do rozegrania boju spotkaniowego, węzła dróg, przepraw na szerokich przeszkodach wodnych i utrzymania ich do podejścia sił głównych.

Oddział wydzielony może być wysłany w sile pułku zmechanizowanego na odległość 50-70 km, a w sile batalionu - na odległość 30-50 km.

4. Marsz w warunkach szczególnych

4.1. W zimie i w czasie roztopów

Warunki zimowe - głęboki śnieg, niska temperatura i częste jej wahania, powodujące gołoledź i opady śnieżne, krótki dzień i długa noc - w poważnym stopniu wpływają na przebieg marszu dywizji. Z powodu zasp śnieżnych i oblodzonej nawierzchni dróg prędkość marszu zmniejszy się o 30-50%. Mgła i śnieżyca oddziałują na marsz podobnie jak noc, a nawet z większym skutkiem negatywnym.

Ujemne skutki oddziaływania na marsz ciężkich warunków zimy można ograniczyć przez należyte przygotowanie stanu osobowego, pojazdów mechanicznych i dróg.

Stan osobowy dywizji wyposaża się w środki zapobiegające odmrażaniu. Odpoczynki należy organizować w osiedlach, zapewniając warunki do ogrzewania się ludzi i suszenia umundurowania. Oprócz tego każdego żołnierza należy zaopatrzyć w środki do indywidualnego podgrzewania posiłków. Gorące posiłki powinny być

x/ Patrz: załącznik nr 5.

dostarczane trzy razy dziennie.

Wszystkie pojazdy mechaniczne wyposaża się w środki i urządzenia /ostrogi, łańcuchy/ zwiększające zdolność pokonywania terenu. Technikę bojową maluje się na biało.

Podczas organizacji zabezpieczenia materiałowego, technicznego i medycznego należy uwzględniać fakt, że w zimie zmniejsza się prędkość ruchu pojazdów mechanicznych, zwiększa się zużycie paliwa, obniża się wydajność ludzi w pracach remontowych, wyładowczych i załadowczych.

Jeżeli śnieg jest głęboki, oczyszcza się jezdnie, przygotowuje odpowiednią liczbę mijanek, posypuje oblodzone odcinki dróg, utrzymuje się ciągniki ewakuacyjne na odcinkach dróg z krętymi podjazdami i zjazdami.

W czasie roztopów szczególne trudności w marszu powodują rozmokłe /zalane/ jezdnie oraz ograniczone możliwości korzystania z objazdów drogami polnymi.

Okres roztopów charakteryzują częste zmiany warunków atmosferycznych /deszcz, śnieg, mgła/. Wszystko to obniża prędkość kolumn, zwłaszcza maszerujących drogami gruntowymi, zwiększa zużycie paliwa, powoduje konieczność przygotowania kierowców do prowadzenia pojazdów po mokrych drogach, a także większego - niż w innych warunkach - wzmocnienia wojsk pododdziałami inżynieryjnymi.

Marsz pojazdów gąsienicowych i kołowych po jednej drodze jest utrudniony, a często niemożliwy. Dlatego też pojazdy gąsienicowe należy kierować na inne drogi.

Marsz w czasie zimy i roztopów wymaga organizowania silnych oddziałów zabezpieczenia ruchu i oddziałów torujących.

Szczególną uwagę należy zwracać na oczyszczanie dróg, wykonywanie rowów odwadniających, urządzanie objazdów, wykorzystywanie zawczasu przygotowanych elementów nawierzchni drogowych /siatki, maty, podkłady/.

4.2. W terenie lesisto-jeziornym

Teren lesisto-jeziorny posiada wiele różnorodnych właściwości, które wpływają na organizację i prowadzenie marszu przez dywizję. O różnorodności tej stanowią: wielkość lasów i ich rodzaje, ich gęstość i wysokość, obecność jezior, bagien, rzek i strumyków. Lasy w połączeniu z jeziorami utrudniają manewr wojsk,

a nieprzyjacielowi ułatwiają obronę newralgicznych punktów /rejonów/ przy wykorzystaniu nieznacznych sił. Las ogranicza ostrzał i obserwację, utrudnia wykrycie i zniszczenie celów, zwłaszcza w marszu.

W czasie marszu w terenie lesisto-jeziornym należy dokładnie rozpoznać drogi marszu, przesieki, przemyski pomiędzy jeziorami.

Zwiększa się liczba patroli rozpoznawczych, wysyła się ruchome posterunki obserwacyjne.

Ubezpieczenia marszowe powinny być wzmocnione większą liczbą saperów, być zdolne do rozgradzania zapór i przeszkód na drogach marszu. Działają one z zasady na mniejszych odległościach od ubezpieczanych kolumn.

Do bezpośredniego ubezpieczenia kolumn artylerii, rakiet i tyłów należy wydzielać większą liczbę pododdziałów piechoty. Na ważnych przesmykach pomiędzy jeziorami, na skrzyżowaniach ważnych dróg i przesiek powinny być wystawione stałe ubezpieczenia.

Na drogach buduje się odpowiednią liczbę mijanek, w razie konieczności poszerza się jezdnie i wzmacnia niektóre odcinki dróg.

Na drogach marszu zwiększa się liczbę posterunków regulacji ruchu, ustawia się dodatkowe znaki drogowe dotyczące kierunku i prędkości marszu. Zawczasu wyznacza się siły i środki do gaszenia pożarów.

4.3. W górach

Ograniczona liczba dróg, liczne przesmyki, przełęcze, wąwozy, rzeki i strumienie górskie - wszystko to sprawia, że kolumny maszerujące w górach są bardzo wrażliwe na uderzenia broni jądrowej, lotnictwa i działanie grup dywersyjno-rozpoznawczych nieprzyjaciela.

W warunkach górskich, przy dużych spadach terenu, dużej liczbie ostrych zakrętów, prędkość marszu zmniejsza się o 30-50%, a zatem i głębokość marszu dobowego zmniejszy się o połowę. W górach - zwłaszcza wysokich - gdzie jest mniejsze ciśnienie, zwiększa się zużycie paliwa. Długość kolumn zwiększa się do 50%.

Znacznie wzrasta wysiłek kierowców pojazdów mechanicznych.

Kamieniety teren obniża przyczepność gąsienic czołgów, a niekiedy utrudnia pokonanie nawet nieznacznych wzniesień. Głazy i kamienie, zwłaszcza w rejonach osypisk i lawin, powodują szybsze niszczenie podwozia pojazdów.

W górach konieczne jest dokładne przygotowanie dróg marszu, szczególnie na podjazdach i zjazdach, a także techniki bojowej do marszu /regulacja mechanizmów kierowania, sprawność hamulców, zaopatrzenie pojazdów w zapasowe części, środki do zwiększenia zdolności pokonywania terenu/ oraz zwiększenie zapasów paliwa na pojazdach i w pododdziałach.

Ograniczona liczba dróg utrudnia, a niekiedy całkowicie wyklucza manewr kolumn. Tworząc więc kolumny do marszu, należy zapewnić im taktyczną samodzielność /wzmacniać piechotę pododdziałami artylerii, saperów, chemików i czołgów/. Odnosi się to zwłaszcza do elementów ubezpieczeń maszerujących oddziałów maszerujących na czele sił głównych. Elementy te będą pierwsze wchodzić do walki po zetknięciu się z nieprzyjacielem.

Siły i środki wojsk inżynieryjnych, oprócz przydzielenia do ubezpieczeń i oddziałów maszerujących na czele sił głównych dywizji, należy przydzielić również do kolumn maszerujących w środku ugrupowania dywizji.

Oddziały zabezpieczenia ruchu /odpowiednio silne/ tworzy się nie tylko na szczeblu dywizji, lecz także w każdej kolumnie, niezależnie od miejsca w ugrupowaniu marszowym.

Na niebezpiecznych odcinkach dróg marszu wystawia się posterunki regulacji ruchu, rozmieszcza się objazdy i dobrze widoczne znaki ostrzegawcze.

Maszerujące wojska dywizji powinny mieć uprzednio przygotowane środki do pokonywania rzek, strumyków górskich i stromych stoków oraz dodatkowe urządzenia do holowania pojazdów, działa i przyczep.

W celu uprzedzenia nieprzyjaciela w zdobyciu przełęczy, wyjść z wąwozów i węzłów dróg wysyła się oddziały wydzielone lub wysadza desanty powietrzne.

Do zabezpieczenia skrzydeł wystawia się - na panujących wzgórzach, w przejściach górskich i na drogach wiodących do dróg marszu dywizji - stałe ubezpieczenia boczne.

Rejony długich odpoczynków wyznacza się w możliwie równym

terenie, w miejscach bezpiecznych od lawin i z dala od koryt rzek.

4.4. Przez miasto

Dywizja w marszu powinna obchodzić duże i większe miasta, wykorzystując obwodnice i inne drogi. W wypadku gdy nie ma takiej możliwości, planując marsz przez miasto, należy:

- rozpoznawać i wyznaczyć do marszu szerokie ulice, nie posiadające zwartej zabudowy;
- przewidzieć zapasowe ulice /drogi/ marszu;
- przed kolumnami wysłać grupy zabezpieczenia ruchu wyposażone w spychacze i ciągniki;
- ustawić znaki drogowe dotyczące kierunku marszu, objazdów i prędkości;
- przewidzieć pilotów do prowadzenia poszczególnych kolumn przez miasto.

Podczas marszu przez miasto należy ściśle współdziałać z jednostkami obrony terytorialnej w zakresie wyboru ulic /dróg/ marszu, regulacji ruchu i zabezpieczenia bojowego.

5. Organizacja marszu i przewozów

5.1. Powzięcie decyzji

Planowanie marszu dywizji - w założonych na wstępie dwóch pierwszych warunkach /patrz: Zasady ogólne marszu/ - jest wykonywane w czasie pokoju, a opracowany plan stanowi integralną część dokumentacji osiągania wyższych stanów gotowości bojowej. Dokumenty te przechowywane są w sztabie i mogą być wykorzystane na odpowiedni sygnał Sztabu Generalnego. Mimo istnienia tego planu sztab dywizji powinien być przygotowany do jego korygowania zgodnie z zaistniałą sytuacją, a niekiedy do ponownego rozwiązywania problemów planistyczno-organizacyjnych. Jedną z przyczyn może być zmiana zadania dywizji do marszu.

Ponadto należy nadmienić, że oficerowie sztabu dywizji muszą być przygotowani do opracowania decyzji o marszu w toku działań wojennych, co będzie przedmiotem naszych dalszych rozważań. Zakres i metody pracy dowództwa i sztabu dywizji w okresie poprzedzającym marsz zależeć więc będą od posiadanego czasu i sytuacji taktyczno-operacyjnej.

W każdej sytuacji zaleca się stosować metodę równoległego wypracowania decyzji na kilku szczeblach dowodzenia oraz równoległego wykonywania przedsięwzięć przygotowawczych w dywizji, pułku i batalionie /kompanii czołgów/.

Decyzja o marszu, podobnie jak decyzja o każdych działaniach, stanowi podstawę wykonania wszystkich czynności związanych z jego organizacją. Określa ona bowiem zamiar i sposób marszu w konkretnych warunkach sytuacji bojowej oraz zakres czynności przygotowawczych. Dlatego też należy ją podejmować i przekazywać wykonawcom w czasie wystarczającym na należyte zorganizowanie marszu.

Analizę zadania przeprowadza dowódca dywizji samodzielnie lub wspólnie z szefem sztabu. Ponadto mogą brać w niej udział i inni oficerowie, na przykład: szef wydziału operacyjnego, szef saperów, kwatermistrz, zastępca do spraw technicznych.

W analizie zadania dowódca określa cel marszu i przypuszczalny charakter działań po jego wykonaniu, odległość i czas na wykonanie marszu, liczbę dróg, linię wyjściową oraz rejony długiego odpoczynku. Ponadto ocenia wpływ działania sił i środków szczebla wyższego na marsz dywizji.

Podczas kalkulacji czasu, której efektem winien być plan pracy dowódcy i sztabu nad organizacją marszu, należy wydzielić czas ogólny /dzienny i nocny/ na:
- marsz wojsk dywizji i osiągnięcie gotowości do dalszych działań po jego zakończeniu;
- organizację marszu przez podległe szczeble dowodzenia oraz przygotowanie wojsk do marszu;
- organizację marszu dywizji.

Wynikiem analizy zadania i kalkulacji czasu jest określenie ogólnego zamiaru odnośnie do sposobu marszu oraz przedsięwzięć, które należy niezwłocznie wykonać na poszczególnych szczeblach dowodzenia w celu przygotowania sztabów i wojsk do wykonania marszu. Stanowi to podstawę do opracowania przez sztab zarządzeń przygotowawczych oraz zorganizowania pracy w sztabie dywizji /przygotowanie propozycji dla dowódcy/.

W zarządzeniach przygotowawczych między innymi podaje się: ogólną odległość marszu; kierunek przegrupowania /drogi - w wypadku określenia ich przez sztab armii/; sposób przygotowania

sztabów i wojsk do marszu /uzupełnienie środków materiałowych, przygotowanie sztabów do wypracowania decyzji o marszu, czas wydania posiłku, przygotowanie lub wyciąganie kolumn itp./oraz miejsce, orientacyjny czas i sposób otrzymania zadania.

Optymalny sposób przesunięcia wojsk określa się na podstawie oceny sytuacji, tj. oceny nieprzyjaciela, sił własnych, sąsiadów, sytuacji skażeń /zakażeń/, terenu i warunków meteorologicznych.

Ocena nieprzyjaciela polega na ustaleniu: odległości jego wojsk, ich składu i charakteru działań; możliwości ewentualnego spotkania się z nim; jego możliwości oddziaływania na dywizję z powietrza; prawdopodobnych rejonów wysadzenia desantów powietrznych i grup dywersyjnych.

W wyniku oceny nieprzyjaciela dowódca dywizji określa zamierzenia w zakresie rozpoznania, ubezpieczenia, obrony przeciwlotniczej oraz walki z jego desantami powietrznymi i grupami dywersyjnymi. Ponadto na okres zbliżania się dywizji do rejonu działań bojowych ustala możliwe rubieże i czas spotkania z nieprzyjacielem.

W ocenie sił własnych uwzględnia się ukompletowanie i stopień gotowości bojowej wojsk, aktualne położenie i możliwości marszowe oddziałów w stosunku do kierunku i odległości przesunięcia, ich zabezpieczenie, stopień napromienienia itp.

Wnioski z tej oceny służą do określenia: miejsca i zadań oddziałów i pododdziałów w ugrupowaniu marszowym; podziału sił i środków; sposobu ubezpieczenia marszowego oraz zabezpieczenia materiałowo-technicznego i medycznego.

Ocenę sąsiadów przeprowadza się w warunkach przesunięcia w bezpośredniej styczności z nimi lub w warunkach rozmieszczenia na kierunku przegrupowania dywizji innych związków taktycznych /oddziałów/.

Ponadto we wszystkich sytuacjach dowódca rozpatruje zakres i rodzaj pomocy udzielanej przez siły i środki wyższego szczebla, zwłaszcza podczas pokonywania szerokich rzek i masowych uderzeń z powietrza.

Wnioski z oceny sytuacji stanowią podstawę do określenia: wpływu działania sąsiednich związków oraz terytorialnych sił i środków zabezpieczenia ruchu wojsk na przebieg marszu dywizji;

sposobu współdziałania z nimi i utrzymywania łączności; możliwości wykorzystania dróg obejścia rejonów skażonych; czasu zwolnienia dróg dla dywizji itp.

Podczas oceny sytuacji skażeń rozpatruje się aktualny stan skażeń promieniotwórczych i chemicznych oraz zakażeń biologicznych. W wypadku istnienia stref promieniotwórczych na kierunku marszu dywizji dowódca określa sposób ich pokonania lub obejścia oraz moc otrzymywanych dawek promieniowania.

W ocenie terenu należy szczególną uwagę zwrócić na: stan /wybór/ dróg marszu i rokadowych oraz określenie rejonów /miejsc/ utrudniających marsz dywizji /trudne przekraczalne odcinki dróg, większe miejscowości, przeszkody wodne, wzniesienia/ , tempo marszu na poszczególnych odcinkach dróg; najdogodniejsze rejony odpoczynku i najniebezpieczniejsze odcinki dróg.

Wnioski z oceny terenu winny konkretyzować: drogi marszu/jeżeli nie zostały wyznaczone przez sztab armii/; rejony odpoczynków i sposób rozmieszczenia w nich wojsk; linię wyjściową i linie wyrównania; miejsce oddziałów /pododdziałów/ o trakcji gąsienicowej w ugrupowaniu marszowym; tempo marszu; sposób obejścia najwrażliwszych odcinków dróg oraz czynności w zakresie zabezpieczenia inżynieryjnego marszu.

Ponadto w toku oceny sytuacji należy również określić wpływ pogody, pory roku i doby na wykonanie marszu.

Najczęściej podczas oceny sytuacji dowódca wysłuchuje wniosków, propozycji lub odpowiedzi na pytania szefów wydziałów, rodzajów wojsk i służb dywizji, dotyczących nieprzyjaciela, terenu, dróg, sytuacji skażeń, kalkulacji marszu, ugrupowania i sposobu formowania kolumn, organizacji dowodzenia i zabezpieczenia przegrupowania.

Istotna jest kalkulacja czasu marszu. Danymi wyjściowymi do jej przeprowadzenia są przede wszystkim: odległość i czas marszu.

Odległość marszu określa się z mapy od linii wyjściowej do najdalszego punktu w nowym rejonie ześrodkowania /wyjściowym/. Zależnie od skali mapy, rzeźby terenu i krętości dróg ich długość zmierzoną na mapie zwiększa się o 5-15%.

Czas marszu liczy się od momentu przejścia linii wyjściowej przez czoło sił głównych dywizji do chwili ześrodkowania się w wyznaczonym rejonie. Z zasady podaje go sztab armii.

Podczas obliczania szybkości marszu należy uwzględniać jakość dróg /autostrady, szosy, drogi polne/ i na podstawie tego określić tempo ruchu wojsk na poszczególnych odcinkach i drogach. Ponadto oblicza się szybkość marszu w czasie przekraczania szerokich przeszkód wodnych, przełęczy oraz zajmowania rejonu ześrodkowania dywizji. W omawianych warunkach szybkość marszu z zasady zmniejsza się od 1/2 do 3/4.

Średnią szybkość marszu uzyskuje się z sumy czasów potrzebnych na pokonanie poszczególnych odcinków dróg podzielonej przez odległość marszu.

Rejony odpoczynków, ich liczbę oraz czas trwania może określić sztab armii lub wyznaczają je dowódcy dywizji. Uwzględnia się tu czas potrzebny na pokonanie całej drogi marszu oraz czas wyznaczony przez sztab armii. Uzyskana różnica określi czas, jaki można wyznaczyć na odpoczynki.

Po analizie zadania i ocenie sytuacji dowódca dywizji podejmuje decyzję o marszu, w której podaje ugrupowanie marszowe, podział sił i środków, drogi i tempo marszu, rejony i czas odpoczynku, skład i zadania ubezpieczeń marszowych oraz organów rozpoznawczych, sposób zabezpieczenia marszu oraz organizacji dowodzenia. Przewidując zetknięcie się z nieprzyjacielem lub konieczność pokonania rejonów zniszczeń i stref skażeń, precyzuje zamiar działań wojsk w tych warunkach.

Równolegle z wypracowaniem decyzji sztab dywizji opracowuje plan przegrupowania na mapie 1:200 000 wraz z legendą.

Do przewozu wojsk transportem kolejowym sztab dywizji powinien posiadać aktualne dokumenty: zapotrzebowanie na przewóz, plan załadowania, plan wyładowania z podziałem na transporty, wykaz stacji załadowania i wyładowania. Dla skrócenia czasu na zorganizowanie przewozu sztab dywizji powinien stale mieć gotowe obliczenia przewozu i tylko je udokładniać w razie zmian w składzie bojowym i liczebnym dywizji lub tylko wydzielonych do przewozu sił. Obliczenia przewozu sporządza się z uwzględnieniem zachowania całości organizacyjnej oddziałów i pododdziałów oraz ich gotowości do samodzielnego prowadzenia walki po wyładowaniu.

Dowództwo i sztab dywizji po otrzymaniu rozkazu do przewozu koleją obowiązani są:

- sprawdzić aktualność posiadanych dokumentów przewozu lub sporządzić nowe z podziałem na transporty, stacje załadowania i wyładowania;
- złożyć wojskowemu komendantowi odcinka kolejowego zapotrzebowanie na przewóz po uprzednim uzgodnieniu z nim prawidłowość jego sporządzenia;
- przeprowadzić rekonesans rejonów wyczekiwania przed załadowaniem, punktów załadowania, stacji lub rejonów załadowania oraz dróg dojazdu z rejonów zaśrodkowania /zakwaterowania/;
- wyznaczyć przedstawicieli dywizji i skierować: jednego z planem załadowania do wojskowego komendanta odcinka kolejowego stacji załadowania, a drugiego z planem wyładowania, częściowo wypełnionym, najpóźniej pierwszym transportem do wojskowego komendanta odcinka kolejowego stacji wyładowania w celu sporządzenia /aktualnienia/ planu wyładowania;
- wydać rozkaz do przewozu koleją i zorganizować zabezpieczenie bojowe przewozu.

5.2. Postawienie zadań

Zadania wojsk - wynikające z decyzji - dowódca dywizji przekazuje podwładnym osobiście lub przez sztab. W razie braku czasu w pierwszej kolejności należy postawić zadania pododdziałom rozpoznawczym, inżynieryjnym, elementom ubezpieczenia marszowego i oddziałom przewidzianym do marszu na czele sił głównych.
W rozkazie do marszu należy podać:
- wiadomości o nieprzyjacielu;
- zadania armii /jeśli sytuacja tego wymaga/, sąsiadów i wojsk działających w przodzie;
- zadanie dywizji, linię wyjściową, linię wyrównania;
- skład i zadania oddziału wydzielonego /jeśli się go wyznacza/;
- skład i zadania ubezpieczeń marszowych;
- oddziałom: ugrupowanie, drogi marszu, miejsce w kolumnie marszowej, rejony i czas zaśrodkowania się po zakończeniu marszu, czas przejścia linii wyjściowej i linii wyrównania, rejony i czas odpoczynków;
- miejsce punktów dowodzenia w marszu.

W rozkazie do przewozu transportem kolejowym należy podać:
- liczbę i numer transportu;
- termin i stacje załadowania;

- rejon wyczekiwania;
- kolejność marszu, drogi marszu do rejonu wyczekiwania i stacji załadowania;
- stacje wyładowania i rejony zbiórki po wyładowaniu;
- numer transportu dowódcy i sztabu;
- komendantów transportów.

5.3. Właściwości zabezpieczenia marszu

Zabezpieczenie marszu wojsk dywizji ma na celu maksymalne zmniejszenie skutków oddziaływania nieprzyjaciela na maszerujące wojska oraz utrzymanie szybkiego tempa marszu, najpełniejsze w nakazanym czasie wyznaczonego rejonu lub zorganizowanie wejścia ich do walki. Zabezpieczenie marszu organizuje się na podstawie decyzji i wytycznych dowódcy /szefa sztabu/ dywizji oraz zarządzeń /wskazówek/ sztabu armii /okręgu wojskowego/. Do zasadniczych rodzajów zabezpieczenia marszu należy zaliczyć: rozpoznanie, obronę przed bronią masowego rażenia, obronę przeciwlotniczą, organizację służby regulacji ruchu, zabezpieczenie inżynieryjne oraz zabezpieczenie materiałowe, medyczne i techniczne.

Rozpoznanie organizuje się w celu zdobycia wiadomości o nieprzyjacielu, stanie technicznym dróg, warunkach meteorologicznych i skażeniach. Zadania te wykonuje się siłami samodzielnych patroli rozpoznawczych, patroli rozpoznawczych, rozpoznania inżynieryjnego i skażeń oraz ubezpieczenia marszowego. Ponadto do prowadzenia rozpoznania należy wykorzystywać śmigłowce.

Obronę przed bronią masowego rażenia organizuje się w celu uniknięcia lub zmniejszenia strat wojsk w czasie ruchu i odpoczynków oraz szybkiego odtwarzania ich zdolności bojowej. Do zasadniczych przedsięwzięć OPBMR realizowanych w marszu należy zaliczyć: prognozowanie i rozpoznanie skażeń /zakażeń/, rozśrodkowanie i maskowanie wojsk, właściwy wybór rejonów odpoczynków, wykorzystanie właściwości ochronnych terenu i techniki bojowej, likwidację skutków użycia broni masowego rażenia.

Dywizja w marszu dane o sytuacji skażeń i wybuchach jądrowych otrzymuje z armii, krajowego systemu wykrywania skażeń /zwłaszcza terytorialnych sztabów wojskowych/ oraz własnych patroli rozpoznania skażeń. SOAS dywizji prowadzi prognozowanie ska-

żeń, zniszczeń i pożarów powstałych od wybuchów jądrowych, wykonanych na ugrupowanie marszowe dywizji lub zagrażających jej opadem promieniotwórczym i pożarami na drodze marszu. Dane z prognozowania udokładnia się rozpoznaniem skażeń zarówno naziemnym, jak i powietrznym /wykonywanym przez śmigłowce rozpoznania skażeń/.

Rozpoznane /wykryte/ strefy skażeń promieniotwórczych, zależnie od mocy dawki, obchodzi się lub pokonuje. Każdorazowe zatrzymanie wojsk dywizji przed strefą w celu oczekiwania na spadek mocy dawki musi być określone rozkazem dowódcy dywizji. Przez ten czas wojska powinny być rozśrodkowane i dokładnie zamaskowane.

W marszu, poza zachowaniem niezbędnych odległości i odstępów, należy nie dopuścić do skupienia się wojsk przed linią wyjściową, podczas odpoczynków oraz w ciaśninach /trudno przekraczalnych odcinkach terenu/ i w miejscach przypuszczalnych zastojów par środków trujących.

Rejony długich odpoczynków należy wybierać w terenie zapewniającym naturalne ukrycie przed czynnikami rażenia broni jądrowej i obserwacją z powietrza. Ze względu na niebezpieczeństwo pożarów nie należy wybierać rejonów w głębi lasów; powinny być one wybrane z dala od obiektów /miejscowości, przepraw, węzłów dróg/, które mogą być celem uderzeń jądrowych przeciwnika. W rejonach długich odpoczynków przygotowuje się szczeliny dla ludzi, a w miarę możliwości również proste ukrycia dla wozów bojowych. W czasie marszu wojska dywizji do obrony przed BMR wykorzystują właściwości ochronne wozów bojowych i pojazdów.

Skutki użycia broni masowego rażenia dywizja w marszu likwiduje własnymi siłami. Na terenie kraju może korzystać z pomocy sił OTK i urządzeń stacjonarnych do zabiegów specjalnych i sanitarnych. Częściowe zabiegi specjalne i sanitarne przeprowadza się po wyjściu z terenu skażonego, całkowite zaś - w zasadzie podczas długich odpoczynków lub po zakończeniu marszu. Porażonych ludzi ewakuuje się do pobliskich szpitali.

Obronę przeciwlotniczą podczas marszu zapewniają środki dywizji oraz rozwinięty na kierunku przegrupowania system OPL armii /frontu/ i OPK. Bezpośrednią obronę przeciwlotniczą organizuje sztab dywizji wspólnie z szefem obrony przeciwlotniczej

zgodnie z decyzją dowódcy, wytycznymi sztabu armii oraz przewidywaną sytuacją powietrzną. W czasie organizacji OPL ustala się: rozmieszczenie środków przeciwlotniczych w ugrupowaniu marszowym; sposób ich przesuwania w czasie marszu; sposób organizacji obserwacji powietrznej, powiadamiania i łączności; sposoby maskowania wojsk; działanie wojsk w razie nalotów małych i dużych grup samolotów nieprzyjaciela; sposób współdziałania z lotnictwem myśliwskim.

Wojska OPL wyższego szczebla osłaniają dywizję przede wszystkim podczas jej przechodzenia przez punkty newralgiczne /ciaśniny, węzły dróg, przeprawy/ oraz w rejonach długich odpoczynków i w rejonie ześrodkowania.

Organiczne środki OPL dywizji rozmieszcza się bateriami w składzie najważniejszych elementów ugrupowania marszowego dywizji. Mogą one również wykonywać marsz w samodzielnych kolumnach po oddzielnych drogach. Ponadto w razie potrzeby część tych środków można wysyłać przed siły główne i zawczasu rozwijać w rejonie przepraw, węzłów dróg oraz w rejonach odpoczynków.

Do zwalczania nisko lecących samolotów i śmigłowców w pododdziałach wyznacza się 1/3 sił i środków.

Do obserwacji powietrznej organizuje się sieć posterunków obserwacyjnych w oddziałach /pododdziałach/ ubezpieczenia i w kolumnach sił głównych dywizji. O zagrożeniu z powietrza wojska powiadamia się przez radio na podstawie danych dostarczonych przez wojska radiotechniczne szczebla wyższego.

Organizacja służby regulacji ruchu. Służbę regulacji ruchu wojsk dywizji organizuje sztab dywizji na podstawie decyzji dowódcy. Ponadto dowódca dywizji może wydać odpowiednie wytyczne dotyczące organizacji służby regulacji ruchu, przełożony zaś może udzielić dodatkowych wskazówek co do sposobu zabezpieczenia przemarszu jednostek i udzielania pomocy przez krajową sieć posterunków regulacji ruchu.

Podczas organizowania regulacji ruchu jednostek dywizji należy uwzględnić posterunki regulacji ruchu systemu krajowego. Zależnie jednak od potrzeb, wynikających z krzyżowania się dróg marszu wojska, sztab dywizji może wystawić własne posterunki w miejscach działania posterunków systemu krajowego. W tym wypadku dywizyjne posterunki regulacji ruchu w czasie marszu jedno-

stek dywizji spełniają funkcje pomocnicze i podporządkowują się nadrzędnej roli posterunków systemu krajowego.

Na linii wyjściowej w rejonach ześrodkowania i odpoczynków dywizja zapewnia regulację ruchu własnymi siłami.

Organizując marsz sztab dywizji ustala dokładny przebieg dróg marszu, dzieli drogi marszu na odcinki o długości 40-60 km /linie wyrównania/ oraz na rejony i obiekty drogowe i terenowe /węzły dróg, wielkie osiedla, mosty/ wymagające szczególnej uwagi. Na każdy odcinek drogi, a w uzasadnionych wypadkach i na rejon lub obiekt, wyznacza się komendanta odpowiedzialnego m.in. za terminowe rozstawienie posterunków regulacji ruchu, sprawne i bezkolizyjne przejście kolumn marszowych przez odcinek /rejon, obiekt/, wyznaczenie, rozpoznanie i oznakowanie dróg obejścia. Komendanci odcinków podporządkowani są bezpośrednio sztabowi dywizji, skąd otrzymują dane z planu przegrupowania jednostek dywizji.

Dywizyjne posterunki regulacji ruchu wystawia się na liniach wyjściowych /punktach przejścia/, liniach wyrównania, na skrzyżowaniach dróg, przejazdach kolejowych, rejonach odpoczynków, na trudnych odcinkach dróg, w miejscach przechodzenia na drogi objazdowe, w większych osiedlach itp. Po przejściu końcowych kolumn marszowych dywizji jej posterunki regulacji ruchu zwija się.

Regulację ruchu dywizji organizuje się siłami etatowego pododdziału regulacji ruchu oraz siłami wyznaczonych i specjalnie przygotowanych pododdziałów ogólnowojskowych. Szczupła liczba pododdziałów regulacji ruchu może powodować konieczność kolejnego rozwijania i zwijania posterunków w miarę przesuwania się kolumn marszowych dywizji. Należy również utrzymywać część sił w odwodzie do organizacji służby regulacji ruchu przy zmianach kierunku marszu.

Od stanu pododdziałów regulacji ruchu oraz zadań i warunków terenowych zależy struktura posterunków, które mogą być organizowane w składzie 1-2-3 żołnierzy. Na dowódców niektórych posterunków regulacji ruchu wystawianych w szczególnie ważnych i trudnych punktach terenowych /przeprawy, skrzyżowania dróg itp./ wyznacza się oficerów.

Podstawowym celem zabezpieczenia inżynieryjnego marszu jest

zapewnienie szybkiego tempa marszu oddziałów i pododdziałów dywizji oraz stworzenie warunków obrony przed środkami masowego rażani. Cel ten osiąga się przez wykonanie wielu zadań zabezpieczenia inżynieryjnego w okresie organizacji oraz w toku marszu. Do zasadniczych zadań można zaliczyć:

- rozpoznanie inżynieryjne dróg lub pasa marszu;
- przygotowanie i utrzymanie dróg marszu oddziałów i pododdziałów dywizji;
- zabezpieczenie przepraw przez przeszkody wodne;
- wykonywanie przedsięwzięć inżynieryjnych w zakresie obrony przed środkami masowego rażenia.

Rodzaj zadań zabezpieczenia inżynieryjnego wynika z warunków, w jakich dywizja będzie maszerowała, szczególnie zaś z właściwości fizyczno-geograficznych dróg lub pasa marszu oraz możliwości oddziaływania ogniowego nieprzyjaciela na drogi, oddziały i pododdziały dywizji.

W toku marszu rozpoznanie inżynieryjne organizuje się siłami i środkami dywizji i pułków. Do tego celu dywizja wyznacza co najmniej trzy grupy rozpoznawcze, z czego dwie - do rozpoznania dróg, i jedną - do rozpoznania rejonów odpoczynków. Ich zadaniem jest określenie: zakresu i charakteru zniszczeń na drogach marszu; sposobu i możliwości obejścia rejonów zniszczeń /pożarów/, stref skażeń i rejonów zatopionych; stopnia zniszczenia przepraw, możliwości ich odbudowy oraz wykorzystania ochronnych i maskujących właściwości terenu i zaopatrzenia w wodę.

Niezależnie od tego w każdym oddziale zabezpieczenia ruchu oraz innych pododdziałach inżynieryjnych wyznaczonych do utrzymania dróg lub przepraw wyznacza się patrole do prowadzenia rozpoznania na potrzeby wykonania konkretnych zadań inżynieryjnych. Inżynieryjny patrol rozpoznawczy organizuje się w sile do drużyny i wyposaża w niezbędny sprzęt i środki do prowadzenia rozpoznania oraz środek transportowy /zazwyczaj pływający/.

Drogi marszu przygotowują i utrzymują w zasadzie siły i środki OTK, natomiast w razie ich braku przedsięwzięcia z tym związane wykonują siły i środki pododdziałów inżynieryjnych dywizji oraz wyższego przełożonego /armii/. W razie konieczności

do przygotowania dróg, zwłaszcza objazdów rejonów masowych zniszczeń, mogą być użyte siły i środki innych rodzajów wojsk i służb /np. pododdziały piechoty z czołgami wyposażonymi w sprzęt spychaczkowy/.

W warunkach silnego oddziaływania nieprzyjaciela celowe jest rozmieszczenie wzdłuż kolumn marszowych dywizji sił i środków do przygotowania i utrzymania dróg. Niekiedy można je wysyłać wcześniej na najbardziej newralgiczne odcinki.

W okresie zimy pododdziały wyznaczone do przygotowania dróg wyposaża się w sprzęt do usuwania pokrywy śnieżnej /spychacze typu BAT, pługi odśnieżne itp./. Na oblodzonych odcinkach dróg mogą być zawczasu przygotowywane zapasy piasku, żużlu lub innego materiału.

Zabezpieczenie pokonania przeszkód wodnych przez dywizję należy w zasadzie do obowiązków sił i środków OTK, szczególnie oddziałów pontonowych OTK i zmilitaryzowanych oddziałów dysponujących barkami. Niemniej jednak nie można wykluczać potrzeby użycia sił i środków przeprawowych dywizji. Może to mieć miejsce w warunkach masowego zniszczenia mostów stałych oraz w sytuacji, gdy siły i środki obrony terytorium kraju nie mogą zapewnić wymaganej liczby przepraw.

Przeprawy przez średnie i szerokie przeszkody wodne zabezpiecza armia i front. Wąskie przeszkody wodne /do 50 m/ dywizja pokonuje własnymi siłami i środkami. W każdym wypadku siły i środki przeprawowe dywizji powinny przesuwać się na czele maszerujących kolumn, a jeśli są możliwości, należy je wcześniej skierowywać do rejonu przepraw.

Należy jednak podkreślić, że użycie środków przeprawowych dywizji przed jej wprowadzeniem do bitwy nie jest korzystne, mogą one bowiem przed czasem zostać poważnie uszkodzone lub zniszczone, a ponadto mogą za późno dotrzeć do dywizji.

Przedsięwzięcia inżynieryjne w zakresie obrony przed środkami masowego rażenia realizuje się głównie przez maskowanie, rozbudowę ukryć dla ludzi i sprzętu w rejonach alarmowych i wyjściowych. Dla ludzi w podanych rejonach wykonuje się szczeliny, a dla sprzętu bojowego - ukrycia.

Do ukrycia ludzi i sprzętu należy również maksymalnie wykorzystywać naturalne właściwości ochronne i maskujące terenu.

Na potrzeby zaopatrywania wojsk w wodę mogą być wykorzystane miejscowe źródła wody - po uprzednim ich zbadaniu - oraz punkty wydobywania i oczyszczania wody wykonywane za pomocą etatowego sprzętu.

Zabezpieczenie materiałowe i medyczne wojsk organizuje kwatermistrz na podstawie decyzji dowódcy. W marszu korzysta się z doraźnych i ruchomych zapasów dywizji, które uzupełnia się w rejonach długich odpoczynków i w rejonie odpoczynku dziennego /nocnego/.

W toku marszu oddziały i pododdziały tyłowe dywizji i pułków przesuwają się na końcu ich ugrupowania marszowego, mając na czele kolumny bmed oraz wydzielone pododdziały z materiałami pędnymi i smarami oraz amunicją. Część dywizyjnego /pułkowego/ transportu samochodowego z materiałami pędnymi i smarami można zawczasu przydzielić do kolumn pułkowych /batalionowych/.

Pomocy medycznej udziela się przede wszystkim na szczeblu batalionu i pułku. Dlatego część transportu sanitarnego bmed dywizji na okres marszu należy przydzielać pułkom. Porażonych i chorych wymagających ewakuacji kieruje się transportem pułku i dywizji do najbliższych punktów medycznych lub szpitali cywilnych.

Ruch wojsk podczas marszu zależy w dużym stopniu od terminowego i sprawnego wykonywania wszystkich prac technicznego zabezpieczenia. Organizacja tego rodzaju zabezpieczenia obejmuje:

- planowanie;
- przygotowanie sprzętu i zapasów materiałowych do marszu; właściwe rozmieszczenie ich w kolumnach marszowych;
- wydzielenie elementów technicznego zabezpieczenia marszu i zapewnienie ich efektywnej działalności /w tym zorganizowanie zaopatrywania w materiały eksploatacyjne i części zamienne/;
- organizację systemu łączności między elementami technicznego zabezpieczenia;
- kontrolę realizacji technicznego zabezpieczenia podczas marszu dywizji.

Plan i odpowiednie wytyczne opracowuje się na podstawie decyzji lub rozkazu dowódcy dywizji. W wytycznych podaje się:

- wiadomości o stanie technicznym dróg marszu i przewidywanym działaniu nieprzyjaciela;

- ogólne zadanie dywizji;

- drogę /drogi/, linię /punkt/ wyjściową, linie i punkty wyrównania;

- ugrupowanie marszowe dywizji /kolumn/, czas przejścia linii /punktu/ wyjściowej i linii wyrównania;

- czas i rejony odpoczynków długich /dziennych, nocnych/oraz organizację przeprowadzania przeglądów /obsług/ technicznych w czasie odpoczynków;

- urzutowanie sił i środków technicznego zabezpieczenia dywizji /kolumn/;

- organizację udzielania pomocy załogom niesprawnych pojazdów mechanicznych;

- sposób ewakuacji sprzętu niesprawnego, miejsca tankowania i planowane rubieże rozwinięcia PZUS;

- system łączności na potrzeby informacji technicznej;

- dane o rozmieszczeniu na drogach stacjonarnych zakładów i warsztatów mechaniczno-remontowych oraz ich możliwościach i formach pomocy udzielanej wojskom.

Zarządzenie może być przekazane - w zależności od czasu - równocześnie wszystkim wykonawcom lub poszczególnym oddziałom w kolejności ich marszu.

Sprzęt i zapasy ruchome dywizji przygotowuje się do wyjścia alarmowego w okresie pokoju. Szczególną uwagę zwraca się na pełną sprawność sprzętu rakietowego i radiolokacyjnego, czołgów, dział i ciągników artyleryjskich. Pojazdy nie wyremontowane do czasu rozpoczęcia marszu przekazuje się wojskowym warsztatom stacjonarnym.

Dywizja i podległe oddziały /pododdziały/ powinny rozpoczynać marsz z pełnymi nakazanymi zapasami ruchomymi /szczególnie amunicji artyleryjskiej i przeciwlotniczej/. Części zamienne i materiały techniczne w wysokości obowiązujących norm urzutowane są na pojazdach, w pododdziałach, oddziałach oraz w plutonie dowozu sprzętu technicznego dywizji.

Przed rozpoczęciem marszu pododdziały zabezpieczenia technicznego oraz kierowców wszystkich pojazdów zapoznaje się z warunkami technicznymi dróg marszu, nakazanymi prędkościami, za-

sadami mijania itp. Omawia się też sposoby obsługiwań technicznych, remontów i ewakuacji w czasie marszu oraz udzielania pomocy uszkodzonym pojazdom.

Po wyjściu do rejonu alarmowego lub w rejonie pierwszego odpoczynku sprawdza się stan techniczny sprzętu i jego ukompletowanie oraz usuwa wszelkie usterki. W miarę możliwości wykonuje się obsługiwanie techniczne oraz uzupełnia materiały pędne i smary, w tym zbiorniki zapasowe /z zapasów doraźnych/.

Podczas realizacji wszystkich przedsięwzięć technicznego zabezpieczenia należy dążyć do zapewnienia technicznej sprawności pojazdów mechanicznych na cały okres przegrupowania oraz ich zdolności do natychmiastowego działania po osiągnięciu rejonu wyjściowego lub rubieży wejścia do bitwy.

Dlatego siły i środki zabezpieczenia technicznego urzutowuje się w ugrupowaniu marszowym dywizji w ten sposób, aby mogły one nie tylko realizować wszystkie zadania zabezpieczenia technicznego marszu dywizji, lecz i zapewnić - bez dodatkowych przegrupowań - płynne wejście wojsk do działań.

Zabezpieczenie techniczne organizuje się na wszystkich drogach marszu w formie technicznego zamykania kolumn marszowych batalionu, pułku i dywizji.

Techniczne zamykanie kolumny batalionu stanowią siły i środki obsługiwania technicznego batalionu i przydzielone z kompanii remontowej pułku, natomiast kolumny kompanii czołgów - siły i środki przydzielone. Zadaniem technicznego zamykania tych kolumn jest ustalenie przyczyn uszkodzeń pojazdów, udzielanie pomocy załogom w zakresie technicznej obsługi i remontu sprzętu, zaopatrywanie ich w części zapasowe oraz ewakuowanie z dróg pojazdów niesprawnych, przeszkadzających w ruchu kolumn.

Techniczne zamykanie kolumny pułkowej /dywizyjnej/ organizuje się przede wszystkim siłami kompanii remontowej /krem/pułku i batalionu remontowego /brem/ dywizji.

Zadaniem technicznego zamykania kolumny pułku /dywizji/jest:

- remont uszkodzonych pojazdów mechanicznych na miejscu, w pobliskich ukryciach, ewakuacja ich do najbliższego PZUS, rejonu ześrodkowania lub odpoczynku pułku /dywizji/;
- wyciąganie ugrzęźniętych pojazdów;
- tankowanie paliwem pojazdów na trasie przemarszu;

- kierowanie do właściwych pododdziałów pojazdów pozostałych na drogach;

- udzielanie pomocy załogom pojazdów i wozów bojowych w obsłudze technicznej i remoncie bieżącym sprzętu w czasie odpoczynków.

W skład zamykania technicznego kolumn włącza się środki remontowo-ewakuacyjne, samochody z częściami zamiennymi i materiałami pędnymi, sanitarki. Gros sił i środków remontowo-ewakuacyjnych wyznacza się jednak z zasady do zabezpieczenia technicznego sił głównych dywizji.

Aby nie doszło do oderwania się sił technicznego zabezpieczenia kolumn od zabezpieczanych jednostek, maksymalny czas ich pracy w jednym miejscu nie powinien przekraczać:

- na szczeblu kompanii i batalionu - 1 godziny;

- na szczeblu pułku - 2-3 godzin;

- na szczeblu dywizji - 4-5 godzin.

Jeśli na kierunku marszu dywizji znajdują się przeprawy i inne utrudniające przemarsz odcinki, wysyła się tam zawczasu, zwykle razem z oddziałami zabezpieczenia ruchu, grupy ewakuacyjno-remontowe ze składu krem pułku lub krem dywizji. W rejonie długich odpoczynków rozwija się natomiast PZUS.

Jeśli w toku marszu dywizja zostanie porażona bronią jądrową, to ewakuację i remont organizuje się tak, by w pierwszej kolejności zapewnić gotowość bojową dywizjonu rakiet taktycznych, pułków przewidzianych do pierwszego rzutu dywizji oraz pułku artylerii zabezpieczającego wejście dywizji do walki. PZUS w tym wypadku rozwija się w rejonie największych uszkodzeń sprzętu.

Siły i środki służb technicznych mogą być w czasie marszu zaangażowane również w wypadku zniszczenia mostów na szerokich przeszkodach wodnych do technicznego zabezpieczenia przepraw. Szczególnie starannie przygotowuje się zabezpieczenie przeprawy czołgów po dnie rzek.

Realizację zabezpieczenia technicznego kontroluje osobiście szef służb technicznych lub wyznaczeni przez niego oficerowie. Niezbędna jest do tego dokładna znajomość sytuacji ogólnowojskowej i technicznej. W tym celu utrzymuje się ścisły kontakt ze sztabem ogólnowojskowym, kwatermistrzem dywizji oraz ucze-

stniczy /za pośrednictwem oficerów pionu technicznego/ w organizowanym przez sztab rozpoznaniu dróg, przepraw i rejonów odpoczynku. Dokładne dane o uszkodzonych pojazdach i pracy sił i środków zabezpieczenia technicznego zbiera się od:

- szefów służb technicznych pułków;
- szefa służby technicznej drt;
- dowódcy batalionu remontowego;
- dowódców pododdziałów, których siły i środki tworzą zamykanie techniczne kolumn.

R o z d z i a ł III

ROZMIESZCZENIE WOJSK W TERENIE I ICH UBEZPIECZENIE

1. Ogólne zasady rozmieszczenia wojsk w terenie

Dywizja rozmieszcza się:

- w rejonach ześrodkowania lub alarmowych po wyprowadzeniu wojsk z garnizonów;
- w rejonach pośrednich i długich odpoczynków w czasie wykonywania marszu;
- w rejonie wyjściowym do działań.

Dywizji wyznacza się główny i od jednego do dwóch rejonów zapasowych.

Wojska rozmieszcza się w terenie dogodnym do organizacji obrony przed bronią masowego rażenia, do maskowania i wykonania szybkiego manewru. Do ukrycia i maskowania wojsk wykorzystuje się fałdy terenowe, lasy i zagajniki.

Należy unikać rozmieszczenia wojsk w dużych kompleksach leśnych oraz w pobliżu obiektów, na które nieprzyjaciel może wykonać uderzenie jądrowe.

Wojska nie zajmują rejonów skażonych oraz rejonów zaminowanych przez nieprzyjaciela.

W górach wojska należy rozmieszczać w rejonach, które umożliwiają szybkie ich wyjście na potrzebne kierunki lub rozwinięcie do odparcia napadu nieprzyjaciela.

Zabrania się rozmieszczać wojska w miejscach zagrożonych lawinami śnieżnymi lub powodzią.

W lasach wojska rozmieszcza się w pobliżu dróg, przesiek i na skraju lasu.

Na wypadek pożaru lasu przygotowuje się niezbędną liczbę dróg, przesiek i określa się wykorzystanie ich przez wojska podczas wychodzenia z rejonu rozmieszczenia.

Do wykonania prac ratunkowych i gaszenia pożarów wyznacza się specjalne pododdziały; w razie konieczności czyni to cały stan osobowy.

W zimie na rozmieszczenie wojsk wybiera się osłonięte przed wiatrem rejony, w których jest dostateczna ilość opału.

Szczególną uwagę zwraca się na utrzymanie w dobrym stanie dróg, na sprawność uzbrojenia i innego sprzętu w niskiej temperaturze oraz na zabezpieczenie ludzi przed odmrożeniami.

Wojska rozmieszczone w terenie powinny być w stałej gotowości do odparcia napadu nieprzyjaciela z ziemi i powietrza oraz do szybkiego opuszczenia zajmowanego rejonu.

Rejon rozmieszczenia określa z zasady przełożony. Rejon ten powinien zapewniać:

- rozśrodkowanie i skryte rozmieszczenie techniki bojowej i ludzi;
- możliwość przeprowadzenia w razie alarmu zbiórki oddziałów i wyprowadzenia ich w potrzebnym kierunku;
- dogodne rozmieszczenie wojsk i warunki do ich odpoczynku;
- dobre pod względem sanitarnym warunki;
- wystarczającą liczbę źródeł wody i dróg.

Otrzymawszy rozkaz rozmieszczenia wojsk w nowym rejonie, dowódca dywizji podejmuje decyzję z mapy. Sztab dywizji z kolei na podstawie decyzji dowódcy wydaje niezbędne zarządzenia, powiadamia oddziały o przewidywanych dla nich rejonach rozmieszczenia oraz wysyła do tych rejonów grupy rekonesansowe, w skład których wchodzą oficerowie rodzajów wojsk i przedstawiciele oddziałów. Jednocześnie organizuje się rozpoznanie skażeń i zakażeń oraz inżynieryjne.

Grupa rekonesansowa bada rejon, udokładnia miejsca rozmieszczenia oddziałów i drogi dojazdu do nich, ustala liczbę źródeł wody, stan sanitarny rejonu, wybiera rejony alarmowe, udokładnia rubieże i pasy ubezpieczeń postoju oddziałów oraz rubieże rozwinięcia do odparcia niespodziewanego napadu nieprzyjaciela. Ponadto ustala się liczbę istniejących ukryć dla wojsk i na technikę bojową oraz organizuje się służbę porządkowo-ochronną.

Przed rozmieszczeniem wojsk w nowo opanowanym rejonie, zajmowanym dotychczas przez nieprzyjaciela, należy przeprowadzić dokładne rozpoznanie w celu:

- wykrycia i zwalczenia grup dywersyjno-rozpoznawczych nieprzyjaciela;

- wykrycia i oznaczenia zaminowanych i skażonych odcinków terenu oraz dróg nieprzejezdnych;

- określenia przydatności wody i pozostawionej przez nie - przyjaciela żywności oraz możliwości wykorzystania innych środków materiałowych.

Po rekonesansie rejonu rozmieszczenia dowódca grupy rekonesansowej melduje dowódcy dywizji lub szefowi sztabu o wynikach rozpoznania. Na podstawie otrzymanych danych dowódca dywizji udokładnia swoją decyzję i wydaje rozkaz do rozmieszczenia wojsk w terenie.

W rozkazie do rozmieszczenia wojsk dowódca dywizji podaje:

- wiadomości o nieprzyjacielu;
- rejony rozmieszczenia oddziałów;
- skład, zadania, rubieże i pasy ubezpieczenia postoju;
- zadania oddziałów przeciwlotniczych;
- sposób obrony przed bronią masowego rażenia i innymi środkami rażenia;
- sposoby zapewnienia gotowości bojowej i odparcia niespodziewanego napadu nieprzyjaciela;
- rejon zapasowy i drogi dojścia do niego;
- oddział dyżurny i jego zadania;
- organizację dowodzenia i łączności.

Rejon rozmieszczenia wojsk zmienia się na podstawie rozkazu przełożonego, a w wypadku użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia na rejon rozmieszczenia - na rozkaz dowódcy dywizji; ludzi poddaje się zabiegom sanitarnym, a sprzęt zabiegom specjalnym z zasady poza rejonami rozmieszczenia wojsk.

Oddziałom podaje się zawczasu rejony rozmieszczenia, które zajmują w miarę podchodzenia do nich.

Oficerowie z grup rekonesansowych spotykają oddziały na podejściach do rejonów i doprowadzają je na miejsce. Pozostawienie kolumn na drogach w oczekiwaniu na przydział rejonów jest niedopuszczalne.

2. Rozmieszczenie wojsk w rejonie ześrodkowania

Dywizja rozmieszcza się w rejonie w sposób rozśrodkowany z uwzględnieniem przewidywanego ugrupowania do spodziewanych działań i konieczności szybkiego opuszczenia rejonu rozmieszczenia, w odległościach wykluczających jednoczesne rażenie

dwóch rozmieszczonych obok siebie batalionów jednym ładunkiem jądrowym średniej mocy.

W przewidywaniu możliwego napadu nieprzyjaciela naziemnego oddziały rozmieszcza się w ten sposób, by pododdziały wszystkich rodzajów wojsk i wojsk specjalnych mogły się szybko rozwinąć i prowadzić wspólne działania bojowe.

Artylerię dywizyjną rozmieszcza się w rejonach dogodnych do prowadzenia ognia i wsparcia oddziałów w wypadku niespodziewanego ataku nieprzyjaciela. Część tej artylerii można rozmieszczać na stanowiskach ogniowych w gotowości do natychmiastowego otwarcia ognia.

Dywizjon rakiet taktycznych rozmieszcza się w głębi rejonu ześrodkowania w miejscu dogodnym do maskowania, ochrony i wyjścia na drogi marszu.

Oddziały /pododdziały/ przeciwlotnicze rozmieszcza się tak, aby wspólnie ze środkami przełożonego i sąsiadów tworzyły system ognia przeciwlotniczego na podejściach do rejonu rozmieszczenia i nad nim, a także do bezpośredniej osłony najważniejszych obiektów.

Oddziały tyłowe dywizji zazwyczaj rozmieszcza się oddzielnie w pobliżu dróg dowozu i ewakuacji. Wielkość rejonu tyłów dywizji może wynosić do 60 km^2.

Stanowisko dowodzenia dywizji rozwija się w rejonie zapewniającym utrzymanie ciągłej łączności z wojskami i dowodzenie nimi w rejonie rozmieszczenia oraz w czasie ich wyruszania z zajmowanego rejonu.

Tyłowe stanowisko dowodzenia rozwija się w rejonie rozmieszczenia oddziałów tyłowych dywizji.

Wielkość rejonu rozmieszczenia dywizji może wynosić do 600 km^2.

Wojskami w rejonie rozmieszczenia dowódca dywizji dowodzi z zasady przez styczność osobistą, przez oficerów sztabu, za pomocą przewodowych środków łączności i wojskowej poczty polowej.

Praca środków radiowych na nadawanie dopuszczalna jest jedynie do powiadamiania /ostrzegania, alarmowania/, kierowania ogniem środków obrony przeciwlotniczej oraz kierowania walką w czasie odpierania napadu nieprzyjaciela naziemnego.

Po przybyciu wojsk do rejonu rozmieszczenia ogranicza się ruch, ustala ściśle sposób przestrzegania zasad maskowania, organizuje ubezpieczenie, obronę przeciwlotniczą, obronę przed bronią masowego rażenia oraz rozpoznanie. W miejscach dogodnych do wysadzenia desantów powietrznych organizuje się obserwację.

Maskowanie wojsk sprawdza się przez obserwację wzrokową i fotografowanie z samolotów i śmigłowców oraz kontrolę pracy własnych środków radioelektronicznych.

W zakresie obrony wojsk przed bronią masowego rażenia i środkami konwencjonalnymi organizuje się ciągłe rozpoznanie skażeń i zakażeń rejonów rozmieszczenia, rejonów zapasowych i dróg marszu do nich, wykonuje ukrycia, przeprowadza zabiegi sanitarno-profilaktyczne i ustala sposób odtworzenia zdolności bojowej wojsk w razie ich obezwładnienia bronią masowego rażenia. Inżynieryjną rozbudowę rozpoczyna się natychmiast po przybyciu wojsk do rejonów rozmieszczenia, a jeśli jest możliwość - jeszcze wcześniej.

Stopień inżynieryjnej rozbudowy rejonu rozmieszczenia zależy od czasu przebywania w nim. W rejonie wyjściowym do natarcia czas ten może wynosić około 12-14 godzin od momentu rozpoczęcia zajmowania rejonu przez czołowe oddziały dywizji. Czas ten limitowany jest z reguły potrzebą: odtworzenia zdolności bojowej ludzi i pojazdów oraz zorganizowania działań bojowych.

Po przybyciu wojsk do rejonu rozmieszczenia w pierwszej kolejności rozbudowuje się ukrycia i stanowiska dla ubezpieczeń, szczeliny przeciwlotnicze dla ludzi, stanowiska dla artylerii przeciwlotniczej oraz schrony na stanowiska dowodzenia. Następnie przygotowuje się ukrycia na transportery, czołgi i inny sprzęt bojowy oraz na zapasy środków materiałowych.

W celu zapewnienia skrytości i utrzymania porządku w rejonie rozmieszczenia organizuje się służbę porządkowo-ochronną.

Jeżeli dywizja przechodzi do natarcia z marszu, oddziały dywizji rozmieszcza się w rejonach wyjściowych wzdłuż dróg bez naruszania ugrupowania marszowego i gotowości do wykonania zadań. Czas przebywania wojsk w tych rejonach będzie krótki i dlatego obok maksymalnego wykorzystania właściwości ochronnych i maskujących terenu urządza się jedynie szczeliny /odsłonięte i zamaskowane/ dla ludzi, ukrycia na ważniejszy sprzęt oraz schrony na stanowiska dowodzenia.

3. Zasady ubezpieczenia dywizji na postoju

W rejonie rozmieszczenia wojska ubezpieczają się ubezpieczeniem bezpośrednim, a przy zagrożeniu napadem naziemnym - ubezpieczeniem postoju.

Ubezpieczenie bezpośrednie organizowane jest do szczebla pułku. Pododdziały wystawiają placówki i organizują patrolowanie.

Ubezpieczenie postoju organizowane jest przez dywizję, a realizowane przez pułki i samodzielne oddziały. Pułki organizują ubezpieczenie postoju w wyznaczonych im pasach /sektorach/ z zadaniem: wykrycia na czas nieprzyjaciela, uprzedzenia o nim ubezpieczanych wojsk i zabezpieczenia ich rozwinięcia oraz wejścia do walki.

Liczba i skład pododdziałów ubezpieczenia postoju zależy od odległości od nieprzyjaciela, ważności ubezpieczanego kierunku, od czasu potrzebnego na rozwinięcie ubezpieczanych wojsk, właściwości terenu i warunków obserwacji.

Ubezpieczenie postoju składa się z oddziałów czat, czat,patroli, podsłuchów i posterunków obserwacyjnych. Na najważniejszy kierunek w nakazanym pasie pułk wysyła oddział czat w sile wzmocnionej kompanii, a w miarę potrzeby nawet wzmocnionego batalionu. Na kierunek drugorzędny wysyła się czaty w sile wzmocnionego plutonu.

W niektórych wypadkach na szczególnie ważny i zagrożony kierunek wysyła się siły do pułku[x/].

Pododdziały piechoty wydzielone do ubezpieczenia postoju można wzmocnić czołgami i artylerią.

Ubezpieczenie postoju powinno obejmować wszystkie główne drogi i podejścia do ubezpieczanego rejonu.

Oddziałom czat /czacie/ podaje się pas ubezpieczenia,rubież obrony i linię, do której należy prowadzić rozpoznanie. Szerokość pasa ubezpieczenia może wynosić: oddział czat w sile do batalionu - 10 km, w sile wzmocnionej kompanii - 5 km; czaty w sile wzmocnionego plutonu - 2 km.

Odległość ubezpieczenia postoju od ubezpieczonych wojsk zazwyczaj wynosi 10-15 km.

x/ Wysłanie pułku na ubezpieczenie rejonu ześrodkowania dywizji stosowane było w kilku ostatnio prowadzonych przez Sztab Generalny WP ćwiczeniach.

Zimą, organizując ubezpieczenie postoju, należy przewidzieć możliwość niespodziewanego napadu oddziałów narciarskich i oddziałów działających na środkach o dużej zdolności pokonywania terenu.

Pododdziały wydzielone do ubezpieczenia wyposaża się w narty i środki transportowe o dużej zdolności pokonywania terenu.

W górach ubezpieczenie postoju wysyła się na węzły dróg, dominujące wzgórza, przejścia, przełęcze i mosty.

Podczas odpoczynków długich oraz dziennych /nocnych/ doraźne ubezpieczenie marszowe może być wyznaczone do ubezpieczenia rejonu odpoczynku. Wówczas awangarda przekształca się w oddział czat, szpice w czaty, a patrole wysyłane z pododdziałów ubezpieczających lub bezpośrednio z pododdziałów maszerujących - w placówki. Ponadto z poszczególnych pododdziałów mogą być dodatkowo wydzielone patrole, posterunki obserwacyjne lub podsłuchy. Odległość tych ubezpieczeń od sił głównych będzie w zasadzie taka sama jak w rejonie ześrodkowania.

Ubezpieczenie postoju od napadu naziemnego pod względem organizacyjnym kończy się na dywizji.

TABELA 1

PODSTAWOWE NORMY UBEZPIECZENIA POSTOJU I BEZPOŚREDNIEGO

Elementy ubezpieczenia	Skład	Wysyłający /organizujący/	Sposób działania	Uwagi
Oddział czat	Wzmocniona kompania piechoty /batalion/	Pułk	Działa w odległości 10-15 km od rejonu rozmieszczenia pułku /dywizji/. Szerokość pasa ubezpieczenia oddziału czat w sile wzmocnionej kp - 5 km /bp - 10 km/	Pułk /dywizja/ wysyła oddział czat na najważniejszy kierunek, natomiast na kierunki drugorzędne - czaty. Dla ubezpieczenia bezpośredniego czaty/oddziały czat/ organizują czujki i patrolowanie
Czata	Wzmocniony pluton	Pułk	Działa w odległości 10-15 km od rejonu rozmieszczenia pułku. Szerokość pasa ubezpieczenia - 2 km.	Wystawią czujki i wysyła patrole
Czujka	2-3 żołnierzy, czołg	Czata lub oddział czat		
Placówka	Drużyna, 1-2 czołgi	Batalion /kompania/	Działa w odległości do 1500 m od ubezpieczanego pododdziału	Stanowi element ubezpieczenia bezpośredniego
Patrol pieszy, wóz patrolowy	2-3 żołnierzy, czołg, transporter	Oddział czat, czata lub poddział w celu bezpośredniego ubezpieczenia	Działa między oddziałami czat, czatami lub stanowi ubezpieczenie bezpośrednie pododdziałów	

R o z d z i a ł IV

NATARCIE

1. Ogólne zasady natarcia

1.1. Istota natarcia i znaczenie przewagi

Natarcie jest podstawowym rodzajem działań bojowych zapewniającym osiągnięcie całkowitego zwycięstwa nad nieprzyjacielem. Istotę natarcia stanowi zdecydowany i ciągły ruch wojsk pancernych i zmechanizowanych na całą głębokość ugrupowania nieprzyjaciela, zsynchronizowany z ogniem i działaniem innych rodzajów wojsk. Natarcie prowadzi się w celu całkowitego rozbicia/zniszczenie lub wzięcie do niewoli/ wojsk nieprzyjaciela oraz opanowania zajmowanego przez niego terenu/obiektów/. Cel ten osiąga się przez rozbicie głównych zgrupowań i zniszczenie broni masowego rażenia nieprzyjaciela własną bronią jądrową i konwencjonalnymi środkami rażenia, przez gwałtowne i zdecydowane natarcie wojsk lądowych /w szybkim tempie i na dużą głębokość/ we współdziałaniu z lotnictwem i desantami powietrznymi, a także przez śmiałe ich wychodzenie na skrzydła i tyły nieprzyjaciela przy jednoczesnym niszczeniu jego sił częściami.

Najskuteczniejszym środkiem realizacji celów natarcia będą umiejętnie stosowane uderzenia jądrowe i należycie wykorzystywane przez wojska pancerne i zmechanizowane ich rażące skutki w połączeniu z silnym ogniem broni klasycznej. Możliwość prowadzenia natarcia jest ściśle związana z zagadnieniem przewagi.

Podczas II wojny światowej powodzenie w natarciu zapewniała w zasadzie trzykrotna przewaga w siłach i środkach nad nieprzyjacielem. Obecnie - uwzględniając jakościowe zmiany w zakresie

możliwości bojowych sił i środków, a także na podstawie wyników osiągniętych z analizy wojen lokalnych i ćwiczeń z wojskami - przyjmuje się, że powodzenie w natarciu można osiągnąć zapewniając 2-3-krotną przewagę nad nieprzyjacielem w czołgach i piechocie oraz uzyskanie nasycenia 90-120 luf artylerii strzelającej z zakrytych stanowisk ogniowych i 20 środków przeciwpancernych na jeden km odcinka przełamania. Stosowanie zasady skupiania sił i środków w określonym miejscu i czasie, w celu stworzenia wymaganej przewagi w warunkach stałej groźby użycia broni masowego rażenia, wymaga od dowódców wysokich umiejętności i doskonałej znajomości sytuacji. Należy również pamiętać o zasadzie rozśrodkowania wojsk w natarciu. Nieprzestrzeganie tej ostatniej może doprowadzić do bardzo ciężkiej w skutkach sytuacji, skupione bowiem na stosunkowo niewielkiej przestrzeni siły i środki naszych wojsk stanowią dla nieprzyjaciela doskonały obiekt do rażenia bronią jądrową i innymi środkami.

1.2. Formy natarcia

W zależności od sposobu prowadzenia działań bojowych nieprzyjaciela natarcie może przyjąć formę przełamania, boju spotkaniowego lub pościgu.

Przełamanie wykonuje się wówczas, gdy nieprzyjaciel zorganizował obronę i nie ma możliwości obejścia bronionego rejonu.

> Przełamanie polega na dokonaniu wyłomu /lub wyłomów/ w obronie nieprzyjaciela przez zniszczenie jego sił i środków, zwłaszcza masowego rażenia oraz przeciwpancernych i artylerii, własnymi uderzeniami broni jądrowej, lotnictwa, śmigłowców szturmowych, ogniem artylerii oraz silnym i zdecydowanym atakiem wojsk zmechanizowanych, pancernych i desantowych na wybranym kierunku i odcinku z jednoczesnym rozwijaniem działania w głąb i na skrzydła.

Najbardziej skomplikowane pod względem organizacyjnym oraz w zakresie stwarzania wymaganej przewagi jest przełamanie taktycznej strefy obrony nieprzyjaciela, tj. na głębokość 30-40 km, a w niej pierwszej pozycji, czyli batalionowych rejonów

obrony, ponieważ skupia się tu największa ilość sił i środków, zwłaszcza przeciwpancernych. Ponadto na korzyść batalionów pierwszego rzutu wykonują zadania wszystkie pozostałe siły i środki będące w dywizji i brygadzie, a nawet korpuśne w celu utrzymania tej pozycji i załamania naszego natarcia.

Dywizja, przełamując taktyczną strefę obrony nieprzyjaciela, stwarza warunki do rozwinięcia powodzenia taktycznego w operacyjne, dlatego też o rozwinięciu operacji zmaczpnej decyduje właściwe zorganizowanie i przeprowadzenie przełamania obrony nieprzyjaciela przez dywizję znajdującą się w pierwszym rzucie operacyjnym. Jeżeli dywizja posiada dostateczną ilość broni masowego rażenia oraz teren na to pozwala, może ona przełamywać obronę nieprzyjaciela na całej szerokości pasa natarcia. Przełamania na wybranym odcinku dokonuje się wtedy, gdy natarcie prowadzone jest bez użycia broni masowego rażenia. Szerokość odcinka przełamania zależna jest wówczas przede wszystkim od możliwości ogniowych artylerii i lotnictwa działającego na kierunku natarcia dywizji oraz zapewnienia odpowiedniej przewagi nad nieprzyjacielem w czołgach, piechocie i środkach przeciwpancernych.

Przy aktualnej organizacji związków taktycznych, posiadanym uzbrojeniu i jego walorach jakościowych dywizja jest w stanie przełamać obronę nieprzyjaciela na jednym odcinku o szerokości początkowo do 4 km. Wyjątek może stanowić przełamanie pośrednich rubieży obronnych lub natarcie w warunkach szczególnych, gdzie dywizja może przełamywać obronę na dwóch odcinkach, pod warunkiem jednak, że teren na to pozwala.

Dywizja przełamuje obronę nieprzyjaciela w składzie związku operacyjnego, niekiedy samodzielnie. Będąca w wyposażeniu broń masowego rażenia, lotnictwo, duża ilość artylerii oraz środki przeciwpancerne, jak również inne rodzaje wojsk zapewniają dywizji skuteczne obezwładnienie ważnych obiektów w obronie nieprzyjaciela, naruszając jej trwałość i stwarzając dogodne warunki do przełamywania na znaczną głębokość i w szybkim tempie. Dokonanie przełamania obrony jest możliwe tylko w wyniku wspólnego, skoordynowanego wysiłku wszystkich rodzajów wojsk, biorących udział w natarciu i maksymalnego wykorzystania ich siły ogniowej i uderzeniowej.

Bój spotkaniowy występuje wówczas, gdy obie strony dążą do wykonania zadania poprzez natarcie, a głębokość ich zadań sięga poza rubież starcia.

Dla dywizji bój spotkaniowy najczęściej będzie miał miejsce w czasie marszu i rozwijania sił głównych szczególnie w początkowym okresie wojny, kiedy obie strony dążą do szybkiego wykorzystania rezultatów uderzeń bronią masowego rażenia i przejęcia iniojatywy. Sytuacja taka pojawi się również podczas działań w oderwaniu od sił głównych oraz w walce z odwodami nieprzyjaciela wykonującymi kontrataki /przeciwuderzenia/ lub przegrupowującymi się w celu zajęcia /opanowania/ określonej rubieży. Bój spotkaniowy może również wynikać podczas pościgu, kiedy nieprzyjaciel zachowanymi odwodami chce uniemożliwić wyjście oddziałów dywizji na drogi wycofania jego wojsk.

Cechami charakterystycznymi boju spotkaniowego są: szybkie zbliżanie się stron, niedostateczna jasność sytuacji i gwałtowne jej zmiany, rozwijanie działań bojowych na szerokim froncie, swoboda manewru, znaczne luki i otwarte skrzydła oraz dążenie stron do uprzedzenia w wykonaniu uderzeń bronią masowego rażenia, lotnictwa i artylerią oraz wojskami pancernymi i zmechanizowanymi. Bój spotkaniowy kończy się wówczas, gdy jedna ze stron utraci iniojatywę, zacznie wycofywać się lub przejdzie do obrony.

Zasadniczym czynnikiem, który może w większości wypadków zadecydować o powodzeniu w boju spotkaniowym, jest czas. Pełne powodzenie w boju spotkaniowym można uzyskać poprzez: terminowe i wiarygodne rozpoznanie nieprzyjaciela; terminowe powzięcie decyzji i szybkie przekazanie zadań wojskom, uprzedzenie przeciwnika w uderzeniach bronią masowego rażenia; właściwe przewidywanie rozwoju sytuacji i odpowiednie w związku z tym reagowanie; zdecydowane uderzenia wojsk pancernych i zmechanizowanych w skrzydła i tyły nieprzyjaciela, a także poprzez zachowanie odpowiednich odwodów w celu szybkiego ich wykorzystania na kierunkach, gdzie zaznaczyło się powodzenie,

Pościg prowadzi się wówczas, gdy nieprzyjaciel rozpoczął wycofanie. Może on nastąpić po rozbiciu zasadniczych sił nieprzyjaciela i uzyskaniu powodzenia lub w razie jego zamierzonego wycofania.

Celem pościgu jest rozbicie odchodzących sił nieprzyjaciela lub wzięcie ich do niewoli. Charakteryzuje go dążenie do wyjścia na skrzydła i tyły wycofującego się nieprzyjaciela, rozwijanie działań w szybkim tempie i na szerokim froncie oraz wzbranianie nieprzyjacielowi zajęcia obrony na nowych rubieżach. Ponadto cechują go znaczne trudności w dowodzeniu oraz utrzymaniu ciągłego współdziałania i płynnego, terminowego zaopatrywania.

Cel pościgu można zrealizować poprzez: obezwładnianie i rozbijanie odchodzących oddziałów /pododdziałów/ nieprzyjaciela uderzeniami broni jądrowej, lotnictwa, śmigłowców szturmowych, ogniem artylerii oraz innych środków; nieprzerwany pościg częścią sił od czoła i szybkie wyjście pozostałych sił dywizji na drogi wycofania wojsk nieprzyjaciela; rozczłonkowanie jego ugrupowania i rozbicie go częściami. Oddziały i pododdziały dywizji pościg rozpoczynają samodzielnie, nie czekając na rozkaz dowódcy, z chwilą stwierdzenia wycofania się nieprzyjaciela. Właściwe ugrupowanie sił i środków tworzy się w czasie pościgu po otrzymaniu zadania. Prowadzi się go nieprzerwanie w dzień i w nocy, wykorzystując możliwie największą liczbę dróg biegnących równolegle do kierunku wycofania się nieprzyjaciela. Dywizja może prowadzić pościg czołowy, równoległy oraz kombinowany /jednocześnie czołowy i równoległy/. Jednym z ważniejszych czynników decydujących o powodzeniu pościgu jest niedopuszczenie do oderwania się nieprzyjaciela od nacierających wojsk.

1.3. Miejsce i rola dywizji w natarciu

Dywizja prowadzi natarcie, będąc z reguły w składzie związku operacyjnego, w jego pierwszym lub drugim rzucie, lub w odwodzie ogólnowojskowym. Ponadto może występować w składzie lądowo-powietrznego zgrupowania uderzeniowego armii pod warunkiem, że drugi rzut armii składa się z co najmniej dwóch związków taktycznych. Będąc w pierwszym rzucie, może nacierać na głównym lub pomocniczym kierunku uderzenia.

Rolę dywizji w natarciu określa treść otrzymanego zadania oraz miejsce w ugrupowaniu operacyjnym armii.

Dywizja działająca w pierwszym rzucie i na kierunku głównego uderzenia spełnia decydującą rolę w operacji zaczepnej armii, polegającą na rozbiciu sił głównych nieprzyjaciela i rozwinięciu natarcia w głąb, w maksymalnie wysokim tempie.

Rola dywizji nacierającej na kierunku pomocniczym polega z reguły na zapewnieniu swobody działania siłom wykonującym główne uderzenie. Może ona poszerzać wyłom wykonany przez siły główne, odpierać kontrataki, nacierać celem związania walką nieprzyjaciela i wzbronienia mu manewru na kierunek głównego uderzenia.

Dywizję będącą w drugim rzucie ugrupowania operacyjnego armii przeznacza się głównie do rozwinięcia powodzenia przez spotęgowanie uderzenia wojsk pierwszego rzutu na kierunku głównego uderzenia lub wykonania uderzenia w nowym kierunku. Niekiedy może być użyta do ostatecznego rozbicia zgrupowań nieprzyjaciela pozostałych na skrzydłach i na tyłach wojsk nacierających w pierwszym rzucie, zamiany związków taktycznych pierwszego rzutu, które poniosły znaczne straty od uderzeń jądrowych nieprzyjaciela, oraz do likwidacji desantów powietrznych.

Dywizja stanowiąca odwód ogólnowojskowy armii może być użyta do umocnienia opanowanych rejonów i obiektów, zniszczenia odciętych zgrupowań nieprzyjaciela oraz do innych zadań doraźnie wynikłych w czasie operacji. Miejsce i rola dywizji mogą się zmieniać w zależności od sytuacji bojowej. Zmiany te są zawczasu planowane lub też wynikają z rozwoju walki. Dywizja nacierająca na głównym kierunku w pierwszym rzucie operacyjnym armii może się znaleźć na pomocniczym kierunku lub zostać wydzielona do drugiego rzutu /odwodu ogólnowojskowego/, natomiast dywizja będąca w drugim rzucie może być wprowadzana do bitwy na głównym kierunku. Jeżeli dywizji nacierającej na pomocniczym kierunku udało się uzyskać duże powodzenie, kierunek ten może się przekształcić w główny. W rezultacie poszczególne dywizje w kolejnych dniach działań zaczepnych zajmują różne miejsca w ugrupowaniu związku operacyjnego i spełniają różne role, wykonując mniej lub bardziej skomplikowane i ważne zadania. Dywizje pancerne, ze względu na ich olbrzymią siłę uderzeniową i ogniową, manewrowość oraz dobre warunki ochrony przed skażeniami, wyznacza się z reguły na kierunek głównego uderzenia.

1.4. Zadania i tempo natarcia

Treść zadania bojowego dywizji określa przełożony w zależności od: siły i charakteru oraz stopnia obezwładnienia obrony nieprzyjaciela; miejsca w ugrupowaniu operacyjnym armii i kierunku działania; stanu dywizji, jej możliwości bojowych i wielkości wzmocnienia oraz wsparcia; właściwości terenu; warunków atmosferycznych i innych. Zadanie bojowe dla dywizji planuje armia na 2-3 dni operacji /zadanie bliższe armii/ i na tej podstawie otrzymuje ona zadanie na dobę walki; dywizja działająca w pierwszym rzucie otrzymuje ponadto kierunek natarcia w dniu następnym.

Dywizji, będącej w pierwszym rzucie operacyjnym, najczęściej określa się: jakiego nieprzyjaciela ma rozbić, w jakim pasie działać i na jaką głębokość wyjść w nakazanym czasie. Nie zawsze jednak jest celowe uwzględnienie w zadaniu wszystkich wyżej wymienionych składników, a przede wszystkim pasa natarcia. Określenie go niezbędne jest tylko wówczas, gdy poszczególne dywizje prowadzą działania w bezpośredniej styczności lub w niedużej od siebie odległości.

Zgodnie z zamiarem przełożonego dywizji znajdującej się w pierwszym rzucie operacyjnym stawiane są zazwyczaj: zadanie bliższe i dnia. Niekiedy po zadaniu bliższym określa się zadanie następne. Podział ten ułatwia organizację walki i współdziałanie zarówno wewnątrz dywizji, jak i z sąsiadami, a ponadto przygotowuje dywizję na kolejną koncentrację wysiłku w poszczególnych okresach walki.

Treścią zadania bojowego dywizji jest rozbicie określonego zgrupowania nieprzyjaciela w wyznaczonym pasie natarcia i opanowanie - we współdziałaniu z sąsiednimi związkami taktycznymi rejonu lub obiektu na głębokość 40-60 km, co zapewnić powinno dogodne warunki do dalszych działań. Należy przy tym pamiętać, że na tej głębokości znajduje się znaczna część operacyjno-taktycznych środków napadu jądrowego oraz odwodów przeznaczonych do przeciwdziałania wojskom przełamującym taktyczną strefę obrony. Dlatego też dywizja we współdziałaniu z sąsiednimi związkami taktycznymi w ciągu doby powinna: rozbić nieprzyjaciela w taktycznej strefie obrony /do 40 km/; naruszyć ugrupowanie operacyjno-taktycznych środków przenoszenia broni jądrowej przez

opanowanie ich rejonów stanowisk startowych /30-40 km/; rozbić podchodzące, bliższe odwody operacyjne /40-60 km/.

Treść poszczególnych zadań dywizji może być następująca:

- zadania bliższego - rozbić siły pierwszego rzutu dywizji nieprzyjaciela, znajdującego się w pasie natarcia, i opanować rubież na głębokość 15-25 km;
- zadania dnia - rozwinąć natarcie w głąb, rozbić odwody dywizyjne nieprzyjaciela i we współdziałaniu z sąsiadami odeprzeć lub rozbić odwody korpuśne oraz opanować rubież na głębokość 40-60 km, stwarzając dogodne warunki do natarcia w dniu następnym.

Jeżeli na kierunku natarcia dywizji obrona nieprzyjaciela jest głęboka oraz dobrze rozbudowana i urządzona pod względem inżynieryjnym, a elementy rozpoznania dywizji /i inne źródła zdobywania wiadomości o nieprzyjacielu/ są w stanie określić /rozpoznać/, gdzie znajdują się poszczególne elementy ugrupowania bojowego nieprzyjaciela i jakie zajmują rubieże i rejony, dywizja może otrzymać zadanie następne.

Będzie ono obejmować część zadania dnia, a konkretnie rozbicie odwodów dywizyjnych nieprzyjaciela i opanowanie rubieży terenowych na głębokość 35-45 km.

Treść zadania bojowego dywizji pierwszego rzutu zależy przede wszystkim od inżynieryjnej rozbudowy obrony, rodzaju obrony i przewidywanej skuteczności obezwładnienia zasadniczych sił nieprzyjaciela.

Dywizji znajdującej się w drugim rzucie armii i wprowadzonej do walki w godzinach rannych stawia się przeważnie zadanie wielostopniowe, natomiast w drugiej połowie dnia - jednostopniowe, w którym określa się siły, jakie należy rozbić, oraz rubieże do opanowania.

Możliwości bojowe współczesnej dywizji pozwalają jej nacierać w początkowym okresie walki w pasie o szerokości do 15 km. Szerokość pasa natarcia zmieniała się w różnych okresach rozwoju sztuki wojennej, a główny wpływ na te zmiany wywierały nowe środki walki i odpowiednio dostosowywane do ich walorów bojowych sposoby prowadzenia walki.

Wielkość wzmocnienia i wsparcia zależy przede wszystkim od: roli i miejsca dywizji w operacji zaczepnej; otrzymanego zada-

nia i składu dywizji; sił i charakteru obrony nieprzyjaciela; właściwości terenu i innych okoliczności.

Będąc na kierunku głównego uderzenia armii, do wykonania zadania dywizja może otrzymać na dobę walki:

- 6-10 ładunków jądrowych;
- 4-6 dywizjonów artylerii;
- do jednego dywizjonu przeciwpancernego;
- do pułku przeciwlotniczego;
- do batalionu saperów;
- do dwóch kompanii pontonowych i po jednej kompanii PTS i GSP;
- kompanię zakłóceń UKF łączności radiowej i radioliniowej.

Oprócz tego dywizję może wspierać od jednego do dwóch pułkolotów LMSz i jedna eskadra śmigłowców szturmowych z natężeniem od dwóch do trzech wylotów na załogę w ciągu doby. Jeżeli dywizja jest przeznaczona do działań jako lądowo-powietrzne zgrupowanie uderzeniowe, może otrzymać 2-3 eskadry śmigłowców szturmowych, zwykle do czasu wykonania zadania. Ponadto do wysadzenia desantu powietrznego przydziela się dywizji śmigłowce transportowe ze składu pułku lotnictwa wojsk lądowych.

W planowaniu działań bojowych dywizji bardzo ważnym czynnikiem jest określenie średniego tempa natarcia. Dążyć należy do tego, aby tempo natarcia było maksymalne. Wynika to stąd, że najbardziej efektywne działania dywizja może prowadzić w ciągu doby przez ok. 10 godz. i w tym czasie powinna wykonać otrzymane zadanie. Pozostały czas powinien być przeznaczony na rozpoznanie, przegrupowanie, formowanie odpowiednich ugrupowań bojowych oraz zaopatrywanie, obsługę i odpoczynek. W warunkach użycia broni masowego rażenia czy też w warunkach sprzyjających prowadzeniu natarcia dywizja może uzyskać tempo ok. 4-6 km/godz. Jeżeli obrona nieprzyjaciela będzie dostatecznie obezwładniona i dywizja uzyska zdecydowaną przewagę, tempo natarcia wzrośnie, a niekiedy dorówna zdolnościom manewrowym oddziałów podczas pokonywania terenu zapór i zniszczeń.

1.5. Sposoby przejścia do natarcia

Oceniając prawdopodobny charakter i właściwości przyszłych działań wojennych, należy się liczyć z tym, że dywizja będzie przechodzić do natarcia w różnorodnych i skomplikowanych wa-

runkach pola walki. Podstawowym warunkiem, który decyduje o sposobie przejścia dywizji do natarcia jest położenie jej oddziałów względem obrony nieprzyjaciela. Biorąc to pod uwagę, rozróżnia się dwa sposoby przejścia do natarcia - z marszu i z rejonu wyjściowego położonego w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem.

Natarcie z marszu jest w obecnych warunkach sposobem zasadniczym. Polega ono na przesuwaniu się i rozwijaniu wojsk w ugrupowanie przedbojowe i bojowe oraz wykonaniu ataku - z wykorzystaniem skutków uderzeń jądrowych, lotnictwa, ognia artylerii i innych środków walki - bez zatrzymywania się czołowych oddziałów dywizji. Ważne jest przy tym dążenie do jak najgłębszego wdarcia się w ugrupowanie nieprzyjaciela w jak najszybszym tempie. Sposób ten zapewnia stosunkowo największy stopień tajemnicy przygotowania działań, umożliwia zaskoczenie oraz skraca okres przebywania wojsk w zasięgu skutecznego rażenia większości środków ogniowych i rozpoznania nieprzyjaciela. Wymaga on jednak szczegółowej i sprawnej organizacji rozwinięcia oddziałów, zwłaszcza dywizjonu rakiet taktycznych i artylerii, współdziałania nacierających wojsk, zapewnienia bezpieczeństwa głównie w toku rozwijania w ugrupowanie bojowe oraz wykonania jednoczesnego ataku na przedni skraj obrony nieprzyjaciela.

Natarcie z marszu rozpoczyna się w większości wypadków po uprzednim zajęciu przez dywizję rejonu wyjściowego położonego w głębi. Rejon wyjściowy wyznacza się w takiej odległości od nieprzyjaciela, aby wojska znajdowały się poza zasięgiem ognia jego artylerii i części taktycznych środków napadu jądrowego oraz podstawowych środków rozpoznania radioelektronicznego, a na przesunięcie oddziałów do rubieży ataku trzeba było jak najmniej czasu. Warunkom tym odpowiadają rejony wyznaczone w odległości 40-60 km od czołowych oddziałów nieprzyjaciela. Odległość ta zapewnia jednocześnie maskowanie przyszłego kierunku działań dywizji. W rejonach wyjściowych dokonuje się: sprecyzowania zadań, organizacji działań, przeglądów technicznych sprzętu, uzupełniania środków materiałowych, oraz odpoczywa. Oprócz rejonu zasadniczego wyznacza się dywizji od jednego do dwóch rejonów zapasowych.

W czasie działań mogą zaistnieć sytuacje zmuszające dywizję do przejścia do natarcia bez uprzedniego zajmowania rejonu wyj-

ściwego. Może to mieć miejsce wówczas, gdy na skutek działania nieprzyjaciela i braku czasu zajęcia rejonu okaże się niemożliwe lub niecelowe. Walkę organizuje się wtedy w czasie marszu,a wszystkich niezbędnych przeglądów technicznych i uzupełnień materiałowych dokonuje się w czasie odpoczynków.

W innym wypadku przejście do natarcia dywizji z marszu może się także rozpocząć z miejsc stałej dyslokacji lub rejonów alarmowych. Będzie to charakterystyczne dla początkowego okresu wojny i dla dywizji rozmieszczonych w pobliżu granicy państwowej. Organizacja walki w tym wypadku będzie się odbywać w czasie marszu z uwzględnieniem planów - opracowanych w czasie pokoju - i konkretnej sytuacji.

Przejście do natarcia z rejonu wyjściowego położonego w bezpośredniej styczności odbywać się będzie z położenia obronnego, wówczas gdy natarcie z marszu nie miało powodzenia lub po podejściu wojsk z głębi i zluzowaniu wojsk prowadzących działania na tym kierunku.

Polega ono na rozpoczęciu ataku przez czołowe oddziały dywizji, które odpowiednio wcześniej - w stosunku do momentu ataku - przyjęły ugrupowanie bojowe do natarcia. Natarcie rozpoczyna się najczęściej po uprzednim inżynieryjnym przygotowaniu rejonu wyjściowego /pod pozorem doskonalenia obrony/, niezbędnym przegrupowaniu sił i środków oraz zajęciu stanowisk ogniowych. Ten sposób przejścia do natarcia umożliwia: dokładne zapoznanie się z terenem przyszłych działań i z przebiegiem przedniego skraju obrony oraz rozpoznanie systemu ognia, umocnień obronnych i rozmieszczenia środków ogniowych nieprzyjaciela. Nie zapewnia jednak skrytości organizowania walki i w większym stopniu umożliwia oddziaływanie ogniem nieprzyjaciela jeszcze w czasie organizacji natarcia.

1.6. Ugrupowanie bojowe dywizji do natarcia i zadania poszczególnych jego elementów

> Ugrupowanie wojsk jest to, określone decyzją dowódcy, rozmieszczenie sił i środków w ustalonych odstępach i odległościach frontem w nakazanym kierunku.

Powinno ono odpowiadać zamiarowi działań bojowych oraz

zapewnić: szybkie i właściwe wykorzystanie skutków ognia, potęgowanie siły uderzenia w toku walki, możliwość manewru, użycie rodzajów wojsk zgodnie z ich właściwościami bojowymi, zmniejszenie ich wrażliwości na uderzenia ogniowe nieprzyjaciela, a zwłaszcza jego broni masowego rażenia, jak również dogodne warunki współdziałania i zaopatrywania.

Dywizja w zależności od wykonywanego żadania może przyjmować ugrupowanie marszowe, przedbojowe i bojowe.

Ugrupowanie marszowe składa się z kolumn sformowanych w celu przesunięcia oddziałów dywizji przed natarciem lub w toku natarcia do rubieży rozwinięcia w ugrupowanie przedbojowe lub bojowe.

W ugrupowaniu marszowym dywizja przesuwa się najczęściej z rejonu wyjściowego położonego w głębi i z zasady w czasie pościgu. Powinno ono stworzyć warunki do zorganizowanego i szybkiego ruchu wojsk po nakazanych drogach, odparcia niespodziewanego ataku i łatwego przejścia do ugrupowania bojowego/przedbojowego/ oraz zapewnić oszczędne zużycie sił i środków oraz skrytość ruchu.

Ugrupowanie przedbojowe powstaje w wyniku rozśrodkowania kolumn wzdłuż frontu i w głąb.

Wojska przyjmują je w celu: zmniejszenia wrażliwości wojsk na skutki uderzeń broni jądrowej nieprzyjaciela, ognia jego artylerii i uderzeń lotnictwa; zapewnienie szybkiego tempa marszu i rozwijania się w ugrupowanie bojowe; szybkiego manewrowania wojsk na polu walki i pokonywania stref skażeń, zakażeń i zniszczeń. Stopień rozśrodkowania w tym ugrupowaniu określa się zależnie od sytuacji. Za najlepsze ugrupowanie przedbojowe w dywizji pierwszego rzutu operacyjnego należy uważać kolumny batalionów /dywizjonów/.

Ugrupowanie bojowe tworzy się przez odpowiednie rozmieszczenie sił i środków do prowadzenia walki.

Powinno ono zapewnić: rażenie nieprzyjaciela na całą głębokość zadania bojowego; wykorzystanie skutków uderzeń jądrowych i ogniowych; jak najlepsze wykorzystanie przez wojska warunków terenowych; szybki manewr siłami i środkami; przenoszenie i potęgowanie siły uderzenia; dogodne warunki dowodzenia i współdziałania.

Dywizja przyjmuje ugrupowanie bojowe do natarcia z marszu z momentem osiągnięcia przez czołowe oddziały rubieży ataku, a w natarciu z rejonów położonych w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem - po zakończonym przegrupowaniu.

W natarciu z marszu, w celu zabezpieczenia sprawnego przesunięcia oraz utworzenia ugrupowania przedbojowego i bojowego, wyznacza się:

- linię wyjściową /punkt wyjściowy/ w odległości około 5 km od rejonu wyjściowego położonego w głębi lub rejonu alarmowego i do 30 km od rejonów stałej dyslokacji /garnizonów/;
- rubież rozwinięcia w kolumny batalionowe w odległości 8-12 km od czołowych oddziałów nieprzyjaciela;
- rubież rozwinięcia w kolumny kompanijne - poza zasięgiem ognia przeciwpancernych pocisków kierowanych, czołgów i dział strzelających na wprost - średnio ok. 4-6 km od przedniego skraju obrony nieprzyjaciela;
- rubież rozwinięcia w kolumny plutonowe w odległości 2-3 km od przedniego skraju obrony nieprzyjaciela;
- rubież ataku jak najbliżej przedniego skraju obrony nieprzyjaciela, zwykle za naturalnymi ukryciami chroniącymi przed obserwacją i ogniem na wprost.

Ugrupowanie dywizji w zależności od wykonywanego zadania może się składać z: pierwszego rzutu; drugiego rzutu lub odwodu ogólnowojskowego; oddziału rakiet taktycznych; dywizyjnej grupy artylerii; odwodu przeciwpancernego; oddziału zaporowego; odwodu inżynieryjnego; odwodu chemicznego; oddziału zabezpieczenia ruchu; oddziału przeciwlotniczego /niekiedy desantu powietrznego/; oddziału wydzielonego lub awangardy; oddziału obejścia oraz lądowo-powietrznego zgrupowania uderzeniowego.

W skład poszczególnych rzutów dywizji wchodzą pułki zmechanizowane i czołgów, wzmocnione innymi rodzajami wojsk. Urzutowanie wojsk podyktowane jest koniecznością rozsądnego przewidy-

wania ilości sił i środków do wykonania określonych zadań przy stałym zachowaniu zdolności potęgowania siły uderzenia w toku natarcia. Ponadto ułatwia ono manewr, odtwarzanie zdolności bojowej po uderzeniach jądrowych, ogniowych i chemicznych nieprzyjaciela, a także zapewnia warunki szybkiego przeciwdziałania w sytuacjach zaskakujących. Skład poszczególnych rzutów zależny jest od sił nieprzyjaciela i charakteru jego działań, szerokości pasa natarcia, treści i głębokości zadań, właściwości terenu oraz przewidywanych skutków własnego ognia.

Pierwszy rzut stanowi z reguły większość sił i środków, zwykle w składzie 2-3 pułków. Przeznaczony jest do bezpośredniego wykorzystania skutków ognia i rozbicia nieprzyjaciela na głębokość zadania bliższego dywizji. Następnie, wspólnie ze świeżo wprowadzonymi siłami drugiego rzutu - do rozwinięcia natarcia w głąb, a w zależności od sytuacji - do forsowania przeszkód wodnych, opanowania przepraw, przełamywania rubieży pośrednich, zdobywania: stanowisk startowych rakiet, węzłów dróg i innych ważnych obiektów. W składzie pierwszego rzutu może działać każdy z pułków zarówno DZ, jak i DPanc z tym, że pułk czołgów DZ naciera zazwyczaj na kierunku głównego uderzenia, a pułk zmechanizowany DPanc na kierunku pomocniczym.

Drugi rzut - jeden do dwóch pułków - stanowi tę część dywizji, która potęguje siłę uderzenia pierwszego rzutu. Wykorzystuje się go przede wszystkim do rozwinięcia powodzenia w głąb na kierunku głównego uderzenia. Ponadto może on być użyty do uderzenia na skrzydło i tyły przeciwnika w celu poszerzenia dokonanego już wyłomu w jego ugrupowaniu, zamiany jednego z pułków pierwszego rzutu, który poniósł duże straty lub nie jest w stanie dalej walczyć z innych względów, likwidacji pozostałych na tyłach grup nieprzyjaciela oraz desantów wysadzonych na tyły dywizji. W toku natarcia przesuwa się za pierwszym rzutem w odległości 15-20 km w kolumnach batalionowych /kompanijnych/.

Odwód ogólnowojskowy organizuje się najczęściej wówczas, gdy dywizja przyjmuje ugrupowanie jednorzutowe lub gdy wprowadzi do walki drugi rzut oraz w wypadkach, gdy zachodzi konieczność posiadania drugiego rzutu i odwodu jednocześnie. Może on być przeznaczony do wykonania części niektórych zadań realizowanych przez drugi rzut, a w głównej mierze do działań nie

przewidzianych zamiarem walki, lecz wynikłych w jej toku na skutek zmian położenia.

Oddział rakiet taktycznych pozostawia się w dyspozycji dowódcy dywizji i wykorzystuje na kierunku głównego uderzenia. Używa się go w pierwszej kolejności do niszczenia środków przenoszenia broni jądrowej oraz innych ważnych obiektów nieprzyjaciela.

Część przydzielonej i organicznej artylerii dywizja przydziela pułkom pierwszego rzutu, zwłaszcza nacierającym na kierunku głównego uderzenia, a z pozostałej - tworzy dywizyjną grupę artylerii /DGA/ w sile nie mniejszej niż dwa dywizjony. Wykonuje ona zadania o znaczeniu ogólnodywizyjnym, głównie zwalczanie artylerii i taktycznych środków napadu nieprzyjaciela, oraz wspiera ogniem walczące pułki. Artyleria drugiego rzutu /odwodu/ oraz wojsk walczących w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem może być włączona do składu dywizyjnej grupy artylerii i wykonywać zadania w ramach artyleryjskiego przygotowania i wsparcia ataku, zaplanowane przez szefa artylerii dywizji.

Odwód przeciwpancerny tworzy się z reguły w dywizji zmechanizowanej z pododdziałów artylerii przeciwpancernej, przeciwpancernych pocisków kierowanych, a niekiedy i z czołgów, głównie do zwalczania czołgów nieprzyjaciela. W dywizji pancernej odwód przeciwpancerny tworzy się tylko w wypadku wzmocnienia jej pododdziałami artylerii przeciwpancernej lub przeciwpancernych pocisków kierowanych. Odwód przeciwpancerny może być wzmocniony pododdziałami wojsk inżynieryjnych; w toku walki najczęściej powinien współdziałać z oddziałem zaporowym.

Oddział zaporowy organizuje się z pododdziałów inżynieryjnych /minowania/ wyposażonych w odpowiednią ilość sprzętu i środków minowania. Skład oddziału zaporowego dywizji może wynosić od plutonu do kompanii minowania /saperów/. Przeznacza się go do minowania manewrowego w toku działań przede wszystkim na prawdopodobnych kierunkach działania czołgów i wozów bojowych nieprzyjaciela. Może on działać wspólnie z odwodem przeciwpancernym lub samodzielnie.

Odwód inżynieryjny dywizji organizuje się z sił pozostałych po wzmocnieniu pułków i wydzieleniu do utworzenia inżynieryj -

nych elementów ugrupowania. Przeznaczony jest do wykonania nieprzewidzianych zadań, do wzmocnienia wojsk w toku natarcia oraz zamiany pododdziałów inżynieryjnych, które poniosły duże straty.

Odwód chemiczny dywizji organizuje się z sił kompanii chemicznej, pozostałych po wzmocnieniu pułków i wydzieleniu sił do wykonania zadań zabezpieczenia chemicznego szczebla dywizyjnego. Przewidziany jest do uzupełnienia systemu rozpoznania skażeń, odkażania i dezaktywacji, wykonania nieprzewidzianych zadań oraz do wzmocnienia pododdziałów chemicznych, które poniosły straty.

Oddział zabezpieczenia ruchu tworzony jest z pododdziałów inżynieryjno-drogowych w celu urządzania i utrzymywania dróg. W dywizji organizuje się 1-2 oddziały zabezpieczenia ruchu w sile od plutonu do kompanii inżynieryjno-drogowej każdy. W razie potrzeby wzmacnia się je pododdziałami innych rodzajów wojsk i wyposaża w niezbędny sprzęt oraz materiały do prowadzenia rozpoznania i wykonywania prac drogowych.

Oddział przeciwlotniczy przeznaczony jest do osłony dywizjonu rakiet taktycznych lub sił wykonujących głównie zadania. Współdziała z innymi oddziałami przeciwlotniczymi i przeciwlotniczymi bateriami pułków, tworząc system obrony przeciwlotniczej dywizji. Wykorzystywany jest przeważnie całością sił na kierunku głównego uderzenia.

Desant powietrzny organizuje się zwykle w sile do wzmocnionego batalionu piechoty ze składu jednego z pułków drugiego rzutu lub odwodu dywizji. Za zabezpieczenie desantu powietrznego w środki transportowe odpowiada związek operacyjny, natomiast przygotowanie i tworzenie realizuje dowództwo i sztab dywizji. Zwykle wzmacnia się go innymi rodzajami wojsk i przy pomocy śmigłowców przerzuca na tyły nieprzyjaciela do wykonania zadań ułatwiających wykonanie zadania przez siły główne dywizji. Zadaniami dla desantu powietrznego organizowanego na szczeblu dywizji mogą być: opanowanie przepraw, odcinków dogodnych do forsowania, węzłów dróg, lotnisk, ważnych obiektów położonych w głębi obrony nieprzyjaciela, węzłów min jądrowych oraz niszczenie stanowisk dowodzenia, środków napadu jądrowego, urządzeń tyłowych i inne. We wszystkich wypadkach na

kierunek wysadzenia desantu powietrznego celowo jest wysłać oddział wydzielony. Możliwości desantu w składzie wzmocnionego batalionu zależą przede wszystkim od szybkości i siły przeciwdziałania nieprzyjaciela. Może on samodzielnie prowadzić walkę o utrzymanie opanowanej rubieży lub obiektu w czasie od dwóch do czterech godzin.

Oddział wydzielony wysyła się w celu uchwycenia ważnych rubieży i obiektów w głębi, przepraw przez przeszkody wodne oraz do wykonania innych zadań. Oddziałem wydzielonym w dywizji może być wzmocniony pułk, który uzyskał największe powodzenie w natarciu lub znajduje się w drugim rzucie, lub odwodzie. Skład oddziału wydzielonego może być i inny, powinien być jednak dostatecznie silny, aby oddział mógł pomyślnie prowadzić samodzielne działania bojowe w oderwaniu od sił głównych.

Oddział wydzielony, unikając walki lub prowadząc działania rajdowe, szybko powinien przesuwać się w głąb i z marszu zdobywać nakazane obiekty i rubieże. Jeżeli natarcie przyjmuje formę pościgu, za wiedzą dowódcy dywizji oddział wydzielony przesuwa się dalej i uprzedza nieprzyjaciela w uchwyceniu kolejnej dogodnej rubieży, niszcząc go poprzez wychodzenie na tyły i skrzydła.

Awangardę dywizja organizuje przede wszystkim wtedy, gdy przechodzi do pościgu równoległego. Jej zasadniczym zadaniem jest ubezpieczenie sił głównych dywizji przed niespodziewanym uderzeniem nieprzyjaciela i stworzenia dogodnych warunków wejścia ich do walki. Awangardę mogą tworzyć siły od batalionu do pułku.

Oddział obejścia dywizja organizuje tylko w sytuacjach szczególnych, gdy istnieje możliwość skrytego wyjścia na tyły określonego zgrupowania nieprzyjaciela i wspólnie z wojskami nacierającymi od czoła okrążenie go i wykonanie zaskakującego uderzenia.

Lądowo-powietrzny zespół uderzeniowy - to element ugrupowania bojowego dywizji tworzony doraźnie w zasadzie w toku natarcia. Możliwości takie dywizja posiada wówczas, gdy zostaną jej przydzielone 2-3 eskadry śmigłowców szturmowych. Skład zespołu może być następujący: od dwóch batalionów do wzmocnionego pułku - rzut lądowy; od dwóch do trzech eskadr śmigłowców szturmowych - rzut powietrzny. Przeznaczony jest głównie

do niszczenia środków przenoszenia broni jądrowej, przełamywania rubieży pośrednich, uchwycenia ważnych obiektów w głębi obrony nieprzyjaciela, rozbicia odwodów wychodzących do kontrataku, jak również udział w przełamywaniu obrony i odparciu kontrataków nieprzyjaciela.

2. Organizacja natarcia

> Organizacja natarcia jest to zespół przedsięwzięć mających na celu powzięcie decyzji i wszechstronne przygotowanie wojsk do jej realizacji.

Będzie ona prowadzona w różnych sytuacjach bojowych, dlatego też metody i zakres pracy dowódcy i sztabu dywizji w każdym wypadku zależeć będzie od konkretnej sytuacji, treści otrzymanego zadania, a przede wszystkim od czasu przeznaczonego na organizację natarcia i sposobu przejścia do natarcia. Najbardziej skomplikowana sytuacja zaistnieje wówczas, gdy nieprzyjaciel będzie posiadał możliwość bezpośredniego oddziaływania ogniem i środkami zakłóceń radiowych na wojska dywizji oraz podczas natarcia z marszu bez zajmowania rejonów wyjściowych, ponieważ wszystkie przedsięwzięcia organizacyjne dowódca i sztab dywizji, a także podległe oddziały i pododdziały będą wykonywały w czasie marszu.

Niezależnie jednak od warunków w jakich dowódca i sztab przystąpią do pracy w ramach organizacji natarcia, należy:
- podjąć decyzję;
- postawić zadania bojowe;
- zorganizować współdziałanie i zabezpieczenie działań bojowych;
- zorganizować dowodzenie oraz osiąganie gotowości przez podległe oddziały i pododdziały.

Posiadany na organizację natarcia czas należy określić w ten sposób, aby jego większość pozostawić podległym dowódcom i oddziałom /pododdziałom/. Taki podział czasu zapewni zastosowanie równoległej metody pracy przez sztab dywizji. Metoda ta pozwoli również na skrócenie czasu pracy dowódcy i sztabu w zakresie organizacji natarcia na poszczególnych szczeblach

dowodzenia. Jest to w obecnych warunkach konieczne, gdyż na organizację natarcia dywizja będzie dysponowała czasem w granicach kilkunastu godzin. Równoległość w pracy sztabu dywizji i podległych oddziałów osiąga się poprzez: natychmiastowe informowanie podwładnych o przyszłych działaniach, przekazanie zarządzeń wstępnych, możliwie najszybsze postawienie zadań wykonawcom, przeznaczanie na powzięcie decyzji tylko niezbędnej ilości czasu. Ogranicza się również do niezbędnego minimum czas na organizację współdziałania i zabezpieczenia działań bojowych, oddziałom przed natarciem - po zrealizowaniu wszystkich przedsięwzięć organizacyjnych z osiągnięciem pełnej gotowości do natarcia włącznie - pozostał czas na odpoczynek.

2.1. Powzięcie decyzji

> Decyzja - to akt woli dowódcy, określający wybrany z wielu jeden wariant sposobu przygotowania i przeprowadzenia walki, zgodnie z zamiarem /decyzją/ przełożonego, i zapewniający wykonanie zadania przy jak najmniejszych stratach własnych.

Może ona dotyczyć działania wojsk na okres wykonania całego zadania bojowego lub pewnych jego fragmentów, może też ulegać zmianie pod wpływem nowych informacji. Decyzję podejmuje dowódca dywizji osobiście przy maksymalnym wykorzystaniu wiedzy, doświadczenia i twórczej pracy oficerów sztabu, szefów rodzajów wojsk i służb, a niekiedy i podległych im dowódców. Podjęcie decyzji to całokształt analiz, ocen i obliczeń dokonywanych przez dowódcę i sztab, prowadzących do sprecyzowania optymalnego w danej sytuacji sposobu wykonania zadania i osiągnięcia celów natarcia. W zależności od czasu, stylu pracy oraz stopnia przygotowania dowódcy, oficerów sztabu i szefów rodzajów wojsk i służb różna może być treść, kolejność i liczba rozpatrywanych zagadnień, składających się na wypracowanie decyzji. Najbardziej typowymi czynnościami składającymi się na wypracowanie decyzji są:

a/ analiza zadania;

b/ kalkulacje czasowe;

c/ wytyczne w zakresie: organizacji rozpoznania; wydawania zarządzeń wstępnych; meldunków oficerów biorących udział w wypracowaniu decyzji; przeprowadzenia rekonesansu;

d/ ocena sytuacji i wysłuchanie meldunków poszczególnych oficerów sztabu.

Może się zdarzyć, że dowódca dysponujący skrajnie ograniczonym czasem będzie podejmował decyzję bez wysłuchiwania meldunków oficerów sztabu lub po wysłuchaniu tylko propozycji szefa sztabu. Najczęściej będzie to miało miejsce w trakcie kierowania walką dywizji.

Analizę zadania przeprowadza dowódca natychmiast po otrzymaniu zadania. Jej celem jest:

- zrozumienie otrzymanego zadania w świetle zamiaru działań przełożonego oraz przeznaczenia określonych sił i środków do jego realizacji;
- ustalenie: zgrupowania przeciwnika, które należy rozbić; sił i środków, jakie należy wykorzystać oraz kolejności ich użycia; czynności na których przełożonemu szczególnie zależy;
- zrozumienie roli i miejsca dywizji w zadaniu armii;
- ustalenie terminów realizacji poszczególnych przedsięwzięć.

Metoda pracy dowódcy przy analizie zadania może być różna i zależy w głównej mierze od miejsca i sposobu otrzymania zadania bojowego. Najczęściej zadanie wpływa do dywizji w formie pisemnej /rozkaz bojowy lub zarządzenie/; wówczas dowódca dywizji razem z szefem sztabu, szefem wydziału operacyjnego i innymi oficerami - zgodnie z uznaniem dowódcy dywizji - studiują otrzymane zadania i niezbędne dane nanoszą na mapie. Dowódca dywizji powinien dążyć, aby w wyniku analizy zadania zamiar przełożonego oraz miejsce i rola dywizji w zadaniu armii były jednakowo zrozumiane przez wszystkich oficerów. Wyjaśnienie /zrozumienie/ miejsca i roli dywizji wymaga odpowiedzi na konkretne pytania, wynikające ze studiowania treści poszczególnych zadań dywizji, tzn.: jakiego nieprzyjaciela, w jakich rejonach i w jakiej kolejności rozbić, jakie rubieże i w jakim terminie opanować, oraz w składzie którego rzutu, i na którym kierunku dywizja będzie nacierać? Wyjaśniając powyższe problemy, dowódca dywizji na bieżąco wyciąga wnioski dotyczące sposobu rozbicia

zgrupowania nieprzyjaciela, z wyboru kierunku głównego uderzenia, zastosowania manewru, ogólnego użycia broni jądrowej a także odcinka przełamania i ugrupowania bojowego dywizji.

Kończąc analizę zadania, uogólnione wnioski co do przyszłych działań dowódca dywizji ogłasza sztabowi; stanowią one podstawę do dalszej pracy sztabu.

Kalkulacja czasu wywiera znaczny wpływ na realizację przedsięwzięć w zakresie organizacji natarcia i polega na ustaleniu czynności, które należy realizować w zależności od posiadanego czasu i odpowiednim wyznaczeniu terminów ich zakończenia.

Danymi wyjściowymi do przeprowadzenia kalkulacji czasu są: czas otrzymania zadania i gotowość wojsk do natarcia, a także czas złożenia meldunku decyzji przełożonemu. W kalkulacji czasu można wyodrębnić rozliczenie czasu ogólnego, który wyznacza najważniejsze przedsięwzięcia /zadania/, takie jak zajęcie rejonu ześrodkowania, rozpoczęcie przesunięcia na rubieże ataku, początek natarcia i inne, oraz rozliczenie szczegółowe. Kalkulację czasu z reguły przeprowadzą dowódca lub szef sztabu, natomiast rozliczenia szczegółowe mogą prowadzić oficerowie sztabu w okresie późniejszym.

Kalkulując czas, dowódca ustala kolejno:

- ogólną ilość czasu, jaki posiada na przygotowanie natarcia;
- ilość czasu dziennego i termin wydania wytycznych;
- ilość czasu /w tym dziennego/, jaki należy zostawić podwładnym na organizację natarcia i sobie - na wypracowanie decyzji, postawienie zadań i organizację współdziałania;
- termin przeprowadzenia rekonesansu;
- termin zatwierdzenia decyzji podwładnych i planów użycia rodzajów wojsk i służb.

Należy również udzielić pomocy podwładnym i skontrolować, jak przebiega przygotowanie do natarcia. Kalkulacja musi być prowadzona z uwzględnieniem szczegółowych wyliczeń w powiązaniu z terminami narzuconymi przez wyższego przełożonego oraz realnymi możliwościami ludzi i sprzętu bojowego.

Wytyczne dowódcy w zakresie rozpoznania, zarządzeń wstępnych i rekonesansu wydawane są w celu szybszego przygotowania wojsk do wykonania zadania bojowego. Dowódca dywizji ustala je

na podstawie analizy zadania oraz posiadanych wiadomości o nieprzyjacielu i wojskach własnych. Dowódca dywizji wytyczne określa częściowo już po otrzymaniu zarządzenia wstępnego z armii lub z własnej inicjatywy, biorąc pod uwagę realną sytuację oraz przewidując jej zmiany. Wytyczne w zakresie rozpoznania otrzymuje szef sztabu, w zakresie przygotowania oddziałów i pododdziałów oraz rekonesansu - oficerowie sztabu. Opracowują oni - na podstawie tych wytycznych - zarządzenia wstępne, które zobowiązani są przekazać wojskom w jak najkrótszym czasie.

Ocena sytuacji polega na wszechstronnej analizie możliwości sił własnych i przeciwnika oraz warunków mających wpływ na wykonanie zadania. Jej celem jest poznanie obiektywnych warunków przyszłej walki, wyjaśnienie ich wpływu na wykonanie postawionego zadania, wyszukanie najbardziej efektywnego sposobu wykorzystania sił i środków do osiągnięcia celów natarcia, a także określenie przedsięwzięć, które należy zrealizować, aby przezwyciężyć trudności występujące podczas przygotowania i w toku natarcia. Sytuację ocenia się z uwzględnieniem wniosków wyciągniętych przez dowódcę dywizji podczas analizy zadania. Na tym polega powiązanie wniosków z oceny każdego elementu sytuacji z zamiarem przełożonego i zadaniem dywizji. Dlatego dowódca dywizji ocenia każdy element sytuacji, mając na uwadze podjęcie uzasadnionej decyzji. W wyniku oceny wszystkich warunków sytuacji wyciąga wnioski według oddzielnych elementów zamiaru i pozostałych części składowych decyzji, a także pod kątem zabezpieczenia działań bojowych. Organizując natarcie, dowódca dywizji ocenia sytuację zazwyczaj na podstawie mapy w następującej kolejności: nieprzyjaciel; wojska własne; sąsiedzi; teren; sytuacja skażeń i zakażeń oraz warunki meteorologiczne, pora roku i doby. Wszystkie te elementy są ściśle powiązane ze sobą i w różnym stopniu wpływają na wykonanie zadania bojowego. Dlatego też w zależności od dowódcy może on oceniać jednocześnie kilka elementów na przykład nieprzyjaciela i teren czy też wojska własne, teren i sytuację skażeń. Niezależnie od kolejności oceniania sytuacji wymaga się, ażeby jak najszybciej wyszukać w danych warunkach te czynniki, uwzględnienie których określa najbardziej skuteczne sposoby wykorzystania sił i środków dywizji. W czasie oceniania sytuacji w zależności od posia-

danego czasu dowódca dywizji wysłuchuje meldunków oficerów sztabu, swoich zastępców i szefów rodzajów wojsk i służb, a także propozycji decyzji szefa sztabu.

Ocena nieprzyjaciela polega na wnikliwym analizowaniu posiadanych o nim wiadomości oraz określeniu - na tej podstawie - charakteru jego przyszłych działań i sposobu rozbicia go. Nieprzyjaciela ocenia się w pasie działania dywizji i sąsiadów, na głębokość rozmieszczonych odwodów operacyjnych, a szczegółowo - na głębokość zadania bojowego. Dowódca w czasie oceny nieprzyjaciela może wysłuchać meldunku szefa wydziału rozpoznania lub odpowiedzi na interesujące go zagadnienia.

Oceniając skład i stan nieprzyjaciela w pasie natarcia dywizji szczegółowo studiuje się: nasycenie jego sił i środków; ugrupowanie i ilość środków masowego rażenia i artylerii; ugrupowanie oddziałów i pododdziałów ogólnowojskowych i przeciwlotniczych; punkty dowodzenia i środki radioelektroniczne; sposób rozbudowy obrony i zapór inżynieryjnych; rozmieszczenie tyłowych obiektów; silne i słabe strony jego obrony. Rozpatrując charakter działań nieprzyjaciela, należy przewidzieć jego zamiar działań, a w nim: skupienie głównego wysiłku obrony, użycie przez niego środków masowego rażenia, kierunki kontrataków jego odwodów i prawdopodobne rubieże ich rozwinięcia, rubieże jego obrony, możliwości stosowania lotnictwa na kierunku działania dywizji.

Rezultatem oceny nieprzyjaciela są wnioski dowódcy dywizji, uwzględniane później przy podejmowaniu decyzji. Powinny one dotyczyć:

- ugrupowania nieprzyjaciela, którego rozbicie naruszy trwałość obrony i w znacznym stopniu osłabi jego możliwości bojowe;
- kierunku głównego uderzenia /odcinka przełamania/ dywizji;
- kolejności rozbicia nieprzyjaciela przy wykonywaniu poszczególnych zadań;
- wyboru opłacalnych - do zniszczenia bronią jądrową - obiektów;
- składu pierwszego i drugiego rzutu /odwodu ogólnowojskowego/;
- sił i środków przeznaczonych do rozbicia nieprzyjaciela w pasie przesłaniania;

- treści zadania pierwszego i drugiego rzutu;

- zadań dla rozpoznania dywizji.

Ocena sił własnych polega na studiowaniu i analizie położenia, faktycznego stanu, zabezpieczenia wojsk oraz możliwości bojowych etatowych, podporządkowanych i wspierających oddziałów i pododdziałów dywizji. Ma ona na celu uzyskanie odpowiedzi na następujące pytania: czym dywizja aktualnie dysponuje, jakie są jej siły i środki oraz ich możliwości i rozmieszczenie w stosunku do nieprzyjaciela, jak ich należy użyć, aby pomyślnie wykonać zadanie bojowe?

Uwzględniając treść planowanych zadań i warunki ich realizacji oraz konieczność uzyskania określonego stopnia przewagi na kierunku głównego uderzenia, należy ustalić skład poszczególnych elementów ugrupowania dywizji oraz przydział do nich niezbędnych sił i środków.

Przewidując charakter przyszłych działań, należy koniecznie określić przypuszczalny sposób użycia środków materiałowo-technicznych i ustalić system zaopatrzenia.

Na podstawie oceny sił własnych precyzuje się wnioski dotyczące:

- kierunku głównego uderzenia dywizji /odcinka przełamania/;

- kolejności porażenia obiektów nieprzyjaciela bronią jądrową, lotnictwem i artylerią;

- ugrupowania bojowego oraz podziału sił i środków;

- ustalenia obiektów, które muszą być szczególnie osłaniane środkami przeciwlotniczymi;

- zadań bojowych dla poszczególnych elementów ugrupowania bojowego dywizji;

- stosunku sił i środków w trakcie realizacji zadań na poszczególnych rubieżach i kierunkach działania;

- kolejności zajmowania stanowisk ogniowych/startowych/przez dywizjon rakiet taktycznych,przez artylerię, środki przeciwlotnicze oraz przejścia sił głównych na rubieże rozwinięcia i ataku;

- organizacji dowodzenia;

- ilości wykonania przejść w zaporach minowych dla pułków pierwszego rzutu oraz przepraw, które należy urządzić podczas forsowania przeszkód wodnych;

- zadań pracy partyjno-politycznej oraz kolejności zaopatrzenia oddziałów i pododdziałów w środki materiałowe.

Oprócz dowódcy dywizji bezpośredni udział w ocenie sił własnych bierze szef sztabu, oficerowie wydziału operacyjnego oraz szefowie rodzajów wojsk i służb. Wcześniej przygotowują meldunki w tym zakresie i przedstawiają je dowódcy w całości lub w wymaganej przez niego części.

Ocena sąsiadów ma na celu ustalenie wpływu sposobu wykonania przez nich zadania bojowego na realizację zadania dywizji oraz zakresu w jakim należy nawiązać współdziałanie.

Kolejno oceniane są wojska: znajdujące się z prawej strony dywizji; znajdujące się z lewej strony; działające w przodzie; mające działać - zgodnie z zamiarem przełożonego - w pasie natarcia dywizji /drugi rzut armii, desant powietrzny, lądowo-powietrzny zespół uderzeniowy i inne/.

Oceniając sąsiadów, należy rozpatrywać ich położenie i charakter działań; w szczególności:

- kierunek głównego uderzenia sąsiadów działających na skrzydłach;
- treść, głębokość i czas wykonania poszczególnych zadań;
- zadania wojsk działających w przodzie;
- rubieże wejścia do walki drugich rzutów armii;
- zadania desantów powietrznych i innych.

W rezultacie oceny sąsiadów dowódca dywizji wyciąga wnioski dotyczące:

- wpływu działań sąsiadów na wykonanie zadania dywizji;
- kierunku głównego uderzenia z uwzględnieniem sąsiadów;
- sąsiada, z którym należy współdziałać wykonując poszczególne zadania;
- przedsięwzięć w zakresie zabezpieczenia skrzydeł;
- zagadnień, które należy wyjaśnić z sąsiadami; miejsca, terminu i sposobu zabezpieczenia współdziałania i łączności.

Ocena terenu ma na celu określenie wszystkich tych jego właściwości, które mają dodatni i ujemny wpływ na natarcie wojsk dywizji, oraz odpowiednie ich wykorzystanie do jak najlepszego wykonania zadania bojowego.

Teren ocenia się począwszy od rejonu wyjściowego /rozmieszczenia/ dywizji na całą głębokość zadania bojowego, studiując jego rzeźbę, przejezdność, pokrycie, właściwości ochronne i

obronne, warunki obserwacji, obecność przeszkód oraz możliwe zmiany jego charakteru w wyniku użycia broni masowego rażenia. Oceniając teren po stronie nieprzyjaciela dowódca ustala:najbardziej dogodne kierunki do natarcia poszczególnych rodzajów wojsk, a zwłaszcza czołgów; istnienie odcinków trudno dostępnych oraz ich wpływ na prowadzenie działań; istnienie przeszkód naturalnych oraz sztucznych, z uwzględnieniem tych,które powstały w wyniku użycia środków ogniowych; warunki ruchu wojsk po drogach i poza nimi; możliwości obserwacji i prowadzenia ognia na wprost tak ze strony nieprzyjaciela, jak i własnej; wpływ terenu na manewr; zasadnicze rubieże i obiekty, których opanowanie może zadecydować o powodzeniu działań. Teren po stronie własnej rozpatruje się, począwszy od rejonu wyjściowego /rozmieszczenia/ do rubieży czołowych oddziałów nieprzyjaciela, zwracając uwagę na właściwości ochronne, warunki rozmieszczenia poszczególnych pododdziałów i ich przesunięcie na rubież ataku, wybór stanowisk ogniowych, stanowisk dowodzenia itp.

Oceniając teren, dowódca potwierdza lub koryguje wnioski wynikające z poprzednio prowadzonej oceny, a mianowicie precyzuje kierunek głównego uderzenia /odcinek przełamania/, zadania dla wojsk, ich rozmieszczenie, sposób przesunięcia i wykonania ataku. Ustala także drogi manewru i zaopatrywania, rubieże rozwinięcia oraz wybiera /na podstawie mapy/ rejony stanowisk ogniowych /startowych/.

Pozostałe zagadnienia oceny sytuacji rozpatruje się w świetle ich dodatniego lub ujemnego wpływu na przebieg natarcia. Główną uwagę należy przy tym zwrócić na sposób wykorzystania warunków sprzyjających natarciu lub zapobiegania oddziaływaniu jego właściwości ujemnych.

W wyniku analizy zadania i oceny sytuacji dowódca dywizji uogólnia wnioski według poszczególnych elementów decyzji,drogą ich zestawienia i porównania, a następnie wybiera te, które stanowią w danej sytuacji najlepszy wariant rozwiązania problemu taktycznego. Uogólnione wnioski stanowią decyzję dowódcy do natarcia, a sam proces uogólniania i zestawiania ich w formie decyzji nazywa się formułowaniem.

Podjęcie i formułowanie decyzji dowódca dywizji rozpoczyna od określenia zamiaru działań, który powinien wyrażać główną

ideę i istotę całej decyzji. Pozostałe części składowe decyzji, a więc zadania bojowe, sposób współdziałania i organizacja dowodzenia, bazują na zamiarze działań i konkretyzują jego treść. Formułowanie zamiaru jest więc jednym z ważniejszych etapów pracy dowódcy dywizji; stanowi najbardziej twórczy jej fragment.

Oprócz kierunku głównego uderzenia dowódca dywizji powinien w zamiarze określić: nieprzyjaciela, którego należy rozbić i kolejność jego rozbicia; sposób odparcia ataku śmigłowców i samolotów; obiekty do wykonania uderzeń bronią jądrową, środkami konwencjonalnymi, radioelektronicznymi oraz sposób ich użycia; ugrupowanie sił i środków dywizji i formę ich manewru.

Po podjęciu decyzji dowódca powinien zawsze dążyć do przeprowadzenia rekonesansu, który w zależności od sytuacji może prowadzić w różnym czasie.

2.2. Rekonesans i postawienie zadań

W rekonesansie - obok dowódcy dywizji - biorą najczęściej udział dowódcy oddziałów i samodzielnych pododdziałów, szef wydziału operacyjnego, szefowie rodzajów wojsk i służb, a także dowódcy podporządkowanych i wspierających oddziałów /pododdziałów/. Rekonesans prowadzi się skrycie, zgodnie z planem opracowanym przez sztab, na podstawie wytycznych dowódcy dywizji. W planie przewiduje się kilka punktów pracy w terenie, które powinny być wybrane - w zależności od sytuacji - jak najbliżej przedniego skraju obrony nieprzyjaciela, na kierunku głównego uderzenia pułków pierwszego rzutu. Głównym celem rekonesansu jest konfrontacja decyzji podjętej na podstawie mapy z faktycznymi warunkami terenowymi oraz położeniem nieprzyjaciela i wojsk własnych.

W czasie rekonesansu dowódca dywizji ustala:

- położenie czołowych pododdziałów nieprzyjaciela, podejście do nich, rozmieszczenie zapór, środków ogniowych, zwłaszcza przeciwpancernych, luki w ugrupowaniu oraz otwarte skrzydła;

- obiekty uderzeń: jądrowych, konwencjonalnych środków ogniowych i lotnictwa;

- kierunek głównego uderzenia, rubież ataku /odcinek przełamania/, kierunki natarcia i zadania oddziałów /pododdziałów/;

- rejony stanowisk startowych oddziału rakiet, stanowiska ogniowe artylerii, czas i sposób ich zajęcia;

- rejony stanowisk ogniowych /startowych/ oddziałów /pododdziałów/ przeciwlotniczych, czas i sposób ich zajęcia;

- drogi, poszczególne rubieże rozwinięcia /w natarciu z marszu/ rubieże bezpieczeństwa, rubież ataku i rejony wyczekiwania pododdziałów czołgów w natarciu z rejonu wyjściowego położonego w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem;

- miejsca i sposoby wykonania przejść w zaporach;

- miejsca stanowisk dowodzenia.

Treść i kolejność zagadnień rozpatrywanych podczas rekonesansu zależy przede wszystkim od czasu, jakim dysponuje dowódca. W wyniku rekonesansu dowódca, jeżeli istnieje taka konieczność, zmienia lub udokładnia niektóre zagadnienia. W niektórych wypadkach oprócz dowódcy rekonesans prowadzi - zwykle na kierunku pomocniczym - szef sztabu lub zastępca do spraw liniowych. Do rekonesansu w rejonie tyłów i na drogach marszu wyznacza się dodatkowo oddzielne grupy.

Bardzo ważnym etapem pracy dowódcy w czasie organizacji natarcia jest postawienie zadań bojowych elementom ugrupowania bojowego dywizji. W zależności od sytuacji zadania mogą być postawione przed rekonesansem; wówczas dowódca zadania te precyzuje - jeżeli czas na to pozwala - w trakcie rekonesansu lub po jego zakończeniu.

We wszystkich jednak wypadkach zadania bojowe określa dowódca dywizji, przekazuje je osobiście - w bezpośredniej styczności z podwładnymi - lub przez upoważnionych oficerów dowództwa. Rozkazy i zarządzenia wydawane ustnie wyznaczony oficer zapisuje lub utrwala w inny sposób.

Wszystkim elementom ugrupowania bojowego podaje się czas gotowości do natarcia. Po postawieniu zadań dowódca dywizji przystępuje do organizacji współdziałania.

2.3. Organizacja współdziałania

Organizacja i utrzymanie współdziałania jest jednym z ważniejszych obowiązków dowódcy i sztabu dywizji. Współdziałanie polega na uzgodnieniu działań wszystkich rodzajów wojsk i środków rażenia według zadań, rubieży i czasu na całą głębokość

działania, a szczególnie dokładnie - na głębokość zadania bliższego. Wszystkie planowane przedsięwzięcia synchronizuje się w czasie i przestrzeni ze szczególnym uwzględnieniem wykorzystania skutków uderzeń jądrowych, środków ogniowych własnych i przełożonego, w tym również lotnictwa, a także działań sąsiadów. Współdziałanie organizuje się z momentem otrzymania zadania bojowego, a realizuje w czasie całego procesu organizacji i prowadzenia natarcia. Najważniejsze zagadnienia współdziałania będą realizowane już w czasie rekonesansu, w terenie jednak należy się liczyć z tym, że ze względu na czas i inne warunki organizacja współdziałania w szerszym zakresie może okazać się niemożliwa. W takim wypadku organizację współdziałania przeprowadza się w rejonie stanowiska dowodzenia, wykorzystując mapy, tablice magnetyczne czy też stoły plastyczne.

W celu lepszego zrozumienia oraz usystematyzowania zagadnień będących przedmiotem organizacji współdziałania dowódca dywizji dzieli je na okresy. Podział ten powinien spełnić podstawowy warunek, że okresy te dadzą się wyraźnie od siebie oddzielić w czasie wykonywania zadania przez dywizję i ułatwią organizację ich wykonania.

Organizując współdziałanie w natarciu przyjmuje się podział na następujące okresy:

- podejście, rozwinięcie i ogniowe przygotowanie ataku;
- wykonanie zadania bliższego;
- wykonanie zadania dnia /następnego, jeżeli występuje/.

Współdziałanie dowódca dywizji organizuje zazwyczaj metodą dawania wytycznych, angażując do tego swoich zastępców oraz szefów wydziałów i rodzajów wojsk i służb. Jeżeli czas pozwala, współdziałanie można organizować metodą gry wojennej, wykorzystując mapę lub stół plastyczny. Organizując współdziałanie, dowódca dywizji określa: okres, na jaki uzgadnia działanie wojsk, cel działania w tym okresie i sytuację, jaka może się wytworzyć w pasie natarcia dywizji. Następnie szefowie wydziałów i rodzajów wojsk oraz dowódcy przydzielonych i wspierających oddziałów /pododdziałów/ przedstawiają sposób działania poszczególnych rodzajów wojsk w danej sytuacji. Sposób działania oddziałów ogólnowojskowych przedstawia szef wydziału operacyjnego lub poszczególni dowódcy oddziałów.

Organizując współdziałanie metodą wytycznych, dowódca dywizji określa:

A. W okresie podejścia, rozwinięcia i artyleryjskiego przygotowania ataku:

- czas i sposób wyjścia dywizjonu rakiet taktycznych, artylerii i środków przeciwlotniczych w rejon stanowisk ogniowych /startowych/;
- sposób zajęcia rubieży przez środki przeznaczone do strzelania na wprost i czas gotowości do otwarcia ognia;
- kolejność i czas wyjścia pierwszego i drugiego rzutu /odwodu ogólnowojskowego/, sposób przesunięcia i rozwijania oraz osiągnięcia rubieży ataku;
- dane dotyczące uderzeń jądrowych i czas przekroczenia rubieży bezpieczeństwa;
- czas i obiekty uderzeń lotnictwa /w tym śmigłowców szturmowych/;
- początek, czas trwania i układ artyleryjskiego przygotowania ataku;
- sposób niszczenia celów ogniem na wprost;
- sposób przekraczania ugrupowania wojsk znajdujących się w styczności z nieprzyjacielem;
- czas i sposób wykonywania przejść w zaporach minowych, ich ilość na każdy pułk pierwszego rzutu i sposób oznaczania;
- sposób działania wojsk w wypadku wykonania uderzeń jądrowych przez nieprzyjaciela na podchodzące /rozwijające się/ kolumny lub w wypadku wykonania przez niego kontrprzygotowania;
- sposób skupienia głównego wysiłku osłony przeciwlotniczej dywizji oraz elementy ugrupowania bojowego dywizji osłaniane przez środki przełożonego;
- rejony rozmieszczenia punktów dowodzenia oraz sposób wykorzystania środków łączności w czasie podejścia i rozwinięcia do rubieży ataku.

B. W okresie wykonywania zadania bliższego dywizji:

- sposób przejścia od artyleryjskiego przygotowania do artyleryjskiego wsparcia ataku, głębokość oraz metodę artyleryjskiego wsparcia ataku;
- sposób wykonania ataku przez oddziały pierwszorzutowe dywizji, pokonania pól minowych i zapór nieprzyjaciela przed przednim skrajem obrony i w głębi;

- sposób pokonania rejonów powstałych po wybuchach jądrowych;

- uderzenia jądrowe i lotnicze w okresie artyleryjskiego wsparcia ataku oraz rubieże bezpieczeństwa;

- sposób współdziałania oddziałów dywizji między sobą i z sąsiadami podczas ataku na punkty oporu w głębi obrony nieprzyjaciela i odpierania kontrataku odwodów brygadowych;

- sposób przesunięcia artylerii, odwodu przeciwpancernego, oddziału zaporowego i środków przeciwlotniczych;

- sposób wsparcia ogniowego wojsk nacierających w głębi;

- przedsięwzięcia w zakresie odparcia możliwych kontrataków odwodów dywizyjnych /obezwładnienie ich w czasie podejścia, rozwinięcia na rubieży kontrataku, manewr odwodem przeciwpancernym i oddziałem zaporowym, środkami przeciwlotniczymi i ogniem artylerii na zagrożony kierunek oraz działanie wojsk/;

- sposób przesunięcia punktów dowodzenia.

C. W okresie wykonywania zadania dnia /następnego/:

- sposób zmiany rejonów rozmieszczenia dywizjonu rakiet taktycznych, artylerii, środków przeciwlotniczych i odwodów specjalnych;

- sposób porażenia nieprzyjaciela na kolejnej rubieży obrony uderzeniami jądrowymi, lotniczymi i ogniem artylerii;

- sposób wejścia do walki drugiego rzutu i przedsięwzięcia w zakresie jego zabezpieczenia;

- sposób działania wojsk podczas przełamania kolejnej rubieży obrony oraz zakres i sposób współdziałania z sąsiadami;

- możliwe sposoby przejścia do pościgu;

- przedsięwzięcia w zakresie odparcia kontrataku odwodów korpuśnych;

- sposób pokonania stref skażeń i zniszczeń;

- sposób podejścia do przeszkody wodnej, jej forsowanie;

- sposób przemieszczenia jednostek tyłowych;

- rejony rozmieszczenia punktów dowodzenia i sposób ich przesunięcia.

Jeżeli dywizja wysadza desant powietrzny, dowódca powinien określić:

- uderzenia jądrowe wykonywane na jego korzyść;

- stosowanie dymów w celu oślepienia nieprzyjaciela podczas przelotu;

- wysokość i czas przelotu oraz sposób jego osłony przeciwlotniczej;

- sposób wykonywania zadania przez desant po wylądowaniu;

- sposób wsparcia ogniowego;

- rubieże, z których walkę desantu będzie wspierać artyleria wojsk nacierających od frontu, i rubież spotkania z nimi;

- wspólne działanie desantu i wojsk nacierających po połączeniu się;

- sposób dowodzenia.

Kończąc organizację współdziałania, należy podać ustalone sygnały: współdziałania, dowodzenia, wskazywania celów, rozpoznania i powiadamiania wojsk.

W organizacji współdziałania obowiązuje zasada, której istotą jest jego organizowanie na korzyść tego zgrupowania, które w danym etapie walki wykonuje główne zadania.

2.4. Organizacja dowodzenia

Organizacja dowodzenia obejmuje:

- określenie ilości, rodzaju, składu, miejsca i czasu rozwinięcia punktów dowodzenia;

- zabezpieczenie punktów dowodzenia pod względem materiałowym i technicznym;

- przesunięcie punktów dowodzenia stosownie do sytuacji;

- odtwarzanie systemu dowodzenia lub organizowanie nowego systemu dowodzenia po obezwładnieniu dotychczasowego bronią masowego rażenia i innymi środkami;

- organizację nieprzerwanej łączności, zapewnienie tajności dowodzenia;

- organizację pracy zespołów i osób funkcyjnych na punktach dowodzenia /w tym i odpoczynku/;

- organizację ochrony i obrony stanowisk dowodzenia.

Do dowodzenia oddziałami i samodzielnymi pododdziałami dywizji w natarciu tworzy się: stanowisko dowodzenia, wysunięte stanowisko dowodzenia i tyłowe stanowisko dowodzenia. Ponadto organizuje się punkty obserwacyjne, z których nieprzerwaną obserwację prowadzi dowódca lub oficerowie sztabu.

Stanowisko dowodzenia /SD/ dywizji rozmieszcza się za pierwszorzutowymi pułkami z zasady na kierunku głównego uderzenia dywizji i poza zasięgiem ognia artylerii.

Odległość ta będzie wynosić ok. 10-15 km od rubieży styczności wojsk. W rejonie stanowiska dowodzenia dywizji rozwijają również swoje stanowiska dowodzenia podporządkowane oddziały i grupa dowodzenia bojowego lotnictwem.

Wysunięte stanowisko dowodzenia rozwija się w przodzie w stosunku do stanowiska dowodzenia i przeznaczone jest do dowodzenia wojskami dywizji wówczas, gdy ze stanowiska dowodzenia jest ono utrudnione lub gdy stanowisko dowodzenia zostało obezwładnione. Wraz z dowódcą dywizji na wysunięte stanowisko dowodzenia wyjeżdża szef wydziału operacyjnego z jednym oficerem wydziału oraz - zgodnie z wytycznymi dowódcy - szefowie rodzajów wojsk i służb. W wypadku obezwładnienia stanowiska dowodzenia i wysuniętego stanowiska dowodzenia dowodzenie oddziałami /pododdziałami/ dywizji przejmuje zazwyczaj stanowisko dowodzenia jednego z pułków lub tyłowe stanowisko dowodzenia.

Tyłowe stanowisko dowodzenia rozwija się w rejonie rozmieszczenia jednostek tyłowych dywizji tak, ażeby zabezpieczyło nieprzerwane dowodzenie nimi oraz utrzymało stałą łączność ze stanowiskiem dowodzenia i tyłowymi stanowiskami dowodzenia pułków.

Wszystkie punkty dowodzenia powinny być ruchliwe, o nieduży m składzie i zapewniać ciągłe dowodzenie wojskami w każdej sytuacji. Odległość pomiędzy punktami dowodzenia powinna wykluczać możliwość jednoczesnego porażenia ich jednym wybuchem jądrowym średniej mocy. Miejsce rozwijania, kierunki, sposób i czas przesunięcia punktów dowodzenia określa dowódca dywizji. Punkty dowodzenia należy rozwijać z dala od charakterystycznych przedmiotów terenowych oraz starannie maskować, uwzględniając ochronne właściwości terenu. Przesunięcie punktów dowodzenia w czasie walki w zasadzie powinno się odbywać skokami. W celu wybrania nowych miejsc na punkty dowodzenia ze sztabu dywizji wysyła się nieduże grupy rekonesansowe. Miejsca stanowisk dowodzenia, oś przesunięcia oraz rejony planowanych ich zmian wrysowuje się na mapach roboczych dowódcy i oficerów sztabu. Rejon stanowiska dowodzenia dywizji można zmienić po uzyskaniu zezwolenia od dowódcy armii, natomiast tyłowe stanowisko dowodzenia zmienia miejsce za zezwoleniem dowódcy dywizji. Podczas przesuwania punktów dowodzenia utrzymuje się stałą łączność z oddziałami /pododdziałami/ podległymi, sztabem nadrzędnym i sąsiadami.

2.5. Zabezpieczenie działań bojowych

Treść zabezpieczenia działań bojowych zależna będzie przede wszystkim od konkretnej sytuacji oraz celu i zadań realizowanych przez wojska.

Podstawą organizacji zabezpieczenia działań bojowych dywizji są zarządzenia sztabu armii oraz decyzja dowódcy dywizji. Dowódca dywizji rozpoczyna organizację zabezpieczenia działań bojowych już w toku realizowania poszczególnych przedsięwzięć związanych z organizacją natarcia. Szczegółowe wytyczne wydaje z reguły po postawieniu zadań i organizacji współdziałania.

Rozpoznanie

Rozpoznanie jest jednym z ważniejszych rodzajów zabezpieczenia działań bojowych wojsk. Charakter walki oraz użycie broni jądrowej, lotnictwa, śmigłowców szturmowych, desantów, środków radioelektronicznych wpłynęły na zwiększenie roli rozpoznania i - jednocześnie - wymagań względem niego.

Polega ono na zdobywaniu, analizowaniu i ocenianiu informacji o nieprzyjacielu, terenie, warunkach meteorologicznych i rejonie przyszłych działań, niezbędnych do skutecznego prowadzenia walki.

Rozpoznanie w dywizji organizują i prowadzą - posługując się posiadanymi siłami i środkami - wszystkie rodzaje wojsk i służb na potrzeby własne oraz na korzyść dywizji, w ramach której działają.

Główny wysiłek rozpoznania skupia się na wykryciu w odpowiednim czasie środków przenoszenia broni masowego rażenia oraz głównego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela. Podstawą do organizacji rozpoznania jest zadanie bojowe, zarządzenia do rozpoznania sztabu wyższego, decyzja dowódcy i jego wytyczne oraz możliwości własnych sił i środków rozpoznania. W wytycznych do rozpoznania dowódca dywizji określa: jakie wiadomości i do jakiego czasu należy zdobyć, gdzie i na wykonaniu jakich zadań skupić główny wysiłek rozpoznania, jakich sił i środków użyć do wykonania zadań. Określając zadania rozpoznania, dowódca wyodrębnia te, które należy zrealizować w okresie organizacji natarcia, a następnie w toku natarcia. Zwraca przy tym szczególną uwagę na określenie: ugrupowania nieprzyjaciela; możliwości i charakteru jego działań; rozmieszczenia jego środków przeno-

szenia broni masowego rażenia i czołowych punktów oporu /a w nich - środków ogniowych zwłaszcza przeciwpancernych/, odwodów oraz nowych środków walki, punktów dowodzenia, środków radioelektronicznych; stopnia zagrożenia z powietrza; charakteru terenu; systemu urządzeń obronnych i zapór; stref skażeń promieniotwórczych itd.

Bezpośrednim organizatorem i koordynatorem wszelkich przedsięwzięć rozpoznania jest szef wydziału rozpoznawczego, działający pod bezpośrednim kierownictwem szefa sztabu dywizji i w ścisłej współpracy z wydziałem operacyjnym. Szef wydziału rozpoznawczego planuje rozpoznanie, uwzględniając możliwości wszystkich rodzajów wojsk i wojsk specjalnych, przekazuje zadania wykonawcom, organizuje szkolenie i wprowadzenie elementów rozpoznawczych do działań oraz ich odzyskiwanie, zbiera, studiuje, opracowuje i rozpowszechnia dane z rozpoznania. Wnioski z oceny nieprzyjaciela niezwłocznie melduje przełożonym oraz zapoznaje z nimi podległe wojska, sąsiadów i oficerów sztabu dywizji.

Rozpoznanie prowadzą etatowe pododdziały rozpoznawcze i pododdziały specjalnie wyznaczone do tego celu.

W natarciu dywizji organizuje się i prowadzi: rozpoznanie ogólnowojskowe, radioelektroniczne, powietrzne /śmigłowcami/, działania specjalne oraz rozpoznanie rodzajów wojsk i służb /artyleryjskie, obrony przeciwlotniczej, inżynieryjne i chemiczne/. Podstawowymi sposobami rozpoznania w dywizji są: obserwacja, podsłuch, napad, zasadzka, rozpoznanie walką, patrolowanie, przesłuchiwanie jeńców, rozmowy z ludnością cywilną, rozpoznanie ogniem, fotografowanie, poszukiwanie i przechwytywanie radioelektroniczne, namierzanie, analizy i badania. Do prowadzenia rozpoznania dywizja organizuje: punkty, posterunki i ruchome posterunki obserwacyjne, grupy wypadowe, pododdziały do wykonania zasadzek, oficerskie patrole rozpoznawcze, bojowe patrole rozpoznawcze, patrole rozpoznawcze, samodzielne patrole rozpoznawcze, a ponadto grupy specjalne przerzucane w głąb ugrupowania nieprzyjaciela, centrum odbiorcze, sieć namierzania radiowego i sieć rozpoznania radiolokacyjnego - rozwijane w ugrupowaniu wojsk własnych - oraz posterunki technicznego rozpoznania pola walki. Zadania dla organizowanych elementów

rozpoznawczych stawia szef sztabu lub wydziału rozpoznawczego, dowódca batalionu rozpoznawczego, a niekiedy osobiście dowódca dywizji.

Obrona przed bronią masowego rażenia

Obrona przed bronią masowego rażenia jest to całokształt zabiegów organizacyjno-wykonawczych i działań podejmowanych głównie w celu zabezpieczenia wojsk przed rażącym działaniem broni neutronowej, jądrowej, chemicznej i biologicznej, zachowania ich zdolności bojowej oraz zapewnienia pomyślnego wykonania stojących przed nimi zadań. Główny jej wysiłek skupia się z reguły na obronie przed skutkami uderzeń broni jądrowej.

Dowódca dywizji podejmując decyzję o natarciu określa główne czynności w zakresie obrony oddziałów przed bronią masowego rażenia. W wytycznych do organizacji obrony przed bronią masowego rażenia dowódca dywizji określa:

- zadania w zakresie obserwacji i rozpoznania skażeń promieniotwórczych, chemicznych i biologicznych oraz powiadamiania, ostrzegania i alarmowania wojsk;
- stopień rozśrodkowania wojsk i obiektów tyłowych oraz okresową zmianę rejonów rozmieszczenia;
- drogi /kierunki/ marszu i sposoby przekraczania lub obchodzenia stref skażeń, zniszczeń, zatopień i pożarów;
- zakres inżynieryjnej rozbudowy terenu;
- czas realizacji głównych przedsięwzięć przeciwepizootycznych, sanitarno-weterynaryjnych i weterynaryjno-profilaktycznych;
- siły i środki, jakie należy wyznaczyć do grup ratunkowo-ewakuacyjnych, rejony ich zbiórki i sygnały wywoławcze.

Na podstawie wytycznych dowódcy dywizji sztab opracowuje wspólnie z szefami rodzajów wojsk i służb zarządzenie o obronie wojsk przed bronią masowego rażenia oraz zapewnia jego wykonanie.

Po użyciu przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia dowódca dywizji ocenia sytuację, udokładnia zadania, wydaje zarządzenia o sposobie i terminie odtwarzania zdolności bojowej wojsk oraz wyznacza dodatkowe siły i środki do likwidacji skutków jej użycia.

Powszechna obrona przeciwlotnicza

Powszechna obrona przeciwlotnicza jest częścią obrony przeciwlotniczej wojsk i stanowi niezbędne jej uzupełnienie, zwłaszcza w zakresie walki z samolotami i śmigłowcami działającymi na małych i bardzo małych wysokościach. Polega ona na organizowaniu i prowadzeniu obserwacji przestrzeni powietrznej, ostrzeganiu i alarmowaniu wojsk o zagrożeniu z powietrza oraz zwalczaniu środków napadu powietrznego za pomocą broni pokładowej i strzeleckiej, maskowaniu, rozśrodkowaniu czy też wykorzystaniu właściwości ochronnych i inżynieryjnej rozbudowy terenu. Ogień pododdziałów ogólnowojskowych i rodzajów wojsk prowadzi się według ustaleń obejmujących: wyznaczenie sektorów ognia, określenie wysokości, na których w pierwszej kolejności należy otwierać ogień, zużycie amunicji, ograniczenia ze względu na maskowanie i bezpieczeństwo własnego lotnictwa oraz sygnały. Skuteczność powszechnej obrony przeciwlotniczej w dużej mierze zależy od właściwej jej organizacji, rozpoznania, ostrzegania i alarmowania o nalotach środków napadu powietrznego.

Ubezpieczenie

Ubezpieczenie organizuje się w celu niedopuszczenia do niespodziewanego uderzenia naziemnego nieprzyjaciela na wojska dywizji, zwłaszcza na skrzydła i tyły, oraz zapewnienia wojskom niezbędnego czasu i dogodnych warunków wejścia do walki, a ponadto uniemożliwienia pododdziałom rozpoznawczym nieprzyjaciela przenikania do rejonu rozmieszczenia wojsk.

Ubezpieczenie stosują wszystkie rodzaje wojsk dywizji szczególnie w czasie trwania działań bojowych oraz podczas przebywania w rejonie ześrodkowania. Ubezpieczenia w rejonie wyjściowym i w czasie działań bojowych organizowane przez wszystkie rodzaje wojsk dla bezpośredniej ochrony przed niespodziewanym napadem nieprzyjaciela nazywają się ubezpieczeniami bezpośrednimi, organizowane są niezależnie od ubezpieczeń organizowanych przez przełożonego. Ilość sił i środków wydzielonych do ubezpieczenia w natarciu dywizji zależy od roli, miejsca i zadania dywizji, od stopnia zagrożenia przez nieprzyjaciela, charakteru działań, terenu, widoczności itp.

Przedsięwzięcia związane z zabezpieczeniem działań sił głównych dywizji przed niespodziewanym napadem naziemnym nieprzyjaciela oraz przed przenikaniem jego elementów rozpoznawczych nazywają się ubezpieczeniem bojowym.

Zabezpieczenie inżynieryjne

Zabezpieczenie inżynieryjne organizuje się w celu stworzenia warunków sprzyjających terminowemu i skrytemu rozwijaniu wojsk, pomyślnemu prowadzeniu przez nie działań bojowych oraz ochronie ludzi i sprzętu przed środkami rażenia nieprzyjaciela.

Wytyczne dowódcy dywizji w zakresie inżynieryjnego zabezpieczenia obejmują: rozpoznanie inżynieryjne; budowę i utrzymanie dróg; rozgradzanie i budowę zapór; urządzanie i utrzymanie przepraw przez przeszkody wodne; rozbudowę stanowisk ogniowych i startowych, punktów dowodzenia i inne.

Powyższe zadania wykonują wszystkie rodzaje wojsk, a ponadto pododdziałom inżynieryjnym dywizji stawia się szereg zadań specjalistycznych, które również służą do zabezpieczenia natarcia sił głównych dywizji.

Zabezpieczenie chemiczne

Zabezpieczenie chemiczne stanowi kompleks przedsięwzięć organizowanych przez sztab i szefa zabezpieczenia chemicznego dywizji w celu: zapewnienia wojskom skutecznej ochrony przed rażącym działaniem skażeń promieniotwórczych i chemicznych oraz środków zapalających; maskowania działań bojowych wojsk własnych i oślepienia nieprzyjaciela za pomocą środków dymnych; rażenia nieprzyjaciela miotaczami ognia; terminowego zabezpieczenia wojsk w sprzęt i środki chemiczne.

Wytyczne w zakresie zabezpieczenia chemicznego w natarciu powinny dotyczyć: wykrywania wybuchów i określania ich parametrów; prognozowania stref skażeń promieniotwórczych i chemicznych, pożarów i strat; rozpoznania skażeń promieniotwórczych i chemicznych; wykorzystania indywidualnych i zbiorowych środków ochrony przed skażeniami; kontroli stopnia skażenia oraz napromieniowania wojsk; zabiegów sanitarnych i specjalnych; odkażania i dezynfekcji terenu; wykorzystania dymów i miotaczy ognia.

Maskowanie

Wytyczne w zakresie maskowania w natarciu dywizji powinny dotyczyć: zachowania tajemnicy wojskowej; umiejętnego i w sposób rozśrodkowany rozmieszczenia wojsk i składów; wykorzystania maskujących właściwości terenu i warunków ograniczonej widoczności; używania różnych środków maskujących; maskowania pracy środków radioelektronicznych; maskowania przeciwradiolokacyjnego, świetlnego i dźwiękowego; budowy pozycji pozornych,

budowy przepraw i urządzenia rejonów rozmieszczenia; pozornych przesunięć i działań demonstracyjnych, i innych.

Maskowanie zapewnia się głównie przez szerokie zastosowanie technicznych środków maskowania, wykorzystanie właściwości terenowych, zachowanie tajemnicy działań i ścisłe przestrzeganie zasad tajnego dowodzenia.

Obrona radioelektroniczna

Obronę radioelektroniczną w dywizji organizuje się i prowadzi w ścisłej koordynacji z uderzeniami ogniowymi oraz zakłóceniem radioelektronicznych środków i systemów nieprzyjaciela.

Celem tej obrony jest zabezpieczenie efektywnej pracy własnych środków i systemów radioelektronicznych. W zakres obrony radioelektronicznej wchodzi obrona środków i systemów radioelektronicznych przed rozpoznaniem i zakłóceniami stosowanymi przez nieprzyjaciela, kontrola promieniowania elektromagnetycznego oraz koordynacja elektromagnetyczna.

Obronę radioelektroniczną organizują i prowadzą wszystkie rodzaje wojsk i służb dywizji.

Zabezpieczenie topograficzne

Zabezpieczenie topograficzne ma na celu przygotowanie i terminowe dostarczenie wojskom danych topograficznych i geodezyjnych niezbędnych dowódcy i sztabom do studiowania i oceny terenu, oraz do planowania i prowadzenia działań bojowych.

Zabezpieczenie topograficzne obejmuje zaopatrywanie wojsk w: mapy topograficzne i specjalne, plany miast, fotodokumenty, katalogi współrzędnych punktów geodezyjnych oraz inne dokumenty graficzne, zawierające dane o terenie i jego właściwościach.

Zabezpieczenie hydrometeorologiczne

Organizuje się w celu określenia wpływu warunków atmosferycznych i stanu hydrologicznego terenu na natarcie wojsk, a szczególnie na wykonywanie czynności związanych z obroną przed bronią masowego rażenia.

Zabezpieczenie hydrometeorologiczne obejmuje: określenie wpływu warunków meteorologicznych na użycie rakiet, lotnictwa i artylerii oraz innych rodzajów wojsk; przedstawienie wpływu warunków atmosferycznych i nawodnienia terenu na możliwości użycia broni jądrowej i działania wojsk dywizji.

Zabezpieczenie tyłowe

Zabezpieczenie tyłowe ma na celu zapewnienie: sprawnego za-

opatrywania wojsk w środki materiałowe niezbędne do prowadzenia walki /wykonania zadania/, sprawnego funkcjonowania techniki bojowej, a także wszechstronnego zabezpieczenia medycznego.

W wytycznych do zabezpieczenia tyłowego dowództwo dywizji określa: rejony rozwinięcia i sposób przegrupowania tyłów, drogi dowozu i ewakuacji; wielkości niezbędnych zapasów i terminy ich nagromadzenia; normy zużycia środków materiałowych; zasadnicze przedsięwzięcia zabezpieczenia technicznego i medycznego; siły i środki angażowane do odnowy tyłów oraz rejony rozmieszczenia tyłowego stanowiska dowodzenia.

Bezpośrednim organizatorem pracy tyłów i jednocześnie odpowiedzialnym za wykonanie zadań tyłowych jest kwatermistrz dywizji. Zamierzenia w zakresie organizacji pracy tyłów kwatermistrz dywizji ujmuje w planie zabezpieczenia tyłowego, który opracowuje, ściśle współdziałając ze sztabem i szefem służb technicznych.

Szef służb technicznych dywizji jest organizatorem zabezpieczenia materiałowo-technicznego natarcia w zakresie podległych mu służb. Zasadnicze zamierzenia zabezpieczenia materiałowo-technicznego szef służb technicznych ujmuje w planie zabezpieczenia materiałowo-technicznego.

3. Rozwinięcie wojsk do natarcia

Rozwinięcie wojsk do natarcia odbywa się w zależności od ich położenia względem nieprzyjaciela i - w niektórych wypadkach - sąsiadów. Dywizja przyjmuje określone ugrupowanie do działań wówczas, gdy jej oddziały zajmą wyznaczone im miejsce w ugrupowaniu bojowym przewidzianym decyzją dowódcy.

3.1. W natarciu z marszu

Podczas natarcia z marszu podejście dywizji na rubież ataku będzie osłaniane często przez wojska znajdujące się w styczności z nieprzyjacielem. Wszystkie zagadnienia związane z zabezpieczeniem wejścia dywizji do walki muszą być z tymi wojskami szczegółowo uzgodnione. Będą one bowiem zabezpieczały rubieże rozwinięcia dywizji, przygotowywały przejścia w zaporach minowych nieprzyjaciela przed przednim skrajem oraz wykonywały inne przedsięwzięcia w tym zakresie. Aby skuteczniej osłonić lub utrzymać planowaną rubież wejścia do walki, dywizja może

wysłać część sił do wzmocnienia wojsk w styczności. Może rów - nież wystąpić sytuacja, kiedy w przodzie nie będzie wojsk;wówczas dywizja będzie zmuszona własnymi siłami zabezpieczyć podejście i wejście do walki. W takim wypadku dywizja może wysłać oddziały wydzielone /OW/, których zadaniem będzie pokonanie oporu sił osłonowych nieprzyjaciela oraz uchwycenie dogodnych rubieży rozwinięcia i utrzymanie ich do czasu podejścia sił głównych. W obu wypadkach poszczególne elementy ugrupowania bojowego wyruszają do natarcia na rozkaz dowódcy dywizji i przesuwają się po nakazanych drogach w ustalonym uprzednio porządku. Ruch pierwszego rzutu dywizji powinien być zgrany w czasie i przestrzeni dla zapewnienia jednoczesnego rozpoczęcia natarcia przez wszystkie oddziały tego rzutu. W tym też celu wyznacza się, uwzględniając właściwości terenu - a szczególnie istniejącą sieć dróg oraz zasięg naziemnych środków ogniowych nieprzyjaciela - odpowiednie drogi marszu i rubieże, na które wojska wychodzą w odpowiednim ugrupowaniu. Wcześniejsze natarcie któregoś z pułków dopuszczalne jest tylko wówczas,gdy jeden z pułków pierwszego rzutu został wyeliminowany z walki na pewien okres i na jego miejsce wchodzi pułk z drugiego rzutu /odwodu/. Dywizjon rakiet taktycznych, artyleria oraz wysunięte stanowisko dowodzenia zajmują rejony rozmieszczenia i stanowiska ogniowe /startowe/ pod osłoną wojsk, będących w styczności z nie - przyjacielem, lub wysłanych do przodu oddziałów wydzielonych. Gotowość do działania powinny one osiągnąć z chwilą zbliżania się sił głównych dywizji w zasięg ognia artylerii nieprzyjaciela /8-12 km od czołowych punktów oporu nieprzyjaciela, tj. ok. 1,5-2 godzin przed atakiem/. Przegrupowanie wojsk na rubieże ataku zabezpieczają oddziały zabezpieczenia ruchu, przygotowując drogi marszu i rozwinięcia tak, aby podchodzące oddziały pierwszego rzutu przekraczały linię rozwinięcia w kolumny batalionowe /8-12 km[x]/, kompanijne /4-6 km/ i plutonowe /2-3 km/ na maksymalnej szybkości, tzn. takiej, z jaką się przesuwały lub niewiele mniejszej /15-20 km/h/. Należy dążyć do tego,aby z taką samą szybkością wychodziły na rubież ataku również oddziały wydzielone i atakowały przedni skraj obrony nieprzyja-

---

x/ Liczby podają odległość od rubieży rozwinięcia do przedniego skraju obrony nieprzyjaciela.

ciela, niekiedy kosztem niewielkiej różnicy czasowej w odniesieniu do jednoczesnego uderzenia na czołowe punkty oporu[xx/].

Po osiągnięciu przez oddziały pierwszego rzutu rubieży ataku ugrupowanie dywizji powinno się przedstawiać następująco:

- kompanie piechoty i czołgów w linii wozów bojowych /podczas ataku pieszego w tyralierze/;
- artyleria dywizji /DGA/ na stanowiskach ogniowych 1-4 km od przedniego skraju obrony nieprzyjaciela;
- dywizjon rakiet taktycznych na stanowiskach startowych w odległości 10-15 km od rubieży styczności z nieprzyjacielem;
- odwód przeciwpancerny na rubieży ogniowej lub w kolumnie marszowej /najczęściej z oddziałem zaporowym/;
- odwody specjalne między pierwszym i drugim rzutem najczęściej w kolumnach marszowych;
- pododdziały zakłóceń radiowych UKF w odległości 3-5 km od rubieży styczności z nieprzyjacielem;
- drugi rzut /odwód ogólnowojskowy/ 15-20 km od czoła pierwszego rzutu w ugrupowaniu marszowym /przedbojowym/;
- oddział przeciwlotniczy na stanowiskach ogniowych przy osłanianych elementach ugrupowania bojowego.

Podczas natarcia z marszu z rejonów położonych w głębi wojskom określa się czas rozpoczęcia ataku przedniego skraju obrony nieprzyjaciela, a także linię wyjściową oddaloną ok. 5 km od rejonu wyjściowego. Razem z artylerią i dywizjonem rakiet taktycznych z rejonu wyjściowego wcześniej wychodzą pododdziały inżynieryjne przeznaczone do wykonania przejść w zaporach minowych nieprzyjaciela.

Wcześniejsze wyjście dywizjonu rakiet taktycznych i artylerii i zajęcie stanowisk ogniowych /startowych/ uzasadnia się tym, że odpowiednio wcześniej muszą być gotowe do otwarcia ognia w celu zerwania ewentualnego kontrprzygotowania nieprzyjaciela oraz do rozpoczęcia artyleryjskiego przygotowania ataku i wykonania uderzeń jądrowych w momencie osiągnięcia przez pierwszy rzut rubieży rozwinięcia w kolumny batalionowe.

---

xx/ Ma to miejsce w wypadku, gdy czas lub teren nie pozwoli nieprzyjacielowi skoncentrować wysiłku ogniowego najpierw na kierunku jednego a później drugiego pułku.

3.2. W natarciu z rejonu wyjściowego położonego w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem

W natarciu z rejonu wyjściowego położonego w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem ugrupowanie bojowe dywizji tworzy się poprzez odpowiednie przegrupowanie wojsk, a niekiedy poprzez luzowanie. Ugrupowanie to tworzy się z zasady w nocy przed natarciem. W składzie pierwszego rzutu pozostawia się pułki będące w styczności z nieprzyjacielem, z tym,że na odcinkach, gdzie nie zapewniona jest odpowiednia przewaga,wprowadza się do walki drugie rzuty. W tym wypadku siły będące w styczności z nieprzyjacielem po rozpoczęciu natarcia mogą przejść do drugiego rzutu /odwodu/ lub działać przez pewien czas w składzie pierwszego rzutu. Rozmieszczenie wojsk przed natarciem może być następujące:

- pierwszy rzut - w całości lub częściowo na rubieży ataku; czołgi-na rubieży ataku lub w rejonie wyczekiwania w odległości 8-10 km od przedniego skraju obrony nieprzyjaciela; pułk przewidziany do natarcia w pierwszym rzucie,lecz nacierający z marszu - w rejonie rozmieszczenia;
- artyleria /DGA/ oraz czołgi drugich rzutów mające brać udział w ogniowym przygotowaniu ataku - na stanowiskach ogniowych w odległości 1-4 km od rubieży styczności z nieprzyjacielem;
- dywizjon rakiet taktycznych - na stanowiskach startowych w odległości 10-15 km od rubieży styczności z nieprzyjacielem;
- oddziały przeciwlotnicze na stanowiskach ogniowych przy osłanianym obiekcie;
- odwód przeciwpancerny w rejonie rozmieszczenia w kolumnie lub na rubieży ogniowej;
- pozostałe elementy - jak przy natarciu z marszu.

Prace inżynieryjne dywizja wykonuje własnymi siłami. Przegrupowanie rozpoczyna się od zmiany środków ogniowych, a następnie pododdziałów piechoty i czołgów. Podczas zajmowania przez dywizję rejonu wyjściowego do natarcia z bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem należy unikać szablonowego i zagęszczonego rozmieszczenia wojsk oraz zbędnych przegrupowań i przesunięć, zwłaszcza tych, których można dokonać po rozpoczęciu ataku.

4. Prowadzenie natarcia

4.1. Atak i przełamanie obrony nieprzyjaciela

Przejście wojsk do ataku z zasady poprzedzone jest ogniowym przygotowaniem. Czas trwania i układ tego przygotowania zależy przede wszystkim od liczby obiektów nieprzyjaciela, wyznaczonych do zniszczenia lub obezwładnienia przed atakiem, ilości artylerii, która w nim uczestniczy, oraz sposobu przejścia dywizji do natarcia. W natarciu z użyciem broni masowego rażenia, w ramach ogniowego przygotowania ataku wykonuje się uderzenia jądrowe w celu zniszczenia środków przenoszenia broni masowego rażenia nieprzyjaciela oraz rozbicia zasadniczych zgrupowań nieprzyjaciela na kierunku głównego uderzenia dywizji. W ogniowym przygotowaniu ataku bierze udział lotnictwo oraz artyleria dywizji, pułków i sąsiadów, wykonując nawały ogniowe według zawczasu opracowanego planu. W ogniowym przygotowaniu ataku zarówno artyleria, jak i lotnictwo uderzają na obiekty nie obezwładnione bronią jądrową. Obiektami uderzeń artylerii są przede wszystkim środki ogniowe i punkty oporu nieprzyjaciela na pierwszej pozycji. Lotnictwo natomiast zwalcza obiekty znajdujące się poza zasięgiem ognia artylerii; mogą to być środki napadu jądrowego, odwody, stanowiska dowodzenia i inne. W ogniowym przygotowaniu ataku będą również brały udział śmigłowce szturmowe, zwalczając głównie cele pancerne i opancerzone na pierwszej pozycji obrony nieprzyjaciela. W tym też czasie pododdziały wojsk inżynieryjnych będą wykonywały przejścia w polach minowych i zaporach nieprzyjaciela.

Sztab dywizji udokładnia wyniki uderzeń jądrowych i ogniowego przygotowania, zbiera i uogólnia dane o charakterze działań nieprzyjaciela, kontroluje wykonywanie przejść w zaporach minowych, sprawdza czas i sposób podchodzenia oddziałów dywizji.

Oddziały pancerne i zmechanizowane pierwszego rzutu dywizji w ślad za uderzeniami jądrowymi, pod przykryciem ognia artylerii, rozwijają się w ugrupowanie bojowe, pokonują zapory minowe, a następnie - wykorzystując luki i otwarte skrzydła w ugrupowaniu nieprzyjaciela - zdecydowanie atakują czołowe punkty oporu.

Z chwilą podejścia pododdziałów czołgów i piechoty na rubież ataku artyleria przechodzi na sygnał dowódców pułków od ognio-

wego przygotowania do ogniowego wsparcia ataku. Powinno to nastąpić niepostrzeżenie dla nieprzyjaciela i bez żadnej przerwy. Ogniowe wsparcia ataku prowadzi się na głębokość ugrupowania pierwszych rzutów brygad nieprzyjaciela w zależności od charakteru obrony nieprzyjaciela, liczby i mocy wykonywanych uderzeń jądrowych oraz stanu artylerii własnej i zasobów amunicji. Ogień kieruje się głównie na ocalałe punkty oporu nieprzyjaciela, znajdującego się w bezpośredniej styczności z wojskami nacierającymi, oraz na artylerię. W ogniowym wsparciu ataku będzie brała udział artyleria, moździerze i lotnictwo, w tym również śmigłowce uzbrojone. Prowadzi się go metodą: ześrodkowań ogniowych i ognia do celów pojedynczych; kolejnych ześrodkowań ogniowych lub podwójnych kolejnych ześrodkowań ogniowych; pojedynczego lub podwójnego wału ogniowego. Olbrzymiego znaczenia w tym okresie nabiera właściwa organizacja współdziałania między artylerią, lotnictwem i wojskami nacierającymi, szczególnie w zakresie podziału i kierowania ogniem. Przemieszczenie ognia z rubieży na rubież może się odbywać na sygnał dowódcy pułku, a nawet dowódcy batalionu. Lotnictwo wykonuje uderzenia na nowo wykryte środki przenoszenia broni masowego rażenia, baterie artylerii oraz cele punktowe i ruchome w głębi ugrupowania nieprzyjaciela. Osłania ponadto wojska przed uderzeniami z powietrza, zabezpiecza wysadzanie desantów i wspiera ich działanie.

Pododdziały piechoty mogą atakować na transporterach opancerzonych, bojowych wozach piechoty lub pieszo. Podstawowym sposobem jest atak na bojowych wozach piechoty i transporterach; w wypadku jednak słabego obezwładnienia obrony przeciwpancernej nieprzyjaciela oraz w zależności od charakteru terenu wojska mogą być zmuszone atakować pieszo przy silnym wsparciu ogniowym z pokładowych środków ogniowych. W miarę przełamywania obrony pułki pierwszego rzutu powinny wzmagać tempo natarcia, śmiałymi uderzeniami w głąb rozwijać powodzenie, poszerzając wyłom, wychodzić na skrzydła i tyły broniących się punktów oporu. Należyte przygotowanie i wykonanie ataku zapewnia odpowiednią siłę uderzenia i stwarza warunki dla efektywnego wykorzystania skutków ognia oraz osiągnięcia wysokiego tempa natarcia. Tam gdzie nieprzyjaciel nie stawia poważniejszego oporu, celem zwiększenia tempa natarcia, poszczególne pododdziały po-

winny atakować w ugrupowaniu przedbojowym. Silnie bronione punkty oporu obezwładnia się ogniem artylerii i rozbija,stosując manewr, a niektóre zostawia się na tyłach nacierających wojsk, niszcząc je siłami wydzielonymi z drugiego rzutu dywizji. Głębokie włamanie powoduje rozcięcie jednostek przeciwnika, co najczęściej doprowadza do dezorganizacji całości jego działań oraz wyraźnie zmniejsza niebezpieczeństwo porażenia bronią jądrową oddziałów pierwszego rzutu.

Ogniowe wsparcie ataku nacierających wojsk w głębi obrony nieprzyjaciela prowadzi oddział rakiet oraz artyleria we współdziałaniu z lotnictwem, obezwładniając i niszcząc środki masowego rażenia, artylerię i środki przeciwpancerne, wzbraniając nieprzyjacielowi wykonania manewru siłami i środkami, obezwładniając jego punkty oporu na kierunkach natarcia pododdziałów i ciągle towarzysząc im ogniem, biorąc udział w odparciu kontrataków oraz wykonując inne zadania wynikające z konkretnej sytuacji.

W toku natarcia pierwszy rzut dywizji może ponieść znaczne straty w siłach i środka, co spowoduje zmniejszenie jego możliwości, a niekiedy - na skutek uderzeń jądrowych - może utracić całkowicie lub częściowo zdolność bojową. Ponadto nieprzyjaciel, jeżeli nie wykonał kontrataku całością sił może kolejne rubieże obrony obsadzić swoimi odwodami i tym samym obniżyć tempo naszego natarcia. Jednym z wielu przedsięwzięć, nie dopuszczających do zahamowania natarcia, jest wprowadzenie do walki w odpowiednim czasie drugiego rzutu lub odwodu ogólnowojskowego.

Przed wprowadzeniem drugiego rzutu /odwodu ogólnowojskowego/ do walki sztab dywizji udokładnia dane dotyczące: nieprzyjaciela, położenia i stanu pododdziałów drugiego rzutu, środków mu podporządkowanych i wyznaczonych do zabezpieczenia wprowadzenia go do walki, sytuacji skażeń na kierunku jego działania. Organizuje on także wykonanie przedsięwzięć związanych z utrzymaniem ciągłego współdziałania i dowodzenia wojskami.

Przedwczesne wprowadzenie do walki drugiego rzutu może spowodować niepożądane skutki. Może zaistnieć jednak i taka sytuacja, że trzeba go wprowadzić wcześniej niż planowano,zwłaszcza kiedy nieprzyjaciel posiada wystarczająco silne odwody i zorganizuje opór na kolejnej rubieży. Drugi rzut celowo jest

wprowadzać tam, gdzie nieprzyjaciel będzie chciał zatrzymać natarcie kontratakiem lub zajęciem obrony. Do walki wprowadza się go przez luki lub zza skrzydeł. W czasie podchodzenia do rubieży wprowadzenia do walki pododdziały drugiego rzutu rozwijają się w ugrupowanie bojowe i wykorzystując wyniki uderzeń jądrowych, ognia artylerii oraz przy wsparciu lotnictwa i śmigłowców uzbrojonych atakują nieprzyjaciela, ostatecznie rozbijają go i rozwijają natarcie w głąb. Wejście do walki drugiego rzutu należy wspierać ogniem możliwie największej ilości artylerii i lotnictwa. Drugi rzut, po jego użyciu, należy odtworzyć lub zastąpić odwodem ogólnowojskowym z sił będących uprzednio w walce. Kontynuując natarcie, oprócz bezpośredniej walki, oddziały dywizji muszą się liczyć z koniecznością odtwarzania zdolności bojowej wojsk po uderzeniach jądrowych nieprzyjaciela, pokonania rejonów zniszczeń i stref skażeń. Oddziały, na które zostały wykonane uderzenia jądrowe, przystępują do odtwarzania zdolności bojowej, nie przerywając wykonywania zadania bojowego. Ocalałe siły dywizji wykonują zadanie, zabezpieczając jednocześnie rejony odtwarzania zdolności bojowej wojsk. W wypadku kiedy dywizja w wyniku uderzeń jądrowych poniosła ponad 50% strat /oddziałów i pododdziałów bojowych/, zadanie jej ogranicza się do zabezpieczenia odtwarzania zdolności bojowej własnymi siłami oraz utrzymania zdobytej rubieży terenowej. Zadanie bojowe dywizji-w tym wypadku - powinny przejąć siły wprowadzone z drugiego rzutu operacyjnego armii.

Do wykonania przedsięwzięć związanych z odtwarzaniem zdolności bojowej wojsk, oprócz ocalałych w oddziałach sił, przeznaczony jest dywizyjny oddział ratunkowo-ewakuacyjny /ORE/. Tworzy się go zawczasu z pododdziałów ogólnowojskowych, medycznych, inżynieryjnych, chemicznych oraz służby samochodowo-czołgowej. Działa on na ustalony sygnał i kierowany jest z zasady w rejon oddziału, który poniósł największe straty. Oprócz dywizyjnego oddziału ratunkowo-ewakuacyjnego do pułków wydziela się część sił medycznych, inżynieryjnych i chemicznych, tworząc z nich grupy ratunkowo-ewakuacyjne. Siły te otrzymują zadanie: udzielania pomocy medycznej, ewakuacji porażonych, usuwania zawałów, gaszenia pożarów, naprawy dróg, wyprowadzenia sprzętu bojowego oraz przeprowadzenia całkowitych zabiegów sanitarnych i specjalnych. Strefy skażeń, jeżeli nie można ich obejść po

przeprowadzeniu rozpoznania, wykonaniu niezbędnych przedsięwzięć inżynieryjnych oraz zorganizowaniu służby porządkowo-ochronnej, pokonuje się w kolumnach z największą szybkością na kierunkach zapewniających jak najmniejsze napromieniowanie.

W czasie natarcia oddział rakiet do rejonu nowych stanowisk startowych przesuwa się częściami, zachowując ciągłą gotowość baterii startowych do wykonania uderzeń. Artylerię przesuwa się tak, by zapewnić nacierającym oddziałom ciągłe wsparcie, a w najważniejszych momentach walki wsparcie całością sił artylerii. Odwód przeciwpancerny i oddział zaporowy do kolejnych rejonów przesuwają się w całości za pułkami pierwszego rzutu w gotowości do zajęcia rubieży ogniowych.

Dowódca dywizji w czasie przełamania dowodzi z wysuniętego stanowiska dowodzenia lub punktu obserwacyjnego. Udokładnia zadania lub stawia nowe oraz obserwuje wyniki walki.

W toku natarcia dowódca dywizji dowodzi,przesuwając się za pierwszym rzutem. Niekiedy, w specjalnie ważnych okresach natarcia /wprowadzenie drugiego rzutu, odparcie kontrataku/, udaje się do pierwszorzutowych oddziałów, aby móc osobiście wpłynąć na ich działanie, zwłaszcza na kierunku głównego uderzenia. Szczególną uwagę zwraca na: wszechstronne prowadzenie rozpoznania; utrzymanie współdziałania; skupienie głównego uderzenia pułków pierwszego rzutu na kierunku zarysowującego się powodzenia; wydzielenie sił i środków do niszczenia ocalałych punktów oporu; wzbronienie nieprzyjacielowi manewru i zajęcia obrony na nowych rubieżach lub wykonania kontrataku. Wykryte w czasie natarcia środki napadu jądrowego należy natychmiast niszczyć uderzeniami oddziału rakiet, artylerii i lotnictwa. Zadanie to może wykonywać również oddział wydzielony działający metodą rajdową lub lądowo-powietrzny zespół uderzeniowy tworzony w toku natarcia.

Sztab systematycznie melduje dowódcy dywizji i sztabowi armii o sytuacji oraz przekazuje zadania /informacje/ podległym wojskom w formie zarządzeń bojowych. W wypadku użycia desantu powietrznego udokładnia zadania i utrzymuje współdziałanie w celu bezkolizyjnego załadowania, przelotu i wysadzenia, a także właściwego działania po wylądowaniu.

4.2. Bój spotkaniowy

Konieczność prowadzenia boju spotkaniowego przez dywizję wystąpi bardzo często i w różnych sytuacjach natarcia. Najczęściej może on mieć miejsce po przełamaniu taktycznej strefy obrony nieprzyjaciela. Będzie on wtedy dążył do wprowadzenia odwodów celem zamknięcia powstałych luk i zabezpieczenia skrzydeł, natomiast nacierający będzie wprowadzał świeże siły celem potęgowania uderzenia i przeobrażenia przełamania taktycznego w operacyjne.

W boju spotkaniowym do uzyskania powodzenia konieczne jest stworzenie odpowiedniej przewagi na wybranym kierunku. Wprowadzenie do walki, już od początku starcia, jak największej ilości sił i środków, uzyskanie zaskoczenia poprzez głęboki manewr i uderzenie w skrzydło głównego zgrupowania nieprzyjaciela pozwoli dywizji mniejszymi siłami rozbić przeważające siły nieprzyjaciela.

Wejście do boju spotkaniowego sił głównych dywizji zwykle poprzedza walka ubezpieczeń przednich /awangarda lub oddział wydzielony/. Należy dążyć, aby na kierunku, gdzie nieprzyjaciel posiada znaczną przewagę w siłach i środkach lub uprzedził nasze wojska w rozwijaniu, awangarda lub oddział wydzielony nawiązały z nim walkę i utrzymały zajmowaną rubież, stwarzając dogodne warunki do rozwinięcia sił głównych dywizji. Wyjątkowo ważną rolę w boju spotkaniowym spełnia rozpoznanie, które powinno możliwie jak najszybciej ustalić kierunek ruchu kolumn nieprzyjaciela, ich skład i siły, a przede wszystkim rozmieszczenie oddziałów rakietowych i pancernych oraz czas przekroczenia ważnych rubieży terenowych. Dane te decydują w boju spotkaniowym o szybkości w powzięciu decyzji i przekazaniu wojskom zadań, dlatego też decyzję dowódca dywizji powinien powziąć jeszcze przed otrzymaniem pełnych danych o nieprzyjacielu i o wynikach walki ubezpieczeń. Będzie to warunkiem uprzedzenia nieprzyjaciela w rozwinięciu i wykonaniu uderzenia głównymi siłami.

Główne siły dywizji powinny wykorzystać działanie ubezpieczeń i zdecydowanie przejść do ataku, rozwijając się i przyjmując ugrupowanie bojowe na maksymalnej szybkości. Takie działanie pozwoli na rozcięcie sił głównych nieprzyjaciela, wyjście

na jego skrzydła i tyły oraz rozbijanie go częściami. Możliwe jest to w warunkach odpowiedniej przewagi ogniowej i wykonania uprzedzających uderzeń jądrowych. Dlatego też niszczenie obiektów nieprzyjaciela powinno się odbywać w miarę ich wykrywania. Po nawiązaniu boju przez ubezpieczenia dywizjon rakiet taktycznych i artyleria szybko zajmują wyznaczone rejony, ażeby być gotowym do otwarcia ognia i wykonania uderzeń do czasu rozwinięcia sił głównych dywizji. Część artylerii rejon stanowisk ogniowych powinna zająć wcześniej, ażeby była gotowa wesprzeć ogniem działanie ubezpieczeń. W czasie rozwijania się sił głównych dowódca dywizji udokładnia zadanie szczególnie dla artylerii i pierwszego rzutu. Pułkom pierwszego rzutu określa dokładną rubież ataku i kierunek, siły nieprzyjaciela, które należy rozbić w zadaniu bliższym, rubież,którą należy opanować,oraz kierunek dalszego działania. Uderzenia jądrowe środkami dywizji najlepiej wykonywać w momencie rozwijania się głównych sił nieprzyjaciela, ponieważ można mu wówczas zadać największe straty.Podstawowymi obiektami nieprzyjaciela wyznaczonymi do niszczenia przez dywizjon rakiet taktycznych, artylerię i lotnictwo w boju spotkaniowym są środki napadu jądrowego, pododdziały czołgów oraz artyleria.

Przed rozpoczęciem ataku sił głównych dywizji artyleria zwykle wykonuje nawałę ogniową na kierunku uderzenia pułków pierwszego rzutu.

Lotnictwo wykonuje uderzenia na podchodzące wojska jeszcze przed rozpoczęciem rozwijania, szczególnie podczas przekraczania tych rubieży terenowych, które utrudniają mu manewr.

Dużego znaczenia w uzyskaniu powodzenia atakujących wojsk w boju spotkaniowym nabiera zwalczanie czołgów i środków opancerzonych nieprzyjaciela. Do zadań tych należy szeroko stosować śmigłowce szturmowe, jako środek bardzo manewrowy i skuteczny.

Środki przeciwlotnicze z zasady powinny się rozwijać i osłaniać pułki pierwszego rzutu na kierunku głównego uderzenia.

Na kierunku działania czołgów nieprzyjaciela dowódca dywizji rozwija odwód przeciwpancerny i oddział zaporowy. Rozwijając natarcie, należy pamiętać o zabezpieczeniu skrzydeł i luk, a także o wsparciu sił działających na kierunku wiążącym.

Po rozbiciu głównego zgrupowania nieprzyjaciela dowódca dy-

wizji ześrodkowuje wysiłki na niszczeniu odwodów, stosując uderzenia jądrowe, lotnicze, a także organizując działania metodą rajdową czy też wykorzystując specjalnie tworzony do tego celu lądowo-powietrzny zespół uderzeniowy.

Nieprzyjaciel po poniesieniu dużych strat w boju spotkaniowym może rozpocząć wycofanie: oddziały dywizji przechodzą wówczas z własnej inicjatywy do pościgu.

W wypadku niekorzystnego dla dywizji boju spotkaniowego oddziały powinny uporczywie utrzymywać zajmowane rubieże, paraliżować działanie nieprzyjaciela, stwarzając warunki do wprowadzenia przez armię świeżych sił.

4.3. Pościg

Organizując natarcie, dowódca dywizji powinien przewidzieć możliwość wycofania się nieprzyjaciela. Decyzję o pościgu podejmuje się na podstawie mapy po otrzymaniu danych o wycofywaniu się nieprzyjaciela. Nieprzyjaciel wycofywanie rozpoczyna z reguły w warunkach ograniczonej widoczności, dążąc do niespodziewanego oderwania się od naszych wojsk.

Charakterystycznymi oznakami przygotowania się nieprzyjaciela do wycofania mogą być: wykonanie naziemnych uderzeń jądrowych na pierwszy rzut nacierających wojsk, przesunięcie w głąb środków przenoszenia broni jądrowej; wyprowadzenie jednostek tyłowych i innych pododdziałów; znaczny wzrost natężenia ruchu pojazdów od frontu; przygotowanie do niszczenia i niszczenie różnych budowli i urządzeń; zmniejszenie liczby czynnych baterii i moździerzy; wzmożona aktywność ogniowa czołowych oddziałów nieprzyjaciela; wykonywanie kontrataków małymi siłami.

Zadaniem dowódcy i sztabu dywizji w tym okresie jest skoordynowanie działań wszystkich sił i środków dywizji i nadanie im zorganizowanych form. W tym celu należy ustalić rodzaj pościgu i kierunki działania oddziałów, wyznaczyć odpowiednie siły i środki, ustalić obiekty i rubieże, które należy opanować przed podejściem do nich wycofujących się wojsk nieprzyjaciela itp.

Dywizja prowadzi pościg z zasady w ramach uprzednio otrzymanego zadania. Zadanie to udokładnia się, a niekiedy w zależności od sytuacji, stawia się nowe. W zadaniu dotyczącym pościgu określa się zadanie bliższe i kierunek dalszego pościgu.

Użycie broni jądrowej, lotnictwa i artylerii należy przewidzieć w taki sposób, aby w najwyższym stopniu utrudnić nieprzyjacielowi wycofanie, obniżyć jego możliwości bojowe i manewrowe, a skutki rażenia szybko wykorzystać w celu ostatecznego jego rozbicia.

Pościg należy prowadzić nieprzerwanie w dzień i w nocy, bez względu na warunki atmosferyczne, z natężeniem wszystkich sił. Do pościgu wykorzystuje się możliwie największą liczbę dróg. Ugrupowanie dywizji do pościgu składa się z tych samych elementów, często jednak - w miarę potrzeb - do rozbicia ariergard nieprzyjaciela wysyła się do przodu awangardy lub oddziały wydzielone.

Oddziały i pododdziały prowadzące pościg czołowy działają w ugrupowaniu przedbojowym i sporadycznie - bojowym, natomiast oddziały i pododdziały będące w pościgu równoległym powinny przesuwać się w ugrupowaniu marszowym.

Ugrupowanie sił i środków tworzy się tak, by w skład sił głównych przeznaczonych do prowadzenia pościgu równoległego wchodziła możliwie największa liczba czołgów i bojowych wozów piechoty.

Organizując współdziałanie, szczególną uwagę zwraca się na uzgodnienie działań w zakresie wyjścia sił głównych na drogi wycofania nieprzyjaciela, wykonania uderzenia w wybranym kierunku i rozbicia głównego zgrupowania. W tym celu należy zgrać uderzenia jądrowe, lotnicze i śmigłowców szturmowych z działaniami wojsk prowadzącymi pościg równoległy i czołowy oraz z desantem powietrznym, jeżeli się go wysyła.

Dla osiągnięcia powodzenia w pościgu i rozbicia nieprzyjaciela duże znaczenie ma właściwie zorganizowane i ciągłe zabezpieczenie działań bojowych. Szczególnie ważną rolę odgrywa rozpoznanie. Z chwilą otrzymania danych o przygotowaniu nieprzyjaciela do wycofania - dowódca dywizji najpierw stawia zadanie rozpoznaniu.

Przejście wojsk do pościgu rozpoczyna się zwykle od pościgu czołowego. Siły główne po rozbiciu osłony nie wdają się w dalszą walkę, lecz dążą do wyjścia na drogi umożliwiające prowadzenie pościgu równoległego, a następnie do wyprzedzenia nieprzyjaciela w opanowaniu dogodnych rubieży terenowych oraz do uderzenia na jego siły ze skrzydeł i rozbicia ich częściami.

Z chwilą przejścia do pościgu równoległego z sił głównych dywizji wydziela się oddziały, przede wszystkim czołgów, do wykonania ataku na wycofujące się po równoległych drogach kolumny nieprzyjaciela.

Jeżeli się okaże, że siły i środki przeznaczone do prowadzenia pościgu na szerokim froncie są niewystarczające, celowo jest wprowadzić do walki drugie rzuty pułków, a nawet dywizji; najlepiej na kierunkach, gdzie nieprzyjaciel rozpoczął wycofywanie, nie stawiając silnego oporu.

Bronią jądrową niszczy się głównie środki napadu jądrowego i podchodzące odwody nieprzyjaciela.

Artyleria i śmigłowce szturmowe obezwładniają poszczególne punkty oporu, zorganizowane przez awangardy na dogodnych rubieżach terenowych. Niszczenie poszczególnych pododdziałów i oddziałów nieprzyjaciela nie powinno zatrzymywać pościgu, dlatego dowódca dywizji część sił przeznacza do niszczenia nieprzyjaciela a główne siły do rozwijania pościgu w głąb i niedopuszczenia do oderwania się nieprzyjaciela.

Najszybsze tempo można osiągnąć przy pościgu w kolumnach marszowych. Dlatego, jeżeli tylko są warunki ku temu, należy zwijać zgrupowanie w kolumny marszowe, szybko wychodzić na tyły nieprzyjaciela i opanowywać dogodne rubieże terenowe, nie dopuszczając nieprzyjaciela do umocnienia się na nich.

Zasady działania elementów ugrupowania bojowego dywizji w pościgu często nie odbiegają od ogólnie przyjętych w natarciu; w zależności od wytworzonej sytuacji elementy te działają zgodnie z ich przeznaczeniem.

4.4. Odpieranie kontrataków

Walka z odwodami nieprzyjaciela stanowi jedno z ważniejszych zadań wojsk w natarciu. Należy ją rozpoczynać już w czasie organizowania natarcia i znacznie potęgować podczas ogniowego przygotowania, a w pełni nasilać w okresie podchodzenia czołowych oddziałów w rejon rozmieszczenia odwodów nieprzyjaciela oraz nawiązania z nimi bezpośredniej styczności ogniowej.

Już w toku przełamywania obrony nieprzyjaciel będzie usiłował kontratakować swoimi odwodami w celu zadania strat oddziałom dywizji, zatrzymania natarcia oraz odtworzenia przedniego skraju obrony.

Zadaniem dywizji będzie rozbicie odwodów nieprzyjaciela/głównie dywizyjnych/ jeszcze w rejonie rozmieszczenia i pozbawienie go możliwości wykonania kontrataku. Zadanie to dywizja może wykonać bronią jądrową, lotnictwem oraz artylerią, a jeżeli zostanie wzmocniona śmigłowcami, do walki z odwodami może stworzyć lądowo-powietrzny zespół uderzeniowy. Jeżeli nie uda się tego wykonać, odwody nieprzyjaciela rozbija się w czasie podchodzenia ich do kontrataku uderzeniami broni jądrowej, lotnictwem, śmigłowcami szturmowymi, zmasowanym ogniem artylerii oraz zdecydowanym atakiem wojsk. Oddziały, nie biorące udziału w odparciu kontrataku, rozwijają natarcie w głąb.

Aby nie dopuścić do użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej /lub maksymalnie ograniczyć jego możliwości w tym zakresie/, wojska powinny nacierać w szybkim tempie, nie pozwolić mu na oderwanie się i dążyć do jak najgłębszego włamania się w jego obronę.

Dlatego też - aby ustalić rozmieszczenie, ilość, stan i możliwości bojowe oraz charakter działań tych odwodów - dowódca dywizji zawczasu stawia zadanie elementom rozpoznania dywizji.

Rozbicie odwodów korpuśnych może przekraczać możliwości bojowe dywizji, zwłaszcza wtedy, kiedy nieprzyjaciel wykona kontratak wszystkimi siłami w jej pasie natarcia.

Oddziały dywizji podejmują walkę z odwodami po nawiązaniu z nimi styczności. Walka ta może przyjąć różne formy. Kontratakujące odwody, w zależności od ich ilości i możliwości bojowych, rozbija się atakiem z marszu lub odpiera z miejsca.

Odparcie kontrataku nieprzyjaciela atakiem z marszu polega na uderzeniu wojsk w ślad za uderzeniami jądrowymi i ogniowymi na kontratakujące siły i dążeniu do rozcięcia ich wojskami pancernymi i zmechanizowanymi.

Odparcie kontrataku nieprzyjaciela z miejsca stosuje się w sytuacjach, gdy dywizja nie posiada możliwości rozbicia go atakiem z marszu. Powyższe warunki występują wówczas, gdy nieprzyjaciel uzyskał w określonym rejonie /kierunku/ znaczną przewagę w siłach i środkach, a nacierający ma zaangażowaną większość sił na innym kierunku lub siły te jeszcze nie podeszły z głębi. Wówczas pułki zajmują dogodne rubieże terenowe w celu odparcia kontrataku. Głębokość każdej rubieży wynosi 2 km, w odległości jedna od drugiej 2-3 km.

Na pierwszej rubieży przechodzą do odparcia kontrataku bataliony piechoty pierwszego rzutu pułków. Na tę rubież kieruje się także odwód przeciwpancerny i oddział zaporowy pułku. Drugą rubież tworzą bataliony drugorzutowe pułków oraz odwód przeciwpancerny i oddział zaporowy dywizji. Pomiędzy tymi rubieżami zajmuje stanowiska ogniowe artyleria, która może być również użyta do prowadzenia ognia na wprost. Trzecią i ewentualnie czwartą rubież obsadza w razie konieczności odwód lub drugi rzut dywizji.

Kontratak odwodów korpuśnych nieprzyjaciela dywizja zazwyczaj odpierać będzie z miejsca, wykorzystując rezultaty uderzeń jądrowych, lotnictwa, śmigłowców szturmowych i artylerii, w ścisłym współdziałaniu z sąsiadami. Do odparcia kontrataku nieprzyjaciela z miejsca w poważnym stopniu może się przyczynić wykonanie uderzenia na jego skrzydła i tyły częścią nacierających sił.

Dywizja do odparcia kontrataku przeważających sił nieprzyjaciela może używać drugiego rzutu do pogłębienia rubieży obronnych lub do uderzenia w skrzydło kontratakującego nieprzyjaciela. Wprowadzenie drugiego rzutu /odwodu/ dywizji w celu wykonania uderzenia w skrzydło kontratakującego nieprzyjaciela powinno mieć decydujące znaczenie dla odparcia kontrataku i być początkiem do rozwinięcia natarcia w głąb.

5. Forsowanie przeszkód wodnych

5.1. Sposoby forsowania przeszkód wodnych

Pod pojęciem forsowania rozumie się pokonanie przeszkody wodnej, której przeciwległy brzeg jest broniony przez nieprzyjaciela.

Dywizja może forsować przeszkody wodne w trakcie przełamywania obrony, w pościgu za nieprzyjacielem albo po przejściu do natarcia z rubieży przeszkody wodnej, kiedy jej oddziały znajdują się w obronie lub zostały zatrzymane na przeszkodzie wodnej. Stąd też, w zależności od położenia dywizji, forsowanie przeszkód wodnych może przebiegać:

- z marszu, gdy odbywa się ono w toku natarcia bez zatrzymania się dywizji przed przeszkodą wodną, w takim ugrupowaniu, w jakim dywizja podeszła do przeszkody;

- z planowym przygotowaniem, gdy dywizja znajduje się w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem na rubieży przeszkody wodnej.

> Forsowanie z marszu jest podstawowym sposobem pokonywania przeszkód wodnych. Sposób ten polega na tym, że oddziały dywizji podchodzą do przeszkody wodnej na szerokim froncie, pokonują ją bez zatrzymywania i uprzedniego ześrodkowania i rozwijają natarcie w głąb na przeciwległym brzegu.

W wypadku gdy ze względu na opór nieprzyjaciela forsowanie z marszu nie powiodło się lub gdy dywizja przed natarciem znajdowała się w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem broniącym się za przeszkodą wodną, forsowanie prowadzi się z planowym przygotowaniem.

Tego rodzaju forsowanie - jako wymuszona forma działań -wymaga ześrodkowania i rozwinięcia odpowiedniej ilości sił i środków rażenia, podciągnięcia do przeszkody wodnej sił głównych i zorganizowania silnego ogniowego przygotowania forsowania.

> Forsowanie kończy się zazwyczaj wtedy, gdy nieprzyjaciel nie jest w stanie ostrzeliwać przeszkody wodnej ogniem obserwowanym. Dalsza faza przerzucania wojsk na przeciwległy brzeg przeszkody nazywa się przeprawą.

5.2. Zasady forsowania przeszkód wodnych

Współczesne forsowanie nakłada na dowódców wszystkich szczebli obowiązek przestrzegania określonych zasad:

1/ Forsowanie przeszkody wodnej z marszu. Dążąc do utrzymania wysokiego tempa natarcia, dywizja powinna przeszkody wodne forsować z marszu. Jest to zasadniczy sposób pokonywania przeszkód wodnych i ma miejsce wówczas, gdy odbywa się w toku natarcia lub pościgu, podczas wykonywania przez dywizję kolejnych zadań i nie powoduje zatrzymania ruchu wojsk.

2/ Forsowanie na szerokim froncie. Forsując z marszu na szerokim froncie, wojska utrudniają przeciwdziałanie nieprzyjacie-

lowi,rozpraszają jego uwagę i wysiłek,utrudniają mu prawidłową ocenę i wybór kierunku głównego uderzenia, a tym samym stwarzają sobie dogodne warunki do uzyskania zaskoczenia poprzez możliwość dokonywania manewru sił i środków w całym, szerokim pasie natarcia oraz możliwość wyboru głównego kierunku forsowania i rozwinięcia na nim działań.

3/ Jednoczesne przeprawianie wszystkich rodzajów wojsk. Współczesne środki przeprawowe umożliwiają jednoczesną przeprawę wszystkich rodzajów wojsk. Należy dążyć do tego, by wraz z piechotą, forsującą przeszkodę na pływających transporterach,przeprawiały się również środki przeciwpancerne, przeciwlotnicze, inżynieryjne itp., a czołgi - również pod wodą. Wobec rozwoju środków transportu powietrznego należy brać pod uwagę możliwość wykorzystania śmigłowców do przerzutu przez przeszkodę wodną ciężkiego uzbrojenia, szczególnie dział przeciwpancernych, haubic, a także zaopatrzenia.

4/ Niezwłoczne rozwijanie natarcia po przeprawieniu sił i środków na przeciwległy brzeg. Konieczność niezwłocznego rozwijania natarcia przez każdy pododdział, oddział i związek taktyczny jest głównym wymogiem współczesnego forsowania. Stałe i zdecydowane rozwijanie natarcia w głąb obrony nieprzyjaciela, prowadzone na szerokim froncie i paraliżujące swą gwałtownością próby przeciwdziałania będzie decydowało o jego powodzeniu.

5/ Rozśrodkowanie wojsk w toku forsowania. Uniknięcie dużych strat od uderzeń bronią masowego rażenia w czasie forsowania jest możliwe przy odpowiednim rozśrodkowaniu się wojsk. Nacierające i forsujące oddziały dywizji powinny być tak rozśrodkowane, aby odległość rejonów przepraw pododdziałów i oddziałów uniemożliwiała nieprzyjacielowi jednoczesne ich rażenie wybuchem jądrowym małej mocy.

6/ Zachowanie ciągłości forsowania. Tylko przy zachowaniu ciągłości forsowania jest możliwe stałe narastanie siły uderzenia przeprawianych wojsk. Ciągłość działań podczas forsowania uzyskuje się dzięki stałemu przeprawianiu sił i środków przez przeszkodę wodną, co osiąga się przez właściwą organizację i pracę punktów przeprawowych, szczególnie pracę punktów przepraw mostowych dla drugiego rzutu dywizji i odwodów. W celu zachowania ciągłości działania wojsk w toku forsowania należy

posiadać odwód środków przeprawowych, umożliwiających dokonywanie manewru nimi z jednego kierunku forsowania na inny.

5.3. Organizacja forsowania

Forsowanie przeszkód wodnych organizuje się jednocześnie z planowaniem natarcia, a punktem wyjścia dla organizacji forsowania jest zadanie bojowe postawione dywizji przez dowódcę armii.

Zadanie to poza znamionami "normalnego" natarcia posiada pewną specyfikę wynikającą z konieczności uwzględnienia - prócz innych czynników - szerokości przeszkody wodnej, charakteru przylegającego do niej terenu oraz położenia wojsk w stosunku do przeszkody.

Forsowanie przeszkód wodnych z marszu, w wysokim tempie i w skrajnie ograniczonym czasie wymaga szeregu przedsięwzięć organizacyjnych, które podzielić można na dwie grupy:

1/ Przedsięwzięcia związane z powzięciem decyzji o forsowaniu, dotyczące:

- oceny wojsk nieprzyjaciela na kierunku działania /natarcia/ dywizji i ich możliwości w zorganizowaniu obrony na podejściach i na przeciwległym brzegu przeszkody wodnej;

- oceny własnych możliwości i najskuteczniejszych sposobów pobicia nieprzyjaciela na podejściach, szybkiego zbliżenia się do przeszkody i sforsowania jej w czasie umożliwiającym przeprawę sił głównych dywizji oraz opanowanie przyczółka zapewniającego rozwinięcie natarcia.

2/ Przedsięwzięcia zabezpieczające wykonanie decyzji, które obejmują:

- organizację rozpoznania, które powinno ustalić: skład i charakter działań nieprzyjaciela na podejściach do przeszkody wodnej i na przeciwległym brzegu; rozmieszczenie środków napadu jądrowego, artylerii i innych środków ogniowych; słabo obsadzone odcinki obrony i rejony rozmieszczenia odwodów; szerokość, głębokość, szybkość prądu, właściwości dna i brzegów przeszkody wodnej; istnienie urządzeń hydrotechnicznych, zapór podwodnych i odcinków skażonych; stan przepraw i liczbę brodów, najdogodniejsze odcinki do przeprawy czołgów w bród i pod

wodą, do urządzenia przepraw desantowych i promowych, budowy mostów oraz dróg podejścia do nich;

- przeciwdziałanie rozpoznaniu nieprzyjaciela szczególnie w zakresie uniemożliwienia /utrudnienia/ określenia kierunku głównego uderzenia i forsowania;

- walkę radioelektroniczną, która powinna obezwładnić system dowodzenia nieprzyjaciela i mylić go co do kierunku i czasu forsowania;

- przygotowanie sił i środków do forsowania oraz takie ich ugrupowanie, aby były w stanie szybko zbliżyć się do przeszkody wodnej i zapewnić nieprzerwane forsowanie oraz tempo nie mniejsze niż natarcie bez konieczności forsowania;

- ugrupowanie bojowe dywizji, które powinno uwzględniać wymogi forsowania a więc odpowiadać potrzebom forsowania z marszu, na szerokim froncie, z możliwością równoczesnego przeprawiania wszystkich rodzajów wojsk, rozwijania natarcia natychmiast po przeprawieniu się, potrzebom ciągłości przeprawy i odporności na uderzenia jądrowe nieprzyjaciela. Dla realizacji zasady forsowania z marszu ugrupowanie sił i środków tworzy się w czasie podchodzenia do przeszkody wodnej i najwcześniej, jak tylko będzie możliwe.

W natarciu dywizji z forsowaniem przeszkody wodnej występują elementy ugrupowania bojowego typowe dla normalnych warunków, lecz na uwagę - ze względu na swoją szczególną rolę - zasługują oddziały wydzielone, awangardy i desanty powietrzne. W skali dywizji mogą występować równocześnie:

- desant powietrzny, wysadzony dla uchwycenia przepraw i dogodnych odcinków forsowania na głównym kierunku;

- oddział wydzielony /dywizyjny/ lub - ze względu na wymagania forsowania na szerokim froncie - często kilka oddziałów wydzielonych, wysyłanych z pułków pierwszego rzutu dla uchwycenia na danym kierunku przepraw oraz opanowania dogodnych rubieży; niekiedy jeden oddział wydzielony z dywizji i jeden lub dwa oddziały wydzielone z pułków;

- awangarda dywizji lub awangardy pułków pierwszego rzutu, wysyłane dla rozbicia nieprzyjaciela przed przeszkodą wodną i uprzedzenia go w podejściu do niej.

Wymienione wyżej przedsięwzięcia, podzielone umownie na dwie

podstawowe grupy, limitują możliwości organizacji forsowania przeszkody wodnej z marszu przez dywizję.

Powzięcie decyzji, postawienie zadań bojowych i organizacja współdziałania

Decyzję o forsowaniu przeszkody wodnej z marszu dowódca dywizji podejmuje zawczasu, w okresie organizacji walki, i precyzuje podczas podchodzenia do przeszkody wodnej z takim wyliczeniem, aby podległe oddziały otrzymały zadania przed podejściem do przeszkody wodnej a ich dowódcy zdążyli również podjąć decyzje o forsowaniu. Zawczasu również dowódca dywizji na podstawie mapy stawia zadania i organizuje współdziałanie.

W miarę zbliżania się do przeszkody wodnej dowódca dywizji wysuwa się do przodu /np. w ugrupowaniu oddziału wydzielonego/. Ocenia: podejścia do rzeki, jej szerokość, głębokość, istnienie brodów, szybkość prądu, charakter dna i brzegów, dogodne odcinki do forsowania, kierunki działania, i w konsekwencji precyzuje ostatecznie oddziałom zadania oraz udokładnia sposób współdziałania.

Czynności dowódcy oraz ich kolejność podczas organizacji forsowania są takie same jak w warunkach "normalnych", lecz ich treść powinna zawierać dodatkowe zagadnienia związane z forsowaniem.

W czasie analizy zadania, oprócz ogólnie przyjętych zagadnień, dowódca powinien zrozumieć zamiar przełożonego odnośnie do: rozbicia nieprzyjaciela na podejściach do przeszkody wodnej i na jej przeciwległym brzegu; ilości, czasu, obiektów i sposobów użycia broni jądrowej na kierunku działania dywizji; swojego udziału w wydzieleniu sił do uchwycenia istniejących przepraw i rozwinięcia natarcia na przeciwległym brzegu, a także miejsca i roli dywizji podczas forsowania przeszkody wodnej.

Należy przy tym pamiętać, że forsowanie jest ważną częścią, ale tylko częścią natarcia i nie powinno być z niego wyodrębnione.

Po analizie zadania dowódca dywizji zazwyczaj określa czynności, które należy niezwłocznie wykonać w celu przygotowania oddziałów do forsowania, oraz daje wytyczne dotyczące przesłania wojskom zarządzeń wstępnych.

W zarządzeniach wstępnych dowódca dywizji może nakazać natychmiastowe przygotowanie środków przeprawowych, oddziałów wydzielonych, desantu powietrznego i szereg innych czynności niezbędnych do wykonania w oddziałach i pododdziałach dywizji.

Zwykle też dowódca dywizji daje szefowi sztabu i szefom rodzajów wojsk, wojsk specjalnych i służb wytyczne dotyczące organizacji rozpoznania przeszkody wodnej i przygotowania niezbędnych danych do powzięcia decyzji.

Ocenę sytuacji dowódca dywizji przeprowadza według ogólnie przyjętych zasad, uwzględniając jednak specyfikę forsowania, a także z większą niż zazwyczaj dokładnością studiuje teren, zwłaszcza przeszkodę wodną i jej brzegi.

W wyniku oceny terenu dowódca powinien określić:

1/ Odcinki forsowania dla pułków pierwszego rzutu dywizji. Odcinki forsowania pułków mieszczą się w ramach odcinka forsowania dywizji, dla zachowania jednak zasady forsowania na szerokim froncie dowódca dywizji wyznacza każdemu pułkowi pierwszego rzutu oddzielny, pułkowy odcinek forsowania. Na odcinku forsowania pułku organizuje się 2-3 przeprawy desantowe i 2-3 przeprawy promowe oraz 1-2 przeprawy czołgów pod wodą. Na odcinku forsowania dywizji urządza się ponadto 1-2 przeprawy mostowe.

2/ Linię wyjściową - w odległości 100-200 m od brzegu - z której kieruje się kolejne pododdziały na przeprawy. Czasem - zwłaszcza wtedy, gdy koryto rzeki jest kręte, posiada zakola lub urwiste brzegi - dowódca dywizji nie wyznacza linii wyjściowej pozostawiając te czynności dowódcom pułków.

3/ Punkty kontroli uszczelniania wozów /PKUW/, które urządza się po jednym na każdej przeprawie czołgów pod wodą w odległości 100-200 m od przeszkody wodnej.

4/ Rejony zatrzymania /rozmieszczenia/ środków transportowych - w odległości 1-1,5 km od brzegu w liczbie jeden rejon na każdy batalion znajdujący się w pierwszym rzucie pułku pierwszego rzutu dywizji.

5/ Rejon /rejony/ uszczelniania /hermetyzacji/ czołgów - w odległości 2-6 km od brzegu. Rejony uszczelniania wybiera się wówczas, gdy w ramach odcinka forsowania dywizji istnieją dogodne warunki do urządzenia przeprawy czołgów pod wodą.

6/ Rejony wyjściowe - w odległości 15-20 km od przeszkody wodnej - w których rozmieszcza się drugi rzut dywizji i inne elementy ugrupowania bojowego oczekujące na sygnał do wyruszenia na przeprawy.

7/ Rejony załadowania pierwszej fali na PTS /PTG/ - w odległości 1-3 km.

8/ Drogi:

- dojazdu do przepraw /po jednej dla każdej przeprawy i dla pułku pierwszego rzutu dywizji oraz jedną dla dywizji/;
- rokadę na wysokości rejonów wyjściowych;
- rokadę przybrzeżną w odległości 1-1,5 km od przeszkody wodnej;
- rokadę za przeszkodą wodną w odległości 2-3 km od brzegu.

9/ Stanowiska ogniowe środków obrony przeciwlotniczej - w rejonach zapewniających skuteczną osłonę przepraw.

10/ Stanowiska ogniowe artylerii /DGA/ - w odległości 4-6 km, i stanowiska startowe drt - w odległości 8-10 km od przeszkody wodnej.

Treść decyzji pod względem metodologicznym nie różni się od treści w "normalnych" warunkach. Pod względem merytorycznym zawiera jednak dodatkowe elementy.

W zamiarze dowódca dywizji określa ponadto: jakiego nieprzyjaciela i w jakiej kolejności pobić na podejściach do rzeki i na jej przeciwległym brzegu.

W zadaniach dodatkowo wskazuje:

- oddziałowi wydzielonemu /awangardzie/ - wzmocnienie siłami i środkami przeprawowymi, odcinek forsowania, zadania do wykonania na przeciwległym brzegu oraz istniejące przeprawy i obiekty hydrotechniczne, które należy uchwycić;
- oddziałom pierwszego rzutu - odcinki forsowania i miejsca przepraw, zadania do wykonania na przeciwległym brzegu, wzmocnienie siłami i środkami przeprawowymi, rejony uszczelniania /hermetyzacji/, kolejność wychodzenia do przeszkody wodnej, kolejność wykorzystania przepraw dywizyjnych;

- drugiemu rzutowi /odwodowi ogólnemu/ - rejon wyjściowy oraz czas i kolejność wyjścia do przeszkody wodnej i przeprawy przez nią;

- pozostałym elementom ugrupowania - w szczególności: kolejność przesunięcia do przeszkody wodnej, miejsce i czas przeprawy przez przeszkodę wodną.

Treść i głębokość zadań bojowych w natarciu z forsowaniem przeszkód wodnych zależą od sytuacji, a przede wszystkim od czasu podejścia wojsk do przeszkody wodnej. Jeżeli przeszkoda wodna będzie pokonywana w toku natarcia w głębi obrony nieprzyjaciela, to forsowanie będzie stanowiło część ogólnego zadania bojowego dywizji na dzień walki. Zależnie więc od odległości przeszkody wodnej od przedniego skraju obrony nieprzyjaciela wojska dywizji mogą otrzymać zadanie dwustopniowe lub tylko jednostopniowe - zadanie bliższe, oraz kierunek dalszego natarcia.

Przykładowo - jeśli dywizja forsuje przeszkodę wodną w toku natarcia, w głębi obrony nieprzyjaciela, to treść i głębokość zadań mogą być następujące:

- zadanie bliższe - rozbić nieprzyjaciela na podejściach do przeszkody wodnej, zniszczyć jego środki przenoszenia broni jądrowej i opanować rubież na głębokość 10-15 km, a oddziałem wydzielonym i desantem powietrznym opanować przeprawy na przeszkodzie wodnej lub dogodny rejon do forsowania;

- zadanie następne - rozwinąć natarcie i - wykorzystując przeprawy opanowane przez oddział wydzielony i desant powietrzny - z marszu sforsować przeszkodę wodną, rozbić pododdziały nieprzyjaciela na przeciwległym brzegu i opanować przyczółek na głębokość 10 i więcej km, zapewniając pokonanie przeszkody przez pozostałe siły dywizji;

- zadanie dnia - rozwinąć natarcie, przejść do pościgu i opanować rejon /rubież/ na głębokość 20 km i więcej.

Dywizja forsuje przeszkodę wodną zazwyczaj w pasie o szerokości odpowiadającej normom natarcia. Właściwością stawianych zadań jest to, że w granicach pasa natarcia dowódca dywizji wyznacza pułkom odcinki forsowania.

Celem współdziałania w natarciu z forsowaniem przeszkody wodnej z marszu jest skoordynowanie działań elementów ugrupowania bojowego dywizji dla zapewnienia szybkiego podejścia do przeszkody wodnej, rozbicia nieprzyjaciela przed przeszkodą /na podejściach/ i na jej przeciwległym brzegu, przekroczenia jej i rozwinięcia natarcia w głąb. Istotą zaś jest wzajemne wsparcie sił i środków dywizji takie, jakie skierowane na główny kierunek natarcia i forsowania oraz na zasadniczy element ugrupowania bojowego przeznaczony do sforsowania przeszkody wodnej zapewni rozbicie nieprzyjaciela w stopniu uniemożliwiającym mu aktywne oddziaływanie na przeprawiające się wojska dywizji.

Współdziałanie na okres forsowania organizuje dowódca dywizji, zazwyczaj według następujących zadań:

1/ rozbicie nieprzyjaciela na podejściach do przeszkody wodnej, z jednoczesnym opanowaniem przepraw przez taktyczny desant powietrzny lub oddział wydzielony albo awangardy pułków pierwszego rzutu;

2/ sforsowanie przeszkody wodnej i opanowanie przyczółka zapewniającego przeprawę sił głównych dywizji;

3/ rozwinięcie natarcia na przeciwległym brzegu w celu wykonania kolejnych zadań i opanowanie rejonu zapewniającego rozwijanie natarcia w dniu następnym.

Organizując współdziałanie,dowódca dywizji kieruje się ogólnymi zasadami działania wojsk w natarciu. Specyfika organizacji współdziałania podczas forsowania występować będzie tym wyraźniej, im szersza /trudniejsza/ jest przeszkoda wodna.

Istotnym czynnikiem zapewniającym powodzenie w forsowaniu przeszkody wodnej jest dokładne przygotowanie współdziałania pododdziałów wojsk inżynieryjnych z przeprawiającymi się wojskami. W czasie organizacji współdziałania w tym zakresie dowódca ustala przede wszystkim miejsce pododdziałów inżynieryjnych w ugrupowaniu bojowym oraz sposób ich wyjścia do przeszkody wodnej, osłony podczas urządzenia przepraw, działania w czasie przeprawiania się oddziałów /pododdziałów/ ogólnowojskowych i organizację służby porządkowo-ochronnej.

5.4. Dowodzenie podczas forsowania

Przeszkoda wodna w swej istocie hamuje ruch, zagraża dezorganizacją pracy i brakiem porządku, zwłaszcza podczas forsowania z marszu.

W celu zapewnienia tego porządku, a więc i zorganizowanego przesunięcia wojsk dywizji do rzeki, zapobieżenia skupianiu się oddziałów /pododdziałów/ na przeprawach, dopilnowania kolejności przeprawy oraz utrzymania ładu w rejonach rozmieszczenia i na drogach sztab dywizji organizuje służbę porządkowo-ochronną. Obowiązkiem wszystkich żołnierzy, niezależnie od posiadanego stopnia wojskowego i zajmowanego stanowiska służbowego, jest wykonywanie poleceń i wskazówek osób, pełniących służbę porządkowo-ochronną na przeprawach, w zakresie ustalonego porządku.

W ramach służby porządkowo-ochronnej organizuje się i wystawia posterunki:

- na drogach podejścia wojsk do przepraw;
- w miejscach załadowania wojsk na środki przeprawowe i na linii wyjściowej do forsowania;
- w punktach kontroli uszczelniania czołgów.

W skład służby porządkowo-ochronnej wchodzą: komendanci odcinków forsowania, komendanci dróg, komendanci przepraw i ich pomocnicy, posterunki kontrolne przepuszczania wojsk na przeprawę, posterunki porządkowo-ochronne i posterunki regulacji ruchu.

Do organizowania i pełnienia służby porządkowo-ochronnej wyznacza się: na drogach marszu - oddziały zabezpieczenia ruchu /OZR/, pododdziały dowodzenia oraz pododdziały regulacji ruchu, a na przeprawach - pododdziały wojsk inżynieryjnych.

Odpowiedzialność za ciągłość pracy środków przeprawowych i porządek na przeprawach ponoszą komendanci przepraw wyznaczeni spośród dowódców pododdziałów inżynieryjnych podległych dowódcom, których wojska aktualnie przeprawiają się na poszczególnych punktach.

Na komendanta punktu przeprawy czołgów pod wodą wyznacza się oficera z przeprawiającego się pododdziału lub oddziału czołgów.

Dowodzenie wojskami dywizji podczas forsowania z marszu

przeszkody wodnej realizuje się z punktów dowodzenia /stanowisk dowodzenia i wysuniętych stanowisk dowodzenia/, których odległość od przeszkody wodnej powinna zapewniać bezpieczeństwo w wypadku wykonania przez nieprzyjaciela uderzeń jądrowych na przeprawiające się wojska lub na przeprawy.

Wysunięte stanowisko dowodzenia dywizji przybliża się maksymalnie do przeszkody wodnej w rejon umożliwiający dowódcy dywizji śledzenie przebiegu przeprawy sił głównych dywizji.

Przesunięcie punktów dowodzenia podczas forsowania z marszu przeszkody wodnej wykonuje się tak, by można było ciągle dowodzić w czasie podchodzenia do przeszkody wodnej, podczas jej forsowania i walki na przeciwległym brzegu.

5.5. Zabezpieczenie forsowania

Zabezpieczenie forsowania obejmuje przedsięwzięcia typowe dla każdego rodzaju działań bojowych. Do cech specyficznych, związanych z forsowaniem przeszkód wodnych, można zaliczyć:

1. W rozpoznaniu - dostarczenie możliwie wyczerpujących wiadomości o przeszkodzie wodnej i charakterze przylegającego do niej terenu. Dane o przeszkodzie wodnej i przyległym terenie powinny umożliwić ustalenie i wybór odcinków najdogodniejszych do forsowania.

Potrzeby w zakresie rozpoznania na szczeblu dywizji zależą od liczby pułków w pierwszym rzucie. Do rozpoznania odcinka forsowania dywizji niezbędne jest wydzielenie dwóch samodzielnych patroli rozpoznawczych /SPR/, a w ich składzie - jednego lub dwóch inżynieryjnych patroli rozpoznawczych /IPR/ oraz dwóch, trzech grup specjalnych.

Pododdział rozpoznania radioelektronicznego rozwija się w odległości 1-2 km od przeszkody wodnej i przeprawia za pułkami pierwszego rzutu.

2. W obronie przed bronią masowego rażenia - zapewnienie stałego funkcjonowania przepraw. W tym celu należy wydzielić rezerwę sił i środków przeprawowych i przewidzieć ich manewr na przeszkodzie wodnej.

3. W osłonie przeciwlotniczej - skupienie wysiłku na obronie przepraw, a w tym szczególnie na obronie obiektów stałych, jak mosty, zapory itp.

Stanowiska ogniowe środków przeciwlotniczych wybiera się możliwie blisko brzegu, mając na uwadze zabezpieczenie środków obrony przeciwlotniczej przed ogniem nieprzyjaciela znajdującego się na przeciwległym brzegu.

Rakiety przeciwlotnicze i artyleria przeciwlotnicza dywizji przeprawiają się przez przeszkodę wodną pododdziałami jednocześnie z przeprawą pułków pierwszego rzutu.

4. W zabezpieczeniu inżynieryjnym forsowania przeszkody wodnej - realizowanie szybkiego i skrytego wyjścia wojsk dywizji do przeszkody wodnej, szybkiej ich przeprawy na szerokim froncie w przyjętym ugrupowaniu bojowym i nieprzerwanego natarcia na przeciwległym brzegu.

Bezpośrednie ubezpieczenie przepraw, organizowane siłami i środkami dywizji, ma na celu zabezpieczenie przepraw przed niespodziewanym atakiem nieprzyjaciela od strony lądu i wody. Do ochrony przepraw komendanci odcinków forsowania powinni mieć pododdziały w sile pluton-kompania oraz środki ogniowe, w tym środki przeciwpancerne. Pododdziały ubezpieczenia przeprawiają się w ostatniej kolejności za swoim oddziałem, a następny oddział wydziela nowe siły i środki do ubezpieczenia przeprawy.

5. W maskowaniu - wykonywanie czynności maskowniczych /budowa mostów pozornych, urządzanie pozornych przepraw itp./, mających na celu odwrócenie uwagi nieprzyjaciela od mostów rzeczywistych. Na przeszkodzie średniej szerokości i szerokiej buduje się na każdy czynny most 1-2 mosty pozorne. Szeroko stosuje się zadymianie, którego powierzchnia dla batalionowego odcinka forsowania może wynosić 10-12 km^2, a dla przeprawy mostowej 8 km^2.

6. W walce radioelektronicznej - w czasie podchodzenia do przeszkody wodnej wysyłanie pododdziałów radiotechnicznych, które w zależności od sytuacji zajmują stanowiska /posterunki/ w odległości 10-15 km od przeszkody wodnej i przebywają tam do czasu zakończenia przeprawy sił głównych.

W okresie planowania natarcia sztab dywizji powinien być zaopatrzony w mapy o dużej skali, obejmujące odcinek forsowania, zdjęcia lotnicze, fotoszkice, opisy monograficzne rzeki oraz /w razie potrzeby/ dokumentację techniczną urządzeń hydrotechnicznych. Dowódca i sztab studiują posiadane dokumenty topograficzne i zapoznają z nimi podwładnych w zakresie ich dotyczącym.

Zabezpieczenie tyłowe obejmuje czynności zawarte w oddzielnych instrukcjach i nie uwidocznione w niniejszym podręczniku.

5.6. Forsowanie przeszkód wodnych przez dywizję

Wojska podchodzą do przeszkody wodnej w takim ugrupowaniu, jakie miały w toku natarcia. W czasie podchodzenia do przeszkody wodnej dowódca dywizji wysyła pododdziały rozpoznawcze, oddział wydzielony /awangardy/, wysuwa środki przeprawowe, oddział rakiet i artylerii oraz zapewnia przygotowanie sprzętu bojowego do przeprawy na samobieżnych środkach przeprawowych /PTS, GSP/, a czołgów oprócz tego - do przeprawy pod wodą.

Pododdziały rozpoznawcze dywizji z chwilą podejścia do przeszkody wodnej, wykorzystując luki w ugrupowaniu nieprzyjaciela szybko przeprawiają się na przeciwległy brzeg i prowadzą rozpoznanie obrony nieprzyjaciela i jego odwodów oraz określają odcinki przeszkody wodnej dogodne do urządzenia przepraw desantowych, promowych, mostowych i czołgów pod wodą.

Na podstawie danych z rozpoznania oraz wyników rekonesansu dowódca dywizji precyzuje decyzję o forsowaniu z marszu przeszkody wodnej stawia zadania wojskom, a także organizuje współdziałanie.

Duży wpływ na możliwości forsowania przeszkody wodnej z marszu wywiera wywalczenie przewagi ogniowej, głównie w zakresie użycia broni jądrowej, rozbicie nieprzyjaciela na podejściach do przeszkody i niedopuszczenie do obsadzenia przeciwległego brzegu przez jego wycofujące się pododdziały czy rozmieszczone za przeszkodą odwody. Celem niedopuszczenia do tego, jeszcze przed podejściem do przeszkody wodnej sił głównych dywizji, wysiłek uderzeń jądrowych, chemicznych oraz lotnictwa skierowuje się głównie na zniszczenie środków przenoszenia broni masowego rażenia i rozbicie tego zgrupowania nieprzyjaciela, które może oddziaływać na przeprawę.

Dywizja może na czas forsowania otrzymać środki transportu powietrznego /śmigłowce transportowe/. W takim wypadku powinna zorganizować i wysadzić desant powietrzny na obu brzegach przeszkody wodnej celem uchwycenia dogodnego do forsowania odcinka przeszkody, opanowania mostu stałego lub urządzeń hydrotechnicznych.

Desant powietrzny wysadza się zwykle na 1,5-2 godziny przed podejściem oddziału wydzielonego /awangardy/ do przeszkody wodnej, to jest wówczas, gdy siły główne dywizji znajdują się w odległości ok. 15-20 km od przeszkody. Jeżeli w rejonie desantowania wykonano uderzenie jądrowe, to desantować należy w czasie nie krótszym niż 30 minut po uderzeniu.

Oddział wydzielony /oddziały wydzielone z pułków pierwszego rzutu dywizji/, nie wiążąc się walką, podchodzi do rejonu desantowania lub do przeszkody wodnej na dogodnym do forsowania odcinku przeszkody wodnej.

Gdy oddział wydzielony działa na połączenie z desantem powietrznym, wówczas wchodzi do opanowanego rejonu, rozwija artylerię i wsparty jej ogniem a także uderzeniami lotnictwa myśliwsko-szturmowego rozwija się i z marszu atakuje nieprzyjaciela, dążąc do poszerzenia opanowanego przyczółka. Uchwycony na przeszkodzie rejon powinien umożliwić budowę przepraw promowych lub przeprawy mostowej, a w razie uchwycenia mostu stałego - uniemożliwiać prowadzenie przez nieprzyjaciela ognia obserwowanego na uchwycony obiekt.

Dowódcy oddziału wydzielonego podporządkowuje się desant powietrzny, jeżeli nie wchodzi pod względem organizacyjnym w skład pułku /batalionu/ działającego jako oddział wydzielony.

W razie gdy oddział wydzielony działa z zadaniem uchwycenia dogodnego do forsowania odcinka przeszkody wodnej, wówczas wykorzystując zaskoczenie nieprzyjaciela lub słabo zorganizowaną obronę - szczególnie przeciwpancerną - z marszu forsuje przeszkodę i opanowuje jej przeciwległy brzeg, dążąc do opanowania przyczółka uniemożliwiającego nieprzyjacielowi obserwację przeszkody wodnej na odcinku forsowania i przystępuje do przygotowania przepraw dla ciężkiego sprzętu bojowego oraz nacierających na jego kierunku oddziałów /pododdziałów/ dywizji.

Gdy forsowanie przeszkody wodnej przez oddział wydzielony dywizji nie ma powodzenia, wówczas wykonuje się manewr siłami i środkami forsowania na inny odcinek. W celu wiązania nieprzyjaciela i maskowania manewru środków przeprawowych na poprzednim odcinku pozostawia się część sił i środków.

Należy pamiętać, że aby zachować zasadę forsowania na szerokim froncie, na odcinku forsowania dywizji powinny w tym sa-

mym czasie przystąpić do forsowania /prócz oddziału wydzielo - nego dywizji/ oddziały wydzielone pułków pierwszego rzutu lub ich awangardy.

Pułki pierwszego rzutu dywizji podchodzą do przeszkody wod- nej pod osłoną oddziałów wydzielonych lub awangard. Wykorzystu- jąc skutki uderzeń jądrowych lotnictwa i ognia artylerii,z mar- szu pokonują /forsują/ przeszkodę wodną i dążą do połączenia przyczółków w jeden o pojemności zapewniającej przeprawę sił głównych dywizji i stworzenie warunków do rozwinięcia natarcia. Przyczółek ten powinien obejmować obszar około 100-150 km^2.Na- leży więc dążyć, aby przed podejściem do przeszkody drugiego rzutu dywizji na przeciwległy brzeg przeprawiły się siły i środ- ki pułków pierwszego rzutu oraz część odwodów specjalnych dy- wizji, a przede wszystkim odwód przeciwpancerny i oddział zapo- rowy. Na przyczółek opanowany przez desant powietrzny w pierw- szej kolejności /za oddziałem wydzielonym/ przeprawiają się środki transportowe /transportery opancerzone i bojowe wozy pie- choty/ pododdziału desantowego.

Drugi rzut dywizji po zajęciu rejonu /rejonów/ wyjściowego oczekuje na rozkaz do przeprawy. Jeżeli na podejściach do prze- szkody wodnej pozostały albo wycofują się rozbite pododdziały nieprzyjaciela, to części pododdziałów drugiego rzutu używa się do rozbicia go lub okrążenia i wzięcia do niewoli.

Pułki drugiego rzutu podchodzą na sygnał do przeszkody na wyznaczonych kierunkach i przeprawiają się na przeciwległy brzeg, wykorzystując zbudowane przeprawy promowe i mostowe. W czasie przeprawy drugiego rzutu pierwszy rzut rozwija natarcie, dążąc do opanowania rubieży zapewniającej wejście do walki dru- giemu rzutowi i rozwinięcie natarcia na głównym kierunku ude - rzenia.

Kontrataki odwodów nieprzyjaciela na przeciwległym brzegu należy w miarę możliwości odpierać z marszu. W razie koniecz - ności odpierania ich z miejsca oddziały odpierające kontratak wzmacnia się odwodem przeciwpancernym i oddziałem zaporowym, a kontratakującego nieprzyjaciela obezwładnia uderzeniem jądro - wym, uderzeniami lotnictwa i śmigłowców szturmowych oraz ogniem artylerii.

Artyleria przeprawia się przez przeszkodę wodną z takim wyli-

ozeniem, aby większa jej część mogła nieprzerwanie wspierać natarcie wojsk na przeciwległym brzegu. Stąd wynika kolejność przeprawy poszczególnych rzutów:

- organiczna artyleria batalionów i pułków oraz środki obrony przeciwlotniczej pułku - razem z batalionami pierwszego rzutu pułków;
- artyleria przydzielona do pułków - za batalionami pierwszego rzutu pułków;
- artyleria pozostająca w dyspozycji dowódcy dywizji - za pułkami pierwszego rzutu;
- dywizjon rakiet taktycznych - za pułkami pierwszego rzutu lub z drugim rzutem.

Dywizjon rakiet taktycznych przeprawia się na przeciwległy brzeg bateriami, artyleria dywizji - dywizjonami na przeprawach promowych i mostowych.

Wysunięte stanowisko dowodzenia dywizji przeprawia się na przeciwległy brzeg za pułkami pierwszego rzutu, stanowiska dowodzenia - za drugim rzutem, lecz przed tyłami pułków.

Przyjmuje się, że forsowanie i przeprawa dywizji /bez tyłów/ przez przeszkodę wodną średniej szerokości powinna zakończyć się w czasie nie dłuższym niż 7 godzin. W odniesieniu do szerokich przeszkód wodnych należy przyjąć współczynnik 1,5, co dla analogicznych sił dywizji wyniesie odpowiednio do 10,5 godziny.

W czasie forsowania i przeprawy możliwe jest wykonanie przez nieprzyjaciela uderzeń jądrowych, szczególnie na kierunku /odcinku forsowania/, na którym dywizja uzyskała największe powodzenie. W takim wypadku dowódca dywizji przenosi główny wysiłek forsowania /przeprawy/ na zapasowy odcinek forsowania, przesuwając na niego ocalałe środki przeprawowe.

Podczas likwidacji skutków napadu jądrowego i chemicznego nieprzyjaciela w toku forsowania dowódca dywizji - oprócz przedsięwzięć wykonywanych w natarciu - organizuje prace ratunkowe na wodzie, wydziela środki przeprawowe do ewakuacji porażonych, ustala rejon i kolejność zabiegów specjalnych dla środków przeprawowych i - jeżeli jest to możliwe - organizuje odbudowę uszkodzonych przepraw.

Walkę o pokonanie z marszu przeszkody wodnej należy prowadzić dopóty, dopóki nieprzyjaciel nie zrezygnuje z niej jako rubieży obronnej, zazwyczaj do czasu odparcia jego kontrataków

lub przeciwuderzenia. Nie oznacza to, że dywizja po pokonaniu przeszkody wodnej może przejść do obrony opanowanego przyczółka. Odwrotnie - po przeprawieniu się wszystkich sił na przeciwległy brzeg dywizja przyspiesza tempo natarcia, niszczy i uchwytuje środki przenoszenia broni masowego rażenia, rozbija stawiające opór pododdziały nieprzyjaciela i opanowuje rejony ważne dla przeciwnika, których utrata zmusi go do zaniechania stawiania dalszego oporu na rubieży przeszkody wodnej.

Forsowanie dywizji uważa się za zakończone wówczas, gdy na przeciwległym brzegu znajdą się wszystkie siły i środki organiczne i przydzielone a zbudowane przeprawy mostowe i uchwycone budowle stałe /mosty, zapory wodne i inne urządzenia hydrotechniczne/ zostaną przekazane armii. Na rozkaz dowódcy armii dywizja pozostawia na przeszkodzie wodnej swoje środki przeprawowe, np. most pontonowy i jego obsługę. W tym wypadku może otrzymać inne pododdziały inżynieryjne zdolne do budowy i utrzymania kolejnych przepraw.

6. Natarcie w rejonie zurbanizowanym

6.1. Wpływ rejonu zurbanizowanego na natarcie

> Przez pojęcie "rejon zurbanizowany" należy rozumieć teren wraz z jego właściwościami naturalnymi, aglomeracją, zakładami przemysłowymi /kopalnianymi, portowymi/, węzłami komunikacyjnymi, siecią łączności i urządzeń energetycznych. Zakłada się, że zabudowa tego rodzaju powinna przekraczać 50% ogólnej powierzchni terenu.

Pasy terenu otwartego między miastami, osiedlami, wioskami /co 1-3 km znajduje się miasto, osiedle lub wioska/ posiadają niewielką pojemność, co utrudni wykonanie manewru, jak również skomplikuje problem wyboru kierunku głównego uderzenia, rozmieszczenia i ruchu poszczególnych elementów ugrupowania bojowego dywizji oraz użycie będących w uzbrojeniu środków ogniowych.

Nowoczesne budownictwo jako podstawowe materiały budowlane stosuje żelbeton, beton, stal. Budynki i zakłady przemysłowe, do budowych których zastosowano wyżej wymienione materiały, są odporne na falę uderzeniową, pożary i działanie promieniowania

przenikliwego. Pomieszczenia i urządzenia podziemne /piwnice, magazyny, garaże, tunele, stacje kolejowe/ stwarzają dogodne warunki do ochrony przed bronią masowego rażenia.

Znaczenie obronne rejonów zurbanizowanych zależy od:

- roli administracyjno-politycznej, komunikacyjnej, gospodarczej i demograficznej;
- wielkości i charakteru zabudowy;
- położenia na teatrze działań wojennych /TDW/ lub kierunku operacyjnym, a w związku z tym miejsca i roli w ogólnym systemie obrony;
- sił i środków, które zostaną użyte do ich obrony.

Każdy rejon zurbanizowany - niezależnie od jego znaczenia - może być w określonym stopniu wykorzystany do obrony. Znaczna liczba trwałych budowli pozwala na przekształcenie ich w silne punkty oporu, które powiązane ze sobą ogniem potęgują trwałość obrony.

Współczesne koncepcje wojenne przewidują możliwość prowadzenia wojny z użyciem lub bez użycia broni jądrowej. Jednak nawet w warunkach stosowania broni jądrowej znaczenie rejonów zurbanizowanych jako dogodnych rejonów do obrony nie zmaleje. W każdych warunkach będą one ułatwiać organizację i prowadzenie walki obronnej.

Miasta, osiedla i wioski występujące w rejonie zurbanizowanym mogą być przekształcone w silne punkty oporu, posiadają dobre warunki do rozmieszczenia i maskowania środków ogniowych, ukrycia siły żywej, możliwości zorganizowania silnego wielowarstwowego systemu ognia. Nawet ewentualne olbrzymie zniszczenia nie mogą wykluczyć możliwości prowadzenia skutecznej obrony. Będą stanowić ochronę przed ogniem nieprzyjaciela oraz przed atakami nisko latających samolotów, a także przed niesprzyjającymi warunkami atmosferycznymi. Nowoczesne, trwałe zabudowania, piwnice lub inne urządzenia podziemne, po ich odpowiednim przygotowaniu, będą stanowiły dobrą ochronę wojsk przed skutkami użycia broni masowego rażenia.

Elementami decydującymi o trwałości obrony będą kluczowe punkty terenowe i zasadnicze kompleksy zabudowań /urządzeń/.

Rejon zurbanizowany stwarza dogodne warunki do rozbudowy ciągłych rubieży obronnych, pozycji ryglowych i rubieży ogniowych. Jest także dogodny do kanalizowania ruchu wojsk, rozcinania ugrupowania bojowego nacierających, uderzenia na skrzydła i tyły. Ponadto istnieją warunki do celowego wpuszczenia w głąb obrony części sił nieprzyjaciela, a następnie odcięcia ich, rozbicia i zniszczenia. Duże znaczenie ma także możliwość stosowania wszelkiego rodzaju zawał, zapór, barykad itp. przeszkód inżynieryjnych.

Sieć miast, osiedli i wsi stwarza dogodne warunki do utrudnienia stronie nacierającej prowadzenia działań manewrowych.

W zależności od wielkości, charakteru budownictwa i stopnia przygotowania do wojny rejonu zurbanizowanego do jego obrony mogą być użyte różnej wielkości siły zarówno wojsk operacyjnych, jak i obrony terytorialnej. Organizacja wielowarstwowego systemu ognia pociąga za sobą użycie większej liczby środków ogniowych. Ponadto wpływ na ilość sił będzie wywierała konieczność organizacji obrony doraźnej, jak również wydzielenia dodatkowych sił ze względu na krótkie pole ostrzału.

Potrzeba dowozu na pole walki znacznych ilości środków materiałowych, amunicji zwiększa rolę dróg dowozu. Dlatego w rejonach, gdzie ruch jest możliwy tylko po drogach, szczególnego znaczenia nabiera obrona węzłów komunikacyjnych /ułatwi ją zabudowa terenu/. Nacierające wojska staną przed koniecznością zdobywania gęsto położonych wzdłuż linii komunikacyjnych silnych punktów oporu.

Nacierający w rejonie zurbanizowanym będzie napotykał na szereg trudności. Najważniejsze z nich to:

- brak warunków do manewru;
- konieczność pokonywania silnych punktów /rejonów/ obrony, zorganizowanych w miejscowościach.

Wojska nacierające będą zmuszone prowadzić walkę o niektóre miasta i miejscowości bez broni jądrowej, nawet gdyby stosowano ją na innych kierunkach, ponieważ będzie się dążyć do wykorzystania wielu obiektów miejskich, linii i węzłów komunikacyjnych na własne potrzeby.

Z faktu, iż nacierający nie zawsze będzie mógł użyć broni jądrowej /lub użyć jej tylko w niewielkich ilościach/, wynika,

że powszechnie stosowana obrona w miejscowościach, obszarach zabudowanych i w oparciu o dogodne punkty terenowe przy użyciu niedużych, ale dobrze wyposażonych i wysoce manewrowych sił dysponujących bronią pancerną ma możliwość rozproszyć wysiłki nacierającego, utrudnić rozwijanie powodzenia, przede wszystkim wojskom zmechanizowanym i pancernym, a tym samym wpłynąć na zmniejszenie tempa natarcia i ograniczenie swobody manewru wojsk.

Typowe będzie zjawisko angażowania się dużej ilości wojsk w przewlekłe walki w wielu punktach. Dlatego w toku natarcia w rejonach zurbanizowanych wystąpi konieczność organizowania i wykorzystywania do wykonania postawionych zadań takich elementów, jak: oddziały wydzielone, desanty powietrzne, lądowo-powietrzne zespoły uderzeniowe, grupy szturmowe, śmigłowce szturmowe jako powietrzne odwody przeciwpancerne. Działania tych elementów muszą być wzajemnie zsynchronizowane, a różnorodność wykorzystywanych środków walki oraz specyfika działania poszczególnych elementów pozwoli na skuteczne prowadzenie natarcia.

Konieczność prowadzenia natarcia w rejonach zurbanizowanych będzie wywierać wpływ na użycie innych rodzajów wojsk.

6.2. Cechy szczególne natarcia w rejonach zurbanizowanych

Na powodzenie natarcia dywizji w rejonie zurbanizowanym wpływać będzie wiele czynników, które ogólnie można podzielić na dwie grupy:

- czynniki wewnętrzne - do których można zaliczyć elementy określające zdolność dywizji do działania /organizacja, wyposażenie, ukompletowanie itp./;
- czynniki zewnętrzne /niezależne od dywizji/ - do których można zaliczyć dotychczasowe działanie nieprzyjaciela, stopień fortyfikacji obronnych, charakter rejonu zurbanizowanego itp.

Wskaźnikami określającymi możliwości dywizji podczas prowadzenia natarcia w rejonach zurbanizowanych są:

- tempo natarcia;
- szerokość pasa;
- głębokość i treść zadań.

W drugiej wojnie światowej tempo natarcia wyniosło 1-4 km/dobę. Znane są też przykłady błyskawicznego opanowania rejonów zur-

banizowanych przez Armię Radziecką. W ten sposób wyzwolono Zagłębie Górnośląskie. We współczesnych warunkach, ze względu na bardziej doskonałe środki walki /broń jądrowa, nowe typy uzbrojenia/, należy liczyć się z tym, że przebieg walki w rejonach zurbanizowanych będzie bardziej dynamiczny i szybki.

Na tempo natarcia wywrze także wpływ przewaga uzyskana w siłach i środkach, charakter terenu wraz z zabudową i jego przygotowaniem do obrony, ugrupowanie bojowe, wykorzystanie desantów, lądowo-powietrznych zespołów uderzeniowych, powietrznych odwodów przeciwpancernych oraz oddziałów wydzielonych.

Ujemnie wpłynie na tempo natarcia tworzenie się wielu ognisk walki o poszczególne obiekty, a tym samym rozpraszanie wysiłku. Dlatego nie bez znaczenia będzie dążenie do utrzymania ciągłości działań na kierunku głównego uderzenia, co powinno stanowić jeden z głównych problemów pracy dowódcy i sztabu podczas organizacji i prowadzenia walki. Wpływ na wzrost tempa natarcia może także mieć w określonych sytuacjach działanie sąsiednich dywizji i wykonanie określonych zadań przez siły i środki armii na korzyść dywizji.

Średnie tempo natarcia w miastach może wahać się w granicach 4-8-10 km/dobę.

W nowoczesnych miastach, podmiejskich dzielnicach willowych z charakterystyczną liczną zabudową tempo natarcia będzie wynosić około 10 km/dobę, a niekiedy może być większe. Tempo natarcia na obszarach przemysłowych /portowych/ z uwagi na specyficzny charakter zabudowy nie przekroczy 4-8 km/dobę. W takich rejonach walki mogą przyjąć charakter długotrwały.

Natarcie w rejonach zurbanizowanych to nie tylko walka w miastach i obszarach przemysłowych. Nacierająca dywizja może działać w pasie, gdzie występuje zabudowa osiedlowa, wiejska, teren otwarty umożliwiający wykonanie obejścia, oskrzydlenia, a także warunki pozwalają liczyć na zwiększenie tempa natarcia i będzie ono o wiele większe od 10 km/dobę. Jednak jako regułę należy przyjąć, że będzie niższe niż w warunkach normalnych.

Szerokość pasa natarcia będzie głównie zależeć od możliwości stworzenia odpowiedniej przewagi, potrzeby rozśrodkowania wojsk

i posiadania - odpowiednio do sytuacji - silnych kolejnych rzutów /odwodów/, charakteru i struktury rejonu zurbanizowanego oraz stopnia przygotowania do obrony. Z powyższego wynika, że szerokość pasa natarcia będzie bardzo zróżnicowana i może wynosić:

- na podejściach - 20-25 km;
- w mieście - 6-10 km.

Głębokość zadań zależy od przygotowania rejonu zurbanizowanego do obrony, struktury jego zabudowy, sił i środków nieprzyjaciela i nacierającej dywizji. Prowadzenie natarcia w rejonie zurbanizowanym wymagać jednak będzie ciągłego wydzielania sił do blokowania miast i opanowania miejscowości. Doprowadzić to może do osłabienia sił przeznaczonych do działania na głównym kierunku, zmniejszenia tempa natarcia, a tym samym do spłycenia głębokości zadań.

Ogólnie można stwierdzić, że natarcie w rejonie zurbanizowanym będzie się charakteryzować:

- walkami na izolowanych kierunkach i w wielu oddzielnych ogniskach;
- koniecznością częstszej zmiany kierunku głównego uderzenia;
- uporczywością walki i zmiennością sytuacji;
- trudnościami w obserwacji i ostrzale;
- dużą samodzielnością walczących oddziałów /pododdziałów/;
- ograniczoną możliwością swobodnego rozmieszczenia poszczególnych elementów ugrupowania bojowego dywizji;
- koniecznością tworzenia mniejszych, lecz w większej liczbie odwodów;
- trudnością w dowodzeniu i utrzymaniu współdziałania;
- niskim tempem natarcia;
- trudnościami w zaopatrywaniu i ewakuacji.

Wymienione wyżej cechy charakterystyczne nie wystąpią jednakowo w każdym rejonie zurbanizowanym. Każdorazowo, organizując walkę, należy wziąć pod uwagę specyfikę danego rejonu zurbanizowanego i w zależności od wypływających wniosków organizować i prowadzić natarcie.

6.3. Zadania w natarciu w rejonie zurbanizowanym i w mieście

Walkę o rejony zurbanizowane obrońca będzie usiłował rozstrzy-

gnąć przede wszystkim na podejściach do nich. Zamykanie się obrońcy w tych rejonach z zamiarem prowadzenia długotrwałej obrony będzie wynikać z ogólnej sytuacji operacyjnej. Nacierający będzie szukał rozwiązań w oskrzydleniu i obejściu rejonów zurbanizowanych, a walka w rejonach będzie ostatecznością.

Organizując natarcie na rejon zurbanizowany, należy dążyć do:

- rozstrzygnięcia walki na podejściach do rejonu;
- oskrzydlenia wspólnie z sąsiednimi dywizjami;
- wykonania uderzeń na tych kierunkach, które doprowadzą do izolacji nieprzyjaciela broniącego ważnych obiektów od ogólnego systemu obrony rejonu zurbanizowanego;
- włamania się z marszu w rejon zurbanizowany, opanowania obiektów /rubieży/, które decydują o trwałości obrony nieprzyjaciela.

Do podstawowych sposobów opanowania rejonów zurbanizowanych można zaliczyć:

- natarcie z marszu;
- natarcie z bezpośredniej styczności po uprzednim okrążeniu lub załamaniu się natarcia z marszu;
- zagrożenie okrążeniem z umożliwieniem nieprzyjacielowi wyjścia z zarysowującego się okrążenia i rozbicie go w dogodnym terenie;
- wyizolowanie bronionego obiektu z ogólnego systemu obrony rejonu zurbanizowanego poprzez blokowanie i zmuszanie obrońcy do kapitulacji.

Natarcie z marszu będzie polegało na zdecydowanym i szybkim działaniu w celu zaskoczenia obrońcy lub opanowania danego rejonu przed zorganizowaniem w nim obrony. Natarcie z marszu wiąże się z reguły z oskrzydleniem lub obejściem przez wojska działające poza rejonem zurbanizowanym.

W wypadku niepowodzenia natarcia z marszu nacierający będzie zmuszony do wznowienia natarcia z bezpośredniej styczności. Zadanie wojsk będzie polegać wówczas na przełamaniu obrony nieprzyjaciela, włamaniu się w głąb obrony i uchwyceniu takich obiektów, które będą decydować o jej trwałości. Powodzenie natarcia będzie zależało od silnego wsparcia ogniowego.

Zagrożenie okrążeniem z umożliwieniem nieprzyjacielowi wyjścia z okrążenia będzie możliwe, gdy nacierający uzyska powo-

dzenie przynajmniej na określonym kierunku. Polega na wyjściu na skrzydła i tyły przeciwnika w taki sposób, aby celowo pozostawić przeciwnikowi drogę umożliwiającą odejście z zajmowanego rejonu. Działanie takie może być korzystne, gdy zostanie przeprowadzone szybko i zdecydowanie. Przeciwnik, nie mogąc liczyć na pomoc z zewnątrz, prawdopodobnie wykorzysta pozostawioną mu drogę odwrotu i wycofa się, stawiając stosunkowo słaby opór. Szybkie działanie może zapobiec zniszczeniu obiektu lub ewakuacji zasobów danego obszaru. Ponadto nacierający poniesie mniejsze straty w ludziach i sprzęcie oraz skróci czas walki o obiekt

Blokowanie polega na zamknięciu niewielkimi siłami dogodnych kierunków wyjścia z rejonu blokowanego oraz rozmieszczeniu odwodów w rejonach dogodnych do zdecydowanego oddziaływania przeciwnika, dążącego do wyjścia z okrążenia. Będzie stosowane w przypadkach, gdy zdobywanie określonego obiektu nie będzie celowe lub angażowałoby zbyt duże siły przez dłuższy okres czasu. Może być także stosowane w celu zmuszenia przeciwnika do poddania się lub wyjścia z okrążonego miasta.

Treść zadań dywizji w natarciu w rejonie zurbanizowanym będzie zależeć przede wszystkim od:

- charakteru rejonu zurbanizowanego;
- siły nieprzyjaciela;
- stopnia przygotowania obrony;
- aktualnych możliwości dywizji;
- sposobu wykonania zadania.

Zadanie bliższe dywizji polega na: rozbiciu batalionów pierwszego rzutu brygady, opanowaniu /blokowaniu/ obiektów decydujących o trwałości obrony w pasie natarcia na głębokość 2-3 km i stworzeniu warunków do rozwinięcia natarcia w głąb rejonu zurbanizowanego.

Zadaniem dnia dywizji może być: rozbicie odwodu brygady i ocalałych sił w pasie natarcia na głębokość 4-8-10 km lub wspólnie z sąsiednią dywizją oskrzydlenie /zablokowanie/ sił w dużej aglomeracji miejskiej /dzielnicy/ lub jej opanowanie.

Przy wykorzystaniu do blokowania dywizji można obsadzić rubież 20-25 km.

6.4. Ugrupowanie wojsk

Ugrupowanie bojowe tworzy się odpowiednio do:

- zadań wojsk;
- właściwości rejonu zurbanizowanego;
- charakteru obrony nieprzyjaciela;
- przewidywanej formy manewru.

Powinno zapewnić stałe narastanie sił w toku natarcia. Podstawową zasadą jest pełne usamodzielnienie poszczególnych elementów ugrupowania bojowego. Realizuje się to przede wszystkim poprzez wzmacnianie ogólnowojskowych elementów zgrupowania bojowego wojskami inżynieryjnymi, chemicznymi, artylerią.

Głębokość ugrupowania będzie większa niż w innych warunkach. Za zwiększoną głębokością ugrupowania przemawia konieczność zdobywania kolejnych punktów oporu - organizowanych wokół miast, osiedli i wsi - które mogą być rozmieszczone w odległości 1-4 km jeden od drugiego, a na głębokości - 30-40 km. W pasie o szerokości 10 km może ich być około 35-45.

Szczególnie zjawisko zwiększenia głębokości ugrupowania bojowego wystąpi na szczeblu pułku. Pułk niejednokrotnie trzeba będzie ugrupować nie w jeden-dwa, ale w trzy rzuty. Nie jest wykluczone, że dywizja będzie zmuszona przyjmować trzyrzutowe ugrupowanie, ale należy sądzić, iż przy ugrupowaniu pułków w trzy rzuty dywizja będzie ugrupowana w dwa, a nawet jeden rzut.

Ze względu na mniejsze tempo natarcia i konieczność zapewnienia swobody manewru drugi /trzeci/ rzut dywizji powinien być rozmieszczony w takim miejscu i takim ugrupowaniu, aby zapewnić jego użycie całością lub częścią sił do uderzenia na skrzydło i tyły nieprzyjaciela oraz do osłony skrzydeł i zagrożonych kierunków, a także do spotęgowania uderzenia wojsk pierwszego rzutu lub działania jako oddział wydzielony.

Pierwszy rzut dywizji będą z reguły stanowić pułki zmechanizowane. Pułk czołgów będzie się najczęściej znajdował w drugim rzucie i wykorzystywany będzie do potęgowania uderzenia na dogodnych dla czołgów kierunkach. Należy tu pamiętać, że zagrożenie dla czołgów w rejonie zurbanizowanym jest o wiele większe niż w terenie otwartym, dlatego wystąpi konieczność przydzielenia pułkom czołgów piechoty. Bataliony czołgów pułków zmechanizowanych najczęściej będą rozdzielane kompaniami do batalionów piechoty. Kompania czołgów /tak bcz jak i pcz/ może być również wykorzystana jako odwód przeciwpancerny.

Grupy artylerii

W celu zapewnienia wysokiej samodzielnośoi pułkom pierwszego rzutu większość artylerii - posiadanej przez dowódcę dywizji- najlepiej rozdzielić do poszczególnych oddziałów /pododdziałów/. Tworzenie dużych grup artylerii jest niecelowe ze względu na trudnośoi w jej rozmieszczeniu i kierowaniu ogniem.W wypadku wzmocnienia dywizji dwoma dywizjonami artylerii dywizyjna grupa artylerii może się składać z organicznego dywizjonu artylerii rakietowej i jednego dywizjonu artylerii przydzielonej. Dywizyjną grupę artylerii z większą liczbą dywizjonów oraz pułkowe grupy artylerii celowo jest tworzyć tylko na okres przełamywania obrony przeciwnika na przednim skraju rejonu zurbanizowanego. Rozmieszcza się ją według ogólnych zasad.

Desant powietrzny

Powodzenie w natarciu w rejonie zurbanizowanym będzie zapewnione poprzez zdobywanie kluczowych obiektów i punktów terenowych lub ich izolację od ogólnego systemu obrony. W tym względzie dużą rolę może odegrać desant powietrzny. Może on być wykorzystany do opanowania węzłów dróg, mostów, zakładów przemysłowych rozmieszczonych wzdłuż głównych dróg, stacji kolejowych itp. Ponadto wysadzenie desantu na tyły broniącego się nieprzyjaciela w mieście może stworzyć pozory okrążenia, co spowoduje wycofanie się wojsk i tym samym umożliwi zdobycie miasta /obiektu/ mniejszym wysiłkiem. Działanie desantów powietrznych może być wykorzystane w szczególności przez oddziały wydzielone. W niektórych wypadkach desant może być użyty do zamknięcia lub wzbronienia podejścia odwodów.

Dla dywizji typowy będzie desant w sile wzmocnionego batalionu, który może samodzielnie i skutecznie bronić opanowanego obiektu przez 4-6 godzin. Należy się liczyć, że niejednokrotnie bardziej celowe będzie wysadzenie desantu w kilku rejonach w sile wzmocnionych kompanii piechoty ze względu na dużą liczbę obiektów i konieczność ich zdobywania w krótkim czasie. Można to będzie realizować poprzez zmniejszenie głębokości, na którą wysadzany będzie desant, a tym samym skrócenie czasu połączenia się z nim oddziałów wydzielonych czy też wojsk pierwszego rzutu.

Odwody przeciwpancerne

W rejonie zurbanizowanym nieprzyjaciel będzie wykonywał więk-

szą liczbę kontrataków i mniejszymi siłami ze względu na trudności ich rozwinięcia. Dlatego też podczas działań w rejonie zurbanizowanym organizuje się kilka odwodów przeciwpancernych w sile jedna-dwie baterie artylerii przeciwpancernej lub w składzie mieszanym /czołgi, artyleria przeciwpancerna/. Typowym zjawiskiem na szczeblu pułku będzie organizacja odwodów przeciwpancernych z pododdziałów czołgów. Odwody przeciwpancerne powinny być rozmieszczane w pobliżu pierwszorzutowych pułków celem szybkiego zajęcia rubieży ogniowej na przewidywanym kierunku kontrataku nieprzyjaciela.

Oddziały zaporowe

Działanie oddziałów zaporowych w natarciu w rejonie zurbanizowanym będzie miało odmienny charakter. Stawianie zapór na prawdopodobnych kierunkach wyjścia kontrataków nieprzyjaciela będzie często ograniczać się do niewielkich odcinków i w zwiększonej liczbie, co spowodowane zostanie koniecznością zabezpieczenia kilku kierunków. W dywizji zaistnieje potrzeba zorganizowania dwóch, trzech i więcej oddziałów zaporowych w składzie 1-2 drużyny saperów.

Oddział wydzielony

Zasady organizacji i działania oddziału wydzielonego nie będą zasadniczo inne niż zasady organizacji i działania w terenie otwartym. Ze względu na specyfikę rejonu zurbanizowanego należy jednak sądzić, że ilość sił oddziału wydzielonego będzie mniejsza. Dla dywizji typowym oddziałem wydzielonym będzie wzmocniony batalion. Zmniejszony skład pozwoli na bardziej energiczne, ruchliwe, mniej dostrzegalne oraz szybsze działanie, co może mieć decydujące znaczenie dla powodzenia walki oddziału wydzielonego. Bardziej precyzyjnie i wnikliwie niż w terenie otwartym należy przewidzieć wszelkiego rodzaju kalkulacje dotyczące wykonawstwa zadań, czasu i miejsca wysłania oddziału wydzielonego.

Możliwe zadania:

- wyjście na tyły nieprzyjaciela i zamknięcie pierścienia okrążenia lub stworzenie pozorów okrążenia;
- wyjście na określoną rubież i uniemożliwienie oddziaływania odwodów nieprzyjaciela na siły główne dywizji;
- uchwycenie i utrzymanie takich obiektów, jak: elektrow-

nie, gazownie, wodociągi, elektrociepłownie, urządzenia portowe i hydrotechniczne, lotniska, stacje kolejowe itp.

Lądowo-powietrzny zespół uderzeniowy

Ograniczona obserwacja, konieczność niszczenia pojedynczych opancerzonych lub przeciwpancernych środków ogniowych zmusi do szerszego, niż w warunkach normalnych, wykorzystania śmigłowców szturmowych w ścisłym powiązaniu z działaniem wojsk lądowych. Wysoko usamodzielnione pododdziały, wsparte ogniem śmigłowców szturmowych, będą miały większe możliwości prowadzenia natarcia w rejonie zurbanizowanym. W celu współdziałania śmigłowców szturmowych z wojskami lądowymi najbardziej celowe byłoby podporządkowanie pododdziałów śmigłowców dowódcom wojsk lądowych. Zestawienie takie będzie niczym innym jak lądowo-powietrznym zespołem uderzeniowym. W swoim składzie powinien zawierać: piechotę, czołgi, artylerię, saperów, chemików, śmigłowce szturmowe. Najbardziej typowy dla dywizji będzie następujący skład zespołu:

- batalion piechoty;
- kompania czołgów;
- bateria artylerii /artyleria przeciwpancerna/;
- klucz śmigłowców szturmowych;
- drużyny saperów, chemików.

Niewykluczona jest możliwość tworzenia lądowo-powietrznych zespołów uderzeniowych o większym składzie. Zależeć to będzie od możliwości dywizji w konkretnej sytuacji, jak również efektywności działania takiego zespołu w określonym rejonie.

Dywizjon rakiet taktyczny będzie działał z reguły w sposób scentralizowany na głównym kierunku natarcia. Stanowiska startowe zajmował on będzie z dala od powstałych ognisk walki, obiektów oskrzydlonych, jak i blokowanych.

Oddziały /grupy/ szturmowe

W drugiej wojnie światowej cechą charakterystyczną walk w rejonach zurbanizowanych było tworzenie odrębnych elementów ugrupowania bojowego, tj. oddziałów i grup szturmowych. Podyktowane to było małą przydatnością etatowych jednostek do prowadzenia walk w rejonach zurbanizowanych. Struktura organizacyjna wojsk była dostosowana do działań w warunkach polowych, przede wszystkim w tyralierze, która nie miała racji bytu w walkach na

obszarze zurbanizowanym. Powstała konieczność wydzielania grup bojowych, działających na zasadzie "klina", zdolnych do samodzielnego zdobywania silnie umocnionych punktów oporu. W tych warunkach na szczeblu dywizji i pułku organizowano oddziały szturmowe przeznaczone do zdobywania dużych obiektów, a na szczeblu batalionu - grupy szturmowe, mające za zadanie zdobycie mniejszych ufortyfikowanych budynków lub gniazd oporu.

We współczesnych warunkach sposoby i charakter walki w rejonach zurbanizowanych będą nadal specyficzne. Powstaną samodzielne ogniska walki i okaże się konieczne zdobywanie umocnionych obiektów miejskich, węzłów i punktów oporu. W tych warunkach nadal będą stosowane te formy walki, które zdawały egzamin w ubiegłej wojnie.

W walkach w rejonach zurbanizowanych pododdziały muszą być zdolne do wykonywania różnorakich zadań, a w szczególności:

- obezwładnienia i niszczenia czołgów, gniazd oporu;
- torowania przejść piechocie, usuwania zapór;
- rozminowania i wysadzania wszelkiego rodzaju przejść podziemnych;
- burzenia i wypalania bronionych budynków oraz wykonywania w nich wyłomów.

Do wykonania wyżej przedstawionych zadań potrzebne będą pododdziały piechoty,czołgów,artylerii, saperów, chemików, miotaczy ognia zorganizowane w jedną grupę /oddział/.

Ze względu na charakter działania, różnorodność wykonywanych zadań, siły i skład należy przyjąć następujące nazewnictwo:

- <u>oddział szturmowy</u> - to element ugrupowania bojowego przygotowany do samodzielnego - pod względem siły ognia - działania, zawierający w swoim składzie grupy szturmowe;
- <u>grupa szturmowa</u> - to element ugrupowania bojowego przygotowany do działania w konkretnych warunkach zabudowy rejonu zurbanizowanego lub specyficznego obiektu.

Najczęściej grupa szturmowa będzie wchodziła w skład oddziału szturmowego.

<u>Oddział szturmowy</u> należy tworzyć na bazie batalionu lub kompanii piechoty, przydzielając dodatkowo pododdziały czołgów, artylerii, przeciwpancernych pocisków kierowanych, miotaczy ognia, saperów - ze środkami minerskimi i materiałem wybuchowym, chemików - ze środkami dymotwórczymi. Dysponując dużą si-

łą ognia oddział szturmowy będzie zdolny do samodzielnego prowadzenia walki na kierunkach zapewniających nacierającej dywizji powodzenie. Skład oddziału szturmowego zorganizowanego na bazie kompanii piechoty może być następujący:

- kompania piechoty;
- pluton czołgów;
- bateria artylerii;
- pluton przeciwpancerny;
- do plutonu saperów;
- drużyna miotaczy ognia;
- drużyna chemików.

Oddział szturmowy organizowany na bazie batalionu piechoty otrzymałby odpowiednio większe wzmocnienie, przy czym istotny - dla przydzielającego wzmocnienie - byłby fakt uzbrojenia pododdziału piechoty w bojowe wozy piechoty.

Skład grupy szturmowej zależeć będzie każdorazowo od zadania, charakteru obrony nieprzyjaciela, charakteru zabudowy i możliwości manewru.

W grupie szturmowej mogą okazać się niezbędni płetwonurkowie, strzelcy wyborowi i inni specjaliści od urządzeń miejskich. Skład i wyposażenie grupy szturmowej zależeć będzie od inwencji i pomysłowości organizatora działań, a także od liczby specjalistów i posiadanego sprzętu.

W czasie natarcia w rejonie zurbanizowanym wystąpi konieczność częstszego niż w innych warunkach organizowania takich elementów ugrupowania, jak: oddziały przeciwpożarowe, torujące, grupy umacniania zdobytych obiektów itp.

6.5. Organizacja natarcia

Wypracowanie decyzji

Wypracowując decyzję, dowódca i sztab dywizji stosować będą powszechnie znane metody i kolejność pracy. Różnice wystąpią w treści pracy. Spowodowane będą one cechami charakterystycznymi dla rejonów zurbanizowanych, charakterem obrony przeciwnika, a także specyfiką prowadzenia natarcia. Ponadto treść pracy zależeć będzie od tego, czy dywizja prowadzi natarcie bezpośrednio w rejonie zurbanizowanym, czy też bierze udział w jego oskrzydlaniu lub blokowaniu. Nie bez znaczenia dla treści pra-

oy będzie także ilość czasu przeznaczonego na wypracowanie decyzji.

W toku analizy zadania dowódca dywizji powinien zrozumieć zadanie dywizji, wpływ działania dywizji na pomyślne wykonanie zadania przez armię, związek zadania dywizji z zadaniami sąsiadów.

Wnioski z analizy zadania powinny przede wszystkim dotyczyć:

- roli i miejsca dywizji w ugrupowaniu operacyjnym armii;
- ugrupowania dywizji w czasie walki na podejściach i w rejonie zurbanizowanym;
- sposobu użycia broni jądrowej;
- kierunku wykonania głównego uderzenia /jeżeli nie został podany przez przełożonego/.

Podczas oceny sytuacji należy dodatkowo rozpatrzyć:

a/ w ocenie nieprzyjaciela:
- obiekty, na których utrzymaniu nieprzyjaciel skupia główny wysiłek;
- możliwość wykorzystania zabudowy do organizacji obrony i prowadzenia ognia;
- charakter przeszkód, barykad, zawał i ich osłonę;
- możliwość wykorzystania urządzeń podziemnych;
- charakter zabudowy;

b/ w ocenie sił własnych:
- stopień przygotowania wojsk do walki w rejonach zurbanizowanych /doświadczenia bojowe/;
- potrzeby organizacji określonych elementów ugrupowania bojowego;
- możliwość przygotowania i wykorzystania sprzętu przeciwpożarowego, drabin, lin, ubrań ochronnych i innych środków przydatnych do walki w budynkach i gruzowiskach;
- sposób wykorzystania etatowych i przydzielonych środków ogniowych;

c/ w ocenie sąsiadów:
- możliwość współdziałania;
- możliwość wykorzystania pasów natarcia sąsiednich dywizji do manewru wojskami;
- osłonę luk i skrzydeł;
- możliwość wykorzystania urządzeń podziemnych do wyjścia na tyły nieprzyjaciela we własnym pasie natarcia.

Szefowie rodzajów wojsk i służb, przedstawiając swoje meldunki /referaty/ dowódcy dywizji, oprócz zagadnień rozpatrywanych w warunkach normalnych, szczególnie powinni zwrócić uwagę na zagadnienia specyficzne dla rejonu zurbanizowanego. Są nimi:

- celowość użycia broni jądrowej;
- możliwość powstawania zawał, zapór, pożarów i sposobu ich pokonania;
- wpływ rejonu zurbanizowanego na organizację łączności i dowodzenia;
- wykorzystanie miejscowych zasobów do zaopatrywania wojsk własnych.

Tak jak i w innych warunkach dowódca dywizji będzie dążył do przeprowadzenia rekonesansu. W związku z ograniczoną widocznością rekonesans będzie prowadzony z kilku punktów pracy, umożliwiających wgląd w głąb rejonu zurbanizowanego. Bardzo przydatne do przeprowadzenia rekonesansu będą śmigłowce, które umożliwią lepszą obserwację oraz skrócą czas jego trwania. Zagadnienia rozpatrywane w toku rekonesansu będą dotyczyć przede wszystkim przebiegu przedniego skraju, rozbudowy czołowych punktów oporu, możliwości podejścia, sposobu prowadzenia ognia i wykorzystania środków ogniowych. Ze względu na ograniczoną widoczność nie będzie możliwe rozpatrywanie zagadnień związanych z walką w głębi.

Występujące w rejonie zurbanizowanym podobne zewnętrznie budowle i urządzenia /bloki mieszkalne, budynki, kominy fabryczne itp./ oraz ograniczona widoczność utrudnią orientację w terenie. Dlatego dążyć należy do przeprowadzenia rekonesansu szczególnie na niższych szczeblach /od batalionu w dół/.

Organizacja współdziałania na czas natarcia w rejonie zurbanizowanym ma charakter szczegółowy. Charakterystyczne właściwości rejonu zurbanizowanego i tworzenie się skomplikowanych sytuacji w toku walki wymagają bardzo dokładnego zgrania wysiłków poszczególnych elementów ugrupowania bojowego. Na szczeblu dywizji współdziałanie organizuje się według okresów walki, w batalionach /innych grupach, oddziałach/ - według obiektów, bardzo szczegółowo i w terenie /potwierdza się tu konieczność prowadzenia rekonesansu na szczeblu plutonu, kompanii, batalionu/.

Organizując współdziałanie,dowódca dywizji i sztab powinni zwrócić szczególną uwagę na:

- jednolitą numerację dozorów i obiektów do opanowania;
- kolejność i sposób opanowania obiektów w określonym czasie;
- sposób działania wojsk atakujących bezpośrednio obiekt z wojskami oskrzydlającymi, obchodzącymi i uderzającymi na tyły nieprzyjaciela;
- sposób wykorzystania urządzeń podziemnych.

Przy organizacji współdziałania pomiędzy oddziałami /pododdziałami/ wyznaczonymi do wykonania uderzenia w skrzydło i tyły nieprzyjaciela a oddziałami /pododdziałami/ nacierającymi od czoła głównym problemem jest uzgodnienie wykonania ataku z zaskoczenia i jednocześnie jak największą ilością sił. Dlatego oddziałom /pododdziałom/ wychodzącym na skrzydło i tyły nieprzyjaciela ustala się czas wyjścia z rejonów wyjściowych do działania, drogi, rubież i czas ataku, sygnały rozpoznania i kierowania ogniem.

Bardzo istotne znaczenie będzie mieć organizacja współdziałania z lotnictwem. Konieczność wykonywania uderzeń lotnictwa na obiekty położone w pobliżu linii styczności wojsk będzie wymagała precyzyjnego planowania i realizacji. Zadania wykonywane przez lotnictwo winny być planowane w takim miejscu i czasie, aby skutki uderzeń z powietrza w pełni mogły być wykorzystane przez wojska lądowe. Wiąże się to z bardzo dokładnym wskazaniem obiektu ataku, ustaleniem odpowiednich sygnałów współdziałania i oznakowaniem wojsk własnych.

Podobnie będzie z organizacją współdziałania z wojskami rakietowymi. Konieczność uprzedzenia nieprzyjaciela w obsadzeniu obiektów zmuszać będzie wojska do wejścia w rejony uderzeń bronią jądrową lub neutronową w stosunkowo krótkim czasie od chwili wykonania uderzenia. Będzie to mieć wpływ na moc, miejsce i czas wykonania uderzeń.

Organizując współdziałanie należy być przygotowanym na to, że w toku walki rozwój sytuacji może przyjąć obrót nieprzewidywany. Współdziałanie musi być więc ciągle odtwarzane,a niejednokrotnie organizowane od nowa.

6.6. Dowodzenie

Pracę dowódcy i sztabu dywizji cechują następujące właściwości:

- utrudnione dowodzenie poprzez radiowe środki łączności;
- konieczność organizowania dodatkowych punktów dowódczo-obserwacyjnych;
- konieczność wydzielania ze sztabu grup oficerów do kierowania wojskami na pomocniczych kierunkach uderzeń;
- wzrost zakresu prac sztabu o charakterze pomocniczym;
- konieczność organizowania dodatkowych elementów ugrupowania bojowego w toku walki.

Dowodzenie poprzez radiowe środki łączności będzie utrudnione dlatego, że zasięg radiostacji będzie znacznie mniejszy niż w terenie nie zabudowanym. Spowoduje to konieczność reorganizacji istniejącego systemu łączności; zajdzie również konieczność dowodzenia przez styczność osobistą /oficerów sztabu dywizji/ z podwładnymi i znacznego przybliżenia punktów dowódczo-obserwacyjnych do rubieży styczności wojsk.

Konieczność organizowania dodatkowych /w większej liczbie/ punktów dowódczo-obserwacyjnych podyktowana będzie tworzeniem się oddzielnych ognisk walki oraz działaniem wojsk na kierunkach, a także koniecznością kierowania osobiście przez dowódcę dywizji /jego zastępcę do spraw liniowych/ walką w decydujących okresach natarcia.

O konieczności wydzielenia ze sztabu grup oficerów do kierowania wojskami na pomocniczych kierunkach uderzenia decyduje ograniczony zasięg środków łączności realizowanej w okresach tworzenia się skomplikowanych sytuacji wymagających oddziaływania siłami i środkami dywizji.

Zwiększony zakres prac sztabu o charakterze pomocniczym podyktowany zostanie przede wszystkim:

- szczegółowymi /ciągle uaktualnianymi/ kalkulacjami czasowo-przestrzennymi przegrupowań poszczególnych elementów ugrupowania bojowego;
- ciągłym zbieraniem i analizowaniem danych o warunkach terenowych w głębi rejonu zurbanizowanego, zmianach zachodzących po uderzeniach jądrowych;
- koniecznością wykonywania dodatkowej dokumentacji pomoc-

ozej związanej z wariantowaniem ruchu pododdziałów /oddziałów/ w newralgicznych punktach rejonu zurbanizowanego itp.;

- zwiększoną częstotliwością wyjazdów oficerów sztabu do podległych wojsk.

Konieczność organizowania dodatkowych elementów ugrupowania bojowego dywizji w toku walki podyktowana będzie zmianą warunków, w jakich natarcie będzie prowadzone. Powstanie pożarów, szczególnie po uderzeniach jądrowych, zmusi do organizacji oddziałów przeciwpożarowych; różnego rodzaju zapory, zawały, barykady spowodują tworzenie oddziałów torujących itp.

6.7. Zabezpieczenie natarcia

Dowódca i sztab dywizji, organizując zabezpieczenie działań bojowych, staną przed koniecznością rozwiązania szeregu problemów specyficznych, nie występujących w czasie natarcia w innym terenie.

Rozpoznanie

Czynnikami, które stale wpływają na sposób działania organów rozpoznawczych w rejonie zurbanizowanym, są:

- upór i zaciętość obrony nieprzyjaciela przy znacznym nasyceniu przedniego skraju obrony środkami ogniowymi, szczególnie przeciwpancernymi;

- szerokie wykorzystanie przez nieprzyjaciela rozbudowy inżynieryjnej terenu i jego zabudowy;

- ograniczony zasięg obserwacji tak czołowych punktów oporu, jak i w głębi ugrupowania bojowego nieprzyjaciela;

- ograniczone możliwości działania większymi elementami rozpoznawczymi.

W celu uzyskania danych o nieprzyjacielu rozpoznanie planuje się według następujących okresów natarcia:

- na podejście do rejonu zurbanizowanego;

- na czas walki w rejonie zurbanizowanym /w tym szczególną uwagę należy poświęcić organizacji i prowadzeniu rozpoznania w mieście, które znajduje się w pasie natarcia/.

Głównym zadaniem rozpoznania w rejonie zurbanizowanym jest:

- dokładne określenie w terenie przebiegu przedniego skraju obrony;

- rozpoznanie systemu i charakteru obrony nieprzyjaciela na całej głębokości zadania dywizji;

- wykrycie słabych punktów w systemie obrony nieprzyjaciela;

- wykrycie najlepiej umocnionych punktów oporu, określenie ich systemu ognia i dogodnych podejść;

- wykrycie rejonów rozmieszczenia odwodów, ich składu bojowego i prawdopodobnych kierunków kontrataków;

- wykrycie rozmieszczenia składów i urządzeń tyłowych;

- wykrycie stanowisk ogniowych artylerii i śledzenie ich przegrupowania;

- wykrycie stanowisk dowodzenia i węzłów łączności;

- rozpoznanie możliwości wykorzystania do działań urządzeń podziemnych.

Zadania rozpoznania wykonywane będą przez pododdziały rozpoznawcze i wydzielone elementy z innych rodzajów wojsk i służb; siły i środki rozpoznania specjalnego, powietrznego, radiowego, radioelektronicznego, artyleryjskiego, inżynieryjnego oraz wojsk chemicznych.

Zasadniczymi sposobami rozpoznania i zdobywania danych o nieprzyjacielu przez pododdziały liniowe i rozpoznawcze są: obserwacje, podsłuch, zasadzki, wypady oraz rozpoznanie walką.

Obrona przed bronią masowego rażenia

Zasady obrony przed bronią masowego rażenia podczas walk w rejonie zurbanizowanym są analogiczne do obowiązujących podczas natarcia w warunkach normalnych, niemniej jednak sposób ich praktycznej realizacji musi uwzględniać charakterystyczne właściwości działania poszczególnych rodzajów wojsk i użycia posiadanych środków. Specyfikę tę tworzą następujące problemy:

- Obowiązująca w OPBMR zasada rozśrodkowania wojsk jest wyjątkowo trudna do pogodzenia z uzyskaniem koniecznej przewagi, której z kolei nie można uzyskać bez odpowiedniej koncentracji sił w określonym miejscu i czasie. W czasie walk na podejściach rozśrodkowanie wojsk jest realizowane bez większych trudności, natomiast w trakcie walki w rejonie zurbanizowanym złotym środkiem wydaje się być odpowiednio głębokie ugrupowanie bojowe. Ponadto istnieje możliwość tworzenia nie jednego, lecz kilku odwodów rozmieszczonych w oddzielnych rejonach na kierunkach prawdopodobnego użycia.

- Inżynieryjną rozbudowę rejonów w zakresie obrony przed

bronią masowego rażenia prowadzi się przede wszystkim w okresie organizacji walki na podejściach. W czasie walki w rejonie zurbanizowanym należy w szerokim stopniu wykorzystać gotowe ukrycia, którymi są przede wszystkim różnego rodzaju pomieszczenia i urządzenia podziemne. Odpowiednie wyposażenie tych pomieszczeń w urządzenia filtrowentylacyjne - przygotowane w krótkim okresie czasu oraz małym nakładem sił - pozwoli na skuteczne zabezpieczenie stanów osobowych, sprzętu bojowego oraz środków materiałowych przed niszczycielskim działaniem broni jądrowej.

- Główne zadania rozpoznania realizują wojska chemiczne oraz służba zdrowia, w miarę swych możliwości prowadzą je stale również wszystkie pododdziały rodzajów wojsk i służb. W zasadzie wszystkim elementom ugrupowania bojowego przydziela się pododdziały rozpoznania skażeń, w których organizowane są patrole lub posterunki rozpoznania skażeń.

- Prognozowania skutków uderzeń bronią masowego rażenia dokonują sztaby według obowiązujących zasad. Uwzględniają jednak wpływ warunków miejskich na czynniki rażenia broni jądrowej. Dotyczy to szczególnie problemu długiego czasu zastoju skażonego powietrza w zabudowaniach oraz rozprzestrzeniania się go w pomieszczeniach podziemnych.

- Konieczność działania wojsk w szykach pieszych lub trudności w wykorzystaniu sprzętu bojowego pozbawi piechotę możliwości wykorzystania urządzeń filtrowentylacyjnych zamontowanych w transporterach opancerzonych.

- Grupy ewakuacyjno-ratunkowe biorące udział w likwidacji skutków uderzeń jądrowych powinny być wyposażone w taki sprzęt, który będzie pomocny przede wszystkim podczas wydobywania rannych z gruzowisk. Poważnych trudności w prowadzeniu akcji ratowniczej przysporzą trudne warunki ruchu oraz rozprzestrzeniające się pożary.

Obrona przeciwlotnicza

Główny wysiłek obrony przeciwlotniczej skupia się na osłonie oddziałów będących na głównym kierunku natarcia, a zwłaszcza artylerii dyspozycyjnej i odwodów. Środki przeciwlotnicze typu S-2 i broń maszynową z zasady rozmieszcza się na dachach budynków i ulicach, wzdłuż których prowadzone jest natarcie. Stanowiska ogniowe artylerii przeciwlotniczej rozmieszcza się na większych placach, parkach, ogrodach, skwerach itp.

Inżynieryjne zabezpieczenie natarcia

Do najbardziej typowych zadań inżynieryjnego zabezpieczenia natarcia w rejonie zurbanizowanym należą:

- rozpoznanie inżynieryjne terenu i nieprzyjaciela /określenie sposobu i stopnia umocnienia oraz przygotowania rejonu zurbanizowanego do obrony/;

- tworzenie przejść w zaporach inżynieryjnych, barykadach, zawałach i zwałach;

- przygotowanie i utrzymanie dróg /odtworzenie i utrzymanie przejezdności na wyznaczonych ciągach ulic, wykonanie przejść przez budynki dla manewru na sąsiednie ulice/;

- zabezpieczenie opanowania umocnionych punktów oporu;

- zabezpieczenie odparcia kontrataków oraz skrzydeł i styków;

- przystosowanie ważniejszych obiektów do wykorzystania na potrzeby własnych wojsk;

- przygotowanie i utrzymanie źródeł zaopatrywania wojsk w wodę;

- udział w pracach awaryjno-ratunkowych obiektów.

Zadania te realizowane będą wszystkimi rodzajami wojsk i służb. Wojska inżynieryjne powinny wykonywać tylko te zadania, które są najbardziej skomplikowane oraz wymagają specjalnych umiejętności i przygotowania bądź użycia odpowiedniego sprzętu, znajdującego się tylko w wyposażeniu wojsk inżynieryjnych, jak np.: spycharki, koparki, sprężarki, SMT, BLG, sprzęt przeprawowy /PTS, GSP i parki pontonowe/ oraz sprzęt do zmechanizowanej obróbki drewna.

Do realizacji wyżej wymienionych zadań należy organizować:

- przynajmniej po jednym oddziale forsującym na każdy batalion, szczególnie gdy pułk będzie działał jako oddział wydzielony dywizji w celu opanowania ważnych dla trwałości obrony obiektów /rejonu/;

- po 1-2 grupy rozpoznawczo-torujące na każdą kompanię piechoty;

- saperskie grupy torujące - po jednej na kompanię czołgów /pułk czołgów/;

- specjalnie wydzielone drużyny saperów do działania w składzie grup szturmowych;

- dla utrzymania dróg, biorąc pod uwagę wąski front pracy, jak również duże potrzeby - najbardziej celowo będzie tworzyć pododdziały w sile wzmocnionego plutonu inżynieryjno-drogowego.

Zabezpieczenie tyłowe

W czasie organizacji i prowadzenia natarcia w rejonie zurbanizowanym szczególną uwagę należy zwrócić na rozmieszczenie poszczególnych elementów i urządzeń tyłowych oraz utrzymanie dróg dowozu i ewakuacji. Rozmieszczenie tyłów będzie skomplikowane w związku ze stosunkowo większym zagęszczeniem pasa natarcia i innymi elementami ugrupowania bojowego, co utrudni manewr środkami dowozu i ewakuacji; wybór rejonów rozmieszczenia będzie miał więc duże znaczenie. Tworzenie się oddzielnych i licznych ognisk walki, a także zwiększone zużycie środków materiałowych utrudnią zaopatrywanie walczących wojsk.

W celu ułatwienia zaopatrywania wojsk w toku natarcia należy:

- do poszczególnych elementów ugrupowania bojowego przydzielać czołówki materiałowe /szczególnie z amunicją/;
- amunicję przed dostarczeniem do walczących wojsk załadować w taśmy i magazynki;
- rozkonserwować /przygotować do strzelania/ szczególnie amunicję czołgową.

Realizować to można poprzez:

- wcześniejsze przygotowanie amunicji w rejonie wyjściowym do natarcia;
- wydzielenie sił do przygotowania amunicji z drugiego rzutu /odwodów/ w toku natarcia.

Długotrwałość i uporczywość walki spowoduje większe straty niż w warunkach normalnych, co stworzy dodatkowe problemy ewakuacji i remontu sprzętu oraz ewakuacji porażonych.

W natarciu w rejonie zurbanizowanym bardzo dużą rolę odegra transport powietrzny, który jest niezależny od technicznej sprawności dróg, a także zasadniczo skraca czas dowozu i ewakuacji.

Ze względu na możliwość wykonywania uderzeń nieprzyjaciela na skrzydła i tyły ugrupowania bojowego dywizji wystąpi konieczność zwrócenia bacznej uwagi na ochronę elementów i urządzeń tyłowych.

6.8. Prowadzenie natarcia

Myślą przewodnią natarcia w rejonie zurbanizowanym powinno być dążenie do rozcięcia obrony nieprzyjaciela na kilka części i stworzenie odizolowanych ognisk walki poprzez wyjście na skrzydła i tyły lub opanowanie z zaskoczenia obiektów decydujących o trwałości obrony.

Podstawową zasadą działań zaczepnych prowadzonych w rejonie zurbanizowanym jest oskrzydlenie i izolowanie od ogólnego systemu obrony obiektów decydujących o jej trwałości w celu zmuszenia nieprzyjaciela do wycofania się, niedopuszczenia do obsadzenia ważnych obiektów przez wycofujące się lub podchodzące z głębi jego wojska.

Podstawowym sposobem natarcia na rejon zurbanizowany jest natarcie z marszu w połączeniu z działaniem oddziału wydzielonego /oddziałów wydzielonych/ i desantu powietrznego. Desant należy wysadzać na takie obiekty i w takim czasie, ażeby jego działanie oraz działanie oddziału wydzielonego zapewniało powodzenie natarcia, szczególnie w początkowej fazie.

Oddziały /pododdziały/ piechoty i czołgów oraz inne rodzaje wojsk powinny być tak przygotowane do prowadzenia natarcia, aby mogły w wyniku wytworzenia się skomplikowanych sytuacji tworzyć ściśle zgrane elementy bojowe dywizji, zdolne do prowadzenia działań samodzielnie. Przebieg walk w rejonach zurbanizowanych będzie miał charakter dynamiczny. Dlatego w toku natarcia należy realizować znaczną ilość przedsięwzięć planistycznych i organizacyjnych.

Nacierające wojska po rozbiciu /przełamaniu/ wojsk broniących czołowych punktów oporu /rejony obrony batalionów pierwszego rzutu/ powinny szybko i zdecydowanie rozwijać natarcie w głąb rejonu zurbanizowanego i z marszu opanować /blokować, oskrzydlać, wychodzić na tyły/ obiekty decydujące o trwałości obrony, a jednocześnie stwarzać warunki do dalszego działania i oczyszczania opanowanego terenu z sił nieprzyjaciela.

Działania w rejonie zurbanizowanym należy prowadzić bez przerwy w dzień i w nocy. Pozwoli to na niedopuszczenie do stabilizacji linii frontu, a tym samym uniemożliwi nieprzyjacielowi zorganizowanie zawczasu przygotowanej obrony. Ponadto wpłynie dodatnio na tworzenie się luk w ugrupowaniu nieprzyja-

ciela, otwartych skrzydeł, co umożliwi działanie oddziałów wydzielonych, wykonanie uderzeń na skrzydła oraz wyjście na tyły broniących się wojsk. Z drugiej strony konieczność prowadzenia natarcia w nocy stworzy wiele dodatkowych problemów przygotowania ludzi i sprzętu bojowego. Między innymi należy utrzymać w ciągłej sprawności i w odpowiedniej liczbie urządzenia noktowizyjne zapewniające możliwości prowadzenia obserwacji i skutecznego ognia w nocy, jak również inne środki /amunicję/oświetlające /oślepiające/.

Utrzymanie wysokiego tempa natarcia, działanie w dzień i w nocy powodować będą oderwanie się części elementów ugrupowania bojowego od sił głównych i prowadzenie walki w odosobnieniu. Nie należy wówczas rezygnować z dalszego rozwijania natarcia, a wręcz odwrotnie, dążyć do potęgowania działania w tym kierunku, wykorzystania zaskoczenia i powodzenia tych sił, które walczą w przodzie. Końcową fazą działania sił w oderwaniu powinno być opanowanie ważnego obiektu, zorganizowanie obrony okrężnej i utrzymanie go do czasu podejścia kolejnych sił dywizji.

Charakter rejonów zurbanizowanych stwarza bardzo duże możliwości w stosowaniu różnego rodzaju forteli wojennych i wprowadzaniu nieprzyjaciela w błąd. Do tego celu przydatne są wszelkie urządzenia podziemne, linie kolejowe, urządzenia portowe, środki komunikacji itp.

Najtrudniejszymi obiektami do opanowania w rejonie zurbanizowanym są miasta. Specyfika natarcia w miastach jest bardzo zbliżona do natarcia w rejonie zurbanizowanym.

Ponieważ istnieje możliwość użycia broni jądrowej i neutronowej na ważniejsze obiekty rejonu zurbanizowanego, należy pamiętać, że w czasie natarcia, po opanowaniu określonego obiektu, do jego utrzymania należy pozostawić minimalną ilość wojsk, a pozostałą część jak najszybciej wyprowadzić poza obiekt. Umożliwi to uchronienie wojsk przed rażeniem. Natomiast rozmieszczenie wojsk poza obiektem zawsze umożliwi - w razie konieczności - użycie ich jako wsparcia /wzmocnienia/ wojsk utrzymujących obiekt.

W toku natarcia duże znaczenie ma odpowiednio realizowane współdziałanie z lotnictwem wsparcia. Użycie lotnictwa szczególnie dodatnio wpłynie na działanie wojsk lądowych w czasie:

- przełamywania przedniego skraju obrony;
- uprzedzenia nieprzyjaciela w obsadzaniu obiektów decydujących o trwałości obrony;
- walki z odwodami nieprzyjaciela;
- walki desantów powietrznych o utrzymanie /opanowanie/określonego obiektu;
- działania oddziału wydzielonego.

Specyfiką wspólnego działania wojsk lądowych i lotnictwa będzie tu konieczność obezwładniania /niszczenia/ punktów oporu /urządzeń, budowli/ w bliskiej odległości od wojsk własnych, co wymagać będzie od lotnictwa daleko idącej precyzji w wykonaniu zadań ogniowych, a od wojsk lądowych - dokładnego określania rubieży styczności i wskazania obiektu do niszczenia /obezwładnienia/.

7. Natarcie wzdłuż wybrzeża morskiego

7.1. Cechy szczególne natarcia wzdłuż wybrzeża morskiego

W każdym wypadku warunki natarcia na kierunkach nadmorskich będą zależały od charakteru obrony nieprzyjaciela. Zazwyczaj obrona nieprzyjaciela na wybrzeżu morskim będzie organizowana tak dla odparcia natarcia prowadzonego wzdłuż wybrzeża morskiego, jak przeciwdziałania wtargnięciu od strony morza. Główny wysiłek będzie skupiony na utrzymaniu najbardziej dostępnych kierunków, baz wojenno-morskich, portów i odcinków wybrzeża dostępnych do wysadzenia morskich desantów[x/]. Dlatego dowództwo NATO uważa, że na wybrzeżu morskim w warunkach używania broni masowego rażenia najbardziej celowa jest organizacja obrony ruchowej. Silne odwody nieprzyjaciela będą rozmieszczane w kilku rejonach z przeznaczeniem wykorzystania ich przeciwko wojskom nacierającym wzdłuż wybrzeża, jak również przeciwko desantom morskim i powietrznym. Liczyć się należy również z systemami zapór w wodzie i na brzegu. Ponadto na wszystkich kierunkach Europejskiego Teatru Działań Wojennych znajdują się umocnione rejony i pozycje - przeważnie na podejściach do obiektów o operacyjnym i strategicznym znaczeniu - które, choć zbudowane dawniej, zachowały swoje właściwości obronne i niewątpliwie będą wykorzystywane.

---

x/ Patrz: załącznik nr 7.

Działania obronne wojsk na wybrzeżu zawsze wspierane będą okrętami wojennymi i lotnictwem taktycznym. Stosowane będą desanty morskie i powietrzne do uderzeń na tyły nacierających wojsk oraz działania okrętów wojennych w celu dostaw wzmocnienia lub ewakuacji zagrożonych okrążeniem wojsk własnych.

Natarcie dywizji zmechanizowanej wzdłuż wybrzeża morskiego organizuje się i prowadzi w myśl zasad ogólnych, uwzględniając cechy charakterystyczne danego wybrzeża, możliwą pomoc ze strony związków taktycznych /okrętów/ marynarki wojennej, a także ogólną sytuację na morzu. Rolę dywizji /DZ, DPanc/ w operacji zaczepnej armii określa jej miejsce w odniesieniu do kierunku głównego uderzenia armii. Jeżeli armia główne uderzenie wykonuje wzdłuż wybrzeża morskiego, to główne zadania realizuje DZ /DPanc/, która - nacierając w zgrupowaniu uderzeniowym armii - odgrywa pierwszoplanową rolę w osiągnięciu celu operacji. Jeżeli DZ/DPanc/naciera na pomocniczym kierunku armii, to jej rola tkwi w zabezpieczeniu skrzydła zgrupowania uderzeniowego od strony morza. Podczas realizacji tego zadania DZ/DPanc/ ściśle współdziała z siłami marynarki wojennej. W obydwu wypadkach dywizja odgrywa zasadniczą rolę.

Szerokość pasa natarcia dywizji wzdłuż wybrzeża morskiego winna zapewnić: swobodę manewru oddziałami podczas natarcia, wybór jednego-dwóch dogodnych kierunków uderzenia oraz dostateczną sieć komunikacji lądowej. Wymagania te spełnione będą przy szerokości pasa równej 15-20 km na kierunku głównego uderzenia i do 30 km w wypadku prowadzenia natarcia w trudno dostępnych rejonach wybrzeża. Ze względu na charakter obrony nieprzyjaciela i charakter wybrzeża nie należy wykluczać zadań trzystopniowych. W zależności od sytuacji treść zadań dywizji może być następująca:

- zadanie bliższe - przełamanie obrony, rozbicie sił i środków brygad pierwszego rzutu dywizji nieprzyjaciela, opanowanie rubieży, węzłów dróg i ważnych obiektów oraz stworzenie dogodnych warunków do wprowadzenia do walki nowych sił i rozwinięcia natarcia;

- zadanie następne - rozbicie odwodów dywizji rozmieszczonych w głębi obrony nieprzyjaciela, opanowanie - we współdziałaniu z desantami powietrznymi i siłami marynarki wojennej -

ważnych obiektów na wybrzeżu /od panowania których zależy dalsze prowadzenie działań bojowych/;

- zadanie dnia - odcięcie nieprzyjaciela od morza we współdziałaniu z siłami marynarki wojennej i desantami powietrznymi lub okrążenie i likwidacja wojsk nieprzyjaciela, opanowanie ważnych obiektów na wybrzeżu /portów, przepraw, baz zaopatrzenia i in./, a także ważnych rejonów /oddzielnych wysp lub grupy wysp/ w przybrzeżnym akwenie morza.

Głębokość zadania dnia dla dywizji nacierającej w składzie zgrupowania uderzeniowego może sięgać 30-50 km w sprzyjającej sytuacji na lądzie i morzu. W warunkach skomplikowanych nie powinna przekraczać 30km. Dywizja może być dodatkowo wzmocniona batalionem desantowym i - w niektórych wypadkach - pułkiem pontonowo-mostowym. Natarcie dywizji może wspierać ogniem artyleria okrętowa, klasyczna i rakietowa oraz artyleria nadbrzeżna. Ogień tych środków /związków taktycznych okrętów, pojedynczych okrętów i artylerii nadbrzeżnej/ może służyć do niszczenia środków napadu jądrowego nieprzyjaciela, jego artylerii dalekonośnej, odwodów taktycznych i operacyjnych, stanowisk dowodzenia i innych ważnych celów nieosiągalnych dla lądowych środków rażenia. Ponadto marynarka wojenna może udaremniać ewakuację wojsk morzem, niszczyć transporty morskie z uzupełnieniem i zaopatrzeniem dla wojsk nieprzyjaciela broniących się na wybrzeżu.

Z okrętów wydzielonych do wsparcia natarcia tworzy się zespoły wsparcia ogniowego. Skład ich uzależniony jest od otrzymanego zadania, sytuacji na morzu, posiadanych sił i warunków bazowania. Związki taktyczne okrętów mogą również wysadzać desanty morskie. W każdej sytuacji na morzu marynarka wojenna obowiązana jest nie dopuścić do wysadzenia desantu morskiego nieprzyjaciela na tyły nacierających wojsk.

W skład ugrupowania dywizji mogą wchodzić dodatkowo desanty: powietrzny /na śmigłowcach/, morski i pontonowo-mostowa grupa desantowa. Desant morski, w zależności od możliwości przewozowych okrętów desantowych i współdziałających sił marynarki wojennej, może być w składzie do wzmocnionego pułku zmechanizowanego /pułku czołgów/ lub wzmocnionego batalionu.

Powietrzne i morskie desanty mogą wypełniać następujące zadania: pomagają w organizowaniu przepraw na szerokich przeszko-

dach wodnych; opanowują i utrzymują do czasu podejścia sił głównych dywizji ważne obiekty na wybrzeżu; wykonują uderzenia w skrzydło i na tyły obronnego ugrupowania nieprzyjaciela od strony morza; uczestniczą w okrążeniu i opanowaniu przybrzeżnych wysp; mogą być użyte do niszczenia stanowisk dowodzenia i dezorganizacji pracy tyłów.

Znaczenie zatem desantów powietrznych w natarciu dywizji wzdłuż wybrzeża morskiego zwiększa się. Szczególnego jednak znaczenia nabiera desant morski pododdziałów wyposażonych w czołgi pływające. Pododdziały czołgów posiadają możliwości skrytego przygotowania się i wykonania desantu w ograniczonym czasie, przy czym ich wyjście na brzeg uzależnione jest od przypływów i odpływów morskich. Czołgi przechodzące morzem o własnym napędzie mają możliwość bardziej skrytego podejścia do odcinka desantowania niż konwój dużych transportowców i okrętów desantujących czołgi. Poza tym czołgi z bojowymi wozami piechoty wychodzą na brzeg w ugrupowaniu bojowym, co pozwala im, w odróżnieniu od powietrznych i morskich desantów, na prowadzenie skutecznego ognia już z wody i natychmiastowy atak na nieprzyjaciela na brzegu w ślad za uderzeniami jądrowymi.

Możliwości w desantowaniu wojsk metodą "brzeg - brzeg" będą zwiększały się w miarę wyposażania marynarki wojennej w okręty na podwodnych skrzydłach, poduszkowce, które osiągają szybkość do 100 węzłów[x/]. Desant morski może stać się wtedy stałym elementem ugrupowania dywizji nacierającej wzdłuż wybrzeża morskiego.

7.2. Właściwości organizacji natarcia

W planowaniu i przygotowaniu działań wzdłuż wybrzeża morskiego bierze udział sztab związku taktycznego marynarki wojennej oraz sztaby innych oddziałów, które biorą udział w tych działaniach.

Dowódca dywizji, oprócz rozwiązywania zwykłych zagadnień, powinien przewidzieć: zorganizowanie współdziałania z desantami powietrznymi i morskimi działającymi na kierunku natarcia dywizji oraz ze związkami taktycznymi /okrętami/ marynar-

---

x/ Węzeł - szybkość okrętu na wodzie równa jednej mili morskiej na godzinę /1 MM - 1852 m/.

ki wojennej, wyznaczonymi do wsparcia nacierających wojsk; wysadzenie, jeżeli zajdzie konieczność, pododdziałów ze składu dywizji jako desantu morskiego; forsowanie w czasie natarcia szerokich przeszkód wodnych /zalewów i zatok/; pokonanie przybrzeżnych odcinków bagnistego terenu; zorganizowanie obrony zdobytych baz morskich i odcinków wybrzeża morskiego najbardziej zagrożonego od strony morza.

Oceniając sytuację,dowódca dodatkowo uwzględnia sytuację na morzu, działania marynarki wojennej na korzyść dywizji, skład i możliwości zespołu wsparcia ogniowego a szczególnie jego środków napadu jądrowego. W ocenie nieprzyjaciela ocenia dodatkowo skład i sposoby działania jego marynarki wojennej, a w warunkach meteorologicznych uwzględnia stan morza i inne warunki mogące wpłynąć na wspólne działanie wojsk lądowych, okrętów i lotnictwa.

Kierunek głównego uderzenia wybiera się, biorąc pod uwagę wszystkie podane warunki umożliwiające jednocześnie rozbicie w krótkim czasie zgrupowań nieprzyjaciela broniących dostępu do ważnych rejonów /obiektów/ i ich opanowanie. W wypadku panowania na morzu własnej marynarki wojennej korzystniej jest wykonywać główne uderzenie na obiekty położone bliżej wybrzeża. W razie przewagi marynarki wojennej nieprzyjaciela główne zgrupowanie wojsk dobrze jest mieć poza zasięgiem jego artylerii okrętowej.

Zadania marynarce wojennej, obejmujące również ogniowe wsparcie wojsk, stawia zazwyczaj wyższy dowódca. Dowódca dywizji może jedynie udokładnić te zadania zgodnie z wynikłą sytuacją. Niekiedy prawo postawienia zadań ogniowych okrętom może być przyznane dowódcy dywizji. Przy organizacji desantu morskiego wszystkie okręty i środki desantowe łączy się w oddział desantowy, którego dowódcą ustanawia się zazwyczaj oficera marynarki wojennej, podporządkowując go dowódcy dywizji.

Stawiając zadania, dowódca dywizji dodatkowo podaje:

- desantowi morskiemu - skład, zadanie bojowe, rejon wyjściowy, czas jego zajęcia i gotowości do załadowania, rejony załadowania i desantowania, skład oddziału desantującego się, przedsięwzięcia zabezpieczenia desantowania i działań desantu oraz jego dowódcę;

- desantowi czołgów pływających - skład, ugrupowanie bojowe, rejon wyjściowy, drogi morzem, odcinki wejścia do morza i wyjścia z morza, ugrupowanie morskie, czas gotowości, rubieże wyrównania, sposób zabezpieczenia ze strony marynarki wojennej, lotnictwa i artylerii nadbrzeżnej oraz inne w razie potrzeby;

- wspierającym okrętom i nadbrzeżnym rakietowo-artyleryjskim pododdziałom - zadania celowy oddziałów dywizji od uderzeń z morza, zadania do artyleryjskiego przygotowania i wsparcia natarcia, rozbicia wojsk nieprzyjaciela przypartych do morza, a także zadania zabezpieczenia działań desantu powietrznego i morskiego.

W decyzji powinny znaleźć się ściśle określone zagadnienia współdziałania i wszechstronnego zabezpieczenia działań bojowych. Cel organizacji współdziałania osiąga przez przez:

- uzgodnienie zadań i sposobów ich wypełnienia przez wszystkie siły biorące udział w walce wzdłuż wybrzeża;

- organizację niezbędnego systemu wzajemnego rozpoznania się między wojskami lądowymi, marynarki wojennej i lotnictwa;

- natychmiastową wzajemną informację o sytuacji na lądzie, morzu i w powietrzu;

- organizację i utrzymanie ciągłej łączności współdziałania;

- organizację jednolitego systemu powiadamiania o nieprzyjacielu z powietrza;

- wykonanie, na podstawie jednolitego planu, przedsięwzięć wszechstronnego zabezpieczenia działań bojowych;

- wykonanie specjalnych i wspólnych przedsięwzięć przygotowawczych żołnierzy i sztabów sił biorących udział w walkach na wybrzeżu.

Organizacja współdziałania polega głównie na podziale zadań ogniowych, wykonywanych przez oddziały rakiet, artylerię wojsk lądowych, artylerię okrętową i nadbrzeżną oraz wspierające lotnictwo. Uzgadnia się również terminy i sposób działania wspierających okrętów oraz ustala sposoby utrzymania współdziałania w toku natarcia o każdej porze doby.

W wypadku konieczności odparcia uderzeń nieprzyjaciela z morza lub walki z jego desantem morskim przewiduje się podział stref prowadzenia ognia i obiektów rażenia pomiędzy artylerię nadbrzeżną i polową oraz oddziały rakiet. Ustala się sposób po-

prawiania ognia do celów morskich oraz sposób prowadzenia ognia przez artylerię okrętową do nieprzyjaciela znajdującego się w pasie natarcia dywizji. W celu utrzymania współdziałania i poprawiania ognia przeprowadza się wzajemną wymianę oficerów łącznikowych z radiostacjami, tabelami rozmównicznymi i tabelami sygnałów oraz wysyła się do pułków i batalionów wojsk lądowych posterunki obserwacyjne ze środkami łączności /korygowanie ognia/. Dowódca dywizji organizuje współdziałanie w terenie, według mapy lub na makiecie terenu o dużej skali, z udziałem dowódcy zespołu wsparcia ogniowego i dowódców desantów powietrznego czy morskiego, jeżeli przewidziane jest ich użycie.

Rozpoznanie, oprócz zwykłych zadań, powinno wykryć charakter wspólnych działań wojsk lądowych i marynarki wojennej nieprzyjaciela w celu udaremnienia możliwego uderzenia z kierunku morza na skrzydło i tyły naszych wojsk. Dlatego głębokość i szerokość rozpoznania muszą być znacznie zwiększone /lotnictwo i okręty/. Grupy rozpoznawcze mogą być wysadzane na tyły nieprzyjaciela z morza i powietrza. Pomiędzy sztabami dywizji i związku taktycznego okrętów organizuje się regularną wymianę danych rozpoznawczych.

Dla osiągnięcia jednolitego systemu obrony przeciwlotniczej organizuje się ścisłe współdziałanie lotnictwa myśliwskiego, środków obrony przeciwlotniczej dywizji, obrony nadbrzeżnej i środków okrętowych.

Obronę przed bronią masowego rażenia organizuje się, mając na uwadze dodatkowo możliwość zagrożenia z morza oraz możliwość wybuchów nawodnych i podwodnych, w wyniku których wybrzeże może być skażone opadami promieniotwórczymi. Dlatego należy prowadzić dokładne rozpoznanie skażeń wody i terenu nadbrzeżnego oraz wyposażyć wojska w dostateczną liczbę środków ochrony przed skutkami użycia broni jądrowej. Wszystkie przedsięwzięcia obrony przed bronią masowego rażenia, szczególnie zaś dotyczące rozpoznania skażeń i powiadamiania wojsk o niebezpieczeństwie napadu jądrowego, uzgadnia się z marynarką wojenną.

Zabezpieczenie skrzydła nadmorskiego i organizacja obrony wybrzeża na własnych tyłach przed wysadzeniem desantu nieprzyjaciela jest stałym obowiązkiem dowódców wojsk lądowych bez względu na wsparcie marynarki wojennej. Do walki ze zbliżają-

cymi się okrętami nieprzyjaciela można wyznaczyć oddziały i pododdziały rakiet, artylerii nadbrzeżnej i polowej. Do odparcia jego desantu wydziela się oddziały i pododdziały dywizji, a na brzegu i wodzie ustawia się zapory przeciwdesantowe. W toku natarcia należy wydzielać siły i środki do umocnienia opanowanych odcinków wybrzeża najdogodniejszych do lądowania desantu nieprzyjaciela. Ponadto przygotowuje się manewr odwodów na zagrożone kierunki.

Zespół wymienionych przedsięwzięć przekracza na ogół możliwości dywizji nacierającej wzdłuż wybrzeża. Ważniejsze z nich wykonuje wyższy dowódca wojsk lądowych niekiedy kosztem odwodów operacyjnych. Dowódca dywizji wykonuje przedsięwzięcia nakazane przez przełożonego i ogranicza się zazwyczaj do przedsięwzięć bezpośrednio związanych z osłoną skrzydła nadmorskiego dywizji.

7.3. Właściwości prowadzenia natarcia

Do czasu rozpoczęcia natarcia środki rakietowe i artyleryjskie okrętów, przeznaczonych do wspólnych działań, rozmieszczają się skrycie w bazach wysuniętych blisko linii frontu w gotowości do obezwładnienia okrętów i artylerii nieprzyjaciela, które mogłyby wykonać uderzenia ogniowe mające na celu zerwanie przegrupowania wojsk na rubież ataku.

W okresie ogniowego przygotowania okrętowe i nadbrzeżne wyrzutnie rakiet oraz artyleria obezwładniają i niszczą rozmieszczone w głębi i nie obserwowane z lądu wyrzutnie rakiet, baterie artylerii, stanowiska dowodzenia i inne obiekty nieprzyjaciela. Dowódca dywizji i sztab obserwują i zbierają dane odnośnie do rezultatów uderzeń jądrowych, lotnictwa i ognia artylerii, szczególnie na kierunku głównego uderzenia, oraz kierują rozpoznaniem oddziałów pierwszego rzutu. W razie konieczności dowódca dywizji precyzuje zadania lub stawia wszystkim środkom /także wsparcia/ zadania dodatkowe obezwładnienia nowo wykrytych środków napadu jądrowego, baterii artylerii, odwodów nieprzyjaciela - wychodzących do kontrataku - i innych obiektów. Istotną pomoc artyleria okrętowa może udzielić oddziałom wydzielonym w czasie ich działania w głębi, drugiemu rzutowi podczas wprowadzania go do walki oraz desantom przed

ich wysadzeniem oraz podczas wykonywania zadań. Ponadto związek taktyczny okrętów wsparcia ogniowego może utrudniać: podchodzenie odwodów operacyjnych nieprzyjaciela, wycofanie jego wojsk i zajmowanie obrony na kolejnych rubieżach.

Dla powodzenia natarcia należy nieprzerwanie prowadzić walkę z odwodami nadmorskiego zgrupowania nieprzyjaciela. Rozbicie odwodów nieprzyjaciela osiąga się przez wykonanie uderzeń jądrowych, ognia artylerii okrętowej i nadbrzeżnej, lotnictwa na rejony ich rozmieszczenia, miejsca przepraw przez przeszkody wodne, przejścia w górach i na rubieże ich rozwijania do kontrataku. W dogodnej sytuacji dla wypełnienia tego zadania celowe jest wykonywanie naziemnych uderzeń jądrowych w celu porażenia obiektów i jednoczesnego tworzenia stref skażenia radioaktywnego na drogach ruchu odwodów.

Niemałą też rolę w walce z odwodami nieprzyjaciela mają do odegrania powietrzne i morskie desanty oraz oddziały wydzielone, które swoimi działaniami mogą pozbawić nieprzyjaciela swobody wykonania manewru i możliwości narastania obronnego wysiłku w strefie przybrzeżnej.

Wykonywanie kontrataków nieprzyjaciela podczas natarcia dywizji wzdłuż wybrzeża morskiego najbardziej prawdopodobne jest od strony lądu w kierunku morza w celu odcięcia i przyparcia do morza przednich oddziałów dywizji, a następnie - we współdziałaniu z marynarką wojenną - ich likwidacji.

Najbardziej złożona sytuacja może powstać wtedy, gdy nieprzyjaciel jednocześnie z rozwijaniem kontratakującego zgrupowania na lądzie organizuje wysadzenie desantu morskiego na tyły dywizji[x/]. Sposób działania dywizji w tym wypadku będzie zależał od kontratakujących sił, skali i rezultatów użycia broni masowego rażenia, uderzeń lotnictwa i sił marynarki wojennej oraz sytuacji na morzu i przed frontem sąsiedniej dywizji. Sytuacja taka będzie wymagała pełnego zaangażowania i wytężenia wysiłku wszystkich sił i środków dywizji i wspierających ją sił marynarki wojennej, a w wypadku kontrataku odwodów korpuśnych i operacyjnych - także sił i środków dywizji sąsiednich. Drugi rzut /odwód ogólnowojskowy/ dywizji oprócz zadania rozwijania powodzenia będzie częściowo lub całkowicie wykorzy-

x/ Patrz: załącznik nr 8.

stany do niedopuszczenia do wysadzenia desantu lub, jeżeli takowy został wysadzony, do jego likwidacji we współdziałaniu z marynarką wojenną.

W celu utrudnienia natarcia wzdłuż wybrzeża morskiego nieprzyjaciel może także tworzyć strefy skażeń z dużym stopniem radiacji. W powiązaniu z trudno dostępnymi rejonami terenu mogą one uczynić wykonanie manewru przedsięwzięciem złożonym. Może być w takich wypadkach zastosowany manewr także morzem, przy użyciu środków własnych i marynarki wojennej.

W wypadku konieczności forsowania szerokiej przeszkody wodnej z marszu dowódca dywizji wcześniej precyzuje swoją decyzję i podejmuje przedsięwzięcia mające na celu: opanowanie przepraw, szczególnie mostów, dogodnych do forsowania odcinków przeszkody wodnej przy pomocy desantu powietrznego /morskiego/, sił marynarki wojennej we współdziałaniu z oddziałami wydzielonymi i awangardami dywizji, oraz organizuje wyjście środków przeprawowych na przeszkodę wodną.

Podczas natarcia dywizji wzdłuż wybrzeża morskiego należy dążyć do odcięcia i przyparcia do morza oddzielnych części ugrupowania obronnego nieprzyjaciela. Przyparte do morza wojska nieprzyjaciela rozbija się wspólnym wysiłkiem elementów ugrupowania dywizji i sił marynarki wojennej. Środki ogniowe okrętów i nadbrzeżnej artylerii wykorzystuje się głównie do walki z marynarką wojenną nieprzyjaciela, starającą się deblokować przyparte do morza swoje wojska. Szczególnego znaczenia w tym wypadku nabiera manewr, wykorzystanie odwodów przeciwpancernych dywizji dla wykonania dwóch podstawowych zadań: blokowania wojsk nieprzyjaciela i walki z jego odwodami.

Po rozbiciu przypartego do morza zgrupowania nieprzyjaciela dywizja może otrzymać nowe zadanie do natarcia wzdłuż wybrzeża morskiego.

Natarcie wzdłuż wybrzeża morskiego wymaga więc szczególnie ścisłej organizacji współdziałania związków taktycznych wojsk lądowych z siłami marynarki wojennej i lotnictwa. Ze względu na to, że organizatorem działań bojowych jest dowódca wojsk lądowych, zachodzi konieczność doskonałej znajomości przez oficerów ogólnowojskowych nie tylko swojego rodzaju wojsk, ale także charakteru, sposobów prowadzenia działań bojowych, uzbrojenia i sprzętu bojowego marynarki wojennej.

8. Natarcie w górach

8.1. Wpływ gór na organizację i prowadzenie natarcia

Znaczną część terenu działań bojowych wojsk stanowią góry, które ze względu na swą wysokość względną, budowę geologiczną, pokrycie, właściwości fizyczno-geograficzne i klimatyczne wywierają wpływ na organizację i prowadzenie natarcia.

Wysokość względna gór rzutować będzie na występowanie określonych stref, które wpływać będą na możliwości bojowe wojsk oraz użycie sprzętu bojowego.

Strefa niższa /do 600 m n.p.m./ - nazywana często przedgórzem lub pogórzem - nie różni się w zasadzie od terenu falistego lub pagórkowatego. Nieduże wzniesienia terenu, łagodniejszy klimat, większa liczba dróg i szlaków komunikacyjnych sprawiają, że w strefie tej należy się spodziewać nasilenia działań bojowych, zmasowanego użycia różnych rodzajów wojsk dążących do opanowania dominujących wzniesień i kontrolowania rozległych dolin z jednoczesnym wykorzystaniem maskujących właściwości terenu.

Strefa średnia i wyższa /od 600 do 1800 - n.p.m./ charakteryzuje się znaczną różnicą wysokości terenu na nieduże odległościach, różnorodnym układem grzbietów górskich, dużą liczbą urwisk, szczelin skalnych, rzek i potoków o bystrym prądzie i zmiennym stanie wód.

W strefach tych ze względu na skomplikowane warunki terenowe i klimatyczne działanie wojsk będzie utrudnione.

Do ogólnych cech terenu górskiego zalicza się: głębokie pofałdowanie i trudną dostępność, małą liczbę dostępnych do działania wojsk kierunków i odcinków, brak dostatecznej liczby dróg i trudności w poruszaniu się po bezdrożach, dużą liczbą pól martwych i skrytych podejść, trudność w orientacji, nagłe zmiany warunków klimatycznych, szybki prąd rzek i potoków oraz nagłe i częste zmiany poziomu wód, ekranizujące działanie skał na pracę stacji radiowych, radioliniowych oraz środków rozpoznania dźwiękowego, przewagę gleby kamienistej, utrudniającej prace inżynieryjne i ograniczającej użycie maszyn inżynieryjnych.

Strome zbocza, urwiska, wąwozy i osypiska skalne a także

zalesione stoki gór utrudniają a niekiedy całkowicie eliminują ruch wozów bojowych, a często nawet zwierząt jucznych.

Większość obszarów górskich ma mało rozwiniętą sieć dróg i złą nawierzchnię. Drogi w górach biegną z reguły wzdłuż dolin, przełęczy, wąwozów, stoków górskich i często przecinają rzeki oraz potoki. Drogi te często mają strome wzniesienia, gwałtowne spady oraz ostre zakręty, a w okresie zimy pokryte są grubą warstwą śniegu lub lodu. Wykorzystanie tych dróg jest bardzo uciążliwe a często niebezpieczne i wymaga dodatkowego zabezpieczenia ruchu i przygotowania sprzętu. Warunki te utrudniają natarcie dywizji, obniżają tempo jej działań, ograniczają użycie sprzętu bojowego oraz wpływają ujemnie na organizację manewru i zabezpieczenia wojsk.

Konieczność działań oddziałów i pododdziałów dywizji na rozdzielonych przez pasma górskie kierunkach w poważnym stopniu utrudnia współdziałanie, dowodzenie i utrzymanie łączności.

Znaczna liczba pól martwych oraz pokrycie gór lasami utrudniają prowadzenie ognia, zwłaszcza z broni płaskotorowej, niemniej ułatwiają maskowanie, skryte przeprowadzenie manewru przez wojska własne i nieprzyjaciela, umożliwiają dokonywanie obejść broniących się wojsk, ale również umożliwiają nieprzyjacielowi wykonywanie gwałtownych i niespodziewanych kontrataków na skrzydła i tyły nacierających wojsk dywizji.

Pokrycie gór lasami utrudnia użycie przez dywizję nacierającą technicznych środków walki, natomiast ułatwia nieprzyjacielowi organizację i prowadzenie obrony, a także tworzy dogodne warunki do stosowania wszelkiego rodzaju zapór.

Warunki klimatyczne w górach odznaczają się dużymi wahaniami temperatury i obfitymi opadami powodującymi w lecie szybką zmianę poziomu wód, a w zimie - obfite opady śniegu, które utrudniają komunikację a w niektórych wypadkach uniemożliwiają użycie czołgów lub bojowych wozów piechoty /transporterów opancerzonych/.

Doliny, wąwozy oraz pokrycie gęstą szatą roślinną, a także utrzymywanie się porannych i wieczornych mgieł utrudniają orientację i prowadzenie obserwacji.

Duża wysokość warstwowa stosowana na mapach topograficznych nie pozwala na dokładne przedstawienie rzeźby terenu. W wielu wypadkach występują znaczne niezgodności w pomiarach dokonywanych na podstawie mapy z rzeczywistą odległością w terenie. W zależności od nachylenia stoków i liczby zakrętów na drodze różnica pomiarów może wynosić od 15 do 50%.

Poważne utrudnienie w orientacji w górach stwarza noc, gdy nie widać zasadniczych konturów rzeźby terenu.

Kamienista gleba, a w niższych partiach gór - gliniasta, ogranicza użycie maszyn inżynieryjnych i komplikuje budowę umocnień ziemnych.

Góry w znacznym stopniu ograniczają również możliwości użycia broni masowego rażenia. Niewłaściwe użycie broni jądrowej może spowodować duże zniszczenia, zawały, pożary oraz skażenie pyłem radioaktywnym utrzymującym się przez dłuższy czas. Pył radioaktywny podczas opadów deszczu lub w czasie topnienia śniegu może być zmywany ze zboczy i grzbietów górskich oraz znoszony do dolin i jarów, często daleko od miejsca wybuchu.

Użycie środków trujących w tych warunkach powoduje utrzymywanie się zastojów par środka trującego w lasach, wąwozach i dolinach.

Ekranizujące działanie gór, przechwytywanie znacznej części fal elektromagnetycznych oraz ich odbijanie w kierunku przeciwnym powoduje duże zakłócenia w utrzymaniu łączności radiowej i radioliniowej, zakłócenia w pracy środków radiolokacyjnych i środków rozpoznania dźwiękowego. W związku z powyższym zachodzi konieczność umiejętnego wyboru miejsca pracy dla tych środków tak, by nie były one rozmieszczone za wzniesieniami i grzbietami gór.

Prowadzenie działań bojowych w takich warunkach może być poważnie utrudnione, a w niektórych wypadkach nawet niemożliwe. Niemniej doświadczenia z działań bojowych wskazują, że bez względu na ciężkie warunki można je prowadzić w górach zarówno w celu rozstrzygnięcia zadań taktycznych, jak również operacyjnych.

8.2. Cechy szczególne natarcia w górach

Skomplikowane warunki fizyczno-geograficzne terenu górskiego oraz złożoność problematyki współczesnego pola walki rzutują na szczególne cechy prowadzenia natarcia w górach, które w swej istocie podporządkowane jest temu samemu celowi co natarcie w terenie równinnym, to jest: "rozbiciu nieprzyjaciela w krótkim czasie i opanowaniu ważnych rejonów..."

Natarcie w górach prowadzi się zwykle wzdłuż dróg, dolin, grzbietów górskich i płaskowyżów z jednoczesnym działaniem na skrzydła i tyły nieprzyjaciela.

Natarcie może być prowadzone zarówno wzdłuż, jak i w poprzek grzbietu górskiego.

Podczas natarcia w poprzek grzbietu górskiego działania bojowe rozwija się na kierunkach dostępnych dla sprzętu technicznego zwłaszcza czołgów i bojowych wozów piechoty, szczególnie wzdłuż dróg i dolin wyprowadzających przez przełęcze na przeciwległy stok. Takie prowadzenie natarcia kanalizuje ruch wojsk w przód, często ograniczając ich działanie do uderzeń czołowych oraz powolnego pokonywania obrony nieprzyjaciela. Natarcie z reguły prowadzone jest wtedy na wąskim froncie, w zależności od pojemności kierunku, a nacierające wojska narażone są na ogień skrzydłowy oraz uderzenia nieprzyjaciela wykonywane z przyległych do drogi lub doliny wzniesień i stoków górskich. Dlatego też natarcie w powyższych warunkach należy łączyć z obchodzeniem obiektów bronionych przez nieprzyjaciela przez teren mniej dostępny.

Poważny problem w natarciu w górach stanowi wykonanie uderzeń jądrowych, lotniczych oraz użycie artylerii.

Uderzenia jądrowe i lotnicze a także ogień artylerii wykonuje się na punkty oporu osłaniające lub zamykające dostępne kierunki. W każdym wypadku należy jednak liczyć się z tym, że wykonane w górach uderzenia jądrowe /ogniowe/ mogą spowodować znaczne zniszczenie dróg, oberwanie się skał, powstawanie zawałów, a rozchodzenie się fali uderzeniowej wzdłuż dolin, zastój środków promieniotwórczych oraz możliwość rozprzestrzenia-

nia się ich z kierunkiem wiatru mogą utrudnić a nawet uniemożliwić prowadzenie natarcia.

Duża liczba zagłębień terenowych może sprzyjać ukryciu środków ogniowych nieprzyjaciela, a tym samym zwiększyć żywotność jego obrony.

W natarciu w górach dużą rolę odgrywa manewr. Ze względu na pojemność kierunków natarcia uderzenie czołowe, zwłaszcza na kierunkach izolowanych, nie pozwala przechwytywać dróg wycofania się nieprzyjaciela, natomiast istnienie luk i trudno dostępnych odcinków w obronie nieprzyjaciela, dozorowanych często niewielkimi siłami, sprzyja przenikaniu nacierających wojsk. Dzięki temu można śmiało wychodzić na skrzydła i tyły broniącego się nieprzyjaciela, odciąć mu drogi wycofania i wspólnie z głównymi siłami nacierającymi od czoła - okrążyć go i rozbić. Dużą rolę w stosowaniu manewru w górach w celu wyjścia na tyły broniącego się nieprzyjaciela będą odgrywały desanty powietrzne wyrzucane lub wysadzane przy pomocy śmigłowców.

Natarcie wzdłuż grzbietu górskiego ze względu na trudności w jego prowadzeniu stosowane będzie w rzadkich wypadkach. Grzbiety górskie przegradzają zwykle kierunki natarcia, w związku z czym dzielą ugrupowanie bojowe nacierającego na części działające na różnych stokach lub wzdłuż płaskowyżu na grzbiecie, co poważnie utrudnia użycie rodzajów wojsk.

Zależnie od sytuacji natarcie w górach, podobnie jak w terenie równinnym, może być prowadzone z marszu lub z rejonów położonych w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem.

Natarcie z marszu jednak możliwe jest tylko w szerokich dolinach o dostatecznej liczbie podejść z głębi dogodnych do rozmieszczenia wojsk własnych.

8.3. Zadania w natarciu w górach

Dywizja w górach nacieraw pasie szerszym niż w terenie równinnym. W zależności od charakteru terenu, ukształtowania masywów górskich, kompleksów leśnych oraz liczby dróg i dolin pas ten może obejmować dwa-trzy kierunki natarcia.

Kierunki natarcia dla pułków i pododdziałów dywizji wyznacza się przeważnie wzdłuż dróg i dolin, przy czym przylegające do dostępnego kierunku wyżyny, stoki i grzbiety gór włącza się w pas natarcia.

Jeżeli dywizja naciera w szerokiej dolinie i w bezpośredniej styczności z sąsiadami, to szerokość pasa natarcia może być taka sama jak w terenie równinnym.

Głębokość i treść zadań dywizji w natarciu w górach mogą być różne i zależą od właściwości terenu, charakteru obrony nieprzyjaciela oraz warunków klimatycznych. Im większe będzie pofałdowanie terenu, jego stromość i zalesienie, tym wolniejsze będzie tempo natarcia i mniejsza głębokość zadań.

Specyfika obrony nieprzyjaciela, charakteryzująca się w górach uporczywym utrzymywaniem dróg, dolin oraz dominujących wzgórz, stwarza dogodne warunki organizacji punktów oporu i rejonów obrony często rozmieszczonych oddzielnie, ale powiązanych ze sobą systemem ognia i zapór oraz przystosowanych do obrony okrężnej, rzutuje na głębokość zadania bojowego dywizji /będzie ono przeważnie płytsze/.

W natarciu w górach dywizji wyznacza się - podobnie jak w terenie równinnym - zadanie bliższe i zadanie dnia.

Treścią zadań bojowych w natarciu w górach zazwyczaj będzie rozbicie określonego zgrupowania nieprzyjaciela i opanowanie ważnych obiektów lub rubieży w górach.

W zadaniu bliższym dywizja rozbija w pasie natarcia oddziały pierwszego rzutu dywizji nieprzyjaciela oraz opanowuje przełęcze i dominujące wzgórza.

W zadaniu dnia dywizja rozbija odwody nieprzyjaciela i opanowuje kolejne przełęcze oraz rubieże terenowe.

Większe możliwości bojowe i manewrowe współczesnych dywizji oraz możliwości użycia broni jądrowej, szerokie stosowanie desantów powietrznych i oddziałów obejścia pozwalają osiągnąć znacznie większe tempo natarcia, co znajduje również swoje odbicie w głębokości zadań.

Prowadząc natarcie w rozległej dolinie lub na szerokim płaskowyżu, gdzie teren jest dogodny do użycia wszystkich rodzajów wojsk, dywizja może osiągnąć tempo zbliżone do natarcia w warunkach równinnych. Im teren będzie bardziej górzysty, tym wolniejsze będzie jednak tempo natarcia i mniejsza głębokość zadań.

Dywizji drugiego rzutu, podobnie jak w natarciu w terenie równinnym, określa się rubież wprowadzenia do walki, zadanie bliższe i kierunek dalszego natarcia.

W niektórych wypadkach, gdy dywizja działa na odizolowanym kierunku w znacznej odległości od sił głównych armii, a łączność z nią jest utrudniona, zadanie może obejmować okres dwóch-trzech dób walki.

Głębokość zadań dla oddziałów obejścia określa się odległością rubieży lub obiektów terenowych, których uchwycenie jest celem działania tych oddziałów.

8.4. Ugrupowanie bojowe

Ugrupowanie dywizji w natarciu w górach tworzy się, uwzględniając znaczenie i pojemność poszczególnych kierunków natarcia. W zależności od właściwości terenu oraz charakteru obrony nieprzyjaciela odznacza się ono wyraźnym zgrupowaniem sił i środków na oddzielnych kierunkach oraz głębokim urzutowaniem.

Mała pojemność dostępnych kierunków natarcia oraz konieczność potęgowania wysiłku w głębi, zwłaszcza w czasie prowadzenia natarcia wzdłuż dolin oraz w razie napotykania nowych kierunków natarcia, zmusza dywizję do przyjęcia takiego ugrupowania, które zapewni wykonanie postawionego zadania. Należy jednak pamiętać, że bardzo głębokie urzutowanie wojsk, w trudnym terenie górskim, może spowodować opóźnienie przy wprowadzaniu ich do walki.

W wypadku prowadzenia natarcia przez dywizję wzdłuż szero - kiej doliny lub na rozległym płaskowyżu ugrupowanie jej w zasadzie nie będzie różniło się od ugrupowania w terenie równinnym. Natomiast gdy dywizja naciera wzdłuż dolin znacznie od siebie oddalonych lub na kilku kierunkach, a warunki manewru są ograniczone, wówczas zamiast drugiego rzutu na każdym z kierunków tworzy się odwód ogólnowojskowy.

W skład ugrupowania dywizji wchodzą również, typowe dla działań w terenie trudno dostępnym, oddziały obejścia w sile wzmocnionej kompanii lub batalionu, które zwykle działają pieszo. Oddziały te wyposaża się w sprzęt do wspinania, a w zimie - w narty.

Ważną rolę w natarciu w górach odgrywają desanty powietrzne wysadzane w celu uderzenia na tyły oraz rozbicia nieprzyjaciela broniącego przejść i przełęczy.

Odwód przeciwpancerny dywizji przesuwa się na kierunku najbardziej dostępnym dla czołgów nieprzyjaciela, w gotowości do odparcia jego kontrataków lub przeciwuderzeń. Odwód przeciwpancerny dywizji działa zwykle razem z oddziałem zaporowym.

Jeżeli dywizja prowadzi natarcie na dwóch kierunkach oraz posiada dostateczną ilość sił i środków, może tworzyć dwa oddziały zaporowe.

Celem zapewnienia szybkiego ruchu wojsk na każdy kierunek natarcia wyznacza się silny oddział zabezpieczenia ruchu.

Pododdziałom czołgów samodzielnie opanowującym węzły dróg, przełęcze, osiedla lub wzniesienia przydziela się pododdziały wojsk zmechanizowanych i inżynieryjnych.

W związku z prowadzeniem natarcia w górach na kierunkach zachodzi konieczność wzmocnienia oddziałów w celu ich usamodzielnienia i wyeliminowania zbędnych i często uciążliwych manewrów.

W przeciętnych warunkach pułki pierwszego rzutu dywizji mogą otrzymać jako wzmocnienie od jednego do trzech dywizjonów artylerii, baterię artylerii przeciwpancernej oraz kompanię saperów lub kompanię inżynieryjną.

8.5. Organizacja natarcia

Powzięcie decyzji

Sposób pracy dowódcy i sztabu dywizji w zakresie organizacji natarcia zależy od sytuacji bojowej oraz czasu, jakim dysponuje się na przygotowanie dywizji do walki.

> Praca dowódcy i sztabu dywizji w zakresie wypracowania decyzji przebiega zgodnie z ogólnie przyjętymi zasadami ze szczególnym uwzględnieniem specyficznych warunków terenu górskiego.

W wyniku analizy zadania i oceny sytuacji dowódca dywizji - obok innych zagadnień - określa, na ilu kierunkach prowadził będzie natarcie oraz w jakiej sile i gdzie używał będzie oddziałów obejścia.

Oceniając nieprzyjaciela, dowódca dywizji musi wnikliwie ocenić jego możliwości w zakresie utrzymania dominujących wzgórz oraz przedsięwzięcia, które należy zrealizować w celu osłabienia trwałości jego obrony.

W ocenie sił własnych należy uwzględnić: stan oddziałów dywizji oraz stopień ich przygotowania i wyposażenia do działań w górach; pododdziały, które można użyć do wykonania zadań w terenie trudno dostępnym; sposób ugrupowania dywizji z uwzględnieniem warunków terenowych; przydział sił i środków do poszczególnych elementów ugrupowania bojowego w celu zapewnienia im samodzielności i swobody działań.

Oceniając teren dowódca dywizji szczególnie wnikliwie ocenia warunki terenowe na poszczególnych kierunkach natarcia.

Oceniając teren, w pierwszej kolejności należy określić jego przydatność i wpływ na organizację obrony przez nieprzyjaciela oraz na możliwości prowadzenia przez niego ognia wielowarstwowego, a następnie określić najbardziej dogodne kierunki do natarcia, ich pojemność oraz możliwości użycia na tych kierunkach sprzętu bojowego.

Szczególnie dokładnie należy oceniać teren na przednim skraju obrony nieprzyjaciela, a zwłaszcza: punkty terenowe, które należy opanować w pierwszej kolejności, oraz rubieże zadań dla oddziałów pierwszego rzutu, sposób zabezpieczenia działań wzdłuż dolin, a także możliwości wykonania manewru.

Oceniając teren po stronie własnej, szczególnie dokładnie należy określić dogodne kierunki podejścia, rubieże rozwinięcia oraz wybrać rejony rozmieszczenia dla poszczególnych elementów ugrupowania dywizji.

W wyniku analizy zadania i oceny sytuacji dowódca dywizji podejmuje decyzję oraz stawia - według ogólnie przyjętych zasad - zadania poszczególnym elementom ugrupowania bojowego dywizji, a następnie, jeżeli tylko czas na to pozwala, prowadzi rekonesans w terenie w celu udokładnienia decyzji powziętej na podstawie mapy.

Rekonesans powinien być prowadzony z miejsc, z których ma się dobry wgląd w teren po stronie własnej oraz nieprzyjaciela.

Prowadząc rekonesans określa się: punkty oporu nieprzyjaciela na przednim skraju, które decydują o trwałości jego obrony; rozmieszczenie środków ogniowych, przeszkód terenowych naturalnych i sztucznych oraz sposób ich pokonania lub usunięcia; możliwe kierunki działania odwodów nieprzyjaciela oraz rejony, które umożliwią mu stosowanie manewru.

Wojskom własnym wskazuje się: podejścia i rubieże rozwinięcia; sposób wykonania ataku; rejony rozmieszczenia artylerii, drugiego rzutu /odwodów/ oraz pododdziałów i oddziałów specjalnych; elementy zabezpieczenia działań bojowych oraz sposób współdziałania w czasie podchodzenia i ataku na przedni skraj obrony nieprzyjaciela, ze szczególnym uwzględnieniem zgrania działań oddziałów atakujących od czoła z pododdziałami obejścia i desantami powietrznymi, jeśli się je wysyła.

Organizacja współdziałania

Organizacja współdziałania w natarciu dywizji w górach nabiera szczególnego znaczenia. Ze względu na warunki terenowe oraz konieczność prowadzenia natarcia na izolowanych od siebie kierunkach możliwości organizacji współdziałania nie zawsze będą jednakowe. Na jednym z kierunków warunki obserwacji pozwolą uzgodnić w terenie działanie wojsk szczegółowo i na dużą odległość, na drugim zaś tylko na czas ataku.

Ogólnie, w natarciu dywizji w górach większość zagadnień

współdziałania ustala się na mapach lub stołach plastycznych, a następnie udokładnia się w terenie, często w czasie walki.

Działania bojowe w górach uzgadnia się według zadań, czasu i rubieży /obiektów/, podobnie jak w terenie równinnym.

Jednym z zasadniczych problemów organizacji współdziałania jest uzgodnienie według rubieży /obiektów/ działania wojsk zmechanizowanych i pancernych z uderzeniami jądrowymi, a w wypadku prowadzenia natarcia na oddzielnych kierunkach - działanie wojsk według miejsca i czasu z uwzględnieniem tempa natarcia na każdym z kierunków.

Między wojskami nacierającymi wzdłuż dolin a działającymi na przyległych lub przeciwległych zboczach współdziałanie organizuje się w ten sposób, aby środki ogniowe nieprzyjaciela rozmieszczone na stokach zostały zniszczone zanim wojska nacierające w dolinie znajdą się w zasięgu ich ognia.

Szczególną uwagę w czasie organizacji współdziałania należy poświęcić działaniom oddziałów obejścia i desantom powietrznym.

Niezależnie od określenia przedsięwzięć, umożliwiających im terminowe osiągnięcie nakazanego obiektu lub rubieży, przewidzieć należy udzielenie im pomocy ogniem artylerii, uderzeniami rakiet i lotnictwa oraz działaniem od czoła nacierających wojsk, tak aby nie dopuścić do ich izolowania oraz osiągnąć zgrane w czasie uderzenia na określone obiekty nieprzyjaciela.

W celu zapewnienia sprawnego i terminowego przegrupowania poszczególnych elementów ugrupowania bojowego dywizji szczegółowo planuje się kolejność i sposób wykorzystania dróg.

Ze względu na szybko zmieniającą się sytuację oraz zmianę warunków terenowych w górach nie można przewidzieć całego przebiegu walki, dlatego też współdziałanie częściej niż w terenie równinnym należy udokładniać lub nawet organizować od nowa na poszczególne okresy walki.

We wszystkich wypadkach należy dążyć do tego, aby podlegli dowódcy dobrze przyswoili sobie plan działania przełożonego, znali zadania własne i sąsiadów oraz środków wsparcia, a prowadząc walkę na oddzielnych kierunkach, przejawiali mądrą inicjatywę w celu wykonania postawionego przed dywizją zadania.

8.6. Dowodzenie

Na organizację dowodzenia w natarciu dywizji w górach mają

wpływ: skomplikowana sytuacja oraz szybkie i nagłe jej zmiany, prowadzenie działań często na oddzielnych kierunkach, zakryty teren o dużych właściwościach ekranizacji fal elektromagnetycznych, trudności w przegrupowaniu wojsk z jednego kierunku na drugi oraz ograniczona możliwość osobistej styczności dowódców z podwładnymi. Czynniki te komplikują dowodzenie, dlatego każdy dowódca organizujący walkę w górach do problemu dowodzenia musi podejść twórczo, wybiegając myślami w przód, przewidywać rozwój działań bojowych i umiejętnie w stosunku do tego tworzyć ugrupowanie bojowe.

W natarciu w górach punkty dowodzenia należy rozmieszczać w miejscach zapewniających najlepsze warunki obserwacji oraz dobrą łączność z przełożonymi i podwładnymi.

W związku z właściwościami terenu górskiego, częstą niemożliwością głębokiego wglądu w teren zaleca się tworzenie dodatkowej sieci posterunków obserwacyjnych. Należy również zwrócić uwagę, że nie zawsze celowo jest wynosić punkty dowodzenia i punkty obserwacyjne na najwyższe wzniesienia w terenie. Stanowiska dowodzenia najlepiej jest rozmieszczać na stokach gór oraz w pobliżu skrzyżowania dróg. Takie rozmieszczenie stanowisk dowodzenia ułatwia wykorzystanie ruchomych środków łączności, stwarza warunki kontroli ruchu wojsk oraz ułatwia ich zmianę.

Zmiana rejonu rozmieszczenia stanowiska dowodzenia może nastąpić po wykonaniu przez wojska kolejnego zadania bojowego i uchwyceniu kolejnych wzniesień, otwierających nowe możliwości prowadzenia obserwacji.

Do prowadzenia obserwacji oraz dowodzenia w natarciu w górach szeroko również wykorzystywać należy śmigłowce /PED/.

Ciągłość dowodzenia zapewnia się przez szerokie wykorzystanie środków radiowych, radioliniowych, środków ruchomych i sygnalizacyjnych. W każdym jednak wypadku techniczne środki łączności należy rozmieszczać tak, aby uniknąć ekranizującego działania gór.

Skomplikowanym zadaniem w górach jest zabezpieczenie przemarszu dużej ilości wojsk, sprzętu technicznego oraz elementów

tyłowych po nielicznych w rejonie działań bojowych drogach górskich, często krętych i wąskich. Zmusza to sztab dywizji do ustalenia kolejności i porządku marszu na każdej drodze oraz do organizacji sprawnej regulacji ruchu, wydzielania odcinków dróg jednokierunkowych oraz mijanek.

Ograniczone możliwości obserwacji, częste mgły, niski pułap chmur, pofałdowany i zakryty teren oraz trudności w utrzymaniu łączności za pomocą środków technicznych zmuszają dowódców i sztaby do umieszczania punktów dowodzenia bliżej walczących wojsk.

8.7. Zabezpieczenie działań bojowych

Zabezpieczenie działań bojowych, jako złożony proces organizacyjny, wymaga od dowódców wszystkich szczebli poświęcenia mu dużej uwagi.

W warunkach terenu górskiego, gdzie utrudnione będzie śledzenie działania nieprzyjaciela, zabezpieczenie działań bojowych nabiera szczególnego znaczenia.

Zabezpieczenie działań bojowych w natarciu w górach z zasady obejmuje takie same przedsięwzięcia co w natarciu w terenie równinnym, uwzględniając jednak specyficzne cechy terenu górskiego i ich wpływ na właściwości natarcia w tym terenie, szczególną uwagę należy zwrócić na problemy rozpoznania, ubezpieczenia i zabezpieczenia inżynieryjnego.

Rozpoznanie

Rozpoznanie w natarciu w terenie górskim nabiera szczególnego znaczenia, gdyż od jego organizacji i sprawności działania uzależniony jest napływ informacji niezbędnych dowódcy do właściwego powzięcia decyzji oraz organizacji natarcia.

Rozpoznanie w natarciu w górach powinno: ustalić otwarte skrzydła i nie obsadzone przez nieprzyjaciela luki w jego ugrupowaniu; wykrywać pojawienie się nowych sił w jego ugrupowaniu, szczególnie w lukach między oddzielnymi kierunkami natarcia i na skrzydłach; ustalić obecność nieprzyjaciela na kierunku działania oddziałów obejścia i desantów powietrznych oraz określić przydatność dróg i ścieżek w górach do ruchu wojsk, a także

miejsca, gdzie mogą powstawać zawały, osypiska skalne lub lawiny. Ponadto rozpoznanie realizuje inne przedsięwzięcia, takie jak w natarciu w terenie równinnym.

Zadania stojące przed rozpoznaniem w natarciu w górach wymagają zaangażowania w tych warunkach większej ilości sił i środków, zwłaszcza jeżeli natarcie prowadzone będzie na oddzielnych kierunkach, w bardzo pociętym terenie, gdzie brak ciągłego frontu sprzyja przenikaniu na tyły wojsk własnych różnych grup i oddziałów nieprzyjaciela. W skład elementów rozpoznawczych włącza się ponadto specjalistów głównie w zakresie rozpoznania inżynieryjnego i chemicznego.

W związku z ekranizującym działaniem gór środki rozpoznania radioelektronicznego i dźwiękowego rozmieszcza się na dominujących wzgórzach.

Rozpoznanie na kierunkach natarcia prowadzą patrole rozpoznawcze, grupy specjalne, pododdziały rozpoznania radioelektronicznego i lotnictwo.

Wszystkie drogi, wąwozy i główne ścieżki prowadzące w bok od kierunków natarcia rozpoznaje się na największą odległość.

Do działań na odcinkach trudno dostępnych grupy rozpoznawcze wyposaża się w sprzęt wysokogórski. W prowadzeniu rozpoznania szeroko stosuje się zasadzki na przełęczach i w wąwozach.

Ubezpieczenie

Różnorodna rzeźba terenu, brak ciągłego frontu oraz konieczność prowadzenia natarcia na oddzielnych kierunkach umożliwiają nieprzyjacielowi pozostawienie na tyłach i w ugrupowaniu nacierających wojsk drobnych grup i pododdziałów, a także przenikanie elementów dywersyjno-rozpoznawczych w celu niszczenia stanowisk dowodzenia, węzłów łączności, urządzeń tyłowych oraz dezorganizacji działań.

Na skrzydłach i stykach, oprócz prowadzenia aktywnego rozpoznania, wyznacza się pododdziały ubezpieczenia oraz środki ogniowe do utrzymania dogodnych przejść przez grzbiety górskie, dróg i przejść. Niezależnie od tego do osłony skrzydeł wydziela się pododdziały, które w czasie natarcia przesuwają się jednocześnie z siłami głównymi prowadzącymi natarcie.

W czasie natarcia w górach wszystkie elementy ugrupowania bojowego dywizji wyznaczają siły i środki do ubezpieczenia bezpośredniego.

Zabezpieczenie inżynieryjne

Zabezpieczenie inżynieryjne w natarciu w górach wiąże się z dużymi trudnościami i obejmuje wiele przedsięwzięć nie realizowanych w natarciu w terenie równinnym.

Rozpoznanie inżynieryjne w natarciu powinno określić dostępność terenu dla wszystkich rodzajów wojsk i ustalić istniejące zawały, kamienne bariery oraz zapory i odcinki dróg uszkodzonych. Ponadto rozpoznanie inżynieryjne określa właściwości ochronne terenu w rejonach ześrodkowania wojsk, na drogach marszu i rubieżach rozwinięcia.

Do przedsięwzięć zabezpieczenia inżynieryjnego w natarciu w górach należała będzie również budowa /przez wojska inżynieryjne/ rejonów lub punktów wyczekiwania przed trudno dostępnymi odcinkami dróg o stromych wzniesieniach i nagłych spadkach, przejściami górskimi i ostrymi zakrętami.

Na drogach jednomierunkowych punkty wyczekiwania buduje się co 5-10 km, a na każdym kilometrze urządza się mijanki.

Na odcinkach dróg ze stromymi wzniesieniami i nagłymi spadkami, na przeprawach i przełęczach organizuje się stałe patrole inżynieryjne wyposażone w środki do naprawy dróg oraz sprzęt ewakuacyjno-ratunkowy.

W celu przyspieszenia tempa natarcia na każdy samodzielny kierunek wyznacza się silny oddział zabezpieczenia ruchu. Oprócz tych przedsięwzięć przygotowuje się wojska do: usuwania zawał; usypisk skalnych i lawin śnieżnych; budowy mostów przez rzeki, potoki i rozpadliny skalne; zapobiegania gwałtownym wylewom rzek i potoków górskich; przygotowania zawałów skalnych na wypadek kontrataków odwodów nieprzyjaciela; przystosowania szczelin, pieczar i innych naturalnych ukryć do rozmieszczenia punktów dowodzenia, stanowisk środków ogniowych i urządzeń tyłowych.

W miejscach możliwego osuwania się skał należy ustawiać znaki ostrzegawcze oraz budować bariery ochronne z drzew i kamieni.

Zwisające nad drogami i grożące osunięciem skały oraz nawisy śniegu likwiduje się zawczasu ogniem artylerii i moździerzy lub przy pomocy materiałów wybuchowych.

8.8. Prowadzenie natarcia

Natarcie w górach podobnie jak w terenie równinnym może być poprzedzone wykonaniem uderzeń jądrowych oraz ogniowym przygotowaniem natarcia.

Uderzenia jądrowe wykonuje się z reguły na wyjątkowo ważnych kierunkach, w szerokich dolinach lub na silnie bronione przez nieprzyjaciela przełęcze, które wyprowadzają do ważnych obiektów taktyczno-operacyjnych. Ze względu na właściwości terenu uderzenia jądrowe na punkty oporu na przednim skraju obrony nieprzyjaciela niekiedy mogą okazać się niecelowe, zwłaszcza na kierunkach o ograniczonej pojemności prowadzenia działań, ze względu na możliwość powstawania stref zniszczeń, trudnych do pokonania przez nacierające wojska.

Lotnictwo działające w pasie natarcia dywizji niszczy, na kierunkach natarcia pułków pierwszego rzutu, środki napadu jądrowego nieprzyjaciela, obezwładnia i rozbija jego siłę żywą i sprzęt bojowy rozmieszczony na przeciwstokach, w wąwozach i zagłębieniach terenowych trudno dostępnych dla ognia artylerii.

W okresie ogniowego przygotowania natarcia artyleria obezwładnia siłę żywą i niszczy środki ogniowe nieprzyjaciela rozmieszczone na stokach wzgórz oraz w punktach oporu, które mogą aktywnie oddziaływać na skrzydła wojsk prowadzących natarcie wzdłuż dróg i dolin.

Oddziały pierwszego rzutu dywizji pod osłoną ognia artylerii, rozwijając się w ugrupowanie bojowe, zbliżają się do czołowych punktów oporu nieprzyjaciela i zdecydowanym uderzeniem, wykorzystując luki w jego ugrupowaniu, rozbijają je, a wychodząc na ich tyły, rozwijają natarcie w głąb.

Do likwidacji lub blokowania okrążonych punktów oporu nieprzyjaciela wyznacza się niezbędną ilość sił i środków. Siły główne rozwijają natarcie, dążąc do rozczłonkowania broniącego się nieprzyjaciela i rozbicia go częściami w izolowanych ogniskach walki.

W wielu wypadkach w celu wykonania jednoczesnego uderzenia początek ataku pierwszorzutowych oddziałów dostosowuje się do czasu wyjścia na określoną rubież lub obiekt oddziałów obejścia.

Oddziały obejścia w zależności od otrzymanego zadania rozpoczynają działanie przed atakiem wojsk nacierających od czoła lub jednocześnie z nimi. W niektórych wypadkach mogą być wprowadzone do działań po rozwinięciu powodzenia przez pododdziały pierwszego rzutu pułków. Zależyć to będzie od charakteru zadania, czasu, w jakim należy uchwycić nakazaną rubież lub obiekt, oraz możliwości podejścia do atakowanej rubieży lub obiektu.

Czołgi i transportery przesuwają się w ugrupowaniu piechoty, prowadząc ogień w ruchu i z krótkich przystanków, zabezpieczają jej ruch do przodu.

Artyleria wspiera walkę nacierających wojsk, przenosząc ogień na kolejne punkty oporu i stanowiska artylerii nieprzyjaciela, wzbrania podejścia świeżych sił i wykonywania przez niego kontrataków, którymi dążył będzie do zepchnięcia nacierających z uchwyconych wzgórz.

W początkowym okresie natarcia, w miarę gdy ze względu na zasięg artylerii zmniejsza się gęstość jej ognia, narasta wysiłek lotnictwa. Szczególnie ważne w tym okresie jest wsparcie wojsk przez lotnictwo i śmigłowce w czasie walki za grzbietami gór i na przeciwstokach, a także wzbronienie manewru odwodów nieprzyjaciela, wsparcie działania oddziałów obejścia oraz osłona przelotu i lądowania desantów powietrznych.

Desanty powietrzne samodzielnie lub we współdziałaniu z oddziałami obejścia opanowują dominujące wzgórza, przeprawy, przełęcze, węzły dróg i inne ważne obiekty i współdziałając z siłami głównymi dywizji dążą do okrążenia nieprzyjaciela i rozczłonkowania jego obrony lub też do utrzymania określonego obiektu do czasu podejścia sił głównych.

Jeżeli uderzenie od czoła nie przyniosło oczekiwanych rezultatów, dowódca dywizji powinien szybko powziąć decyzję o wykonaniu manewru lub rozwijaniu natarcia na tym z kierunków, na którym wojska uzyskały powodzenie.

Z chwilą uchwycenia przełęczy lub innej dogodnej rubieży podejmuje się kroki w celu jej umocnienia i rozwijania dalszego natarcia.

Drugi rzut dywizji lub odwód ogólnowojskowy przesuwa się w sposób rozśrodkowany w gotowości do rozwinięcia powodzenia oddziałów pierwszego rzutu w głąb lub w stronę skrzydeł oraz do odparcia kontrataków nieprzyjaciela.

Kontrataki nieprzyjaciela, ze względu na właściwości terenu, często wykonywane będą małymi siłami, wzdłuż stoków "z góry w dół". Większość tych kontrataków powinna być odpierana przez oddziały pierwszego rzutu.

Jeżeli nieprzyjaciel będzie wykonywał kontrataki równocześnie z kilku kierunków, może zajść potrzeba wcześniejszego wprowadzenia do walki drugiego rzutu w celu rozwinięcia natarcia.

Podczas natarcia na szerokim płaskowyżu niewykluczona jest możliwość kontrataku znacznych sił nieprzyjaciela, w tym i jego czołgów. Kontrataki takie wykonywane mogą być z kilku kierunków.

W takim wypadku pułk pierwszego rzutu powinien zająć dogodną rubież i odeprzeć kontratak z miejsca, a oddziały drugiego rzutu rozwijają natarcie.

Niekiedy, ze względu na ograniczoną przestrzeń, drugi rzut wprowadzany może być na dwóch kierunkach jednocześnie.

Na kierunkach o małej pojemności w trudno dostępnym terenie w wielu wypadkach może zajść konieczność wprowadzenia do walki drugiego rzutu przez przekroczenie ugrupowania bojowego pierwszego rzutu. Sposób ten można stosować w wypadku niemożliwości wykonania uderzenia zza skrzydła.

Pułk czołgów dywizji zmechanizowanej celowo jest wprowadzać do walki po wyjściu wojsk na rozległy płaskowyż lub do szerokiej doliny.

Pułk drugiego rzutu dywizji może być wprowadzony do walki w celu rozwinięcia natarcia na nowym, samodzielnym kierunku. W takim wypadku należy wcześniej przewidzieć jego wzmocnienie i określić sposób współdziałania z innymi oddziałami dywizji, lotnictwem i śmigłowcami.

W wyniku pomyślnego rozwinięcia natarcia w głębi obrony nieprzyjaciela mogą zaistnieć warunki przejścia do pościgu. W takim przypadku wojska natychmiast wykorzystują zaistniałą sytuację i, ścigając nieprzyjaciela, wychodzą na jego skrzydła i tyły, rozbijając go.

Pamiętać jednak należy, że prowadzenie pościgu w górach jest utrudnione, a nieprzyjaciel będzie organizował obronę na kolejnych rubieżach i na kierunkach dogodnych do pościgu, stosując szeroko zasadzki i zapory oraz wzniecając pożary.

9. Natarcie w terenie lesisto-jeziornym

9.1. Wpływ terenu lesisto-jeziornego na natarcie

Terenem lesisto-jeziornym nazywamy obszar, którego co najmniej połowę powierzchni zajmują lasy i jeziora.

Jakkolwiek teren lesisto-jeziorny ma wiele właściwości wspólnych z terenem lesisto-bagnistym, należy jednak go wyróżnić, gdyż jeziora stanowią mniejszą przeszkodę do pokonania dla wojsk i sprzętu bojowego niż bagna. Ponadto teren lesisto-bagnisty w większym stopniu negatywnie wpływa na morale i wydolność stanów osobowych, jak również na efektywność wykorzystania uzbrojenia i sprzętu bojowego. Typowy teren lesisto-jeziorny występuje na obszarach pojezierzy: Suwalskiego, Mazurskiego, Pomorskiego, Drawskiego, Meklemburskiego.

Doświadczenia wojenne i z ćwiczeń czasu pokoju potwierdzają tezę, że teren lesisto-jeziorny w znacznym stopniu wpływa na organizację i powodzenie natarcia. Wpływ ten ma charakter obiektywny, w różnym stopniu rzutujący na działania bojowe obu walczących stron. W korzystniejszej zatem sytuacji znajdzie się ta strona, która lepiej przystosuje się do danych warunków naturalnych i odpowiednio je wykorzysta. Obiektywnie rzecz biorąc, teren lesisto-jeziorny bardziej sprzyja obrońcy niż nacierającemu. Obrońca, umiejętnie wykorzystując naturalne przeszkody /las, jeziora/, nie tylko wzmacnia trwałość swojej obrony, ale również może określać prawdopodobne kierunki natarcia i zawczasu skierować tam większość sił i środków dla ich zamknięcia. Stąd tempo natarcia wojsk, nawet wzdłuż istniejących dróg, dogodnych przejść, zostanie poważnie ograniczone.

Ograniczony ruch kolumn wzdłuż dróg, przesiek leśnych i przejść między jeziorami zmniejsza tempo działań tyłów, komplikuje się tym samym dowóz i uzupełnianie środków materiałowych oraz remont /obsługiwanie/ sprzętu uszkodzonego. Pośrednio ma to wpływ na wyczerpanie ludzi i zużycie sprzętu, co w konsekwencji zmniejsza efektywny czas natarcia w ciągu doby. Dlatego też tempo i głębokość zadań wojsk w natarciu muszą być mniejsze niż w warunkach terenu otwartego. Konieczność natarcia oddziałów na samodzielnych, często izolowanych od siebie kierunkach, których liczba zależy od liczby dróg, przesiek i przejść między jeziorami, wynika z charakteru i stopnia przekraczal - ności terenu oraz charakteru obrony nieprzyjaciela. Stąd wniosek, że szerokość pasa natarcia dywizji w terenie lesisto-jeziornym nie może być stała i zwykle będzie znacznie większa niż w terenie otwartym, gdyż obejmie on - oprócz kierunków zwykle o małych pojemnościach - teren trudno dostępny, rozdzielający te kierunki.

W terenie lesisto-jeziornym skomplikowane jest użycie broni jądrowej. Naziemne i powietrzne wybuchy powodują duże zniszczenie, potężne zawały oraz pożary, połamanie lodu na jeziorach zimą, a także mgłę powstałą na skutek topnienia śniegu i parowania wody. Wszystkie te czynniki dodatkowo w poważnym stopniu utrudniają natarcie wojsk. Teren ten ogranicza zatem możliwości wykonania uderzeń jądrowych, gdyż wojska nacierające mogą mieć trudności w wykorzystaniu ich skutków. Teren lesisto-jeziorny narzuca kierunki działania wojsk. Ich osią będą przede wszystkim drogi nadające się do wykorzystania przez wojska i środki transportowe. Kierunki działania wojsk wpływają na wybór kierunku natarcia, kierunku głównego uderzenia dywizji. Ponieważ nieprzyjaciel ma pełną możliwość określenia tych kierunków i będzie starał się je skutecznie zamykać, wojska nacierające prawie zawsze będą zmuszone do czołowego łamania obrony przeciwnika. Aby tego uniknąć, kosztem nawet największego wysiłku organizacyjnego /dodatkowego rozpoznania, zabezpieczenia inżynieryjnego, technicznego itp./ należy również rozpatrywać możliwości działania na kierunkach trudno dostępnych /poza drogami, przesiekami/. W tym celu przygotowuje się i specjalnie wytycza drogi na przełaj, wybiera partie rzadkiego lasu. Dzia-

łanie na tych kierunkach może być często jedynym sposobem wykorzystania skutków uderzeń ogniowych. W tym wypadku, nie licząc się z trudnościami, można rozbić zasadnicze siły przeciwnika na dostępnych kierunkach, wiążąc go od czoła, główne zaś uderzenie wykonywać na kierunku wyprowadzającym na jego skrzydła i tyły. O sukcesie natarcia w terenie lesisto-jeziornym decyduje również odpowiednie ugrupowanie bojowe. Konieczność natarcia na wąskich, łatwych do zamknięcia kierunkach wymaga takiego ugrupowania, które umożliwia ciągłe potęgowanie uderzenia w głąb. Stąd też, zmniejszając szerokość, należy powiększyć głębokość ugrupowania, aby stworzyć możliwość manewru oraz ciągłego wprowadzenia świeżych sił do walki. Na poszczególnych kierunkach /kierunkach uderzeń/ często będzie więcej niż dwa rzuty. Potrzeba wyjścia i uderzenia na skrzydło i tyły nie - przyjaciela z jednoczesnym natarciem od czoła wymaga organizowania dodatkowego, doraźnie organizowanego elementu - oddziału obejścia. Rolę tę mogą również spełniać desanty powietrzne.

9.2. Cechy szczególne natarcia w terenie lesisto-jeziornym

Teren lesisto-jeziorny stanowi fizyczne środowisko, które specyficznie oddziałuje na organizację i przebieg natarcia wojsk, tworząc tzw. warunki szczególne.

Natarcie w tych szczególnych warunkach ma, oprócz uniwersalnych cech przysługujących warunkom terenu otwartego, także specyficzne cechy, do których można zaliczyć:

- trudności w orientacji, utrzymaniu łączności, organizacji ubezpieczenia i rozpoznania oraz mniejsze możliwości oddziaływania dowódców na walkę;

- trudności w rozmieszczeniu i przesuwaniu sprzętu bojowego w terenie oraz wyrównanie ruchu i tempa działań;

- trudności w prowadzeniu płaskotorowego /przeciwpancernego/ ognia, zwłaszcza do celów znajdujących się w głębi ugrupowania nieprzyjaciela;

- niedostateczne wsparcie wojsk własnych oraz często brak możliwości współdziałania z ciężkimi środkami ogniowymi;

- łączenie kierunków natarcia z dogodnymi drogami, przejściami, przesiekami - przy jednoczesnym łatwym wykryciu tych kierunków przez nieprzyjaciela;

- konieczność działania poszczególnych elementów ugrupowania bojowego /lub jego części/ na samodzielnych kierunkach i trud - ności w dokonaniu zmian w tym ugrupowaniu w toku natarcia;

- trudności w zapewnieniu współdziałania w toku natarcia oraz zabezpieczenia materiałowego i technicznego;

- ograniczoną liczbę rejonów dogodnych do rozwinięcia w ugrupowanie bojowe dywizjonu rakiet taktycznych i artylerii;

- znaczna liczba skrytych podejść do rejonów rozmieszczenia elementów ugrupowania bojowego, takich jak: drt, artyleria, pododdziały i urządzenia tyłowe itp. wrażliwych na zniszczenie ogniem broni maszynowej i przenośnych środków przeciwpancernych;

- niedostateczną dokładność map topograficznych /znaczne zmiany terenowe/, a w ślad za tym utrudnione przygotowanie topogeodezyjne dla dywizjonu rakiet taktycznych i artylerii.

9.3. Zadania dywizji w natarciu w terenie lesisto-jeziornym

Ograniczona swoboda manewru i niskie tempo natarcia wojsk oraz konieczność działań na mało pojemnych, oddalonych od siebie kierunkach powodują, że szerokość pasa natarcia dywizji może być większa niż w warunkach normalnych, a głębokość zadań znacznie płytsza. Konkretną szerokość pasa natarcia dywizji określa się na podstawie oceny możliwości stworzenia przewagi nad nieprzyjacielem w świetle osiągnięcia celu walki, na wybranych kierunkach i głębokości, którą wojska dywizji mogą osiągnąć w ciągu dnia, a czasem doby. Szerokość pasa natarcia dywizji może wynosić do 40 km i więcej.

Określając zadanie dywizji, jego treść, należy mieć na uwadze obiektywnie istniejącą współzależność jego szerokości i głębokości. Treść zadania dywizji wypływa z celu działania armii i uwarunkowana jest głównie charakterem obrony nieprzyjaciela. W terenie lesisto-jeziornym, w zależności od właściwości lasu, jezior i stopnia przekraczalności poszczególnych kierunków, możliwości rozbudowy obrony i użycia rodzajów wojsk, ugrupowanie obronne nieprzyjaciela zwykle będzie jednorzutowe z odwodem i w zasadzie - na szerokim froncie. Trudności wykorzystania dużych sił do wykonania kontrataku czy przeciwuderzenia z jednej strony, a zwiększone możliwości bronienia znacznie szerszych rubieży terenowych z drugiej są głównymi czynni-

kami decydującymi o płytszym ugrupowaniu nieprzyjaciela niż w terenie otwartym, a tym samym wpływają pośrednio na mniejszą głębokość zadania nacierającej dywizji.

Dywizja nacierająca w terenie lesisto-jeziornym zwykle otrzymuje zadanie bliższe, zadanie dnia i kierunek natarcia w dniu następnym. Treścią zadania bliższego dywizji może być rozbicie części sił dywizji przeciwnika i opanowanie rubieży na głębokość do 10-15 km. Zadanie dnia dywizji może polegać na rozbiciu, wspólnie z sąsiadami, odwodów dywizyjnych i pozostałych sił wycofujących się na kolejne rubieże oporu oraz opanowanie ważnych przesmyków między jeziorami, ważnych węzłów dróg, polan lub przeciwległej ściany lasu na głębokość 25-30 km i więcej.

Otrzymywany wraz z zadaniem kierunek natarcia w dniu następnym umożliwia dowódcy dywizji tak ugrupować oddziały dywizji na rubieży zadania dnia, by stworzyć sobie dogodne warunki do kontynuacji działań zaczepnych.

9.4. Ugrupowanie bojowe

Ugrupowanie bojowe dywizji w natarciu w terenie lesisto-jeziornym składa się z tych samych elementów co w warunkach normalnych. Ze względu na specyficzne cechy tego terenu dodatkowo mogą być tworzone oddziały obejścia i oddziały zabezpieczenia ruchu. Najbardziej typowym ugrupowaniem dywizji jest ugrupowanie dwurzutowe, z trzema pułkami w pierwszym i pułkiem czołgów w drugim rzucie. W czasie wprowadzania jako drugiego rzutu dywizji pułku czołgów celowo jest wzmocnić go batalionem piechoty.

Poszczególne oddziały pierwszorzutowe powinny być odpowiednio wzmocnione, zwłaszcza artylerią i pododdziałami wojsk inżynieryjnych, dla zapewnienia im samodzielności działania. Należy przy tym pamiętać, że dywizja działająca na drugorzędnym kierunku może otrzymać bardzo małe wzmocnienie lub wcale go nie otrzymać. Wówczas trzeba będzie wzmocnić i usamodzielnić pułki wykonujące zadanie na kierunkach najważniejszych /kierunku głównego uderzenia/. Szczególnie ważne znaczenie dla uprzedzenia nieprzyjaciela w obsadzeniu w głębi jego obrony przesmyków, wąskich przejść i węzłów dróg, a tym samym zwiększenia tempa natarcia i pomyślnego jego kontynuowania mają desanty powietrzne

w połączeniu z działaniem oddziałów wydzielonych i oddziałów obejścia.

Znaczne trudności występują przy rozmieszczaniu w terenie takich elementów ugrupowania, jak oddział rakiet taktycznych, artyleria, pododdziały i oddziały obrony przeciwlotniczej. Wyrzutnie rakiet i dywizjony /baterie/ artylerii rozmieszcza się wzdłuż dróg, urzutowując je w głąb. Dlatego też odległość ich rozmieszczenia od przedniego skraju obrony nieprzyjaciela może być większa lub mniejsza od norm,przyjętych w terenie otwartym.

Ponadto stanowiska startowe dla rakiet i ogniowe dla dział wybiera się na skraju lasu, polanach i przesiekach, jednakże nie wszystkie tego typu odcinki terenu mogą być wykorzystane ze względu na możliwości prowadzenia ognia czy startu rakiet. Dla rozmieszczenia elementów ugrupowania bojowego w pierwszej kolejności wykorzystuje się te skraje lasu, polany, przesieki, które znajdują się niedaleko dróg, by nie angażować wielu sił i środków do wykonania dróg dojazdu do nich.

9.5. Organizacja natarcia

Zakres, metoda i kolejność pracy dowódcy dywizji i sztabu nad powzięciem decyzji o natarciu w terenie lesisto-jeziornym nie odbiegają w zasadzie od warunków normalnych. Dodatkowo rozpatruje się problematykę wynikającą z cech szczególnych natarcia w tym terenie i ich wpływu na działanie wojsk.

Oceniając nieprzyjaciela,dowódca dywizji określa:

- przedni skraj obrony nieprzyjaciela; może on przebiegać przed skrajem lasu lub w jego głębi, po przeciwległym brzegu jeziora, zwłaszcza jeśli mają one równoległe położenie w stosunku do frontu, lub wzdłuż pasma jezior;
- punkty oporu, system ich ognia i zapór w powiązaniu z rozmieszczeniem artylerii i innych środków wsparcia ogniowego;
- rejony rozmieszczenia odwodów, prawdopodobne kierunki i ich możliwy sposób działania;
- rejony słabo bronione lub tylko patrolowane, a także luki w ugrupowaniu nieprzyjaciela.

We wnioskach z oceny nieprzyjaciela szczególną uwagę zwraca się na wybór kierunku głównego uderzenia, kierunku natarcia pułków pierwszego rzutu oraz na sposób wykonania kolejnych za-

dań zwłaszcza poprzez obejście oddzielonych od siebie punktów oporu nieprzyjaciela.

Podczas oceny sąsiadów dowódca dywizji powinien dokładnie ustalić kierunki ich natarcia i oddalenia od oddziałów skrzydłowych w poszczególnych okresach oraz siły, środki i sposoby zabezpieczenia skrzydeł.

W ocenie wojsk własnych dowódca dywizji ocenia możliwości działania oddziałów w trudnych warunkach terenowych, zwłaszcza z punktu widzenia możliwości pokonywania lub obchodzenia jezior. Należy również uwzględnić pojemność dostępnych kierunków, aby dokonać racjonalnego podziału sił i środków dla zapewnienia poszczególnym oddziałom wymaganej samodzielności. Dotyczy to zwłaszcza przydziału czołgów i artylerii.

W ocenie terenu zwraca się głównie uwagę na:

- ilość i pojemność dogodnych kierunków w pasie natarcia dywizji;
- odcinki, które nieprzyjaciel może wykorzystać do rozbudowy obrony i które stanowią o jej trwałości;
- kierunki, które zapewniają najlepsze warunki do wykonania manewru obejścia i wyjścia na skrzydła oraz tyły nieprzyjaciela;
- kierunki mniej dostępne i odcinki terenu nie nadające się do działań;
- warunki manewru w pasie natarcia dywizji, a zwłaszcza charakter dróg i przesiek oraz możliwości ich wykorzystania;
- warunki obserwacji naziemnej i powietrznej /śmigłowcowej/;
- charakterystyczne rubieże terenowe, niezbędne dla orientacji i jako rubieże zadań bojowych.

Z oceny terenu należy wyciągnąć wnioski dotyczące:

- wyboru rejonów, rubieży rozmieszczenia elementów ugrupowania bojowego dywizji;
- rodzaju i zakresu przedsięwzięć niezbędnych do pokonania terenu trudno dostępnego;
- wydzielenia sił i środków do działania na poszczególnych kierunkach.

Szczególną rangę należy nadać rekonesansowi terenu. Ze względu na powodzenie działań na kierunkach oraz ograniczoną obserwację rekonesans w terenie lesisto-jeziornym prowadzi się z

kilku punktów. Wymaga to dłuższego czasu na jego przeprowadzenie.

Organizując współdziałanie, należy szczególnie dokładnie zsynchronizować ogień i uderzenie wojsk nacierających od czoła z uderzeniem oddziałów obejścia z głębi obrony nieprzyjaciela.

9.6. Dowodzenie

Ze względu na trudne warunki utrzymania łączności z elementami ugrupowania bojowego dywizji stanowiska dowodzenia dywizji winny być przybliżone do wojsk i w toku natarcia przesuwać się tak, by utrzymana była stała łączność. Wszystkie punkty dowodzenia powinny być rozmieszczane wzdłuż dróg, zapewniających im szybkie przesunięcie w nowy rejon. Jest to również niezbędne dla zapewnienia bezpieczeństwa przeciwpożarowego. Punkty dowodzenia powinny być ochraniane większymi siłami, gdyż w terenie tym zagrożenie ze strony drobnych grup dywersyjnych /rozbitych grup/ nieprzyjaciela jest większe.

Stanowisko dowodzenia dywizji rozmieszcza się i posuwa na kierunku głównego uderzenia. Trudne warunki terenowe i utrudniona obserwacja oraz zakłócenia w łączności zmuszają do częstych zmian rejonów rozmieszczenia punktów dowodzenia. Szczególnie ważne są wyjazdy dowódcy wraz z grupą operacyjną i środkami łączności na kierunku natarcia pułków.

Podstawową rolę w utrzymaniu łączności z zasady będzie spełniała łączność radiowa oraz środki wojskowej poczty polowej.

9.7. Zabezpieczenie działań bojowych

W natarciu w terenie lesisto-jeziornym wzrasta rola zabezpieczenia działań, zwłaszcza w zakresie: rozpoznania, obrony przed bronią masowego rażenia, ubezpieczenia i zabezpieczenia inżynieryjnego. Rozpoznanie nieprzyjaciela powinno dostarczyć danych o jego ugrupowaniu, systemie ognia, co w warunkach tych jest znacznie trudniejsze, ponadto powinno ustalić luki w jego ugrupowaniu i wrażliwe na uderzenia miejsca.

Rozpoznanie terenu powinno dostarczyć danych o jego przekraczalności, drożności, dogodnych kierunkach do natarcia oraz rubieżach, które odgrywają kluczową rolę w obronie nieprzyjaciela i są ważne dla natarcia dywizji.

Obok studiowania zdjęć lotniczych, opisów wojskowo-geogra-

ficznych organizuje się sieć punktów obserwacyjnych, patroli oraz prowadzi rozpoznanie ze śmigłowców.

Obrona przed bronią masowego rażenia oprócz zwykłych przedsięwzięć obejmuje prace w zakresie walki z pożarami. Wzrasta rola rozpoznania skażeń ze śmigłowców.

Ubezpieczenie, ze względu na warunki działania wojsk, ma zadanie nie dopuścić do niespodziewanego uderzenia nieprzyjaciela, zwłaszcza na najwrażliwsze elementy ugrupowania bojowego. Elementy te ochrania się dodatkowo odpowiednimi siłami.

Zabezpieczenie inżynieryjne ma na celu zmniejszenie ujemnego wpływu lasu i jezior na użycie sprzętu technicznego oraz zapewnienie wojskom wysokiego tempa natarcia. Na kierunkach natarcia tworzy się oddziały torujące, wyposażone w materiały wybuchowe i sprzęt inżynieryjny do usuwania zawał i torowania dróg. Do walki z pożarami leśnymi wyznacza się specjalne zespoły ludzi i sprzętu do likwidacji pożarów. W ich skład włącza się pododdziały saperów.

9.8. Prowadzenie natarcia

Natarcie w terenie lesisto-jeziornym może być poprzedzone uderzeniami jądrowymi na środki napadu jądrowego nieprzyjaciela, punkty oporu i odwody, decydujące o trwałości jego obrony, a także punkty dowodzenia dywizji i brygad. Artyleria i lotnictwo obezwładniają siły i środki nieprzyjaciela rozmieszczone na kierunkach natarcia pułków oraz między przesmykami jezior. Po rozpoczęciu natarcia dąży się do opanowania występów leśnych i przejść między jeziorami na przednim skraju obrony, aby stworzyć warunki do wykonania uderzeń w stronę skrzydeł i w głąb ugrupowania nieprzyjaciela.

W żadnym wypadku nie należy umożliwiać nieprzyjacielowi zamknięcia luk i przesmyków przez pododdziały z nie atakowanych odcinków lub odwody. Oddziały obejścia, zgodnie z postawionymi zadaniami, na podany im sygnał wykonują uderzenia na skrzydła i tyły przeciwnika, zapewniając wojskom nacierającym od czoła lepsze warunki działania, a jednocześnie nie pozwalają na wyjście części sił do obsadzenia przejść i przesmyków.

Uchwycone w toku natarcia ważne obiekty i przesmyki niezwłocznie się umacnia, wyznaczając do tego celu wydzielone siły. Na kierunkach przewidywanych kontrataków nieprzyjaciela

wykonuje się zawały leśne, ustawia miny i skierowuje na nie odwody specjalne. Jednocześnie prowadzi się intensywne rozpoznanie, dążąc do wykrycia odwodów nieprzyjaciela, czasu ich wyruszenia oraz kierunku przesuwania się. Do odparcia kontrataku korzystniej zwykle jest wykorzystać część sił pierwszego rzutu. Niekiedy do odparcia kontrataku może być użyta część drugiego rzutu dywizji. Oddziały dywizji odpierają kontratak nieprzyjaciela w terenie lesisto-jeziornym przeważnie z miejsca na zawczasu wybranych rubieżach, które zamykają drogi, przesieki oraz polany dogodne do rozwinięcia wojsk i wykonania kontrataku przez nieprzyjaciela.

W wypadku wycofywania się nieprzyjaciela na kolejne rubieże należy niezwłocznie przejść do pościgu. W tym celu na siły główne wykonuje się uderzenia lotnictwa i ogień artylerii. Podod - działy będące w bezpośredniej styczności z przeciwnikiem nie powinny wiązać się walką z drobnymi grupami, lecz dążyć do wyjścia na skrzydła i tyły sił głównych. Jednocześnie w celu uprzedzenia przeciwnika w uchwyceniu dogodnych rubieży dowódca dywizji powinien organizować i wysyłać oddziały obejścia oraz oddział wydzielony. Szeroko stosuje się również desanty powietrzne w sile kompanii - batalionu.

10. Natarcie w zimie

10.1. Wpływ zimy na natarcie

Warunki zimowe - pokrywa śnieżna, niska temperatura i częste jej wahania powodujące gołoledź i opady śnieżne, krótki dzień i długa noc - w poważnym stopniu wpływają na organizację i prowadzenie natarcia.

Głęboki śnieg utrudnia poruszanie się w terenie i zmusza nacierające oddziały do trzymania się dróg. Piechota bez nart porusza się w terenie po śniegu o grubości 30 cm w tempie zaledwie 2-3 km na godzinę, a przy grubej pokrywie śnieżnej jeszcze wolniej. Prędkość poruszania się pojazdów kołowych bez dodatkowego wyposażenia znacznie się zmniejsza. Czołgi mogą się poruszać z prędkością zbliżoną do normalnej, jeśli śnieg jest nie głębszy niż 50 cm. Przy pokrywie śnieżnej 50-60 cm prędkość ich zmniejsza się do 7-10 km na godzinę. Maksymalna głębokość pokrywy śnieżnej, po której możliwe jest poruszanie

się czołgów bez organizowania dodatkowych przedsięwzięć, wynosi około 60-80 cm. Przekraczalność terenu w warunkach zimy przedstawia tabela 2.

Odwilże i roztopy powodują oblodzenie dróg i grzęskość gruntu, w wyniku czego zmniejsza się zdolność pokonywania terenu przez transportery opancerzone, bojowe wozy piechoty, czołgi oraz inne pojazdy mechaniczne.

Silne mrozy ujemnie wpływają na wydajność ludzi oraz możliwości techniczno-eksploatacyjne sprzętu. Z kolei zamiecie śnieżne, gęste mgły utrudniają orientowanie się w terenie i prowadzenie obserwacji, zmniejszając tym samym możliwość wykrycia i zniszczenia celów nieprzyjaciela.

Słoneczne dni i pokrywa śniegu przyczyniają się w znacznym stopniu do demaskowania ruchu wojsk. W związku z tym zachodzi konieczność stosowania specjalnych siatek maskujących i ubrań maskujących oraz malowania sprzętu bojowego na kolor upodobniający do otaczającego tła.

Dodatnią cechą warunków zimowych jest możliwość przekraczania przeszkód wodnych i bagien przy określonej grubości ich zamarznięcia. Przekraczalność pokrywy lodowej przez pojazdy mechaniczne przedstawia tabela 3.

Obronę w zimie nieprzyjaciel będzie najczęściej organizował systemem punktów oporu na dogodnych do natarcia kierunkach. Kierunki trudno dostępne /zaspy i obszary o głębokiej pokrywie śniegu/ mogą być bronione małymi siłami lub tylko patrolowane. W głębi obrony nieprzyjaciel główny wysiłek skupi na utrzymaniu miejscowości, dogodnych przejść, węzłów dróg, by w ten sposób powstrzymać natarcie.

Jednym z głównych problemów w natarciu w zimie będzie stworzenie warunków poruszania się wojsk, a tym samym danie im możliwości obchodzenia punktów oporu nieprzyjaciela i uderzenia jednocześnie na jego skrzydła i tyły. Środki transportu oddziałów /pododdziałów/ należy zatem dostosować do jazdy w zimie, a stan osobowy wyposażyć w sprzęt i środki o dużej zdolności pokonywania terenu /narty, sanie, płozy, rakiety śnieżne/ oraz w sprzęt do usuwania śniegu.

Dywizja może przechodzić do natarcia z marszu lub z rejonu położonego w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem. Drugi sposób przejścia do natarcia jest korzystniejszy, gdyż eliminu-

je szereg uciążliwych i pracochłonnych przedsięwzięć, głównie przygotowanie dróg i poszczególnych rubieży rozwinięcia.

W trudnych warunkach terenowych i przy głębokiej pokrywie śniegu główne uderzenie wykonuje się z zasady wzdłuż dróg i terenu przyległego do nich.

Główny kierunek uderzenia wybiera się w terenie mało pociętym, mniej pokrytym śniegiem i umożliwiającym pułkom obejście punktów oporu nieprzyjaciela. Jeśli nie ma możliwości obejścia punktów oporu nieprzyjaciela i skutecznego obezwładnienia jego sił, to w celu uzyskania zaskoczenia główne uderzenie korzystniej jest wykonać początkowo w terenie trudno dostępnym. W tym przypadku część sił dywizji, pokonuje trudny teren, uderza na skrzydła i tyły broniącego się przeciwnika, wykorzystując do tego celu narty, sanie, płozy.

10.2. Zadania w natarciu w zimie

Treść zadań dywizji w natarciu w zimie określa się według ogólnie przyjętych zasad. Szerokość pasa natarcia dywizji/pułku/ może być znacznie większa, a głębokość zadań mniejsza niż w innych warunkach z uwagi na wolniejsze tempo natarcia, spowodowane głęboką pokrywą śnieżną i trudniejszymi warunkami natarcia.

Przykładowa treść i głębokość zadań dywizji w natarciu w zimie może być następująca:

- zadanie bliższe: rozbicie w pasie natarcia dywizji broniących się pododdziałów brygad pierwszego rzutu nieprzyjaciela i opanowanie rubieży na głębokość 10-15 km;
- zadanie dnia dywizji: rozbicie z marszu pododdziałów drugorzutowej brygady, rozwinięcie natarcia w głąb jego obrony, opanowanie węzłów dróg ważnych obiektów i rubieży terenowych na głębokość do 30 km z zapewnieniem warunków do dalszego natarcia w dniu następnym.

Przy silnych roztopach i rozmarzniętym gruncie /grzęskość gruntu/ głębokość zadania może być płytsza.

Tempo natarcia dywizji w zimie zależy między innymi również od głębokości pokrywy śnieżnej. W zasadzie będzie ono niższe od tempa natarcia w innych porach roku. Wolne tempo natarcia w zimie będzie spowodowane zazwyczaj głębszą pokrywą śniegu, zaspami i bardzo niską temperaturą.

Ruch wojsk w tych warunkach odbywać się będzie przeważnie tylko po oczyszczonych drogach, na których nieprzyjaciel stawiał będzie silny opór.

Na zwiększenie tempa natarcia może mieć wpływ wyposażenie oddziałów /pododdziałów/ piechoty w narty, skuteczne obezwładnienie przeciwnika w punktach oporu, użycie sprzętu do odśnieżania dróg i stosowanie łańcuchów przeciwśniegowych.

10.3. Ugrupowanie bojowe

W zimie ugrupowanie dywizji tworzy się tak jak w innych porach roku. Powinno ono umożliwiać wykonanie uderzeń z marszu i zapewnić wysoką manewrowość oraz samodzielność oddziałów /pododdziałów/.

Do pierwszego rzutu wyznacza się oddziały /pododdziały/wzmocnione artylerią, wojskami inżynieryjnymi i chemicznymi oraz tworzy się oddziały obejścia. Organizuje się je z pododdziałów piechoty w sile do batalionu /kompanii/ piechoty i wyposaża się w narty, rakiety śnieżne i sprzęt do przewożenia środków ogniowych oraz wzmacnia moździerzami, przenośnymi środkami przeciwpancernymi i pododdziałami wojsk inżynieryjnych.

Główne zadanie oddziału obejścia polega na wykonaniu manewru oskrzydlającego i uderzeniu na skrzydła i tyły broniącego się nieprzyjaciela przy ścisłym współdziałaniu z wojskami atakującymi od czoła. Dotyczy to zwłaszcza ataku na punkty oporu,umocnione miejscowości i węzły dróg. Przenikanie oddziałów obejścia w głąb ugrupowania nieprzyjaciela powoduje często zamieszanie i panikę, naruszając w ten sposób zorganizowany system jego obrony.

Przy głębokim śniegu drugi rzut powinien znajdować się bliżej pierwszego rzutu. Odległość ta nie powinna być jednak mniejsza od norm zapewniających warunki bezpieczeństwa przed uderzeniami bronią masowego rażenia.

W natarciu w zimie niezbędne jest tworzenie silnego drugiego rzutu w celu rozwinięcia natarcia, przeniesienia wysiłku z jednego kierunku na drugi i odparcia kontrataków nieprzyjaciela.

Na każdy kierunek natarcia wyznacza się oddział zabezpieczenia ruchu wyposażony w sprzęt do utrzymywania dróg, usuwania zasp i oblodzenia oraz wytyczania dróg na przełaj i utrzymania

ich w ciągłej przydatności, zwłaszcza dla zapewnienia manewru artylerii, odwodu przeciwpancernego, drugiego rzutu, jak również przesunięcia tyłów.

10.4. Organizacja natarcia

Powzięcie decyzji i rekonesans

Praca dowódcy i sztabu w zakresie organizacji natarcia w zimie przebiega według ogólnych zasad. Uwzględnia się jednak szczegółowo specyficzne warunki zimy.

Analizując zadanie, należy między innymi dojść do wniosku wynikającego z tego, że natarcie prowadzone będzie na oddzielnych kierunkach, przywiązanych głównie do dróg, oraz uwzględnić ogniskowy charakter obrony nieprzyjaciela w zimie, gdzie punkty oporu i rejony obrony oparte są przede wszystkim o miejscowości.

Podejmując decyzję o natarciu w zimie, dowódca dywizji powinien wyznaczyć oddziałom więcej - niż w zwykłych warunkach - czasu na przygotowanie do natarcia. Stąd też stosuje się najczęściej równoległą metodę pracy dowódcy i sztabu dywizji.

Wydając zarządzenia wstępne dla oddziałów dowódca dywizji powinien między innymi uwzględnić przedsięwzięcia: wcześniejszego przegrupowania artylerii i innych oddziałów /pododdziałów/ na możliwe kierunki natarcia, wyznaczenia i przygotowania oddziału /pododdziałów/ obejścia oraz odśnieżenia dróg i utrzymania ich w dobrym stanie przejezdności. Z odśnieżaniem dróg ściśle związane jest przygotowanie sprzętu do odśnieżania, a zwłaszcza pługów odśnieżających.

W ocenie sytuacji główną uwagę zwraca się na właściwości terenu, który w warunkach zimy w większości wypadków wywiera decydujący wpływ na wybór kierunków natarcia, a zwłaszcza kierunku głównego uderzenia.

Pokrywa śnieżna i inne właściwości zimy w poważnym stopniu rzutują również na sposób działania nieprzyjaciela i wojsk własnych. Na podstawie głębokości pokrywy śnieżnej, rozmieszczenia zabudowań osiedli oraz istniejącej drożni można z dużym prawdopodobieństwem określić sposób działania nieprzyjaciela, zwłaszcza rozbudowę jego obrony, system ognia i możliwości jego oddziaływania na przebieg natarcia.

Ocena terenu powinna również pozwolić na określenie prawdo-

podobnego tempa natarcia, szybkość poruszania się pojazdów i w związku z tym na ustalanie przedsięwzięć inżynieryjnego zabezpieczenia natarcia, a zwłaszcza przygotowania drożni. Ocena terenu i nieprzyjaciela pozwala również na wyciągnięcie właściwych wniosków dotyczących działań oddziałów, oddziałów obejścia i oddziałów wydzielonych /jeżeli organizacja ich jest celowa/.

W ocenie wojsk własnych dowódca dywizji powinien szczególną uwagę zwrócić na: możliwości sprzętu bojowego w czasie pokonywania terenu oraz pomoc, jakiej trzeba udzielić pododdziałom, by mogły one szybko pokonać głęboki śnieg, zapory i przeszkody pokryte śniegiem lub z niego urządzone; sposób zabezpieczenia oddziałów w środki maskujące, smary zimowe, ciepłą odzież i środki ogrzewania, oraz określić sposób przystosowania sprzętu bojowego do jazdy po śniegu i oblodzonych drogach.

Dużego znaczenia w natarciu w zimie nabiera rekonesans, ponieważ szereg dokładnych informacji o właściwościach terenu, a zwłaszcza o głębokości pokrywy śnieżnej można uzyskać bezpośrednio w terenie.

W czasie rekonesansu należy określić właściwości terenu i ich aktualny wpływ na wybór kierunku głównego uderzenia, treści i głębokość zadań pułków na ich kierunkach natarcia, odcinki przełamania, rubieże ataku, kierunki działania oddziałów obejścia.

Decyzję o natarciu dowódca dywizji podejmuje zwykle na podstawie mapy, a udokładnia ją w terenie w czasie rekonesansu.

Organizacja współdziałania

W organizacji współdziałania uwzględnia się szczegółowo działania oddziałów wojsk nacierających od czoła i oddziałów obejścia. Początek działań tych oddziałów określa się na podstawie możliwości pokonania trudnego terenu, często pokrytego głęboką pokrywą śnieżną z zaspami, oraz możliwościami natarcia oddziałów od czoła z reguły po drogach.

Ograniczona widoczność /mgła, opady śniegu/ utrudnia wskazywanie celów artylerii. Należy zatem przewidzieć rozmieszczenie artyleryjskich punktów obserwacyjnych w ugrupowaniu bojowym pułków pierwszego rzutu i batalionów piechoty. Z tych samych względów przewiduje się podporządkowanie większej części artylerii

pułkom /batalionom/ pierwszego rzutu z chwilą rozpoczęcia natarcia. W tych warunkach należy szczegółowo określić dobrze widoczne punkty orientacyjne oraz przewidzieć oświetlenie w nocy punktów orientacyjnych przez artylerię i inne środki do oświetlania terenu.

Zabezpieczenie działań bojowych

Zabezpieczenie działań bojowych w natarciu dywizji w zimie obejmuje te same zagadnienia co w innych porach roku.

Warunki zimowe wywierają szczególny wpływ głównie na treść maskowania, inżynieryjnego zabezpieczenia natarcia i zabezpieczenia tyłowego.

Maskowanie w zimie osiąga się przez użycie specjalnych etatowych siatek maskujących, ubiorów maskujących oraz malowanie sprzętu i wozów bojowych na odpowiedni kolor. Jednocześnie wzmaga się dyscyplinę maskowania wojsk i ogranicza zbędny ruch wojsk, głównie kolumn.

Inżynieryjne zabezpieczenie natarcia w zimie sprowadza się głównie do utrzymania dróg, wykonania przejść w zaporach, przygotowania i zabezpieczenia przepraw po lodzie. Utrzymania dróg w stałej ich przejezdności dokonuje się poprzez: oczyszczanie ich ze śniegu; posypywanie wzniesień i spadów drogi piaskiem /żużlem/; pełnienie dyżurów przez wydzielone siły i środki na trudnych odcinkach oraz ustawianie zasłon przeciwśniegowych.

Przygotowanie dróg na przełaj polega na ich wytyczaniu, stawianiu zasłon przeciwśniegowych, a gdy zostaną one powtórnie zasypane śniegiem - wyznaczeniu ich w innych miejscach.

Zakres zadań, wynikający z zabezpieczenia inżynieryjnego natarcia dywizji w zimie, ograniczają możliwości oddziału inżynieryjnego, zachodzi więc konieczność ścisłego współdziałania w wykonywaniu tych zadań z pododdziałami: rozpoznawczymi, oddziałami piechoty i czołgów.

Podczas organizacji zabezpieczenia materiałowego, technicznego i medycznego należy uwzględnić fakt, że w zimie zmniejsza się prędkość ruchu pojazdów mechanicznych, zwiększa się zużycie paliwa, obniża się wydajność ludzi w pracach remontowych, wyładowczych i załadowczych. Trudniej jest ewakuować rannych i udzielać im pomocy na polu walki. Ewakuacja sprzętu bojowego z pola walki jest poważnie utrudniona.

W celu pokonania tych trudności w realizacji zadań wynikających z zabezpieczenia tyłowego należy drogi dowozu i ewakuacji utrzymywać w stałej przejezdności, a pododdziały i urządzenia tyłowe rozmieszczać sposobem kierunkowo-powierzchniowym w pobliżu przejezdnych dróg.

W ugrupowanie bojowe batalionów należy włączać czołówki ze środkami materiałowymi, pojazdy gąsienicowe wyposażać w ostrogi, a kołowe - w łańcuchy i inny sprzęt /siatki, maty, podkłady itp./, umożliwiający jazdę w terenie pokrytym śniegiem i po oblodzonych drogach.

W czołgach i innych pojazdach wyznaczonych do pokonywania przeszkód wodnych po dnie - oprócz ich uszczelniania - należy nasmarować połączenia cięgieł i dźwigni układów sterowania, zamków, włazów, aby nie dopuścić do zamarzania i blokady tych urządzeń.

Gorący posiłek powinien być dostarczony dwa razy dziennie pododdziałom pierwszego rzutu, a pozostałym - trzy razy dziennie.

Odpoczynki należy organizować w ośrodkach, zapewniając warunki do ogrzewania ludzi i suszenia umundurowania. Oprócz tego każdego żołnierza należy zaopatrzyć w suchy prowiant i środki do indywidualnego podgrzewania posiłku.

10.5. Prowadzenie natarcia

Natarcie w zimie prowadzi się na kierunkach, wzdłuż dróg i w terenie pokrytym niegłębokim śniegiem. Punkty oporu opanowuje się głównie obchodząc je oraz wykorzystując luki w ugrupowaniu bojowym nieprzyjaciela.

Czas trwania ogniowego przygotowania natarcia jest zwykle dłuższy niż w lecie. Warunki zimy umożliwiają nieprzyjacielowi przygotowanie w krótkim czasie różnego typu ukryć ze śniegu i lodu, a wykonane umocnienia w zimie są trwalsze. Obezwładnienie siły żywej nieprzyjaciela, w tych ukryciach, wymaga dodatkowego zużycia amunicji i przedłużenia czasu ogniowego przygotowania natarcia.

W okresie ogniowego przygotowania natarcia wykonanie przejść w zaporach minowych nieprzyjaciela i różnego rodzaju zaporach ze śniegu i lodu wymaga dłuższego czasu i zaangażowania więk-

szej ilości sił i środków niż w innych porach roku. Stąd też i czas trwania ogniowego przygotowania natarcia musi być dłuższy.

Bataliony piechoty /kompanie czołgów/ pierwszego rzutu wspierane ogniem artylerii i uderzeniami lotnictwa atakują obronę nieprzyjaciela wzdłuż dróg /dostępnych odcinków terenu/; jednocześnie oddziałami obejścia uderzają na jego skrzydła i tyły, opanowują dominujące wzgórza i rozszerzają włamanie w obronie nieprzyjaciela.

Do ataku piechota może przechodzić w różny sposób. Zależy to od głębokości śniegu, stopnia obezwładnienia nieprzyjaciela i odległości rubieży ataku od przedniego skraju obrony nieprzyjaciela. W sprzyjających warunkach piechota może nacierać nie spieszając się, a w trudnych warunkach /głęboka pokrywa śniegu/ - pieszo; oddziały obejścia na nartach.

Czołgi bezpośredniego wsparcia piechoty, wykorzystując drogi i dogodne odcinki terenu, gdzie pokrywa śniegu jest niegłęboka, zdecydowanie posuwają się do przodu. Gdy śnieg jest głęboki lub istnieją inne przeszkody, czołgi nie odrywają się od piechoty, lecz działają w jej ugrupowaniu bojowym i wspólnie z transporterami opancerzonymi wspierają jej natarcie.

Jeżeli czołgi i transportery opancerzone napotykają niedostępne dla nich odcinki terenu lub silne zapory przeciwpancerne, to spieszona piechota pod osłoną ognia artylerii czołgów i transporterów opancerzonych opanowuje te odcinki i zabezpiecza dalsze przesuwanie się.

W natarciu w zimie należy liczyć się z niejednoczesnym wyjściem oddziałów na rubież ataku. Atak rozpoczyna się wówczas oddziałami, które już osiągnęły gotowość. Oddziały, które na skutek zasp i głębokiej pokrywy śniegu lub rozmokłego gruntu nie wyszły na czas do ataku, atakują w miarę ich podchodzenia do rubieży ataku. W takim wypadku ogień artylerii należy ześrodkować na kierunku działania tych oddziałów.

Wysłane na początku natarcia oddziały obejścia nie wiążą się walką o punkty oporu, obchodzą je i szybko przedostają się w głąb obrony nieprzyjaciela w celu uchwycenia dogodnych punktów terenowych, umożliwiając oddziałom nacierającym od czoła rozbijanie nieprzyjaciela.

Podczas walki w głębi obrony nieprzyjaciela artyleria og-

niem ześrodkowanym obezwładnia jego siłę żywą i środki ogniowe w punktach oporu i na drogach oraz nie dopuszcza do odejścia nieprzyjaciela na kolejne dogodne do obrony rubieże terenowe.

Natarcie w głębi obrony nieprzyjaciela rozwijać się będzie najczęściej nierównomiernie. Na jednym kierunku działania pułku pododdziały, wykorzystując luki między punktami oporu, szybko posuwają się do przodu, na innym mogą być powstrzymywane oporem przeciwnika lub trudno dostępnym terenem. Pododdziały pierwszorzutowych pułków nie powinny zatrzymywać się dla likwidacji punktów oporu na przednim skraju, lecz zdecydowanie rozwijać natarcie, wykorzystując osiągnięte powodzenie, i dążyć do przenikania w głąb obrony nieprzyjaciela, zniszczenia artylerii i rozbicia jego odwodów.

Do okrążenia i rozbicia nieprzyjaciela broniącego punktów oporu na dogodnych kierunkach do natarcia trzeba wydzielić część sił i środków z drugorzutowych batalionów pułków pierwszego rzutu lub drugiego rzutu dywizji. Niekiedy ocalałe punkty oporu nieprzyjaciela ze względu na czas korzystniej jest blokować niedużymi siłami.

Kontrataki nieprzyjaciela w zimie najczęściej będą wykonywane na kierunkach, gdzie jest mało śniegu. Na tych kierunkach należy więc posiadać siły i środki do ich odparcia. Kontrataki te z zasady odpiera się z miejsca.

Przy odpieraniu kontrataków w zimie zaleca się wykorzystanie oddziału obejścia na kierunkach działania pułków. Wychodzi on skrycie na skrzydła i tyły kontratakującego nieprzyjaciela, niespodziewanie uderza i wprowadza dezorganizację w jego ugrupowaniu bojowym.

Wprowadzenie drugiego rzutu dywizji dokonuje się na ogólnych zasadach, głównie w celu pogłębienia wysiłku pierwszego rzutu. Wejście do walki drugiego rzutu dywizji winno być ściśle zgrane z działaniem pododdziałów pierwszego rzutu i przez nie zabezpieczone.

W czasie prowadzenia pościgu za wycofującym się nieprzyjacielem należy dążyć do rozbicia go na drogach - szczególnie w miejscach uniemożliwiających mu zejście z nich /teren przyległy pokryty głębokim śniegiem/, aby tym samym uniemożliwić mu odejście na kolejną rubież obrony.

Przeszkody wodne w zimie dywizja foruje najczęściej z marszu sposobem kombinowanym, polegającym na tym, że oddziały piechoty przeprawiają się pieszo po lodzie w całym pasie natarcia dywizji, a czołgi i transportery opancerzone, bojowe wozy piechoty - na promach kursujących w specjalnie wykonanym kanale w lodzie lub po moście stałym.

Jeżeli pokrywa lodowa jest wystarczająco gruba, nie spiesza się oddziałów /pododdziałów/ piechoty, a przeprawia się je na transporterach opancerzonych na przeprawach po lodzie, urządzanych oddzielnie dla każdego rodzaju wojsk. Pokrywę lodową, w zależności od potrzeb, wzmacnia się żerdziami, deskami lub kolejnami metalowymi i drewnianymi. Nośność pokrywy lodowej zależy przede wszystkim od jej grubości i temperatury powietrza; praktycznie w warunkach bojowych określa się ją według tabeli.

Tabela 2

PRZEKRACZALNOŚĆ TERENU W WARUNKACH ZIMY

1. Szybkość ruchu w terenie pokrytym śniegiem

Środki ruchu	Szybkość /km/godz./ przy pokrywie o grubości		
	20 cm	50 cm	100 cm
Samochody ciężarowe	6-10	niemożliwe	niemożliwe
Transportery opancerzone	12	8	"
Transportery pływające	15-20	10-12	8-10
Transportery pływające gąsienicowe	15-20	8-10	6-8
Czołgi średnie	15-20	8-10	4-5
Piechota pieszo	3-4	1,5 - 2	niemożliwe

Na szybkość ruchu wpływa pokrywa o grubości od 10 cm.

2. Pokonywanie stoków pokrytych śniegiem

Rodzaj pojazdu	Kąt nachylenia stoku	Pokonywana grubość pokrywy śnieżnej
Samochody ciężarowe	0-5°	do 25 cm
Traktory i ciągniki	0-5°	do 55 cm
Czołgi	0-5°	do 70 cm
Czołgi	5-10°	do 50 cm
Czołgi	10-15°	do 35 cm
Czołgi	15-20°	do 25 cm

3. Pokonywanie bagien w warunkach zimy

Środki ruchu	Minimalna grubość zamarzniętej warstwy /cm/	
	Bagna trawiaste	Bagna porośnięte mchem
Samochody 5-tonowe	10-12	15-17
Samochody 10-tonowe	15-17	17-20
Pojazdy gąsienicowe:		
15-20 t	16-18	25
25-35 t	20-25	30-35
40-60 t	35-40	45

Tabela 3

PRZEKRACZALNOŚĆ POKRYWY LODOWEJ ZALEŻNIE OD TEMPERATURY

Środek /pododdział/	Ciężar /tony/	Najmniejsza grubość lodu /cm/ przy średniej temperaturze w ciągu dnia		Odstępy między przeprawiającymi się środkami oraz minimalna odległość między osiami przepraw /m/
		$-10^{\circ}C$ i niżej	$-90^{\circ}C$ do $-1^{\circ}C$	
Czołgi, działa pancerne i traktory	6	22	24	15
	10	28	31	20
	20	40	44	25
	30	49	54	35
	40	57	63	40
	50	64	70	45
Samochody	2	16	18	15
	3,5	21	23	15
	6	27	30	22
	8	31	34	22
	10	35	39	25
	15	43	47	30
Działa z ciągnikami	2/3,5 x/4,	19	21	15
	5/5,5	25	28	20
	8/12	35	39	30
	21/15,5	35	61	35
Pododdziały w kolumnach				
- rzędem	-	4	5	
- dwójkami	-	6	7	
- czwórkami	-	9	10	
- w dowolnym szyku	-	15	17	

x/ W liczniku podano ciężar działa, w mianowniku - ciężar ciągnika.

11. Natarcie w nocy

11.1. Wpływ warunków nocy na natarcie

Noc, z uwagi na swoje właściwości, wywiera określony wpływ na natarcie dywizji. Pozwala uzyskać zaskoczenie poprzez skryte przegrupowanie sił i środków, co stwarza możliwość ukrycia zamiaru rozegrania walki.

Nacierające wojska znajdują się w dogodniejszej sytuacji niż broniące, gdyż do nich należy inicjatywa, która pozwala narzucić nieprzyjacielowi swoją wolę i w rezultacie wykorzystać skutki wpływu nocy w celu jak najlepszej realizacji zadań bojowych dywizji.

Występujące jednak w nocy ograniczone warunki widoczności wpływają ujemnie na: obserwację pola walki, orientację w terenie, rozpoznanie wojsk, wykrywanie celów, prowadzenie celnego ognia, pokonywanie odcinków skażonych i różnego rodzaju przeszkód terenowych. Utrudnia to w konsekwencji dowodzenie, współdziałanie, realizację przedsięwzięć zabezpieczenia działań bojowych wojsk oraz sprawne przeprowadzenie manewru siłami i środkami.

Właściwości nocy muszą być brane pod uwagę przy wyborze środków rażenia oraz sprzętu bojowego podczas wykonywania zadań bojowych. Noc sprawia, że użycie niektórych rodzajów sprzętu jest poważnie ograniczone, a określone rodzaje wojsk /np. artyleria/ muszą realizować dodatkowe zadania /np. oświetlenie terenu, stawianie dozorów i osi świetlnych/, a sposób działania często różni się od działań w dzień.

Wojska rakietowe w stosunkowo małym stopniu mają utrudnione działania w nocy, gdyż wyposażone są w najnowocześniejszy sprzęt umożliwiający działanie w warunkach ograniczonej widoczności. W nocy jednak mniejsze jest tempo ich przesunięcia, trudniejsze rozpoznanie nieprzyjaciela, wybór i dowiązanie topogeodezyjne rejonów stanowisk startowych oraz punktów obserwacyjnych.

Artyleria oprócz zadań, polegających na obezwładnieniu i niszczeniu sił i środków nieprzyjaciela /podobnie jak w dzień/, niszczyć musi środki oświetlające i przyrządy nocnego widzenia, oświetlać teren, stawiać dozory i tworzyć osie świetlne.

Użycie artylerii w natarciu dywizji w nocy jest znacznie utrudnione, głównie zaś w zakresie rozpoznania i wskazywania celów, prowadzenia wstrzeliwania, obserwacji skuteczności ognia oraz korygowania go.

Czołgi wyposażone w przyrządy noktowizyjne będą skutecznie wykorzystane, lecz dla uzyskania lepszych efektów i zmniejszenia strat własnych pododdziałów czołgów należy je wzmacniać pododdziałami piechoty.

Wojska zmechanizowane w nocy nacierać będą na wozach bojowych i transporterach wówczas, gdy teren będzie dogodny, tj. łatwy do pokonania, a obrona przeciwpancerna nieprzyjaciela silnie obezwładniona, a szczególnie wtedy, gdy wymagany będzie stały kontakt z nieprzyjacielem /działania w głębi obrony, pościg itp./.

Właściwości nocy w najmniejszym stopniu ograniczać będą działanie "piechoty", tj. pododdziałów po spieszeniu się.

Jednakże warunki występujące w nocy w znacznym stopniu ujemnie wpływają na psychikę żołnierzy.

W czasie natarcia w nocy każdorazowo będą występowały inne warunki działania wojsk, wynikające z czynników kształtowanych przez właściwości nocy i różnego ich natężenia. Do podstawowych czynników, które mają wpływ na natarcie dywizji, zaliczamy:

- czas trwania nocy;
- stopień ciemności;
- wahania temperatury;
- stopień zjonizowania atmosfery itp.

Czas trwania nocy determinuje położenie geograficzne i pora roku. W Europie od 21.9 do 22.12 noc wydłuża się, a od 23.12 do 21.6 - maleje.

Można wyróżnić następujące rodzaje nocy:

- długie i ciemne;
- długie i jasne;
- krótkie i ciemne;
- krótkie i jasne.

Natarcie prowadzone w długą i ciemną noc zwiększa zużycie amunicji - głównie artyleryjskiej i oświetlającej. Ujemnie też wpływa na stany osobowe nacierającej dywizji; przez dłuższy czas działać one będą w trudnych warunkach psychiczno-moralnych wymagających dużego napięcia psychicznego związanego z poczuciem osamotnienia i strachu. W konsekwencji może to doprowadzić do szybszego wyczerpania się organizmu, a nawet do paniki /szczególnie po uderzeniach jądrowych/, którą w nocy jest znacznie trudniej opanować niż w dzień. W czasie takich nocy ułatwione będzie wysadzanie przez nieprzyjaciela grup dywersyjno-rozpoznawczych na tyłach nacierających wojsk dywizji; mogą

one skuteczniej dezorganizować działalność nacierającyoh wojsk dywizji.

Długie i jasne noce stwarzają dogodniejsze warunki do działania, na co w decydujący sposób wpływać będzie poprawa widoczności.

Zużycie amunicji w tych warunkach nie będzie zasadniczo odbiegało od warunków dziennych.

Jasna noc sprzyja również lepszemu wykonaniu manewru; łatwiej jest pokonać teren, a co za tym idzie - możliwe jest natarcie w szybszym tempie /zbliżonym do dziennego/.

Noce krótkie charakteryzują się podobnymi właściwościami jak długie, jednakże czas ich trwania powoduje:

- zmniejszenie wysiłku nacierających wojsk;
- mniejsze zużycie amunicji;
- mniejsze wyczerpanie psychiczne;
- możliwość bardziej zdecydowanego i gwałtownego uderzenia.

Krótki czas trwania nocy wpływa na to, że dla dywizji/pułków/ przewiduje się zadania z ograniczonym celem działania.

Wahania temperatury są prawidłowością każdej nocy. Szczególnie w czasie zimy spadki temperatury są znaczne i ujemnie wpływają na działanie dywizji. Powodują ono marznięcie wody i krzepnięcie smarów w pojazdach mechanicznych i wozach bojowych, oblodzenie dróg itp. Spadek temperatury może spowodować odmrożenia, obniżenie stopnia postrzegania i orientacji wojsk w terenie, co w konsekwencji ogranicza możliwości nacierających wojsk dywizji.

Zjonizowanie warstwy atmosfery występujące w nocy wpływa ujemnie na rozchodzenie się fal krótkich /radiowych/, a w konsekwencji na zmniejszenie zasięgu radiostacji KF o 50% i zwiększone zakłócenia odbioru. Największe zakłócenia występują z początkiem nastania nocy.

Duży wpływ na zmniejszenie negatywnych właściwości nocy w natarciu dywizji ma wyszkolenie wojsk. Wpływa ono między innymi na zwiększenie odporności psychicznej, jak też kształtuje nawyki w zakresie organizowania i prowadzenia natarcia w nocy.

11.2. Cechy szczególne natarcia

Na obecnym i przyszłym polu walki wojska nacierać będą często podobnie jak w dzień. Główne przyczyny, decydujące o tym, to:

- duża ranga ciągłości działań, która - będąc w przeszłości jednym z przedsięwzięć taktycznych dowódców - przerodziła się współcześnie w zasadę walki;

- dążenie w czasie nocy do uzyskania zaskoczenia w celu sparaliżowania woli przeciwnika;

- chęć opanowania dogodnych rubieży /obiektów/ terenowych;

- ciągły rozwój technicznego sprzętu bojowego umożliwiającego działanie w warunkach ograniczonej widoczności.

Zadanie do natarcia dywizja z reguły otrzymuje na okres doby. Część zadania realizowana będzie w nocy, przyjmując kolejną formę, i tak przy:

- podejściu z głębi w dzień - przełamanie w nocy;
- przełamaniu w dzień - pościg w nocy;
- pościgu w dzień - bój spotkaniowy w nocy;
- boju spotkaniowym w nocy - pościg lub obrona w dzień.

Natarcie w nocy dywizja może realizować w toku trwania operacji zaczepnej armii, przed jej rozpoczęciem lub niezależnie od niej. Dywizja nacierać może samodzielnie lub z innymi dywizjami armii, całością czy też częścią swych sił.

W nocy tempo natarcia dywizji będzie znacznie mniejsze niż w dzień. Płytsze też będą głębokości zadań, a w znacznym stopniu utrudnione będzie wprowadzanie do walki drugich rzutów i odwodów.

Do cech szczególnych natarcia dywizji w nocy należy zaliczyć to, że dzięki możliwości skrytego przegrupowania sił i środków często przeprowadzane będą niespodziewane ataki od czoła i skrycie wykonywane uderzenia na skrzydła oraz tyły broniących się wojsk.

W nocy walkę często rozpoczynać będą siły wydzielone w celu ukrycia sił głównych lub zamaskowania manewru na inny kierunek.

Zdecydowanie prowadzone natarcie w nocy utrudnia nieprzyjacielowi szybkie zorientowanie się w sytuacji, oddziałuje demoralizująco na przeciwnika i umożliwia często rozbicie jego zaskoczonych wojsk przy użyciu mniejszej ilości sił i środków.

11.3. Zadania w natarciu w nocy

Treść i głębokość zadań bojowych dywizji nacierającej w nocy będzie zróżnicowana i zależna od wielu czynników, a głównie od:

- zamiaru i celu działań dowódcy szczebla nadrzędnego /armii/;
- właściwości nocy;
- charakteru obrony nieprzyjaciela i doświadczenia jego wojsk w prowadzeniu działań nocnych;
- stopnia obezwładnienia obrony nieprzyjaciela, a szczególnie obrony przeciwpancernej;
- charakteru terenu i możliwości jego pokonania;
- stanu sił i środków wojsk własnych, ich przygotowania i doświadczenia w prowadzeniu natarcia w nocy.

Ponadto na głębokość i treść zadania bojowego dywizji będzie wpływać sposób wykorzystania wojsk będących w przodzie, a uczestniczących w rozbiciu nieprzyjaciela w czołowych punktach oporu.

Natarcie dywizji w nocy często podporządkowane będzie działaniom wojsk armii w dniu następnym. Wówczas dywizja może otrzymać zadanie polegające na:

- opanowaniu dogodnej rubieży terenowej, zapewniającej wejście do bitwy kolejnych sił armii;
- zdobyciu lub blokowaniu miejscowości;
- opanowaniu przepraw na przeszkodzie wodnej i zabezpieczeniu jej pokonania przez wojska podchodzące z głębi, itp.

Będą to najczęściej zadania jednostopniowe, z ograniczonym celem i znacznie płytsze niż w dzień.

Głębokość zadań dywizji nacierającej w nocy z zasady będzie płytsza niż w natarciu w dzień. Szerokość pasa natarcia dywizji najczęściej utrzymana jest w granicach normy przewidzianej dla działań w dzień.

11.4. Ugrupowanie bojowe

Obok wymogów, jakim powinno odpowiadać ugrupowanie bojowe

dywizji w natarciu w dzień, w natarciu w nocy musi ono zapewnić silne początkowe uderzenie i szybkie zbliżanie się wojsk dywizji do obiektów /w rejony/, które zostały obezwładnione bronią jądrową, oraz stworzyć możliwość rozbicia obrony nieprzyjaciela jednocześnie lub kolejno na kilku kierunkach, co w warunkach nocy może wydatnie zwiększyć efekty natarcia dywizji.

Dla spełnienia wymienionych wymogów dywizję ugrupować należy w jeden rzut z silnym odwodem. Takie ugrupowanie tworzy się szczególnie wówczas, kiedy dywizja realizować będzie płytkie zadania bojowe.

W wypadku kiedy dywizja naciera na kierunku głównego uderzenia armii i realizuje głębokie zadania, a często kontynuuje natarcie o świcie, należy tworzyć dwurzutowe ugrupowanie bojowe. Takie ugrupowanie stosuje się również podczas nocy jasnych, gdy łatwiejszy jest manewr odwodów i drugich rzutów.

Każdorazowo pierwszy rzut dywizji nacierającej w nocy winien być znacznie silniejszy niż w dzień, siły i środki znajdujące się w nim powinny zapewnić szybkie rozbicie obrony nieprzyjaciela, przedostanie się wojsk do rejonów uderzeń bronią jądrową, a w konsekwencji - zrealizowanie zadania nocnego bez konieczności wprowadzania do walki drugiego rzutu dywizji.

Jeżeli na kierunku natarcia dywizji nieprzyjaciel zostanie obezwładniony bronią jądrową, to w celu szybkiego wykorzystania jej skutków należy nacierać w szykach przedbojowych, wykorzystując urządzenia noktowizyjne wozów bojowych i pojazdów mechanicznych oraz inne środki nocnego widzenia.

Tworząc ugrupowanie dywizji do natarcia w nocy należy:

- usamodzielnić oddziały pod każdym względem, a zwłaszcza wyposażyć je w środki do prowadzenia obserwacji pola walki w nocy i środki do oświetlenia /szczególnie oddziały pierwszego rzutu/;

- zapewnić zwartość ugrupowania bojowego, zmniejszając odległości między jego elementami;

- wzmocnić rozpoznanie i ubezpieczenie, wzmacniając dodatkowo pododdziały realizujące te zadania.

11.5. Organizacja natarcia

Metoda pracy dowódcy i sztabu dywizji nad organizacją natar-

cia w nocy jest taka jak w dzień, jednak zakres czynności jest szerszy i posiada cechy szczególne. Przedsięwzięcia dodatkowe powinny mieć na celu zmniejszenie ujemnego wpływu nocy na prowadzenie natarcia.

Dowódca dywizji, podejmując decyzję o natarciu w nocy, powinien dodatkowo rozpatrzyć:

- sposób oświetlenia celów i wskazywania kierunków natarcia;
- specyfikę zabezpieczenia natarcia w nocy;
- wpływ warunków nocy na sposób wykonania.

Sposób pracy dowódcy i sztabu dywizji zależy głównie od warunków przejścia dywizji do natarcia, charakteru otrzymanych zadań oraz czasu posiadanego na wypracowanie decyzji.

Gdy natarcie dywizji w nocy jest kontynuacją działań dziennych, wówczas analiza zadania i ocena położenia odnosić się będą do części zadania dobowego - realizowanego w dzień i w nocy osobno. Decyzja wypracowana na tej podstawie, dotycząca natarcia w nocy, będzie mieć w dużym stopniu charakter ogólny odnośnie do treści zadań, co wynika z możliwości zajścia zasadniczych zmian do czasu natarcia, szczególnie w warunkach użycia broni jądrowej. W tym wypadku duży wpływ na decyzję dowódcy, jej skonkretyzowanie i określenie zadań dla oddziałów na okres natarcia w nocy ma przebieg walki w dzień. Dostarcza on dowódcy wielu dodatkowych informacji wpływających nie tylko na treść zadań w natarciu dywizji w nocy, lecz także na podjętą wcześniej decyzję.

W sytuacji kiedy dywizja zadanie do natarcia w nocy otrzymała podczas natarcia w dzień, proces wypracowania decyzji i planowania działań jest bardziej złożony i odbywa się w znacznie ograniczonym czasie przy równoległym kierowaniu walką. W takiej sytuacji ocena położenia prowadzona przez dowódcę będzie skrócona, a decyzja powzięta na podstawie mapy, gdyż nie ma możliwości przeprowadzenia rekonesansu /teren, w którym będzie nacierać dywizja w nocy, znajduje się w posiadaniu nieprzyjaciela/.

W wypadku kiedy dywizja działania rozpoczynać będzie od na-

tarcia w nocy /szczególnie dotyczy to natarcia z marszu z rejonów położonych w głębi/, powstaną korzystniejsze warunki szczegółowego wypracowania decyzji o natarciu w nocy. Dowódca i sztab dywizji dysponować będą większą ilością czasu na organizację natarcia. Będą też warunki do przeprowadzenia rekonesansu w terenie w warunkach dobrej widoczności /za dnia/.

W czasie rekonesansu dowódca dywizji ustala:

- rubieże do opanowania w ciągu nocy;
- sposób ustawienia osi i dozorów świetlnych;
- obiekty i rejony, które powinny być szczególnie intensywnie oświetlane w toku walki;
- sposób oświetlenia terenu;
- czynności związane z maskowaniem i wykorzystaniem w tym celu warunków terenowych.

W każdej jednak sytuacji po przeprowadzeniu analizy zadania należy przekazać oddziałom zarządzenia wstępne, którę w treści zawierać będą więcej szczegółów związanych z prowadzeniem walki w nocy.

Decyzja dowódcy dywizji o natarciu w nocy powinna uwzględniać w treści, oprócz zwykle rozpatrywanych zagadnień, te przedsięwzięcia, które wywierają wpływ na realizację zadania bojowego w nocy.

Dotyczą one głównie przedsięwzięć w zakresie:

- orientacji wojsk w terenie;
- sposobu wykorzystania środków nocnego widzenia;
- utrzymania kierunków natarcia;
- oświetlenia terenu;
- przejścia od działań nocnych do dziennych.

Ponadto dowódca dywizji w decyzji o natarciu w nocy określa ugrupowanie bojowe wojsk dywizji, manewr oddziałów i sposób potęgowania siły uderzenia.

Podobnie jak w natarciu w dzień dowódca dywizji wraz ze stawianiem zadań bojowych /po ich postawieniu lub udokładnieniu w terenie/ organizować będzie współdziałanie. Częściej niż w dzień będzie ono realizowane na podstawie mapy lub przy stole plastycznym.

Dla zapewnienia ciągłego współdziałania należy już w fazie jego organizacji określić:

- środki, czas i sposób niszczenia sprzętu "nocnego widzenia" nieprzyjaciela;

- sposób i kolejność oświetlania terenu, poszczególnych celów i obiektów;

- sposób oznakowania wojsk własnych;

- sposób wskazywania i oznakowania kierunków natarcia dla oddziałów i elementów ugrupowania dywizji;

- sygnały współdziałania podawane po opanowaniu poszczególnych rubieży;

- sposób oznakowania przejść w zaporach inżynieryjnych i przeszkodach terenowych;

- sposób wykorzystania sprzętu noktowizyjnego i urządzeń radioelektronicznych;

- sposób przejścia od działań nocnych do dziennych.

Do głównej problematyki współdziałania dywizji podczas natarcia w nocy należy zaliczyć:

- przesunięcie wojsk na rubież ataku;

- działanie oddziałów i pododdziałów w celu szybkiego wykorzystania skutków czasowego oślepienia wojsk nieprzyjaciela dla rozwinięcia natarcia w głąb jego obrony;

- uzgodnienie działań z sąsiadami;

- ustalenie sygnałów i znaków wzajemnego rozpoznania się.

Organizując współdziałanie w natarciu dywizji w nocy, dowódca powinien zapoznać wszystkich wykonawców /dowódców wszystkich szczebli/ ze sposobem jego realizacji oraz upewnić się co do zrozumienia omawianych problemów.

11.6. Dowodzenie

Dowodzenie w dywizji w natarciu w nocy realizowane będzie głównie ze stanowiska dowodzenia /SD/ i tyłowego stanowiska dowodzenia /TSD/. Rzadziej niż w natarciu w dzień dowódca dywizji dowodził będzie z wysuniętego stanowiska dowodzenia /WSD/. Nie będzie z zasady wykorzystywany do dowodzenia dywizją powietrzny element dowodzenia /PED/, który jako doraźny element dowodzenia często wykorzystywany był do kierowania walką oddziałów w dzień.

Dowodzenie w natarciu w nocy realizowane jest na ogólnych zasadach/podobnie jak w dzień/, z tym że stanowisko dowodzenia dywizji będzie z zasady przybliżone do ugrupowania walczą-

cych wojsk średnio o około 50% odległości w stosunku do natarcia w dzień. Oprócz łączności radiowej w czasie natarcia dywizji w nocy w szerszym zakresie niż w dzień winna być realizowana łączność środkami ruchomymi /poczty polowej/ i sygnalizacyjna.

11.7. Zabezpieczenie natarcia

Zabezpieczenie natarcia dywizji w nocy w zasadzie obejmuje te same elementy co w dzień, a dodatkowo zabezpieczenie świetlne. Celem jego jest stworzenie warunków swobody natarcia i usunięcie trudności wynikających z właściwości nocy.

Zabezpieczenie natarcia dywizji w nocy wymaga użycia większej ilości /niż w dzień/ sił i środków, jak też wykonania różnych innych, w trudniejszych warunkach realizowanych czynności organizacyjnych.

Rozpoznanie jest jednym z zasadniczych rodzajów zabezpieczenia natarcia dywizji w nocy, które nabiera szczególnej wagi. W natarciu w nocy rozpoznanie dodatkowo powinno ustalić:

- stopień przygotowania wojsk nieprzyjaciela do prowadzenia działań w nocy;
- rodzaj środków oświetlających i system oświetlenia nieprzyjaciela;
- rodzaje sprzętu noktowizyjnego i radiolokacyjnego, jego ilość i rozmieszczenie w systemie obrony nieprzyjaciela.

Możliwości dywizji w zakresie rozpoznania zależą od sposobu przejścia jej do natarcia w nocy, celu działania i głębokości zadań bojowych.

Do prowadzenia rozpoznania dodatkowo należy szeroko wykorzystać środki noktowizyjne i radiolokacyjne, organizować większą niż w dzień ilość patroli rozpoznawczych.

Noc sprzyja lepszemu wykorzystaniu grup specjalnych działających na tyłach ugrupowania nieprzyjaciela.

Właściwości nocy i krótki czas na wykonanie zadań rozpoznania wpływają na to, że do ich realizacji należy użyć znacznie więcej sił i środków i wykonać je w krótszym czasie niż w dzień. Stąd też zadania elementów rozpoznania będą płytsze i bardziej ograniczone.

Przeciwdziałanie radioelektroniczne spełnia ważne zadanie

w zabezpieczeniu natarcia dywizji w nocy. Realizowane jest ono poprzez:

- zakłócanie systemów radioelektronicznych nieprzyjaciela oraz maskowanie pracy własnych środków;
- niszczenie punktów dowodzenia i środków radioelektronicznych nieprzyjaciela realizowane przez wszystkie rodzaje wojsk.

W celu zapewnienia skutecznego przeciwdziałania radioelektronicznego należy wykorzystywać nie tylko siły i środki wojsk będących w przodzie, ale wszystkich wojsk biorących udział w walce.

Niszczenie obiektów i środków nieprzyjaciela najczęściej realizują wojska będące w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem oraz oddziały wydzielone, działające metodą rajdową. Dywizja nacierająca z marszu z rejonów położonych w głębi, niezależnie od zaangażowania sił i środków wojsk będących w przodzie, wcześniej rozwija swe środki radioelektroniczne w celu spotęgowania obezwładnienia urządzeń elektronicznych nieprzyjaciela i pozbawienia go możliwości prowadzenia obserwacji naziemnej oraz skutecznego oddziaływania ogniowego na wojska dywizji w okresie przesunięcia, rozwinięcia w szyki przedbojowe i ataku.

Obrona przed bronią masowego rażenia w nocy jest trudniejsza do realizacji niż w dzień. Będą występowały trudności w rozpoznawaniu skażeń i zakażeń oraz w likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia.

W natarciu dywizji w nocy należy zwiększyć w oddziałach i pododdziałach liczbę obserwatorów, patroli i posterunków rozpoznania skażeń oraz wyposażyć je w środki do oznakowania odcinków skażonych w nocy.

Ubezpieczenie w nocy powinno mieć charakter obrony, a wojska wyznaczone do realizacji tych zadań należy wyposażyć w dodatkowy sprzęt noktowizyjny i radiolokacyjny.

Maskowanie w nocy należy nakierować na ukrycie ruchu pojazdów, pracy ludzi i sprzętu oraz środków radiowych i elektronicznych. Należy w stopniu maksymalnym wykorzystać naturalne warunki terenowe oraz środki techniczne służące do ukrycia ugrupowania wojsk dywizji przed obserwacją w podczerwieni i fotografowaniem z powietrza.

Zabezpieczenie świetlne dywizji ma na celu:

- ułatwienie realizacji zadań wykonywanych przez wojska własne;
- ułatwienie dowodzenia i kierowania ogniem artylerii;
- utrudnienie działania nieprzyjacielowi.

Podczas organizacji zabezpieczenia świetlnego dywizji w natarciu w nocy zazwyczaj uwzględnia się:

- oświetlenie celów i obiektów dla poszczególnych środków rażenia;
- tworzenie osi i dozorów świetlnych w celu oznaczenia kierunków natarcia oddziałów i pododdziałów;
- oświetlenie obiektów ataku;
- oznakowanie przejść w zaporach, dróg marszu, linii styczności wojsk oraz opanowanych rubieży;
- oślepienie załóg punktów obserwacyjnych i środków ogniowych nieprzyjaciela.

W czasie natarcia dywizji w nocy oświetlenie realizowane jest środkami pirotechnicznymi, amunicją świetlną jak też wykorzystywane są reflektory światła dziennego.

Na korzyść nacierającej dywizji lotnictwo może między innymi stawiać dozory świetlne. Odległość rubieży, na których będą one stawiane, nie może być mniejsza niż 2,5-3 km od nacierających wojsk.

Artyleria dozory świetlne stawia w pasach natarcia pułków pierwszego rzutu dywizji na rubieżach oddalonych od nacierających wojsk o 1000 i więcej metrów w przód.

Lotnicze i artyleryjskie środki oświetlające wykorzystuje się w sposób scentralizowany.

Umiejętne oświetlenie pola walki i uwzględnienie właściwości przyrządów noktowizyjnych stanowi jeden z głównych czynników zapewniających powodzenie dywizji w natarciu w nocy.

11.8. Prowadzenie natarcia

Do natarcia w nocy dywizja może przechodzić w różnych etapach i warunkach prowadzonej walki, zależnie od tego, jakie i kiedy otrzyma zadanie od dowódcy armii. Natarcie może więc nastąpić w różnych okresach nocy - na jej początku, u jej schyłku, czy też w środku trwania nocy /rzadszy przypadek/.

W zależności od realizowanego celu, warunków i właściwości nocy, terenu, charakteru obrony nieprzyjaciela oraz możliwości nacierających wojsk natarcie dywizji może rozpocząć się od ogniowego przygotowania ataku i bez jego wykonywania, przy oświetleniu terenu czy bez niego, pieszo lub też na wozach bojowych. Natarcie w nocy może być poprzedzone rozpoznaniem walką, zorganizowanym jeszcze w warunkach dziennych.

Sposób i warunki, w jakich prowadzone będzie natarcie, wpływają zasadniczo na jego tempo.

W sytuacji kiedy natarcie dywizji rozpoczyna się od ogniowego przygotowania ataku, oddziały - wykorzystując skutki ognia artylerii oraz oświetlenia terenu - przechodzą zasadniczymi siłami do zdecydowanego ataku, rozbijają czołowe punkty oporu nieprzyjaciela i - nie wiążąc się w przewlekłą walkę - rozwijają natarcie w głąb, wówczas tempo natarcia będzie wysokie - podobne do uzyskiwanego w ciągu dnia. W takich warunkach wojska nacierać będą na wozach bojowych i środkach transportowych. Przejście do natarcia poprzedzone ogniowym przygotowaniem ataku umożliwia centralizację dowodzenia artylerią i w konsekwencji zadanie nieprzyjacielowi większych strat. Sposób ten jednak w znacznym stopniu eliminuje czynnik zaskoczenia przeciwnika.

W wypadku niewykonywania ogniowego przygotowania natarcia atak rozpoczyna się bez oświetlenia, lecz tylko przy użyciu przyrządów noktowizyjnych. W takiej sytuacji pododdziały pierwszego rzutu nacierają z reguły wzdłuż łatwych do rozróżnienia w nocy kierunków, a system oświetlenia realizowany jest dopiero z chwilą opanowania przez nacierające pododdziały czołowych punktów oporu nieprzyjaciela. Atak w takich warunkach najczęściej wykonywany jest pieszo. Pododdziały czołgów nacierają w ugrupowaniu piechoty, która ubezpiecza je osłaniając przed "niszczycielami czołgów", udziela pomocy w pokonaniu trudnych odcinków i przeszkód terenowych, torując przejścia w zaporach i polach minowych.

Tempo natarcia w takich warunkach jest stosunkowo niskie /1-2 km/godz./, ale działania są skuteczne z uwagi na zaskoczenie nieprzyjaciela, które w takich warunkach można łatwiej uzyskać.

W zasadzie tempo natarcia dywizji w nocy będzie znacznie wolniejsze niż w dzień. Chodzi o to, aby w określonych warunkach nocy i sytuacji zastosować taki sposób prowadzenia natarcia, który zapewni optymalne efekty i wykonanie zadania zgodnie z zamiarem przełożonego.

Na utrzymanie wysokiego tempa natarcia w konkretnych warunkach mieć będzie duży wpływ właściwe przygotowanie sprzętu bojowego oraz dokładne omówienie z dowódcami wszystkich szczebli sposobu działania.

Podczas natarcia dywizji w nocy nieprzyjaciel będzie wykonywał często kontrataki, wykorzystując do tego celu odwody od batalionu i brygady wzwyż.

Zasadniczym sposobem odparcia kontrataku nieprzyjaciela jest odparcie go z miejsca, a tylko w sprzyjających warunkach terenowych należy wydzielić część sił dywizji w celu uderzenia na skrzydło lub tyły kontratakującego nieprzyjaciela i zadanie odparcia kontrataku realizować w sposób ofensywny.

Ugrupowanie wojsk odpierających kontratak winno być głębokie, a ich wyjście i rozwinięcie na wyznaczoną rubież powinno odbywać się pod osłoną nocy, bez stosowania oświetlenia, a jedynie przy okresowym wykorzystaniu urządzeń noktowizyjnych.

Na przewidywane kierunki wyjścia kontrataku należy skierować dodatkowo patrole rozpoznawcze, zorganizować oświetlenie terenu oraz ogień artylerii.

Aby uniknąć zaskoczenia ze strony nieprzyjaciela, przewidywane kierunki jego podejścia należy oświetlać okresowo, a z chwilą stwierdzenia rozwijania się wojsk przeciwnika do ataku i w czasie walki z nim, stosować oświetlenie ciągłe jego pododdziałów oraz oślepiać jego wojska.

Podczas natarcia w nocy dywizja może przejść częścią lub całością sił do pościgu.

Pościg w nocy może nastąpić w różnych warunkach sytuacji operacyjno-taktycznej.

W jednym wypadku będzie rozwinięciem natarcia prowadzonego w taktycznej głębokości obrony nieprzyjaciela lub po sforsowaniu przeszkody wodnej, w innym wypadku może on nastąpić w wyniku rozbicia kontratakujących odwodów przeciwnika lub pomyślnie rozegranego boju spotkaniowego.

Jeżeli nieprzyjaciel rozpocznie wycofanie, pododdziały będące w bezpośredniej z nim styczności przechodzą do pościgu samodzielnie.

Na prowadzenie pościgu w dużym stopniu wpływają warunki drogowe oraz stopień widoczności w nocy, a także umiejętne wykorzystanie artylerii, będącej w dyspozycji dowódcy dywizji, do wykonania ognia /ogni/ na główne zgrupowania wycofującego się nieprzyjaciela, węzły dróg i przeprawy.

Istotną też rolę odgrywa rozpoznanie, a zwłaszcza ustalenie początku wycofania się nieprzyjaciela, ugrupowania jego sił, sposobu ubezpieczenia, dróg i kierunku wycofania.

Do prowadzenia pościgu nie należy wybierać dróg głównych, gdyż na nich nieprzyjaciel będzie koncentrować swój opór.

Oświetlenie terenu w pościgu jest znacznie utrudnione i wymaga przeprowadzenia zawczasu szeregu przedsięwzięć przygotowawczych oraz dużej decentralizacji kierowania. W tym celu przydziela się odpowiednią liczbę pocisków i innych środków do oświetlenia terenu dla pododdziałów przechodzących do pościgu oraz podporządkowuje się im pododdziały artylerii.

Pościg w nocy jest trudny do realizacji, ale jego efekty mogą być większe niż w dzień. W warunkach ograniczonej widoczności trudno jest odróżnić wojska wycofujące się od ścigających. Stąd też przy zdecydowanym, przemyślanym działaniu można uprzedzić nieprzyjaciela w zajęciu dogodnych rubieży i zaskoczonego rozbić często nawet mniejszymi siłami.

R o z d z i a ł V

OBRONA

1. Zasady ogólne

1.1. Istota i cel obrony

Obrona jest jednym z podstawowych rodzajów działań bojowych. Do obrony wojska przechodzą czasowo w wypadku, gdy natarcie jest niemożliwe lub niecelowe.

Obrona polega przede wszystkim na: wykonaniu uderzeń bronią masowego rażenia, lotnictwa i innych środków ogniowych; utworzeniu silnej strefy ognia przed przednim skrajem, szczególnie przeciwpancernego; szerokim manewrze ogniem, siłami i środkami; kontratakach i uporczywym utrzymaniu ważnych rejonów zamykających prawdopodobne kierunki natarcia nieprzyjaciela; szerokim stosowaniu zapór.

Obrona powinna być trwała i aktywna, zdolna jest przeciwstawić się uderzeniom broni masowego rażenia nieprzyjaciela, jego lotnictwa i artylerii, odeprzeć zmasowane ataki czołgów, nie dopuścić do wysadzenia i działania desantów powietrznych, a w razie włamania się nieprzyjaciela w głąb obrony - rozbić go.

Aktywność obrony przejawia się w: wykryciu na czas głównego zgrupowania uderzeniowego i środków przenoszenia broni jądrowej nieprzyjaciela; uprzedzeniu go w wykonaniu uderzeń; manewrze siłami i środkami na zagrożone kierunki; uporczywym utrzymaniu ważnych pozycji i rejonów, zwłaszcza na głębokość pierwszorzutowych punktów; skutecznej obronie przeciwlotniczej; wykonywaniu kontrataków; ciągłym prowadzeniu rozpoznania nieprzyjaciela.

Trwałość obrony zapewnia się przez: umiejętne wykorzystanie właściwości terenu; zorganizowanie doskonałego systemu ognia, przede wszystkim przeciwpancernego, połączonego z systemem za-

pór minowych i innych, oraz szybkie odtwarzanie systemu ognia; rozśrodkowanie wojsk; zorganizowanie skutecznej obrony przed bronią masowego rażenia; stanowcze i umiejętne dowodzenie wojskami.

Niezależnie od warunków organizacji obrony wojska powinny osłabić siłę uderzeniową, rozbić główne zgrupowanie i załamać natarcie nieprzyjaciela. Końcowym celem każdej obrony jest przejęcie inicjatywy działań i utworzenie sprzyjających warunków do przejścia do działań zaczepnych na dotychczasowym kierunku obrony lub prowadzenie tych działań na innym kierunku.

Realizacja tego celu na szczeblu dywizji zależy od siły uderzenia nieprzyjaciela, jej miejsca w ugrupowaniu związku operacyjnego, stopnia umocnienia się wojsk w nakazanym terenie, składu bojowego dywizji oraz możliwości wsparcia siłami i środkami przełożonego.

1.2. Warunki przejścia dywizji do obrony

Dywizja może być zmuszona do organizowania obrony w terenie o różnych właściwościach geograficzno-fizycznych; od tego zależy jej ugrupowanie bojowe, zakres inżynieryjnej rozbudowy terenu, potrzeby jej wzmocnienia i sposób działania.

Ze względu na położenie dywizja może przechodzić do obrony w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem lub bez styczności z nim. Istnienie styczności z nieprzyjacielem lub jej brak jest to - obok szeregu innych - podstawowy warunek wywierający istotny wpływ na sposób organizacji i prowadzenia obrony. Styczność z nieprzyjacielem lub jej brak w dużym stopniu decydować będą o czasie, w jakim dywizja będzie musiała organizować obronę. Stąd konieczność bardziej szczegółowego rozpatrzenia podstawowych warunków przechodzenia dywizji do obrony.

Przejście do obrony w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem będzie najbardziej typowe na współczesnym polu walki i może nastąpić w następujących sytuacjach:

- w wyniku niepomyślnego natarcia;
- przy odpieraniu kontrataku lub przeciwuderzenia przeważających sił nieprzyjaciela;
- przy konieczności umocnienia i utrzymania uchwyconych rejonów;

- przy tworzeniu wymaganej przewagi do kontynuowania natarcia;

- przy potrzebie zabezpieczenia /osłony/ otwartego skrzydła armii prowadzącej operację zaczepną.

Przejście dywizji do obrony w warunkach bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem stwarza większe bezpieczeństwo przed uderzeniami jądrowymi, szczególnie pododdziałów walczących w pierwszym rzucie, natomiast wymagana jest od nich operatywność i wysiłek w związku z organizowaniem obrony pod ciągłym oddziaływaniem nieprzyjaciela. Szczególne trudności w organizowaniu obrony wystąpią w pułkach pierwszego rzutu, którym nieprzyjaciel może utrudniać a niekiedy uniemożliwić dokonywanie manewru i przegrupowań. Stąd należy sądzić, że oddziały i pododdziały dywizji będą przechodziły do obrony niejednocześnie, a najczęściej w miarę potęgowania się naporu nieprzyjaciela.

Stwierdzenie: przejście dywizji do obrony bez styczności z nieprzyjacielem, przy obecnym stanie rozwoju środków walki jest kwestią umowy.

Dywizja będzie organizowała obronę bez styczności z nieprzyjacielem wówczas, gdy elementy jej ugrupowania znajdą się poza skutecznym ogniem głównej masy artylerii nieprzyjaciela.

Bez styczności z nieprzyjacielem dywizja może przechodzić do obrony w następujących sytuacjach:

- celem zabezpieczenia przesunięcia, rozwijania i przejścia do natarcia sił głównych armii po pierwszym uderzeniu jądrowym;

- w początkowym okresie wojny do obrony granicy państwowej;

- podczas obrony ważnej rubieży terenowej;

- podczas obrony wybrzeża morskiego /wyspy/;

- na drugorzędnych i trudno dostępnych kierunkach.

Podczas przechodzenia do obrony bez styczności z nieprzyjacielem lepsze są warunki do: szczegółowego przestudiowania terenu zarówno w głębi, jak i na podejściach do przedniego skraju; wyboru najdogodniejszych rubieży obrony; stworzenia ugrupowania bojowego, organizacji systemu ognia i manewru; szerokiego wykorzystania maszyn inżynieryjnych nie tylko w głębi, lecz i na przednim skraju obrony; stworzenia pozycji przedniej lub pasa przesłaniania oraz warunków "sterowania" podchodzącym nieprzyjacielem.

1.3. Miejsce, zadania i możliwości dywizji w obronie

W zależności od sytuacji i otrzymanego zadania dywizja może uczestniczyć w obronie:

- jako pierwszy lub drugi rzut armii;
- jako odwód ogólnowojskowy armii;
- w pasie przesłaniania armii;
- na wydzielonym kierunku /obrona terenu trudno dostępnego, wybrzeża, wyspy itp./.

Zadaniem dywizji w obronie może być:

- załamanie przeciwuderzenia odwodów nieprzyjaciela;
- osłona otwartego skrzydła nacierających wojsk armii;
- umocnienie i utrzymanie rubieży lub rejonu opanowanego przez wojska armii;
- osłona zasadniczych sił armii w czasie odtwarzania przez nie zdolności bojowej po uderzeniach jądrowych lub przegrupowania w wypadku konieczności zmiany kierunku głównego uderzenia;
- wykonanie przeciwuderzenia;
- umocnienie i utrzymanie kolejnej rubieży w operacyjnej strefie obrony armii;
- osłona wprowadzenia do bitwy drugich rzutów operacyjnych;
- utrzymanie i umocnienie własnego lub opanowanego wybrzeża morskiego /wyspy/;
- blokowanie desantu operacyjnego;
- opóźnienie podejścia nieprzyjaciela do głównego pasa obrony armii.

Jeżeli armia przechodzi do obrony całością sił, dywizja pierwszego rzutu może bronić się na kierunku jej głównego lub pomocniczego wysiłku.

Dywizja pierwszego rzutu może bronić wspólnie z innymi związkami taktycznymi ważnego obszaru operacyjnego na kierunku natarcia głównego zgrupowania operacyjnego nieprzyjaciela lub dwóch-trzech kierunków o znaczeniu taktycznym w pozostałym pasie obrony armii. W pierwszym rzucie armii będą zazwyczaj walczyły dywizje zmechanizowane, w drugim zaś - pancerne. Do typowych wypadków użycia dywizji pancernej w pierwszym rzucie można zaliczyć:

- ugrupowanie armii w jednym rzucie;

- przejście dywizji pancernej do obrony z natarcia, jeśli nie ma możliwości przegrupowania;

- obronę pasa przesłaniania.

Zasadniczym zadaniem dywizji drugorzutowych jest rozbicie zgrupowania uderzeniowego nieprzyjaciela, które włamało się w głąb obrony armii, lub osłabienie siły jego uderzenia dla utworzenia warunków przejścia do aktywnych działań sił frontu.

Działania dywizji w pasie przesłaniania polegają na zmuszeniu zgrupowań wojsk nieprzyjaciela do rozwinięcia i opóźnienia jego podejścia do przedniego skraju obrony, aby móc rozpoznać ich skład, zyskać czas na rozbudowę i zorganizowanie w nakazanym rejonie trwałej obrony.

Dywizji wyznacza się pas obrony, który zależy od zadania, jej składu i właściwości terenu. Na głównym kierunku szerokość pasa obrony dywizji może dochodzić do 30 km. W obronie o niejednakowo dostępnym terenie do działań wojsk i w obronie wybrzeża morskiego szerokość pasa obrony dywizji może być większa.

Głębokość obrony powinna zapewnić potęgowanie przeciwdziałania wojskom nieprzyjaciela, swobodny manewr wojsk własnych, szczególnie drugich rzutów i odwodów, oraz rozśrodkowanie od - działów. Głębokość ta może dochodzić do 20-30 km.

Dywizja zajmuje do obrony 3-4 pozycje. Dywizja będąca w drugim rzucie /odwodzie/ zajmuje do obrony pas /rejon/ na najważniejszym kierunku i rozbudowuje go pod względem inżynieryjnym. Powinna być w stałej gotowości do przeciwuderzenia lub do manewru na zagrożony kierunek.

Dywizji wyznacza się kilka kierunków wykonania przeciwuderzenia. Na każdym z nich wyznacza się główną i zapasową rubież rozwinięcia i drogi wyjścia.

Możliwości dywizji w obronie zależą od jej składu, ilości posiadanej broni jądrowej, zadania, charakteru terenu i spodziewanej siły nacierającego nieprzyjaciela.

Podczas przechodzenia do obrony z natarcia dywizja organizująca obronę na głównym wysiłku armii może zachować przynajmniej w początkowym okresie walki dotychczasowe siły i środki wzmocnienia. Stany ukompletowania oddziałów i pododdziałów z reguły będą mniejsze, a w warunkach stosowania broni jądrowej - niektóre z nich zostaną wyeliminowane z walki.

W zawczasu przewidywanej obronie dywizja może bronić nakazanego pasa wyłącznie etatowymi środkami. W sprzyjających warunkach może być wzmocniona artylerią przeciwpancerną do prowadzenia ognia pośredniego.

Ważnym problemem wynikającym głównie z możliwości i zadania dywizji jest skupienie głównego wysiłku w obronie. Jednym ze sposobów może być skupienie głównego wysiłku w rejonie bronionym przez pierwszy rzut dywizji, wówczas zamiar rozegrania walki obronnej zakłada załamanie natarcia nieprzyjaciela na pierwszej lub drugiej pozycji obronnej.

Kolejnym sposobem może być skupienie głównego wysiłku obrony w głębi, wówczas koncepcja rozegrania walki obronnej zakłada załamanie natarcia nieprzyjaciela na trzeciej lub czwartej pozycji obronnej. W takim zamiarze walki rola oddziałów pierwszego rzutu będzie drugorzędna.

1.4. Elementy obrony dywizji

Obrona dywizji obejmuje:
- zaplanowane i przygotowane uderzenia bronią jądrową;
- ugrupowanie sił i środków;
- system ognia;
- inżynieryjną rozbudowę pasa /rejonu/ obrony.

Przy rozpatrywaniu każdego z tych elementów należy uwzględniać jego uzależnienie od pozostałych. Stąd przy tworzeniu obrony dywizji należy nie tylko uwzględniać odrębności poszczególnych jej elementów, ale również ich wzajemne uwarunkowanie.

1.4.1. Zaplanowane i przygotowanie uderzenia bronią jądrową

Najważniejszym elementem obrony dywizji są zaplanowane i przygotowane uderzenia bronią jądrową, które wykonane na właściwe obiekty i w odpowiednim czasie pozwolą obrońcy zmienić niekorzystny stosunek sił, osłabić siłę uderzenia nieprzyjaciela i zerwać lub osłabić przygotowane lub rozpoczęte natarcie. Uderzenia jądrowe planuje się i przygotowuje na: środki przenoszenia broni masowego rażenia nieprzyjaciela; główne zgrupowania uderzeniowe nieprzyjaciela - zwłaszcza jego czoł-

gów; stanowiska dowodzenia; jego artylerię i ważne obiekty tyłowe.

Podstawę do planowania i przygotowania uderzeń jądrowych stanowi zamiar dowódcy dywizji. Rejony porażenia bronią jądrową wybiera się na podejściach, rubieżach rozwinięcia i w możliwych rejonach włamania się nieprzyjaciela w obronę dywizji.

Podczas dokonywania wyboru rejonów porażenia należy uwzględniać warunki bezpieczeństwa broniących się wojsk oraz możliwości techniczne sprzętu rakietowego i lotnictwa do przygotowania kolejnych uderzeń.

1.4.2. Ugrupowanie sił i środków

Podstawę do tworzenia, rozmieszczenia i składu elementów ugrupowania bojowego stanowi przede wszystkim zadanie i decyzja dowódcy dywizji.

Ugrupowanie powinno zapewnić:

- najefektywniejsze wykorzystanie wszystkich sił i środków;
- dogodne warunki do zabezpieczenia działań bojowych;
- ciągłe narastanie wysiłku i siły oporu na zagrożonych kierunkach, kolejnych pozycjach i rejonach obrony;
- aktywną obronę przeciwlotniczą;
- ochronę przed ogniowym oddziaływaniem nieprzyjaciela;
- trwałe utrzymanie ważnych rejonów, rubieży i najdogodniejsze warunki do wykonania manewru;
- korzystne warunki dowodzenia i współdziałania.

Spełnienie większości wspomnianych warunków zapewnia się przez głębokie ugrupowanie wojsk dywizji, które stwarza warunki do rozśrodkowania, ułatwia manewr dla zwiększenia siły oporu oraz ześrodkowania na decydującym kierunku i w odpowiednim czasie niezbędnych sił i środków do aktywnego przeciwdziałania.

Dywizja w obronie może ugrupować się w jednym lub w dwóch rzutach. Dywizja ugrupowuje się w jednym rzucie, gdy nie ma możliwości zmiany dotychczasowego ugrupowania, brakuje sił do zorganizowania obrony w dwa rzuty oraz warunków do wykorzystania całości drugiego rzutu. W pozostałych wypadkach dywizja ugrupowuje się w dwa rzuty.

W skład ugrupowania dywizji wchodzą:

- oddziały pierwszego rzutu;

- oddziały drugiego rzutu lub odwód ogólnowojskowy;
- oddział rakiet;
- pododdziały artylerii, pozostające w dyspozycji dowódcy lub dywizyjna grupa artylerii;
- oddziały przeciwlotnicze;
- odwód przeciwpancerny;
- oddział zaporowy;
- odwód inżynieryjny i chemiczny;
- oddziały tyłowe;
- oddział wydzielony /jeżeli jest tworzony pas przesłaniania/;
- oddział ratunkowo-ewakuacyjny /tworzony na sygnał/.

Pierwszy rzut dywizji - z reguły większość sił i środków - odpiera uderzenia nieprzyjaciela przed przednim skrajem i rozbija siły nieprzyjaciela, które włamały się w głąb obrony. W wypadku dalszego powodzenia nieprzyjaciela przez uporczywe utrzymanie poszczególnych rubieży /rejonów/ zapewnia warunki wykonania kontrataku drugim rzutem /odwodem/.

W toku walki część sił działających na pasywnych /pomocniczych/ rubieżach /rejonach/ obrony dywizji powinna być wykorzystana do realizacji zadań na kierunku głównego wysiłku obrony dywizji. Przy ugrupowaniu dwurzutowym w skład pierwszego rzutu dywizji mogą wchodzić 2-3 pułki.

Drugi rzut dywizji przeznaczony jest przede wszystkim do wykonania kontrataku lub obrony kolejnych pozycji i załamania natarcia nieprzyjaciela w głąb pasa obrony dywizji.

Ponadto może być wykorzystany do:
- zamknięcia wyłomów powstałych w obronie po uderzeniach jądrowych nieprzyjaciela;
- zwalczania desantów powietrznych nieprzyjaciela;
- wykonania uderzenia przed przednim skrajem obrony w ślad za kontrprzygotowaniem.

Pułk /pułki/ drugiego rzutu jest w gotowości przejścia do obrony na najważniejszym kierunku i do wykonania kontrataku. Rozmieszcza się go 14-17 km od przedniego skraju. Ponadto pułk czołgów przygotowuje na wybranych kierunkach jedną lub dwie rubieże ogniowe do odparcia ataku czołgów nieprzyjaciela.

Odwód ogólnowojskowy tworzy się wówczas, gdy dywizja jest

ugrupowana w jednym rzucie. Może on wykonywać zadania, które wynikną w czasie walki obronnej, lub część zadań przewidzianych dla drugiego rzutu.

Odwód ogólnowojskowy dywizji może być w sile od batalionu do pułku w składzie ograniczonym lub z sił wydzielonych z różnych jednostek.

Pułk będzie stanowił odwód w tych wypadkach, kiedy w zależności od warunków sytuacji jest rozmieszczony w kilku miejscach i nie może być użyty w całości do wykonania zadania bojowego /np. w obronie w warunkach szczególnych/.

Odwód ogólnowojskowy dywizji, w odróżnieniu od drugiego rzutu, nie otrzymuje zadania bojowego podczas organizacji walki obronnej.

Oddział rakiet niszczy lub obezwładnia środki masowego rażenia i siły główne nieprzyjaciela. Dla zapewnienia stałej gotowości do niszczenia środków masowego rażenia i innych ważnych obiektów nieprzyjaciela wyznacza się baterię dyżurną.

Rozmieszczenie oddziału rakiet w obronie powinno uwzględnić możliwość swobodnego manewru wzdłuż frontu i w głębi. Zasadniczy rejon stanowisk startowych wybierze się z boku od przypuszczalnego kierunku głównego uderzenia nieprzyjaciela, w odległości 10-15 km od rubieży styczności.

Artyleria w obronie: niszczy środki masowego rażenia nieprzyjaciela; obezwładnia nieprzyjaciela na podejściach do obrony, jego artylerię, środki przeciwlotnicze, radioelektroniczne oraz punkty dowodzenia; niszczy nacierające czołgi i wozy bojowe nieprzyjaciela; obezwładnia go w rejonach włamania; wspiera ogniem drugie rzuty /odwody/, zwłaszcza podczas kontrataków.

Ponadto artyleria wspiera ubezpieczenia bojowe i pododdziały broniące pozycji przedniej, osłania ogniem luki i wyłomy powstałe w wyniku uderzeń broni masowego rażenia nieprzyjaciela oraz obezwładnia jego desanty powietrzne. W działaniach nocnych artyleria oświetla teren pociskami oświetlającymi i niszczy środki oświetlające i przyrządy noktowizyjne nieprzyjaciela.

Rejony stanowisk ogniowych wybiera się w odległości 3-5 km i więcej od przedniego skraju; powinny one zapewnić możliwość prowadzenia ognia na wprost na kierunku zagrożenia pancernego.

Oddziały i pododdziały przeciwlotnicze wykrywają, rozpoznają i zwalczają środki napadu powietrznego nieprzyjaciela na małych i średnich wysokościach oraz ostrzegają wojska o zagrożeniu z powietrza. Ich ugrupowanie łączy się ściśle z osłanianymi obiektami. Szczególnie dokładnie osłania się wojska broniące ważnych rejonów, oddział rakiet oraz drugie rzuty lub odwody, głównie podczas rozwijania się i wykonywania kontrataków.

Odwód przeciwpancerny dywizji przeznaczony jest do: zwalczania czołgów nieprzyjaciela, które włamały się w głąb obrony; zabezpieczenia rozwinięcia drugiego rzutu /odwodu/ do kontrataku; zamknięcia wyłomu po wykonaniu uderzeń bronią masowego rażenia nieprzyjaciela; zabezpieczenia luk i skrzydeł.

Odwód przeciwpancerny dywizji rozmieszcza się w rejonie zapewniającym szybki manewr na kierunki zagrożenia pancernego, zwykle między pierwszym a drugim rzutem dywizji lub na wysokości drugiego rzutu.

Wyznacza się mu 1-2 kierunki działania, a na każdym z nich 1-2 rubieże ogniowe.

Działanie odwodu przeciwpancernego może być wsparte uderzeniem śmigłowców szturmowych.

W razie wzmocnienia dywizji armijnymi pododdziałami artylerii przeciwpancernej mogą być organizowane dwa odwody przeciwpancerne.

Dywizja pancerna w razie potrzeby może tworzyć odwód przeciwpancerny z jednej - dwóch kompanii czołgów ze składu pułku drugiego rzutu.

Oddział zaporowy przeznaczony jest do stawiania zapór minowych na głównym kierunku natarcia nieprzyjaciela. Oddział zaporowy działa najczęściej wspólnie z odwodem przeciwpancernym i niekiedy ze śmigłowcami szturmowymi. Organizuje się go z plutonu minowania dywizyjnego batalionu saperów.

Odwody: inżynieryjny i chemiczny, przeznaczone są do wykonywania zadań wynikłych w czasie walki. Mogą wzmacniać lub odtwarzać elementy ugrupowania danego rodzaju wojsk, brać udział w likwidacji skutków uderzeń nieprzyjaciela lub wykonywać inne nieplanowe zadania.

1.4.3. System ognia

System ognia w obronie polega na przygotowaniu uderzeń ogniowych na podejściach do obrony i na utworzeniu ciągłych stref ognia wielowarstwowego wszystkich rodzajów środków ogniowych przed przednim skrajem, na skrzydłach i w głębi obrony oraz na ześrodkowaniu w krótkim czasie ognia na każdym zagrożonym kierunku lub odcinku.

Podczas organizowania systemu ognia należy uwzględniać współdziałanie wszystkich środków ogniowych i lotnictwa w połączeniu z systemem zapór inżynieryjnych i przeszkodami naturalnymi.

System ognia powinien zapewnić:

- niszczenie środków masowego rażenia nieprzyjaciela, porażenie jego wojsk w rejonach ześrodkowania, podczas marszu i na rubieżach rozwinięcia lub w rejonach wyjściowych do natarcia;
- wsparcie pododdziałów broniących pozycji przedniej, ubezpieczenia bojowego i pasa przesłaniania;
- odparcie masowych ataków czołgów i piechoty nieprzyjaciela;
- rozbicie nieprzyjaciela, który włamał się w głąb obrony, przygotowanie kontrataków i wsparcie oddziałów silnym ogniem podczas kontrataków;
- osłonę ogniem luk i skrzydeł, zapór inżynieryjnych i przeszkód naturalnych.

Skuteczność ognia w obronie polega na jego celności, zmasowaniu i niespodziewanym otwarciu. Wszystkie środki ogniowe powinny być w gotowości do wykonania szybkiego manewru oraz do prowadzenia ognia w nocy i w warunkach ograniczonej widoczności.

W systemie ognia dywizji wyodrębniamy:

- ogień broni strzeleckiej;
- ogień przeciwpancerny;
- ogień artylerii;
- ogień środków przeciwlotniczych.

Ogień broni strzeleckiej organizuje się w celu zwalczania piechoty i transporterów nieprzyjaciela. Podstawową jego formą

jest strefa ognia ciągłego organizowana na każdej pozycji obronnej wokół kompanijnych punktów oporu, w lukach i na skrzydłach ugrupowania wojsk. Broń strzelecka piechoty, transporterów i bojowych wozów piechoty /BWP/ w punktach oporu powinna być tak rozmieszczona, aby można było ją wykorzystać do prowadzenia ognia skrzydłowego, krzyżowego i sztyletowego.

Ogień przeciwpancerny winien być organizowany w każdej sytuacji na wszystkich szczeblach dowodzenia dywizji. Obejmuje on ogień przeciwpancernych pocisków kierowanych, dział, czołgów, granatników przeciwpancernych oraz innych środków, których używa się do niszczenia czołgów i transporterów nieprzyjaciela.

Dywizja nie jest w stanie stworzyć w sposób ciągły i o odpowiedniej gęstości strefy ognia przeciwpancernego w całym pasie obrony. Dlatego konieczne jest odpowiednie rozmieszczenie środków oraz przygotowanie manewru odwodów przeciwpancernych i ognia innych środków rażenia w celu stworzenia głęboko urzutowanej i trwałej obrony przeciwpancernej na najbardziej prawdopodobnych kierunkach zagrożenia pancernego nieprzyjaciela. Do wzmocnienia i pogłębienia obrony przeciwpancernej przewiduje się rubieże ogniowe nie tylko dla odwodu przeciwpancernego, ale i pododdziałów czołgów. Ogień tych środków powinien być powiązany z ogniem artylerii, środków przeciwpancernych rozmieszczonych na poszczególnych pozycjach obrony oraz z różnorodnymi zaporami przeciwpancernymi. W wypadku działania w rejonie obrony dywizji śmigłowców uzbrojonych mogą one wykonywać zadania samodzielnie jako powietrzny odwód przeciwpancerny lub wspólnie z artyleryjskim odwodem przeciwpancernym i oddziałem zaporowym dywizji.

Ogień artylerii w obronie obejmuje zawczasu przygotowane dalekie napady ogniowe, ześrodkowania ognia i ogień zaporowy. Organizowany jest on w celu zwalczania nieprzyjaciela na dalekich podejściach do obrony, odparcia ataku jego czołgów i piechoty przed przednim skrajem na skrzydłach i w głębi obrony, osłony ogniem prawdopodobnych rejonów uderzeń jądrowych nieprzyjaciela, wsparcia kontrataków oraz ześrodkowania w krótkim czasie ognia na najważniejszych zgrupowaniach wojsk nieprzyjaciela na dowolnym kierunku lub odcinku zagrożenia. Ogień artylerii organizuje się w powiązaniu z uderzeniami rakiet i lot-

nictwa, ogniem czołgów i broni strzeleckiej, systemem zapór inżynieryjnych i przeszkód naturalnych.

Zgodnie z decyzją dowódcy dywizji na głównym kierunku uderzenia nieprzyjaciela wyznacza się rejony uderzeń ogniowych/dwa trzy na podejściach do obrony i przed przednim skrajem oraz jeden-dwa w głębi obrony/, w których zamierza się rozbić nieprzyjaciela.

Do rażenia podchodzących kolumn nieprzyjaciela przygotowuje się dalekie napady ogniowe /2-3 minutowe silne nawały ogniowe/, a przed przednim skrajem obrony - ognie zaporowe. Najbliższą rubież ogni zaporowych wyznacza się w odległości 200-400 m od wojsk własnych.

Ogień środków przeciwlotniczych organizuje się w celu:

- osłony elementów ugrupowania obronnego przed uderzeniami z powietrza;
- zwalczania samolotów i śmigłowców nieprzyjaciela na małych i średnich wysokościach;
- wzbronienia nieprzyjacielowi prowadzenia rozpoznania z powietrza w pasie obrony dywizji;
- zwalczania desantów powietrznych nieprzyjaciela w czasie ich lotu i lądowania.

Ogień specjalistycznych środków powiązany jest z ogniem broni strzeleckiej i maszynowej prowadzonym do samolotów i śmigłowców działających na małych i bardzo małych wysokościach /w ramach powszechnej obrony przeciwlotniczej/.

Podstawową zasadą wykorzystania sił i środków obrony przeciwlotniczej jest koncentracja ich wysiłku na osłonie obiektów mających w danym okresie walki obronnej decydujące znaczenie.

1.4.4. Inżynieryjna rozbudowa pasa obrony

Inżynieryjna rozbudowa pasa obrony obejmuje:

- rozbudowę fortyfikacyjną obrony;
- rozbudowę zapór inżynieryjnych;
- przygotowanie i utrzymanie dróg i mostów;
- urządzenie i przygotowanie punktów wydobywania i oczyszczania wody;
- przedsięwzięcia maskowania.

Fortyfikacyjna rozbudowa /struktura/ pasa obrony dywizji obejmuje:

- trzy-cztery pozycje obrony pułków pierwszego i drugiego rzutu;
- pozycje ryglowe;
- stanowiska startowe dywizjonu rakiet taktycznych;
- rejony stanowisk ogniowych artylerii i oddziałów przeciwlotniczych;
- rejony rozmieszczenia odwodów;
- rubieże rozwinięcia odwodu przeciwpancernego;
- rubieże rozwinięcia /ogniowe/ oddziałów i pododdziałów czołgów;
- rubieże rozwinięcia do kontrataków;
- stanowiska dowodzenia dywizji;
- pas przesłaniania i pozycję przednią /w zależności od warunków i potrzeb/.

Pozycje tworzą batalionowe rejony obrony na jednej z przewidzianych rubieży w pasie obrony dywizji. Podstawą każdej pozycji są kompanijne punkty oporu /kompanii piechoty, czołgów/, które muszą być odpowiednio rozśrodkowane i zapewniać obronę okrężną.

W rejonie obrony pułku broniącego się w pierwszym rzucie dywizji przygotowuje się zwykle dwie pozycje. Pierwszą tworzą bataliony pierwszego rzutu pułku, drugą - pododdziały drugiego rzutu /odwodu ogólnowojskowego/. W rejonie obrony pułków drugiego rzutu dywizji, w zależności od ich ugrupowania bojowego, przygotowuje się od jednej do dwóch pozycji. W ten sposób w pasie obrony dywizji mogą być trzy lub cztery pozycje.

Przedni skraj obrony zwykle określa dowódca armii, dowódca dywizji udokładnia go w terenie.

Każdą pozycję należy wybierać na rubieży, która ma najwięcej naturalnych przeszkód przeciwpancernych i ułatwia budowę zapór. Pozycje mogą przebiegać na stokach zwróconych do nie - przyjaciela, jak i na przeciwstokach. Określając przebieg pozycji, należy unikać charakterystycznych przedmiotów terenowych, linearności i nie stosować szablonu. Pozycje obrony rozbudowuje się o głębokości do 3 km każda, w odległości 4-6 km jedna od drugiej.

Pozycje ryglowe organizuje się w celu skanalizowania ruchu wojsk nacierającego nieprzyjaciela, a więc - stworzenia dogodnych warunków do wykonania uderzeń ogniowych. Należy dążyć do tego, aby rozbudowa pozycji ryglowych nie była wykonywana jako oddzielne przedsięwzięcie, ale połączona była z rozbudową re - jonów zapasowych, rubieży ogniowych pułku czołgów czy też odwodu przeciwpancernego oraz rubieży rozwinięcia wojsk do kontrataków.

Rubieże ogniowe pułku czołgów drugiego rzutu /pułku zmechanizowanego wyposażonego w bojowe wozy piechoty/ wyznacza się na kierunkach prawdopodobnego użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej i zmasowanych ataków jego czołgów. Rubieże te można wyznaczać najczęściej między drugą i trzecią pozycją, po jednej - dwie na jednym lub dwu kierunkach.

Przygotowanie rubieży ogniowych polega na urządzeniu okopów dla czołgów /bojowych wozów piechoty/ oraz dróg ich rozwinięcia w ugrupowanie bojowe. Rubieże te mogą być wykorzystane również do rozwinięcia do kontrataków.

Rubieże rozwinięcia do kontrataków wybiera się w terenie zapewniającym skryte podejście i szybkie rozwinięcie pułku w ugrupowanie bojowe, możliwość skutecznego rażenia nieprzyjaciela ogniem na wprost, a także dogodne warunki do wykonania kontrataku. Rubieże te wybiera się w obrębie drugiej pozycji i głębiej. Ich przygotowanie inżynieryjne jest podobne do rubieży ogniowych, gdyż mogą spełniać ich rolę.

Pas przesłaniania organizuje się w wypadku braku styczności z nieprzyjacielem i rozbudowuje na głębokości 20-25 km od pierwszej pozycji obrony. Bronią go oddziały /oddział/ wydzielone w sile od wzmocnionej kompanii /na drugorzędnym kierunku/ do pułku.

Celem działania wojsk w pasie przesłaniania jest opóźnienie natarcia, osłabienie uderzenia oraz wykrycie sił i sterowanie działaniem nieprzyjaciela zgodnie z decyzją dowódcy dywizji.

Oddziały /oddział/ wydzielone w pasie przesłaniania organizują kilka pozycji. Na każdej z nich rozbudowuje się samodzielne kompanijne i plutonowe punkty oporu.

Oddziałami /oddziałem/ wydzielonymi w pasie przesłaniania dowodzi dowódca dywizji.

Pozycję przednią organizuje się w wypadku przechodzenia dywizji do obrony bez styczności z nieprzyjacielem albo gdy dywizja dąży do zatrzymania jego natarcia w celu wyprowadzenia głównych sił na dogodną rubież w głębi. Rozbudowują ją pododdziały, które we wcześniej przeprowadzonym natarciu zajęły dany teren, lub specjalnie wysłane.

Pozycje przednie organizują pododdziały w sile od kompanii do batalionu w odległości 6-9 km od pierwszej pozycji obrony na rozkaz dowódcy dywizji. Pododdziałami na tej pozycji dowodzi dowódca pułku.

Inżynieryjną rozbudowę pasa obrony wykonuje się zwykle na całej głębokości w odpowiedniej kolejności zapewniającej stałą gotowość wojsk do odparcia natarcia nieprzyjaciela. W ramach pierwszej kolejności wykonuje się okopy dla środków ogniowych oraz sprzętu, odkryte punkty obserwacyjne, przykryte odcinki transzei lub szczelin /po jednej na każdą drużynę/, okopy dla czołgów /bojowych wozów piechoty/, środków transportowych i łączności oraz wozów dowodzenia.

Punkty oporu osłania się zaporami inżynieryjnymi - głównie minowymi - w postaci grup min lub pól minowych z równoczesnym przygotowaniem niszczeń. W głębi obrony oprócz węzłów zapór i niszczeń przygotowuje się rubieże minowania manewrowego dla oddziałów zaporowych pułków i dywizji. W następnej kolejności rozbudowuje się zapasowe stanowiska dla środków ogniowych, ukrycia dla sprzętu technicznego oraz środków transportowych, a w celu ochrony ludzi przed skutkami uderzeń broni masowego rażenia - schrony przedpiersiowe /po jednym na pluton/ i schrony typu lekkiego /po jednym na kompanię/.

Do inżynieryjnej rozbudowy rejonów obrony drugich rzutów /odwodów/ można angażować siły wszystkich pododdziałów oraz dostępne środki mechanizacji prac.

2. Organizacja obrony

W czasie organizacji obrony dywizji należy wykonać następujące podstawowe czynności:

- powziąć decyzję;
- postawić zadania bojowe;
- przeprowadzić rekonesans;

- zorganizować współdziałanie;
- zorganizować system ognia;
- zorganizować dowodzenie;
- zorganizować zabezpieczenie działań bojowych.

2.1. Powzięcie decyzji

Decyzję o obronie podejmuje dowódca dywizji na podstawie przeprowadzonej analizy zadania i oceny sytuacji. Wybór metody pracy uzależniony jest głównie od czasu, jakim dysponuje dowódca dywizji na organizację obrony, aktualnego położenia wojsk i charakteru ich działań. Dowódca może nakazać oficerom sztabu i szefom rodzajów wojsk i służb przedstawienie danych z niezbędnymi obliczeniami. Objętość i treść tych danych, a także kolejność ich meldowania nie jest stała. Jednak we wszystkich warunkach wymienieni uprzednio oficerowie powinni być przygotowani do zameldowania dowódcy położenia, stanu wojsk własnych i nieprzyjaciela, ich możliwości wykonania zadań zarówno z użyciem, jak i bez użycia broni jądrowej.

Meldunek decyzji dowódcy dywizji o obronie powinien mieć następujący układ:

1. Zamiar działań: nieprzyjaciel, jakiego należy odeprzeć, i kolejność jego odparcia; rejon skupienia głównego wysiłku obrony; obiekty rażenia bronią jądrową, środkami ogniowymi i zakłóceniami radioelektronicznymi oraz sposób ich użycia; ugrupowanie sił i środków dywizji i charakter ich manewru; obiekty, które należy niezawodnie osłonić środkami obrony przeciwlotniczej.
2. Zadania bojowe oddziałów, w tym:
   - oddziału rakiet taktycznych;
   - oddziałów pierwszego rzutu;
   - oddziałów drugiego rzutu /odwodu ogólnowojskowego/;
   - artylerii;
   - oddziałów OPL;
   - lotnictwa wsparcia;
   - odwodów specjalnych;
   - oddziału wydzielonego i innych elementów ugrupowania /o ile są organizowane/.
3. Podział sił i środków.

4. Sposób współdziałania wojsk w poszczególnych etapach walki.
5. Organizacja dowodzenia /system punktów dowodzenia, ich rozmieszczenie w okresie przygotowania walki, oś przesunięcia stanowisk dowodzenia, sposób odtwarzania naruszonego systemu dowodzenia/.
6. Sposób organizacji zabezpieczenia działań bojowych /główne zadania, siły i środki oraz sposób realizacji zadań/.
7. Główne zadania pracy politycznej i sposób ich realizacji.

Dowódca dywizji w meldunku decyzji na żądanie przełożonego lub z własnej inicjatywy może przed zamiarem działań ująć wnioski z oceny nieprzyjaciela. W wypadku gdy przełożony nie zna dokładnie sytuacji, w której znajduje się dywizja, wówczas na wstępie należy ją zameldować według schematu:

- stopień wykonania przez dywizję uprzednio otrzymanego zadania oraz charakter działania, położenie, stan i gotowość poszczególnych oddziałów;
- charakter działań i położenie sąsiadów;
- charakter działań nieprzyjaciela, jego ugrupowanie i prawdopodobny zamiar;
- niezbędne przedsięwzięcia w celu poprawy położenia dywizji.

Przełożony wysłuchujący decyzji dowódcy dywizji może na wstępie określić zakres meldunku w zależności od aktualnych potrzeb.

Najczęściej decyzja będzie meldowana na stanowisku dowodzenia po rekonesansie i zorganizowaniu walki obronnej przez dowódcę dywizji w terenie.

Zależnie od posiadanego czasu decyzja dowódcy dywizji o obronie może być ogłoszona dowództwu i oficerom sztabu. Układ ogłaszania decyzji jest taki jak w meldunku, a zakres - w zależności od potrzeb; ogłaszanie decyzji jest najczęściej o wiele krótsze od jej meldowania.

<u>Analiza zadania</u>

Dowódca dywizji może analizować zadanie według następującego układu:

a/ Zrozumienie decyzji przełożonego:
- zamiaru;
- zadań głównych elementów ugrupowania;
- sposobu działania.

b/ Określenie miejsca i roli dywizji w zadaniu armii.

c/ Wyjaśnienie zadania dywizji:

- co wynika z zadania dywizji, szerokości i głębokości pasa obrony?
- na co pozwala /nie pozwala/ teren i czas na organizację obrony?
- jaka jest waga wykonywanego zadania i co w nim jest najważniejsze?

d/ Wyciągnięcie wniosków dotyczących:

- użycia broni jądrowej, lotnictwa i innych środków ogniowych;
- koncepcji rozegrania walki obronnej;
- skupienia głównego wysiłku obrony;
- ugrupowania bojowego.

Następnie dowódca dywizji precyzuje zamiar, którego treść zbudowana jest na podstawie wniosków z analizy zadania.

Kalkulacja czasu

Podstawą realizacji przedsięwzięć organizacji obrony jest kalkulacja czasu ogólnego, osobistego i szczegółowego.

Kalkulując czas ogólny, uwzględniamy następujące granice czasowe:

- otrzymanie zadania;
- meldowanie decyzji;
- gotowość systemu ognia;
- gotowość obrony.

Czynność powyższą winien przeprowadzić dowódca lub szef sztabu podczas analizy zadania.

Kalkulacja czasu osobistego i szczegółowe obliczenia mogą być przeprowadzane w terminach późniejszych w oparciu o ustalenia wynikające z kalkulacji czasu ogólnego.

Potem dowódca określa czynności, które należy niezwłocznie wykonać, aby oddziały dywizji mogły jak najszybciej przystąpić do organizacji obrony, daje wytyczne do organizacji rozpoznania i przekazania zarządzeń wstępnych.

Zakres przekazywanych zarządzeń wstępnych będzie zależał od warunków przechodzenia dywizji do obrony i najczęściej ich treścią będzie:

- ogólna informacja o zadaniu bojowym;

- zadania będące następstwem wniosków z analizy zadania, dotyczące np. uchwycenia lub utrzymania rubieży dogodnych do organizacji obrony, likwidacji ognisk oporu itp.;

- informacje związane z zabezpieczeniem materiałowo-technicznym;

- czas i miejsce otrzymania zadania bojowe.

Wytyczne dla oficerów sztabu do przygotowania danych do decyzji wydaje dowódca dywizji, jeżeli zamierza w trakcie oceny sytuacji wysłuchać ich meldunków lub odpowiedzi na interesujące go pytania.

W wytycznych powinno się unikać spraw oczywistych, związanych z obowiązkami osób funkcyjnych, a dążyć do krótkiego i zwięzłego ich formułowania w powiązaniu z konkretną sytuacją taktyczną.

Ocena sytuacji

Ocena sytuacji składa się z następujących szczegółowych ocen:

- nieprzyjaciela;
- sił własnych;
- sąsiadów;
- terenu;
- sytuacji skażeń i zakażeń;
- stanu pogody, pory roku i doby.

W zależności od warunków, dowódca dywizji może łączyć, poszerzać lub zawężać poszczególne oceny, a przy wysłuchiwaniu oficerów dążyć do konkretnej realizacji wytycznych, które uprzednio zostały im wydane.

Ocena nieprzyjaciela

Przy ocenie nieprzyjaciela rozpatruje się jego skład bojowy i możliwości w obszarze interesującym dowódcę dywizji, kierując się zasadę "od ogółu do szczegółu". Z dużą wnikliwością ocenia się skład i możliwości tego zgrupowania nieprzyjaciela, które może nacierać w pasie obrony dywizji, możliwy czas i sposób przejścia do natarcia, prawdopodobny cel działania tych sił i kierunek ich głównego uderzenia.

Należy również rozpatrzyć możliwości i sposób stosowania środków rażenia, głównie broni jądrowej, lotnictwa i artylerii, możliwości manewru i narastania sił nieprzyjaciela w toku natarcia.

W wyniku oceny nieprzyjaciela dowódca dywizji winien określić:

- czas, siły i kierunki, na których nieprzyjaciel ... może przejść do natarcia;

- najbardziej prawdopodobny kierunek głównego uderzenia nieprzyjaciela;

- czas i sposób wykonania przez nieprzyjaciela uderzeń jądrowych, lotniczych i innymi środkami rażenia.

Wyniki z oceny nieprzyjaciela powinny być konsekwentnie wykorzystywane przy ustalaniu sposobu użycia sił własnych.

Ocena sił własnych

Istotą oceny sił własnych jest ustalenie najbardziej celowego wykorzystania sił i środków, będących w dyspozycji dowódcy dywizji, do realizacji postawionego zadania.

Ocenę stanu i możliwości sił własnych można prowadzić według następującego układu:

- aktualne położenie i stan zdolności bojowej oddziałów i innych elementów ugrupowania bojowego dywizji;

- rejon skupienia głównego wysiłku obrony i przyjęcie ugrupowania bojowego;

- użycie broni jądrowej, lotnictwa, artylerii i innych środków rażenia;

- zorganizowanie systemu ognia, w tym głównie ognia przeciwpancernego i środków obrony przeciwlotniczej;

- przygotowanie inżynieryjnej rozbudowy pasa obrony dywizji;

- kontrataki, manewr i inne formy aktywności obrony;

- zaopatrzenie materiałowe, techniczne i medyczne.

W wyniku oceny sił własnych dowódca dywizji określa:

- sposób użycia broni jądrowej, lotnictwa i innych środków rażenia;

- ugrupowanie bojowe;

- rejon skupienia głównego wysiłku obrony;

- zadania bojowe oddziałów;

- system ognia;

- inżynieryjną rozbudowę pasa obrony;

- podział sił i środków;

- stosunek sił.

Ocena sąsiadów

Przy ocenie sąsiadów dowódca rozpatruje ich położenie i charakter działań, uwzględniając wpływ tych działań na wykonanie

zadania przez dywizję. Zwraca się przy tym uwagę na ewentualną potrzebę uzgodnienia z nimi wspólnych przedsięwzięć, możliwości współdziałania w toku walki obronnej.

W wyniku oceny sąsiadów dowódca dywizji winien ustalić:

- zabezpieczenie skrzydeł;
- zakres współdziałania.

Ocena terenu

Dokonując oceny terenu, dowódca dywizji prowadzi ją najpierw po stronie nieprzyjaciela, następnie po stronie wojsk własnych.

Oceniając teren na podejściach, określa się rejony, w któ - rych możliwe jest skryte rozmieszczenie sił i środków nieprzyjaciela, przypuszczalne drogi jego podejścia do przedniego skraju, rubieże rozwinięcia oraz rubież ataku, miejsca rozmieszczenia jego artylerii, rakiet i środków radiotechnicznych.

Przy ocenie terenu po stronie własnej dowódca rozpatruje: możliwy przebieg przedniego skraju i poszczególnych pozycji obronnych, przewidywane zniszczenia, zawały, możliwe zmiany w ukształtowaniu terenu. Ponadto ocenia się kierunki dogodne do kontrataków, drogi manewru, rubieże rozwinięcia i rejony rozmieszczenia elementów ugrupowania bojowego.

Teren dowódca dywizji będzie oceniał łącznie z innymi elementami sytuacji.

Pozostałe elementy sytuacji ocenia z ogólną intencją dążenia do osiągnięcia celów walki obronnej.

2.2. Zadania bojowe

Po powzięciu decyzji dowódca wydaje rozkaz bojowy. Zadania bojowe dowódca dywizji określa oddziałom osobiście i przeka - zuje je: osobiście w bezpośredniej styczności z podwładnymi, przez techniczne środki łączności, poprzez upoważnionych oficerów dowództwa lub za pomocą dokumentów przekazywanych przez oficerów.

Najlepszym sposobem jest osobiste wydanie podwładnym rozkazu bojowego przez dowódcę dywizji na stanowisku dowodzenia, po czym udokładnienie tych zadań w terenie po przeprowadzonym rekonesansie.

W rozkazie bojowym dowódca dywizji przedstawia: krótką ocenę zgrupowania i działań nieprzyjaciela, zadania i sposób uży-

cia broni jądrowej przez dowódcę armii w pasie /przed pasem/ działań dywizji, zadania sąsiadów i linie rozgraniczenia z nimi, zadanie dywizji i swój zamiar, oraz podaje:

- pułkom pierwszego rzutu - środki wzmocnienia, zadania, rejony skupienia głównych wysiłków, siły i środki do zabezpieczenia luk i skrzydeł, linie rozgraniczenia, a pułkom drugiego rzutu lub odwodowi ogólnowojskowemu - także kierunki i rubieże rozwinięcia do kontrataków, rubieże ogniowe pododdziałów czołgów do odparcia ataków czołgów nieprzyjaciela;
- oddziałowi rakiet - obiekty uderzeń, rejony stanowisk startowych, liczbę baterii dyżurnych i czas gotowości;
- oddziałom przeciwlotniczym - sposób osłony wojsk, rejony stanowisk ogniowych i czas gotowości;
- odwodowi przeciwpancernemu i oddziałowi zaporowemu - ich skład, zadania, rejony rozmieszczenia, rubieże ogniowe i rubieże minowania;
- innym elementom ugrupowania - ich skład, rejony rozmieszczenia i zadania;
- sposób i kolejność rozbudowy inżynieryjnej pasa obrony;
- gotowość systemu ognia.

Jeżeli tworzy się pozycję przednią /pas przesłaniania/, podaje się jej przebieg, siły i środki przeznaczone do obrony i charakter rozbudowy inżynieryjnej.

Podczas udokładniania zadań w terenie określa się przebieg przedniego skraju obrony dywizji, poszczególnych pozycji oraz precyzuje się zadania oddziałów i pozostałych elementów ugrupowania bojowego dywizji. Głównie udokładnia się to, co jest w granicach widoczności.

2.3. Rekonesans

Rekonesans prowadzi osobiście dowódca dywizji z zasady na kolejnych dwóch punktach pracy, przy czym obowiązkowo w rejonie głównego wysiłku obrony dywizji. W innych rejonach rekonesans mogą prowadzić oficerowie dowództwa dywizji. W trakcie rekonesansu dowódca może zadawać pytania oficerom grupy rekonesansowej. Powinny być one jednak krótkie, dotyczyć możliwości a nie ocen czy też propozycji.

Rekonesans przeprowadza się w celu udokładnienia w terenie:

- prawdopodobnego kierunku natarcia sił głównych nieprzyjaciela, zwłaszcza jego czołgów, rejonów wyjściowych, rubieży rozwinięcia i ataku;

- rejonów na podejściach do przedniego skraju, na które przewiduje się uderzenia jądrowe, uderzenia ogniem artylerii, czołgów oraz lotnictwa;

- przebiegu pozycji przedniej, przedniego skraju pozycji i rejonów obrony, rubieży rozwinięcia odwodów, rejonów i pozycji zapasowych i pozornych;

- rozmieszczenia ubezpieczenia bojowego i kompanijnych punktów oporu;

- systemu ognia i zadań środków ogniowych, głównego i zapasowych rejonów stanowisk startowych oddziału rakiet, stanowisk ogniowych artylerii, przeciwpancernych pocisków kierowanych i oddziałów przeciwlotniczych, rubieży ogniowych pododdziałów czołgów i odwodu przeciwpancernego.

2.4. Organizacja współdziałania

Dowódca dywizji, jeśli pozwala na to czas i warunki, organizuje współdziałanie w terenie, zwłaszcza w rejonie głównego wysiłku obrony, po przeprowadzonym rekonesansie i sprecyzowaniu zadań.

Współdziałanie organizuje się na całą głębokość według prawdopodobnych kierunków natarcia nieprzyjaciela oraz zadań i kierunków kontrataków wojsk własnych, zawsze na korzyść tego elementu ugrupowania, który w danym etapie walki spełnia główne zadanie.

Podczas organizacji współdziałania koordynuje się działania:

- artylerii i czołgów z uderzeniami broni jądrowej i uderzeniami lotnictwa w celu rozbicia nieprzyjaciela w rejonach ześrodkowania, podczas zbliżania się do przedniego skraju obrony i rozwijania, w czasie prowadzenia walki w pasie przesłaniania /jeśli się go organizuje/ i na rubieży ataku;

- pododdziałów broniących pozycji przedniej, ubezpieczenia bojowego i wspierającej je artylerii;

- oddziałów pierwszego rzutu i środków ogniowych podczas odpierania ataków nieprzyjaciela przed przednim skrajem obrony;

- wojsk pierwszego i drugiego rzutu, odwodów i środków ogniowych w celu wykonania kontrataków i rozbicia nieprzyjaciela, który włamał się w obronę;

- oddziałów przeciwlotniczych i lotnictwa myśliwskiego w celu osłony wojsk przed uderzeniami nieprzyjaciela z powietrza i zapewnienia bezpieczeństwa przelotów własnym samolotom i śmigłowcom.

Organizując współdziałanie, walkę obronną dzieli się na okresy, w okresie wyznacza się cel, po czym omawia się sposób działania elementów ugrupowania bojowego. W okresie można założyć jeden - dwa warianty najbardziej prawdopodobnego działania nieprzyjaciela, po czym omawia się działanie w takich sytuacjach.

W rezultacie organizacji współdziałania dowódca każdego oddziału, elementu ugrupowania bojowego dywizji powinien dokładnie wiedzieć kiedy, gdzie i w jaki sposób działać wspólnie z innymi oddziałami i elementami ugrupowania bojowego w trakcie walki obronnej.

Współdziałanie organizuje się nie tylko przed walką, ale także w jej toku - aż do czasu wykonania zadania bojowego.

2.5. Organizacja systemu ognia

System ognia w obronie to zorganizowane wykorzystanie różnorodnych środków ogniowych dywizji, połączonych w jeden spójny, dynamiczny układ, działający zgodnie z decyzją dowódcy w celu skutecznego rażenia nieprzyjaciela.

Organizacja systemu ognia nie jest wyodrębnionym przedsięwzięciem dowódcy dywizji, lecz realizowanym podczas wypracowywania decyzji, stawiania zadań bojowych oddziałom, organizacji współdziałania i w czasie rekonesansu.

Organizując system ognia, dowódca dywizji określa:

- sposób rażenia nieprzyjaciela na dalekich podejściach i walki z jego środkami napadu jądrowego;

- rejony zmasowanego, odcinki ześrodkowanego i rubieże zaporowego ognia artylerii;

- zadania artylerii obezwładnienia nieprzyjaciela, który włamał się w obronę, i wsparcia kontrataków;

- miejsce rozmieszczenia i rubieże ogniowe odwodu przeciwpancernego;

- rubieże ogniowe czołgów /bojowych wozów piechoty/ drugiego rzutu /odwodu/ dywizji;

- sposób rażenia samolotów i śmigłowców nieprzyjaciela.

Dowódca dywizji organizuje system ognia, uwzględniając uderzenia jądrowe, lotnictwa i śmigłowców, oraz przewiduje manewr środkami ogniowymi.

2.6. Dowodzenie

Do dowodzenia oddziałami dywizji w obronie tworzy się stanowisko dowodzenia /SD/, zapasowe stanowisko dowodzenia /ZSD/, tyłowe stanowisko dowodzenia /TSD/.

Wszystkie punkty dowodzenia powinny być ruchliwe i zapewniać ciągłe dowodzenie wojskami. Odległość między punktami dowodzenia powinna wykluczać jednoczesne porażenie ich jednym wybuchem jądrowym średniej mocy.

Do dowodzenia wojskami dywizji w szczególnie dynamicznych sytuacjach /np. podczas kontrataku/ wykorzystuje się powietrzny element dowodzenia /PED/.

2.7. Zabezpieczenie działań bojowych

Dowódca dywizji obowiązany jest postawić zadania zabezpieczenia działań bojowych i wydzielić w tym celu niezbędne siły i środki, uwzględniając przedsięwzięcia przełożonych.

Najczęściej czynność tę dowódca dywizji wykonuje na stanowisku dowodzenia po zorganizowaniu współdziałania.

Rozpoznanie przed rozpoczęciem natarcia nieprzyjaciela winno wykryć:

- jego główne siły już w czasie marszu;

- kierunek ich ruchu, skład, rejony ześrodkowania i rozwinięcia, szczególnie oddziałów rakiet, artylerii i czołgów;

- rozmieszczenie punktów dowodzenia i środków radioelektronicznych;

- przygotowanie i czas wykonania uderzeń bronią masowego rażenia;

- czas przejścia nieprzyjaciela do natarcia.

W czasie walki rozpoznanie powinno udokładnić:

- dane o ugrupowaniu nieprzyjaciela;
- zbliżanie się i kierunek wprowadzania do walki odwodów;
- miejsca wysadzania desantów powietrznych.

Grupy specjalne wysyła się zwykle do rejonów prawdopodobnego ześrodkowania sił głównych nieprzyjaciela i na drogi jego marszu. Na skrzydła i w luki jego zgrupowania bojowego wysyła się patrole rozpoznawcze.

Zadania w zakresie rozpoznania w obronie stawia dowódca. Określa on, jakie wiadomości i w jakim czasie należy zdobyć, gdzie skupić główne wysiłki rozpoznania oraz jakie siły i środki wykorzystać do zadań rozpoznawczych.

Obronę przed bronią masowego rażenia zapewniają:

- skryte rozmieszczenie i rozśrodkowanie wojsk;
- umiejętne wykorzystanie właściwości ochronnych sprzętu bojowego i terenu;
- szybka budowa ukryć i schronów dla wojsk, punktów dowodzenia i punktów medycznych;
- wykrycie we właściwym czasie rejonów skażonych;
- wyprowadzenie pododdziałów z rejonów o wysokiej mocy dawki promieniowania;
- szybka likwidacja skutków uderzeń broni masowego rażenia.

Stawiając zadania do obrony przed bronią masowego rażenia, dowódca dywizji dąży do maksymalnego zmniejszenia ewentualnych skutków jej użycia.

Obronę przeciwlotniczą organizuje się w całym pasie obrony dywizji. Główny wysiłek skupia się na osłonie najważniejszych elementów ugrupowania bojowego w danym okresie.

Głównymi zadaniami obrony przeciwlotniczej są:

- wykrycie we właściwym czasie środków napadu powietrznego i powiadomienie wojsk o mającym nastąpić napadzie;
- niszczenie wykrytych środków napadu powietrznego;
- zwalczanie desantów nieprzyjaciela w czasie przelotu i lądowania.

W systemie obrony przeciwlotniczej dywizji przewiduje się organizowanie zasadzek przeciwlotniczych i pododdziałów wędrownych do maskowania rzeczywistego ugrupowania oddziałów przeciwlotniczych.

W obronie organizuje się ubezpieczenie:

- przedniego skraju;
- luk nieobsadzonych przez wojska;
- rejonów rozmieszczenia wojsk;
- obiektów tyłowych;
- stanowisk dowodzenia.

Wojska przechodzące do obrony organizują ubezpieczenie bojowe i bezpośrednie.

Ubezpieczenie bojowe organizuje się przed przednim skrajem obrony w wypadku, gdy nie przewiduje się organizacji pozycji przedniej. Ubezpieczenie to z zasady organizowane jest przez bataliony pierwszorzutowych pułków, będące w styczności z nieprzyjacielem w odległości do 2 km przed przednim skrajem obrony.

Bez względu na warunki organizacji obrony tak przed przednim skrajem, jak i w głębi obrony poszczególne elementy ugrupowania bojowego dywizji organizują ubezpieczenie bezpośrednie.

Celem zabezpieczenia inżynieryjnego obrony jest stworzenie dogodnych warunków do najefektywniejszego wykorzystania w walce sprzętu bojowego, uporczywego utrzymania zajmowanych rejonów i rubieży, swobodnego wykonywania manewru, zapewnienia skutecznej obrony przed oddziaływaniem konwencjonalnych i jądrowych środków rażenia nieprzyjaciela.

Do zabezpieczenia inżynieryjnego obrony należy:

- rozpoznanie inżynieryjne nieprzyjaciela i terenu;
- rozbudowa fortyfikacyjna pozycji, rejonów i pasa obrony;
- rozbudowa systemu zapór inżynieryjnych;
- przygotowanie i utrzymanie dróg oraz przepraw na przeszkodach wodnych;
- wykonanie inżynieryjnych przedsięwzięć maskowniczych;
- wydobywanie i oczyszczanie wody oraz utrzymanie punktów zaopatrywania w wodę;
- wykonywanie prac inżynieryjnych w ramach likwidacji skutków uderzeń jądrowych nieprzyjaciela;
- zabezpieczenie inżynieryjne kontrataków broniących się wojsk oraz walki z desantami nieprzyjaciela.

Podstawowym przedsięwzięciem inżynieryjnego zabezpieczenia w obronie jest fortyfikacyjna rozbudowa terenu oraz przygotowanie systemu zapór inżynieryjnych.

Organizując zabezpieczenie inżynieryjne, dowódca dywizji określa:

- charakter i sposób urządzenia pozycji;
- główne i zapasowe rejony stanowisk startowych oddziału rakiet;
- stanowiska ogniowe artylerii i oddziałów obrony przeciwlotniczej;
- rubieże ogniowe i rubieże rozwinięcia do kontrataków;
- punkty dowodzenia;
- miejsca budowy zapór inżynieryjnych;
- sposób przygotowania dróg marszu i manewru.

Wszystkie zapory inżynieryjne rozbudowuje się w powiązaniu z systemem ognia.

Zabezpieczenie chemiczne organizuje się w całym pasie obrony dywizji. Główny wysiłek rozpoznania skażeń promieniotwórczych i chemicznych skupia się w rejonach rozmieszczenia wojsk, na kierunkach i rubieżach rozwijania drugich rzutów do kontrataków i na drogach dowozu i ewakuacji.

Stawiając zadanie zabezpieczenia chemicznego, dowódca dywizji szczególną uwagę zwraca na wykorzystanie przez wojska indywidualnych i zbiorowych środków ochrony przed skażeniami i środkami zapalającymi.

Pododdziały miotaczy ognia w obronie dywizji wykorzystuje się do rażenia atakującego nieprzyjaciela, zwłaszcza jego czołgów i transporterów opancerzonych.

Środki dymne mają szerokie zastosowanie w obronie i wykorzystuje się je do:

- oślepiania systemu obserwacji i pododdziałów nieprzyjaciela;
- maskowania /pozorowania/ przedniego skraju obrony;
- maskowania elementów ugrupowania bojowego i manewru broniących się oddziałów oraz prac inżynieryjnych.

Organizując maskowanie, dowódca i sztab dywizji przewidują:

- wykorzystanie maskujących właściwości terenu, czasu nocnego i innych warunków ograniczających widoczność podczas organizacji obrony;
- użycie etatowych i podręcznych środków maskowniczych;
- maskowanie środków radioelektronicznych;
- wykonywanie pozornych rejonów i czynności.

Skuteczność maskowania sprawdza się działalnością kontrolną.

Organizując walkę radioelektroniczną, przewiduje się:

- rozpoznanie punktów dowodzenia oraz systemów i środków radioelektronicznych;
- pas, w którym należy skutecznie zakłócić środki radioelektroniczne nieprzyjaciela;
- niszczenie ogniem i działaniem wojsk obiektów radioelektronicznych;
- sposoby zapewnienia ciągłości pracy własnych środków radioelektronicznych.

Przedsięwzięcia związane z walką radioelektroniczną realizują pododdziały rozpoznania radioelektronicznego i przydzielone pododdziały zakłóceń przy współudziale innych rodzajów wojsk oraz użytkowników środków radioelektronicznych.

Stawiając zadania zabezpieczenia tyłowego, dowódca dywizji najczęściej określa:

- drogi dowozu i ewakuacji;
- rejony rozmieszczenia tyłów;
- wielkość zapasów środków materiałowych w oddziałach i terminy ich nagromadzenia;
- normy zużycia środków materiałowych;
- zadania zabezpieczenia technicznego i medycznego;
- siły i środki wydzielone do pomocy tyłom.

Zadania dotyczące pozostałych elementów zabezpieczenia działań obronnych dywizji stawia dowódca w zakresie uzależnionym od aktualnych potrzeb.

3. Prowadzenie obrony

3.1. Udział dywizji w zerwaniu natarcia nieprzyjaciela

Walkę ze zgrupowaniem uderzeniowym nieprzyjaciela należy rozpocząć jeszcze na podejściach do obrony. W walce tej, obok sił i środków szczebla operacyjnego, biorą udział siły i środki dywizji /pododdziały rakietowe i artylerii z tymczasowych - doraźnych stanowisk ogniowych/ w zasięgu swego ognia.

W sprzyjającej sytuacji dowództwo wyższego szczebla może w tym okresie organizować kontrprzygotowanie mające na celu zerwanie lub osłabienie uderzenia nieprzyjaciela. Wykonuje się je najpóźniej przed rozpoczęciem przez nieprzyjaciela ogniowego

przygotowania natarcia. Dywizyjne środki rażenia biorące udział w kontrprzygotowaniu przesuwa się zawczasu i skrycie na tymczasowe stanowiska ogniowe. Obiektami uderzeń dywizyjnych środków rażenia mogą być taktyczne środki napadu jądrowego, artyleria, stanowiska dowodzenia, środki wykrywania i naprowadzania lotnictwa, zgrupowania pancerne itp. Obiekty lub rejony uderzeń ogniowych z reguły wskazuje przełożony. Niekiedy może je częściowo określić dowództwo dywizji.

Dowódca dywizji stwierdziwszy, że główne siły nieprzyjaciela podchodzą z głębi i rozwijają się do natarcia, melduje o tym przełożonemu, udokładnia zadania oddziału rakiet, artylerii i czołgów biorących udział w kontrprzygotowaniu i daje rozkaz /sygnał/ do otwarcia ognia.

W ślad za kontrprzygotowaniem mogą być wykonane uderzenia przed przedni skraj oddziałów pancernych i zmechanizowanych dywizji. Będą to z zasady oddziały drugiego rzutu lub odwodu dywizji, współdziałające i wspierane przez siły i środki armii. Jeśli są realne możliwości przekształcenia tego działania w ogólne natarcie, mogą w nim wziąć udział wszystkie pułki pierwszego rzutu.

3.2. Odparcie ataku i załamanie natarcia nieprzyjaciela przed przednim skrajem obrony

Natarcie nieprzyjaciela poprzedzi zazwyczaj przygotowanie ogniowe. Uderzenia jądrowe nieprzyjaciela mogą być wykonane na oddziały pierwszego, drugiego rzutu i obiekty położone w głębi.

Z chwilą rozpoczęcia przez nieprzyjaciela ogniowego przygotowania wykonuje się uderzenia bronią jądrową, lotnictwem i artylerią na środki napadu jądrowego i artylerię nieprzyjaciela oraz jego oddziały zmechanizowane i pancerne. Oddziały i pododdziały przeciwlotnicze we współdziałaniu z lotnictwem myśliwskim zwalczają nieprzyjaciela powietrznego i nie dopuszczają do wykonania przez niego uderzeń na broniące się wojska i inne obiekty.

Do ważnych rejonów, decydujących o trwałości obrony, na które nieprzyjaciel wykonał uderzenia bronią masowego rażenia, wysyła się odwody i oddziały zaporowe, aby zamknąć wyłomy powstałe w ugrupowaniu wojsk.

W miarę zbliżania się nieprzyjaciela do przedniego skraju obrony siła jej ognia powinna wzrastać, osiągając najwyższe natężenie na kierunku masowego działania broni pancernej. W walce o przedni skraj wykorzystuje się środki rażenia wszystkich rodzajów wojsk, które mogą wziąć w niej udział. Pododdziały rakiet i lotnictwo wsparcia angażuje się do zwalczania podchodzących z głębi odwodów nieprzyjaciela a ogień artylerii i innych środków rażenia koncentruje do odparcia natarcia pierwszych rzutów. Desanty taktyczne nieprzyjaciela zwalczają podczas przelotu siły i środki obrony przeciwlotniczej /w miarę możliwości i inne do broni strzeleckiej włącznie/, następnie zaś pododdziały i oddziały znajdujące się najbliżej rejonu lądowania. W żadnym wypadku nie wolno dopuścić do połączenia włamujących się wojsk nieprzyjaciela z wysadzonym desantem.

Podczas walki o przedni skraj dowódca dywizji kieruje nią ze stanowiska dowodzenia lub z punktu obserwacyjnego w tym rejonie, gdzie sytuacja jest najtrudniejsza.

Po odparciu ataku piechoty i czołgów nieprzyjaciela na przedni skraj obrony dywizja prowadzi nadal walkę ogniową, obezwładniając wycofujące się zgrupowania nieprzyjaciela; równocześnie oddziały przygotowują się do odparcia kolejnych jego ataków.

3.3. Rozbicie nieprzyjaciela w głębi obrony

Nieprzyjaciela, który włamał się w obronę dywizji, zwalcza się ześrodkowanym ogniem i rozczłonkowuje poprzez utrzymanie punktów oporu i rejonów. Dla jego powstrzymywania na kierunki najbardziej zagrożone kieruje się odwody przeciwpancerne i oddziały zaporowe oraz siły z odcinków /rejonów/ nie zagrożonych.

Dowódca dywizji stosuje wszystkie środki, aby uniemożliwić nieprzyjacielowi dalsze posuwanie się w głąb i stronę skrzydeł, zadać mu jak największe straty zmasowanym ogniem wszystkich środków.

Kontratak jest najaktywniejszą, podstawową formą walki ze zgrupowaniem nieprzyjaciela, które włamało się w głąb obrony dywizji. Ma on na celu rozbicie tego zgrupowania i odtworzenie poprzedniego położenia. Może być również wykonany z zadaniem rozbicia części zgrupowania nieprzyjaciela, które włamało się głębiej i stanowi największe zagrożenie, oraz odtworzenia obrony na dogodnej rubieży.

Kontratak wykonuje się siłami drugiego rzutu dywizji uderzeniem z marszu na skrzydła i tyły nieprzyjaciela w następujących warunkach:

- gdy jego nacierające oddziały zostały zatrzymane wskutek poniesionych strat;
- gdy podchodzące odwody z głębi opóźnią się lub poniosą znaczne straty od uderzeń bronią masowego rażenia, ognia broniących się wojsk i uderzeń lotnictwa;
- jeżeli nie została przełamana druga pozycja obrony i istnieją warunki zapewniające rozwinięcie drugiego rzutu /odwodu/ dywizji;
- jeżeli na kierunku wykonywania kontrataku uzyskamy dwu-trzykrotną przewagę.

Na kierunkach, gdzie nieprzyjaciel rozwija powodzenie, mając przewagę sił i środków, a broniące się wojska nie są w stanie zatrzymać go, oddziały drugiego rzutu bronią kolejnych pozycji obrony. Działania tych sił będą z zasady wzmacniane przez odwody specjalne, a ich celem może być stworzenie warunków do wykonania przeciwuderzenia siłami armii.

4. Obrona przeszkód wodnych

4.1. Wpływ przeszkód wodnych na organizację i prowadzenie obrony

Przeszkody wodne, pomimo rozwoju środków przeprawowych, zwiększenia stopnia przekraczalności rzek z marszu przez środki bojowe i transportowe, oraz nasycenia wojsk śmigłowcami, stanowią dla nacierających wojsk wciąż poważne utrudnienie wymagające: dodatkowych przedsięwzięć organizacyjnych, skupienia sił i środków oraz większej ilości czasu.

Z tego względu wojska przechodzące do obrony powinny w szerokim stopniu wykorzystywać wszelkie przeszkody wodne /naturalne i sztuczne/ w celu: odzyskania przewagi w położeniu, oderwania się głównych sił od przeciwnika, zyskania na czasie na organizację obrony, zwiększenia trwałości obrony na uderzenia wojsk i tym samym - zapewnienia możliwości prowadzenia skutecznej obrony mniejszymi siłami.

Znaczenie przeszkody wodnej zależy od jej szerokości, głębokości, rodzaju dna, szybkości prądu, charakteru brzegów, doliny

przylegającej, charakteru podejść do przeszkody oraz urządzeń hydrotechnicznych. A także od pory roku /np. zima/.

Wpływ każdego z powyższych czynników na organizację i prowadzenie obrony można określić stopniem trudności tego czynnika podczas organizacji i prowadzenia natarcia z forsowaniem przeszkody wodnej.

Chcąc określić znaczenie przeszkody wodnej dla obrony, należy przede wszystkim poddać ocenie wpływ każdego czynnika charakteryzującego tę przeszkodę na powodzenie natarcia przez nieprzyjaciela. Suma ocen czynników charakteryzujących przeszkodę wodną określi stopień trudności tej przeszkody dla nacierającego. Określony stopień trudności będzie odzwierciedleniem wpływu /znaczenia/ przeszkody wodnej na organizację i prowadzenie obrony przez dywizję.

Jeśli przeszkoda wodna nie przedstawia większej trudności dla organizacji i prowadzenia natarcia przez przeciwnika, to jej obrona będzie organizowana i prowadzona według ogólnie przyjętych zasad. Jeśli przeszkoda wodna stanowi duży stopień trudności podczas organizacji i prowadzenia natarcia przez przeciwnika, to jej obrona organizowana i prowadzona przez dywizję będzie się różniła głównie w zakresie: wyboru przedniego skraju obrony, szerokości i głębokości pasa obrony, skupienia głównego wysiłku, ugrupowania, inżynieryjnej rozbudowy, sposobu rozmieszczenia i wykorzystania drugich rzutów i odwodów, organizacji systemu ognia, obrony przeciwdesantowej, obrony przeciwlotniczej, oraz działania na podejściu do lustra wody, na lustrze wody i na przeciwległym brzegu.

4.2. Cechy szczególne obrony przeszkód wodnych

Jako cechy szczególne obrony przeszkody wodnej można wyróżnić:

1. Łatwość określenia głównego wysiłku obrony /tam, gdzie przeszkoda wodna stanowi dogodny kierunek do forsowania/.
2. Możliwość prowadzenia obrony przez dywizję w szerszym pasie niż normalnie /szczególnie przy przeszkodach średnich i szerokich trudnych do forsowania/.
3. Uwarunkowanie wyboru przedniego skraju obrony szerokością przeszkody bezpośrednio nad brzegiem przy średnich i szerokich przeszkodach; z dala od brzegu przy wąskich prze-ko-

dach lub na fałdzie terenowej ograniczającej dolinę przeszkody wodnej.

4. Mniejsze potrzeby piechoty /broni strzeleckiej/ na przednim skraju przy szerokich przeszkodach wodnych /przybliżenie stanowisk ogniowych artylerii i środków przeciwpancernych do brzegu przeszkody, szczególnie przy szerokich przeszkodach wodnych/.
5. Odmienność cech ugrupowania bojowego dywizji /wydzielenie większej ilości sił do drugiego rzutu lub odwodu; zwiększenie odporności ugrupowania dywizji na uderzenia lotnictwa i oddziaływania desantów; potrzeba planowania i wykonywania więcej niż jednego kontrataku jednocześnie; zwiększenie manewru artylerii oraz rozmieszczenie w kilku rejonach drugiego rzutu lub odwodu/.
6. Potrzeba wydzielenia i zorganizowania sił i środków do zniszczenia przepraw nieprzyjaciela oraz utrudnienie mu wykorzystania przeszkody wodnej /pułapki napalmowe, minowe, zapory w wodzie, niszczenia dna i brzegów, tworzenie zatorów itp./.
7. Potrzeba zniszczenia w odpowiednim czasie urządzeń hydrotechnicznych lub ich utrzymanie /w takim wypadku obronę trzeba organizować i prowadzić na obydwu brzegach/.

4.3. Możliwości bojowe dywizji

Możliwości bojowe dywizji w obronie przeszkody wodnej zależą od czynników takich jak w obronie w warunkach zwykłych oraz od charakteru przeszkody wodnej, a ściślej - od jej stopnia trudności dla nacierającego przeciwnika. Im stopień trudności przeszkody wodnej dla nacierającego jest większy, tym możliwości bojowe dywizji wzrastają. Przy tym samym stanie osobowym i wyposażeniu oraz wzmocnieniu w zależności od charakteru przeszkody wodnej dywizja może podjąć walkę z różnymi siłami nacierającego nieprzyjaciela. Jedynie w zakresie artylerii do ognia pośredniego i środków obrony przeciwlotniczej charakter przeszkody wodnej nie odgrywa większego znaczenia.

Dywizja zmechanizowana będąca w pierwszym rzucie na kierunku głównego wysiłku obrony broni jednego - dwóch dostępnych kierunków do forsowania, szczególnie na przeszkodach wąskich i średnich.

Na innych kierunkach obrony i w obronie szerokich przeszkód wodnych dywizja może bronić dwóch-trzech dogodnych kierunków do forsowania.

Szerokość pasa obrony dywizji może być większa, jednak uzależnione to będzie od możliwości uzyskania odpowiedniego nasycenia sił i środków na każdym dostępnym do forsowania kierunku.

Głębokość pasa obrony dywizji na kierunkach dogodnych do forsowania będzie taka jak w zwykłych warunkach, na pozostałych odcinkach może być płytsza.

4.4. Właściwości ugrupowania

Ugrupowanie bojowe dywizji w obronie przeszkody wodnej powinno odpowiadać tym samym wymaganiom co w warunkach zwykłych, a ponadto powinno uwzględniać te czynniki, które wynikają ze sposobu walki, podyktowanego charakterem przeszkody wodnej.

Specyfiką sposobu rozegrania walki o przeszkodę wodną jest to, że nacierający /bardziej niż w normalnych warunkach/ uderzenie wojsk lądowych będzie poprzedzał /im szersza, trudniejsza przeszkoda wodna - tym z większym natężeniem/ uderzeniem lotnictwa, wysadzeniem i działaniem desantu powietrznego, działaniem oddziałów wydzielonych dla uchwycenia przepraw stałych lub dogodnych rejonów do forsowania.

Dlatego ugrupowanie bojowe dywizji w obronie przeszkody wodnej powinno składać się z elementów tworzonych w każdym wypadku, ponadto z:

- odwodu przeciwdesantowego, w sile dwóch /trzech/ batalionów z czołgami, rozmieszczonego w jednym lub dwóch rejonach tak, aby w krótkim czasie mógł on przystąpić do likwidacji desantu nieprzyjaciela wysadzonego w rejonie obrony dywizji, na jej tyłach lub skrzydłach;
- pododdziałów artylerii przeciwlotniczej /lub wydzielonych sił broni strzeleckiej i pokładowej/ do zwalczania nisko lecących celów powietrznych i lądującego desantu; ich rozmieszczenie powinno zapewnić walkę z desantem i celami powietrznymi od lustra przeszkody wodnej do miejsca desantowania;
- odwodu sił inżynieryjnych, wykorzystującego środki etatowe i podręczne /zbiorniki, łodzie, barki, faszynę, ropę itp./ do przygotowania i wykonywania niszczenia na wodzie: desantowanej siły żywej, środków pływających i urządzeń przeprawowych

nieprzyjaciela, przy pomocy stałych i dryfujących z prądem pułapek minowych i ogniowych oraz innych zaskakujących nieprzyjaciela działań;

- wydzielonych sił i środków do działań metodą rajdową na przeciwległym brzegu w celu niszczenia sił i środków /głównie przeprawowych i artylerii/ oraz dezorganizacji działania podchodzących do przeszkody wodnej oddziałów wydzielonych, a następnie sił pierwszego rzutu nacierającego; siły i środki przeznaczone do działań metodą rajdową szczególnie dogodnie jest organizować, gdy dywizja przechodzi do obrony przeszkody wodnej będąc w styczności z nieprzyjacielem na przeciwległym brzegu.

Na kierunkach dogodnych do forsowania siły pierwszego rzutu dywizji powinny być ugrupowane w głąb, a ponadto tworzy się głęboko urzutowaną obronę przeciwpancerną. Odwody przeciwpancerne rozmieszcza się bliżej przedniego skraju niż w warunkach normalnych, a pierwsze rubieże ich rozwinięcia wybiera się w pobliżu lustra wody lub na fałdzie terenowej ograniczającej dolinę przeszkody wodnej.

Drugi rzut dywizji /lub odwód ogólnowojskowy/ można rozmieszczać w jednym lub częściami w dwóch-trzech rejonach tak,aby mógł on działać całością i częściami w określonym miejscu i czasie. Szczególnie powinien być on zdolny do wykonywania kontrataków w jednym lub dwóch kierunkach jednocześnie. Do drugiego rzutu /odwodu/ wydziela się większość czołgów.

Rozmieszczenie poszczególnych elementów ugrupowania bojowego dywizji powinno zapewnić możliwość stworzenia systemu ognia oraz manewru siłami, który umożliwi obezwładnienie i niszczenie nieprzyjaciela na podejściach do przeszkody, w toku jej forsowania i na bronionym brzegu.

4.5. Organizacja obrony /rekonesans, postawienie zadań, organizacja współdziałania/

W procesie organizacji obrony przeszkody wodnej należy dodatkowo /w stosunku do warunków normalnych/ uwzględnić te przedsięwzięcia, które wynikają z oceny właściwości przeszkody wodnej i jej wpływu na prowadzenie walki obronnej.

Oceniając przeciwnika należy ustalić: możliwości użycia broni jądrowej i jej wpływ na prowadzenie obrony; prawdopodobne

kierunki natarcia nieprzyjaciela, a na nich prawdopodobne odcinki forsowania /rzeczywiste i pozorne/; rejony wysadzenia i kierunki działania desantów powietrznych; rejony wyjściowe do forsowania i rejony ześrodkowania środków przeprawowych; siły, jakie nieprzyjaciel może użyć na poszczególnych kierunkach.

Oceniając siły własne, należy ustalić siły i środki niezbędne do obrony poszczególnych odcinków forsowania i kierunków natarcia nieprzyjaciela na całą głębokość obrony dywizji.

Podczas oceny terenu szczególnie należy zwrócić uwagę na: charakter przeszkody wodnej, jej doliny i ich wpływ na organizację obrony dywizji; dogodne rejony wyjściowe do forsowania i ześrodkowania środków przeprawowych nieprzyjaciela; dogodne kierunki podejścia, odcinki forsowania i kierunki jego natarcia po sforsowaniu przeszkody wodnej; warunki obserwacji podejścia do przeszkody, lustra wody i w głębi pasa obrony; możliwości organizacji systemu ognia; warunki maskowania; potrzeby wzmocnienia przeszkody wodnej lub dokonania niszczeń utrudniających nieprzyjacielowi jej sforsowanie; sposoby wykorzystania urządzeń hydrotechnicznych znajdujących się na przeszkodzie wodnej.

W czasie prowadzenia rekonesansu dowódca dywizji oprócz zawsze rozpatrywanych zagadnień dodatkowo ustala: istnienie brodów i miejsc do przeprawy pod wodą; odcinki dogodne do organizowania przepraw przez nieprzyjaciela; dogodne wejście i wyjście z wody oraz miejsca budowy przepraw mostowych i promowych; sposób zaminowania /dokonania niszczeń, przygotowania pułapek minowych i ogniowych/ brodów, odcinków przepraw, wejść i wyjść z wody oraz ich przykrycie ogniem; uderzenia lotnictwa i artylerii na rejony ześrodkowania środków przeprawowych nieprzyjaciela, na podejścia do przeszkody i na przeprawy.

Współdziałanie w obronie przeszkody wodnej organizuje się, wyodrębniając trzy okresy: walka z nieprzyjacielem na podejściach do przeszkody wodnej /w tym z jego rozpoznaniem i desantami/; wzbronienie nieprzyjacielowi sforsowania przeszkody wodnej i walka o utrzymanie brzegu przeszkody wodnej; walka z nieprzyjacielem, który włamał się w pas obrony dywizji.

Metody i sposoby organizowania współdziałania nie różnią się od organizacji współdziałania w obronie dywizji w zwykłych warunkach.

4.6. Właściwości dowodzenia

System dowodzenia dywizji i sposób dowodzenia dywizją w obronie przeszkód wodnych nie ulega istotnym zmianom w stosunku do przyjmowanego systemu dowodzenia i sposobu dowodzenia w obronie dywizji w ogóle.

Konieczne jest jednak,aby dowodzenie dywizją /a szczególnie system dowodzenia/ pod względem organizacyjnym i technicznym było bardziej odporne na obezwładniające i dezorganizujące działanie środków walki radioelektronicznej, lotnictwa i desantów nieprzyjaciela.

W obronie szerokiej /bardzo trudnej/ przeszkody wodnej dywizja może otrzymać znacznie szerszy niż normalnie pas do obrony. Może wówczas zaistnieć potrzeba wydzielenia części sił do prowadzenia obrony na oddzielnym kierunku oddalonym od rejonu głównego wysiłku obrony dywizji. W takim wypadku należy dać dowódcy tej części sił większe uprawnienia w zakresie organizacji i prowadzenia walki obronnej. Jednak i wówczas pomiędzy tymi zgrupowaniami musi być zorganizowane i zapewnione ścisłe współdziałanie oraz zorganizowana i utrzymana ciągła łączność.

4.7. Specyfika zabezpieczenia działań bojowych w obronie przeszkód wodnych

Rozpoznanie organizuje się na podstawie ogólnych zasad obowiązujących w obronie. Szczególną uwagę zwraca się na rozpoznanie: kierunków podejścia nieprzyjaciela, jego siły, rejonów ześrodkowania środków przeprawowych, rozmieszczenia artylerii, przygotowywanych odcinków przepraw. System rozpoznania dywizji powinien być bardziej kompleksowy i "wyczulony" na wykrycie i dostarczenie na czas wiadomości o podejściu do przeszkody wodnej organów rozpoznania i oddziałów wydzielonych oraz o przelocie i lądowaniu desantu nieprzyjaciela. Działalność systemu rozpoznania dywizji musi uwzględniać wzbronienie przenikania w ugrupowanie dywizji i niszczenie organów rozpoznania nieprzyjaciela oraz współdziałanie w tym zakresie z pozostałymi elementami ugrupowania bojowego dywizji.

Obronę przeciwlotniczą organizuje się z uwzględnieniem: zwiększonego oddziaływania lotnictwa nieprzyjaciela, szczegól-

nie na artylerię, system dowodzenia dywizji i siły pierwszego rzutu; zwiększonego zagrożenia wysadzeniem desantu powietrznego. Pododdziały artylerii przeciwlotniczej rozmieszcza się bliżej przeszkody wodnej /szczególnie szerokiej/ w celu zwiększenia możliwości niszczenia środków napadu powietrznego w czasie dolotu do i nad przeszkodą wodną. Do zwalczania nisko lecących samolotów i śmigłowców należy w większym stopniu wykorzystać broń strzelecką i pokładową.

Ubezpieczenie w obronie przeszkody wodnej wymaga jego dostosowania do warunków przeszkody wodnej. Ubezpieczenia rozmieszcza się na wyspach i półwyspach oraz na brzegu, jeśli przedni skraj przebiega z dala od brzegu przeszkody wodnej. W obronie wąskich i średnich przeszkód wodnych pozycję przednią i ubezpieczenia bojowe można zorganizować na podejściu do przeszkody wodnej. Zapewnia się wówczas, wydzielonym do tych działań pododdziałom, skryte odejście i przeprawę na własny brzeg.Ubezpieczenie poszczególnych elementów ugrupowania bojowego dywizji organizuje się według zasad ogólnych w obronie.

Zakres i wysiłek zabezpieczenia inżynieryjnego przeszkody wodnej zależy od charakteru przeszkody wodnej, posiadanego czasu i środków na jego realizację. Do głównych specyficznych przedsięwzięć w tym zakresie należy: rozbudowa systemu zapór i niszczeń na podejściach do przeszkody, w rejonach ześrodkowania sprzętu przeprawowego; minowania brodów, dna w miejscach dogodnych do przeprawy pod wodą, obydwu brzegów przeszkody na odcinkach dogodnych do forsowania i przeprawy; przygotowanie do niszczenia stałych przepraw, przystani i promów; ochrona urządzeń hydrotechnicznych i przygotowanie ich do zniszczenia; utrzymanie niezbędnych przepraw dla wojsk własnych i przygotowanie ich do szybkiego zniszczenia; ewakuacja miejscowych środków przeprawowych, ich ochrona lub zniszczenie; zgromadzenie niezbędnych środków do tworzenia zapór wodno-ogniowych; przygotowanie min pływających i innych pułapek stałych i dryfujących do niszczenia przepraw i sił nieprzyjaciela na wodzie; zimą /gdy istnieje pokrywa lodowa/ - przygotowanie lodu do zerwania na dużych odcinkach i obladzanie własnego brzegu, aby utrudnić pojazdom i piechocie nieprzyjaciela wyjście na brzeg.

4.8. Prowadzenie obrony przeszkody wodnej

Dywizja, przechodząca do obrony przeszkody wodnej w styczności z nieprzyjacielem, prowadzi walkę bez przerwy już na podejściach do przeszkody. Częścią sił powstrzymuje natarcie nieprzyjaciela. Wzbrania nieprzyjacielowi przerwania się i uprzedzenia w wyjściu na przeszkodę wodną. Nie dopuszcza do opanowania przepraw stałych lub dogodnych odcinków do forsowania przez oddziały wydzielone nieprzyjaciela.

Główne siły dywizji, wykorzystując stałe lub przygotowane przeprawy, wychodzą na przeciwległy brzeg i zgodnie z decyzją zajmują rejony obrony. Wojska inżynieryjne wykonują zadania dotyczące umocnienia przeszkody wodnej i utrudnienia przeciwnikowi jej sforsowania, utrzymują przeprawy dla sił walczących z nieprzyjacielem na podejściu do przeszkody wodnej. Wydzielone siły są w gotowości do niszczenia desantu nieprzyjaciela.

Dywizja, przechodząc do obrony przeszkody wodnej bez styczności z nieprzyjacielem, walkę z nim na podejściu prowadzi we współdziałaniu z siłami będącymi w styczności. Uderzeniami broni jądrowej i artylerii niszczy i obezwładnia te zgrupowania nieprzyjaciela, które uzyskały największe tempo natarcia i szybko zbliżają się do przeszkody wodnej. Największy wysiłek w tym okresie dywizja skupia na wykryciu i zniszczeniu /obezwładnieniu/ oddziałów wydzielonych nieprzyjaciela, jego zgrupowań środków przeprawowych i desantów w czasie załadowania, przelotu i lądowania.

Jeżeli na podejściu do przeszkody wodnej siły własne zostały obezwładnione bronią jądrową, odcięte lub okrążone, to niewykluczona jest potrzeba wysłania z dywizji na przeciwległy brzeg oddziału wydzielonego.

Desant powietrzny nieprzyjaciela wysadzony bezpośrednio na przeprawę stałą lub rejon dogodny do organizowania przeprawy niezwłocznie niszczy się siłami pułków pierwszego rzutu i odwodu przeciwdesantowego /ogólnego/, nie dopuszczając do jego umocnienia się w rejonie lądowania. Niszczy się przeprawy stałe. W wypadku wysadzenia desantu w rejonie tyłów, na skrzydłach lub między pierwszym a drugim rzutem /odwodem/ dywizji, siłami odwodu przeciwdesantowego i części sił drugiego rzutu /odwodu/ dywizji należy zlokalizować desant, nie dopuścić do przerwania

się jego sił w kierunku przepraw, urządzeń hydrotechnicznych lub ważnych obiektów terenowych, okrążyć i rozbić.

Gdy nieprzyjaciel podejdzie do przeszkody i rozpocznie jej forsowanie, wówczas uderzeniami jądrowymi i lotnictwa niszczy /obezwładnia/ się jego środki przenoszenia broni jądrowej, zgrupowania piechoty i czołgów w rejonach wyjściowych do forsowania, środki przeprawowe i mosty pontonowe, artylerię dalekosiężną i głębsze odwody. Całością sił artylerii, wykonując ognie ześrodkowane, zaporowe, minowanie powierzchniowe oraz zasłony dymne, niszczy się i obezwładnia: artylerię nieprzyjaciela; siły i sprzęt inżynieryjny w rejonach oraz w czasie rozwijania się przed przeszkodą wodną, urządzania przepraw, punktów zabezpieczenia przeprawy; piechotę i czołgi w rejonach przygotowania do forsowania, w czasie jej podchodzenia do przeszkody i forsowania; środki przeciwpancerne w rejonach ześrodkowania i na rubieżach ogniowych, stanowiska dowodzenia i punkty kierowania przeprawą.

Ogniem batalionów pierwszego rzutu, odwodów przeciwpancernych i czołgów pułków pierwszego rzutu wysuniętych na brzeg /lub w jego pobliżu/ oraz miotaczy ognia niszczy się siły i środki nieprzyjaciela na przeciwległym brzegu i na wodzie, nie dopuszczając do wyjścia na broniony brzeg i opanowania nawet małych przyczółków. Zagrożone utratą odcinki własnego brzegu przykrywa się ogniem artylerii i zagradza minami. W czasie walki z nieprzyjacielem na wodzie wykorzystuje się przygotowane inżynieryjne zapory minowe, wodno-ogniowe i niszczenia.

Środki walki radioelektronicznej, współdziałając z artylerią, obezwładniają system dowodzenia nieprzyjaciela, skupiając główny wysiłek na obezwładnieniu systemów: kierowania ogniem, forsowania i przepraw.

Siły nieprzyjaciela, którym udało się wyjść na brzeg i uchwycić przyczółki, natychmiast rozbija się siłami pułków pierwszego rzutu. Pułki pierwszego rzutu dokonują manewru ogniem i wykonują kontrataki swoimi odwodami, dążąc do zepchnięcia nieprzyjaciela do wody. W wypadku niemożliwości takiego działania powinny one odciąć siły nieprzyjaciela od przepraw, nie dopuścić do połączenia się poszczególnych przyczółków i umocnienia opanowanego terenu.

W tym czasie główny wysiłek lotnictwa i artylerii dywizji skupia się na zniszczeniu przepraw na kierunkach przyczółków, wzbronieniu przeprawy dalszych sił na przyczółki, obezwładnieniu ogniem nieprzyjaciela walczącego na przyczółkach i jego artylerii.

Na kierunku, gdzie pułkowi pierwszego rzutu nie udało się zlikwidować przyczółka i wzbronić przeprawy kolejnych sił, dywizja wykonuje kontratak siłami drugiego rzutu /odwodu/, niszczy przeprawy i rozbija nieprzyjaciela na przyczółku. Kontr - atak może być wykonywany na jednym lub więcej kierunkach jednocześnie. W tym okresie walki należy prowadzić rozpoznanie i obserwację sił nieprzyjaciela na przeciwległym brzegu oraz posiadać odwód sił i środków, aby nie dopuścić do zaskoczenia, gdyby nieprzyjaciel dokonał manewru i przeniósł główny wysiłek forsowania na inny kierunek.

W wypadku niepowodzenia w walce o likwidację przyczółka nieprzyjaciela główny wysiłek obrony dywizja skupia na niedopuszczeniu do jego powiększania.

5. Obrona w rejonie zurbanizowanym

5.1. Wpływ rejonu zurbanizowanego na organizację i prowa - nie obrony

Rejon zurbanizowany sprzyja organizacji trwałej obrony mniejszymi siłami i w krótszym czasie.

Obrona może szybko wykorzystać trwałe budowle, hałdy i wyrobiska, nasypy torów kolejowych, urządzenia przemysłowe, portowe i urządzenia podziemne, przekształcić je w obiekty obronne typu fortecznego. Wymienione obiekty będą stanowić podstawę struktury obrony a luki między nimi mogą być osłaniane zaporami inżynieryjnymi, co sprzyja ekonomii sił, czyni ją trwalszą w porównaniu z systemem obrony polowej.

Rejon zurbanizowany stwarza dogodne warunki do maskowania przebiegu przedniego skraju obrony, rozmieszczenia punktów i rejonów obrony jak również rozmieszczenia poszczególnych elementów ugrupowania bojowego. Elementy tyłowe mają dodatkowe zabezpieczenie przed działaniem lotnictwa i artylerii oraz bronią jądrową. Obrońca, wykorzystując trwałe budowle na kierunkach dla niego ważnych, może tworzyć wielowarstwowy system ognia,

szczególnie przeciwpancernego, zwiększając "zasięg" ostrzału, i pokrywać znacznie większe luki między bronionymi obiektami.

Stosunkowo gęsta sieć dróg kołowych i kolejowych umożliwia obrońcy stosowanie manewru odwodami z nieatakowanych kierunków.

Głównym zadaniem obrońcy będzie niedopuszczenie do wdarcia się nieprzyjaciela z marszu w głąb rejonu zurbanizowanego i opanowania obiektów decydujących o trwałości obrony, a następnie rozbicia bronionych w izolacji poszczególnych punktów oporu.

Organizacja obrony rejonu zurbanizowanego będzie zależała od jego charakteru. Rejony zurbanizowane, których centra stanowią duże miasta lub porty /zakłady przemysłowe/, będą bronione przez pas obrony zewnętrznej na przedpolach i pas obrony wewnętrznej bezpośrednio w mieście. Celem walki na przedpolu /zewnętrzny pas obrony/ będzie załamanie natarcia nieprzyjaciela i niedopuszczenie do wdarcia się jego sił w głąb rejonu zurbanizowanego.

Odmienny charakter będzie posiadała obrona w rejonach zurbanizowanych o charakterze kopalniano-przemysłowym typu: Śląsk, Zagłębie Ruhry czy Saary, których powierzchnia jest stosunkowo duża. Walka na przedpolach tych rejonów może mieć na celu zmuszenie przeciwnika do uwikłania się w długotrwałe walki bezpośrednio w rejonie zurbanizowanym. Zadania te mogą realizować wojska działające przeciwko zgrupowaniom nieprzyjaciela dążącym do oskrzydlenia lub obejścia rejonu zurbanizowanego a przede wszystkim broń jądrowa. Bezpośrednia walka na przedpolach rejonów zurbanizowanych prowadzona przez ubezpieczenia czy oddziały wydzielone będzie miała na celu zyskanie na czasie dla umocnienia i przygotowania obiektów przemysłowych, które będą stanowić kościec rejonów obrony, szczególnie czołowych, zdolnych do samodzielnej, długotrwałej walki w okrążeniu.

W wypadku gdy bataliony obsadzać będą trwałe budowle, takie jak: kopalnie, stalownie, koksownie i inne obiekty przemysłowe, zatracą swój charakter, pozycje i pasy obrony.

Luki między punktami oporu mogą być większe niż w warunkach polowych, gdyż mogą być one przestrzeliwane ogniem środków ogniowych rozmieszczonych na górnych kondygnacjach budowli. Stąd szerokość pasa obrony dywizji mimo konieczności organizacji sy-

stemu ognia wielowarstwowego może się wahać w granicach norm obrony polowej.

Kolejne rubieże obrony będą opierać się o strefę zabudowy ciągłej mniejszych miast, osad, osiedli robotniczych i dzielnic willowych, które w rejonach przemysłowych stanowią naturalne rubieże powtarzające się co kilka - kilkanaście kilometrów.

Potężnym środkiem w dyspozycji obrońcy będzie broń jądrowa. Zastosowanie jej może mieć na celu:

- naruszenie systemu administracyjno-gospodarczego państwa, na którego obszarze toczyć się będą działania wojenne;
- zniszczenie głównych obiektów militarnych przeciwnika;
- obezwładnienie zgrupowań wojsk.

Rejony zurbanizowane /ważniejsze elementy rejonu/ będą zatem stanowić opłacalne obiekty uderzeń bronią jądrową. Użycie tego środka walki nie wyeliminuje jednak całkowicie znaczenia obronnego rejonu zurbanizowanego. Mimo powstania dużych rumowisk, zgliszcz, zwałów gruzu w wyniku zniszczenia zabudowy rejonu, nadal będą stwarzały one dogodniejsze warunki do organizacji obrony niż w terenie otwartym. Dla nacierającego natomiast powstanie dodatkowa trudność podyktowana koniecznością torowania dróg, przejść, szukania obejść, pokonywania gruzowisk, co może wpłynąć ujemnie na tempo natarcia. Dlatego wystąpi konieczność uprzedzenia przeciwnika, w możliwie jak najkrótszym czasie po wykonaniu uderzeń bronią jądrową, w ponownym obsadzeniu rażonego obiektu. Będzie to z kolei decydowało o miejscu i czasie wykonania uderzeń jądrowych, jak i innych przedsięwzięciach gwarantujących opanowanie obiektu oraz zabezpieczających własne wojska przed skutkami użycia broni jądrowej. Decydentem o miejscu /obiekcie/ i czasie użycia broni jądrowej w tych warunkach powinien być dowódca dywizji, ponieważ on najlepiej będzie znał ugrupowanie przeciwnika i możliwości własnych wojsk pod względem wykorzystania skutków uderzeń jądrowych.

W warunkach stosowania broni jądrowej obrońca - ze względu na duże prawdopodobieństwo zniszczenia wojsk broniących obiektów - będzie dążył do utrzymania bronionego obiektu jak najmniejszymi siłami. Pozostałe zgrupowania, tworzące najczęściej odwody, utrzymywane będą poza obiektami w celu wykonywania kontr-

ataków, przeciwuderzeń, co jednocześnie stworzy możliwość uchronienia ich przed zniszczeniem /obezwładnieniem/ bronią jądrową. Dlatego niejednokrotnie bardziej korzystne będzie użycie broni jądrowej nie na broniony obiekt, ale na zgrupowania wojsk poza obiektem, co może doprowadzić do swoistego rodzaju izolacji bronionego obiektu od ogólnego systemu obrony i łatwiejszego zdobycia go z możliwością zachowania na własne potrzeby.

Na uwagę zasługują także psychologiczne skutki użycia broni jądrowej. Panika wywołana wśród ludności cywilnej, a także i wojsk, może paraliżować zorganizowane i terminowe działanie obrońcy, szczególnie w głębi obrony. Nacierający także będzie napotykał na takie przeszkody, a wystąpić to może najczęściej w trakcie prowadzenia pościgu lub działania oddziałów wydzielonych.

5.2. Cechy szczególne obrony w rejonie zurbanizowanym

Obrona w rejonie zurbanizowanym charakteryzuje się głęboko urzutowanym ugrupowaniem, nierównomiernym rozwojem działań bojowych na przednim skraju i w głębi, uporczywą walką o każdy budynek, każdy obiekt nawet w warunkach całkowitego okrążenia. Obrona w rejonie zurbanizowanym ma charakter obrony okrężnej w ścisłym powiązaniu ogniowym między punktami oporu.

Główny wysiłek skupia się przede wszystkim na utrzymaniu ważnych kluczowych obiektów i rejonów /miast, osiedli, zakładów przemysłowych, stacji kolejowych i innych urządzeń naziemnych i podziemnych/. Od nich zależy trwałość obrony.

Do obrony miasta /rejonu zurbanizowanego/ mogą być organizowane wewnętrzne i zewnętrzne pasy obrony. Zewnętrzne pasy obrony przygotowuje się na podejściach od strony możliwego kierunku natarcia nieprzyjaciela. Jeżeli czas na obronę jest ograniczony, to zewnętrzne pasy obrony organizuje się na głównym kierunku natarcia nieprzyjaciela. Na pozostałych kierunkach organizuje się tylko ubezpieczenia. Zewnętrznych pasów obrony może być kilka, przy czym oddalenie najbliższego pasa obrony od zabudowań/granicy miasta, rejonu zurbanizowanego/ powinno być takie, aby przeciwnik nie miał możliwości oddziaływać ogniem artylerii na granicę /skraj/ rejonu zurbanizowanego.

Dla bezpośredniej obrony rejonu zurbanizowanego organizuje się 2-3 wewnętrzne pasy obrony /liczba pasów obrony zależy od wielkości rejonu zurbanizowanego/.

Głębokość pierwszego pasa obrony będzie znacznie większa niż pozostałych. Pierwszy pas zawczasu obsadza się wojskami.

Przedni skraj obrony w zależności od terenu, charakteru zabudowy może przebiegać skrajem rejonu zurbanizowanego, przed rejonem zurbanizowanym lub w jego głębi. Jeżeli przod rejonem zurbanizowanym znajdują się trwałe przeszkody, wzniesienia, to przedni skraj należy organizować właśnie w oparciu o nie. Oddalenie przedniego skraju powinno być takie, aby istniała możliwość wsparcia walki broniących się pododdziałów ogniem na wprost z dział, czołgów i bojowych wozów piechoty z głębi. Jeżeli na skraju rejonu zurbanizowanego zabudowa jest nietrwała, szczególnie podatna na zapalenie, to przedni skraj obrony organizuje się wewnątrz rejonu zurbanizowanego. W tym wypadku budowle nietrwałe należy wyburzyć, aby zapewnić dogodne warunki obserwacji i ostrzału.

Druga pozycja obrony powinna przebiegać bliżej pierwszej pozycji niż w warunkach normalnych, aby istniała możliwość wsparcia ogniowego wojsk na pierwszej pozycji. Oddalenie jej nie powinno przekraczać 2 km. Głębokość pasa obrony rejonu zurbanizowanego wynosi 6-8-10 km, Rozbudowując pas obrony w rejonie zurbanizowanym, należy przygotować do obrony nie wszystkie budynki, a tylko najbardziej trwałe i zapewniające właściwą organizację systemu ognia. Jeżeli niecelowo jest obsadzać wszystkie trwałe budynki, należy je zaminować lub przygotować do zniszczenia /wysadzenia/.

Istnienie mocnych żelbetonowych budowli i różnego rodzaju podziemnych przejść, tuneli sprzyja organizacji trwałej obrony mniejszymi siłami i w krótszym czasie niż w warunkach polowych. Istnieją także większe możliwości skrytego rozmieszczenia wojsk, co umożliwia wprowadzenie przeciwnika w błąd i ukrycie systemu inżynieryjnej rozbudowy rejonu obrony, rozmieszczenia sił i środków, systemu ognia i zapór.

Organizację obrony w rejonie zurbanizowanym niejednokrotnie utrudniają rzeki, kanały, które rozdzielają rejon zurbanizowany na części w różnych kierunkach, a tym samym utrudniają ma-

newr i odpowiednie rozmieszczenie poszczególnych elementów ugrupowania bojowego dywizji. Dlatego organizując walkę obronną należy wydzielać dość znaczne siły i środki do zabezpieczenia skrzydeł i tyłów w celu przeciwdziałania manewrowi nieprzyjaciela. Należy organizować bardzo dokładne rozpoznanie oraz przygotować wojska do walki w okrążeniu, zmuszać przeciwnika do działania w niedogodnych dla niego warunkach oraz do natarcia na trudno dostępnych kierunkach. Bardzo ważne jest niedopuszczenie do dokonywania wyłomów przez małe grupy nieprzyjaciela już na skraju rejonu zurbanizowanego. Szczególne znaczenie ma wciągnięcie nieprzyjaciela w worki ogniowe, a śmiałe działanie w zasadzkach oraz zdecydowane działanie małymi grupami powinno być zasadą walki obronnej w rejonie zurbanizowanym. W razie włamania się nieprzyjaciela w głąb rejonu zurbanizowanego powinien on być kontratakowany z zaskoczenia i z różnych kierunków.

Istotne znaczenie dla aktywności i uporczywości obrony ma umiejętność szerokiego stosowania zapór minowych oraz barykad itp., które pozwalają ograniczać manewr nacierającego i obniżyć jego tempo natarcia.

5.3. Możliwości bojowe dywizji w obronie rejonu zurbanizowanego

W pasie obrony dywizji może znaleźć się /w zależności od charakteru zabudowy/ całe miasto lub część dużego miasta, kilka wsi, osad. Jeżeli w obronie rejonu zurbanizowanego organizuje się dwa lub więcej wewnętrznych pasów obrony, to dywizja będąca w pierwszym rzucie armii otrzymuje do obrony pierwszy wewnętrzny pas obrony.

Szerokość pasa obrony dywizji w znacznym stopniu zależy od charakteru zabudowy miasta. Dywizja zmechanizowana może bronić pasa o szerokości 10-12 km i głębokości 6-8-10 km. W zabudowie luźnej z dużymi placami, parkami, arteriami komunikacyjnymi szerokość i głębokość tego pasa może być większa, a nawet zbliżona do pasa w terenie otwartym. Pułk zmechanizowany może otrzymać rejon obrony o szerokości 4-5 km, a batalion od 1,5-2 km i głębokości 1-1,5 km.

Kompania piechoty może bronić punktu oporu do 600 m szerokości i 300-400 m głębokości. Rozmieszczając środki ogniowe w

kompanijnym punkcie oporu należy kierować się zasadą, że luki między budynkami muszą być pokryte ogniem broni strzeleckiej, czołgów i dział strzelających na wprost i mogą wynosić do 400m.

W rejonie zurbanizowanym, gdzie istnieją duże odległości między budynkami /place, parki itp./, luki te mogą wynosić do 800m.

Podstawą do określania szerokości, głębokości pasów i rejonów obrony każdorazowo powinny być studia nad charakterem rejonu zurbanizowanego, jego zabudowy i aktualne możliwości dywizji oraz przewidywane /możliwe/ działanie nieprzyjaciela, jego siły i środki.

5.4. Ugrupowanie wojsk

Ugrupowanie bojowe dywizji w obronie miasta i rejonu zurbanizowanego zależy od warunków, w jakich dywizja przechodzi do obrony, otrzymanego zadania, charakteru i właściwości rejonu zurbanizowanego /miasta/ oraz zamiaru prowadzenia walki obronnej przez armię i dywizję.

Podstawową zasadą przy tworzeniu ugrupowania bojowego dywizji jest jak największe usamodzielnienie poszczególnych elementów ugrupowania, a szczególnie pułków zmechanizowanych i czołgów. Powinno ono zapewnić jak najbardziej ekonomiczne i efektywne wykorzystanie poszczególnych sił i środków. Usamodzielnienie pułków uzyskuje się poprzez przydział odpowiedniego wzmocnienia artylerią, wojskami inżynieryjnymi, chemicznymi, jak również oddziałami medycznymi. Potrzebnych jest więcej materiałów wybuchowych, środków zapalających, dymnych i min.

Dywizja w obronie rejonu zurbanizowanego będzie najczęściej ugrupowania w dwa rzuty. Określając siły pierwszego rzutu, należy brać pod uwagę pojemność pasa obrony, charakter zabudowy, możliwości organizacji systemu ognia. Do pierwszego rzutu wydziela się najczęściej wzmocnione pułki zmechanizowane. Pułk czołgów rozmieszcza się w drugim rzucie do użycia przeciwko czołgom i wojskom zmechanizowanym nieprzyjaciela w rejonach włamania i kierunkach rozwijania powodzenia w natarciu. Trudności w wykonaniu manewru całością sił drugiego rzutu spowodowane powstawianiem pożarów, zawałów oraz niejednokrotnie małą

pojemnością kierunków /niekiedy tylko ulicy/ powodują konieczność rozmieszczenia drugiego rzutu w kilku rejonach /batalionami, kcz/. Każda część wojsk drugiego rzutu /odwodu/ powinna być odpowiednio usamodzielniona i przygotowana do użycia częściami /batalionem, kompanią czołgów czy dwoma-trzema kompaniami/.

Przydzieloną i organiczną artylerię dywizji należy przydzielać pułkom pierwszego rzutu. Unikać należy tworzenia dużych zgrupowań artyleryjskich. Z artylerii przeciwpancernej tworzy się kilka odwodów przeciwpancernych do niszczenia czołgów na dogodnych kierunkach do ich użycia. Częstszym zjawiskiem niż w warunkach normalnych będzie przydział artylerii przeciwpancernej pułkom pierwszego rzutu /batalionom/. Te same względy nakazują tworzyć większą liczbę oddziałów zaporowych.

Część sił artylerii przeciwpancernej, czołgów, bojowych wozów piechoty wydziela się do organizacji zasadzek ogniowych.

Odwody przeciwpancerne można także tworzyć z kompanii /plutonu/ czołgów.

Dywizjon rakiet taktycznych rozmieszcza się przeważnie poza ważnymi obiektami /miastem, portem itp./. Rejon stanowisk startowych wyznacza się wewnątrz miasta tylko w warunkach groźby obejścia miasta /okrążenia/.

Wojska przeciwlotnicze rozmieszcza się w punktach dogodnych do prowadzenia ognia do celów powietrznych /place, parki, dachy budynków itp./. W czasie walki obronnej osłaniają one główne elementy ugrupowania bojowego dywizji /pułki pierwszego rzutu, zgrupowania artylerii, kontratakujący drugi rzut itp./ oraz ważne dla obrońcy obiekty i urządzenia rejonu zurbanizowanego.

Odwód inżynieryjny dywizji w obronie rejonu zurbanizowanego organizuje się na ogólnych zasadach. Musi on być przygotowany do użycia całością sił lub częściami na kilku kierunkach jednocześnie. Do specyficznych zadań odwodu inżynieryjnego należy zaliczyć:

- przygotowanie całych budynków do niszczenia z chwilą opanowania ich przez nieprzyjaciela;
- ustawianie i minowanie barykad;
- wykonywanie przejść w murach /ścianach/ dla zapewnienia manewru dział i czołgów.

5.5. System ognia

System ognia w obronie rejonu zurbanizowanego powinien zapewnić:

- rażenie nieprzyjaciela skutecznym ogniem wielowarstwowym wszystkich środków ogniowych na podejściach i w głębi obrony;
- przestrzeliwanie luk między budynkami /obiektami/;
- osłonę zapór inżynieryjnych;
- osłonę skrzydeł i luk między oddziałami /pododdziałami/.

Środki ogniowe należy rozmieszczać: na niższych piętrach, parterach i suterenach - do prowadzenia ognia wzdłuż ulic i z bliskiej odległości; na wyższych piętrach i dachach budynków - do prowadzenia ognia na podejścia i odległe ulice, place, skwery oraz do celów powietrznych; poza budynkami - do prowadzenia ogni sztyletowych /o ile zabudowa tego nie umożliwi/.

System ognia powinien być przystosowany do walki w okrążeniu.

5.6. Inżynieryjna rozbudowa obrony

Rejony zurbanizowane dzięki trwałej zabudowie mogą być stosunkowo łatwo i szybko przygotowane do obrony, przy czym piwnice oraz urządzenia podziemne - odpowiednio przygotowane i przystosowane - zapewniają doskonałą obronę przed środkami masowego rażenia. Broniący się będzie miał dobrą ochronę przed ostrzałem oraz możliwość wyboru korzystnych pozycji zapewniających duże pole ostrzału. Zabudowa rejonów zurbanizowanych wpływa również na kanalizowanie wojsk oraz utrudnia manewr poza istniejącą siecią dróg. Należy zatem dążyć do zamknięcia systemem zapór i niszczeń istniejących dróg i dogodnych do manewru kierunków.

Teren między punktami oporu będzie zamykany systemem zapór inżynieryjnych osłanianych ogniem przeciwpancernym i broni maszynowej /pokładowej/. Zaporami inżynieryjnymi osłaniane będą również poszczególne punkty oporu. Dywizja organizując obronę rejonu zurbanizowanego będzie realizować następujące przedsięwzięcia inżynieryjne:

- rozbudowę fortyfikacyjną 2-3 rubieży obronnych;
- rozbudowę zapór inżynieryjnych na całą głębokość pasa obrony;

- przygotowanie obiektów drogowych i budynków do niszczenia na dogodnych kierunkach natarcia nieprzyjaciela.

Przed główną pozycją obrony /przednim skrajem obrony/ z zasady przebiegać będzie pas zapór inżynieryjnych w postaci: rowów przeciwpancernych, palisad, jeży żelbetowych i stalowych, skarpy, przeciwskarpy. Ponadto wszystkie wymienione typy zapór fortyfikacyjnych mogą być minowane lub łączone z zaporami drutowymi przeciw piechocie. Na najdogodniejszych kierunkach do natarcia należy ustawiać odcinki pól minowych przeciwpancernych i mieszanych lub grupy min w miejscach kanalizujących ruch wojsk. Zapory inżynieryjne będą rozbudowane na całą głębokość obrony rejonu zurbanizowanego, przy czym w miejscach o gęstej zabudowie jako zapory mogą być wykorzystywane zwały gruzów, dodatkowo zaminowane. Wyloty ulic, mostów i tuneli często będą zamykane barykadami bronionymi bronią maszynową i przeciwpancerną oraz osłaniane systemem zapór na podejściach. Stanowiska ogniowe broni maszynowej, brzegi rzek i kanałów będą osłaniane zaporami z drutu kolczastego, połączonymi z przeciwpiechotnymi i przeciwpancernymi minami ustawionymi pojedynczo lub jako grupy min. W rejonie zurbanizowanym istnieją dobre warunki do stosowania dużej liczby min-pułapek przeciwko piechocie.

5.7. Organizacja obrony

Metody pracy dowódcy i sztabu w czasie organizacji obrony w rejonie zurbanizowanym zasadniczo się nie różnią od metod stosowanych w innych warunkach. Pewne istotne różnice wystąpią w treści rozpatrywanych problemów.

Przy ocenie nieprzyjaciela konieczne jest zwrócenie szczególnej uwagi na analizę zagadnień dotyczących:

- możliwego charakteru użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia;
- obiektów, na jakie mogą być wykonane uderzenia bronią jądrową czy neutronową, oraz czasu wykonania tych uderzeń;
- sposobu natarcia i ataku, możliwego do przyjęcia przez nieprzyjaciela w celu opanowania obiektów decydujących o trwałości obrony;
- stopnia przygotowania wojsk do natarcia w rejonach zurbanizowanych;

- najbardziej prawdopodobnych kierunków i charakteru działania jego oddziałów i pododdziałów czołgów oraz lotnictwa.

Oceniając teren, należy zwrócić szczególną uwagę na:

- najbardziej dogodne kierunki podejścia i rozwijania natarcia przez nieprzyjaciela;
- przypuszczalne rubieże rozwinięcia wojsk i rejony rozmieszczenia artylerii;
- dogodne do obrony trwałe budynki;
- skryte podejścia, pola martwe i miejsca ustawienia zapór inżynieryjnych /barykad, pól minowych itp./;
- możliwość wykorzystania urządzeń podziemnych;
- przydatność istniejących umocnień i budowli ochronnych.

Ważniejsze skrzyżowania ulic i place, miejsca do wznoszenia barykad, budynki /a nawet kwartały/, które należałoby zburzyć oznakowuje się. Oprócz tego ocenia się sytuację sanitarno-epidemiologiczną i stan ludności miasta, a w tym:

- warunki zaopatrzenia w wodę;
- liczbę i skład socjalny ludności;
- możliwość wykorzystania składów i zapasów materiałowych, a także rozmieszczenia różnych środków /punktów/ przeciwpożarowych.

W organizacji obrony w mieście i rejonie zurbanizowanym bardzo duże znaczenie ma rekonesans. Tylko rezultaty dokładnie przeprowadzonego rekonesansu umożliwiają odpowiedź na pytanie: jakie obiekty /zabudowania, urządzenia/ włączyć w punkty oporu i jak je powiązać w batalionowe rejony obrony; w jaki sposób pokryć ogniem wielką liczbę różnego rodzaju placów, skwerów, powierzchni między miasteczkami, osiedlami, osadami i wioskami; jakie obiekty wykorzystać do obrony przed bronią masowego rażenia; jak i gdzie wykonać zapory inżynieryjne?

Podejmując decyzję o obronie, dowódca dywizji - oprócz wyżej wymienionych czynności - powinien uzyskać odpowiedzi na pytania:

- na jakich kluczowych obiektach należy skupić główny wysiłek obrony;
- jakie niezbędne przedsięwzięcia należy wykonać w celu przeciwdziałania i zabezpieczenia przed oskrzydleniem i obejściem;

- na jakich odcinkach należałoby wykonać zapory;

- w jakiej liczbie i kolejności wykorzystać środki ogniowe do pokrycia nieobsadzonych luk;

- jakie przedsięwzięcia wykonać w zakresie obrony przed pożarami;

- jak rozbudować i rozmieścić stanowiska dowodzenia i urządzenia tyłowe?

Sposób organizacji współdziałania w obronie rejonu zurbanizowanego nie odbiega zasadniczo od realizacji tego przedsięwzięcia w obronie w terenie otwartym. Ze względu jednak na znaczenie samodzielnych działań mniejszych pododdziałów w rejonie zurbanizowanym dowódca pułku powinien organizować współdziałanie do szczebla kompanii, a dowódca dywizji - do szczebla batalionu. Aby zorganizować współdziałanie w rejonie zurbanizowanym, dowódca dywizji wybiera w terenie kilka punktów pracy, biorąc pod uwagę cechy bronionego rejonu, wpływające na przebieg działań i sposób użycia rodzajów wojsk. W czasie organizacji współdziałania dowódca dywizji powinien dodatkowo ustalić:

- sposób organizacji obrony kompleksów zabudowań, dzielnic, osad i wzajemnego ich wsparcia ogniowego;

- działanie oddziałów /pododdziałów/ w wypadku pożaru szczególnie ważnych obiektów będących punktami oporu w systemie obrony;

- wykonanie kontrataków do najmniejszych szczebli.

Szczególnie duże znaczenie w pracy dowódcy dywizji ma uzgodnienie działania różnych sił i środków biorących udział w kontratakach. Wynika to ze specyfiki organizacji kontrataków w rejonie zurbanizowanym /mieście/, a także z rozśrodkowanego położenia odwodów. Należy przy tym ustalić sygnały rozpoznawcze, wykorzystując do tego celu środki łączności, sygnały świetlne itp.

5.8. Dowodzenie

W celu zabezpieczenia ciągłości dowodzenia należy szeroko rozwinąć sieć punktów i posterunków obserwacyjnych oraz zawczasu przygotować zapasowe i pomocnicze stanowiska dowodzenia. Dużego znaczenia nabiera styczność osobista dowódcy z podwładnymi, wykorzystanie oficerów kierunkowych, ruchomych środków i

łączności przewodowej, a w relacji: batalion-kompania, sygnałów dźwiękowych i sygnalizacji świetlnej. W czasie II wojny światowej punkty dowódczo-obserwacyjne i stanowiska dowodzenia dywizji były maksymalnie przybliżone do oddziałów i pododdziałów pierwszego rzutu. Będzie to miało miejsce we współczesnych warunkach, gdyż tak jak zmniejsza się ogólna głębokość obrony dywizji ze względu na zabudowę rejonu zurbanizowanego, tak też zmniejsza się zasięg radiowych środków łączności. Stanowiska dowodzenia urządza się tak, jak punkty oporu, a dla ich ochrony i obrony wydziela się odpowiednie siły i środki. W miarę możliwości należy unikać rozmieszczenia stanowisk dowodzenia w budynkach wyróżniających się w zabudowie miasta /rejonu zurbanizowanego/, gdyż na nie może przeciwnik skierować ogień artylerii i lotnictwa.

Stanowisko dowodzenia dywizji rozmieszcza się w odległości 4-5 km od przedniego skraju, a pułku 2-3 km.

Tyłowe stanowisko dowodzenia rozmieszcza się w odległości 5-6 km od przedniego skraju /jeżeli ze względu na charakter zabudowy głębokość ugrupowania bojowego dywizji będzie zbliżona do głębokości w terenie otwartym, to również odsunięte głębiej będzie TSD/.

Sieć pozostałych punktów dowódczo-obserwacyjnych /zapasowych/ należy rozmieszczać w takiej odległości, aby zapewniły możliwie najlepsze warunki kierowania walką na poszczególnych pozycjach obrony i kierunkach.

5.9. Zabezpieczenie działań obronnych w rejonie zurbanizowanym

a/ Rozpoznanie

Główny wysiłek rozpoznania należy skupić na:

- wykryciu we właściwym czasie przygotowań nieprzyjaciela do wykonania uderzeń bronią masowego rażenia i rozmieszczenia środków jej przenoszenia;
- wykrycie działań nieprzyjaciela mających na celu opanowanie rejonu zurbanizowanego z marszu.

Do prowadzenia rozpoznania należy wykorzystywać różnego rodzaju przejścia podziemne, które w znacznym stopniu ułatwią przenikanie i wykonanie zadań patrolom rozpoznawczym. W odróż-

nieniu od obrony polowej obserwacja w obronie miasta jest bardzo utrudniona ze względu na gęstą zabudowę. Dlatego sieć punktów obserwacyjnych musi być liczniejsza. Punkty obserwacyjne należy zawczasu przygotowywać i to nie tylko na przednim skraju, ale i w głębi obrony. Należy przy tym obsadzać je doświadczonymi zwiadowcami znającymi dokładnie plan miasta. Dużą rolę w prowadzeniu rozpoznania w rejonie zurbanizowanym odgrywają śmigłowce.

b/ Ubezpieczenie

Celem ubezpieczenia jest niedopuszczenie do przenikania elementów rozpoznawczych i grup dywersyjnych w głąb rejonu zurbanizowanego oraz ochrona urządzeń tyłowych. Rozczłonkowany charakter działań bojowych, gęsta zabudowa miasta, rozwinięta sieć podziemnych przejść stwarzają warunki do przenikania drobnych grup nieprzyjaciela w ugrupowanie obrony. Zmusza to do wydzielania znacznie większych sił zarówno do ubezpieczeń rejonu obrony, jak i elementów tyłowych. Szczególną uwagę należy zwrócić na zamknięcie wyjść z kanałów, podziemnych tuneli, jak również na takie obiekty, jak: elektrownie, gazownie, centrale telekomunikacyjne, szpitale, urządzenia portowe, zakłady przemysłowe itp.

c/ Obrona przeciwlotnicza

Główny wysiłek obrony przeciwlotniczej skupia się na zwalczaniu lotnictwa nieprzyjaciela na bliskich podejściach do miasta ze względu na zasięg etatowych środków obrony przeciwlotniczej dywizji. Obronę przeciwlotniczą w mieście organizuje się okrężnie i realizuje według jednolitego planu, aby zapewnić:

- warunki uniemożliwiające /ograniczające/ uderzenia z powietrza na rejon zurbanizowany /szczególnie na obiekty decydujące o trwałości obrony/ i zgrupowania wojsk;
- warunki dla ciągłego zaopatrywania rejonu zurbanizowanego /wojsk, ludności/ w materiały techniczne, żywnościowe, medyczne, amunicję.

Pułk artylerii przeciwlotniczej może osłonić najbardziej ważny element ugrupowania bojowego, który w danym okresie wykonuje najważniejsze zadania /może to być: grupa artylerii, drt, drugi rzut itp./.

d/ Zabezpieczenie tyłowe

Wielkość rejonu zurbanizowanego, charakter jego zabudowy i obrony ma bezpośredni wpływ na rozmieszczenie tyłów oraz organizację zabezpieczenia materiałowego, medycznego i technicznego. Ze względu na to, że obrona rejonu zurbanizowanego jest organizowana okrężnie, pododdziały i urządzenia tyłowe rozmieszcza się bezpośrednio w rejonie zurbanizowanym w pobliżu odwodów /drugiego rzutu/, które zapewniają tyłom ubezpieczenie. Elementy tyłowe rozmieszcza się zwykle w niskich kondygnacjach, podziemnych pomieszczeniach lub schronach w pobliżu dróg dowozu i ewakuacji. Dla dowozu i ewakuacji wyznacza się odcinki dróg, ulice, a w wypadku powstania dużych stref pożarów i zawałów - przygotowuje się objazdy. Przy bardzo silnych zniszczeniach i powstaniu stref pożarów dostarczenie środków materiałowych i ewakuacja porażonych może się odbywać przy wykorzystaniu śmigłowców oraz przejść podziemnych. Zachodzi również potrzeba zwiększenia ilości zapasów środków materiałowych, żywności, wody i środków medycznych.

Punkty medyczne i środki remontowe przybliża się do ugrupowania bojowego oddziałów i pododdziałów pierwszego rzutu.

5.10. Prowadzenie obrony w rejonie zurbanizowanym

Walka obronna o rejon zurbanizowany rozpoczyna się na jego przedpolu. Celem jej jest zatrzymanie nieprzyjaciela, rozpoznanie jego ugrupowania, zmylenie go co do przebiegu przedniego skraju. Walkę w tym etapie prowadzą oddziały wydzielone lub ubezpieczenia bojowe. Dowódca dywizji oddziałuje na przebieg walki przede wszystkim uderzeniami broni jądrowej, lotnictwa i ogniem artylerii. Wysiłek rozpoznania należy skupić na rozpoznaniu zgrupowania uderzeniowego nieprzyjaciela i rejonów rozmieszczenia drugich rzutów lub odwodów. Walka w tym etapie przebiega podobnie jak w warunkach obrony w terenie otwartym z tym, że ubezpieczenia bojowe mają możliwość dłuższego prowadzenia walki i stosowania skutecznego oporu w oparciu o trwałe zabudowania na przedpolu. Z chwilą podejścia przeciwnika do skraju rejonu zurbanizowanego oddziały /pododdziały/

powinny przez uporczywą obronę zmusić nieprzyjaciela do rozwinięcia i nie dopuścić do włamania się w głąb rejonu zurbanizowanego z marszu. Natarcie na rejon zurbanizowany /a szczególnie miasto/ nieprzyjaciel poprzedzi lotniczym i artyleryjskim przygotowaniem ataku. Czas jego trwania będzie dłuższy niż podczas ataku w innych warunkach. Wynika to stąd, że aby zniszczyć punkt oporu, trzeba zburzyć cały budynek, gdyż obrońca ma możliwość prowadzenia walki na poszczególnych kondygnacjach. W czasie ogniowego przygotowania ataku najważniejszą rzeczą jest utrzymanie nienaruszonego systemu ognia oraz utrzymanie zdolności bojowej oddziałów dywizji. Skutki ognia artyleryjskiego w terenie zabudowanym są bardziej dotkliwe niż w terenie otwartym, gdyż wybuchy pocisków potęgowane są działaniem walących się budynków. Wymaga to lepszego ukrycia ludzi i sprzętu na czas trwania ogniowego przygotowania natarcia. Obserwatorzy i dyżurne obsługi środków ogniowych muszą na czas wykryć moment rozpoczęcia ataku i powiadomić pododdziały, aby zdążyły one zająć stanowiska ogniowe. Środki obrony przeciwlotniczej w tym czasie prowadzą walkę z samolotami przeciwnika. Grupy przeciwpożarowe są w gotowości do likwidacji powstałych pożarów.

Artyleria dezorganizuje rozwijanie się i zajmowanie podstaw wyjściowych oraz zwalcza artylerię nieprzyjaciela. Saperzy zamykają zaporami wyłomy powstałe w budynkach i barykadach od ognia artylerii i bomb lotniczych. Dowódca dywizji z chwilą rozpoczęcia przez nieprzyjaciela ogniowego przygotowania ataku winien znajdować się na punkcie obserwacyjnym, skąd obserwuje natężenie ognia artylerii i określa na tej podstawie kierunek głównego uderzenia. Własne obserwacje uzupełnia meldunkami podwładnych i dokonuje manewru częścią sił i środków z odcinków mniej zagrożonych na kierunek głównego uderzenia nieprzyjaciela oraz stawia dodatkowe zadania dla artylerii. W wypadku wykonania uderzeń jądrowych powstałe wyłomy należy zamykać działaniem odwodów ogólnowojskowych dywizji /pułków/ i częścią odwodów przeciwpancernych. Z chwilą rozpoczęcia przez nieprzyjaciela ataku należy ogniem artylerii i wszystkich środków ogniowych załamać atak przed przednim skrajem i utrzymywać budynki /obiekty/, stanowiące o trwałości obrony, mimo groźby ich okrążenia. Od utrzymania tych budynków /obiektów/ będzie uza-

leżniona celowość wykonania kontrataków. Utrata budynku /obiektu/ na przednim skraju daje nieprzyjacielowi możliwość rozszerzenia wyłomu, a tym samym ataku w głąb rejonu zurbanizowanego. Z chwilą rozpoczęcia ataku określenie głównego kierunku uderzenia nieprzyjaciela jest łatwiejsze. Na rozpoznanym kierunku głównego uderzenia należy skupić ogień wszystkich środków. W tym okresie szczególnego znaczenia nabiera manewr środkami ogniowymi i siłą żywą na szczeblu batalionów, kompanii. W wypadku utraty budynków /obiektów/ na przednim skraju obrony, mających ważne znaczenie dla obrońcy, izoluje się je ogniem sąsiednich punktów oporu i niszczy kontratakami.

W walce w rejonie zurbanizowanym kontrataki stosuje się od najniższego szczebla, czemu sprzyjają warunki rejonu zurbanizowanego /miasta/. Kontrataki powinny być zdecydowane i szybkie, ponieważ strata czasu pozwala nieprzyjacielowi na umocnienie zdobytego obiektu /budynku/. Dlatego dla odzyskania utraconych budynków i deblokacji punktów oporu, które walczą w okrążeniu, w każdym punkcie oporu, począwszy od kompanii, powinna być przygotowana grupa szturmowa specjalnie przygotowana do deblokacji utraconych obiektów. Nie oznacza to, że w rejonie zurbanizowanym kontratakują tylko grupy szturmowe. W wypadku utraty bronionych obiektów /budynków/ do ich odzyskania używa się odwodów batalionu lub pułków pierwszego rzutu. Odwody bardzo często mogą być użyte do wzmocnienia pododdziałów broniących punktów oporu na kierunku głównego uderzenia lub obezwładnionych uderzeniami jądrowymi, neutronowymi. Wobec tego, że walka w rejonie zurbanizowanym rozpada się na poszczególne ogniska, jeszcze większego znaczenia niż w obronie w terenie otwartym nabiera inicjatywa, zdecydowane i śmiałe działanie dowódców wszystkich szczebli. W wypadku niecelowości obrony budynku /obiektu/ opuszcza się go na rozkaz dowódcy dywizji /pułku/, przy czym opuszczany budynek /obiekt/ należy wysadzić. Gdy nieprzyjaciel rozwinie walkę o punkty oporu bronione przez drugi rzut czołowych batalionów, dowódca zmuszony będzie na podstawie szczegółowej oceny sytuacji powziąć decyzję wykonania kontrataku swoim odwodem. Kontratak wykonuje się w skrzydło nacierającego nieprzyjaciela. Konkretne położenie /kontrataki na kierunku nieprzewidzianym, mała pojemność pod-

stawy wyjściowej/może nie pozwolić na wykonanie kontrataku całością odwodu dywizji a nawet pułku. W takim wypadku wykonuje się kontratak odwodem z kilku kierunków jednocześnie. Celem kontrataku jest zniszczenie nieprzyjaciela, który włamał się w głąb obrony, odblokowanie punktów oporu, które walczą w okrążeniu, oraz odtworzenie poprzedniej pozycji obrony.

6. Obrona wybrzeża morskiego

6.1. Ogólne właściwości obrony wybrzeża morskiego

Obrona przeciwdesantowa wybrzeża morskiego obejmuje całokształt przedsięwzięć przygotowawczych i działania związków taktycznych /niekiedy związków operacyjnych/ we współdziałaniu z wydzielonymi siłami marynarki wojennej i lotnictwa w celu niedopuszczenia desantowania wojsk nieprzyjaciela, a w wypadku wylądowania tych wojsk - ich rozbicia.

Na prowadzenie działań bojowych na wybrzeżu morskim posiada głównie wpływ: sytuacja operacyjna na morzu, lądzie i w powietrzu; znaczenie obiektów znajdujących się na wybrzeżu; warunki fizyczno-geograficzne i hydrometeorologiczne oraz planowane wykorzystanie poszczególnych sił z rodzajów sił zbrojnych. W zależności od sytuacji operacyjnej /i strategicznej/ działania obronne mogą być prowadzone na początku wojny na własnym wybrzeżu lub w czasie wojny na wybrzeżu nieprzyjaciela opanowanym przez nasze wojska.

Celem obrony wybrzeża przez dywizję może być niedopuszczenie wojsk nieprzyjaciela do uchwycenia ważnych obiektów położonych na wybrzeżu od strony lądu, osłona skrzydła własnych wojsk lądowych i uniemożliwienie nieprzyjacielowi wysadzenia desantu morskiego.

Obronę na wybrzeżu morskim organizuje się z zasady na kierunkach dostępnych do prowadzenia natarcia przez nieprzyjaciela wzdłuż wybrzeża i zawsze mając na uwadze dostępne kierunki do lądowania nieprzyjaciela od strony morza /obrona przeciwdesantowa/. Ze względu na to, że nie zawsze można ustalić miejsce i czas lądowania desantu morskiego, główne wysiłki wojsk należy ześrodkować na kierunkach najdogodniejszych do lądowania. Na kierunkach tych tworzy się niezbędne zgrupowania sił i środków oraz organizuje głęboką obronę. Na mniej dogodnych

odcinkach wybrzeża organizuje się obronę mniejszymi siłami,na odcinkach trudno dostępnych ogranicza się do organizacji ubezpieczenia zapór, wzmocnienia obserwacji i patrolowania.

Niejednakowe warunki wybrzeża sprzyjające wysadzeniu desantu morskiego i rozwinięciu działań na brzegu, oparcie przedniego skraju o brzeg morza /dobra rubież przeciwpancerna i doskonała przestrzeń do prowadzenia skutecznego ognia/ pozwalają wojskom lądowym we współdziałaniu z marynarką wojenną i lotnictwem prowadzić walkę z desantem ze skutkiem pomyślnym nawet na froncie szczególnie szerokim, ze znacznymi przerwami między rejonami obrony oddziałów i pododdziałów. Szerokość pasa obrony dywizji może wynosić w takich warunkach do 40 i więcej km, a pasa pułku - do 15 km.

Rozróżnia się dwa sposoby organizacji obrony wybrzeża morskiego. Pierwszy z nich polega na organizacji obrony w oparciu o silnie rozbudowane umocnienia inżynieryjne, rozmieszczeniu w nich większości sił i środków tak, żeby desantującym się siłom nieprzyjaciela zadać znaczne straty już na linii brzegowej i kolejnych rubieżach oraz ostatecznie rozbić je siłami drugiego rzutu /odwodu/. Wojska utrzymujące linię brzegową będą jednak wtedy narażone na ogniowe oddziaływanie nieprzyjaciela. W określonych warunkach bezwzględna walka o utrzymanie linii brzegowej, ze względu na potężne ogniowe oddziaływanie nieprzyjaciela z morza i powietrza /w tym uderzeń jądrowych/, może okazać się niecelowa.

Stąd też drugi sposób zakłada wydzielenie do obrony linii brzegowej nieznacznych sił dla wiązania desantujących sił nieprzyjaciela i osłony rozwinięcia się sił własnych do wykonania silnego kontrataku, rozbicia wdzierającego się nieprzyjaciela i zepchnięcia /przyparcia/ jego ocalałych sił do morza.

Drugi sposób posiada jedną, ale zasadniczą cechę ujemną. Przy dokładnym rozpoznaniu systemu naszej obrony nieprzyjaciel może przedsięwziąć środki wzbraniające /utrudnić lub wręcz uniemożliwić/ wykonanie manewru naszym siłom głównym wychodzącym do kontrataku czy przeciwuderzenia. Osiągnięcie tego będzie dla niego tym łatwiejsze, im większą będzie posiadał przewagę w powietrzu oraz w warunkach używania broni jądrowej.

6.2. Warunki przejścia do obrony wybrzeża morskiego

Dywizja może przechodzić do obrony wybrzeża morskiego w początkowym okresie wojny oraz w czasie jej trwania zarówno na własnym, jak i obcym /opanowanym przez wojska własne/ terytorium w składzie armii lub samodzielnie.

W okresie pokojowym na kierunkach, odcinkach i swych pasach obrony znajdują się zawczasu w zasadzie tylko nadmorskie brygady WOP oraz niektóre nadbrzeżne jednostki marynarki wojennej. Pozostałe siły wydzielone do lądowej obrony wybrzeża wyprowadzane są w przewidywane dla nich rejony dopiero w okresie zagrożenia i wojny stosownie do potrzeb. Wówczas także następuje ich pełne rozwinięcie w ugrupowanie bojowe oraz uzupełnianie w ramach przedsięwzięć mobilizacyjnych.

Dywizja może przejść do obrony wybrzeża morskiego tak w ramach operacji zaczepnej armii, jak i w operacji obronnej w początkowym okresie wojny i w czasie trwania wojny.

Podczas prowadzenia operacji zaczepnej armii dywizja do obrony wybrzeża morskiego może być użyta dla osłony skrzydła armii od strony morza /obrona przeciwdesantowa/ lub przeciwko wojskom nieprzyjaciela nacierającym wzdłuż wybrzeża morskiego. W drugim wypadku wydziela część swoich sił do osłony własnego skrzydła od strony morza.

Dywizja w ramach operacji zaczepnej armii może przejść także do obrony ważnych obiektów /portów, baz morskich/ na wybrzeżu morskim.

Przejście dywizji do obrony wybrzeża w ramach operacji obronnej armii będzie miało miejsce najczęściej w początkowym okresie wojny dla odparcia wtargnięcia wojsk nieprzyjaciela od strony morza oraz w czasie trwania wojny wtedy, kiedy wojska armii działające wzdłuż wybrzeża lub w kierunku wybrzeża po wykonaniu zadań wyjadą na wybrzeże i przejdą do jego obrony.

Obronę wybrzeża na obcym terytorium dywizja będzie organizowała samodzielnie we współdziałaniu z wydzielonym lotnictwem frontu i częścią sił uderzeniowych marynarki wojennej działającej na kierunku nadmorskim.

6.3. Miejsce, rola i zadania dywizji w obronie wybrzeża

Dywizja przechodzi do obrony wybrzeża w składzie armii, będąc

w jej pierwszym, drugim rzucie operacyjnym lub w odwodzie ogólnowojskowym /odwodzie przeciwdesantowym/. Niekiedy dywizja w obronie wybrzeża może być użyta samodzielnie do ochrony przede wszystkim ważnych obiektów na wybrzeżu /portów, baz morskich/, ważnych odcinków wybrzeża morskiego szczególnie dogodnych do wysadzenia przez nieprzyjaciela desantów morskich i powietrznych.

W zależności od rodzaju działań bojowych prowadzonych przez armię i miejsca w jej ugrupowaniu, dywizja będzie odgrywała główną lub pomocniczą rolę.

Pomocnicza rola polegać będzie na osłonięciu nadmorskiego skrzydła armii i uniemożliwieniu nieprzyjacielowi wysadzenia desantu morskiego.

Główną rolę dywizja może odgrywać w początkowym okresie wojny, gdy wysiłek wszystkich rodzajów wojsk skierowany zostanie na odparcie agresji również od strony morza.

Zadanie wojsk lądowych w obronie wybrzeża polega na tym, by wspólnie z marynarką wojenną i lotnictwem /wydzielonymi siłami/ rozbić desantowane wojska i zniszczyć sprzęt bojowy nieprzyjaciela na wodzie, w czasie przeładowywania z okrętów transportowych na środki desantowe i w czasie podchodzenia do brzegu. W wypadku wylądowania desantu wojska broniące rozbijają go na brzegu lub spychają do morza.

Tak więc dywizja będąca w pierwszym rzucie armii może bronić ważnych rejonów na 1-2 przewidywanych kierunkach lądowania desantu. Zadania jej będą sprowadzały się do niszczenia desantu na morzu, wzbraniania mu wylądowania oraz rozbijania desantów powietrznych lądujących w strefie przybrzeżnej.

Dywizji będącej w drugim rzucie /odwodzie/ jako główne zadania określa się wykonanie uderzenia z głębi w celu rozbicia sił desantu morskiego w rejonie włamania lub obronę ważnych rejonów /obiektów/ w głębi. Może być też użyta w całości lub częścią sił do likwidacji desantu powietrznego.

6.4. Możliwości bojowe dywizji w obronie wybrzeża

Możliwości bojowe dywizji zależą od jej stanu etatowego, przydzielonych sił i środków wzmocnienia i wsparcia oraz współdziałających z dywizją sił marynarki wojennej, lotnictwa i artylerii nadbrzeżnej. Oprócz tego na możliwości bojowe wpływają

takie czynniki, jak: stan moralno-polityczny, dyscyplina i psychologiczne przygotowanie wojsk; doświadczenie i wyszkolenie dowódców i oficerów sztabu; stan gotowości bojowej; zachowanie ciągłości dowodzenia; struktura organizacyjna; wyposażenie oraz sprawność techniczna sprzętu, jego wydajność ogniowa i ruchliwość wojsk.

Biorąc pod uwagę powyższe czynniki oraz możliwości sił i środków wzmocnienia i wsparcia, dywizji wyznacza się pas obrony, którego szerokość nie będzie wielkością stałą. Ilość sił i środków podporządkowanych i współdziałających oraz wywierające istotny wpływ warunki terenowe, a głównie liczba dogodnych odcinków wybrzeża do lądowania desantu nieprzyjaciela, sprawiają, że dywizji zazwyczaj wyznacza się do obrony pas szerokości 40-60 km. W wypadku podporządkowania dywizji sił obrony terytorialnej, przy uwzględnieniu szeroko pojętego wsparcia ze strony marynarki wojennej oraz wojsk OPK, szerokość ta może dochodzić do 90-100 km.

Przy określaniu głębokości obrony, uwzględniając potrzebę rozśrodkowania w głąb oraz możliwości wykonania kontrataku zanim przeciwnik zdąży umocnić się na opanowanym terenie, nie przyjmuje się również wielkości stałych. Wspomniane wymagania spełni się przy rozmieszczeniu drugich rzutów w odległości 15-17 km od linii brzegowej. Głębokość ugrupowania dywizji może wynosić 25-30 i więcej km.

6.5. Ugrupowanie wojsk

W skład ugrupowania dywizji mogą wejść następujące elementy:

- pierwszy rzut - w zależności od pojemności dogodnych kierunków lądowania i koncepcji rozegrania walki mogą stanowić 1-2 pułki zmechanizowane /oraz pododdziały WOP, pododdziały szkolne i inne pododdziały obrony terytorialnej, jeżeli obrona organizowana będzie na własnym terytorium/;
- drugi rzut /odwód ogólnowojskowy/ - siły stanowiące go mogą być różne i wynosić 1-2 pułki a niekiedy nawet trzy pułki, w tym pułk czołgów/ oraz batalion odwodowy brygady WOP i inne wydzielone siły/;
- ugrupowanie drt, artylerii /w tym przydzielonej artylerii nadbrzeżnej/;

- ugrupowanie środków przeciwlotniczych;
- odwody specjalne.

Ze względu na stosunkowo szeroki pas obrony wybrzeża dywizji, zamykający 1-2 często oddalone od siebie odcinki lądowania desantu nieprzyjaciela, odwody specjalne mogą występować w podwójnej ilości, np. dwa odwody przeciwpancerne /OPpanc/ i dwa przybrzeżno-morskie oddziały zaporowe /PMOZap/.

Siły główne dywizji korzystnie jest mieć w drugim rzucie. Rozmieszcza się je w przygotowanych pod względem inżynieryjnym rejonach i powinny być w gotowości do przegrupowania się do rejonu lądowania desantu morskiego nieprzyjaciela w celu wzmocnienia obrony, wykonania kontrataku, zniszczenia desantu powietrznego lub wykonania innych zadań.

Pułk czołgów, jako najbardziej odporny na uderzenia broni jądrowej i zdolny do szybkiego manewru pod ogniem nieprzyjaciela, najkorzystniej jest wyznaczać w skład drugiego rzutu. Część batalionów czołgów pułków zmechanizowanych przydziela się batalionom piechoty pierwszego rzutu w celu wzmocnienia obrony przeciwpancernej. Pozostałą część wydziela się do drugich rzutów/odwodów/ pułków.

Większą część artylerii przydziela się pułkom pierwszego rzutu do odparcia desantu nieprzyjaciela. Niektóre pododdziały artylerii mogą być rozmieszczone w głębi wybrzeża do szybkiego zajęcia stanowisk ogniowych, gdy ujawni się rejon lądowania desantu.

Do głównych zadań pododdziałów rakiet artylerii w obronie wybrzeża morskiego należy: walka z rozpoznaniem, przeciwdziałanie rozpoznaniu przez nieprzyjaciela wód przybrzeżnych i próbom usuwania zagród przeciwdesantowych; niszczenie środków desantowych i czołgów pływających w czasie zbliżania się ich do brzegu; udaremnienie wysadzenia desantu na brzeg i rozbicie go na brzegu. Wszystkie te zadania wykonuje się we współdziałaniu z artylerią nadbrzeżną, okrętami i lotnictwem. Dywizjon rakiet taktycznych pozostaje w dyspozycji dowódcy dywizji.

Właściwości ugrupowania bojowego dywizji w obronie wybrzeża morskiego sprowadzają się więc głównie do:
- obrony na szerokim froncie;

- użycia artylerii w sposób zdecentralizowany;
- wysuwania środków przeciwlotniczych na przedni skraj;
- rozmieszczenia odwodów przeciwpancernych oraz przybrzeżno-morskich oddziałów zaporowych blisko przedniego skraju obrony na kierunkach dogodnych do lądowania desantu nieprzyjaciela;
- organizacji /niekiedy/ odwodów specjalnych w podwójnych ilościach.

6.6. System ognia

W obronie wybrzeża morskiego tworzy się jednolity system ognia rakiet, artylerii polowej nadbrzeżnej i okrętowej w powiązaniu z systemem morskich zagród minowych i zapór na linii zetknięcia się wody z lądem oraz na lądzie. Tak zorganizowany system ognia powinien zapewnić: masowanie ognia do niszczenia desantu na dalekich podejściach; niszczenie środków desantowych, czołgów pływających i siły żywej nieprzyjaciela w czasie zbliżania się do brzegu oraz w czasie wychodzenia na brzeg ogniem artylerii i czołgów z zakrytych stanowisk ogniowych ogniem na wprost, ogniem skrzydłowym i krzyżowym broni strzeleckiej; osłonę odcinków możliwych uderzeń jądrowych nieprzyjaciela i luk między rejonami obrony oddziałów i pododdziałów; wsparcie ogniem wychodzących do kontrataków drugich rzutów /odwodów/. Gęstość ognia powinna narastać w miarę zbliżania się desantu do brzegu i osiągnąć najwyższy stopień w momencie jego lądowania.

Przed przednim skrajem obrony tworzy się ciągłą strefę ognia w celu niszczenia środków desantowych, czołgów, środków ogniowych i rozbicia siły żywej desantu. W odległości 8-10 km od brzegu wyznacza się pasy i rubieże ruchomego ognia zaporowego artylerii. Szeroko powinien być stosowany ogień na wprost z dział i czołgów do środków desantowych i czołgów pływających nieprzyjaciela, począwszy od odległości 3-4 km od brzegu.

Na linię brzegową przygotowuje się stały ogień zaporowy. Na odcinkach nadających się do lądowania czołgów pływających nieprzyjaciela wzmacnia się system ognia przeciwpancernego i zapór.

Rozmieszczenie środków ogniowych na brzegu zależy od jego ukształtowania i wysokości. Niekiedy /niski brzeg/ korzystniej

jest zostawić na linii styczności z wodą same ubezpieczenia, a przedni skraj nieco cofnąć. Na wysokich, urwistych brzegach środki ogniowe należy umieszczać w odległości 6-15 m od urwiska, unikając tym samym niebezpieczeństwa ich obsunięcia się pod wpływem wybuchów pocisków artylerii okrętowej. Przy wyborze przedniego skraju i rozmieszczeniu na nim środków ogniowych należy również uwzględniać możliwość działania fal i zwałów wodnych wskutek wybuchów jądrowych nad i pod wodą. Do rozmieszczenia dział i czołgów prowadzących ogień na wprost można wykorzystywać istniejące pieczary i wyłomy w skalistych brzegach.

Przy prowadzeniu obrony ważnych obiektów na wybrzeżu morskim lub obrony wybrzeża w ich pobliżu należy mieć na uwadze możliwe użycie przez nieprzyjaciela ładunków jądrowych o działaniu neutronowym i w związku z tym odpowiednio rozmieszczać siłę żywą w miejscach zapewniających jej naturalną osłonę.

6.7. Inżynieryjna rozbudowa obrony wybrzeża

Do ważniejszych właściwości wywierających istotny wpływ na zabezpieczenie inżynieryjne obrony wybrzeża należy zaliczyć brak styczności z nieprzyjacielem, istnienie przedpola w postaci obszaru morskiego, konieczność równoczesnego zabezpieczenia walki z desantem morskim i powietrznym oraz rozległy obszar obrony zwiększający liczbę przedsięwzięć inżynieryjnego zabezpieczenia działań.

Zadania inżynieryjnego zabezpieczenia obrony sprowadzają się do realizacji zespołu przedsięwzięć mających na celu zapewnienie trwałości obrony i ochrony przed współczesnymi środkami rażenia, aktywności oraz swobody manewru.

Do głównych zadań zabezpieczenia inżynieryjnego obrony dywizji na wybrzeżu morskim należy: rozpoznanie inżynieryjne; rozbudowa inżynieryjna obrony; budowa systemu zapór inżynieryjnych i minowania manewrowego; wybór i przygotowanie dróg manewru, dowozu i ewakuacji; udział w przedsięwzięciach maskowania operacyjnego. Wiele tych przedsięwzięć realizuje się już w czasie pokoju. Między innymi utrzymuje się w gotowości eksploatacyjnej istniejące i buduje nowe obiekty fortyfikacji stałej. Ponadto przygotowuje się i gromadzi w przewidywanych rejonach gotowe elementy fortyfikacyjne, takie jak: kopuły pancerne i betonowe; belki stalowe, drewniane oraz zapory; jeże metalowe

i żelbetowe; piramidy; słupy metalowe; zapory mało widoczne; drut kolczasty itp. Należą do nich także odpowiednie ilości i rodzaje min przeciwdesantowych, przeciwpancernych i przeciwpiechotnych, materiały wybuchowe i środki zapalające.

Organizując system zapór inżynieryjnych należy wiązać go z systemem ognia, wszechstronnie uwzględniać charakter terenu, prawdopodobny charakter i kierunki działania desantu oraz sposoby działania broniących się wojsk. System ten obejmuje wiele różnorodnych zapór i zagród /niszczeń/ budowanych w pasie wód przybrzeżnych, na linii brzegowej oraz w głębi lądu.

Częścią składową systemu zapór inżynieryjnych są inżynieryjne zapory przeciwdesantowe. Stanowią one skuteczne uzupełnienie i wzmocnienie obrony dywizji na szerokim froncie, mogą być stosowane sposobem pospiesznego i manewrowego minowania w celu zamykania wyrw w systemie obrony wykonanych przez nieprzyjaciela.

Na ogólny system zapór przeciwdesantowych w obronie wybrzeża składają się zapory przeciw desantom morskim i powietrznym. Do pierwszych można zaliczyć: zagrody minowe, ustawione w morzu /od izobaty 5 m i więcej/; inżynieryjne zapory przeciwdesantowe, ustawiane w strefie wód przybrzeżnych do izobaty 5 m i na brzegu /plaży/; zapory "lądowe", ustawione w taktycznej strefie obrony.

Zapory przeciwdesantowe ustawiane w strefie przybrzeżnej na głównym kierunku mogą składać się z trzech pasów.

Pierwszy pas ustawiany w wodzie o głębokości od 5-2 m z min morskich i rzecznych /kotwicznych i dennych/ ma na celu utrudnienie podejścia do brzegu większym środkom desantowym nieprzyjaciela lub zmuszenie ich do manewru wzdłuż linii brzegowej.

Drugi pas ustawiony jest w wodzie o głębokości 2-1 m z min dennych i różnego rodzaju zapór fortyfikacyjnych, jak na przykład słupy metalowe, jeże metalowe i żelbetowe, piramidy i inne, w celu niszczenia czołgów, transporterów pływających, kutrów desantowych itp.

Trzeci pas zapór ustawiony w wodzie do głębokości 0,5 i na plaży stanowi osłonę przed tymi środkami desantowymi i piechotą, którym udało się osiągnąć linię brzegu. W pasie tym ustawia się mieszane pola minowe z min przeciwpancernych i przeciwpiechotnych, fugasy oraz zapory mało widoczne, sieci kolczaste i inne.

W wypadku potrzeby odbudowy zapór zniszczonych w rezultacie uderzeń nieprzyjaciela, desantowania na słabiej bronionych odcinkach i oddziaływania sztormów oraz doraźnych potrzeb stawianie zapór organizuje się sposobem manewrowym.

Do wykonania tych zadań tworzy się przybrzeżno-morskie oddziały zaporowe /PMOZap/ z pododdziałów inżynieryjno-saperskich z szerokim wykorzystaniem środków desantowo-przeprawowych, pontonów, barek i kutrów.

Przybrzeżno-morski oddział zaporowy organizowany z plutonu saperów i kompanii desantowo-przeprawowej batalionu saperów dywizji może ustawić jedną jednostkę minowania /9 PTG/ zaporę przeciwdesantową; z min typu PDM-3Ja- jeden rząd - długości do 4 km; PDM-2-dwa rzędy - do 2,2 km; PDM-1-dwa rzędy - do 5 km.

Rozmieszczenie przybrzeżno-morskiego oddziału zaporowego[x/] /lub dwóch takich elementów/ powinno umożliwić szybkie wyjście na prawdopodobne kierunki działania nieprzyjaciela.

Duże znaczenie w obronie wybrzeża będą miały również niszczenia takich obiektów, jak: urządzenia załadowcze i wyładowcze w portach i bazach morskich, składy portowe, mola, których niszczenie lub uszkodzenie utrudni wysadzenie i zabezpieczenie działań desantu.

System zapór w głębi lądu tworzy się według ogólnych zasad zabezpieczenia inżynieryjnego obrony. Należy przy tym uwzględnić trudno dostępne odcinki terenu oraz ewentualne wykorzystanie terenów zalewowych.

Utrudnienie lub uniemożliwianie lądowania desantowi powietrznemu osiąga się przez minowanie lotnisk i lądowisk nadających się do lądowania samolotów transportowych oraz przypuszczalnych rejonów i obiektów działań desantów. Uzupełnieniem zapór ustawianych zawczasu jest minowanie manewrowe na kierunkach przemarszu pododdziałów desantowych.

Organizując system zapór, należy liczyć się z tym, że zawczasu przygotowane zapory są mniej efektywne niż zapory ustawiane sposobem manewrowym i niszczenia wykonywane w toku działań obronnych. Dlatego celowo jest 2/3 wszystkich zapór, oprócz

---

x/ Oprócz PMOZap można tworzyć drugi OZap o przeznaczeniu do działań na lądzie. OZap wyposażony w środki pływające i desantowo-przeprawowe tworzy dopiero PMOZap.

ciężkich zapór fortyfikacyjnych, ustawiać na początku lub w trakcie działań.

6.8. Organizacja obrony

W czasie organizacji obrony wybrzeża morskiego przeprowadza się w zasadzie te same przedsięwzięcia co w zwykłych warunkach. Wyjątek stanowi uzgodnienie działań z okrętami marynarki wojennej i artylerią nadbrzeżną oraz ustawienie zagród w wodzie. Niekiedy dowódcy dywizji mogą być podporządkowane znajdujące się w rejonie obrony oddziały artylerii nadbrzeżnej, zwłaszcza stałej.

Powzięcie decyzji. Obronę wybrzeża morskiego organizuje się bez styczności z nieprzyjacielem, lecz obowiązkowo uwzględnia się możliwości napadu ogniowego jego okrętów.

Zazwyczaj dowódca dywizji przeprowadza szczegółowy rekonesans wyznaczonego rejonu obrony razem z przedstawicielami marynarki wojennej i artylerii nadbrzeżnej, by wspólnie udokładnić stopień dostępności różnych odcinków wybrzeża do wysadzenia desantu morskiego nieprzyjaciela oraz określić spodziewany charakter jego działań. Ponadto wspólnie z nimi uzgadnia możliwości wzajemnego wsparcia ogniowego wojsk lądowych i okrętów bojowych, rozmieszczenie zagród minowych na morzu i sposób ich osłony ogniem artylerii okrętowej i nadbrzeżnej. Następnie określa możliwości wykorzystania uprzednio wykonanych urządzeń obronnych, zapór na brzegu i zagród w wodzie oraz udokładnia sposób użycia broni jądrowej.

W decyzji o obronie dowódca dywizji podaje odcinki wybrzeża i rejony terenu w głębi, których utrzymanie zabezpiecza trwałość obrony, ugrupowanie sił i środków oraz sposoby działań na różnych odcinkach wybrzeża w czasie walki z lądującym desantem nieprzyjaciela.

Współdziałanie w obronie wybrzeża przez dywizję organizuje się na korzyść oddziałów i pododdziałów broniących wybrzeża, według kierunków spodziewanego wysadzenia desantu nieprzyjaciela i według zadań, tj. na czas przeładowania desantu ze środków transportowych na desantowe, na czas jego zbliżania się do brzegu, na okres rozwijania desantu do wylądowania i na okres walki z nim na brzegu. Szczególną uwagę należy zwracać na uzgodnienie działań wojsk w celu zniszczenia desantu na wodzie

i utrzymania trwałości obrony w wypadku wykonania uderzeń jądrowych przez nieprzyjaciela. Przewiduje się także podział stref i obiektów do prowadzenia ognia przez rakiety, artylerię okrętową, nadbrzeżną i artylerię dywizji/amunicją jądrową i zwykłą/ oraz przeprowadzenie szybkiego manewru ogniem, siłami i środkami z drugorzędnych kierunków, drugimi rzutami i odwodami pułków i dywizji na zagrożone kierunki i zabezpieczenie tego manewru.

Dla osiągnięcia celów współdziałania ustala się: sygnały rozpoznawania własnych okrętów; sposoby wskazywania celów i wzajemnego orientowania się na podstawie jednakowych map /ten sam kod/; sposoby wywołania ognia artylerii okrętowej na dowolny obiekt /rejon/ na lądzie i poprawiania go z naziemnych punktów obserwacyjnych; wykorzystanie reflektorów, stacji radiolokacyjnych i innych środków do prowadzenia ognia w nocy i w warunkach ograniczonej widoczności; sposób wsparcia kontrataków drugich rzutów i odwodów ogniem z morza i lądu.

System rozpoznania powinien być niezawodny i zabezpieczyć wzajemne rozpoznanie wojsk, okrętów i samolotów w złych warunkach atmosferycznych i w nocy. Wojska lądowe obowiązane są znać sylwetki swoich okrętów. Należy także zawczasu powiadomić wojska o wyjściach okrętów w morze i o ich powrocie. Pomocy w tym udzielają przedstawiciele artylerii nadbrzeżnej oraz brzegowe posterunki obserwacyjne.

Łączność współdziałania organizuje się na zasadach ogólnych ze szczególnym zwróceniem uwagi na łączność dywizji z okrętami bojowymi i artylerią nadbrzeżną. Łączność nawiązuje się środkami każdego ze współdziałających związków taktycznych /oddziałów/ oraz przez przedstawicieli marynarki wojennej, którzy przybywają ze swoimi radiostacjami na stanowiska dowodzenia współdziałających z nimi wojsk.

6.9. Zabezpieczenie działań bojowych w obronie wybrzeża

W czasie organizacji zabezpieczenia działań bojowych należy uwzględnić istnienie przestrzeni wodnej przed przednim skrajem

obrony, długość bronionej linii brzegowej oraz duże prędkości desantu i okrętów nieprzyjaciela na morzu.

Walkę z czołgami organizuje się z uwzględnieniem konieczności rażenia ich nie tylko na lądzie, lecz i na wodzie, gdy nieprzyjaciel użyje czołgów pływających i transporterów opancerzonych lub czołgów na środkach pływających. Przeciwpancerne środki ogniowe mogą być użyte również do niszczenia środków desantowych. Na odcinkach dostępnych do lądowania czołgów pływających ześrodkowuje się ogień przeciwpancerny i buduje się zapory przeciwpancerne. Odwody przeciwpancerne i pancerne wykorzystuje się do walki z czołgami nieprzyjaciela, które włamały się, oraz z czołgami, okrętami i środkami desantowymi na wodzie przed przednim skrajem. W związku z tym rubieże rozwinięcia odwodów urządza się nie tylko w głębi obrony, lecz i bezpośrednio na brzegu.

Rozpoznanie prowadzi się w ścisłym współdziałaniu z rozpoznaniem powietrznym i morskim przy stałej wzajemnej wymianie wiadomości o nieprzyjacielu. Posterunki obserwacyjne związków taktycznych i oddziałów rozmieszcza się na wzgórzach i stokach zwróconych ku morzu tak, by można było prowadzić obserwację całego nadbrzeżnego terenu. Na morzu organizuje się ruchome punkty obserwacyjne na kutrach. Ponadto obserwację morza prowadzi się z wysp znajdujących się niedaleko brzegu. Na odcinkach, nie zajętych przez wojska i nie nadających się do lądowania desantu morskiego, obserwację prowadzą ruchome posterunki obserwacyjne na transporterach opancerzonych lub samochodach.

Szczególne znaczenie ma rozpoznanie radiotechniczne; może ono wykryć cele morskie na znacznych odległościach od brzegu i nisko lecące samoloty. Środki rozpoznania radiolokacyjnego rozmieszcza się blisko brzegu. Pomiędzy organami rozpoznania i pododdziałami ogniowymi nawiązuje się łączność bezpośrednią, umożliwiającą przyspieszenie otwarcia ognia i zniszczenie wykrytych, szybko przesuwających się celów morskich. Do rozpoznania skażeń należy stałe badanie stopnia napromieniowania wody morskiej, które może się zmieniać wskutek użycia broni jądrowej.

Celem rozpoznania terenu na wybrzeżu morskim jest wykrycie odcinków dogodnych do wysadzenia desantu nieprzyjaciela, okre-

ślenie miejsc do ustawienia różnego rodzaju zapór oraz warunków wykonania urządzeń podziemnych i przeprowadzenia manewru siłami i środkami.

Obronę przeciwlotniczą organizuje się z uwzględnieniem istniejącego na wybrzeżu systemu obrony przeciwlotniczej marynarki wojennej. Ogień przeciwlotniczych środków dywizji i pułków wiąże się z ogniem przeciwlotniczych oddziałów marynarki wojennej oraz z działaniami lotnictwa myśliwskiego. Prócz wykonywania zwykłych zadań obrona przeciwlotnicza wzbrania lotnictwu nieprzyjaciela poprawianie ognia artylerii okrętowej. Ugrupowanie środków przeciwlotniczych powinno zapewnić osłonę wojsk broniących odcinków wybrzeża. Część z nich rozmieszcza się jak najbliżej brzegu w celu odparcia nalotów lotnictwa od strony morza i niszczenia desantów powietrznych. Przewiduje się również manewr środkami w celu wzmocnienia obrony przeciwlotniczej wojsk na odcinkach rzeczywistego lądowania desantu nieprzyjaciela.

Wykrywanie nieprzyjaciela na większych odległościach w powietrzu nad morzem zapewniają nadbrzeżne i okrętowe środki radiolokacyjne. Radiolokacyjne wykrywanie nisko lecących celów powietrznych odbywa się za pomocą środków radiotechnicznych obrony przeciwlotniczej wojsk lądowych. Do odbioru danych o sytuacji powietrznej z okrętowych środków radiolokacyjnych na posterunkach radiolokacyjnych dywizji ustawia się odbiornik pracujący w sieci powiadamiania marynarki wojennej.

Walka z desantami powietrznymi nieprzyjaciela stała się zjawiskiem zwykłym, gdyż często lądowanie desantu morskiego bywa poprzedzone wysadzeniem desantu powietrznego. W związku z tym należy uprzednio rozpoznać dogodne rejony do lądowania desantu powietrznego, zorganizować stałą ich obserwację i ustawić tam różnego rodzaju zapory.

Do przeciwdziałania wysadzeniu /zrzutowi/ desantu powietrznego i zniszczenia go używa się lotnictwa myśliwskiego, myśliwsko-szturmowego, środków przeciwlotniczych i drugich rzutów /odwodów/. Do odparcia i likwidacji desantów powietrznych wysadzanych na brzeg powinny być ponadto przygotowane wszystkie oddziały i pododdziały broniące wybrzeża. Nie powinno to jednak powodować osłabienia trwałości obrony, której główny wysiłek

skupia się na odparciu desantu morskiego nieprzyjaciela.

Cechy szczególne elementów zabezpieczenia bojowego działań podczas obrony wybrzeża morskiego omówione zostały w odpowiednich rozdziałach.

6.10. Prowadzenie obrony wybrzeża

Dane o nieprzyjacielu dowódca dywizji otrzymuje od sztabu nadrzędnego i bezpośrednio od lotnictwa, marynarki wojennej oraz posterunków służby obserwacyjnej i łączności obrony nadbrzeżnej. Dywizja swoimi siłami i środkami prowadzi obserwację morza z rozwiniętych na wybrzeżu punktów obserwacyjnych. Środki artyleryjskiego, radiotechnicznego i innych rodzajów rozpoznania kierują swoje wysiłki na wykrycie podejścia desantu nieprzyjaciela do rejonu rozwijania, określenie liczby i typów jego okrętów oraz wykrycie rejonów wód przybrzeżnych, w których nieprzyjaciel prowadzi trałowanie.

Małe grupy rozpoznawcze i dywersyjne nieprzyjaciela dogodnie jest dopuścić do wybrzeża i zniszczyć je na wodzie lub brzegu specjalnie wydzielonymi siłami i środkami, nie ujawniając przy tym systemu ognia obrony.

W miarę wykrywania składu i kierunku ruchu na morzu głównych sił desantu przeprowadza się niezbędne przegrupowania w celu wzmocnienia obrony na najbardziej zagrożonych kierunkach. W czasie przechodzenia desantu nieprzyjaciela morzem niszczy go lotnictwo, okręty bojowe i oddziały rakiet.

Walka w celu odparcia desantu morskiego rozpoczyna się zazwyczaj od wykonania uderzeń na trałowce w czasie, gdy próbują wykonać przejścia w zagrodach minowych i zaporach przeciwdesantowych w pobliżu brzegu. Uderzenia te może wykonywać artyleria nadbrzeżna, kutry torpedowe, niszczyciele oraz artyleria polowa. Pododdziały nadbrzeżne rakiet kierowanych i dalekonośnej artylerii lufowej prowadzą w tym czasie walkę z okrętami wsparcia ogniowego osłaniającymi okręty trałujące.

W czasie ogniowego przygotowania ataku przez nieprzyjaciela dowódca dywizji, biorąc pod uwagę: na jakie obiekty nieprzyjaciel wykonuje uderzenia jądrowe i lotnicze oraz gdzie ześrodkowuje ogień artylerii okrętowej, określa rzeczywiste i demonstracyjne rejony lądowania desantu i stosuje środki do wzmocnienia obrony na głównym kierunku.

W miarę zbliżania się środków desantowych nieprzyjaciela do brzegu do walki z nim wchodzą kolejno wszystkie środki ogniowe dywizji, włącznie z wysuniętymi na brzeg morza czołgami, działami i karabinami maszynowymi. Główne wysiłki w tym czasie kieruje się na niszczenie środków desantowych, czołgów pływających i okrętów wsparcia ogniowego.

W czasie zbliżania się czołgów pływających i środków desantowych bezpośrednio do brzegu artyleria prowadzi stały ogień zaporowy. Piechota prowadzi ogień do siły żywej na środkach desantowych i posuwającej się w bród do brzegu. Artyleria dalekonośna we współdziałaniu z okrętami i lotnictwem kontynuuje uderzenia na transportowce i okręty bojowe nieprzyjaciela, odcinając lub opóźniając kolejne fale desantowe. W pasie 300-400 m od brzegu wszystkie środki obrony prowadzą ogień z maksymalnym natężeniem. Do niszczenia czołgów pływających i środków desantowych z czołgami stosuje się przeciwpancerne pociski rakietowe i okrętowe miotacze ognia oraz pokrywa się kierowane zagrody minowe. Unieruchomiony desant należy niszczyć ogniem wszystkich środków.

W czasie walki z desantem w nocy duże znaczenie ma oświetlenie celów reflektorami, bombami i pociskami oświetlającymi w powiązaniu z wykorzystaniem wszystkich środków noktowizyjnych.

W wypadku użycia desantu powietrznego przez nieprzyjaciela działania jego ograniczają i przystępują do jego niszczenia wyznaczone siły i środki.

Napotkawszy zorganizowane przeciwdziałanie, nieprzyjaciel może przenieść lądowanie na inny odcinek. W tych warunkach wielkiego znaczenia nabiera manewr na zagrożone kierunki oddziałami i pododdziałami czołgów, artylerią przeciwpancerną i zaporami inżynieryjnymi. W wypadku gdy czołowym oddziałom desantowym nieprzyjaciela uda się wylądować, wysiłek wszystkich broniących się sił winien być skierowany na zniszczenie tych sił. W pierwszej kolejności nie należy dopuścić do ich umocnienia się na brzegu oraz uniemożliwiać nieprzyjacielowi potęgowanie sił przez wysadzanie kolejnych rzutów.

Desant nieprzyjaciela ląduje zazwyczaj na kilku odcinkach z zachowaniem luk, które później przez działanie na skrzydła łączy w ogólny przyczółek. W tych warunkach wyjątkowe znaczenie

mają działania dowódców oddziałów /pododdziałów/, którzy przejawiając inicjatywę w szybkiej likwidacji nieprzyjaciela wykonują kontrataki nawet pododdziałami.

Dowódca dywizji udziela pomocy oddziałom na najbardziej zagrożonych odcinkach ogniem pododdziałów artylerii rakietowej, lufowej i nadbrzeżnej, uderzeniami lotnictwa i odwodami specjalnymi.

Kontratak drugim rzutem dywizji wykonuje się na główne zgrupowanie nieprzyjaciela. Wykonuje się go z marszu przy wsparciu uderzeń lotnictwa i zmasowanego ognia artylerii. Należy dążyć przy tym do jak najszerszego wzięcia udziału w kontrataku pododdziałów pierwszego rzutu. Na wojska nieprzyjaciela skupione na przyczółkach można wykonywać uderzenia jądrowe małej mocy, których wyniki powinny natychmiast wykorzystać oddziały przechodzące do kontrataku aż do całkowitej likwidacji wojsk desantu. Najdogodniej jest wykonywać kontrataki na skrzydła włamujących się wojsk desantu wzdłuż wybrzeża w celu odcięcia go od morza, okrążenia i rozbicia częściami. W razie włamania się nieprzyjaciela na niedużą głębokość kontrataki można wykonywać od czoła w celu rozczłonkowania go na oddzielne grupy.

W wypadku gdy nieprzyjaciel poniesie duże straty i wskutek tego zrezygnuje z dalszego wysadzania desantu, zadaniem dywizji, marynarki wojennej i lotnictwa jest udaremnienie połączonymi wysiłkami jego ewakuacji. Artyleria, prowadząc ogień zaporowy, nie dopuszcza do podejścia środków desantowych nieprzyjaciela do brzegu. Wojska dywizji, wykonując uderzenia na skrzydła wysadzonego desantu, odcinają go od wody, okrążają oraz rozbijają. Jednocześnie lotnictwo, oddziały rakiet, okręty i artyleria nadbrzeżna niszczą transportowce i duże okręty desantowe nieprzyjaciela na morzu.

W wypadku podporządkowania dywizji jednostek terytorialnych, MO i WOP należy je wykorzystać głównie do obrony punktów oporu i określonych rubieży, wiązania sił nieprzyjaciela, patrolowania, rozpoznania i zadań pomocniczych.

Wykonywanie kontrataków tymi siłami jest niecelowe ze wzglę-

du na ich niedostateczną siłę uderzeniową. Jednakże ich szybka akcja w wypadku desantu powietrznego czy rajdu nieprzyjaciela może być bardzo skuteczna.

7. Obrona w górach

7.1. Wpływ gór na organizację i prowadzenie obrony

Góry wywierają duży wpływ na organizację i prowadzenie obrony zarówno w sensie dodatnim, jak i ujemnym.

Właściwe wykorzystanie warunków terenowych, ukształtowanie i pokrycie gór znacznie zwiększają możliwości obronne pododdziałów i oddziałów, pozwalając tym samym odeprzeć natarcie przeważających sił nieprzyjaciela.

> "Mały posterunek - bez szans na równinie, w górach z całą bezczelnością może pokazać się na oczy całej armii i żądać od niej honorów w postaci metodycznego natarcia".

Z niezwykle szerokiego wachlarza czynników fizyczno-geograficznych, mających wpływ na obronę w górach, można wyróżnić:

- silne pofałdowanie terenu;
- małą liczbę odcinków i kierunków dogodnych do działania wojsk;
- małą liczbę dróg i ich nie najlepszy stan techniczny;
- dużą liczbę skrytych podejść i pól martwych;
- nagłe zmiany warunków klimatycznych;
- wysokie i urwiste brzegi rzek i potoków, ich szybki prąd oraz nagłe i częste zmiany poziomu wód;
- ekranizujące działanie skał na pracę środków radioelektronicznych;
- przewagę gleby kamienistej, utrudniającej prace inżynieryjne;
- brak miejscowych zasobów żywności i trudności w zaopatrywaniu wojsk oraz wykorzystaniu miejscowych urządzeń do ewakuacji rannych i remontu sprzętu technicznego.

Grzbiety górskie, wysokie, strome i często skaliste szczyty, wąwozy, duże kompleksy leśne, ograniczona liczba dróg, ścieżek i przejść znacznie ograniczają obrońcy manewr, wykorzy-

stanie dużych sił, sprzętu bojowego, utrudniają dowodzenie i organizację współdziałania oraz zaopatrzenie i ewakuację.

Lesiste pokrycie i pofałdowanie terenu przy występującej dużej liczbie pól martwych ograniczają obserwację, ostrzał z broni maszynowej i środków przeciwpancernych oraz zasięg środków łączności.

Duża liczba rzek i potoków górskich o stromych i skalistych brzegach, szybkim prądzie i zmiennym stanie wód, zwłaszcza w okresie deszczy i wiosennych roztopów, rzutuje na odpowiednie przygotowanie wojsk do działań w górach oraz gromadzenie większych zapasów materiałowych.

Klimat górski, częsta zmiana warunków atmosferycznych utrudniają prowadzenie walki oraz bytowanie wojsk.

Porównując obronę w górach z obroną w terenie równinnym, mimo wymienionych cech ujemnych wyróżnić można wiele cech dodatnich, wzmacniających trwałość i uporczywość obrony.

Ukształtowanie terenu, jego pokrycie, duża liczba wąskich wąwozów ułatwiają broniącemu zorganizowanie obrony na tych kierunkach, które będą łatwo dostępne dla nieprzyjaciela. Z reguły kierunki te zamykane będą większymi siłami, natomiast kierunki trudniej dostępne siłami mniejszymi, a często nawet tylko dozorowane przy zachowaniu silnych i ruchliwych odwodów.

Specyficzne warunki gór pozwalają na organizację punktów oporu, które zdolne będą do prowadzenia obrony okrężnej oraz organizacji ognia wielowarstwowego, wszystkich rodzajów broni, co w połączeniu z zaporami inżynieryjnymi stworzy dodatkową trudność dla nacierającego.

Dodatkową cechą wpływającą na organizację obrony w górach będą izolowane od siebie kierunki działań, co pozwoli broniącemu tak podzielić siły i środki, aby bić nacierającego częściami, wykorzystując zaskoczenie przez niespodziewane otwarcie ognia, wykonanie kontrataków lub dokonanie manewru siłami i środkami z nieatakowanych kierunków.

Duża liczba pól martwych oraz pokrycie terenu i umiejętne wykorzystanie tych właściwości przez broniącego się sprzyjają

skrytemu rozmieszczeniu odwodów i środków ogniowych, a przez to zmniejszają skuteczność oddziaływania na nie środków ogniowych nieprzyjaciela.

7.2. Cechy szczególne obrony w górach

Obrona w górach powinna być okrężna we wszystkich ogniwach dowodzenia i opierać się na uporczywym utrzymaniu ważnych rejonów lub obiektów, zamykających dostępne kierunki, oraz na wykonywaniu kontrataków i krótkich uderzeń na wojska nieprzyjaciela, które zdołały się w nią włamać.

Taktycznie ważnymi obiektami w obronie w górach są: doliny, wąwozy, przełęcze i węzły dróg oraz dominujące szczyty, bez których opanowania niemożliwe jest dalsze natarcie nieprzyjaciela.

Duże rozproszenie tych obiektów w terenie oraz ich rozmiary często pozwalają utrzymywać je niewielkimi siłami.

Trwałość obrony tych obiektów zależy od uporczywego utrzymania przyległych do nich wzgórz, w związku z czym obronę organizuje się nie tylko u podnóża grzbietów górskich, ale i na przylegających do nich wzniesieniach i stokach.

Podstawą obrony w górach są oddzielne rejony obrony, tworzone w celu utrzymania dominujących wzgórz, przełęczy górskich lub węzłów dróg.

Rejony te powinny być głęboko urzutowane na kierunkach dogodnych do natarcia nieprzyjaciela, zaś odcinki /rejony/ drugorzędne lub mało dostępne można bronić mniejszymi siłami, stosując wszelkiego rodzaju zapory.

Na kierunkach trudno dostępnych należy organizować obserwację i patrolowanie małymi pododdziałami lub przez śmigłowce.

Duże luki między dostępnymi kierunkami, a tym samym i między rejonami obrony zwiększają wrażliwość skrzydeł i tyłów broniących się wojsk, konieczne zatem staje się przygotowanie każdego rejonu do obrony okrężnej oraz do posiadania przez broniącego się silnych odwodów w celu oddziaływania na te kierunki, na których nieprzyjaciel uzyskał powodzenie.

Z uwagi na to, że oddziały i pododdziały w górach często będą bronić izolowanych rejonów, zachodzi konieczność zapewnienia im wszystkich środków niezbędnych do życia oraz prowadzenia długotrwałej i uporczywej walki w oderwaniu do sił głównych, a często i w warunkach pełnego okrążenia.

W celu wprowadzenia nieprzyjaciela w błąd co do rzeczywistego ugrupowania bojowego oraz ochrony wojsk przed bronią masowego rażenia obronę w górach organizować należy w sposób niesza-blonowy - twórczy, wykorzystując do ukrycia wojsk i środków ogniowych szczeliny skalne, istniejące pieczary, a ponadto szeroko stosować maskowanie i budowę pozornych rejonów obrony.

Obronę w górach najdogodniej organizuje się wzdłuż grzbietów górskich na stokach zwróconych w stronę nieprzyjaciela, utrzymując drogi prowadzące w kierunku obrony oraz wyprowadzające na przełęcze.

Organizując obronę w poprzek grzbietu górskiego, na który możliwe jest natarcie nieprzyjaciela, główny wysiłek obrony należy ześrodkować na wierzchołku grzbietu oraz częściowo wydzielić siły na zbocza odbiegających od wierzchołka dolin. W przypadku takiej organizacji obrony uwzględnić jednak trzeba to, że w warunkach tych będzie miał miejsce dość skomplikowany manewr wzdłuż frontu oraz utrudnione będzie współdziałanie wojsk rozmieszczonych po obu stronach grzbietu górskiego.

W niektórych sytuacjach przedni skraj obrony można organizować na przeciwstoku.

Taka organizacja obrony utrudnia jej rozpoznanie oraz wprowadza w błąd nacierającego, niemniej zmusza obrońcę do wydzielenia odpowiednich sił do ubezpieczeń bojowych, których zadaniem będzie utrzymywanie grzbietu górskiego, wprowadzenie nieprzyjaciela w błąd co do właściwej rozbudowy obrony, zmuszenie go do rozwijania natarcia pod górę oraz wprowadzenie go na kierunek ognia właściwych pozycji obrońcy.

7.3. Miejsce i rola dywizji w obronie w górach

O miejscu i roli dywizji w obronie w górach decydować najczęściej będzie:
- sytuacja, w jakiej dywizja przechodziła będzie do obrony;
- zadanie stawiane przed dywizją;
- charakter terenu, w którym dywizja będzie przechodziła do obrony.

Dywizja może przejść do obrony samodzielnie w czasie trwania operacji zaczepnej armii lub też w sytuacji, kiedy większość sił armii przejdzie do obrony. W pierwszym wypadku obrona dywizji będzie miała charakter krótkotrwały, a celem jej będzie stworzenie warunków przejścia w krótkim czasie do natarcia. Siły główne armii, rozwijając operację zaczepną, przenikały będą na skrzydła i tyły nacierającego na kierunku dywizji zgrupowania nieprzyjaciela, tworząc warunki przejścia broniącej się dywizji z obrony do natarcia.

Obrona dywizji w tych warunkach będzie krótkotrwała, a dywizja w swym ugrupowaniu powinna od samego początku posiadać odwody lub silny drugi rzut w celu szybkiej zmiany broniących się oddziałów i bezkolizyjnego przejścia do natarcia.

W wypadku gdy armia ogólnowojskowa większością sił przejdzie do obrony, obrona dywizji będzie trwała dłuższy okres czasu, a siła uderzeniowa nieprzyjaciela na kierunku obrony dywizji będzie z reguły większa niż w pierwszym wypadku.

Walka w tym wypadku będzie miała bardziej uporczywy charakter a jej rezultatem będzie nie utrzymanie terenu i stworzenie warunków wyjściowych do natarcia, lecz maksymalne wyczerpanie sił nacierającego i zadanie mu dużych strat.

Niemniej i w tym wypadku zamiar rozegrania walki obronnej musi przewidywać przejście dywizji do natarcia w zależności od sytuacji, która może się wytworzyć w rezultacie prowadzenia obrony.

Cel obrony dywizji, a tym samym i jej zadanie wynikać będzie z sytuacji, w której dywizja będzie przechodziła do obrony, oraz z zamiaru dowódcy armii, położenia nieprzyjaciela oraz jego możliwości bojowych, składu, wzmocnienia i możliwości bojowych dywizji przechodzącej do obrony oraz warunków terenowych.

W obronie w górach można przyjąć dla dywizji następujące zadanie:

- w czasie operacji zaczepnej armii: zabezpieczyć skrzydło głównego zgrupowania uderzeniowego armii; odeprzeć przeciwuderzenie nieprzyjaciela; osłonić określoną część granicy państwowej od prawdopodobnego uderzenia nieprzyjaciela lub zabezpieczyć granicę z krajem neutralnym; zamknąć wyłom powstały na skutek uderzeń jądrowych nieprzyjaciela; zmusić nieprzyjaciela do rozdrobnienia wysiłku;

- w czasie operacji obronnej: odeprzeć atak przeważających sił nieprzyjaciela; zmienić niekorzystny dla nas stosunek sił; stworzyć sytuację do jak najefektywniejszego wykonania przez wojska własne uderzeń jądrowych; wyczerpać maksymalnie w uporczywych walkach siły nieprzyjaciela i zadać mu takie straty, aby stworzyć warunki przejścia do natarcia; narzucić nieprzyjacielowi swoją inicjatywę i poprzez obronę dużego obszaru wiązać maksymalną ilość jego sił i środków, zmusić go do przedwczesnego zużycia drugich rzutów lub odwodów, doprowadzić do załamania jego natarcia i stworzyć warunki przejścia armii do przeciwuderzenia.

Broniąca się dywizja w ramach operacji zaczepnej armii postawione jej zadanie realizowała będzie często samodzielnie, gdyż nacierające wojska swym sukcesem ułatwią jego wykonanie.

W ramach operacji obronnej armii dywizja postawione jej zadanie realizowała będzie w ścisłym powiązaniu z działaniem sąsiadów i często w górach będzie musiała przyjmować na siebie kolejne uderzenia nieprzyjaciela, czym w znacznej mierze przyczyni się do realizacji celu operacji.

Cel obrony osiągnięty może być jedynie przez przyjęcie właściwego ugrupowania oraz należytą organizację obrony.

Znaczny wpływ na obronę dywizji będzie miał teren, który swymi właściwościami rzutuje na jej organizację. W trakcie organizacji obrony dowódca dywizji musi być świadomy tego, że wykorzystując właściwie teren, uwypuklając miejsca dogodne do obrony a wyłączając odcinki trudno dostępne i niedogodne, mniejszymi siłami może pokonać znacznie silniejszego od siebie nieprzyjaciela, realizując starą zasadę "pozwólcie, żeby teren walczył za was..."

W zależności od roli i miejsca w ugrupowaniu operacyjnym armii dywizja w górach najczęściej bronić będzie trzech-czterech kierunków, z których jeden będzie kierunkiem głównym.

Szerokość pasa obrony w górach może być różna. Zależy ona od liczby i znaczenia dostępnych dla nieprzyjaciela kierunków natarcia i charakteru terenu. Zwykle jednak szerokość ta jest znacznie większa niż w terenie równinnym.

Szerokość obrony dywizji - jeżeli weźmiemy pod uwagę kierunki /odcinki/, których obrona nie wymaga dużego nasycenia sił i środków - może wynosić 30-40 km. Pamiętać jednak należy o tym, że niezbędne jest odpowiednie nasycenie sił i środków na każdym dostępnym kierunku.

7.4. Ugrupowanie bojowe

Ugrupowanie bojowe dywizji w obronie w górach powinno być odpowiednie do prawdopodobnych kierunków natarcia nieprzyjaciela.

W zależności od ważności bronionego kierunku oraz miejsca dywizji w ugrupowaniu operacyjnym armii może ona ugrupować się w jednym lub w dwóch rzutach, tworząc te same elementy ugrupowania co w obronie w terenie równinnym, a ponadto wydzielić oddział osłony.

Góry z jednej strony ułatwiają organizację obrony, z drugiej natomiast utrudniają wykonywanie manewru siłami i środkami. Przyjęcie właściwego ugrupowania bojowego będzie więc dla dowódcy i sztabu dywizji bardzo ważnym zagadnieniem.

Liczba i skład tworzonych elementów ugrupowania bojowego zależeć będzie od: sił nacierającego nieprzyjaciela, możliwości bojowych dywizji, posiadanego czasu, charakteru poprzednio prowadzonych działań, miejsca dywizji w ugrupowaniu operacyjnym armii oraz wielu innych czynników.

W skład ugrupowania bojowego dywizji w obronie w górach zazwyczaj wchodzić będą: oddziały pierwszego rzutu, drugi rzut lub odwód /odwody/ ogólnowojskowy, oddział rakiet taktycznych, artyleria, środki obrony przeciwlotniczej, odwód przeciwpancerny i oddział zaporowy dywizji, oddział osłony i oddział wydzielony.

Ugrupowanie bojowe dywizji w dwóch rzutach stosowane będzie przeważnie w obronie szerokich dolin i na płaskowzgórzach, a więc tam, gdzie warunki terenowe pozwolą na wyprowadzenie do kontrataku całości lub przynajmniej części drugiego rzutu.

W terenie wykluczającym zmasowane użycie przez nieprzyjaciela czołgów i piechoty, lecz mających kilka dogodnych do natarcia kierunków, celowo będzie ugrupować dywizję w jednym rzucie z ruchliwymi odwodami ogólnymi na każdym z kierunków. W miarę posiadanych możliwości odwody te w celu szybkiego ich przerzutu mogą korzystać ze śmigłowców.

O tym, jakie powinno być ugrupowanie bojowe dywizji, z jakich elementów winno się ono składać i gdzie elementy te rozmieścić oraz które z nich będą w danym okresie walki spełniały najważniejszę rolę, zadecydują przede wszystkim warunki terenowe.

W górach teren sprzyja stawianiu oporu, dlatego też z zasady najwięcej sił i środków powinno się znaleźć w wykonującym główną część zadania pierwszym rzucie.

Zadaniem oddziałów pierwszego rzutu będzie zadanie nieprzyjacielowi jak największych strat przed przednim skrajem obrony, uporczywe utrzymywanie ważnych rejonów, a w wypadku włamania się nieprzyjaciela w głąb obrony - stworzenie sprzyjających warunków do rozbicia go uderzeniami jądrowymi, lotnictwa i ogniem artylerii oraz kontratakami drugich rzutów lub odwodów.

Skład drugiego rzutu /odwodu/ w górach może być różny i w

zasadzie zależał będzie od tego, które z czynników zadecydują o sposobie i miejscu rozbicia nacierającego nieprzyjaciela.

Drugi rzut i odwody dywizji rozmieszcza się na ważnych kierunkach w kilku rejonach w taki sposób, by mogły wykonać manewr i w określonym czasie wejść do walki na wyznaczonych rubieżach, udaremnić próby oskrzydlenia lub obejścia oraz rozbić desanty powietrzne nieprzyjaciela.

Kierunki kontrataków drugiego rzutu /odwodów/ zawczasu dokładnie rozpoznaje się i przygotowuje.

Oddziałów i pododdziałów czołgów używa się do kontrataków wzdłuż dolin i płytkich rzek, wzmocnienia obrony przeciwpancernej oddziałów /pododdziałów/ broniących dróg, przełęczy, skraju masywów leśnych i przepraw na rzekach oraz do obrony rubieży na kierunkach dostępnych dla czołgów nieprzyjaciela, a także do obrony ważnego rejonu w głębi.

Jeżeli warunki terenowe nie pozwalają na rozmieszczenie drugiego rzutu /odwodów/ na odległościach przewidywanych przez obowiązujące normy taktyczne, należy rozmieszczać je bliżej pierwszego rzutu na zagrożonych kierunkach, wykorzystując przeciwstoki.

Planując kontrataki, należy uwzględnić to, aby mogły one być wykonywane "z góry w dół"na nieprzyjaciela zmęczonego podchodzeniem na stoki. Kontrataki wykonywane wzdłuż dolin lub grzbietów górskich, ze względu na brak przewagi w położeniu, z reguły przynosiły będą mniejsze korzyści.

W wypadku niepowodzenia w wykonaniu kontrataku lub gdy nieprzyjaciel wykona obejście obrony, albo obezwładni częściowo drugi rzut,siłami drugiego rzutu lub odwodu obsadza się kolejną rubież obrony.

Elementem ugrupowania bojowego przeznaczonym do wykonania najważniejszych zadań jest oddział rakiet taktycznych. Podobnie jak w natarciu dywizjon rakiet taktycznych w obronie wykorzystywany będzie w sposób scentralizowany, niekiedy jednak duża szerokość pasa obrony może spowodować konieczność ugrupowania pododdziałów dywizjonu wzdłuż frontu.

Oddziały dywizji broniące samodzielnych kierunków powinny otrzymać niezbędne środki wzmocnienia, co pozwoli im na prowadzenie uporczywej walki w oderwaniu od sił głównych dywizji.

Spowoduje to konieczność przydzielenia im również odpowiedniej ilości artylerii. Pamiętać jednak trzeba, że większą część etatowej i przydzielonej artylerii wykorzystywać należy, jeżeli warunki terenowe tylko na to pozwalają, w sposób scentralizowany na kierunku głównego wysiłku obrony, tworząc dywizyjną grupę artylerii.

Na kierunku głównego wysiłku dywizji powinna również znaleźć się odpowiednia ilość środków obrony przeciwlotniczej.

W wypadku gdy w pasie obrony dywizji istnieje kilka kierunków zagrożenia pancernego, między którymi nie będzie dróg manewru, zaistnieje konieczność zorganizowania kilku odwodów przeciwpancernych i oddziałów zaporowych. Z posiadanych sił i środków dywizja może zorganizować do trzech odwodów przeciwpancernych /każdy w składzie baterii 85 mm armat/ oraz jednego oddziału zaporowego.

Zadaniem oddziału osłony będzie zamykanie dogodnych przejść, przełęczy i wąwozów położonych często w znacznej odległości od walczących wojsk a umożliwiających nieprzyjacielowi głębokie obejście i wykonanie uderzenia na skrzydła i tyły broniących się wojsk. Siły oddziału osłony w zależności od potrzeb mogą wynosić do wzmocnionego batalionu.

Przyjęcie właściwego ugrupowania bojowego jest problemem trudnym i niezwykle złożonym, a jednocześnie bardzo ważnym. Często od tego, jak ugrupowana zostanie dywizja do obrony w górach, zależał będzie wynik prowadzonej przez nią walki.

7.5. System ognia

Góry ułatwiają organizację systemu ognia wielowarstwowego, który stwarza dogodne możliwości skutecznego rażenia nieprzyjaciela na podejściach, przed przednim skrajem obrony, na skrzydłach i w głębi.

System ognia w górach powinien wykluczać istnienie stref martwych we wszystkich punktach oraz na bronionych kierunkach w pasie obrony dywizji.

Do organizacji takiego systemu ognia wykorzystywać się będzie artylerię, środki przeciwpancerne, czołgi, broń pokładową wozów bojowych i broń strzelecką w powiązaniu z uderzeniami jądrowymi i zaporami. Rozmieszczenie tych środków systemem piętrowym na zboczach i wierzchołkach dostępnych gór zapewni możliwości prowadzenia ognia wielowarstwowego.

W związku z tym, że nieprzyjaciel będzie mógł prowadzić natarcie tylko na wybranych, stosunkowo wąskich kierunkach, istotnego znaczenia nabiera organizacja ognia skrzydłowego. Uniemożliwi to nieprzyjacielowi rozprzestrzenianie się na skrzydła oraz utrudni rozwijanie natarcia w głąb.

Przygotowany system ognia, szczególnie przeciwpancernego, środków strzelających na wprost, czołgów i broni strzeleckiej powinien ponadto zapewnić organizację obrony okrężnej poszczególnych punktów oporu i rejonów obrony.

> System ognia dywizji w górach powinien w maksymalnym stopniu zapewnić wsparcie kontrataków i osłonę zapór inżynieryjnych; wraz z przeszkodami terenowymi i zaporami powinien tworzyć całość w ścisłym powiązaniu z właściwościami gór.

7.6. Inżynieryjna rozbudowa obrony

Stopień i sposób inżynieryjnej rozbudowy pasa obrony dywizji w górach uzależniony jest od pojemności i ważności bronionych kierunków, warunków geologicznych i czasu, jakim dysponuje obrońca.

Często występujące skały bezpośrednio na powierzchni lub pod cienką warstwą gleby poważnie utrudniały będą wykonanie prac ziemnych. Będą one wykonywane sposobem ręcznym lub wybuchowym - ze względu na brak możliwości zastosowania maszyn inżynieryjnych - a więc ich wydajność będzie mniejsza.

Ze względu na czas i możliwości inżynieryjne rozbudowa obrony obejmować będzie tylko rozbudowę punktów oporu, rejonów obrony, stanowisk oraz odcinków zapór.

Na kierunkach dogodnych do natarcia, szczególnie w obronie szerokich dolin należy dążyć do rozbudowy rejonów obrony zgodnie z ogólnie przyjętymi zasadami.

W terenie skalistym należy się liczyć z koniecznością budowy okopów, stanowisk ogniowych i punktów oporu nie przez wkopywanie się w ziemię, lecz przez układanie głazów i kamieni ponad poziom terenu.

Szczególnego znaczenia nabiera w górach wybór przedniego skraju obrony.

Jeżeli obrona organizowana jest wzdłuż grzbietów górskich, to jej przedni skraj rozbudowuje się poniżej tych grzbietów, na stokach zwróconych w stronę nieprzyjaciela.

Przy organizacji obrony w poprzek grzbietów górskich przedni skraj rozbudowuje się na stokach głównego grzbietu zwróconego w stronę nieprzyjaciela i na jego odgałęzieniach.

W obronie przełęczy przedni skraj obrony rozbudowuje się na podejściach do nich, zamykając dogodne drogi i podejścia.

W rozbudowie inżynieryjnej pasa obrony dywizji należy uwzględnić wszystkie szczeliny i pieczary oraz przystosować je pod względem inżynieryjnym jako schrony i ukrycia dla wojsk, środków ogniowych i sprzętu. Szczególną uwagę należy zwrócić na przygotowanie i utrzymanie dróg manewru dla odwodów, zwłaszcza w zimie i w czasie wiosennych roztopów, oraz na zaopatrzenie w wodę wojsk walczących w wyższych partiach gór.

7.7. Organizacja obrony w górach

Podejmując decyzję o obronie dywizji w górach, dowódca dywizji powinien szczególnie uwzględnić właściwości terenu górskiego, jego wpływ na organizację i prowadzenie walki.

Jeżeli cele stawiane obronie w górach w zasadzie pozostają takie same co w warunkach równinnych, to sposoby ich osiągnięcia muszą jednak być odmienne. Zmuszają do tego obrońcę inne warunki, rzutujące na konieczność dostosowania do nich sposobu organizacji walki obronnej w celu jak najskuteczniejszego osiągnięcia oczekiwanych efektów.

Dywizja przechodząc do obrony w górach będzie nieraz musiała prowadzić działania na samodzielnym kierunku, często w znacznym oddaleniu od sił głównych armii. Organizacja obrony w tych warunkach będzie wymagała od dowódcy i sztabu dywizji nie tylko dużej wiedzy teoretycznej, ale również umiejętności dostosowania się do nowych warunków.

Podejmując decyzję o obronie w górach, dowódca dywizji powinien szczególnie uwzględnić te właściwości terenu, które wpływają na organizację i prowadzenie walki.

Organizacja obrony, mimo że tok pracy dowódcy i sztabu nad wypracowaniem decyzji nie będzie odbiegał od ogólnie przyjętych zasad, będzie posiadała szereg specyficznych właściwości.

Podejmując decyzję o obronie w górach, dowódca dywizji powinien przede wszystkim uwzględnić: przygotowanie wojsk nieprzyjaciela do prowadzenia działań w górach, posiadanie przez niego na danym kierunku górskich i powietrznodesantowych oddziałów lub związków taktycznych; istnienie dostępnych i trudno dostępnych kierunków, ich pojemność taktyczną, prawdopodobny charakter działań nieprzyjaciela na tych kierunkach oraz jego możliwości manewru; prawdopodobne rejony użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia i jej możliwe skutki, szczególnie w terenie górskim; umiejętności wojsk własnych w zakresie prowadzenia walki w górach; wpływ położenia i działań sąsiadów na prowadzenie obrony oraz zabezpieczenie luk i skrzydeł.

Istotnym czynnikiem w pracy dowódcy i sztabu będzie odmienna, oparta na innych wskaźnikach, kalkulacja dotycząca wszystkich przedsięwzięć związanych z ruchem i manewrem oraz użyciem drugiego rzutu lub odwodów. W górach, gdzie odległość mierzy się nie w metrach, lecz czasem potrzebnym na przebycie określonych odcinków terenu, najmniejsze pomyłki czy niezbyt dokładna kalkulacja mogą pociągnąć za sobą nieodwracalne, a często wręcz katastrofalne skutki.

Decyzję o obronie dowódca dywizji będzie podejmował w rezultacie analizy otrzymanego zadania i oceny sytuacji.

W związku z tym, że organizacja walki w górach zmusza do wydzielenia oddziałom dywizji większej ilości czasu, szczególnego znaczenia nabierają zarządzenia wstępne pozwalające na organizację pracy równolegle w sztabie dywizji i w oddziałach.

Ocena sytuacji w procesie organizacji obrony w górach powinna być prowadzona wnikliwie i szczegółowo, uwzględniać wszystkie, nawet najmniejsze dane kalkulacyjne dotyczące zarówno nieprzyjaciela, jak i wojsk własnych. Szczególnego znaczenia nabiera tu ocena warunków terenowych i atmosferycznych mających decydujący wpływ na powzięcie decyzji.

Niekiedy, jeśli czas na to pozwala, dowódca może oceniać sytuację bezpośrednio w terenie, gdyż nawet bardzo dokładna mapa nigdy nie zastąpi w górach bezpośredniego wglądu w teren i wykorzystania jego walorów.

Powzięta decyzja o obronie w górach powinna uwzględniać szcze-

gólne znaczenie odmiennych właściwości takich elementów, jak: ugrupowanie bojowe, wybór głównego wysiłku obrony, system ognia, planowanie uderzeń jądrowych, użycie rodzajów wojsk i służb.

W większości jednak wypadków, ze względu na ograniczony czas dowódca dywizji decyzję o obronie w górach podejmował będzie na podstawie mapy, a jej udokładnienie i ostateczne sprecyzowanie nastąpi w czasie rekonesansu.

Rola rekonesansu w górach jest niewspółmiernie większa niż w terenie równinnym.

W celu uniknięcia komplikacji oraz błędów w ocenie terenu konieczność prowadzenia rekonesansu nie powinna budzić żadnych wątpliwości. Metoda i treść pracy dowódcy dywizji w trakcie rekonesansu będą zależały od czasu, jakim dysponuje dowódca, oraz zagadnień, które zamierza rozpatrzyć w terenie.

W sprzyjających warunkach atmosferycznych teren górski zapewnia daleki wgląd na przedpole, niekiedy nawet na odległość kilkunastu kilometrów. Pozwala to na dokładne określenie prawdopodobnych kierunków podejścia i rozwijania się nieprzyjaciela i określenie zadań wojsk własnych na kierunku, na którym prowadzony jest rekonesans. Znaczna szerokość pasa obrony oraz prowadzenie obrony na kierunkach zmusza dowódcę do prowadzenia rekonesansu z kilku punktów pracy.

W wyniku oceny sytuacji i przeprowadzonego rekonesansu dowódca dywizji precyzuje decyzję o obronie. Powinna ona zawierać: zamiar działań, zadania bojowe oddziałów, sposób współdziałania, miejsca punktów dowodzenia oraz organizację dowodzenia i łączności. Dążyć należy do tego, aby raz powzięta decyzja była konsekwentnie realizowana i w pełni wykonana.

Na podstawie powziętej i zatwierdzonej przez przełożonego decyzji dowódca dywizji stawia zadania bojowe. Stawianie zadań bojowych, zwłaszcza w warunkach przechodzenia do obrony w toku natarcia, nie może być aktem jednorazowym. Wojska przechodzące do obrony na poszczególnych kierunkach realizowały będą zarządzenia wstępne lub rozkazy wydane dla danego wykonawcy. Często niemożliwe będzie zebranie wszystkich dowódców oddziałów w jednym miejscu i czasie w celu wydania rozkazu bojowego.

W wypadku przechodzenia dywizji do obrony bez styczności z

nieprzyjacielem dowódca,dysponując większą ilością czasu,będzie mógł stawiać zadania oraz organizować współdziałanie bezpośrednio w terenie w czasie rekonesansu.

Odmienność prowadzenia działań w górach spowoduje, że ich istota tkwić będzie nie w samej formie rozkazu bojowego, lecz w jego treści, która z uwagi na niemożliwość częstego kontaktu osobistego dowódcy dywizji z podwładnymi oraz trudności w wykorzystaniu środków łączności powinna zawierać cały szereg elementów współdziałania, szczególnie w zakresie manewru, zabezpieczenia luk i skrzydeł, itp.

Współdziałanie w obronie w górach ze względu na występowanie wyraźnych kierunków możliwego działania nieprzyjaciela uzgadnia się co do zadań i prawdopodobnych kierunków jego natarcia na całą głębokość obrony oraz kierunków kontrataków własnych wojsk.

W obronie w górach niezbędne jest uzgodnienie działań między elementami ugrupowania bojowego dywizji broniącymi się na oddzielnych kierunkach i zgranie z nimi działań elementów broniących przerw /luk/ między tymi kierunkami, jak również z działaniami odwodów. Istotną cechą jest również uzgodnienie działań między wojskami broniącymi przedniego skraju lub działających w pasie przesłaniania z działaniem artylerii, rakiet, lotnictwa i odwodami w celu niedopuszczenia do ich obejścia i udaremnienia nieprzyjacielowi prób przerwania się na tyły obrony przez luki lub słabo bronione odcinki.

O ile warunki na to pozwalają, dowódca dywizji powinien wszystkie problemy związane z organizacją współdziałania omówić w terenie, wykorzystując w tym celu opracowany przez oficerów sztabu plan współdziałania, a niektóre jego fragmenty przerobić praktycznie z wojskami, a zwłaszcza z takimi elementami ugrupowania bojowego, jak odwód ogólnowojskowy /drugi rzut/ lub odwody specjalne.

7.8. Dowodzenie

Organizacja obrony na oddzielnych, często izolowanych od siebie kierunkach, stawia przed dowódcą i sztabem dywizji konieczność rozwiązania skomplikowanej problematyki dowodzenia. Właściwości terenu i ekranizujące działanie gór na pracę środków łączności, a tym samym powstawanie częstych zakłóceń w ich pra-

cy /w niektórych warunkach - całkowita utrata łączności/ zmusza dowódcę i sztab do szukania takich sposobów organizacji dowodzenia, które w każdej sytuacji pozwolą na realizację postawionego przed dywizją zadania.

W górach- w większym zakresie niż w terenie równinnym- w procesie dowodzenia wykorzystywane będzie przekazywanie zadań, zarządzeń lub rozkazów przez oficerów kierunkowych lub w czasie kontaktów osobistych. Szeroko przewiduje się również wykorzystanie na szczeblu dywizji eskadry śmigłowców rozpoznawczo-łącznikowych oraz powietrznego elementu dowodzenia.

Ze względu na trudności w utrzymaniu łączności, utrudniony kontakt osobisty między przełożonym a podwładnymi w obronie w górach zadanie dla poszczególnych elementów ugrupowania bojowego stawiane może być na dłuższy okres czasu /podobnie jak w działaniach w terenie równinnym/.

Ograniczone możliwości wykorzystania środków łączności zmuszają do ich rozwijania na zboczach gór, w pobliżu węzłów dróg, na płaskowyżach, a w niektórych wypadkach - na szczytach gór. Takie rozmieszczenie środków łączności nie zawsze jednak w pełni zapewni ciągłość dowodzenia i dlatego problemowi temu należy poświęcić szczególną uwagę.

7.9. Zabezpieczenie działań bojowych

Zabezpieczenie działań bojowych w obronie dywizji w górach ze względu na specyficzne właściwości terenu i trudności w prowadzeniu działań nabiera istotnego znaczenia.

Dowódca dywizji, dając wytyczne do zabezpieczenia działań bojowych, powinien pamiętać o tym, że są one uzupełnieniem postawionych zadań bojowych oraz współdziałania i obejmują tę samą problematykę co w obronie w terenie równinnym.

Rozpoznanie

Głównym zadaniem rozpoznania w obronie w górach jest ustalenie kierunków podejścia nieprzyjaciela, jego rejonów rozmieszczenia, czasu wyjścia do natarcia oraz ustalenie wszelkich zmian w jego położeniu.

Cały wysiłek rozpoznania skupia się na kierunkach dostępnych do natarcia przez nieprzyjaciela oraz na rozpoznaniu na skrzydłach i nieobsadzonych lub bronionych małymi siłami odcinkach w pasie obrony dywizji. Taka organizacja rozpoznania pociągnie za sobą konieczność zaangażowania większej ilości sił i środków.

Konieczność śledzenia i zwalczania nieprzyjaciela już na dalekich podejściach wymagała będzie posiadania własnych elementów rozpoznawczych w jego ugrupowaniu oraz na jego tyłach.

Niekorzystne warunki pracy środków rozpoznania radioelektronicznego i dźwiękowego oraz warunki atmosferyczne powodują konieczność zwiększenia ilości innych elementów rozpoznawczych, a szczególnie grup specjalnych, działających w ugrupowaniu nieprzyjaciela.

Istotne i celowe będzie wykorzystanie - na potrzeby rozpoznania w obronie dywizji w górach - miejscowej ludności, która w stosunkowo krótkim czasie potrafi przekazywać informacje na duże odległości oraz może udzielić niezwykle cennych informacji o terenie, a także "prognozować" pogodę.

Ubezpieczenie

Zwiększone możliwości nieprzyjaciela w przenikaniu w ugrupowanie bojowe dywizji spowodują wzrost wymogów w zakresie ubezpieczenia bezpośredniego, zwłaszcza tych elementów ugrupowania bojowego, które nie posiadają dostatecznej ilości sił do wykonania takiego zadania.

Rozmieszczenie tych elementów w pobliżu oddziałów pierwszego lub drugiego rzutu /odwodu/ będzie często niemożliwe ze względu na warunki terenowe i zagrożenie porażeniem dwóch elementów ugrupowania bojowego jednym uderzeniem jądrowym.

Mimo ograniczonych sił i środków sztab dywizji będzie zmuszony wydzielić odpowiednie siły i środki do ochrony tych elementów.

Do patrolowania i dozorowania mniej dostępnych kierunków najkorzystniej jest wykorzystać posiadane śmigłowce oraz organizować patrole i posterunki obserwacyjne.

Obrona przed bronią masowego rażenia

Obronę wojsk przed bronią masowego rażenia organizuje się z uwzględnieniem właściwości terenu górskiego.

Szczególną uwagę zwraca się na obronę wojsk na drogach, cieśninach, przełęczach i innych rejonach, w których możliwe jest skupienie większej ilości wojsk.

Budowa schronów dostosowanych do obrony przed bronią jądrową w glebie kamienistej wiąże się z dużymi trudnościami i jest pracochłonna.

Schrony takie są jednak bardzo wytrzymałe i zapewniają ochronę nawet w małej odległości od punktu zerowego wybuchu. Z uwagi na ograniczony czas i trudności w budowie schronów typowych należy w pełni wykorzystywać istniejące szczeliny, pieczary oraz ochronne właściwości terenu.

W górach unikać należy rozmieszczenia wojsk w wąskich i prostych jarach i wąwozach, ponieważ wzdłuż nich rozprzestrzeniać się będzie fala uderzeniowa, a w wypadku użycia przez nieprzyjaciela środków trujących możliwa jest wysoka koncentracja i zastój par środka trującego lub promieniotwórczego. Wymaga to zwrócenia większej uwagi na organizację rozpoznania skażeń oraz zwiększenia liczby patroli rozpoznania skażeń.

W zakresie likwidacji skutków użycia broni jądrowej przez nieprzyjaciela należy przewidzieć siły i środki do usuwania zawałów skalistych, lawin śnieżnych, gaszenia pożarów i zapobiegania powodziom. Do prac tych należy wydzielić grupy ratownicze wyposażone w niezbędny sprzęt.

Odkażanie terenu w górach komplikuje powolny dowóz środków do odkażania oraz trudności w użyciu sprzętu specjalistycznego. Z tych to przyczyn zajdzie konieczność częstego wykorzystywania środków podręcznych oraz gromadzenia środków ochrony i odkażania w trakcie organizacji obrony.

Ze względu na możliwości powstawania pożarów, zwłaszcza w dużych kompleksach leśnych, organizować należy grupy przeciwpożarowe zaopatrzone w odpowiedni sprzęt gaśniczy, a w rejonach rozmieszczenia oddziałów i pododdziałów w lesie wykonać przesieki.

Zabezpieczenie inżynieryjne

Do najważniejszych przedsięwzięć zabezpieczenia inżynieryjnego obrony w górach należy: budowa okopów i rowów łączących w gruncie skalistym; przygotowanie pieczar i innych naturalnych ukryć; przygotowanie i utrzymanie dróg oraz rozbudowa mi-

janek; przygotowanie lądowisk dla śmigłowców i miejsc przyjmowania zrzutów; oczyszczanie dróg manewru, dowozu i ewakuacji z zawałów skalnych i śniegu; przygotowanie zawałów, osunięć skalnych i lawin śnieżnych wzdłuż dróg podejścia nieprzyjaciela; budowa zapór inżynieryjnych przed przednim skrajem obrony i w jej głębi.

Maskowanie

W górach w pierwszej kolejności maskuje się przebieg przedniego skraju obrony, drogi manewru, dowozu i ewakuacji, rozmieszczenie odwodów, stanowiska ogniowe, stanowiska dowodzenia i punkty obserwacyjne.

Przedni skraj obrony maskuje się wykonaniem urządzeń rzeczywistych i pozornych oraz stanowisk wysuniętych w kierunku nieprzyjaciela.

Maskowanie odwodów, stanowisk ogniowych, stanowisk dowodzenia i punktów obserwacyjnych osiąga się przez umiejętne rozśrodkowanie ich w terenie, wykorzystanie jego maskujących właściwości, częstę zmianę rejonów ich rozmieszczenia oraz rozbudowę rejonów pozornych czy stosowanie etatowych i podręcznych środków maskowania.

Maskowanie dróg osięga się poprzez ograniczenie na nich ruchu zwłaszcza w dzień, a w nocy przez wygaszenie świateł.

7.10. Prowadzenie obrony w górach

Przy przejściu dywizji do obrony w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem odpada okres walki z nieprzyjacielem na podejściach do przedniego skraju obrony.

Charakter otrzymanego zadania, możliwości bojowe dywizji oraz przyjęta koncepcja rozegrania walki obronnej decydować będą o tym, w jaki sposób realizowane będą cele obrony dywizji.

Dywizja do obrony najczęściej będzie przechodziła w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem, np. w wyniku niepomyślnego rozwoju natarcia na danym kierunku. W takim wypadku oprócz wymienionych poprzednio okresów wyodrębnić można dodatkowo okres walki o opanowanie rubieży dogodnej do organizacji obrony.

Opanowanie dogodnych do obrony rubieży oraz ich umocnienie w górach odgrywa decydujące znaczenie w przeprowadzeniu walki

obronnej, a przez to samo w wykonaniu zadania stojącego przed dywizją.

W momencie otrzymania zadania przejścia do obrony oddziały dywizji będą się znajdowały w różnym położeniu. Nie zawsze opanowany przez nie rejon nadawał się będzie do organizacji obrony. Często zajdzie zatem konieczność opanowania dogodnych do obrony obiektów lub wycofania części a nawet całości sił na inną, bardziej dogodną do obrony rubież. Pociągnie to za sobą konieczność dokonywania manewru oddziałami, przegrupowania artylerii i odwodów, a więc często przyjęcie nowego, odpowiadającego potrzebom obrony ugrupowania bojowego.

Ciężar walki o uchwycenie taktycznie ważnych obiektów spadnie na pododdziały będące w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem.

W wypadku gdy zajdzie potrzeba wycofania części sił dywizji z zajmowanych rubieży, pułkom pierwszego rzutu należy przekazać zadania prowadzenia działań mających na celu wygranie czasu na organizację obrony przez siły główne. W górach ze względu na możliwość prowadzenia przez nieprzyjaciela natarcia na wybranych kierunkach rola wojsk prowadzących wyżej wspomniane działania będzie niewspółmiernie większa niż w terenie równinnym. Zamknięcie tych kierunków i powstrzymanie przynajmniej na pewien okres czasu nieprzyjaciela pozwoli na organizację obrony na rubieżach lub w rejonach najbardziej do tego dogodnych.

Ograniczony czas na organizację obrony powoduje, że dywizja przechodziła będzie do obrony w takim ugrupowaniu, w jakim dotychczas prowadziła natarcie.

Przystępując do organizacji obrony w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem należy mieć na uwadze to, że walka o opanowanie dogodnej do obrony rubieży jest możliwa wówczas, gdy dywizję zmusza do obrony nie nieprzyjaciel, z którym oddziały dywizji są związane w bezpośredniej walce, a podchodzące z głębi siły nieprzyjaciela mogące w krótkim czasie radykalnie zmienić sytuację na jego korzyść.

Walka z nacierającym nieprzyjacielem w wypadku przejścia do obrony bez styczności z nim rozpoczyna się już na dalekich podejściach. Prowadzą ją siły dywizji i armii, wykonując uderzenia jądrowe, lotnictwem i artylerią na maksymalną donośność.

W tym okresie walki szczególnego znaczenia nabiera rozpozna-

nie w celu uaktualnienia danych o nieprzyjacielu.

Z chwilą rozpoczęcia przez nieprzyjaciela ogniowego przygotowania ataku wojska będące w obronie ukrywają siłę żywą i środki ogniowe oraz przygotowują się do odparcia ataku.

Od momentu rozpoczęcia ataku przez piechotę i czołgi nieprzyjaciela bataliony pierwszego rzutu pułków odpierają atak ogniem broni piechoty i środków przeciwpancernych, nie dopuszczając do opanowania czołowych punktów oporu i wzgórz na przednim skraju. Główny ciężar walki w tym okresie spoczywa na utrzymaniu dominujących wzgórz, co uniemożliwi nieprzyjacielowi przenikanie w głąb obrony.

W górach walka o utrzymanie przedniego skraju obrony może często decydować o wykonaniu przez dywizję postawionego zadania. Odpowiednie wykorzystanie terenu oraz organizacja systemu ognia, szczególnie przeciwpancernego, może zmusić nieprzyjaciela do spieszenia swych wojsk, a tym samym pozbawić go siły uderzeniowej, którą stanowią czołgi i transportery /wozy bojowe/.

W takiej sytuacji obrońca będzie miał ułatwione zadanie, gdyż pozostawione z tyłu czołgi i transportery nieprzyjaciela będą miały ograniczone możliwości wsparcia ogniowego nacierających pododdziałów.

Bardzo istotny jest fakt, że walka może toczyć się w kilku izolowanych od siebie ogniskach.

Rozproszenie sił nieprzyjaciela na oddzielne zgrupowania i ich natarcie na poszczególnych kierunkach umożliwię obrońcy niszczenie go częściami.

Po odparciu ataku nieprzyjaciela oddziały dywizji będą się przygotowywały do odparcia kolejnych ataków.

Okres walki o utrzymanie przedniego skraju obrony będzie najważniejszym etapem walki obronnej.

Możliwości utrzymania przedniego skraju obrony, ze względu na małą pojemność kierunków, są tu większe niż w terenie równinnym, gdyż istnieją warunki do kolejnego rozbijania ataków nieprzyjaciela, posiadającego ograniczone możliwości użycia w pierwszym rzucie znacznych sił. Utrzymanie czołowych punktów oporu, nawet w okrążeniu, jest koniecznością, ponieważ stanowić będą one punkty oparcia dla kontrataków drugiego rzutu lub odwodów dywizji mających za zadanie odtworzenie naruszonego przedniego skraju obrony.

W wypadku włamania się nieprzyjaciela w głąb obrony oddziały dywizji uporczywie utrzymują ważne wzniesienia w terenie, przełęcze i węzły dróg, nawet w wypadku całkowitego okrążenia, wiążąc siły nieprzyjaciela i ograniczając możliwości manewru jego odwodów.

Główne zgrupowanie nieprzyjaciela rozbija się ogniem artylerii i uderzeniami lotnictwa. W rejonach większego włamania się nieprzyjaciela mogą powstać warunki opłacalnego użycia broni jądrowej.

Na najbardziej zagrożonych kierunkach wykonywany będzie kontratak siłami drugiego rzutu lub odwodów dywizji wspólnie z jej odwodami specjalnymi /OPpanc, OZap/. Artyleria i lotnictwo w tym czasie nie dopuszczają do dopływu świeżych sił nieprzyjaciela w rejonie włamania.

Należy dążyć do tego, aby bronięce się na innych kierunkach oddziały, oddziałując na nieprzyjaciela ogniem, nie dopuszczały do jego rozprzestrzeniania się w głąb obrony i w stronę skrzydeł.

Pododdziały nieprzyjaciela, wykonujące obejścia i oskrzydlenia na kierunkach otwartych skrzydeł i przez trudno dostępne odcinki terenu, jak również i desanty powietrzne rozbija się ogniem artylerii, uderzeniami lotnictwa oraz kontratakami drugiego rzutu lub odwodów.

Największe efekty przynoszą kontrataki zbieżne wykonywane z kilku kierunków w najczulsze miejsce ugrupowania bojowego nieprzyjaciela.

Kontratak drugim rzutem /odwodem/ dywizji najkorzystniej jest wykonać na główne zgrupowanie nieprzyjaciela i na tych kierunkach, na których istnieją odpowiednie do tego warunki terenowe. Wyprowadzenie sił do kontrataku powinno odbywać się w czasie, gdy rejony obrony pułków pierwszego rzutu nie zostały jeszcze w pełni przełamane.

W wielu wypadkach rubież kontrataku może być rozdzielona pasem górskim. Podzielone w tak naturalny sposób siły wykonywały będą uderzenie w jednakowym czasie i w jednym kierunku, mając za zadanie załamanie natarcia nieprzyjaciela, rozbicie go w rejonie włamania i odtworzenie przedniego skraju obrony.

W wypadku gdy kontratak drugim rzutem lub odwodem dywizji

okaże się niemożliwy lub niecelowy, drugi rzut lub odwody dywizji wykorzystuje się do obsadzenia kolejnych rubieży obrony w głębi.

8. Obrona w terenie lesisto-jeziornym

8.1. Wpływ terenu lesisto-jeziornego na organizację i prowadzenie obrony

Teren lesisto-jeziorny, charakteryzuje się dużymi masywami leśnymi i jeziorami oraz znaczną ilością obszaru zabagnionego, wywiera poważny wpływ na organizację i prowadzenie walki obronnej. Często znaczna część tego terenu jest trudno dostępna do prowadzenia działań zaczepnych, co umożliwia organizowanie obrony szerszego odcinka mniejszymi siłami. Obrońca ma możliwość zorganizowania w krótkim czasie szeregu różnych zapór /barykady, zwały leśne, pola minowe, sztuczne zabagnienia/, które mogą w znacznym stopniu utrudnić natarcie nieprzyjaciela. Poważny wpływ na natarcie w tym terenie wywiera również pora roku, wiosną i jesienią bowiem zwiększa się miękkość gleby, powstaje wiele odcinków bagnistych, trudnych do przebycia, pogarsza się stan dróg leśnych. Zimą natomiast zaspy utrudniają wojskom ruch zwłaszcza poza drogami, ale łatwiejsze jest - niż w innych porach roku - przejście przez jeziora i odcinki zabagnione.

Umiejętne i właściwe wykorzystanie warunków terenowych zwiększa możliwości obronne dywizji i pozwala odpierać ataki przeważających sił nieprzyjaciela.

Należy również uwzględniać ujemne właściwości tego terenu. Las ogranicza prowadzenie ognia i obserwację, utrudnia wykrycie i niszczenie celów. Drzewa ograniczają zasięg broni strzeleckiej, maszynowej, dział przeciwpancernych i czołgów, zmniejszają powierzchnię rażenia odłamkami pocisków artyleryjskich i granatów ręcznych, utrudniają użycie przeciwpancernych pocisków kierowanych.

8.2. Właściwości obrony w terenie lesisto-jeziornym

Obrona w terenie lesisto-jeziornym polega na zamknięciu najważniejszych kierunków dogodnych do natarcia nieprzyjaciela i uporczywej obronie często oddzielnych, przygotowanych do obrony okrężnej punktów oporu i rejonów obrony w połączeniu z szerokim stosowaniem zapór inżynieryjnych, oraz na umiejętnym manewrze i kontratakach z głębi obrony. Dlatego też obrona ta ma charakter ogniskowy.

Obiektami, od których utrzymania zależy trwałość obrony, są dogodne do natarcia nieprzyjaciela przesmyki między lasami i jeziorami, miejscowości lub węzły dróg. W oparciu o te obiekty organizuje się plutonowe i kompanijne punkty oporu oraz batalionowe rejony obrony, przystosowując je do obrony okrężnej. Główny wysiłek obrony skupia się na zamknięciu najbardziej dogodnych kierunków natarcia nieprzyjaciela, z dążeniem do stworzenia nasycenia w siłach i środkach jak w obronie w terenie otwartym. Odcinki trudno dostępne dozoruje się. Na przejściach i drogach leśnych organizuje się na szeroką skalę zawały leśne w powiązaniu z innymi zaporami inżynieryjnymi, ogniem artylerii i moździerzy, broni strzeleckiej i środków przeciwpancernych. Skraje polan obsadza się pododdziałami w celu uniemożliwienia ich obejścia przeciwnikowi. Przedpola przed przednim skrajem lub lizjery lasu powinny być bronione ogniem bocznym z występów leśnych.

Znaczna szerokość pasa obrony dywizji i ograniczone możliwości prowadzenia ognia artylerii wpływają na częściową decentralizację użycia artylerii i innych środków ogniowych w wyniku przydzielenia ich szczególnie tym pododdziałom, które bronią się na samodzielnych kierunkach.

Teren lesisto-jeziorny stwarza dogodne warunki do przenikania grup dywersyjno-rozpoznawczych i desantów taktycznych na tyły i skrzydła obrony dywizji, co powoduje konieczność tworzenia pododdziałów ubezpieczeń bojowych.

Możliwości powstawania dużych pożarów zmuszają do organizowania grup przeciwpożarowych, odpowiednio przeszkolonych i wyposażonych w sprzęt przeciwpożarowy.

8.3. Możliwości bojowe dywizji w obronie w terenie lesisto-jeziornym

Dywizja broni w terenie lesisto-jeziornym zwykle dwóch-trzech kierunków dostępnych do natarcia przeciwnika, zwłaszcza jeśli znajduje się na głównym wysiłku obrony armii. W wypadku obrony drugorzędnych kierunków o małej pojemności i w trudnym terenie liczba kierunków bronionych przez dywizję może być większa.

Szerokość pasa obrony dywizji zależy od zadania dywizji, jej składu, charakteru terenu oraz od liczby i pojemności dostępnych kierunków natarcia nieprzyjaciela. Biorąc pod uwagę trudno dostępne odcinki terenu, których obrona nie sprzyja uzyskaniu dużej gęstości sił i środków, szerokość pasa obrony może wynosić do 40 km, a czasem i więcej.

Głębokość pasa obrony dywizji powinna zapewnić potęgowanie przeciwdziałania nieprzyjacielowi, swobodny manewr wojsk/szczególnie drugich rzutów/ oraz ich rozśrodkowanie. Poważny wpływ na głębokość pasa obrony wywiera charakter terenu, sieć dróg przewidzianych do manewru odwodami, odległości między polanami leśnymi i pasmami jezior w głębi. Z tego względu w niektórych wypadkach głębokość ta będzie kształtować się tak jak w terenie otwartym, a często może być większa.

Dywizja zajmuje do obrony dwie-trzy pozycje, w zależności od charakteru obrony.

8.4. Ugrupowanie bojowe

W terenie lesisto-jeziornym dywizja z zasady ugrupowuje się w dwa rzuty, niezależnie od tego tworzy odwód do walki z desantami i grupami rozpoznawczo-dywersyjnymi nieprzyjaciela.

Na głównym wysiłku obrony dywizji, przy większych pojemnościowo kierunkach między jeziorami i przesmykami leśnymi, gdzie nieprzyjaciel posiada większe możliwości masowego użycia czołgów i piechoty, pułki pierwszego rzutu organizują obronę w dwa rzuty, na pozostałych kierunkach - w jednym rzucie z odwodem.

Drugie rzuty i odwody rozmieszcza się w przygotowanych do obrony okrężnej rejonach obrony lub punktach oporu zamykających drogi, przejścia między jeziorami, polany i przesieki. Batalionów czołgów pułków zmechanizowanych używa się do wykonywania kontrataków w składzie drugich rzutów /odwodów/, wzmoc-

nienia kompanii i batalionów pierwszego rzutu i do działań z zasadzek. Drugi rzut /odwód/ wykorzystywany jest na ogólnych zasadach stosowanych w terenie otwartym.

Ze względu na ograniczone możliwości manewru oraz szerokość obrony pasa dywizji w niektórych wypadkach drugie rzuty mogą być rozmieszczone w dwóch rejonach i nieco bliżej przedniego skraju.

Pułk czołgów dywizji zmechanizowanej zwykle pozostawia się w drugim rzucie i - zależnie od warunków terenowych - przeznacza się go do wykonania kontrataku całością sił lub częściami, pogłębienia obrony dywizji lub osłony zagrożonego skrzydła. Rejon rozmieszczenia pułku czołgów wybiera się w pobliżu polan, rozwidlenia dróg i przesiek leśnych, aby zapewnić możliwość swobodnego manewru w celu wykonania kontrataku lub zajęcia rejonu obrony w głębi.

Część artylerii przeciwpancernej przydziela się pułkom pierwszego rzutu na głównym wysiłku obrony dywizji, z pozostałej - tworzy się odwód przeciwpancerny i rozmieszcza się go na kierunku dostępnym do natarcia czołgom nieprzyjaciela.

Ze względu na szerokość pasa obrony dywizji artylerię haubicznę w części przydziela się pułkom pierwszego rzutu broniącym samodzielnych kierunków. Z zasady użycie artylerii jest zdecentralizowane. Stanowiska ogniowe dla artylerii haubicznej wybiera się na polanach, wyrębach leśnych i rzadkim niskopiennym lesie, w miarę możliwości w rejonach rozmieszczenia piechoty i w gotowości do natychmiastowego manewru sprzętem.

Pułk artylerii przeciwlotniczej rozmieszcza się bateriami na polanach i wzniesieniach - przygotowując dla nich główne i zapasowe stanowisko ogniowe - z których powinien zapewnić osłonę sił głównych dywizji przed uderzeniami przeciwnika z powietrza. Główny wysiłek obrony przeciwlotniczej należy skierować na osłonę drugiego rzutu dywizji, artylerii i stanowiska dowodzenia dywizji.

W celu utrzymania dróg manewru i dowozu organizuje się dwa-trzy oddziały zabezpieczenia ruchu wyposażone w sprzęt do torowania i naprawy dróg. Rozmieszcza się je przy drogach,które mają utrzymywać.

Na kierunkach dostępnych do natarcia czołgom przeciwnika rozmieszcza się oddział zaporowy w celu wykonania pospiesznego minowania.

8.5. System ognia

System ognia w obronie w terenie lesisto-jeziornym organizuje się tak, aby wszystkie zapory, drogi, przejścia między jeziorami i przesieki znalazły się pod ostrzałem, a węzły dróg i przejścia między jeziorami były dodatkowo osłaniane ogniem krzyżowym.

Na poszczególne odcinki dróg, przejścia między jeziorami, skrzyżowania dróg i drogi na bliskich i dalekich podejściach do przedniego skraju obrony przygotowuje się ogień artylerii, a na najważniejsze z nich - uderzenia jądrowe.

W związku z ograniczonym polem obserwacji i ostrzału, większość środków ogniowych należy przewidzieć do strzelania z bliskich odległości na wprost. Przed przednim skrajem obrony, w głębi i na skrzydłach tworzy się ciągłe strefy ognia wszystkich środków ogniowych. Wzdłuż dróg i przesiek przygotowuje się ogień czołowy, rozmieszczając środki ogniowe na zakolach tych dróg i przesiek, a na polanach i wyrębach organizując ognie krzyżowe i zaporowe lub "worki ogniowe".

Istotną rolę w systemie ognia spełniają zasadzki ogniowe organizowane przez małe pododdziały piechoty. Czołgi i działa strzelające na wprost rozmieszcza się w lukach między punktami oporu i rejonami obrony. Poważne skutki moralnego oddziaływania na nieprzyjaciela wywierają zasadzki strzelców wyborowych rozmieszczanych często na drzewach lub na specjalnie przygotowanych stanowiskach ogniowych.

W systemie ognia szczególną rolę odgrywa ogień środków przeciwpancernych oraz ogień czołgów z zasadzek. Stanowiska ogniowe środków przeciwpancernych wybiera się przed przednim skrajem, na skrzyżowaniu dróg i przesiek oraz na skraju polan. Szczególną uwagę należy zwrócić podczas wyboru stanowisk dla przeciwpancernych pocisków kierowanych, których użycie bardzo ograniczają drzewa.

Odcinki stałego ognia zaporowego przygotowuje się na otwartych skrzydłach, w lukach między punktami oporu i rejonami

obrony oraz na podejściu między przesmykami lasów i jezior.

System ognia powinien być ściśle powiązany z systemem zapór i przeszkód inżynieryjnych z pełnym uwzględnieniem właściwości terenu.

8.6. Inżynieryjna rozbudowa obrony

Inżynieryjna rozbudowa obrony pasa dywizji w terenie lesisto-jeziornym obejmuje z zasady te same przedsięwzięcia i nie odbiega od zasad jej realizacji w terenie otwartym, a jedynie inny jest zakres prac inżynieryjnych wynikający ze specyfiki terenu.

Ze względu na czas i możliwości wojsk /trudność zastosowania maszyn inżynieryjnych/ inżynieryjna rozbudowa terenu koncentrować się będzie na urządzeniu plutonowych i kompanijnych punktów oporu w ścisłym powiązaniu z przeszkodami i zaporami inżynieryjnymi. Występujące często zabagnienia i teren podmokły w poważnym stopniu utrudniają wykonanie prac ziemnych, co powodować będzie konieczność jedynie częściowego wkopywania się w głąb, natomiast pozostałą część okopów trzeba będzie wykonać systemem nasypowym. Dotyczy to szczególnie sprzętu ciężkiego, jak czołgi, transportery i działa.

Podczas organizacji obrony w terenie lesisto-jeziornym zachodzi konieczność wykonania dodatkowych przedsięwzięć inżynieryjnych, do których można zaliczyć: wykonanie daszków nad okopami i stanowiskami ogniowymi w celu ochrony ludzi przed odłamkami pocisków rozrywających się w wierzchołkach drzew; rozbudowę dużej liczby punktów obserwacyjnych na wysokich drzewach lub specjalnie budowanych wieżach; wykonanie w szerokim zakresie zawał leśnych i ich minowanie; ustawianie min na drogach i przesiekach między bagnami i jeziorami; zatapianie niektórych odcinków terenu.

Zakres prac inżynieryjnej rozbudowy obrony w dużym stopniu uzależniony jest od przebiegu przedniego skraju, który powinno się wybierać przed lasem/w odległości 150-200m/,a na niektórych odcinkach można go cofnąć na taką samą odległość w głąb lasu. Przedni skraj obrony można rozmieszczać również w lesie, a tylko pojedyncze środki ogniowe wysuwać przed las. Wysunięcie przedniego skraju obrony na skraj lasu nie jest wskazane,po-

nieważ ułatwia to nieprzyjacielowi jego rozpoznanie i dokładne wstrzelanie się artylerią. Ukrycie przedniego skraju obrony w lesie zwiększa możliwość jego maskowania, skraca pole ostrzału i stwarza warunki do zaskoczenia nacierającego nieprzyjaciela. Wymaga to jednak dużego nakładu sił do oczyszczenia przedpola w celu prowadzenia obserwacji i ognia. Wysunięcie pojedynczych środków ogniowych przed las i zorganizowanie w nim przedniego skraju wprowadza nieprzyjaciela w błąd co do rzeczywistego jego przebiegu.

Przedni skraj rozmieszcza się za wąskimi odcinkami terenu bagnistego i jeziorami, wykorzystując je jako naturalne przeszkody. Na większych odcinkach bagnistych przedni skraj wybiera się niekiedy na samym bagnie budując groble i drogi z belek.

W odległości 200 m za przednim skrajem buduje się schrony drewniano-ziemne dla drużyny, a na skrzyżowaniu dróg i przesiek - schrony bojowe dla broni maszynowej i dział przeciwpancernych.

Szczególną uwagę należy zwrócić na wytyczenie kierunków kontrataków drugiego rzutu i wcześniejsze w związku z tym przygotowanie dróg manewru wzdłuż frontu i z głębi oraz dróg dowozu i ewakuacji.

8.7. Organizacja obrony

8.7.1. Powzięcie decyzji i rekonesans

Zakres czynności dowódcy dywizji i sztabu odnośnie do organizacji obrony w terenie lesisto-jeziornym jest typowy, przy czym w procesie podejmowania decyzji istnieje konieczność uwzględnienia w większym stopniu specyfiki terenu.

Oceniając nieprzyjaciela, należy właściwie ocenić prawdopodobne kierunki dogodne do działania jego sił głównych oraz odcinki terenu, na których może on tylko prowadzić działanie wiążące. Ocena pojemności i dostępności kierunków dogodnych do natarcia nieprzyjaciela pozwala określić możliwie dokładnie siły i skład jego oddziałów, które mają być użyte na poszczególnych kierunkach, a to umożliwi ustalenie nasycenia jego sił i środków.

Prawidłowa i trafna ocena sił i środków nieprzyjaciela oraz jego możliwości stanowi podstawę do wyboru rejonu skupienia

głównego wysiłku obrony dywizji oraz właściwego wykorzystania własnych sił i środków.

W ocenie sił własnych należy ustalić siły i środki niezbędne do obrony poszczególnych kierunków, rejon skupienia głównego wysiłku obrony, organizację systemu ognia i możliwości inżynieryjnej rozbudowy pasa obrony dywizji.

W ocenie terenu należy zwrócić uwagę na: skryte podejścia do przedniego skraju; prawdopodobne rejony ześrodkowania nieprzyjaciela; określenie kierunków dogodnych do działania jego wojsk i ich pojemność; możliwość użycia czołgów; wartość istniejących przeszkód naturalnych i sposobu ich wzmocnienia; możliwości organizacji systemu ognia, obserwacji i maskowania oraz wybór dróg manewru dla odwodów i artylerii.

Rekonesans prowadzi się na ogólnych zasadach. Jednak ze względu na ograniczony czas i szeroki pas obrony dywizji dowódca dywizji może prowadzić rekonesans osobiście w rejonie głównego wysiłku obrony, natomiast na kierunkach drugorzędnych - wykorzystać zastępcę ds. liniowych.

Sposób i forma stawianych zadań w terenie lesisto-jeziornym zależy przede wszystkim od czasu, jakim dysponuje dowódca, sytuacji bojowej i warunków terenowych. Najczęściej zadania będą stawiane podczas rekonesansu. Układ i treść zadań nie odbiega od zasad ogólnie przyjętych. Należy jednak uwzględnić fakt, że w przypadku organizowania samodzielnych batalionowych rejonów obrony, zwłaszcza na skrzydłach obrony dywizji, zadania tym elementom ugrupowania bojowego dywizji stawiać będzie dowódca dywizji osobiście.

8.7.2. Organizacja współdziałania

Specyfika terenu lesisto-jeziornego wymaga uwzględnienia podczas organizacji współdziałania takich czynników, jak: duża szerokość pasa obrony; trudność manewru wojskami, ogniem i sprzętem; warunki terenowe, klimatyczne i porę roku; trudności w dowodzeniu wynikające z trudności utrzymania łączności.

Współdziałanie z zasady organizuje się według kierunków dogodnych do działania nieprzyjaciela, a także zadań, rubieży i prawdopodobnych wariantów działania nieprzyjaciela. Istotnym problemem jest uzgodnienie działania na stykach między pułkami

i z sąsiadami, aby nie dopuścić do okrążenia części sił dywizji. Wymaga to silnego zabezpieczenia skrzydeł, a czasem udzielenia daleko idącej pomocy sąsiadom.

Jeśli czas na organizację obrony pozwala, to wskazane jest, aby po organizacji współdziałania przećwiczyć z wojskami praktycznie niektóre jego fragmenty, zwłaszcza sposoby wykonania kontrataku lub działań OPpanc i OZap.

8.8. Zabezpieczenie działań bojowych w terenie lesisto-jeziornym

Rozpoznanie

Warunki terenu lesisto-jeziornego ułatwiają nieprzyjacielowi skryte podejście do rubieży ataku i przenikanie w głąb obrony. Wymaga to zorganizowania rozpoznania na większej głębokości i na podejściach do przedniego skraju. W celu uzyskania wiadomości co do rejonów rozmieszczenia nieprzyjaciela, składu jego sił i środków, prawdopodobnych kierunków jego podejścia i możliwych terminów przejścia do natarcia organizuje się rozpoznanie specjalne, radioelektronicznego i ogólnowojskowe.

Na podejściach do przedniego skraju obrony, szczególnie na kierunkach skrzydeł, styków i luk między punktami oporu i rejonami obrony wskazane jest pozostawienie grup /patroli/ rozpoznawczych ze środkami łączności w celu rozpoznania składu podchodzących sił nieprzyjaciela i kierunków jego działania. Ważnym zagadnieniem jest utrzymanie łączności z grupami partyzanckimi i wykorzystanie miejscowej ludności jako przewodników do patroli rozpoznawczych, grup wypadowych i organizacji zasadzek.

Obrona przed bronią masowego rażenia

W terenie lesisto-jeziornym obronę przed bronią masowego rażenia organizuje się według ogólnie przyjętych zasad z uwzględnieniem warunków, które powodują powstawanie dużych zwałów drzew i pożarów oraz dłuższy okres zastoju środków promieniotwórczych w wypadku użycia broni masowego rażenia.

Główny wysiłek obrony przed bronią masowego rażenia należy skierować na zapobieganie powstawaniu i likwidację pożarów,które mogą zdezorganizować nawet silną i dobrze zorganizowaną obronę. W tym celu należy przewidzieć środki zapobiegawcze,do

których można zaliczyć: wyrębywanie przesiek i przekopywanie ziemi, wyznaczenie sił i środków do gaszenia pożarów, dokładną obserwację lasu pod względem przeciwpożarowym, określenie sposobów wyprowadzenia wojsk z płonącego lasu.

Małe pożary likwiduje się siłami tych pododdziałów, w których rejonie one wybuchły. Do gaszenia wielkich pożarów, w zależności od sytuacji taktycznej, używa się pododdziałów ze składu drugiego rzutu lub odwodu.

Dezaktywacja terenu jest bardzo utrudniona ze względu na trudności w użyciu sprzętu technicznego. Powoduje to konieczność realizacji tego przedsięwzięcia sposobem ręcznym, a niekiedy przy użyciu środków podręcznych. Do likwidacji zawałów leśnych - zwłaszcza na drogach manewru i ewakuacji - należy przewidzieć i zorganizować wyposażone w odpowiedni sprzęt /spychacze/ oddziały zabezpieczenia ruchu.

W celu zmniejszenia skutków uderzeń broni jądrowej i środków zapalających - jeśli czas pozwala - należy zbudować schrony i ukrycia dla siły żywej, co zapewnia dostateczna ilość materiału drzewnego.

Ubezpieczenie

Teren lesisto-jeziorny sprzyja nieprzyjacielowi w przenikaniu i wykonaniu niespodziewanego ataku tak na przedni skraj, jak i w głębi obrony na poszczególne elementy ugrupowania bojowego dywizji. W związku z tym dowódca dywizji musi podjąć szereg dodatkowych przedsięwzięć w zakresie ubezpieczenia wojsk przed rozpoznaniem i niespodziewanym napadem nieprzyjaciela. Do najważniejszych przedsięwzięć należą: wydzielenie pododdziałów do ubezpieczeń bojowych wystawionych przed przednim skrajem obrony na przesmykach między jeziorami i lasami oraz na węzłach dróg - w sile od plutonu do kompanii; wyznaczenie obserwatorów i dyżurnych środków ogniowych, a zwłaszcza broni maszynowej i przeciwpancernej, oraz baterii do ognia pośredniego; wydzielenie sił do patrolowania w lukach między oddalonymi od siebie rejonami obrony, na skrzydłach i stykach.

Należy ubezpieczyć elementy ugrupowania bojowego dywizji w głębi obrony, a szczególnie stanowiska dowodzenia, artylerię do ognia pośredniego, odwody specjalne i tyły dywizji. Ubezpieczenie wyżej wymienionych elementów organizują ich dowódcy we

własnym zakresie, organizując patrole i posterunki ochronne oraz pododdziały dyżurne. W celu ochrony stanowiska dowodzenia i artylerii do ognia pośredniego należy je rozmieszczać w miarę możliwości w pobliżu odwodu lub drugiego rzutu pułku.

Obrona przeciwlotnicza

Organizuje się ją według ogólnie przyjętych zasad, zwracając szczególną uwagę na potrzebę osłony kierunków dogodnych do natarcia przeciwnika, które będzie wspierane przez lotnictwo.

Teren lesisty utrudnia wykrycie samolotów przez stacje radiolokacyjne, a szczególnie tych samolotów, które działają na małych wysokościach. Powoduje to konieczność zwiększenia liczby posterunków obserwacji wzrokowej i sprawnego systemu powiadamiania. Do walki z nisko lecącymi samolotami i śmigłowcami w szerokim zakresie wykorzystuje się środki ogniowe piechoty oraz środki przeciwlotnicze czołgów.

Znaczenie zwalczania samolotów w obronie w terenie lesisto-jeziornym wzrasta przez fakt stosowania przez nie w większym zakresie środków zapalających /napalm/ w celu powodowania pożarów lasu.

Zabezpieczenie inżynieryjne

Do najważniejszych przedsięwzięć zabezpieczenia inżynieryjnego obrony w terenie lesisto-jeziornym zaliczyć należy: budowę rowów i okopów oraz wykonanie nad nimi daszków ochronnych; budowę schronów i ukryć, przygotowanie i utrzymanie dróg manewru, dowozu i ewakuacji; przygotowanie i wykonanie niszczeń, zawałów leśnych i innych zapór inżynieryjnych na podejściach, skrzydłach i w lukach między rejonami obrony i w głębi; zatapianie terenu, jeśli pozwalają na to warunki.

Maskowanie

Teren lesisto-jeziorny, a zwłaszcza duża ilość materiału podręcznego, umożliwia realizację wszelkich przedsięwzięć maskowania i mylenia przeciwnika w zakresie przedniego skraju i rozmieszczenia elementów zgrupowania bojowego w głębi obrony.

Przedni skraj obrony wysunięty przed skraj lasu maskuje się przez rozbudowę pozornych, wysuniętych do przodu rowów i okopów oraz przez ustawienie pionowych siatek maskowniczych.

Rejony rozmieszczenia stanowisk ogniowych artylerii, odwodów,

stanowiska dowodzenia i punktów obserwacyjnych maskuje się przez umiejętne ich rozśrodkowanie, wykorzystanie właściwości terenu oraz rozbudowę pozornych stanowisk i rejonów. Drogi manewru oraz dowozu i ewakuacji maskuje się przez rozciągnięcie poziomych masek nad nimi.

Zabezpieczenie tyłowe

Specyfika zabezpieczenia tyłowego w obronie w terenie lesisto-jeziornym wynika z trudności w dowodzie i ewakuacji. Z tego względu oddziały tyłowe rozmieszcza się bezpośrednio za ugrupowaniem bojowym dywizji na kierunkach pułków pierwszego rzutu, pod osłoną odwodu lub drugiego rzutu.

Na drogi dowozu i ewakuacji wybiera się już istniejące, wzmacniając je ewentualnie faszyną i bierwionami, względnie buduje się nowe drogi. Na trudnych odcinkach wybiera się objazdy, a na wąskich urządza mijanki, ponadto przygotowuje się ciągniki do wyciągania pojazdów. Dla ułatwienia orientacji na dro - gach w lesie drzewa wzdłuż dróg mogą być malowane /znakowane/.

Stan dróg, zwłaszcza w okresie jesienno-wiosennych roztopów, zmniejsza manewr środkami i ich ładowność, co powoduje zwiększenie czasu na gromadzenie zapasów. Dlatego też w niektórych wypadkach zachodzi konieczność wzmocnienia transportu tyłowego.

Trudne do pokonania odcinki dróg zwiększają ilość uszkodzeń pojazdów z przyczyn eksploatacyjnych, co wymaga częstszego niż w warunkach normalnych wykonywania przeglądów technicznych.

Działania obronne w terenie lesistym powodują zwiększony wzrost zapotrzebowania na niektóre rodzaje amunicji, zwłaszcza do dział i haubic oraz strzelecką. Powodują również zwiększone zużycie materiałów pędnych i smarów. Dlatego też w okresie przygotowania obrony należy tworzyć doraźne zapasy środków materiałowych, które mogą być gromadzone na stanowiskach ogniowych, przy pojazdach i pododdziałach. Przede wszystkim należy zaopatrzyć pod względem materiałowym pododdziały broniące się na samodzielnych kierunkach.

W zabezpieczeniu medycznym występują znaczne trudności przy wyszukiwaniu porażonych oraz ich zebraniu i ewakuacji. Wymaga to wydzielenia większej ilości sanitariuszy noszowych oraz przeczesywania lasu. Porażonych i rannych należy grupować w pobliżu dróg i przesiek.

Punkty medyczne rozwija się na kierunku głównego wysiłku obrony, wydzielając jednocześnie część sił i środków do oddziałów działających na izolowanych kierunkach.

8.9. Prowadzenie obrony w terenie lesisto-jeziornym

W zależności od sytuacji taktycznej przejście do obrony w terenie lesisto-jeziornym może nastąpić w bezpośredniej styczności lub bez styczności z nieprzyjacielem.

W wypadku przejścia do obrony w bezpośredniej styczności działania bojowe trwają zwykle bez przerwy, a ataki nieprzyjaciela odpiera się ogniem pododdziałów piechoty i ogniem artylerii z zakrytych stanowisk ogniowych oraz ogniem na wprost. Ukryte rozmieszczenie pododdziałów, gdy przeciwnik znajduje się w terenie otwartym i jest dobrze obserwowany, sprzyja prowadzeniu działań.

Istotnym problemem w tym okresie jest wykrycie odwodów nieprzyjaciela, rejonów ich rozmieszczenia, prawdopodobnego kierunku i czasu wprowadzenia do walki. Jednocześnie należy przeciwdziałać działalności grup dywersyjno-rozpoznawczych nieprzyjaciela, zwłaszcza na skrzydłach i w lukach między rejonami obrony, wysyłając w tym celu patrole w sile od drużyny do plutonu.

W wypadku organizacji obrony bez styczności z nieprzyjacielem walkę rozpoczyna się już na dalekich podejściach do przedniego skraju obrony wykonując uderzenia jądrowe, lotnicze i ogień artylerii w celu opóźnienia podejścia i niedopuszczenia do zorganizowanego rozwinięcia i przejścia nieprzyjaciela do ataku. Realizację tego zadania umożliwiają warunki terenowe ograniczające ruch wojsk nieprzyjaciela wzdłuż dróg, których zniszczenie powoduje konieczność dokonywania długotrwałych obejść, nie stwarzając tym samym możliwości równoczesnego wyjścia nieprzyjaciela na rubież ataku.

Próby przedostania się pododdziałów nieprzyjaciela do lasu odpiera się zorganizowanym ogniem piechoty, moździerzy i artylerii. Po odparciu ataku środki ogniowe, które prowadziły ogień, zmieniają swoje stanowiska ogniowe z zapasowych na główne; dotyczy to w szczególności środków strzelających na wprost.

Z chwilą rozpoczęcia ataku przez główne siły nieprzyjaciela wszystkie środki ogniowe dywizji z pełnym natężeniem ognia zwal-

czają czołgi i piechotę w celu zatrzymania ich na otwartym terenie i uniemożliwienia przeniknięcia do lasu. Grupy przeciwnika, którym udało się włamać w przedni skraj, rozbija się ogniem ześrodkowanym artylerii, moździerzy i broni maszynowej. Ograniczona widoczność zmusza do prowadzenia ognia z bliskich odległości.

W toku walki obronnej w terenie lesisto-jeziornym szczególnego znaczenia nabierają kontrataki, które w określonych warunkach celowo jest wykonywać już od szczebla kompanii, bardzo często z różnych kierunków. Mogą one osiągnąć dobre rezultaty pod warunkiem, że zostaną wykonane z zaskoczenia, zdecydowanym uderzeniem na skrzydła i tyły przeciwnika. Każdy wykonywany kontratak drugim rzutem /odwodem ogólnowojskowym/ dywizji powinien doprowadzić do rozbicia nieprzyjaciela w rejonie włamania i odtwarzania przedniego skraju lub rozbicia i zepchnięcia rozbitych sił na tereny niedogodne do działań /bagna, jeziora/.

Decyzję wykonania kontrataku drugim rzutem dywizji dowódca powinien powziąć wobec groźby utraty batalionowych rejonów obrony, a często czołowych kompanijnych punktów oporu. Najdogodniejszy moment do wykonania kontrataku drugim rzutem ma miejsce wówczas, gdy nacierające wojska nieprzyjaciela związane są walką w oddzielnych ogniskach oporu i izolowane jest podejście odwodów przeciwnika do rejonu włamania. Należy wziąć pod uwagę dłuższy okres czasu od momentu powzięcia decyzji do czasu jej realizacji wynikający z trudności manewru drugim rzutem na rubież kontrataku /mała ilość dróg, na ogół ich zły stan, przeciwdziałanie nieprzyjaciela/. Po wykonaniu kontrataku i przywróceniu poprzedniego położenia konieczna jest likwidacja drobnych grup nieprzyjaciela pozostałych na tyłach broniących się wojsk; organizuje się w tym celu tzw. "przeczesywanie", tj. oczyszczanie lasu. Dowódca dywizji powinien również w jak najkrótszym czasie odtworzyć system ognia, dowodzenia i współdziałania. Należy również odbudować w czasie walki ważniejsze budowle obronne, przeszkody i zapory inżynieryjne oraz oczyścić drogi manewru, dowozu i ewakuacji.

Często wykonanie kontrataku związane będzie z jednoczesnym zwalczaniem desantów powietrznych, zwłaszcza śmigłowcowych w sile od plutonu do batalionu włącznie.

Do realizacji tego zadania należy przewidzieć siły odwodu ogólnowojskowego oraz wojska będące w bezpośredniej styczności z desantem.

9. Obrona w zimie

9.1. Wpływ zimy na organizację i prowadzenie obrony

Zimą duża pokrywa śnieżna, zasypane drogi w poważnym stopniu utrudniają manewr wojsk i wykonanie kontrataków. Częste śnieżyce, zamiecie, mgły ograniczają obserwację i sprzyjają zaskoczeniu. Pokrywa śnieżna daje lepszą widoczność w dzień, a nawet w nocy, ale utrudnia maskowanie wojsk i sprzętu, co wymaga przystosowania sprzętu i części umundurowania do warunków zimowych.

Niska temperatura i gwałtowne jej wahania ujemnie wpływają na ludzi. Obniża się wydajność i wytrzymałość ludzka. Występują przeziębienia, zachorowania, odmrożenia, a w związku z tym zachodzi konieczność odpowiednich przedsięwzięć zabezpieczających. Ciepłe umundurowanie zabezpiecza ludzi przed chłodem,ale równocześnie zmniejsza ich ruchliwość. Dla ochrony przed zimnem i złą pogodą duże znaczenie mają osiedla i lasy. Zachodzi też konieczność budowy ocieplanych schronów.
Mróz utrudnia użycie wszystkich rodzajów uzbrojenia, sprzętu bojowego, jak również transportu samochodowego. Podczas silnych mrozów broń maszynowa i działa na skutek gęstnienia smarów mogą nie działać. Oleje gazowe gęstnieją, a tym samym zmniejsza się lotność paliwa. Utrudnia to uruchamianie silników i zmusza do stosowania podgrzewaczy lub częstego rozruchu silników. Także na przygotowanie wszelkiego rodzaju pojazdów i ich użycie do działań potrzeba więcej czasu niż w innej porze roku.

W czasie mroźnej zimy gleba zamarza na dużą głębokość, co ma poważny wpływ na okopywanie się i wykonywanie wszelkich prac inżynieryjnych, traci się bowiem wtedy więcej czasu niż w lecie. Poza tym silne mrozy powodują zamarzanie rzek, jezior, bagien, co ułatwia nacierającemu pokonywanie tego rodzaju przeszkód. Zmusza to obrońcę do użycia większych sił i środków na tych kierunkach, które w innych porach roku mogą być bronione nieznacznymi siłami.

W zimie, na skutek krótkiego dnia, wydłuża się czas prowadzenia działań obronnych w nocy. W związku z tym potrzebne są dodatkowe przedsięwzięcia związane z przygotowaniem środków ogniowych do prowadzenia ognia w nocy i zwiększeniem ilości środków oświetlających. Aby racjonalnie wykorzystać światło dzienne, dowódcy i sztaby muszą szybko i bardzo dokładnie planować i organizować pracę.

Podczas organizacji obrony dywizji w zimie szczególną uwagę zwraca się na obronę węzłów dróg, miejscowości oraz odcinków terenu z cienką pokrywą śnieżną.

Przedni skraj obrony wybiera się w miarę możliwości za trudno dostępnymi w zimie przeszkodami terenowymi /urwiska, przeszkody wodne o stromych brzegach, odcinki terenu pokryte głębokim śniegiem/.

Brzegi przeszkód wodnych po stronie własnej minuje się, a lód przygotowuje do wysadzenia. Skryte podejścia do przedniego skraju, które mogą być wykorzystane przez nieprzyjaciela, niszczy się lub zaminowuje; ponadto przygotowuje się na nie ogień artylerii, czołgów i innych środków.

Obronę w zimie organizuje się z zasady, opierając ją na oddzielnych batalionowych rejonach obrony, a niekiedy nawet na kompanijnych punktach oporu. Daje to możliwość organizowania jej na szerszym froncie niż w lecie, zwłaszcza w terenie o słabo rozwiniętej drożni i głębokiej pokrywie śnieżnej.

W zależności od warunków terenowych oraz głębokości pokrywy śnieżnej między batalionowymi rejonami obrony i punktami obrony kompanii pozostawia się luki, w których ustawia się pola minowe i zapory inżynieryjne; ponadto przygotowuje się na nie ogień artylerii i innych środków ogniowych, a w niesprzyjających warunkach atmosferycznych w nocy wzmacnia się rozpoznanie i ubezpieczenie. Rejony obrony i kompanijne punkty oporu przygotowuje się do obrony okrężnej.

9.2. Możliwości bojowe dywizji

Szerokość pasa obrony dywizji w zimie może być różna, lecz większa niż w lecie i może wynosić do 40 km, a w sprzyjających warunkach terenowych i klimatycznych

nawet i więcej kilometrów. Każdorazowo szerokość pasa obrony dywizji w zimie uzależniona będzie od niezbędnego nasycenia siłami i środkami każdego dostępnego kierunku natarcia nieprzyjaciela.

Mając na uwadze, że nieprzyjaciel w większości wypadków prowadzić będzie natarcie wzdłuż dróg i na kierunkach płytkiej pokrywy śnieżnej, głębokość obrony na tych kierunkach będzie z zasady większa. Na pozostałych kierunkach, a zwłaszcza w terenie trudno dostępnym i przy głębokiej pokrywie śnieżnej, głębokość ta może być płytsza niż w warunkach normalnych.

Ze względu na znaczną szerokość pasa obrony i utrudniony manewr oddziały pierwszego rzutu wymagają większego, niż w warunkach zwykłych, wzmocnienia artylerią do ognia pośredniego. W związku zaś ze zwiększoną ilością prac inżynieryjnych, zwłaszcza w zakresie utrzymania dróg manewru, dowozu i ewakuacji, wynika konieczność wzmocnienia pułków pierwszego rzutu wojskami inżynieryjnymi z odpowiednim sprzętem i większą ilością materiałów wybuchowych.

9.3. Ugrupowanie bojowe

Ugrupowanie dywizji w obronie w zimie charakteryzuje rozmieszczenie głównych jej sił i środków na dogodnych kierunkach natarcia /mała pokrywa śnieżna, rejon wzgórz, węzłów dróg i innych ważnych obiektów/. Im dostępniejszy jest teren, tym większe powinno być nasycenie broniących się wojsk, a tym samym głębsze ich ugrupowanie. W takim wypadku dywizja ugrupowana będzie w dwa rzuty, zwłaszcza gdy organizuje obronę na głównym wysiłku obrony armii.

Natomiast w terenie trudno dostępnym, zwłaszcza przy głębokiej pokrywie śnieżnej i w zależności od sytuacji taktyczno-operacyjnej /możliwości przeciwnika i wojsk własnych, otrzymanego zadania/, dywizja może przyjąć ugrupowanie jednorzutowe z wydzieleniem niezbędnego odwodu ogólnowojskowego.

Drugi rzut i odwody rozmieszcza się z zasady na kierunkach przewidywanego natarcia głównych sił przeciwnika i to z reguły w pobliżu dróg, aby miał on jak najlepsze warunki manewru w celu wykonania kontrataku lub wzmocnienia obrony pułków pierw-

szego rzutu na zagrożonym kierunku. Korzystnie jest drugi rzut /odwód ogólnowojskowy/ dywizji rozmieszczać w lasach, osiedlach, wąwozach. Daje to osłonę przed zimnem, zamieciami i maskuje przed obserwacją przeciwnika.

Część sił i środków z drugiego rzutu /odwodu/ przygotowuje się do wykonania manewru oraz osłony luk i skrzydeł. W tym celu wyposaża się je w środki transportowe /śmigłowce/ o dużej zdolności pokonywania terenu oraz w narty.

Kierunki kontrataków wybiera się i przygotowuje zazwyczaj wzdłuż dróg i w terenie z płytką pokrywą śniegu. Na kierunku kontrataków należy mieć przygotowane drogi na przełaj, które powinny być maskowane, aby przeciwnik nie mógł po ich zarysie rozpoznać zamiaru obrońcy. Dużego znaczenia nabierają szybkie i zaskakujące kontrataki wykonywane nawet niedużymi siłami.

Odwód przeciwpancerny ze względu na trudności manewru, zwłaszcza w terenie górzystym i lesisto-jeziornym, rozmieszcza się bliżej pierwszego rzutu. Rubieże jego rozwinięcia wybiera się na prawdopodobnych kierunkach zagrożenia czołgów, zwłaszcza w terenie o płytkiej pokrywie śnieżnej.

Artyleria do ognia pośredniego w większym stopniu niż inny rodzaj wojsk przywiązana jest do dróg. Wybór stanowisk ogniowych w zimie jest trudniejszy, gdyż dogodne miejsca i dojazdy do nich często są zasypane głębokim śniegiem. Dlatego stanowiska ogniowe z zasady wybiera się w pobliżu dróg, unikając jednak w miarę możliwości zbytniego zagęszczenia. W związku z utrudnionym manewrem sprzętem należy w szerokim zakresie przewidywać częstsze stosowanie manewru ogniem.

Środki obrony przeciwlotniczej wykorzystuje się na ogólnych zasadach z uwzględnieniem warunków terenowych i właściwości zimy.

Przy organizowaniu obrony w zimie szczególnego znaczenia nabiera posiadanie silnych oddziałów zabezpieczenia ruchu, wyposażonych w odpowiedni sprzęt przystosowany do odśnieżania i utrzymania dróg manewru, dowozu i ewakuacji.

9.4. System ognia

W skład systemu ognia dywizji w obronie w zimie wchodzą wszystkie rodzaje ognia i obejmuje on te same elementy co w warunkach normalnych z uwzględnieniem warunków terenowych.

Organizując system ognia w obronie w zimie, bierze się pod uwagę to, że nieprzyjaciel swoje działania skupi w pobliżu dróg, osiedli i lasów. Na te obiekty należy przewidzieć wykonanie uderzeń jądrowych, zmasowanych i ześrodkowanych ogni artylerii i moździerzy. Ponadto przygotowuje się ogień na rzeki, jeziora i bagna, gdyż większa część z nich w zimie zamarza i staje się możliwa do przejścia.

Podczas organizacji ognia przeciwpancernego szczególną uwagę należy zwrócić na kierunki najbardziej dostępne do natarcia czołgów i transporterów opancerzonych. Dotyczy to zwłaszcza dróg, dużych przestrzeni równinnych /są najmniej zaśnieżone/ i grzbietów wzniesień. Na tych kierunkach ześrodkowuje się główny wysiłek obrony przeciwpancernej. Rozmieszczone tam kompanijne punkty oporu i batalionowe rejony obrony dodatkowo wzmacnia się środkami przeciwpancernymi. Środki przeciwpancerne urzutowuje się w głąb obrony na dostępnych kierunkach działania czołgów przeciwnika, zwłaszcza wzdłuż dróg.

9.5. Inżynieryjna rozbudowa

Inżynieryjna rozbudowa pasa obrony dywizji w zimie obejmuje te same elementy co w normalnych warunkach i nie odbiega od ogólnych zasad jej rozbudowy w lecie. Konieczne jest jednak uwzględnienie warunków, jakie stwarza zima.

Przedni skraj obrony wybiera się - o ile to jest możliwe - za naturalnymi przeszkodami /zasypane śniegiem wąwozy, nie zamarznięte rzeki, jeziora oraz odcinki terenu z głębokim śniegiem/, niedostępnymi dla piechoty i czołgów. Jeżeli przed przednim skrajem obrony są stoki lub inne stromizny, to należy je polewać wodą, aby oblodzenie utrudniało przeciwnikowi natarcie.

Wszystkie ukrycia przed przednim skrajem obrony, które mogą być wykorzystane przez nieprzyjaciela, niszczy się lub zaminowuje, a ponadto organizuje się w tych rejonach różne przeszkody i zasadzki.

W rozbudowie obrony pod względem inżynieryjnym przy dużym spadku temperatury należy pamiętać, że nie zawsze można będzie wykorzystać bezpośrednio maszyny, zwłaszcza do budowy schronów, stanowisk ogniowych i ukryć dla wojsk. W wypadku ograniczonego czasu na rozbudowę obrony, i jeśli śnieg jest głęboki, można w nim budować okopy i rowy.

Gdy obrona oparta jest na rzekach, kanałach, wąskich jeziorach najważniejsze odcinki na własnym brzegu zaminowuje się, a lód przygotowuje do wysadzenia.

W terenie górzystym - poza ogólnym zakresem prac inżynieryjnych - należy uwzględnić konieczność likwidacji nawisów śnieżnych, aby nie dopuścić do lawin i zasypania własnych wojsk. Natomiast na drogach podejścia nieprzyjaciela należy przygotować teren do powstawania lawin, zakładając ładunki wybuchowe i zrywając je w odpowiednim czasie.

W zimie, a zwłaszcza jeśli śnieg jest głęboki, wymaga się lepszego przygotowania dróg manewru dla odwodów oraz dróg dowozu i ewakuacji. W terenie równinnym lub lekko pofałdowanym bardzo często zajdzie potrzeba przygotowania dróg na przełaj. Drogi te - ze względów na częste opady śnieżne, zamiecie oraz mgły - muszą być oznakowane i odpowiednio utrzymane. Dla utrzymania dróg w stanie przejezdnym należy przewidywać: budowę mijanek na wąskich drogach co 2-3 km, zwłaszcza w terenie górzystym; gromadzenie na stromych podjazdach i zjazdach piasku, żużlu dla ich posypywania w razie powstawania gołoledzi; przygotowanie - w przewidywaniu odwilży - zapasów materiałów do naprawy dróg w postaci tłucznia, żwiru i drewna.

9.6. Organizacja obrony

Decyzję o obronie w warunkach zimy dowódca dywizji z zasady podejmuje na podstawie mapy.

W ocenie sytuacji trzeba brać pod uwagę, w jakim stopniu warunki zimowe mogą sprzyjać wykonaniu otrzy-

manego zadania lub je utrudniać i jakie w związku z tym należy stosować przedsięwzięcia.

Oceniając nieprzyjaciela, należy uwzględnić fakt, że jego działania będą się rozwijać wzdłuż dróg i w terenie, na którym jest płytka pokrywa śnieżna, a rejony ześrodkowań /rejony wyjściowe/ będą się znajdować z zasady w miejscowościach lub lasach. Trzeba też pamiętać, że jeśli pokrywa śnieżna jest głęboka, zwłaszcza w terenie górzystym, to może mieć miejsce zagęszczenie ugrupowania nieprzyjaciela, co w dużym stopniu ułatwi obezwładnienie jego sił uderzeniami jądrowymi, lotnictwem i artylerią.

Oceniając wojska własne i ich możliwości, należy: określić wpływ uderzeń jądrowych nieprzyjaciela na trwałość obrony; ustalić siły i środki do zamknięcia najbardziej dogodnych kierunków jego natarcia oraz skład drugiego rzutu, odwodów i ubezpieczeń; określić sposób zaopatrywania wojsk w środki maskujące, smary zimowe, ciepłą odzież i środki ogrzewcze; określić sposób przystosowania wozów bojowych i transporterów do jazdy po głębokim śniegu i ustalić sposób manewru odwodami i zmiany stanowisk ogniowych artylerii oraz pomoc, jakiej należy udzielić, aby mogły swobodnie pokonywać głęboki śnieg.

W ocenie terenu, oprócz ogólnie rozpatrywanych przedsięwzięć, dowódca dywizji powinien uwzględnić głębokość pokrywy śnieżnej i jej wpływ na organizację obrony oraz ustalić niezbędne przedsięwzięcia /niszczenie lodu na rzekach i jeziorach, obladzanie stoków, wzniesień/ dla wzmocnienia obrony.

Studiując teren po stronie nieprzyjaciela, dowódca dywizji zwraca uwagę na drogi jego podejścia do przedniego skraju obrony, możliwe kierunki działania oraz rejony, na które należy przygotować ognie artylerii i moździerzy.

W ocenie terenu po stronie własnej należy określić: wartość istniejących przeszkód, miejsce i sposób ich wzmocnienia; możliwości rozmieszczenia elementów ugrupowania bojowego, obserwacji i organizacji systemu ognia; drogi i manewr drugim rzutem i odwodami, a w razie potrzeby miejsca, gdzie można wytyczyć drogi na przełaj.

Podczas wypracowania decyzji o obronie należy brać również pod uwagę porę dnia i warunki atmosferyczne. Uwzględniając krót-

kość dnia, należy tak organizować pracę w sztabie dywizji, aby pozostawić podwładnym niezbędną ilość czasu dziennego na zorganizowanie obrony.

Zamiecie, śnieżyce, gęste mgły i nagłe skoki temperatury mogą wywierać istotny wpływ na organizację obrony. Dlatego też należy zawsze uwzględniać prognozę pogody długoterminowej i z góry określać odpowiednie przedsięwzięcia.

Szczególne znaczenie podczas organizacji obrony w zimie ma rekonesans dowódcy w terenie, ponieważ szereg dokładnych informacji o właściwościach terenu i zaszłych w nim zmianach ze względu na głęboki śnieg można uzyskać tylko bezpośrednio w terenie.

Bardzo ważne jest szczegółowe przemyślenie, skalkulowanie i zaplanowanie manewru siłami i środkami z jednego kierunku na drugi. Należy brać pod uwagę, że przeprowadzanie takiego manewru, jeśli pokrywa śnieżna jest głęboka, a zwłaszcza w górach i terenie lesistym, jest związane z ogromnymi trudnościami i wymaga zazwyczaj zwiększonego czasu.

Sposób, forma stawianych przez dowódcę dywizji zadań, jak również ich układ nie odbiegają od zasad ogólnie przyjętych. Natomiast zakres tych zadań, zwłaszcza dla wojsk inżynieryjnych i tyłów, może być szerszy niż w lecie.

9.7. Zabezpieczenie działań bojowych

Zabezpieczenie działań bojowych w zimie obejmuje te same zagadnienia co w innych porach roku. Jednak warunki zimowe wywierają pewien wpływ na treść wielu przedsięwzięć.

Rozpoznanie

Celem rozpoznania - oprócz zasadniczych zadań - powinno być określenie głębokości i stanu śniegu, zwłaszcza na prawdopodobnych kierunkach natarcia nieprzyjaciela, oraz rejonów, które ze względu na głębokość śniegu są trudne do przekroczenia.

W zimie, zwłaszcza przy złej pogodzie, mniejsze są możli -

wości rozpoznania powietrznego, wzrokowego, dźwiękowego i radioelektronicznego, w związku z czym większą rolę odgrywają patrole i grupy rozpoznawcze wysyłane na nartach do rejonów zajmowanych przez nieprzyjaciela w celu wykonania wypadów i zasadzek. Złe warunki atmosferyczne sprzyjają śmiałym i zdecydowanym działaniom tych grup. Aby grupy rozpoznawcze mogły swobodnie i skrycie działać, należy je odpowiednio wyposażyć w umundurowanie ochronne i sprzęt przystosowany do warunków zimowych.

Obrona przed bronią masowego rażenia w zimie

Obrona przed bronią masowego rażenia w zimie, oprócz zasadniczych ogólnie stosowanych przedsięwzięć, obejmuje dezaktywację skażonych odcinków dróg, to jest usuwanie z nich skażonego śniegu. Do tego celu używa się maszyn drogowych i pługów odśnieżnych. Jeżeli nie ma śniegu, dezaktywacja zmarzniętej gleby wymaga większej ilości sił i czasu. Odcinki takie należy obchodzić, a w razie niemożności ich obejścia - pokonywać, stosując środki indywidualnej ochrony.

W okresie silnych mrozów do dezaktywacji zamiast wody używa się roztworów niezamarzających i rozpuszczalników, w związku z czym zawczasu należy przewidywać ich gromadzenie.

Zima w poważnym stopniu utrudnia wykonywanie zabiegów specjalnych w odniesieniu do ludzi. W celu zabezpieczenia tych zabiegów należy przygotować ogrzewane ukrycia lub wykorzystać pomieszczenia mieszkalne.

Ubezpieczenie

Warunki zimowe /zamiecie, częste mgły/, długie noce i duże luki między rejonami obrony stwarzają możliwość przenikania grup rozpoznawczych nieprzyjaciela tak na przedni skraj, jak i w głąb obrony oraz wykonanie niespodziewanego napadu na poszczególne elementy ugrupowania bojowego. Uwzględniając warunki terenowe, a ponadto warunki zimy, trzeba przewidzieć szereg dodatkowych przedsięwzięć w zakresie ubezpieczenia wojsk przed rozpoznaniem i niespodziewanym napadem nieprzyjaciela.

Do najważniejszych przedsięwzięć w zakresie ubezpieczenia w zimie można zaliczyć: organizację i wydzielenie pododdziałów do ubezpieczeń bojowych przed przednim skrajem obrony, zwłaszcza na prawdopodobnych drogach podejścia nieprzyjaciela, na kierunkach, na których jest płytka pokrywa śnieżna, na przesmykach między lasami oraz w lukach między rejonami obrony; zwiększenie liczby posterunków obserwacyjnych, podsłuchów przed przednim skrajem obrony i w lukach między rejonami obrony oraz patroli rozpoznawczych w rejonie ugrupowania dywizji, a zwłaszcza na skrzydłach obrony; wydzielenie większej liczby posterunków ochronnych, dyżurnych środków ogniowych i zwiększonych pododdziałów alarmowych.

Szczególną uwagę należy zwrócić na ubezpieczenie wszystkich elementów ugrupowania dywizji w głębi obrony, zwłaszcza stanowisk dowodzenia, stanowisk ogniowych artylerii, odwodów specjalnych i urządzeń tyłów dywizji. Ubezpieczenie tych elementów organizują dowódcy we własnym zakresie, wystawiając posterunki ochronne, patrole rozpoznawcze wokół rejonów rozmieszczenia i wydzielając odpowiednie siły do pododdziałów dyżurnych.

Zabezpieczenie inżynieryjne

Do najważniejszych przedsięwzięć zabezpieczenia inżynieryjnego obrony dywizji w zimie należy: budowa okopów i rowów w śniegu lub w glebie zamarzniętej; urządzanie ogrzewanych schronów i ukryć przedpiersiowych; oblodzenie wszelkich pochyłości i stoków, aby utrudnić nieprzyjacielowi natarcie; budowa zapór inżynieryjnych na odcinkach terenu z cieńszą warstwą śniegu; przygotowanie i utrzymanie istniejących dróg /gromadzenie żwiru, piasku, drewna i ustawianie zasłon przeciwśniegowych w postaci wałów ze śniegu, zasłon z gałęzi i desek oraz wytyczanie dróg na przełaj/.

W obronie przeszkody wodnej, oprócz wyżej wymienionych przedsięwzięć, wojska inżynieryjne muszą się przygotować do zerwania lodu na rzekach, kanałach i jeziorach.

W obronie w górach inżynieryjne zabezpieczenie będzie polegało na usuwaniu nawisów śnieżnych, aby nie dopuścić do zasypywania własnych wojsk, oraz przygotowaniu i uruchomieniu lawin przed przednim skrajem obrony - na drogach podejścia przeciwnika.

Maskowanie

Maskowanie wojska w okresie zimy jest bardziej utrudnione niż w innych porach roku. Osiąga się je w pewnym stopniu, wykorzystując długie noce i złą pogodę /śnieżyce, mgły/ oraz posługując się specjalnymi etatowymi środkami i malując na biały kolor sprzęt bojowy. Pododdziały rozpoznawcze i wojska, zwłaszcza na przednim skraju, powinny być wyposażone w odzież ochronną /białą/.

Dyscyplina maskowania podczas działań w zimie musi być jeszcze większa niż w lecie, gdyż ukrycie wojsk przed rozpoznaniem naziemnym jak i powietrznym przeciwnika jest znacznie trudniejsze niż w lecie.

Obrona radioelektroniczna

Organizując obronę radioelektroniczną należy pamiętać, że w zimie działania bojowe jeszcze bardziej niż w innych porach roku będą rozwijały się na oddzielnych kierunkach. Może to wymagać częściowej decentralizacji sił i środków wyznaczonych do przeciwdziałania radioelektronicznego.

Zabezpieczenie tyłowe

Warunki zimowe wpływają również na organizację i pracę tyłów. Silne mrozy powodują konieczność zaopatrzenia wojsk w dodatkowe ciepłe przedmioty mundurowe oraz zmuszają do realizacji przedsięwzięć z zakresu zapobiegania odmrożeniom i przeziębieniom. Natomiast silne mrozy umożliwiają poruszanie się transportu nawet po zamarzniętych rzekach, jeziorach, błotach.

Do najważniejszych przedsięwzięć zabezpieczenia tyłowego w zimie należy: gromadzenie na stanowiskach ogniowych i w oddziałach większych zapasów amunicji i materiałów pędnych, a zwłaszcza w terenie górzystym; wyposażenie wojsk w ciepłe umundurowanie i obuwie, środki przeciw odmrożeniom, zimowe kombinezony maskownicze oraz zaopatrzenie w opał, sprzęt ogrzewczy i ocieplający; zaopatrywanie wojsk w gorącą strawę, kawę i nie zamarznięty chleb; wyposażenie pojazdów mechanicznych w łańcuchy przeciwślizgowe, ocieplacze chłodnic i silników, przyrządy ułatwiające rozruch silników, a pododdziałów remontowych - w ogrzewane pomieszczenia do wykonywania napraw, środki do podgrzewania wody i olejów.

Punkty medyczne rozwija się bliżej przedniego skraju,niż w warunkach letnich, wzdłuż dróg i rozmieszcza się je w ocieplanych ukryciach /zabudowania, kompleksy leśne/. Jeśli ewakuuje się na większe odległości i przy bardzo niskich temperaturach, należy wówczas organizować wzdłuż dróg punkty ogrzewcze i wyżywienia dla porażonych i chorych, a transportowi sanitarnemu zapewnić pierwszeństwo przejazdu. Samochody sanitarne natomiast powinny być ocieplane i wyposażone w środki chroniące porażonych przed zimnem /koce, kołdry, śpiwory, grzałki, buty filcowe itp./.

9.8. Prowadzenie obrony w zimie

W obronie bez styczności z nieprzyjacielem walkę rozpoczyna się na dalekich podejściach od naszej obrony. Uderzenia środkami jądrowymi, lotnictwem i dalekosiężną artylerią wykonuje się według tych samych zasad co w lecie. Przygotowuje się też inne przedsięwzięcia w celu załamania natarcia nieprzyjaciela, w tym udział w ogniowym kontrprzygotowaniu. Jednak we wszystkich wypadkach należy pamiętać, że wojska nieprzyjaciela będą się skupiać w osiedlach, lasach i wąwozach. Dlatego przede wszystkim na te rejony należy wykonywać uderzenia, żeby zmusić nieprzyjaciela do przebywania na mrozie i w głębokim śniegu.

W czasie zimy przed rozpoczęciem ogniowego przygotowania, a zwłaszcza w wypadku użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia, stan osobowy należy rozmieścić w ukryciach, ponieważ oddziaływanie promieniowania cieplnego w zimie jest wielekroć silniejsze niż w lecie. Jeżeli nieprzyjaciel wykona uderzenia jądrowe na przedni skraj obrony, dowódca dywizji oddziałami z głębi i ze skrzydeł odtworzy naruszony system obrony na przednim skraju. Jeśli jest to niemożliwe- zmuszony jest działać na kolejnej rubieży obronnej w głębi. Dla realizacji tych przedsięwzięć dowódca dywizji dokonuje manewru przede wszystkim odwodem przeciwpancernym i czołgami będącymi w drugim rzucie.

Należy jednak brać pod uwagę fakt, że taki manewr przy głębokim śniegu jest bardzo trudny do realizacji i na jego wykonanie trzeba o wiele więcej czasu niż w lecie. W związku z tym decyzja o wykonaniu takiego manewru musi uwzględniać czynnik czasu i warunki, w jakich manewr będzie wykonywany. Dlatego ocalałe od porażenia pododdziały muszą utrzymywać uporczywie swoje

rejony obrony do czasu dokonania na ich kierunek manewru siłami i środkami.

Głęboki śnieg, po którym nacierają czołgi i piechota nieprzyjaciela, sprzyja niszczeniu ich ogniem wszystkich środków ogniowych. Dlatego należy dążyć do odcięcia piechoty od czołgów przed przednim skrajem obrony, natomiast czołgi, które nacierają wolniej niż w warunkach letnich, niszczyć po załamaniu natarcia piechoty.

W wypadku włamania się nieprzyjaciela w głąb obrony pododdziały i oddziały znajdujące się na skrzydłach jego ugrupowania utrzymują zajmowane rejony i pozycje ryglowe oraz wspólnie z rozwiniętymi odwodami i drugimi rzutami dążą do zatrzymania jego natarcia. Prowadząc uporczywą i aktywną obronę, zmuszają one nieprzyjaciela do prowadzenia walki w otwartym terenie, na mrozie, osłabiają jego siły i stwarzają dogodne warunki do wykonania kontrataku drugim rzutem dywizji.

Kontratak w zimie najlepiej wykonywać na zawczasu wybranych i przygotowanych kierunkach, gdyż pozwala to maksymalnie skrócić czas marszu i rozwinięcie kontratakujących wojsk. Ponieważ nieprzyjaciel w zimie najczęściej naciera na oddzielnych kierunkach, kontrataki mogą być wykonywane siłami kompanii i batalionów, szczególnie z nastaniem nocy. Największe jednak sukcesy odnoszą kontrataki wykonywane siłami drugich rzutów /odwodów dywizji/, jeżeli są dla nich zawczasu przygotowane drogi prowadzące na rubież rozwinięcia.

Ogólnie w zimie, a zwłaszcza przy głębokim śniegu, są dogodne warunki do pomyślnego prowadzenia walki obronnej z przeważającymi siłami nieprzyjaciela.

10. Obrona w nocy

10.1. Wpływ nocy /ograniczonej widoczności/ na obronę

Noc wywiera poważny wpływ na organizację i prowadzenie obrony, ograniczając znacznie możliwości bojowe wojsk. Wynika to głównie z ujemnego wpływu nocy na psychofizyczne właściwości człowieka oraz techniczne sprzętu bojowego. Przy ograniczonej obserwacji i orientacji utrudnione będzie prowadzenie skutecznego rozpoznania, likwidacja skutków uderzeń broni jądrowej nieprzyjaciela oraz wykonywanie kontrataków. Mniejsza też będzie skuteczność ognia przeciwpancernego i broni strzeleckiej.

W nocy broniące się wojska - a szczególnie wojska przechodzące do obrony bez styczności z nieprzyjacielem - mogą natomiast lepiej wykorzystać właściwości obronne terenu, korzystając z lepszych warunków maskowania. Wówczas zawczasu przygotowują system ognia, a w lukach i na skrzydłach ustawiają zapory inżynieryjne i organizują obserwację przeciwnika, wykorzystując w tym celu środki nocnego widzenia oraz stacje radiolokacyjne. Nacierającego przeciwnika broniący się często wprowadzać będzie w błąd co do rzeczywistego przebiegu przedniego skraju obrony oraz rozmieszczenia sił i środków w terenie, prowadząc walkę wydzielonymi siłami.

W nocy obrona na wszystkich szczeblach organizacyjnych/pododdział, oddział, związek taktyczny/ powinna być okrężna i opierać się na: utrzymaniu ważnych obiektów zamykających kierunki dostępne do natarcia /szczególnie czołgów/, wykonaniu uderzeń ogniowych i kontrataków na nieprzyjaciela, któremu udało się włamać w obronę.

Wyposażenie wojsk w coraz to doskonalsze środki walki, a zwłaszcza urządzenia noktowizyjne i radiolokacyjne oraz środki oświetlające, w znacznym stopniu ułatwia prowadzenie działań bojowych w nocy, w tym też i obrony. Stąd też szerokość pasa i głębokość obrony, jak też i zadania dywizji w obronie w nocy nie będą w zasadniczy sposób odbiegać od norm przyjmowanych w dzień.

Dywizje w większym stopniu ukompletowane, posiadające doświadczenie w prowadzeniu walki obronnej w nocy z zasady będą organizować obronę na kierunku głównego wysiłku obrony armii. Wyznacza się im do obrony pasy o szerokości 20-25 km, przydzielając większe wzmocnienie, a szczególnie artylerię, środki do oświetlenia terenu oraz urządzenia noktowizyjne i radiolokacyjne.

10.2. Cechy szczególne obrony w nocy

W zależności od konkretnej sytuacji dywizja może organizować obronę w dzień lub w nocy. Każdorazowo jednak należy zakładać konieczność jej prowadzenia również w warunkach nocnych. Często dywizja przechodzić będzie do obrony w nocy, szczególnie gdy natarcie prowadzone w nocy zostanie załamane czy też niepomyślnie zostanie rozegrany bój spotkaniowy.

Dywizja w obronie w nocy może realizować następujące zadania:

- utrzymanie rubieży po wykonaniu przez dywizję zadania dnia w celu przygotowania wojsk do działań w dniu następnym;
- osłona skrzydła nacierających wojsk armii;
- załamanie przeciwuderzenia wykonywanego przez odwody nieprzyjaciela w nocy;
- blokowanie desantu operacyjnego nieprzyjaciela wysadzanego w nocy /w początkowym okresie/;
- opóźnianie podejścia nieprzyjaciela do głównego pasa obrony armii /dywizja działająca w pasie przesłaniania/.

Dywizja do obrony może przechodzić w pierwszym lub drugim rzucie czy też stanowić odwód armii. W pierwszym rzucie z zasady do obrony przechodzić będą dywizje zmechanizowane. Częściej jednak niż w dzień będą organizować i prowadzić obronę dywizje pancerne.

W obronie w nocy broniące się w pierwszym rzucie dywizje mają do realizacji trudniejsze zadania niż w dzień. W nocy należy natarcie nieprzyjaciela załamać przed przednim skrajem obrony, gdyż wykonanie przeciwuderzenia drugim rzutem /odwodem/ armii o tej porze doby jest znacznie utrudnione. Głównie z wymienionych powodów zasadniczego znaczenia w obronie dywizji w nocy nabiera broń jądrowa i uporczywa obrona pułków pierwszego rzutu oraz wojsk działających w pasie przesłaniania, na pozycji przedniej i ubezpieczeń bojowych /gdy nie organizuje się pasa przesłaniania/.

Aby sprostać zadaniom stawianym dywizji w obronie w nocy, należy oprócz uporczywej obrony zajmowanych rubieży stosować ofensywne formy obrony, wykorzystując do tego celu środki przeciwpancerne i czołgi, którymi z zasadzek należy niszczyć najważniejsze elementy /cele/ w zgrupowaniach uderzeniowych nieprzyjaciela.

Oddziały dywizji - organizując obronę w drugim rzucie - zadanie rozbicia /załamania/ sił nieprzyjaciela, które włamały się w głąb obrony, realizować będą zazwyczaj poprzez uporczywą obronę nakazanej rubieży, a nie jak w dzień poprzez wykonanie kontrataku. Kontratak wykonywany będzie bardzo rzadko, kiedy to będą dobre warunki terenowe i atmosferyczne umożliwiające wykonywanie manewrów pododdziałami i sprzętem.

10.3. Ugrupowanie bojowe oraz wykorzystanie sił i środków dywizji w obronie

Ugrupowanie bojowe dywizji w obronie w nocy zależy od tych samych czynników i składa się w zasadzie z tych samych elementów co w dzień.

Do cech charakterystycznych wynikających z właściwości i warunków nocy należy zaliczyć zgrupowanie sił i środków /w stopniu większym niż w dzień/ na kierunkach przewidywanego natarcia czołgów nieprzyjaciela oraz ich nierównomierne rozmieszczenie wszerz i głąb.

Na kierunkach dostępnych do użycia czołgów zgrupowuje się więcej sił i środków i głębiej się je urzutowuje. Pododdziałom piechoty broniącym się na tych kierunkach celem wzmocnienia obrony przeciwpancernej przydziela się czołgi. Dywizja ugrupowuje się w dwa rzuty, organizując z zasady pozycję przednią.

Podczas organizacji obrony w nocy w terenie uniemożliwiającym masowe użycie czołgów dywizja przyjmuje ugrupowanie w jeden rzut, wydzielając 1-2 silne, ruchliwe i usamodzielnione odwody, które rozmieszcza się zazwyczaj bliżej przedniego skraju niż w obronie w dzień.

Jeżeli w pasie dywizji jest kilka kierunków zagrożenia pancernego, a brak jest między nimi dróg manewru, należy tworzyć dwa odwody przeciwpancerne.

Większość posiadanej artylerii przydziela się pułkom pierwszego rzutu w celu ich usamodzielnienia zarówno pod względem ogniowym, jak też realizacji zadań oświetlenia pola walki.

Dywizjon rakiet taktycznych w obronie w nocy rozmieszcza się w taki sposób, aby miał on możliwości manewru. Dla dywizjonu przygotowuje się jeden zasadniczy i jeden-dwa zapasowe rejony stanowisk startowych oddalone 3-4 km jeden od drugiego /w dzień 10-15 km/.

W obronie dywizji w nocy znacznie wzrasta rola manewru ogniem. Środki ogniowe muszą osłaniać zapory inżynieryjne, kanalizować ruch wojsk nieprzyjaciela i "spychać" go pod przygotowane uderzenia ogniowe i kontrataki. Ogień w nocy należy prowadzić z zaskoczenia, co umożliwia zadanie nieprzyjacielowi dużych strat oraz wywołuje zamieszanie i panikę w jego szeregach.

Pododdziały i oddziały dywizji, a szczególnie pierwszego

rzutu i działające w pasie przesłaniania oraz na pozycjach przednich, muszą być usamodzielnione i przygotowane do wykonania dodatkowych zadań polegających na:

- niszczeniu i oślepianiu środków obserwacji nieprzyjaciela;
- wykrywaniu środków przenoszenia broni jądrowej, artylerii, czołgów oraz urządzeń radiolokacyjnych nieprzyjaciela;
- oświetlaniu terenu;
- oślepianiu żołnierzy nieprzyjaciela.

Aby ugrupowanie obronne dywizji spełniało stawiane przed nim wymogi i w sposób optymalny zapewniało realizację postawionego przed dywizją zadania, należy w nocy przybliżać do przedniego skraju drugie rzuty i odwody, rozmieszczając je na zagrożonych kierunkach. W lukach między rejonami obrony i punktami oporu należy organizować zasadzki oraz wysyłać patrole. Należy też w pododdziałach ubezpieczeń bojowych pierwszego rzutu wyznaczyć część sił do prowadzenia ciągłej obserwacji, śledzenie przegrupowań wojsk nieprzyjaciela, zapewnienia oświetlenia terenu i niszczeń /oślepiania/ środków obserwacji u nieprzyjaciela.

10.4. Organizacja obrony dywizji w nocy

Sposób pracy dowódcy i sztabu dywizji w zakresie organizacji obrony w nocy z zasady jest taki sam jak w dzień. Ze względu jednak na charakter i warunki nocy wykonywanie tych czynności jest trudniejsze i bardziej czasochłonne niż w dzień. Obrona w nocy wymaga większej ilości środków zabezpieczenia oraz odpowiedniego przystosowania i wyszkolenia wojsk, w tym też dowódców i oficerów sztabu /sztabów/.

Wypracowując decyzję, dowódca dokonuje analizy zadania, kalkulacji czasu oraz wykonuje inne czynności, uwzględniając szczególnie fakt, że obrona prowadzona będzie przez dywizję w nocy.

Oceniając nieprzyjaciela, należy określić jego możliwości oraz przewidywany charakter działań. Szczególną uwagę należy zwrócić na określenie możliwości użycia czołgów przez nieprzyjaciela /kierunki, czas itp./. Ważne też w ocenie nieprzyjaciela jest ustalanie stopnia przygotowania i wyszkolenia wojsk nieprzyjaciela w zakresie prowadzenia natarcia w nocy.

Śledząc działanie nieprzyjaciela na podejściach do rubieży ataku, szczególną uwagę należy skierować na wykrycie środków przenoszenia broni jądrowej oraz środków radiolokacyjnych i noktowizyjnych.

Oceniając wojska własne, należy szczególnie brać pod uwagę możliwości i umiejętności prowadzenia przez nie działań bojowych w nocy. Dotyczy to zwłaszcza zdolności wykonywania manewru, orientowania się w terenie, odporności psychicznej, szybkiej i sprawnej rozbudowy inżynieryjnej terenu oraz możliwości w zakresie oświetlenia.

Jednym z ważniejszych czynników w ocenie wojsk własnych jest doświadczenie bojowe pododdziałów i oddziałów w zakresie prowadzenia obrony w nocy oraz stan moralno-polityczny żołnierzy.

Przy ocenie działania sąsiadów szczególną uwagę należy zwrócić na określenie wpływu ich działania na realizację zadania przez dywizję, wyjaśniając, w jaki sposób zabezpieczone będą luki i skrzydła, jak zorganizowany będzie system oświetlenia. Oceniając działanie sąsiadów, dowódca dywizji winien określić, jak należy współdziałać z sąsiadem i jakie dodatkowe zadania przewidzieć dla elementów ugrupowania dywizji w celu wykorzystania lub uzupełnienia działań sąsiadów.

Oceniając teren, dowódca dywizji powinien przede wszystkim uwzględnić jego wpływ na działanie nieprzyjaciela w nocy. Powinien określić kierunki dogodne do natarcia czołgów oraz miejsca kanalizujące ruch nieprzyjaciela, rejony i rubieże terenowe trudne do pokonania, a na tej podstawie przedsięwzięcia, które maksymalnie utrudniać będą działanie nieprzyjacielowi. Głównie powinien on określić, gdzie przygotować ognie artylerii, jakie i w których miejscach przygotować przeszkody i niszczenia lub pożary lasów itp.

Oceniając teren, dowódca dywizji powinien określić dodatnie i ujemne skutki jego wpływu na prowadzenie obrony przez wojska własne, zwracając uwagę na warunki organizacji systemu ognia, możliwości inżynieryjnego przygotowania terenu, organizacji ubezpieczeń, oświetlenia oraz oznakowania dróg manewru własnych wojsk.

W nocy, głównie ze względu na warunki ograniczonej widoczności, rola rekonesansu jest mniejsza niż w dzień. Dowódca dy-

wizji nie zawsze będzie dysponował odpowiednią ilością czasu na organizację walki obronnej, a w tym i na prowadzenie rekonesansu, tym bardziej, że prowadzenie rekonesansu możliwe jest w warunkach dziennych. W zależności od tego, kiedy dywizja otrzyma zadanie obrony, rekonesans może być prowadzony przed zapadnięciem zmroku lub we wczesnych godzinach rannych.

Rekonesans może być również prowadzony w nocy, ale tylko wówczas, kiedy jest ona szczególnie jasna. W tym wypadku dużego znaczenia nabiera pora roku oraz warunki atmosferyczne, w jakich dywizja organizować będzie obronę. Bardzo często jednak dowódca dywizji nie będzie prowadził rekonesansu w terenie, a decyzję będzie podejmował na podstawie mapy. Zakres rekonesansu, treść oraz sposób jego prowadzenia są podobne jak w dzień.

Organizacja współdziałania w obronie dywizji w nocy różni się nieco, i to zarówno w treści jak też formie, od organizacji współdziałania w dzień.

Z tych samych przyczyn co rekonesans współdziałanie nie zawsze będzie organizowane w terenie, a z zasady na stanowisku dowodzenia dywizji.

Prowadzenie obrony w nocy wymaga szczególnie dobrze zorganizowanego współdziałania i zgrania wysiłków wszystkich elementów ugrupowania bojowego. Współdziałanie w obronie dywizji w nocy należy tak zorganizować, aby dowódcy wszystkich szczebli mieli pełną jasność co do tego, jak działać w poszczególnych okresach walki, aby wiedzieli, jak realizowane będzie oświetlenie terenu i nieprzyjaciela. Organizując współdziałanie, dowódca dywizji powinien określić dodatkowo sposób oznakowania kierunków działania, sposób wskazywania celów, oznaczenia opanowanych rubieży oraz pododdziałów działających w pasie przesłaniania czy też broniących pozycji przedniej i ubezpieczeń bojowych.

Sygnały i znaki rozpoznawcze określa się w celu uniknięcia pomieszania się pododdziałów, wzajemnego ostrzelania się lub też wejścia na własne pola minowe czy zapory inżynieryjne.

10.5. Zabezpieczenie obrony dywizji w nocy

Zabezpieczenie działań bojowych jest procesem ciągłym realizowanym nieprzerwanie zarówno w dzień, jak i w nocy. Warunki panujące w nocy wpływają specyficznie na zabezpieczenie obrony dywizji i tak:

Rozpoznanie powinno być bardziej aktywne niż w dzień. Do jego prowadzenia winno się wykorzystywać nie tylko pododdziały etatowe, lecz także pododdziały innych rodzajów wojsk, szczególnie zaś te, które wyposażone są w urządzenia noktowizyjne i radiolokacyjne.

Oprócz ogólnie stosowanych /w dzień/ sposobów rozpoznania, jak obserwacja, zasadzki, wypady i podsłuchy, w nocy należy na szerszą skalę wykorzystywać grupy specjalne oraz niewielkie pododdziały /grupy/, które - działając na terenie nieprzyjaciela - ustalają skład jego sił, ich rozmieszczenie, kierunki podejścia, rubieże rozwinięcia itp., co pozwoli z większym prawdopodobieństwem śledzić zamiar nieprzyjaciela.

Obrona wojsk przed bronią masowego rażenia ze względu na zwiększony zasięg rażącego działania promieniowania świetlnego broni jądrowej w nocy, powodującego zwiększone straty w sile żywej, wymaga dodatkowych przedsięwzięć.

Warunki nocne utrudniają prowadzenie rozpoznania skażeń i zakażeń oraz działanie grup ratunkowo-ewakuacyjnych, utrudnione jest także prowadzenie zabiegów specjalnych.

Ubezpieczenie w nocy realizuje się podobnie jak w obronie w dzień. Jednak ze względu na możliwość skrytego podejścia nieprzyjaciela do obrony naszych wojsk, jego przenikania w głąb ugrupowania bojowego dywizji, należy do ubezpieczenia w nocy wydzielić większe siły i środki.

Dla pododdziałów rakiet, tyłowych, łączności itp. przydziela się na okres nocy /dla ich wzmocnienia/ pododdziały piechoty i czołgów.

Maskowanie. W celu skrytego organizowania obrony w nocy maskowanie należy skupić głównie na maskowaniu świateł i dźwięków oraz ograniczeniu korzystania z przyrządów noktowizyjnych. Należy ustalić ścisły reżim stosowania środków oświetlających oraz urządzeń noktowizyjnych, szczególnie aktywnych - wysyłających promienie. Szeroko też należy stosować środki obniżające efektywne wykrycie przez nieprzyjaciela przyrządów noktowizyjnych.

Szczególnie starannie należy w nocy maskować każdy manewr siłami i środkami, jak też pracę na środkach radiowych.

10.6. Prowadzenie walki obronnej w nocy

Aby skutecznie zrealizować zadania stawiane przed dywizją w obronie w nocy, należy ją zorganizować, uwzględniając właściwości wynikające z warunków nocy.

Organizując obronę w nocy, należy uwzględnić odrębność poszczególnych jej elementów, jak też ich wzajemne uwarunkowania.

Bez względu na warunki, w jakich dywizja będzie przechodzić do obrony, obrona powinna stworzyć możliwości wykonania zadania, uwzględniając warunki terenowe, organizacji systemu ognia i uderzeń jądrowych, które umożliwiają rozbicie nieprzyjaciela /lub znaczne jego obezwładnienie/ przed przednim skrajem. Organizując obronę, należy uwzględnić nie tylko własne uderzenia jądrowe, ale również możliwość uderzeń jądrowych nieprzyjaciela oraz sposób likwidacji ich skutków.

Najważniejszym elementem obrony dywizji w nocy są uderzenia jądrowe, które właściwie zaplanowane i wykonane pozwolą zrealizować zadania, tj. zerwać lub załamać natarcie nieprzyjaciela.

Rejony, na które planuje się pojedyncze i grupowe uderzenia jądrowe, wybiera się na dalekich podejściach, niszcząc takie obiekty, których porażenie doprowadzi do rozbicia głównego zgrupowania nieprzyjaciela. Liczba takich rejonów może być różna. Zazwyczaj w pasie obrony dywizji wyznacza się 3-5 takich rejonów, z tego 2-3 na podejściach do obrony oraz 1-2 w głębi obrony. Rejony te na podejściach do obrony wyznacza się w odległości 30-50 km od przedniego skraju, w celu niszczenia środków napadu jądrowego i głównych zgrupowań nieprzyjaciela w rejonach ześrodkowania /w marszu/, oraz w odległości 8-12 km - w celu rażenia głównego zgrupowania nieprzyjaciela na rubieżach rozwinięcia.

W zależności od aktualnej sytuacji operacyjno-taktycznej, ważności bronionego kierunku oraz roli dywizji w ugrupowaniu armii dywizja może otrzymać 4-6 rakiet z ładunkiem jądrowym i 6-8 /do 12/ z ładunkiem zwykłym.

Walkę z nieprzyjacielem rozpoczyna się już na dalekich podejściach, wykonując uderzenia jądrowe. Jeżeli organizowany jest pas przesłaniania, oddziały wydzielone - wykorzystując warunki nocy - organizują zasadzki ogniowe i niszczenia celem zniszczenia nieprzyjacielowi jak największej ilości środków

"nocnego widzenia", zmuszenia do rozwinięcia jego sił głównych w terenie i czasie niekorzystnym dla nieprzyjaciela oraz zaangażowania znacznych sił i środków do walki w pasie przesłaniania.

Walkę z podchodzącym do przedniego skraju nieprzyjacielem prowadzą wydzielone siły i środki z zapasowych stanowisk ogniowych. Z chwilą rozpoczęcia ogniowego przygotowania ataku przez nieprzyjaciela zasadnicze siły broniącej się dywizji znajdują się w ukryciach. Gdy nieprzyjaciel rozpocznie atak, wydzielone siły i środki oświetlają jego ugrupowanie, oślepiając żołnierzy. Środki ogniowe zmasowanym ogniem rażą piechotę i czołgi nieprzyjaciela.

W wypadku włamania się nieprzyjaciela pododdziały bronią punktów oporu na zajmowanej rubieży nawet przy pełnym ich okrążeniu. W celu uniemożliwienia /wzbronienia/ nieprzyjacielowi poszerzania wyłomu w obronie dywizji obezwładnia się jego siły zaplanowanym wcześniej ogniem artylerii, niszczy ogniem przeciwpancernym i środków strzelających na wprost, jak też wykonuje się minowanie na zagrożonych kierunkach. W sprzyjających warunkach uderzeniem drugorzutowego pułku wykonuje się kontratak, a w wypadku kiedy nie ma warunków do wykonania kontrataku, należy utrzymać bronioną przez drugi rzut rubież, stwarzając warunki do organizacji obrony na kolejnej rubieży.

Wykonanie przez dywizję kontrataku jest niezmiernie trudne i będzie wykonywane rzadziej niż w dzień. Kontratak wykonywany przez dywizję w nocy musi być niespodziewany, a jego zamiar bardzo prosty. Rubież rozwinięcia kontratakujących oddziałów wyznacza się w terenie łatwym do wykonywania manewru, a odległość jej od rejonu rozmieszczenia drugorzutowych pułków dywizji jest mniejsza niż w dzień. Drogi podejścia do rubieży rozwinięcia muszą być lepiej przygotowane pod względem inżynieryjnym, oznakowane widocznymi w nocy punktami /światłami/ oraz wcześniej rozpoznane przez dowódców pododdziałów, a nawet przez kierowców wozów bojowych, tak zwanych kierunkowych, którzy wyprowadzać będą wojska na kierunki rozwinięcia do kontrataku. Kierunki te oznacza się widocznymi w nocy reperami oraz stawia się na nich okresowe dozory świetlne.

Gwałtowne wykonanie kontrataku w nocy wywiera duży wpływ na psychikę nacierających wojsk, dlatego też w nocy możliwe jest uzyskanie pomyślnego resultatu nawet wtedy, gdy kontratak jest wykonywany mniejszymi siłami, a stosunek sił nie jest zbyt korzystny dla wykonującego kontratak. Ważną rolę w czasie wykonywania kontrataku odgrywa umiejętne oświetlenie, głównie terenu, oraz oślepienie nieprzyjaciela i wskazywanie celów.

R o z d z i a ł VI

WYCOFANIE

1. Ogólne zasady wycofania

Wycofanie, obok działań opóźniających i wyjścia z walki, jest formą odwrotu /działań odwrotowych/, w której główne siły odchodzą do tyłu pod osłoną wydzielonej części sił, unikając wdawania się w walkę z nieprzyjacielem.

Wycofanie w zasadzie wykonuje się bez rozwijania sił głównych, jednakże niekiedy sytuacja może wymagać rozwinięcia ich na rubieżach pośrednich dla powstrzymywania włamującego się nieprzyjaciela i uporządkowania oddziałów własnych. Wówczas wycofanie może przekształcić się w działania opóźniające, które na szczeblu taktycznym stanowią szereg walk i manewrów, zmuszających główne siły nieprzyjaciela prowadzącego natarcie do rozwinięcia się przed rubieżami opóźniania /doraźnie zorganizowanymi pozycjami obrony/ w celu: uniemożliwienia mu rozbicia głównych sił będących w obronie lub w odwrocie; zadania mu maksymalnych strat; wyczerpania i uzyskania czasu na wycofanie własnych sił; przygotowania oporu w głębi i stworzenia warunków przejścia do natarcia, a niekiedy na danym kierunku tylko do obrony.

Wycofanie przeprowadza się po zadaniu głównym siłom przeciwnika maksymalnych strat i zmuszeniu go do zatrzymania natarcia /pościgu/.

W wycofaniu szczególną rolę odgrywają: uderzenia lotnictwa i śmigłowców szturmowych wykonywane na główne zgrupowanie wojsk nieprzyjaciela, środki napadu jądrowego, stanowiska dowodzenia, środki walki radioelektronicznej, obiekty tyłowe, linie komunikacyjne itp.; szerokie stosowanie zapór inżynieryjnych; umiejętne wykorzystanie warunków terenowych, pory roku i doby; wy-

konywanie nagłych zwrotów zaczepnych nawet niedużymi siłami.

Wycofanie jest jednym z najtrudniejszych działań, z jakimi się spotyka dowódca i sztab.

Aspekt psychologiczny podczas wycofania wybija się na plan pierwszy. Wynika to nie tylko z powodu działania czynnika psychologicznego na wojska, ale z istnienia zjawisk ujemnych samego wycofania, do których zalicza się: wyczerpanie fizyczne potęgowane stratami w ludziach i sprzęcie; mieszanie się oddziałów /pododdziałów/ o różnym stanie moralno-politycznym; trudności dowodzenia /rozkazodawstwo, łączność/; zatorowanie dróg wycofania; trudności w zaopatrywaniu i ewakuacji.

Wycofywanie będzie przeważnie wykonywane w bardzo skomplikowanej i szybko zmieniającej się sytuacji. Nieprzyjaciel po wykryciu wycofywania będzie usiłował temu przeszkodzić uderzeniami jądrowymi, lotnictwa i aktywnymi działaniami wojsk. Na tyłach i skrzydłach wycofujących się wojsk może wysadzić desanty powietrzne, grupy dywersyjno-rozpoznawcze, jak również prowadzić działania w celu ich obejścia.

W tych wypadkach dowódcy i sztaby powinni wykazać się szczególnymi umiejętnościami organizacyjnymi i dokładnością pracy, a wojska - wytrzymałością, szybkością działania i zdecydowaniem. W celu uniknięcia ujemnych zjawisk w czasie wycofania powinny być stosowane środki przeciwdziałania im. Szczególną rolę mogą odegrać: utrzymanie wysokiej dyscypliny, przykład osobisty dowódców, odciążenie pododdziałów i żołnierzy, jeśli to możliwe, na choćby krótki czas, troska o zaopatrzenie i wypoczynek, nierozdrobnianie sił, prostota i realność rozkazów, kontrola ich doręczania i wykonania, doskonała regulacja ruchu, pozostawienie rannych pod opieką, wyjaśnianie celu działań.

Istotą wycofania jest skoordynowanie ognia z ruchem wojsk do tyłu w celu przegrupowania, zajęcia dogodniejszej rubieży, wyprowadzenia wojsk spod prawdopodobnych uderzeń nieprzyjaciela, wyprowadzenia wojsk z rejonu porażeń, skażeń promieniotwórczych i chemicznych w wypadku utraty przez nie zdolności bojowej.

Wycofanie może zatem nastąpić zarówno w obronie, jak i w natarciu; przeprowadza się je tylko na rozkaz przełożonego w

sposób zorganizowany, skrycie, szybko i z zasady bez zatrzymywania sił głównych na rubieżach pośrednich.

Związki taktyczne i oddziały nie mające bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem zwijają się w kolumny i rozpoczynają wycofanie bezpośrednio z rejonu rozmieszczenia. W bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem wycofanie rozpoczyna się wyjściem wojsk z walki.

Wyjście z walki polega na odejściu do tyłu pododdziałów i oddziałów znajdujących się w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem na odległość umożliwiającą formowanie kolumn marszowych lub ugrupowań przedbojowych w celu oderwania się od nieprzyjaciela, a następnie wycofania lub wykonania manewru na inne kierunki.

Wycofanie należy ściśle wiązać z wyjściem z walki, gdyż są one współzależne.

W zależności od sytuacji i celu wycofania wojsk może ono być zamierzone lub wymuszone.

Zamierzone wycofanie może być dokonywane w celu przeniesienia wysiłku na inny kierunek, zabezpieczenia skrzydeł, uzupełnienia stanu osobowego i sprzętu bojowego.

Wymuszone wycofanie wynika na skutek niepomyślnego przebiegu bitwy /walki/ i realizowane może być w celu:
- wyprowadzenia wojsk z grożącego im okrążenia lub obejścia przez nieprzyjaciela;
- wyprowadzenia wojsk spod niszczących uderzeń nieprzyjaciela lub ze stref skażeń i zniszczeń;
- przegrupowania wojsk w celu odtworzenia ich zdolności bojowej lub utworzenia zgrupowania uderzeniowego do wzmocnienia natarcia.

Dywizja zmechanizowana /pancerna/ wycofuje się zazwyczaj na samodzielnym kierunku. Pułk zmechanizowany /czołgów/ może się wycofywać w składzie sił głównych dywizji, na samodzielnym kierunku lub tworzyć ariergardę dywizji. Podczas wycofywania zadanie dywizji polega na zachowaniu swych sił i przejściu do wyznaczonego rejonu w sposób zorganizowany, terminowo i z jak najmniejszymi stratami własnymi.

Ugrupowanie dywizji podczas wycofywania składa się z pododdziałów osłaniających wyjście z walki sił głównych, arier-

gardy i sił głównych. Zależy ono od zamiaru dowódcy dywizji, możliwości prowadzenia działań na pośrednich rubieżach, szerokości pasa wycofania, liczby dróg i charakteru działań nieprzyjaciela. Szerokość pasa wycofania zależy od konkretnej sytuacji i w II wojnie światowej dla związków taktycznych wynosiła 10-15 km i więcej. We współczesnych warunkach szerokość pasa wycofania będzie zazwyczaj określona przez szerokość pasa zajmowanego przez ugrupowanie bojowe dywizji do rozpoczęcia wycofania i na ostatecznej rubieży. Jeśli przyjąć, że do wycofania pułku zmechanizowanego/czołgów/ trzeba od jednej do dwóch dróg,a odstęp między nimi i sąsiadami w celu ochrony przed bronią jądrową wynosi do 5 km, to w zależności od liczby pułków, wycofujących się po równoległych drogach, ogólna szerokość pasa wycofania dywizji może wynosić 20-30 i więcej kilometrów.

Siły główne stanowią pułki pierwszego i drugiego rzutu /odwodu/, dywizjon rakiet taktycznych, artyleria dywizji, w tym i przeciwlotnicza, odwód przeciwpancerny, oddział zaporowy,oddziały zabezpieczenia ruchu i oddziały wydzielone. Urzutowanie sił głównych uzasadnione jest wymogami dowodzenia, a także możliwością rozwinięcia ich w razie potrzeby w celu ponownego przyjęcia prowadzenia walki.

Pułk czołgów,nie stanowiący ariergardy,w razie aktywnego działania nieprzyjaciela należy przesuwać w ogonie kolumny sił głównych w gotowości do wsparcia walki ariergardy, a w wypadku konieczności także do jej zamiany. Jeśli istnieje realne niebezpieczeństwo wyjścia i uderzenia znacznych sił nieprzyjaciela na skrzydło dywizji, pułk czołgów celowo jest mieć na zagrożonym kierunku w kolumnie sił głównych.

Dywizjon rakiet taktycznych - jeśli nie ma rakiet z głowicami jądrowymi /co często może wystąpować podczas wycofania/ - celowo jest przesuwać bliżej czoła kolumny sił głównych. W wypadku gdy dywizjon posiada amunicję jądrową, jedna z baterii do czasu zajęcia rejonu stanowisk startowych przez dywizjon może być wyznaczona jako bateria dyżurna. Artyleria przydzielona pułkom wycofuje się w ich składzie. Część tej artylerii wydziela się do ariergard.

Artyleria dyspozycyjna dowódcy dywizji przesuwa się w pob-

liżu czoła kolumn sił głównych w gotowości do zajęcia stanowisk ogniowych i prowadzenia ognia w wypadku wykonywania uderzeń nieprzyjaciela.

Pułk artylerii przeciwlotniczej rozdziela się na kolumny, osłaniając główne siły dywizji z takim wyliczeniem, aby do osłony wojsk na przeprawach, wąskich przejściach zawczasu zorganizować zajęcie stanowisk ogniowych. Odwód przeciwpancerny i oddział zaporowy działają zwykle między ariergardą a siłami głównymi na zagrożonym skrzydle pasa wycofania.

2. Organizacja wycofania

Treść, zakres i kolejność pracy dowódcy i sztabu dywizji podczas organizacji wyjścia z walki i wycofania zależy od warunków sytuacji, charakteru działań nieprzyjaciela i czasu wydzielonego na organizację wycofania.

Z reguły dowódca podejmuje decyzję na podstawie mapy. Dowódca armii w zadaniu dla dywizji podaje: zadanie wojsk armii i charakter ich kolejnych działań; zadanie dywizji i sąsiadów; sposób współdziałania z innymi elementami ugrupowania operacyjnego armii.

W wypadku gdy armia planuje wykonać uderzenie jądrowe na nieprzyjaciela w pasie wycofania dywizji, powinna być ona poinformowana o obiektach i liczbie uderzeń.

W niektórych sytuacjach dowódca armii poda tylko zadanie dywizji i sygnał rozpoczęcia wycofania. W każdym wypadku niepełne dane o sytuacji nie mogą opóźniać powzięcia decyzji o wycofaniu.

W organizacji wycofania występują obok uniwersalnych i specyficzne problemy, które muszą być rozwiązane:

a/ podczas analizy zadania określa się:
- cel i główny kierunek wycofania dywizji, drogi marszu,
- głębokość wycofania, ugrupowanie sił i środków w czasie wycofania i na ostatecznej rubieży;
- rolę i miejsce dywizji w wycofaniu armii /jeśli armia również się wycofuje/;

b/ w zarządzeniach wstępnych dla wojsk ustala się:
- zadania rozpoznania nieprzyjaciela i terenu;

- sposób ewakuacji rannych, chorych, zbędnych zapasów środków materiałowych, uszkodzonego sprzętu i pojazdów;
- sposób wycofania pododdziałów i urządzeń tyłowych;
- organizację zapór i przygotowanie do zniszczenia obiektów w pasie wycofania;
- czas rekonesansu oraz - w niektórych wypadkach - zakres rozbudowy inżynieryjnej pośrednich i ostatecznej rubieży.

W czasie oceny nieprzyjaciela określa się: przypuszczalny charakter działań nieprzyjaciela, jego możliwości wykonania uderzeń jądrowych i prawdopodobne obiekty, ugrupowanie i kierunki uderzeń jego głównych sił, możliwe rejony wysadzenia desantu powietrznego, położenie odwodów, zwłaszcza pancernych, możliwości nieprzyjaciela w wykonaniu uderzeń na skrzydła wycofujących się wojsk i kontynuowania pościgu równoległego. Wnioski z oceny nieprzyjaciela powinny dotyczyć: sposobu oddziaływania na jego ugrupowanie, aby nie dopuścić do oskrzydlenia i obejścia naszych wojsk, czasu rozpoczęcia wyjścia z walki i wycofania, przedsięwzięć zabezpieczenia wycofania.

W czasie oceny wojsk własnych określa się: sposób użycia i wykorzystania broni jądrowej, kolejność i sposób wyjścia oddziałów z walki; pododdziały, które należy zostawić na zajmowanej rubieży w celu osłony /wyjścia z walki sił głównych/ i czas ich pozostawania; siły, jakimi należy wykonywać kontratak w celu ułatwienia wyjścia z walki; czas i kolejność wycofania tyłowych oddziałów i urządzeń; sposób ewakuacji chorych, rannych, zbędnych zapasów, uszkodzonego sprzętu i pojazdów;ugrupowanie sił na ostatecznej rubieży.

W ocenie sąsiadów ważne jest określenie wpływu ich działania na wycofanie dywizji oraz istoty współdziałania z nimi.

Oceniając teren, określić należy: kierunki i drogi najbardziej dogodne do działań nieprzyjaciela, zwłaszcza jego wojsk pancernych; rejony i odcinki dróg, gdzie może on wysadzić desanty oraz wykonać uderzenia jądrowe i chemiczne; stan dróg wycofania i obejścia, dogodne taktycznie rubieże dla wycofujących się wojsk.

W wyniku oceny terenu ustala się: rubieże forsowania kompanijnych, batalionowych kolumn i linię wyjściową pułków;ugrupowanie sił i środków dywizji przy wyjściu z walki i w czasie

wycofania; pośrednie rubieże na wypadek rozwijania sił głównych i ariergard; liczbę, skład oddziałów zaporowych; zakres przedsięwzięć inżynieryjnych i czas ich wykonania. Uwzględnia się przy tym stan pogody, porę roku i doby oraz ich wpływ na działanie wycofujących się wojsk.

W decyzji o wycofaniu ustala się:

- zamiar działania, a w nim: sposób i czas wyjścia z walki, kierunek i sposób wycofywania się sił głównych, ugrupowanie sił i środków podczas wycofywania i na końcowej rubieży /rejonie/ wycofania, pasy /drogi/ wycofania, linię wyjściową i linie wyrównania, rubieże rozwijania ariergardy;
- zadania oddziałów /pododdziałów/;
- sposób współdziałania wojsk;
- organizację dowodzenia.

Ze względu na zwykle niedostateczną ilość czasu, jakim dysponuje dowódca dywizji na postawienie zadań, przekazuje się je wraz z wytycznymi do współdziałania poprzez oficerów sztabu w formie zarządzeń bojowych. Dowódca powinien zawsze dążyć do tego, by osobiście postawić zadania i wytyczne do współdziałania dla pułku będącego na głównym kierunku wycofania. Wówczas powinien wyjechać na rubież przewidzianą do zajęcia przez ariergardę, udokładnić w terenie decyzję, postawić zadanie i dać wytyczne do współdziałania pułkowi działającemu na tym kierunku.

W rozkazie do wycofania dowódca dywizji zwykle podaje:

- wnioski z oceny nieprzyjaciela;
- zadanie dywizji i zamiar wycofania;
- zadanie sąsiadów i linie rozgraniczenia z nimi;
- środki wzmocnienia; czas wyjścia oddziałów /pododdziałów/ z zajmowanej rubieży i siły wydzielone dla zabezpieczenia wyjścia sił głównych; miejsca oddziałów w kolumnie marszowej dywizji, pasy /drogi/ wycofania oddziałów; punkt wyjścia i rubieże wyrównania, czas ich przejścia; przedsięwzięcia w zakresie zabezpieczania skrzydeł i odstępów między kolumnami; termin wyjścia na ostateczną /pośrednią/ rubież lub rejon i zadanie;
- skład ariergard i szpic; rubież obrony i czas jej przejścia w celu osłony wyjścia z walki i wycofania sił głównych; czas i

sposób wycofania z zajmowanej rubieży; miejsce i sposób przekroczenia,wychodzących z walki sił głównych,ugrupowania ubezpieczeń; rubieże przednie i sposób działań na nich, gdzie i jakie zniszczenia wykonać ariergardę;

- skład pododdziałów osłony, pozycje, które one powinny utrzymać i do jakiego czasu, drogi /kierunki/ wycofania, sposób przejścia ariergardy przez zapory przed przednim skrajem i jej ugrupowanie,miejsce połączenia się jej z siłami głównymi;

- zadania dywizjonu rakiet taktycznych, artylerii i środków obrony przeciwlotniczej;

- punkty dowodzenia i sposób ich przesuwania;

- zastępców.

Ponadto dowódca dywizji udokładnia obiekty uderzeń lotnictwa, podaje sposób opanowania, utrzymania i zniszczenia ważnych obiektów oraz sposób wycofania tyłów.

Istota współdziałania podczas wycofywania polega na uzgodnieniu,co do czasu i rubieży,wyjścia oddziałów z zajmowanych pozycji i przesunięciu ich od nieprzyjaciela do innej wyznaczonej rubieży /rejonu/, a także na wzajemnej pomocy /manewrze/ oddziałów i pododdziałów rodzajów wojsk i sąsiadów podczas odpierania uderzeń prowadzącego pościg nieprzyjaciela.

Współdziałanie organizuje się według kierunków, a na każdym kierunku - według zadań. Tymi zadaniami są: wyjście z walki i oderwanie się sił głównych od nieprzyjaciela oraz realizacja wycofania.

Na czas wyjścia z walki i oderwania się sił głównych uzgadnia się: sposób działań pododdziałów osłony, czas prowadzenia działań na zajmowanych rubieżach, czas i miejsce przejść przez ugrupowanie bojowe ariergard i sygnały rozpoznawcze swoich wojsk, sposób działania ariergard.

W czasie wychodzenia z walki sił głównych uzgadnia się: sposób i kolejność wyjścia z walki sił głównych, rubieże formowania kolumn kompanijnych i batalionowych, rubieże kontrataku; miejsce i czas oraz kolejność przejścia sił głównych przez rubież zajmowaną przez ariergardę; zadanie artylerii sił głównych we wsparciu walki pododdziałów osłony podczas wyjścia z walki i wykonywania kontrataku,czas i kolejność wycofania jej i drogi marszu a także prawdopodobne stanowiska ogniowe na wy-

padek jej rozwinięcia; sposób osłony przeciwlotniczej sił głównych w czasie formowania ich w kolumny kompanijne i batalionowe, a także podczas przejścia rubieży zajmowanej przez ariergardę; czas, siły i kolejność ustawienia dodatkowych zapór inżynieryjnych, przygotowania niszczeń ważnych obiektów w pasie /na drodze/ wycofania.

Podczas organizacji współdziałania na czas realizacji wycofania uzgadnia się: ugrupowanie marszowe sił głównych przy wycofaniu na ostateczną /pośrednią/ rubież, linie wyrównania i czas ich przekroczenia; czas utrzymania zajmowanej rubieży przez ariergardy, sposób ich wycofania i wsparcia artylerią; stanowiska ogniowe artylerii i sposób ich zajęcia do prowadzenia walki z nieprzyjacielem wychodzącym na skrzydło lub na równoległe drogi pościgu; sposób likwidacji skutków uderzeń jądrowych nieprzyjaciela; sposób działania sił głównych podczas równoległego pościgu nieprzyjaciela; drogi obejścia podczas wyjścia nieprzyjaciela na tyły dywizji i przecięcia dróg wycofania; sposoby działania podczas wysadzania desantu powietrznego nieprzyjaciela na drogach wycofania dywizji, siły i środki wydzielone do jego zniszczenia; sposób rozwinięcia sił na ostatecznej rubieży; siły i środki wydzielone do ubezpieczenia.

Współdziałanie udokładnia się w czasie realizacji wycofania w zależności od zmian sytuacji. Współdziałanie zwykle odzwierciedla się graficznie na mapie roboczej dowódcy.

3. Specyfika zabezpieczenia bojowego wycofania

Pomyślne wycofanie we współczesnych warunkach nie jest możliwe bez wszechstronnego zabezpieczenia.

Przed rozpoznaniem stoją następujące zadania: ustalenie składu i możliwego charakteru działania nieprzyjaciela przed frontem i na skrzydłach pasa wycofania dywizji; rozmieszczenie broni jądrowej; terminowe ustalenie przejścia nieprzyjaciela do pościgu równoległego, a także zaryzykowującego się oskrzydlenia i obejścia wojsk dywizji; określenie czasu i miejsca wysadzenia desantu powietrznego na drogach wycofania; ustalenie możliwości pokonania terenu i najbardziej dogodnych dróg wycofania oraz obejścia stref skażeń. Zadania powyższe mogą być

wykonane tylko w warunkach umiejętnego skoordynowania wszystkich sposobów zdobywania informacji o nieprzyjacielu drogę rozdzielenia sił i środków rozpoznania dla poszczególnych elementów ugrupowania bojowego i marszowego, a także z uwzględnieniem kierunków wycofania sił głównych i osłony.

Ważnym źródłem informacji o nieprzyjacielu są dane otrzymane ze sztabu armii, sąsiadów i rozpoznania powietrznego.

Zabezpieczenie inżynieryjne wyjścia z walki i wycofania obejmuje zadania, które powinny po pierwsze - utrudnić nieprzyjacielowi ruch za naszymi wojskami, a po drugie - zabezpieczyć bezkolizyjne wycofanie.

Przejście nieprzyjaciela do natarcia zwykle będzie realizowane po wykonaniu uderzeń jądrowych i ogniowego przygotowania natarcia, wskutek czego w ugrupowaniu bojowym i zaporach powstaną wyłomy. Zamknięcie ich oraz postawienie nowych zapór na kierunkach aktywnego działania nieprzyjaciela wymaga znacznego zużycia sił i środków inżynieryjnych. Do wykonania tych zadań wykorzystuje się pododdziały inżynieryjne sił głównych i arier-gard. Ze względu na ograniczony czas należy stosować środki proste, wymagające małego angażowania sił, a jednocześnie odporne na ogień nieprzyjaciela, jak na przykład opancerzone stawiacze min, a w głębi ugrupowania - śmigłowce do minowania z powietrza. Jednocześnie ze stawianiem zapór należy prowadzić niszczenie obiektów. Wysadzanie mostów, odcinków dróg zwłaszcza na wzniesieniach i w wykopach, tworzenie zawał i innych przeszkód na drogach ruchu nieprzyjaciela w znacznym stopniu opóźnia jego pościg.

Jeśli chodzi o przygotowanie do niszczenia obiektów mających ogólne znaczenie, np. magistral kolejowych i drogowych, stacji i urządzeń stacyjnych, lotnisk, zapór wodnych, stacjonarnych baz zaopatrywania, składów paliwa i innych środków materiałowych, zapasów surowców w fabrykach, elektrowniach, to decyzję o tym podejmuje dowódca armii. Zazwyczaj wykonują te zadania specjalne grupy zawczasu wydzielone. Jeśli wyjście z walki następuje z położenia obrony, to przygotowanie niszczeń realizowane jest w okresie tworzenia taktycznych i operacyjnych zapór na całej głębokości obrony. Niszczenie obiektów powinno być scentralizowane i może odbywać się zgodnie z decyzją dowódcy

armii zawczasu, jeśli nie wpłynie to ujemnie na działanie wycofujących się związków taktycznych i zaopatrzenie ich w środki materiałowe. Jeśli obiekty przeznaczone do niszczenia znajdują się w strefie działań dywizji, decyzję o ich niszczeniu podejmuje dowódca dywizji. Stosowane do tego mogą być ładunki konwencjonalne, kierowane radiem,a także fugasy jądrowe.

Podczas wycofania dywizji nieprzyjaciel będzie stosował lotnictwo, artylerię, grupy dywersyjne i inne środki, by utrudnić ruch naszych wojsk.

Do zapewnienia swobody wycofania powinny być wykorzystane oddziały zabezpieczenia ruchu, w sile od plutonu do kompanii saperów, wyposażone w odpowiedni sprzęt.

Maskowanie organizuje się w celu zaskoczenia nieprzyjaciela w wycofaniu wojsk. Cel ten można osiągnąć poprzez: wykorzystanie warunków ograniczonej widoczności /mgła, deszcz, opady śniegu, noc, stosowanie dymów/, zachowanie dotychczasowego reżimu działania wojsk na opuszczonym odcinku, wzmożone rozpoznanie i wypady w celu przekonania nieprzyjaciela o przejściu wojsk do natarcia lub obrony, pozorowanie rozbudowy inżynieryjnej, skryty ruch wojsk do tyłu itp.

Główne prace maskownicze realizuje się siłami wszystkich rodzajów wojsk, a złożone - wojskami inżynieryjnymi. Sztab dywizji, zgodnie z planem armii, realizuje przedsięwzięcia maskownicze w zakresie, na który pozwalają realne możliwości sił i środków dywizji.

Szczególne znaczenie w maskowaniu wycofania ma walka ze środkami rozpoznania radioelektronicznego nieprzyjaciela.

Walka ta obejmuje: niszczenie ważniejszych punktów dowodzenia i środków radioelektronicznych, zakłócenie głównych systemów radioelektronicznych, prowadzenie maskowania przeciwlokacyjnego.

Dywizja podczas wycofania, posiadając wzmocnienie do kompanii zakłóceń UKF i łączności radioliniowej, może zakłócić system łączności radiowej pododdziałów nieprzyjaciela /rakiet, czołgów, artylerii, piechoty/ na głębokość 15-25 km.

Przy wyjściu z walki niszczenie stacji radiolokacyjnych ogniem można realizować artylerią dywizji i pułków, a z chwilą rozpoczęcia wycofania, tylko artylerią ariergard.

Maskowanie przeciwlokacyjne praktycznie sprowadza się do skrytego przesuwania i rozmieszczenia wojsk, wykorzystania maskujących właściwości terenu i prostych ekranów przeciwlokacyjnych, zmieniających gabaryty sprzętu bojowego.

Zabezpieczenie tyłowe podczas wycofania polega na uzupełnieniu wojsk środkami materiałowymi, remontowymi i ewakuacji uszkodzonego sprzętu oraz nieprzerwanej pomocy rannym i ewakuacji ich z pozostawionego obszaru.

Charakterystyczne jest dla zabezpieczenia tyłowego, że zadania te będą wykonywane w bardzo złożonej sytuacji naziemnej i powietrznej, ograniczonymi siłami i środkami tyłów. Część tyłów zawczasu wyprowadza się w planowane rejony, a zwłaszcza: wydzielony transport z zapasami ruchomymi, część batalionu remontowego i medycznego, piekarnie polowe i inne.

W kolumnie tyłów dywizji mogą maszerować również pododdziały tyłowe pułków. Podczas wycofania znacznie utrudniony jest remont w oparciu o obsługę techniczną sprzętu i uzbrojenia. Jeśli podczas natarcia uszkodzony sprzęt może pozostać na polu walki, to przy wycofaniu należy go ewakuować, naprawić lub zniszczyć; nie wolno w żadnym wypadku oddać go nieprzyjacielowi.

Ewakuację rannych i chorych w pierwszej kolejności prowadzi się z pododdziałów osłony i sriergard. Do ewakuacji celowo jest wykorzystywać-oprócz transportu sanitarnego - transport ogólnego przeznaczenia, śmigłowce, a w niektórych przypadkach transportery opancerzone, wozy bojowe i środki transportowe miejscowej ludności.

W celu udzielenia w odpowiednim czasie pomocy medycznej ewakuowanym oddziały i pododdziały medyczne należy urzutować w głąb, na kierunku wycofania.

4. Wyjście z walki i prowadzenie wycofania

Wyjście z walki, kiedy nieprzyjaciel nie prowadzi aktywnych działań

Czas i sposób wyjścia z walki zależy od warunków sytuacji, a przede wszystkim od charakteru działań nieprzyjaciela. Jeśli nieprzyjaciel nie przejawia aktywności,w pierwszej kolejności

celowe jest wyprowadzenie drugiego rzutu /odwodu/, nie związanego bezpośrednio walkę, a następnie artylerii i oddziałów pierwszego rzutu. Jednak i w tych warunkach wyjście z walki może nastąpić po upewnieniu się przez dowódcę dywizji, że ariergarda zajęła wyznaczoną rubież, a artyleria jest w gotowości do wykonania zadań ogniowych. Pododdziały i oddziały pierwszego rzutu, pozostawiając pododdziały osłony i przestrzegając zasad maskowania i ubezpieczenia, wycofują się z zajmowanych pozycji jednocześnie na całym froncie. Wykorzystując właściwości maskujące odcinków terenowych, pododdziały wychodzą z miejsc, gdzie znajdują się transportery /BWP/, ładują się na nie i w kolumnach plutonowych maszerują do rubieży formowania kolumn kompanijnych.

Odległość rubieży formowania kolumn kompanijnych od rubieży styczności wojsk powinna zapewnić zabezpieczenie przed rażeniem środków przeciwpancernych nieprzyjaciela i średnio wynosi 2,5-3 km. W sprzyjających warunkach terenowych kompaniom mogą być wyznaczone rejony zbiórki, gdzie pododdziały doprowadzone zostają do należytego porządku. Po przejściu rubieży formowania w kolumny kompanijne pododdziały - nie zatrzymując się, w ustalonym czasie, mając w kolumnie środki wzmocnienia - przechodzą rubież formowania kolumn batalionowych, zwykle w odległości 5-7 kilometrów, poza zasięgiem ognia moździerzy.

Pododdziały osłony, będące w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem, utrudniają mu prowadzenie rozpoznania naziemnego i przeniknięcie przez przedni skraj obrony w głąb naszego ugrupowania. W zależności od warunków sytuacji one mogą wykonywać wypady i kontrataki z ograniczonym celem. Pododdziały te wychodzą z walki wówczas, gdy dowódca dywizji po upewnieniu się, że siły główne przekroczyły rubież ariergardy, wyrazi na to zgodę.

Pod osłoną ognia artylerii pododdziały osłony przez pozostawione przejścia przechodzą ugrupowanie bojowe ariergardy i dołączają do sił głównych lub wzmacniają ariergardę.

Jeśli wyjście z walki realizowane jest w celu wyprowadzenia wojsk spod przewidywanych uderzeń nieprzyjaciela, to pododdziały osłony pozostają na zajmowanej rubieży w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem do czasu jego przejścia do natar-

cia. Z chwilą rozpoczęcia natarcia pododdziały osłony uporczywą walkę w plutonowych i kompanijnych punktach oporu hamują tempo natarcia. W tym celu manewrują ogniem, siłami i środkami, wykorzystują zapory inżynieryjne i dymy oraz współdziałają z sąsiadami.

W czasie wychodzenia z walki sił głównych pododdziały inżynieryjne wykonują dodatkowe zapory na kierunkach prawdopodobnego natarcia nieprzyjaciela, zamykają przejścia w zaporach w głębi ugrupowania bojowego, zostawiając minimalną ich liczbę dla przejścia sił głównych i pododdziałów osłony.

Wyjście z walki podczas aktywnego oddziaływania nieprzyjaciela

Znacznie trudniej jest zrealizować wyjście z walki i wycofanie, jeśli nieprzyjaciel przed frontem i na skrzydłach wojsk dąży do udaremnienia naszych przedsięwzięć. Aby nie dopuścić do włamania się nieprzyjaciela w głąb ugrupowania dywizji, uniemożliwiającego wycofanie się sił głównych, wyjście z walki powinno w tym wypadku poprzedzić odparcie jego ataków na najważniejszych kierunkach. W tym celu wykorzystuje się uderzenia śmigłowców szturmowych i lotnictwa, ogień artylerii, moździerzy i kontrataki przeciwko najbardziej zagrażającym zgrupowaniom nieprzyjaciela.

Jeśli dowódca dywizji będzie posiadał rakiety z ładunkiem jądrowym, to użycie broni jądrowej w połączeniu z konwencjonalnymi środkami rażenia będzie najbardziej sprzyjało przygotowaniu wyjścia z walki. Kontrataki, wykonywane w celu stworzenia warunków do wyjścia z walki, mogą być wykonywane oddziałami pierwszego rzutu przy wsparciu ich siłami dywizji na jednym, najbardziej zagrażającym kierunku. Kontrataki te dezorganizują działanie nieprzyjaciela i pozwalają siłom głównym wyjść z walki. Drugie rzuty pułków i odwody, pod osłoną ognia artylerii i uderzeń lotnictwa, wykonują kontratak, po czym, zostawiwszy wydzielone pododdziały osłony i wykorzystując zapory, szybko wyprowadzają z walki siły główne. Kontrataki są najbardziej efektywne wtedy, gdy prowadzone będą przy wsparciu znacznych sił i środków rażenia przełożonego, zwłaszcza po wykonaniu uderzeń jądrowych. Należy jednak pamiętać, że trudne warunki tworzenia zgrupowań z powodu braku sił i środków, a

także działanie wojsk na kierunkach nie wykluczają wykonywania kontrataków - bez wsparcia ogniowego ze szczebla dywizji - nie tylko przez oddziały, ale także i przez pododdziały. Wybór kierunku kontrataku, rubieży rozwinięcia sił i środków oraz sposób wyjścia na nią dokonuje się podobnie jak w obronie. Przy braku drugich rzutów i odwodów przeprowadzenie kontrataków w celu stworzenia warunków do wyjścia z walki siłom głównym dokonuje się tymi pododdziałami pierwszego rzutu, które w tym czasie znajdują się w najbardziej dogodnym położeniu, by uderzyć na skrzydło nieprzyjaciela, lub pododdziałami wyprowadzonymi z walki z mniej zagrożonych kierunków.

Siły wykonujące kontratak rozpoczynają działanie od nawały ogniowej artylerii, uderzeń śmigłowców szturmowych i lotnictwa, a czasem i uderzeń jądrowych.

W wyniku kontrataku mogą powstać warunki do organizowania ariergard i zajęcia przez nie wyznaczonych rubieży. Brak sił, środków i czasu na stworzenie ariergard i na ich wyprowadzenie w głąb ugrupowania bojowego dywizji może być rekompensowane położeniem kontratakujących pododdziałów i oddziałów, które mogą być traktowane jako ariergarda.

Jeśli w zwykłych warunkach pododdziały osłony stosunkowo równomiernie zajmują front odpowiednio do konfiguracji ogólnej linii frontu, a ariergarda zwykle zajmuje dogodną rubież w głębi, to w rozpatrywanym wyżej przypadku ariergarda znajduje się w bezpośredniej styczności z najbardziej zagrażającym zgrupowaniem nieprzyjaciela i podczas wyjścia z walki osłania główny kierunek wycofania.

Prowadzenie wycofania

Wycofanie sił głównych dywizji rozpoczyna się z chwilą oderwania się ich od nieprzyjaciela i zwinięcia w kolumny marszowe, a kończy wyjściem do wyznaczonego rejonu ześrodkowania lub zajęciem nakazanej rubieży.

Zwinięcie sił głównych pułków w kolumny marszowe w celu wycofania następuje w rejonach poza zasięgiem ognia artylerii nieprzyjaciela, a wojsk dywizji - poza zasięgiem dalekonośnej artylerii nieprzyjaciela.

Ugrupowanie marszowe sił głównych do wycofania tworzy się w marszu z takim wyliczeniem, aby przechodziły one przez rubieże formowania w tym momencie, kiedy maszerujące w przodzie oddziały znajdują się w odległości, zabezpieczającej marsz na dużej szybkości i bezpieczeństwo rażenia kolumn batalionowych /dywizjonów/ przed uderzeniem jądrowym średniej mocy /5 km/.

Siły główne dywizji wycofują się pod osłoną ariergardy dywizji lub ariergard pułków. Ariergarda dywizji w czasie zwijania się sił głównych w kolumny marszowe nie dopuszcza do przeniknięcia nieprzyjaciela przez ugrupowanie bojowe, zwalcza jego rozpoznanie i zmusza go do rozwinięcia i atakowania zajmowanej rubieży.

Prowadząc walkę z nieprzyjacielem, ariergarda łączy uporczywą obronę rubieży z krótkimi i niespodziewanymi kontratakami, manewruje ogniem i pododdziałami. Gdy tylko ostatnie pododdziały sił głównych zwiną się w kolumny marszowe i oderwą od rubieży zajmowanej przez ariergardę, na rozkaz dowódcy dywizji rozpoczyna ona wyjście z walki na kolejną rubież. Odległość ariergardy od sił głównych w tym wypadku powinna być taka, aby wykluczała oddziaływanie nieprzyjaciela ogniem artylerii dalekonośnej oraz pozwalała siłom głównym zorganizować odparcie jego ataku na pośredniej rubieży. Odległość ta dla ariergardy dywizji może wynosić 30-40 km, a dla ariergardy pułku - 15-20 km. Zawsze należy dążyć do tego, aby wycofanie sił głównych odbywało się bez rozwijania ich na pośrednich rubieżach. Realizując wycofanie bez rozwijania się, siły główne w krótkim czasie mogą tworzyć zgrupowanie sił i środków na ostatecznej rubieży. Jednak sytuacja może być bardziej złożona, jeśli na przykład nieprzyjacielowi uda się związać walkę ariergardy, a silnym zgrupowaniem - prowadząc pościg równoległy - zagrozić okrążeniem i w jego efekcie rozbiciem sił głównych dywizji. Konieczna jest wówczas pomoc dla ariergardy w postaci ognia artylerii i uderzenia części sił. Jeśli zaś pomoc taka jest niemożliwa, to siły główne z rozkazu dowódcy armii powinny zatrzymać się na najbliższej dogodnej rubieży do walki ze ścigającym nieprzyjacielem.

Rozwinięcie sił na pośredniej rubieży może być wykonane całością sił lub tylko częścią, jeśli będą one w stanie za-

trzymać pościg nieprzyjaciela i przejąć zadanie ariergardy. W wypadku kiedy siły główne na pośredniej rubieży przygotowują się do wykonania kontrataku przeciwko zgrupowaniu nieprzyjaciela usiłującemu obejść je, ariergarda, nie tracąc z nim styczności, wycofuje się w takim kierunku, aby "naprowadzić" nieprzyjaciela na skrzydłowe uderzenie sił głównych.

Siły główne, napotkawszy ścigającego nieprzyjaciela, ześrodkowują na niego ogień, kontratakiem zadają mu straty i znużają do zatrzymania, po czym - w zależności od sytuacji - mogą kontynuować wycofanie lub utrzymywać zajmowaną rubież do nastania ciemności.

Podczas wycofania oddziałów i związków taktycznych nieprzyjaciel może wysadzić desanty powietrzne. Wysadzenie desantów powietrznych może mieć na celu opanowanie ważnych obiektów na drogach wycofania /mostów, przepraw, ważnych węzłów dróg/ i utrudnienie wycofania naszych wojsk w sposób zorganizowany.

Czasem desanty powietrzne mogą być użyte w celu opanowania ważniejszych obiektów na wybranych rubieżach, by nie dopuścić do ich zajęcia przez wycofujące się wojska. Jeśli desant powietrzny będzie wysadzony na drogach wycofania, to sposób działania dywizji zależy od jego siły, czasu wysadzenia i od stopnia aktywności nieprzyjaciela wykonującego pościg.

Małe siły desantu likwiduje się specjalnie wydzielonymi siłami. Znaczne siły, wyrzucone podczas podejścia sił głównych do tego rejonu, zwalcza się wydzielonymi siłami wspartymi ogniem i uderzeniami lotnictwa pod osłoną ariergardy i następnie kontynuuje się wycofanie. Jeśli natomiast desant nieprzyjaciela zdąży umocnić się w rejonie oraz połączyć się z siłami wykonującymi oskrzydlenie lub obejście, to rozbicie nieprzyjaciela zajmującego drogi wycofania będzie niecelowe. Wówczas za zgodą przełożonego należy po uprzednim ubezpieczeniu się od strony tego zgrupowania wyprowadzić wojska na nowe drogi.

Obejście zgrupowania nieprzyjaciela przez siły główne należy realizować w miarę możliwości w swoim pasie wycofania. Jeśli jest to obejście, wykonywane przez pas działań bojowych sąsiada, to wymaga ono uzgodnienia z nim następujących zagadnień: wspólne prowadzenie rozpoznania nieprzyjaciela, wydzielenie niezbędnej liczby dróg dla obchodzących oddziałów w pa-

sie sąsiada, ustalenie kolejności ruchu sił głównych, wydzielenie niezbędnych sił i środków dla osłony obchodzących wojsk przed uderzeniami nieprzyjaciela, uzgodnienie wysiłków wycofujących się sił głównych na wypadek aktywnych działań zgrupowania nieprzyjaciela, sposób dowodzenia obchodzącymi oddziałami.

Na wycofujące się wojska mogą być wykonywane uderzenia jądrowe, wskutek czego mogą powstać znaczne strefy skażeń. Pokonanie lub obejście tych stref realizuje się na ogólnych zasadach, jednak z tą różnicą, że wyczekiwać na spadek stopnia skażenia muszą wszystkie pododdziały/oddziały/ znajdujące się przed strefę skażenia radioaktywnego. W przeciwnym wypadku pozostawione wojska bez czołgów i innych środków walki mogą się znaleźć w niekorzystnym położeniu w stosunku do ścigających pancernych zgrupowań nieprzyjaciela.

Jeżeli siły ariergardy nie są w stanie skutecznie osłaniać siły główne, a w zamiarze wycofania nie przewiduje się rozwijania ich na pośrednich rubieżach, to należy utworzyć w dywizji dwa rzuty, pozwalające na przemienne wycofywanie jednego rzutu poprzez drugi.

Sposób działania dywizji w tym wypadku może być następujący: po stwierdzeniu, że ariergarda nie jest w stanie wykonać postawionego jej zadania, pierwszy rzut sił głównych rozwija się na pierwszej rubieży pośredniej i jest w gotowości do zatrzymania nieprzyjaciela po przejściu ariergardy. W tym czasie drugi rzut sił głównych zajmuje kolejną rubież pośrednią na kierunku prawdopodobnego pościgu nieprzyjaciela i jest w gotowości do osłony wycofującego się pierwszego rzutu przy jego przechodzeniu na kolejną trzecią rubież pośrednią. Ariergarda po przejęciu walki z nieprzyjacielem przez pierwszy rzut przechodzi w podporządkowanie zwykle dowódcy drugiego rzutu. Wycofanie na przemian rzutami może być wykonywane z chwilą rozpoczęcia wycofania lub w czasie jego realizacji, jeśli sytuacja do tego zmusza.

Odpowiednio do treści zadania na ostatecznej rubieży, charakteru działania i aktywności nieprzyjaciela ugrupowanie bojowe dywizji w zasadzie nie różni się od ugrupowania jej na rubieży pośredniej. Jeśli ostateczna rubież zawczasu zajmowana jest przez podciągnięte z głębi odwody, to szczególną uwagę

zwraca się na organizację współdziałania wycofujących się wojsk z broniącymi się na tej rubieży na okres przejścia oddziałów dywizji przez ich ugrupowanie bojowe. Przejście przez ugrupowanie bojowe tych wojsk organizuje się w taki sposób, aby oddziały wycofujące się nie zasłaniały obserwacji pola walki i ostrzału, a ścigające je wojska nieprzyjaciela naprowadzone były na zapory inżynieryjne i pod skrzydłowy ogień broniących się. W tym celu z chwilą podejścia sił głównych do ostatecznej rubieży, zajętej przez nasze wojska, w odległości zapewniającej im bezpieczeństwo przed ogniem artylerii rozwija się awangarda z zadaniem zatrzymania nieprzyjaciela i umożliwienia tym samym siłom głównym przejście przez ugrupowanie broniących się wojsk.

Przejście ostatecznej rubieży przez wycofujące się wojska występuje bez zatrzymywania, w nakazanych kierunkach /drogach/, w ustalonym czasie, ze ścisłym przestrzeganiem sygnałów rozpoznawczych wojsk, łączności i innych zasad współdziałania.

Po przejściu przez ostateczną rubież oporu, wycofujące się wojska zajmują nakazane im rejony, gdzie działają zgodnie z otrzymanym zadaniem.

R o z d z i a ł VII

WALKA W OKRĄŻENIU I O WYJŚCIE Z OKRĄŻENIA

1. Właściwości walki w okrążeniu

1.1. Warunki zaistnienia okrążenia

Przez pojęcie okrążenia rozumie się całkowitą izolację /odcięcie/ określonego zgrupowania wojsk od jego pozostałych sił przez zamknięcie naziemnych, morskich i powietrznych dróg odwrotu.

W skali taktycznej tak sformułowane właściwości okrążenia będą występowały w stosownej do szczebla skali i w zależności od konkretnych warunków; cechować je może duża różnorodność. Zawsze jednak okrążenie będzie następstwem niepomyślnego przebiegu walki na skrzydłach pododdziałów, oddziałów lub związków taktycznych, względnie w pasach /rejonach/ działań ich sąsiadów. Ma ono miejsce i wówczas, gdy przeważające siły nieprzyjaciela znajdą się na skrzydłach i tyłach naszych wojsk oraz opanują wszystkie drogi i taktycznie ważne punkty, paraliżując w ten sposób swobodę ich manewru.

W przyszłości coraz większą rolę w okrążeniu wojsk będą odgrywały desanty powietrzne. Dla szybkiego ograniczenia swobody manewru, a zwłaszcza przecięcia dróg odejścia okrążonych wojsk, nieprzyjaciel może szeroko stosować środki powierzchniowego minowania.

Okrążenie wojsk może mieć miejsce zarówno w natarciu, jak i w obronie.

W natarciu desanty taktyczne i oddziały wydzielone mogą być zmuszone do czasowej obrony w okrążeniu podczas walki o utrzymanie opanowanych obiektów /rejonów/, w sytuacji znacznego opóźnienia przez nieprzyjaciela podejścia sił głównych dywizji /armii/.

W natarciu z forsowaniem przeszkody wodnej okrążenie może nastąpić w warunkach, gdy nieprzyjacielowi udało się silnymi kontratakami odciąć od przepraw znajdujący się na przyczółku oddział i jednocześnie uniemożliwić dopływ kolejnych sił dywizji na przeciwległy brzeg. W boju spotkaniowym okrążenie może być następstwem niepomyślnego przebiegu walki, gdy nieprzyjacielowi uda się przejąć inicjatywę i w wyniku osiągniętej przewagi obejść skrzydła i tyły dywizji.

Okrążenie może mieć jednak najczęściej miejsce w działaniach obronnych, gdy nieprzyjacielowi uda się włamać na kilku kierunkach w głąb obrony i odizolować pułk, dywizję lub część ich wojsk od głównych sił szczebla nadrzędnego. Wówczas to okrążone siły powinny uporczywie utrzymywać bronione punkty oporu /rejony obrony/, wiązać walkę jak najwięcej sił przeciwnika, aby stworzyć odwodom przełożonego dogodne warunki do wykonania kontrataku lub przeciwuderzenia.

Prawdopodobieństwo częstszego występowania wypadków okrążenia wojsk w obronie wynika głównie z przewagi ogólnej nieprzyjaciela i swobody wyboru przez niego kierunków uderzeń, przy czym szerokie stosowanie desantów powietrznych, kawalerii powietrznej i środków minowania powierzchniowego ułatwia szybsze zamknięcie pierścienia okrążenia.

Przyjmowana obecnie struktura pasów i rejonów obrony, zakładająca odstępy i luki ze względu na konieczność rozśrodkowania wojsk, może ułatwić nieprzyjacielowi wykonywanie manewru w celu obejścia i okrążenia.

Okrążenie może nastąpić również podczas wycofywania się wojsk, gdy tempo ich odejścia będzie niższe od tempa natarcia lub pościgu nieprzyjaciela. W okrążeniu mogą znaleźć się wówczas zarówno ariergardy, jak i siły główne wycofującego się zgrupowania.

We wszystkich wypadkach celem działań nieprzyjaciela będzie głównie rozcięcie ugrupowania naszych wojsk, opanowanie dróg manewru oraz zmuszenie ich do walki w terenie trudnym do prowadzenia działań bojowych.

Jeżeli okrążenie nastąpi podczas prowadzenia działań obronnych, to walkę izolowanych wojsk ułatwia znajomość terenu oraz przygotowanie zawczasu na większości kierunków systemu ognia,

zapór inżynieryjnych i innych umocnień. Z drugiej jednak strony okrążone wojska mogą często posiadać ograniczone możliwości bojowe z powodu poniesionych strat lub niewystarczającej ilości środków materiałowych. Należy też odróżnić okrążenie rzeczywiste od pozornego, które często może występować w działaniach bojowych. Na przykład nie ma okrążenia, gdy w rezultacie głębokiego włamania dywizja z powodzeniem rozwija natarcie, pomimo oderwania się od sił głównych szczebla nadrzędnego, chociaż na jej tyłach bronią się lub wycofują pododdziały nieprzyjaciela lub gdy w obronie na jej skrzydła i tyły przedostały się nieznaczne siły nieprzyjaciela nie ograniczające jednak swobody działań.

W powyższym przypadku związki taktyczne, nie dopuszczając do okrążenia, powinny nadal konsekwentnie wykonywać swoje zadanie.

Dywizja może w okrążeniu prowadzić walkę w składzie armii lub samodzielnie. Nie zawsze jednak okrążone siły odpowiadać będą pełnej strukturze organizacyjnej etatowego związku taktycznego. Może bowiem często mieć miejsce odcięcie, a następnie okrążenie części sił jednej lub dwóch sąsiednich dywizji walczących w określonym rejonie. Tak więc w jednym rejonie okrążenia mogą znaleźć się pododdziały /oddziały/ piechoty, czołgów, artylerii, wojsk inżynieryjnych oraz elementy zabezpieczenia i obsługi różnych związków taktycznych, co wpłynie na konieczność czasowego ich podporządkowania i ujęcia w jednolity system dowodzenia.

Walka w okrążeniu, jakkolwiek w większości przypadków wymuszona przez nieprzyjaciela, zawsze powinna spełniać określony cel wynikający z zamiaru i zadania szczebla nadrzędnego. Celem walki w okrążeniu może być: utrzymanie obiektów i rejonów o szczególnym znaczeniu taktycznym czy operacyjnym; przecięcie głównych dróg dowozu i ewakuacji przeciwnika; wiązanie znacznych jego sił i środków; hamowanie tempa natarcia. W trakcie realizacji tych celów walka w okrążeniu może osiągnąć krytyczny moment, w którym jedynym wyjściem będzie przebicie się do głównych sił wojsk własnych. Decyzję taką może podjąć jednak tylko przełożony.

W przypadku okrążenia wojsk w warunkach, gdy nie są one

przygotowane do dłuższych samodzielnych działań w izolacji od sił głównych, cel ich działania będzie z zasady przeciwstawny zamiarowi przeciwnika. Jeżeli nieprzyjaciel, dokonując okrążenia, dąży do izolowania odciętych w danym rejonie sił poprzez zamknięcie dróg odwrotu i pozbawienie ich możliwości manewrowania, to celem działań okrążonych wojsk powinno być utrzymanie inicjatywy i maksymalnej manewrowości oraz zorganizowanie przebicia się z okrążenia przy jak najmniejszych stratach i angażowaniu sił.

1.2. Właściwości ugrupowania bojowego w okrążeniu

Ugrupowanie bojowe w obronie, w tym również w warunkach okrążenia, nie może stanowić niezmiennego szablonu i w zależności od sytuacji każdorazowo może być inne. Zawsze jednak powinno ono zapewnić:

- skuteczną obronę ludzi i sprzętu przed skutkami uderzeń broni masowego rażenia;
- możliwości manewru ogniem oraz siłami i środkami na zagrożone lub zamierzone kierunki działań;
- siłę i skuteczność oporu wojsk w ważnych rejonach lub rubieżach;
- jak najlepsze wykorzystanie terenu.

Dowódca, decydując o ugrupowaniu w obronie okrężnej, może kierować się następującymi względami:

- organizować taką liczbę elementów ugrupowania bojowego, jaka jest niezbędna do utrzymania bronionego rejonu;
- zapewnić każdemu z elementów ugrupowania maksymalną zdolność do prowadzenia samodzielnej walki;
- przewidzieć możliwości łączenia wysiłku /współdziałania/ poszczególnych elementów ugrupowania na korzyść tego, który w danym okresie wykonywał będzie główne zadanie;
- liczba organizowanych elementów nie powinna w żadnym wypadku utrudniać procesu dowodzenia.

Ważnym miernikiem w konfrontacji potrzeb i możliwości bojowych jest wydłużenie frontu obrony okrężnej. Jeżeli w obronie prowadzonej w ramach szczebla nadrzędnego dywizja broni się na szerokości do 30 km, przy czym jej skrzydła i tyły osłaniają sąsiedzi, to front samodzielnej obrony w okrążeniu wydłużyć

się może nawet czterokrotnie. Utrzymanie takiej długości linii obrony wymaga angażowania w pierwszym rzucie dużej ilości sił i środków.

Skrócenie długości frontu obrony okrężnej można osiągnąć poprzez ograniczenie powierzchni bronionego rejonu, co jednak ze względu na konieczność zachowania wymaganego rozśrodkowania sił i środków oraz utrzymanie niezbędnej przestrzeni manewrowej nie jest rozwiązaniem właściwym. W tej sytuacji jedynie maksymalne wykorzystanie walorów obronnych terenu i oparcie przedniego skraju o trudno dostępne jego odcinki, jak również szerokie stosowanie różnego rodzaju zapór inżynieryjnych, może prowadzić do zaoszczędzenia sił i środków potrzebnych do pierwszego rzutu.

Obrona okrężna dywizji, pomimo że posiada wszystkie znamiona obrony na szerokim froncie, nie może być oparta tylko na dookólnym kordonie batalionowych rejonów obrony. Na kierunkach szczególnie zagrożonych uderzeniami nieprzyjaciela musi być ona głęboka i zdolna do załamania jego natarcia w głębi obrony. Dlatego pułk walczący w rejonie głównego wysiłku dywizji powinien być z zasady ugrupowany w dwa rzuty. W większości wypadków dywizja nie będzie posiadała dostatecznej ilości sił dla zorganizowania drugiego rzutu, a najbardziej typowym jego ugrupowaniem będzie ugrupowanie w jednym rzucie z odwodem ogólnowojskowym rozmieszczonym w jednym lub niekiedy w dwóch rejonach.

Jednorzutowe ugrupowanie dywizji w obronie okrężnej nie może być jednak regułą. Każdorazowo bowiem zadecydują o tym konkretne warunki walki.

Jeżeli dowódca dywizji oprze koncepcję walki w okrążeniu na oporze w oparciu o dogodną rubież przedniego skraju, to zwykle większość sił wydzieli do pierwszego rzutu, ponieważ on stanowić będzie o wykonaniu zadania. Natomiast gdy teren nie sprzyja oporowi oraz istnieje groźba zaskakujących uderzeń nieprzyjaciela z różnych kierunków, wówczas bardziej korzystne może być ugrupowanie dywizji w dwa rzuty. W takich warunkach rozstrzygającą rolę spełniać może silny drugi rzut rozmieszczony w dwóch rejonach. W terenie sprzyjającym manewrowi może być on użyty całością sił na jednym lub częściami na dwóch zagrożonych

kierunkach jednocześnie. Należy tu podkreślić, że w obronie okrężnej istnieją dogodne warunki szybkiego manewru.

Kierunki trudno dostępne nie mogą być obsadzone przez wojska, wystarczy, jeżeli będą dozorowane i osłaniane ogniem oraz zaporami.

Trzon drugiego rzutu /odwodu/ dywizji w okrążeniu również w przyszłości stanowić będą oddziały czołgów. Niekiedy jednak, ze względu na ciągle rosnące potrzeby walki z bronią pancerną nieprzyjaciela, dowódca zmuszony będzie przydzielić część czołgów oddziałom pierwszego rzutu. Konieczności takiej w zasadzie nie będzie, gdy pułki zmechanizowane zostaną wyposażone w bojowe wozy piechoty /BWP/. W takich warunkach dowódca dywizji zmechanizowanej może organicznego pułku czołgów użyć w całości w drugim rzucie do wykonania silnych kontrataków na włamującego się nieprzyjaciela. Ponadto pułk czołgów ze składu drugiego rzutu /odwodu/ dywizji można szeroko wykorzystywać do strzelania na wprost, z przygotowanych lub doraźnie wyznaczonych rubieży ogniowych. Liczba tych rubieży w obronie okrężnej będzie z zasady większa niż w obronie w warunkach normalnych, ze względu na możliwość zagrożenia pancernego z różnych kierunków.

Na szczeblu dywizji może być zorganizowana dywizyjna grupa artylerii /DGA/. Stanowiska ogniowe artylerii, w odróżnieniu od innych sytuacji, można wyznaczać na kierunkach najbardziej zagrożonych przez czołgi nieprzyjaciela. W walce w okrążeniu artyleria do ognia pośredniego powinna w krytycznym miejscu i czasie pogłębiać obronę przeciwpancerną, pomimo że jej sprzęt nie w pełni nadaje się do wykonywania tego rodzaju zadań.

Oddziały /pododdziały/ obrony przeciwlotniczej zazwyczaj będą rozmieszczone w środku bronionego rejonu, gdzie znajduje się większość opłacalnych obiektów uderzeń lotnictwa nieprzyjaciela, takich jak: drugi rzut /odwód/, odwody specjalne, stanowiska dowodzenia, stanowiska ogniowe artylerii, elementy tyłów dywizji itp.

Również w wypadku braku dostatecznej ilości środków przeciwpancernych artyleria przeciwlotnicza, a zwłaszcza średniego kalibru /jeżeli znajduje się w rejonie obrony okrężnej/, może otrzymać dodatkowe zadanie: być w gotowości do zwalczania broni pancernej nieprzyjaciela.

Obrona przeciwpancerna w walce okrężnej spełniać będzie szczególną rolę i z tej racji musi być ona udziałem wszystkich elementów ugrupowania bojowego.

Odwód przeciwpancerny /OPpanc/ organizuje się w dywizji zmechanizowanej na bazie organicznego dywizjonu przeciwpancernego. Rejon rozmieszczenia odwodu przeciwpancernego powinien zapewniać szybkość manewru na kierunki /rubieże/ zagrożone przez broń pancerną nieprzyjaciela. W samodzielnej obronie okrężnej dywizji dla odwodu przeciwpancernego wyznacza się więcej kierunków działania niż w obronie prowadzonej w ramach szczebla nadrzędnego. Również rubieże rozwinięcia wybiera się bliżej przedniego skraju, gdyż płytkość obrony okrężnej wymaga wcześniejszej reakcji na rozcinające uderzenia czołgów nieprzyjaciela.

Ze względu na duże potrzeby prawie dookólnego minowania już od szczebla pułku powinien być organizowany oddział zaporowy z sił i środków plutonu minowania organicznej kompanii saperów.

Reasumując: podczas walki obronnej w okrążeniu ugrupowanie bojowe DZ /DPanc/ najczęściej składać się będzie z:

- oddziałów pierwszego rzutu;
- drugiego rzutu lub odwodu ogólnowojskowego;
- oddziału rakiet /drt/;
- zgrupowania artylerii;
- zgrupowania oddziałów /pododdziałów/ obrony przeciwlotniczej;
- odwodów specjalnych /OPpanc, OZap/.

W zależności jednak od charakteru zadania bojowego i sposobu jego realizacji zarówno rola, jak i skład elementów ugrupowania bojowego mogą być różne. Jeżeli np. dowódca zamierza skrócić front obrony i pod osłoną pododdziałów będących w styczności z nieprzyjacielem przygotować główną pozycję w głębi bronionego rejonu, to w pierwszym etapie walki wystąpi dodatkowy element ugrupowania bojowego, a mianowicie pododdziały osłony.

W innych sytuacjach, gdy możliwe i celowe są wypady na tyły przeciwnika, może być zorganizowany oddział do działań metodą rajdową, którego zadaniem będzie dezorganizowanie komunikacji nieprzyjaciela lub zniszczenie jego wyrzutni rakiet i stano-

wiska dowodzenia, a niekiedy nawet zdobycie środków materiałowych - zwłaszcza paliwa.

2. Organizacja walki w okrążeniu

2.1. Powzięcie decyzji

Okrążenie nie powinno być zaskoczeniem dla dowódców i sztabów, bez względu na to, w jakich warunkach ma ono miejsce. Toteż pewne elementy decyzji walki w okrążeniu muszą być założone, a nawet opracowane już wcześniej nim ono nastąpi. Jeżeli np. w decyzji o obronie przewidywano możliwość włamania się nieprzyjaciela, to w ramach organizacji współdziałania powinny być określone zadania elementów ugrupowania bojowego w wypadku odcięcia i okrążenia danego oddziału lub pododdziału. W obronie bowiem istnieje konieczność jednoczesnego określenia rejonów, od utrzymania których zależy trwałość obrony i które powinny być bronione nawet w okrążeniu. Z powyższego wynika, że w czasie zaryso wującego się okrążenia dowódca dywizji będzie posiadał już wiele przemyśleń dotyczących walki w okrążeniu wynikających z otrzymanego od dowódcy armii zadania oraz osobistego śledzenia i oceny sytuacji /przebiegu walki/. Podejmując więc decyzję do walki w okrążeniu, dowódca uwzględnia zjawiska danej chwili oraz przewiduje dalszy przebieg działań i - konfrontując wnioski z poprzednimi przemyśleniami - przyjmuje najskuteczniejszą koncepcję walki.

Właściwością pracy dowódcy i sztabu dywizji w sytuacji zarysowującego się okrążenia będzie zawsze dysponowanie skrajnie ograniczonym czasem na organizację walki oraz fakt, że wszystkie przedsięwzięcia w jej interesie będą najczęściej wykonywane jednocześnie z kierowaniem działaniami bojowymi w warunkach znacznej przewagi nieprzyjaciela. W tej sytuacji dowódca i sztab dywizji muszą stosować najszybsze formy pracy zapewniające maksymalną równoległość organizacji walki na wszystkich szczeblach dowodzenia.

Jednym z warunków zapewniających terminowe zorganizowanie działań jest szybkie powzięcie decyzji przez dowódcę. Warunkiem wstępnym powzięcia decyzji w możliwie najkrótszym czasie jest ciągłe, systematyczne zbieranie i studiowanie informacji o sytuacji.

Dowódca ocenia sytuację, dowodząc jednocześnie oddziałami, które umacniają dogodne rubieże obrony okrężnej i odpierają uderzenia nieprzyjaciela, mające na celu zerwanie planowego przejścia dywizji do obrony. Ze względu na szczególnie ograniczony czas stosowana metoda wysłuchiwania meldunków oficerów sztabu przez dowódcę wydaje się być w tej sytuacji nie do przyjęcia. W zależności od zakresu posiadanych informacji dowódca dywizji powinien dokonać oceny sytuacji osobiście lub przy współudziale tylko szefa sztabu. Jedynie w niezbędnym zakresie może niekiedy wykorzystywać niektórych oficerów sztabu do uzyskania konkretnych odpowiedzi wyjaśniających dany problem. Tylko taka metoda pracy pozwala dowódcy na szybkie powzięcie głównych elementów decyzji o walce w okrążeniu.

Oceniając sytuację, dowódca winien koncentrować się głównie na tych problemach, które posiadają decydujący wpływ na skuteczność walki w okrążeniu. Kolejność ich rozstrzygania w każdym przypadku może być różna, a narzuci ją każdorazowo konkretna sytuacja. Zawsze jednak dowódca dywizji poszukiwać będzie odpowiedzi między innymi na następujące pytania:

- jakimi siłami nieprzyjaciel może zamknąć pierścień okrążenia, kiedy i jakimi siłami przystąpi do jego likwidacji, jaki będzie prawdopodobny sposób działania przeciwnika, gdzie jest on najsilniejszy i gdzie najsłabszy oraz co stanowi największą groźbę dla okrążonych wojsk;
- jakie dywizja posiada możliwości prowadzenia walki w okrążeniu;
- jaką zastosować taktykę walki;
- gdzie skupić główny wysiłek obrony;
- jak dokonać najszybszego przegrupowania własnych sił i środków pod kątem interesów przyszłej walki;
- gdzie rozmieścić odwody i sposób niszczenia nieprzyjaciela w wypadku jego włamania się w głąb obrony;
- w jaki sposób można najpełniej wykorzystać walory obronne terenu i powiązać je z systemem ognia oraz zaporami;
- jak uchronić pododdziały przed nadmiernymi stratami w wypadku użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia?

2.2. Postawienie zadań bojowych i organizacja współdziałania

Na podstawie powziętej, często bezpośrednio w terenie, decyzji dowódca dywizji stawia oddziałom zadania bojowe osobiście oraz przy pomocy oficerów sztabu. W sytuacji zarysowującego się okrążenia należy wykluczyć możliwość i celowość zebrania wszystkich dowódców podległych oddziałów w celu postawienia zadań bojowych. Jedynie możliwymi sposobami ich przekazania będzie wysłanie oficerów sztabu do oddziałów lub wykorzystanie do tego celu technicznych środków łączności. Dowódca dywizji może osobiście udać się w rejon głównego wysiłku obrony i po udokładnieniu decyzji w terenie /krótkim rekonesansie/ postawić zadanie bojowe broniącemu się tam pułkowi, a także i innym elementom ugrupowania bojowego wykonującym zadania na tym kierunku.

W okresie organizacji walki w okrążeniu proces stawiania zadań bojowych nie może być rozumiany jako akt jednorazowy. Przekazywanie zadań oddziałom musi być dokonywane sukcesywnie, w miarę jak rozwiązane zostaną przez dowódcę poszczególne elementy decyzji. Toteż szeroko powinno być stosowane stawianie podwładnym zarządzeń wstępnych /przygotowawczych/ oraz krótkich zarządzeń bojowych już w trakcie oceny sytuacji /gdy tylko dany problem został rozstrzygnięty/. Po sprecyzowaniu decyzji przez dowódcę dywizji pozostaje wówczas jedynie konieczność ostatecznego sformułowania zadań oddziałom, które faktycznie są już w trakcie ich realizacji.

Tylko system stawiania zadań bojowych rozumiany jako proces ciągły może zapewnić terminową realizację wszystkich przedsięwzięć organizacji walki, gdyż w warunkach zarysowującej się izolacji od sił głównych szczebla nadrzędnego sytuacje mogą zmieniać się radykalnie i następować po sobie w krótkich odstępach czasu.

W warunkach następującego okrążenia dywizji czas w większości wypadków nie pozwoli dowódcy na organizację współdziałania jednocześnie ze wszystkimi elementami ugrupowania bojowego. Toteż w zasadzie jako jedyny sposób organizacji współdziałania można przyjąć przekazanie ustaleń /wytycznych/ dowódcy w tym zakresie do oddziałów za pośrednictwem oficerów dowództwa i sztabu dywizji.

Współdziałanie w takiej sytuacji najkorzystniej jest organizować według zadań realizowanych w poszczególnych okresach /etapach/ walki, przy czym jedynie na najbliższy z nich powinny być one sprecyzowane.

2.3. Dowodzenie

Dowodzenie wojskami walczącymi w okrążeniu charakteryzuje się szczególną złożonością. Wynika ona głównie z konieczności częstego reagowania przez dowódcę i sztab pułku na sytuacje zachodzące jednocześnie na kilku różnych kierunkach obrony okrężnej.

Do głównych właściwości organizacji dowodzenia w warunkach okrążenia dywizji należą:

- konieczność utworzenia jednolitego systemu dowodzenia poprzez podporządkowanie i włączenie do dywizji wszystkich poddziałów i grup żołnierzy z innych jednostek, które zostały odcięte przez nieprzyjaciela i znalazły się w rejonie obrony dywizji;
- centralizacja dowodzenia na stanowisku dowodzenia dywizji z jednoczesnym przygotowaniem tyłowego stanowiska dowodzenia, a nawet stanowisk dowodzenia dowódców pułków do przyjęcia dowodzenia dywizją;
- wcześniejsze przygotowanie systemu dowodzenia do kierowania walką oddziałów w wypadku rozcięcia przez nieprzyjaciela ugrupowania dywizji i odizolowania części jej sił;
- wykorzystanie wszystkich środków i sposobów dla utrzymania łączności z wojskami walczącymi poza okrążeniem, włącznie z przygotowaniem i utrzymaniem lądowisk śmigłowców.

Różnorodność sytuacji podczas walki w okrążeniu, zachodzących często w jednym czasie na kilku kierunkach, wymaga racjonalnego podziału zadań oficerów dowództwa. Niezależnie od ogólnej odpowiedzialności za całokształt walki dowódca dywizji winien skupić szczególną uwagę na kierowaniu działaniami w rejonie głównego wysiłku obrony. Na pozostałych kierunkach /odcinkach obrony/ może on powierzyć kierowanie walką zastępcy do spraw liniowych lub szefowi sztabu.

2.4. Zabezpieczenie działań bojowych

W warunkach zaryso wującego się okrążenia dywizji zabezpieczenie działań bojowych nie będzie organizowane od podstaw. Należy je rozumieć jako kontynuację - w nowych warunkach - wydanych poprzednio wojskom zarządzeń w tym względzie. W tym celu sztab dywizji na podstawie decyzji dowódcy i jego wytycznych uaktualnia obowiązujące w dotychczasowych działaniach zarządzenia stosownie do nowych warunków walki i sposobu jej prowadzenia.

Do głównych problemów zabezpieczenia walki w okrążeniu należą:

- W zakresie rozpoznania:

Konieczność większego zaangażowania części pododdziałów ogólnowojskowych do działań o charakterze rozpoznawczym. Wynika to ze zwielokrotnionych potrzeb okrężnego rozpoznania, którego nie są w stanie wykonać etatowe organa rozpoznawcze pułku. Z tych również przyczyn szczególnego znaczenia nabiera umiejętna integracja wysiłków rozpoznania wszystkich rodzajów wojsk, a zwłaszcza rozpoznania artyleryjskiego oraz inżynieryjnego.

- W zakresie obrony przed bronią masowego rażenia:

Organizacja i realizacja przedsięwzięć w zakresie obrony wojsk przed bronią masowego rażenia.

W przewidywaniu okrążenia dowódca określa tylko te przedsięwzięcia /związane z obroną pododdziałów przed bronią masowego rażenia/, których wymaga charakter i warunki przyszłej walki w izolacji. Pozostałe zarządzenia wydane w poprzednim okresie walki, a nie wymagające zmiany, zachowują moc obowiązującą. Odpowiedzialni za ich realizację są oficerowie sztabu oraz szefowie rodzajów wojsk i służb.

Jeżeli w rejonie okrążenia dywizji znalazły się pododdziały innych jednostek, to w ramach ogólnego ich podporządkowania jednemu dowództwu należy je ująć w jednolity system OPBMAR. Organizacja obrony przed bronią masowego rażenia wojsk walczących w okrążeniu musi uwzględniać ich samodzielność w tym zakresie, ponieważ nie mogą one liczyć na pomoc grup ewakuacyjno-ratunkowych lub pododdziałów zabiegów specjalnych szczebla nadrzędnego lub sąsiadów.

- W zakresie obrony przeciwlotniczej:

Wzrastające oddalenie dywizji od sił głównych walczących poza okrążeniem pozbawiać ją będzie stopniowo osłony przeciwlotniczej w ramach strefy szczebla nadrzędnego i skazywać w tym zakresie na coraz większą samowystarczalność. Fakt ten wpłynie na konieczność reorganizacji w niezbędnym zakresie systemu obrony przeciwlotniczej. Brak własnych środków rozpoznania przestrzeni powietrznej zmuszać będzie do organizacji w szerszym niż normalnie zakresie rozpoznania wzrokowego. Natomiast stosunkowo niewielka ilość sił i środków obrony przeciwlotniczej w dywizji pozwoli jedynie na użycie ich tylko do osłony wybranych obiektów.

Działalność lotnictwa nieprzyjaciela będzie skierowana głównie na obiekty rozmieszczone w centralnej części rejonu obrony, co zmusza do skupienia głównego wysiłku obrony przeciwlotniczej na osłonie znajdujących się tam elementów ugrupowania bojowego. Można się liczyć również z tym, że ze względu na skuteczność bombardowania oraz bezpieczeństwo okrążających wojsk lotnictwo bombowe nieprzyjaciela zmuszone będzie do wykonywania uderzeń z niskich pułapów. W tej sytuacji bardzo ważną rolę w systemie obrony przeciwlotniczej spełniać będzie obok takich środków, jak: ZU-23-2 i rakiety przeciwlotnicze typu "STRZAŁA", również ogień broni pokładowej wozów bojowych, a nawet ogień salwowy broni strzeleckiej pododdziałów.

- W zakresie ubezpieczenia:

Konieczność dodatkowych zarządzeń dotyczących ubezpieczenia może mieć miejsce wówczas, gdy sytuacja wymaga wystawienia /pozostawienia/ lub zorganizowania pozycji ubezpieczeń na rubieżach, które dowódca zamierza wykorzystać w celu osłony przygotowywanej w głębi głównej rubieży obrony. Ubezpieczenie tego rodzaju może być organizowane na odcinkach, których nieprzyjaciel nie zdążył zamknąć. Ponadto podczas walki w okrążeniu wzrastać będą potrzeby patrolowania nieobsadzonych rubieży i luk pomiędzy pododdziałami. Jeżeli sytuacja tego wymaga, to dla ich dozorowania mogą być wydzielane specjalne pododdziały. Nie obsadzone wojskami odcinki obrony w większym stopniu będą ubezpieczane zaporami inżynieryjnymi w powiązaniu z systemem

przygotowanych ogni artylerii. Na wynikające potrzeby w zakresie ubezpieczenia zawsze wpływać będzie charakter terenu, w którym dywizja zmuszona została lub przyjęła walkę w okrążeniu.

- W zakresie maskowania:

W walce w okrążeniu szczególną uwagę należy zwrócić na ukrycie przygotowywanych w głębi rubieży i rejonów obrony oraz wszelkiego rodzaju zasadzek. Posiadają one szczególne znaczenie, gdy zakłada się skrócenie frontu obrony lub wciągnięcie nieprzyjaciela w przygotowywany rejon rażenia /"worek ogniowy"/. Ponadto maskowania wymagał będzie każdy manewr sił i środków w ramach dokonywanego przegrupowania oraz w toku prowadzenia walki. Maskowanie wojsk i sprzętu w rejonie obrony okrężnej dywizji jest znacznie utrudnione ze względu na ograniczoną powierzchnię oraz dookólną obserwację nieprzyjaciela. W związku z tym oddziały muszą maksymalnie wykorzystać możliwe środki i sposoby ukrycia się przed obserwacją naziemną i powietrzną nieprzyjaciela oraz wprowadzenia go w błąd.

- W zakresie zabezpieczenia tyłowego:

Jeżeli w toku walki okrążenie dywizji staje się w najbliższym czasie nieuniknione, dowódca przy pomocy aparatu kwatermistrzowskiego i technicznego musi rozwiązać szereg problemów zabezpieczenia tyłowego przyszłej walki, którymi mogą być:

- wykorzystanie wszelkich szans na zgromadzenie dodatkowych zapasów środków materiałowych;
- uzupełnienie środków materiałowych w pododdziałach, z uwzględnieniem utrudnień w ich dowozie podczas walki w okrążeniu;
- odpowiednie rozmieszczenie elementów tyłowych w ugrupowaniu oraz ich osłona i obrona;
- ewakuacja rannych oraz zbędnego sprzętu;
- przygotowanie zrzutowisk oraz lądowisk dla śmigłowców;
- ustalenie norm zużycia środków materiałowych i zarządzenie surowej kontroli ich przestrzegania.

Ograniczone możliwości zaopatrywania okrążonych wojsk zmuszają do wprowadzenia ściśle scentralizowanego systemu dysponowania środkami materiałowymi, co pozwala na bardziej racjonalne ich wykorzystanie w walce.

2.5. Prowadzenie walki w okrążeniu

W całokształcie walki wojsk w okrążeniu dają się wyodrębnić następujące jej etapy:

1. Działania w celu zapewnienia dogodnych warunków walki w okrążeniu.
2. Walka o osiągnięcie celu działań w okrążeniu.
3. Walka o wyjście z okrążenia.

Bezpośrednio po zamknięciu pierścienia okrążenia nieprzyjaciel zwykle przez pewien okres nie będzie posiadał poważniejszych sił dla likwidacji okrążonych wojsk.

Oddziały powinny wykorzystać każdy mniej aktywny okres działań nieprzyjaciela na poprawę położenia, umocnienie punktów oporu i rejonów obrony pod względem inżynieryjnym a także doskonalenie systemu ognia oraz współdziałania, szczególnie na najbardziej zagrożonych kierunkach.

Ważne znaczenie ma zorganizowane w odpowiednim czasie współdziałanie okrążonego zgrupowania z wojskami znajdującymi się poza okrążeniem.

Konieczne jest także dokładne oznakowanie położenia okrążonych wojsk na potrzeby własnego lotnictwa oraz uzgodnienie rejonów i sposobu oznakowania lotnisk /lądowisk/ dla samolotów /śmigłowców/, jak również rejonów zrzutu ładunków /zasobników/.

Należy przewidzieć, że nieprzyjaciel przystępując do likwidacji naszych wojsk może wykonać uderzenia jądrowe i w ślad za nimi przystąpić do rozcięcia bronionego rejonu na kilka odizolowanych części. Dlatego duże znaczenie ma wykrycie oznak świadczących o przygotowaniach nieprzyjaciela do użycia broni masowego rażenia, aby w porę ukryć wojska, a po wykonaniu przez nieprzyjaciela uderzeń skutecznie likwidować ich skutki. W czasie ogniowego przygotowania nieprzyjaciela siły żywe i środki ogniowe powinny znajdować się w ukryciach w pełnej gotowości do odparcia natarcia nieprzyjaciela. Odparcie ataku nieprzyjaciela wykonuje się z pełnym natężeniem ognia artylerii i oddziałów pierwszego rzutu. Głównym zadaniem tych oddziałów jest wykrwawienie nacierającego nieprzyjaciela i stworzenie warunków dla skutecznego wykonania kontrataku.

Na odcinek zagrożony, zwłaszcza przez broń pancerną nieprzyjaciela, wysuwa się odwód przeciwpancerny oraz oddział zaporo-

wy, które zajmują przygotowane rubieże z zadaniem załamania natarcia nieprzyjaciela oraz osłony rozwinięcia do kontrataku drugiego rzutu lub odwodu.

W wypadku jednoczesnego włamania nieprzyjaciela na dwóch lub więcej kierunkach dowódca powinien zdecydować, które włamanie stwarza większe niebezpieczeństwo i tam skupić większość sił dla likwidacji włamania. Jednocześnie należy podjąć wszelkie możliwe kroki w celu niedopuszczenia do włamania się nieprzyjaciela na innych odcinkach. Po zlikwidowaniu włamania na najgroźniejszym kierunku dowódca dokonuje manewru sił i środków na kolejne zagrożone odcinki.

W niektórych wypadkach do załamania natarcia nieprzyjaciela wystarczy wykorzystać ześrodkowany ogień większości lub całości artylerii. Szczególnie skutecznie mogą załamać natarcie nieprzyjaciela pododdziały czołgów wysunięte z odwodu na rubieże ogniowe, a zwłaszcza wówczas, gdy zostały one zawczasu przygotowane.

Kontratak musi być tak przygotowany, aby miał pełną szansę powodzenia i osiągnięcia założonego celu. Dlatego należy zapewnić na danym kierunku wymaganą przewagę ilościową nad nieprzyjacielem, a ponadto wykorzystać maksymalnie przewagę w położeniu poprzez uderzenie w jego skrzydło /unikając uderzeń czołowych/. Należy przy tym dążyć do wykorzystania wszystkich możliwych form zaskoczenia. Dowódca okrążonej dywizji po wykorzystaniu drugiego rzutu /odwodu/ do kontrataku powinien dążyć do jego odtworzenia w jak najkrótszym czasie. Do tego celu może użyć część oddziałów broniących się na kierunkach nie atakowanych przez nieprzyjaciela lub wyklinowanych z walki na kierunku wykonywanego kontrataku. Jeżeli okaże się, że planowany kontratak w zaistniałej sytuacji taktycznej nie rokuje większych szans powodzenia, to nie należy go wykonywać za wszelką cenę. Może bowiem okazać się bardziej celowe wykorzystanie przeznaczonych do kontrataku sił do pogłębienia obrony na kierunku natarcia nieprzyjaciela.

Szczególnie niebezpieczne może okazać się rozcięcie ugrupowania okrążonych sił, toteż w obronie okrężnej główny wysiłek walki winien być skupiony na zachowaniu zwartości ugrupowania bojowego. Jeżeli jednak nieprzyjacielowi uda się zagrozić od-

cięciem części broniących się wojsk, a brak jest szans na skuteczne przeciwdziałanie temu, to niekiedy celowo jest dążyć do wyprowadzenia sił z zagrożonego rejonu i wzmocnienia nimi obrony sił głównych. Lepiej opuścić teren, niż dopuścić do odcięcia części sił. Utrata części terenu może okazać się bardziej opłacalna, niż odizolowanie poszczególnych elementów ugrupowania bojowego.

W czasie walki należy przestrzegać ścisłej dyscypliny ognia ze względu na ograniczoną ilość amunicji i niezwykle utrudnione warunki jej uzupełnienia.

Walka okrążonych sił dywizji może być wsparta przez szczebel nadrzędny działaniem lotnictwa lub ogniem artylerii, o ile zasięg na to pozwala. Niekiedy decydujące dla losów obrony w okrążeniu mogą być wykonane przez przełożonego uderzenia jądrowe, zwłaszcza na odwody nieprzyjaciela, jego artylerię, a głównie środki przenoszenia broni masowego rażenia.

Walka w okrążeniu jest szczególnie trudna. Stała aktywność, wytrwałość i upór w walce, umiejętne stosowanie manewru, zaskoczenie, osobisty przykład i waleczność dowódców i żołnierzy, a także wysoki stan moralno-polityczny są rękojmią powodzenia i osiągnięcia zwycięstwa również i w tej tak skomplikowanej sytuacji bojowej.

3. Wyjście z okrążenia

3.1. Wybór kierunku i czasu wyjścia z okrążenia

W całokształcie przedsięwzięć podejmowanych w celu wyjścia z okrążenia szczególne znaczenie posiada wybór kierunku i czasu działań. Problem ten bowiem w znacznej mierze warunkuje powodzenie walki o wyjście z okrążenia i połączenie się z siłami głównymi. Z tego względu zarówno kierunek, jak i czas wyjścia muszą być wynikiem szczegółowych rozważań dowódcy i sztabu dywizji podczas organizacji wyjścia z okrążenia.

Specyfika warunków i form działań wojsk przy wyjściu z okrążenia narzuca szereg charakterystycznych wymagań, co do wyboru kierunku działań. Naczelnym jednak wymaganiem jest jak najszybsze osiągnięcie celu działań przy najkorzystniejszej ekonomii użycia posiadanych sił i środków. Aby to osiągnąć, konieczne

jest podczas wyboru kierunku wyjście z okrążenia dokonanie wnikliwej analizy i oceny głównie następujących czynników:

- ugrupowania i możliwości nieprzyjaciela będącego w styczności oraz jego odwodów, których może on użyć do przeciwdziałania wyjściu dywizji z okrążenia;
- charakteru działań wojsk własnych poza okrążeniem oraz sposobu, zakresu i terminu wsparcia dywizji przez przełożonego;
- sytuacji powietrznej i możliwości obrony przeciwlotniczej podczas wyjścia dywizji z okrążenia;
- sytuacji skażeń i zakażeń;
- oddalenia okrążonych wojsk od sił głównych, możliwego czasu połączenia się z nimi, posiadanego stanu środków materiałowych, a szczególnie amunicji i materiałów pędnych oraz smarów;
- możliwości zaskoczenia nieprzyjaciela;
- warunków terenowych i ich wpływu na użycie rodzajów wojsk, skrytość działań, możliwość wyprowadzenia sprzętu oraz osłonę ugrupowania bojowego.

Z analizy problemu wynika, że:

- czas i kierunek wyjścia wojsk z okrążenia będzie każdorazowo uzależniony od konkretnej sytuacji operacyjno-taktycznej;
- w warunkach stosowania broni masowego rażenia powinien on być ściśle powiązany z uderzeniami wykonywanymi na nieprzyjaciela przez szczebel nadrzędny;
- jeżeli wojska walczące poza okrążeniem przechodzą do działań zaczepnych lub wykonują uderzenie częścią sił mające wpływ na wyjście dywizji z okrążenia, to kierunek i czas wyjścia jej z okrążenia określa dowódca szczebla nadrzędnego;
- w wypadku wyjścia dywizji z okrążenia, bez udziału szczebla nadrzędnego, decyzję odnośnie do czasu i kierunku działania może niekiedy określać dowódca dywizji;
- w każdej sytuacji właściwy wybór kierunku oraz czasu wyjścia z okrążenia stanowi podstawę koncepcji działania i decyduje o jego powodzeniu.

3.2. Właściwości ugrupowania bojowego dywizji podczas wyjścia z okrążenia

Walka o wyjście z okrążenia składa się z szeregu zadań bojo-

wych realizowanych przez pododdziały wszystkich rodzajów wojsk. Każde z tych zadań jest składową ogólnego zadania dywizji i prowadzi do osiągnięcia jednego, wspólnego celu. Treść i cel tych zadań narzuca sytuacja bojowa i charakter pola walki.
W całokształcie działań dywizji w celu wyjścia z okrążenia można wyróżnić następujące zadania etapowe:

- odpieranie uderzeń nieprzyjaciela i utrzymanie bronionego rejonu do czasu osiągnięcia gotowości do wyjścia z okrążenia;
- przełamanie lub przenikanie przez wewnętrzny pierścień okrążenia;
- działanie w celu podejścia do rubieży spotkania i połączenia się z wojskami własnymi lub opanowania wyznaczonego przez przełożonego rejonu.

Ugrupowanie bojowe dywizji będzie więc przekształcać się kolejno, w zależności od sytuacji, celu działania i sposobu realizacji poszczególnych zadań etapowych. Zawsze jednak powinno odpowiadać zamiarowi walki o wyjście z okrążenia i zapewniać:

- szybkie wykorzystanie wyników uderzeń ogniowych, a przede wszystkim broni jądrowej, w celu rozbicia nieprzyjaciela na kierunku wyjścia z okrążenia lub przeniknięcia przez istniejące luki, lub dokonany wyłom w jego ugrupowaniu;
- zdecydowane rozwijanie działań w kierunku wojsk własnych lub wyznaczonego do opanowania rejonu;
- szybki manewr siłami i środkami odpowiednio do zmian zachodzących w sytuacji oraz potęgowanie uderzenia i osłonę skrzydeł i tyłów dywizji;
- jak najlepsze wykorzystanie warunków terenowych;
- ciągłość dowodzenia i współdziałania;
- jak najmniejszą wrażliwość na uderzenia broni jądrowej i innych środków masowego rażenia.

Z doświadczeń drugiej wojny światowej oraz analizy warunków przyszłego pola walki wynika, że ugrupowanie bojowe dywizji podczas wyjścia z okrążenia może składać się najczęściej z następujących elementów:

- zgrupowania przełamującego /uderzeniowego/;
- pododdziałów osłony;
- odwodu ogólnowojskowego;

- dywizyjnej grupy lub pododdziałów artylerii /grupy wsparcia ogniowego/;
- pododdziałów /pododdziału/ przeciwlotniczych;
- odwodu przeciwpancernego i niekiedy oddziału zaporowego.

Liczba elementów ugrupowania bojowego, ich skład i zadania będą każdorazowo uzależnione od sytuacji i potrzeb wykonania zadania. W konkretnej sytuacji mogą bowiem być organizowane inne elementy ugrupowania bojowego, jak np. oddziały obejścia lub oddział wydzielony. Każdy z tych elementów powinien być zdolny do wykonania określonego w planie walki, specyficznego zadania.

Zgrupowanie przełamujące ma zadanie przełamać pierścień okrążenia oraz stworzyć warunki do rozwinięcia natarcia w określonym kierunku. Po wykonaniu tego zadania zgrupowanie przełamujące /często w zmienionym składzie/ spełniać będzie rolę zgrupowania, którego celem będzie zapewnienie ruchu całości sił dywizji w kierunku wojsk własnych lub opanowanie wyznaczonego rejonu. Zgrupowanie to spełnia główną rolę uderzeniową w przebiciu się przez ugrupowanie nieprzyjaciela, a tym samym warunkuje wyjście wojsk z okrążenia. Z tego względu będzie ono zwykle najsilniejszym z elementów ugrupowania bojowego dywizji. Do zgrupowania przełamującego dywizja może wydzielić około 1/2 wszystkich sił i środków, w tym większość czołgów i artylerii. Podczas wyjścia dywizji z okrążenia w skład zgrupowania przełamującego mogą wchodzić:

- od trzech do pięciu batalionów piechoty;
- kilka kompanii czołgów.

Do wsparcia walki zgrupowania przełamującego będzie zwykle angażowana całość lub większość artylerii dywizji. W perspektywie zarysowuje się coraz większa możliwość wsparcia lub wzmocnienia dywizji przez szczebel nadrzędny śmigłowcami szturmowymi. Wówczas zgrupowanie przełamujące dywizji podczas wyjścia z okrążenia może posiadać charakter lądowo-powietrznego zespołu uderzeniowego. W każdym przypadku skład zgrupowania przełamującego będzie uzależniony od możliwości nieprzyjaciela i wychodzących z okrążenia wojsk oraz zakresu użycia przez szczebel nadrzędny broni jądrowej i wsparcia ich walki uderzeniami lotnictwa i ogniem klasycznych środków.

Podczas organizowania zgrupowania przełamującego należy uwzględniać konieczność unikania zbędnych przegrupowań i zmian podporządkowania pododdziałów. Zapewnia to maskowanie działań oraz ułatwia dowodzenie i kierowanie walką.

Oddziały osłony wyznacza się w celu:

- obrony zajmowanego rejonu do czasu przełamania pierścienia okrążenia przez zgrupowanie przełamujące;
- zapobieżenia zamknięciu przez nieprzyjaciela dokonanego wyłomu w czasie wychodzenia wojsk z okrążenia;
- osłony skrzydeł i tyłów sił głównych i zapewnienie zorganizowanego wyjścia z okrążenia wszystkich wojsk.

Ilość i skład wojsk osłony zależeć będą każdorazowo od potrzeb i możliwości dywizji w tym zakresie. W przeciętnych warunkach wyjścia dywizji z okrążenia mogą być rozpatrywane dwa warianty osłony skrzydeł i tyłów:

a/ dwoma oddziałami osłony skrzydeł i jednym oddziałem osłony tyłów;

b/ dwoma oddziałami osłony.

W obu wypadkach każdy z oddziałów osłony występuje jako oddzielny element ugrupowania bojowego. W pierwszym wariancie rozpatrywany jest samodzielnie działający oddział osłony tyłów sił głównych, który wykonuje zadanie w sposób typowy dla arier-gard, natomiast w drugim wariancie - dwa wydzielone oddziały osłony spełniają jednocześnie zadania osłony bocznej i tyłów wychodzącej z okrążenia dywizji. Zaletę takiego rozwiązania jest zmniejszenie liczby elementów ugrupowania bojowego, co ułatwia dowodzenie i współdziałanie.

Skład oddziałów osłony będzie uzależniony od stopnia zagrożenia uderzeniami nieprzyjaciela z danego kierunku. Osłona dywizji od strony największego oddziaływania nieprzyjaciela musi być szczególnie silna, a w razie potrzeby dodatkowo wzmocniona siłami odwodu ogólnowojskowego, odwodów specjalnych oraz ogniem artylerii. Przeciętnie, oddziały osłony będą organizowane w sile od wzmocnionego batalionu do pułku. Oddziały osłony powinny posiadać dużą ilość różnego rodzaju min oraz materiału wybuchowego. Podczas działań będą one bowiem w szerokim zakresie stosować zapory minowe i niszczenia oraz organizować zasadzki ogniowe.

Odejście oddziałów osłony na kolejną rubież może być dokonane tylko na rozkaz dowódcy dywizji.

Odwód ogólnowojskowy może być użyty do spotęgowania uderzenia zgrupowania przełamującego, wsparcia walki osłony lub wykonania innych zadań wynikłych podczas wyjścia dywizji z okrążenia.

Znaczne potrzeby dywizji w zakresie wydzielenia niezbędnych sił do utrzymania zajmowanego rejonu, przełamania pierścienia okrążenia oraz osłony skrzydeł i tyłów podczas wyjścia z okrążenia w większości przypadków uniemożliwiają posiadanie drugiego rzutu. Dlatego najbardziej typowe w rozpatrywanych warunkach będzie występowanie w ugrupowaniu dywizji jedynie odwodu ogólnowojskowego. Odwód ten może najczęściej występować w sile batalionu piechoty.

Podczas wyjścia dywizji z okrążenia artyleria może wykonywać następujące zadania ogniowe:

- obezwładniać siłę żywą i środki ogniowe nieprzyjaciela na odcinku przełamania i w bezpośrednio przyległych do niego punktach oporu;
- zwalczać baterie artylerii i moździerzy nieprzyjaciela wzbraniające przełamania wewnętrznego pierścienia okrążenia;
- wspierać walkę zgrupowania uderzeniowego oraz osłony podczas wyjścia z okrążenia;
- wzbraniać nieprzyjacielowi wykonywania uderzeń na skrzydła i tyły dywizji;
- oślepiać nieprzyjaciela poprzez wykonywanie zasłon dymnych.

Dywizyjna grupa /pododdział/ artylerii podczas wyjścia z okrążenia dokonuje przesunięć stanowisk ogniowych kolejno pododdziałami w ślad za zgrupowaniem przełamującym, zachowując ciągłą gotowość do wsparcia walki pododdziałów piechoty i czołgów.

Oddział przeciwlotniczy - zwykle organiczny pułk przeciwlotniczy, będzie z zasady wykorzystywany w całości do osłony tych elementów ugrupowania bojowego, które w danym okresie walki wykonują główne zadanie. W okresie organizacji wyjścia z okrążenia i przełamania wewnętrznego pierścienia nieprzyjaciela szczególnej osłony przeciwlotniczej będą wymagać: zgrupowanie przełamujące, artyleria na stanowiskach ogniowych i odwód ogól-

nowojskowy. Podczas wyjścia dywizji z okrążenia oddział przeciwlotniczy może być wykorzystywany do osłony przejścia sił głównych przez newralgiczne punkty /rubieże/ terenowe, jak np. przejścia między jeziorami, węzły dróg, mosty, przełęcze górskie itp.

Odwód przeciwpancerny dywizji stanowić będzie jego organiczny oddział przeciwpancerny /dappanc/. Może on być wzmocniony drużyną saperów, zwłaszcza w warunkach, gdy nie organizuje się oddziału zaporowego. W wypadku dużych strat w środkach przeciwpancernych rolę odwodu przeciwpancernego dywizji może spełniać wydzielony pododdział czołgów. Głównym zadaniem odwodu przeciwpancernego będzie zwalczanie broni pancernej nieprzyjaciela na kierunkach jej uderzeń. Najkorzystniej jest rozmieszczać go i przesuwać za zgrupowaniem przełamującym.

Oddział zaporowy może być organizowany z kompanii minowania i niszczenia etatowego batalionu saperów.

Ugrupowanie bojowe wojsk wychodzących z okrążenia nie powinno być schematyczne. Konkretna sytuacja każdorazowo określać będzie sposób walki wojsk, a w nim charakter ugrupowania bojowego i skład jego elementów.

3.3. Walka o wyjście z okrążenia

A. Walka dywizji o wyjście poza wewnętrzny pierścień okrążenia

Pierwszy etap walki o wyjście z okrążenia może mieć charakter przełamania lub w bardziej korzystnych warunkach - przerwania się poza wewnętrzny pierścień okrążenia.

Przełamanie będące najtrudniejszą formą przebicia się poza wewnętrzny pierścień okrążenia winno być traktowane jako ostateczność w sytuacji, gdy nieprzyjaciel znacznymi siłami dokonał szczelnego - dookólnego okrążenia sił dywizji. Jeżeli natomiast w ugrupowaniu nieprzyjaciela istnieją luki lub odcinki zamykane niewielkimi siłami, to istnieje szansa przerwania się dywizji na jednym lub kilku kierunkach poza pierścień okrążenia. Warunki takie może również stwarzać trudno dostępny teren, o który dywizja oparła częściowo swą obronę.

Analiza działań wojsk na tyłach nieprzyjaciela pozwala sądzić, że wyjście okrążonych wojsk poza wewnętrzny pierścień

okrążenia może być osiągnięte nie tylko metodą przełamania, lecz również przerwania się, a nawet przenikania poprzez luki, nie obsadzone przez nieprzyjaciela odcinki lub trudno dostępny teren.

Jednak w sytuacji dokonania przez nieprzyjaciela szczelnego okrążenia dywizji przeważającymi siłami, przełamanie może stanowić jedyną szansę wyjścia poza wewnętrzny pierścień okrążenia. W każdej sytuacji wyjście wojsk z okrążenia będzie poprzedzone szeregiem przedsięwzięć organizacyjnych, spośród których przegrupowanie sił i środków stwarza bezpośrednią podstawę przekształcenia działań obronnych w okrążeniu w zaczepne o wyjście z okrążenia. Przegrupowanie wojsk do wyjścia z okrążenia w większości przypadków odbywać się będzie w warunkach intensywnych działań obronnych. Potrzeba przydzielenia jak największej ilości sił i środków w skład zgrupowania przełamującego i odwodów kosztem, oddziałów prowadzących działania obronne, w celu utrzymania zajmowanych rubieży, przy jednoczesnym niedopuszczeniu do wykrycia przez nieprzyjaciela dokonywanego przegrupowania, stanowi jedną z najbardziej specyficznych cech organizacji wyjścia z okrążenia.

Wynika stąd, że przegrupowanie przeprowadza się:

a/ w warunkach konieczności prowadzenia walki z dotychczasowym natężeniem na przednim skraju, co osiąga się poprzez:

- wzmożoną aktywność wojsk pozostających w osłonie;
- szeroki manewr ogniem i sprzętem artylerii;
- działanie odwodów w razie potrzeby na kierunkach, które zostały osłabione wskutek wyprowadzenia części sił;

b/ przy zachowaniu jak największej skrytości działań, co osiąga się głównie przez dokonanie przegrupowania w warunkach ograniczonej widoczności z jednoczesnym stosowaniem wszelkich możliwych form maskowania i dezinformacji;

c/ w maksymalnie krótkim czasie poprzez unikanie zbędnych i skomplikowanych przesunięć; uprzedzenie nieprzyjaciela w przegrupowaniu, którego on może dokonać w celu przeciwdziałania, powinno stanowić zasadniczy sens przegrupowania okrążonego zgrupowania wojsk.

W rezultacie przegrupowania dywizja najczęściej zajmie położenie o optymalnej długości frontu obrony okrężnej, zbliżone

kształtem do nieregularnego koła lub elipsy. Na przednim skraju winny prowadzić działania oddziały osłony, natomiast na odcinku planowanego przełamania powinien znaleźć się pierwszy rzut zgrupowania przełamującego. Pozostałe siły zgrupowania przełamującego celowo jest rozmieścić w kolumnach ukrytych w terenie w odległości 2-3 km od rubieży ataku.

Pododdziały artylerii, pozostawiając działa kaczujące w poprzednio zajmowanych rejonach, powinny osiągnąć gotowość do ogniowego przygotowania i wsparcia walki zgrupowania przełamującego oraz pododdziałów osłony.

Odwody, pododdziały zabezpieczenia i obsługi najlepiej jest rozmieścić w kolumnach marszowych w środkowej strefie ugrupowania bojowego dywizji.

Uderzenie zgrupowania przełamującego na głównym kierunku wyjścia z okrążenia może być poprzedzone działaniem demonstracyjnym na wybranym odcinku /zazwyczaj 1-2 godziny przed uderzeniem właściwym/. Uderzenie demonstracyjne powinno być wsparte ogniem artylerii. Jeżeli wyjście z okrążenia wykonywane będzie w ciągu dnia, to w działaniu demonstracyjnym szeroko należy stosować zasłony dymne, aby utrudnić nieprzyjacielowi ustalenie faktycznego stanu naszych sił i środków.

Uderzenie w celu przełamania frontu okrążenia w porze dziennej zazwyczaj będzie poprzedzone ogniowym przygotowaniem ataku oraz uderzeniami broni masowego rażenia i lotnictwa. Wykorzystując wyniki uderzeń jądrowych, ognia artylerii i lotnictwa, oddziały zgrupowania przełamującego zdecydowanym atakiem niszczą nieprzyjaciela na wyznaczonym odcinku i rozwijają natarcie w celu dokonania wyłomu w jego ugrupowaniu. Po przełamaniu frontu okrążenia wyznaczone siły w zależności od charakteru działań nieprzyjaciela rozszerzają wyłom albo wzbraniają nieprzyjacielowi zamknięcia go. Na skrzydła nacierającego zgrupowania wysuwa się oddziały osłony, które umacniają się na dogodnych rubieżach w gotowości do odparcia ataków czołgów i piechoty nieprzyjaciela. Siły osłony w koniecznych wypadkach można wzmocnić odwodami i innymi pododdziałami.

Artyleria wchodząca w skład zgrupowania przełamującego powinna przesuwać się z takim wyliczeniem, aby mogła większością sił i środków nieprzerwanie wspierać walkę nacierających od-

działów dywizji. W czasie wyjścia z okrążenia dużą trudność stwarzać będzie manewr artylerii ze względu na małą ilość dróg oraz potrzebę wsparcia walki prowadzonej na wielu kierunkach. Należy więc nie tylko dokładnie zaplanować ogień i przesunięcie artylerii, ale i zabezpieczyć jego realizację.

Elementy tyłowe po sformowaniu kolumn wychodzą z okrążenia w ślad za oddziałami wykonującymi przełamanie. Środkami transportowymi należy ewakuować głównie wszystkich rannych oraz chorych. W razie potrzeby do osłony oddziałów tyłowych można wydzielić część sił odwodu ogólnowojskowego. Środki materiałowe i uszkodzony sprzęt techniczny, którego nie można ewakuować z rejonu okrążenia, należy ukryć lub zniszczyć.

Oddziały osłony, uporczywie utrzymując zajmowane pozycje, osłaniają wyjście wojsk z rejonu okrążenia. Wycofują się one tylko na rozkaz dowódcy kierującego wyjściem z okrążenia całego zgrupowania. Oddziały osłony wycofują się na kolejne rubieże pod osłoną ognia artylerii i moździerzy oraz zapór inżynieryjnych. Czołgi działające w składzie oddziałów osłony wycofują się zazwyczaj ostatnie, osłaniając ogniem wycofanie się piechoty i artylerii. Czołgi ze względu na dużą manewrowość, pozwalającą na szybkie oderwanie się od nieprzyjaciela, oraz możliwość rażenia go silnym ogniem na dużą odległość, mogą podczas odejścia stosować z powodzeniem zwroty zaczepne oraz zasadzki ogniowe. W miarę przesuwania się zgrupowania przełamującego oddziały osłony, ubezpieczające tyły wojsk poprzez stawianie oporu na kolejnych rubieżach, zmniejszają stopniowo długość bronionego frontu zbliżając się do wyłomu utworzonego w okrążeniu nieprzyjaciela. Z chwilą wejścia w wyłom ostatnich pododdziałów dywizji, elementy osłony mogą rozpocząć na rozkaz dowódcy odejście z ostatniej rubieży osłony. Od tej chwili pododdział osłony spełnia rolę ariergardy i dalej wykonuje zadanie zgodnie z zasadami działania ariergard.

Pododdziały osłony zabezpieczające skrzydła korytarza odchodzą z bronionych rubieży po wyjściu na ich wysokość ostatniego pododdziału osłaniającego tyły wychodzących z okrążenia wojsk. Mogą one następnie wejść w skład awangardy lub odwodu ogólnowojskowego. Jeżeli nieprzyjacielowi uda się zamknąć wyłom i rozczłonkować ugrupowanie bojowe, wówczas ta część sił, która

przebiła się poza front okrążenia, powinna zmienić kierunek działania i uderzyć na spotkanie z pozostającymi w okrążeniu pododdziałami. Szybkie i gwałtowne zaatakowanie nieprzyjaciela, który zamknął wyłom, z dwóch kierunków powinno doprowadzić do ponownego połączenia wojsk. Takie działanie jest nakazem solidarności żołnierskiej na polu walki i leży u podstaw wysokiego morale wojsk, odgrywającego bardzo ważną rolę szczególnie podczas wyjścia z okrążenia.

B. Działanie dywizji na podejściach do wojsk własnych

Po przebiciu się dywizji przez dokonany wyłom w wewnętrznym pierścieniu okrążenia charakter dalszych walk będzie uwarunkowany sytuacją bojową. W przestrzeni poza pierścieniem okrążenia wychodząca dywizja będzie wykonywała ubezpieczony marsz odwrotowy w przewidywaniu boju spotkaniowego, upodobniony do tzw. "wędrującego kotła". W razie napotkania podchodzących odwodów nieprzyjaciela lub nadejścia ścigających wojsk działania mogą przybierać postać różnych form natarcia /kolejnego przełamania lub boju spotkaniowego/, a niekiedy nawet obrony.

Z tych względów ugrupowanie bojowe dywizji w tym okresie będzie ulegać zmianie, w zależności od sytuacji i potrzeb walki.

W każdym jednak przypadku ugrupowanie dywizji powinno zapewnić:

- uniemożliwienie nieprzyjacielowi rozcięcia /rozczłonkowania/ jej ugrupowania;
- ciągłą gotowość rozwinięcia sił do walki i zapewnienie korzystnych warunków jej prowadzenia;
- ruchliwość i manewrowość wojsk oraz możliwość tworzenia /wysyłania/ oddziału wydzielonego, ubezpieczeń bocznych i innych niezbędnych w danej sytuacji elementów ugrupowania.

Organa rozpoznawcze dywizji powinny w tym okresie dostarczać wiadomości o siłach i środkach nieprzyjaciela, a zwłaszcza o położeniu i działalności jego odwodów na kierunku działań dywizji i na skrzydłach.

Działania na podejściach do wojsk własnych najkorzystniej jest rozwijać wzdłuż dwóch, a nawet trzech dróg. Zapewnia się w ten sposób zwartość ugrupowania, możliwość manewrowania pododdziałami oraz znaczne skrócenie czasu wyjścia z okrążenia.

W warunkach znacznej przewagi nieprzyjaciela i ograniczonych możliwości przebijania się całością sił wskazane jest działanie metodą przenikania. Plan walki o wyjście z okrążenia może wówczas zakładać przebicie się całością sił dywizji poza wewnętrzny pierścień okrążenia, a następnie działania samodzielne zawczasu zorganizowanych grup - manewrujących szeroką siecią dróg i po bezdrożach w kierunku wojsk własnych. Działanie dywizji metodą przenikania wymaga wcześniejszego zorganizowania odpowiedniej ilości samodzielnych oddziałów o nowej strukturze, a zwłaszcza ustalenia ich składu, wzmocnienia, podziału sił i środków oraz dowodzenia. Przenikanie pododdziałów /oddziałów/ w ugrupowanie nieprzyjaciela było w okresie II wojny światowej często stosowane. Badania wskazują, że również na przyszłym polu walki będą istnieć możliwości takiego działania.

W rozpatrywanym etapie działań dywizja może wykonać zadania określone rozkazem przełożonego. Mogą one np. polegać na:

- zniszczeniu środków napadu jądrowego nieprzyjaciela we wskazanym rejonie;
- uderzeniach na stanowiska dowodzenia lub urządzenia tyłowe nieprzyjaciela;
- zakłóceniu komunikacji nieprzyjaciela poprzez zniszczenie urządzeń drogowych lub kolejowych;
- zniszczeniu lotnisk oraz bazującego na nich sprzętu.

Połączenie działań dywizji o wyjście z okrążenia z wykonaniem tego rodzaju zadań jest celowe i możliwe. Dlatego dowódcy zgrupowań wychodzących z okrążenia powinni ujmować je w planie walki i realizować, nawet bez wyczekiwania na rozkazy przełożonych. Dla wykonania określonego zadania należy organizować i wysłać oddziały wydzielone lub grupy wypadowe /szturmowe/.

Dowódca dywizji, niezależnie od przyjętego sposobu działania, powinien utrzymywać z pododdziałami łączność oraz nieprzerwanie kierować ich walką. Działania na podejściach do wojsk własnych walczących na froncie zewnętrznym wymagają osłony powietrznej, wsparcia lotnictwem i śmigłowcami szturmowymi oraz artylerią z chwilą wejścia w jej zasięg. Sztaby nadrzędne, dysponujące szerszym rozglądem sytuacyjnym, obowiązane są dostarczyć oddziałom wychodzącym z okrążenia dane z rozpoznania nieprzyjaciela, których nie mogą one uzyskać własnymi środkami.

C. Walka o połączenie się z wojskami własnymi

Sposób działania wojsk w tym okresie wynikał będzie z konkretnego w danych warunkach celu wyjścia z okrążenia oraz charakteru i treści postawionego zadania przez dowódcę szczebla nadrzędnego.

W sytuacji, gdy wojska własne walczące poza okrążeniem wznawiają lub prowadzą działania zaczepne, a wychodzące z okrążenia zgrupowanie zachowało dostateczną zdolność bojową, wówczas końcowy etap jego walki będzie podporządkowany interesom natarcia sił głównych. W założonych warunkach dywizja zgodnie z otrzymanym zadaniem może rozwinąć wyjście z okrążenia w natarcie, mające na celu opanowanie taktycznie ważnego rejonu /rubieży/, aby następnie utrzymać go do czasu podejścia nacierających wojsk spoza okrążenia. W innym przypadku wychodząca dywizja z okrążenia może być wykorzystana do uderzenia na tyły określonego zgrupowania nieprzyjaciela w celu rozbicia go wspólnym wysiłkiem z wojskami nacierającymi od czoła.

Gdy wojska własne walczące na zewnątrz okrążenia, prowadząc działania obronne, mogą na korzyść wychodzącego z okrążenia zgrupowania oddziaływać bronią jądrową, lotnictwem i artylerią oraz poprzez wykonanie zbieżnego uderzenia częścią sił, wówczas działanie przybierze charakter uderzenia na spotkanie z wojskami nacierającymi z zewnątrz, w celu jak najszybszego opanowania wyznaczonej rubieży spotkania.

Sytuacja wychodzących z okrążenia wojsk będzie znacznie trudniejsza, gdy przełożony nie posiada możliwości działań zaczepnych /nawet z ograniczonym celem/ i nie jest w stanie udzielić im dostatecznego wsparcia. Taka sytuacja może zaistnieć, gdy wojska własne prowadzą na froncie zewnętrznym ciężkie walki obronne lub nawet wycofują się pod naporem przeważających sił nieprzyjaciela. W takim przypadku wychodzący z okrążenia będzie zmuszony samodzielnie przebijać się /przenikać/ przez ugrupowanie nieprzyjaciela na froncie zewnętrznym, aby połączyć się z wojskami własnymi.

Sposób walki dywizji w końcowym etapie wyjścia z okrążenia będzie wynikał z celu i warunków działań. W każdej sytuacji ostateczne powodzenie podczas wyjścia z okrążenia będzie w tym okresie uzależnione od należytego współdziałania z wojskami nie okrążonymi.

Uzgodnienie działań wojsk wychodzących z okrążenia z wojskami walczącymi poza okrążeniem powinno odbywać się za pośrednictwem sztabu nadrzędnego, który w zasadzie jest odpowiedzialny za ogólną koordynację działań.

R o z d z i a ł VIII

DZIAŁANIA RAJDOWE

1. Zasady ogólne

1.1. Istota i cel działań rajdowych

Możliwości bojowe współczesnych oddziałów i związków taktycznych, coraz bardziej rozwijający się dynamicznie przestrzenny i ogniskowy charakter działań bojowych i szybko zmieniające się sytuacje na polu walki, stwarzają możliwość prowadzenia działań rajdowych tak przez oddziały wydzielone, jak i oddziały pierwszego rzutu dywizji, które znalazły się w dogodnej sytuacji do prowadzenia tego rodzaju działań.

Celowość prowadzenia działań rajdowych wynika przede wszystkim z konieczności zwalczania różnorodnych obiektów /celów/ i ważnych środków ogniowych w ugrupowaniu nieprzyjaciela, wtedy gdy użycie do tego innych działań jest niemożliwe lub niecelowe. Obniży to jego zdolność bojową i przyczyni się do uzyskania przewagi ogniowej przez dywizję.

Działania rajdowe są rodzajem działań uzupełniających, prowadzonych przez pododdziały i oddziały, których istota polega na wykonaniu zaskakujących uderzeń i rozbiciu /zniszczeniu/ w ugrupowaniu nieprzyjaciela określonych jego pododdziałów lub obiektów przez wydzielone w tym celu siły samodzielnie lub w połączeniu z desantem powietrznym, poprzez napady i zasadzki, przy /bezpośrednim lub pośrednim/ wsparciu ogniowym sił głównych dywizji.

Celem działań rajdowych jest przeniesienie działań bojowych w głąb ugrupowania nieprzyjaciela, niszczenie jego sił i środków, a także ważnych obiektów oraz dezorganizacja jego systemu dowodzenia i zaopatrzenia dla uzyskania przewagi.

Działania rajdowe mogą być prowadzone we wszystkich rodzajach działań bojowych tak z użyciem, jak i bez użycia broni jądrowej.

Korzystne warunki do prowadzenia działań rajdowych mogą zaistnieć podczas pościgu, np.: po przełamaniu głównej pozycji obrony nieprzyjaciela, gdy przechodzi on do działań opóźniających, a w jego ugrupowaniu powstaną luki i przerwy spowodowane uderzeniami ogniowymi. Dogodna sytuacja bojowa może powstać także w wyniku pomyślnego rozegrania boju spotkaniowego lub po odparciu kontrataku /przeciwuderzenia/.

Formami działań rajdowych są:
- rajd kierunkowy - w którym oddział wydzielony zwalcza nakazane obiekty /siły i środki/, przesuwając się jednocześnie w głąb ugrupowania nieprzyjaciela i w końcowej fazie czekając w zawczasu ustalonym rejonie na podejście sił głównych;
- rajd rokadowy - który polega na wyjściu w ugrupowanie przeciwnika oddziału wydzielonego z jednoczesnym zwalczaniem obiektów, zazwyczaj równolegle do linii styczności wojsk, i w końcowej fazie - powrocie do sił głównych dywizji;
- rajd w rejonie - który polega na wyjściu oddziału wydzielonego w określony rejon w ugrupowaniu nieprzyjaciela i zwalczaniu jego obiektów w miarę ich wykrywania i podchodzenia do nich.

W wymienionych formach działań rajdowych oddziały wydzielone stosują dwa zasadnicze sposoby działania, tj. napad i zasadzka.

Napad polega na rozpoznaniu obiektu, skrytym podejściu do niego i wykonaniu zaskakującego uderzenia ogniem wszystkimi środkami z jednoczesnym zbliżaniem się na maksymalnych prędkościach oddziału wydzielonego do obiektu, rozbiciu sił ochrony i zniszczeniu, a następnie szybkim odejściu oddziału wydzielonego w wyznaczony zawczasu rejon.

Zasadzka polega na wykonaniu przez oddział wydzielony zaskakującego uderzenia ogniowego i uderzenia z ukrycia na masze-

rującą kolumnę, rozbiciu jej lub obezwładnieniu oraz szybkim odejściu oddziału wydzielonego w wyznaczony zawczasu rejon.

Stosując powyższe sposoby, oddział wydzielony może uderzać całością lub częścią sił, samodzielnie lub we współdziałaniu z desantem taktycznym.

1.2. Ocena obiektów w ugrupowaniu nieprzyjaciela

W celu umożliwienia pełnego wykorzystania rezultatów działań rajdowych oraz podporządkowania działania oddziału wydzielonego interesom nacierających sił głównych dywizji przyjmuje się głębokość działania oddziału wydzielonego w granicach zadania dnia dywizji, tj. do 40-60 km. Taką głębokość działania oddziału wydzielonego sugeruje konieczność zachowania jego zdolności bojowej do czasu połączenia się z siłami głównymi dywizji.

W strefie tej głębokości, tj. 40-60 km, rozmieszczone są elementy ugrupowania dywizji nieprzyjaciela oraz część elementów ugrupowania korpusu armijnego. Tak więc, obiektami działań rajdowych oddziałów wydzielonych będą elementy ugrupowania obronnego i urządzenia dywizji oraz częściowo korpusu armijnego nieprzyjaciela, takie jak:

- środki napadu jądrowego;
- składy amunicji specjalnej;
- punkty dowodzenia i węzły łączności;
- siły i środki walki radioelektronicznej;
- pododdziały artylerii rakietowej i lufowej;
- odwody specjalne;
- składy i urządzenia tyłowe;
- śmigłowce na lotniskach.

Większość ww. obiektów znajduje się poza zasięgiem podstawowej masy ognia artylerii, a jedynie w zasięgu lotnictwa i rakiet taktycznych. Jednak biorąc pod uwagę, że większość tych obiektów jest bardzo ruchliwa i ma możliwości maskowania i rozśrodkowania, a często posiada dużą odporność na uderzenia ogniowe, celowo jest niszczyć je działaniami rajdowymi. Powyższe czynniki powinny stać się kryterium oceny obiektów nieprzyjaciela, przeznaczonych do niszczenia działaniami rajdowymi.

Środki napadu jądrowego nieprzyjaciela to: rakiety taktyczne, składy amunicji i min jądrowych, pododdziały dowozu amunicji oraz punkty obsługi technicznej. W dywizji i korpusie Bunde-

swehry znajdują się baterie i dywizjony HONEST JOHN lub LANCE rozmieszczane w odległości od 10-20 km od przedniego skraju. Powierzchnie ich rejonu rozmieszczenia wynoszą: baterii do 75 ha, dywizjonu do 200 ha. Rejon rozmieszczenia jest zwykle osłaniany przez środki przeciwlotnicze /40 mm armaty plot/ i chroniony przez siły i środki batalionu ochrony, żandarmerii lub pododdziałów ogólnowojskowych. Z tych względów obiekt jest dość trudny do zniszczenia, szczególnie po zajęciu stanowisk startowych i pełnym zorganizowaniu osłony i ochrony. W ugrupowaniu baterii /dywizjonu/ LANCE można wyróżnić takie elementy, jak: stanowisko dowodzenia, punkt obsługi technicznej i stanowiska startowe rakiet, które stanowią opłacalny do zniszczenia cel.

Cechami demaskującymi rejon rozmieszczenia środków napadu jądrowego są:

- charakterystyczne sylwetki pojazdów /wyrzutnie, dźwigi/;
- ograniczony ruch osób i pojazdów w danym rejonie;
- ruch małych kolumn ciężkich pojazdów z naczepami i pod eskortą;
- posterunki i patrole żandarmerii.

Najbardziej dogodnym momentem do wykonania ataku na baterie /dywizjon/ LANCE jest okres ich rozwijania i zwijania na stanowiskach startowych oraz przemarsz do nowego rejonu rozmieszczenia.

Punkty dowodzenia i węzły łączności od batalionu wzwyż z rozwiniętym systemem łączności i dowodzenia decydują w znacznym stopniu o powodzeniu w walce. W pasie natarcia dywizji może być rozwinięta następująca ich ilość: batalionowych - 6-8; brygadowych - 3-4, dywizyjnych - 2, korpuśnych - 1. Rejon rozmieszczenia stanowisk dowodzenia od przedniego skraju wynosi: od 2-3 km - batalionu, do 30 km - korpusu armijnego. Ochronę i obronę stanowią pododdziały kompanii dowodzenia, żandarmerii oraz ogólnowojskowe, a punkty dowodzenia najkorzystniej niszczyć podczas przemarszu lub w czasie rozwijania w rejonie rozmieszczenia, gdy nie jest jeszcze w pełni zorganizowana ich ochrona.

Niszczenie stanowisk dowodzenia nieprzyjaciela powoduje dezorganizację jego działań bojowych poprzez pozbawienie możliwości reagowania na przebieg walki i koordynację wysiłku wojsk.

Środki systemu walki radioelektronicznej to różnorodne pododdziały i środki zakłócające system dowodzenia. Zwalczanie ich prowadzi pośrednio do uzyskania przewagi nad przeciwnikiem tak w sferze dowodzenia, jak i kierowania systemem ognia.

Pododdziały artylerii rakietowej i lufowej to dywizjon haubic 155 mm-brygady, baterie armat 175 mm i haubic 203,2 mm oraz baterie wyrzutni rakietowych LARS i MARS. Pododdziały te rozmieszczane są w odległości 4-10 km od przedniego skraju. Najkorzystniejszym momentem ich niszczenia jest okres rozwijania i zwijania na stanowiskach ogniowych oraz przemarsz do nowego rejonu. Podczas zwalczania rozwiniętej na stanowiskach ogniowych artylerii lufowej należy widzieć możliwość prowadzenia przez nią skutecznego ognia na wprost do czołgów i BWP.

System logistyczny stanowią pododdziały i oddziały tyłowe brygady i dywizji. Jest szczególnie wrażliwy na oddziaływanie oddziałów wydzielonych, szczególnie podczas realizacji dowozu i ewakuacji. Zwalczanie poszczególnych części tego systemu doprowadza do zakłócenia dowozu i zaopatrzenia wojsk w amunicję i środki materiałowe, a tym samym prowadzi do obniżenia wartości bojowej wojsk nieprzyjaciela. Podczas zwalczania obiektów tyłowych należy widzieć możliwość uzupełnienia zaopatrzenia oddziału wydzielonego.

Śmigłowce na lądowiskach są obiektami szczególnie wrażliwymi na uderzenia oddziału wydzielonego. W zasięgu działania oddziału wydzielonego będą zwykle etatowe śmigłowce dywizji, rozmieszczane zwykle w pobliżu stanowisk dowodzenia, oraz śmigłowce brygady korpusu armijnego. Niszczenia śmigłowców dokonywać można ogniem armat czołgów i BWP oraz przeciwpancernych pocisków kierowanych.

Wybór obiektów do niszczenia działaniami rajdowymi powinien być zawsze dokonywany na zasadzie, że w pierwszej kolejności należy niszczyć te obiekty, których wyeliminowanie z walki spowoduje istotny wpływ na uzyskanie powodzenia przez siły główne dywizji.

2. Zadania, skład, ugrupowanie i możliwości bojowe oddziałów wydzielonych dywizji podczas działań rajdowych

2.1. Podstawowe zadania oddziału wydzielonego dywizji w działaniach rajdowych

Do zasadniczych zadań wykonywanych przez oddziały wydzielone podczas działań rajdowych zaliczyć należy:

- poszukiwanie i niszczenie środków napadu jądrowego i składów amunicji specjalnej;
- poszukiwanie i niszczenie śmigłowców na lotniskach;
- rozpoznanie i niszczenie pododdziałów artylerii rakietowej i lufowej w ruchu i na stanowiskach startowych;
- wykrywanie i niszczenie stanowisk dowodzenia i węzłów łączności a tym samym dezorganizowanie systemu dowodzenia nieprzyjaciela;
- poszukiwanie i niszczenie różnego rodzaju elementów i urządzeń tyłowych nieprzyjaciela, będących w ruchu lub stacjonarnych;
- wywoływanie chaosu i paniki w ugrupowaniu nieprzyjaciela.

Niezależnie od realizacji powyższych zadań oddział wydzielony może również, w końcowej fazie swego działania, opanowywać i utrzymywać, do czasu podejścia sił głównych dywizji, ważne obiekty lub rubieże terenowe.

Stawiając zadanie oddziałowi wydzielonemu do działań rajdowych, należy rozważyć taktyczną opłacalność tych działań oraz możliwości zniszczenia określonych obiektów nieprzyjaciela, biorąc pod uwagę ich oddalenie, strukturę i typ, siły i środki ich ochrony oraz możliwy charakter przeciwdziałania nieprzyjaciela. Zadania winny być realne, na miarę możliwości bojowych oddziału wydzielonego z uwzględnieniem działania nieprzyjaciela oraz szczególnie warunków terenowych.

2.2. Skład, ugrupowanie i możliwości bojowe oddziału wydzielonego

W skład oddziału wydzielonego dywizji przeznaczonego do prowadzenia działań rajdowych wyznacza się siły od wzmocnionego batalionu do wzmocnionego pułku włącznie. Ze względu na duże możliwości bojowe i manewrowe najkorzystniej jest wyznaczać do oddziału wydzielonego pododdziały i oddziały zmechanizowane

na BWP lub czołgów. Konieczność samowystarczalności oddziału wydzielonego w działaniach rajdowych wymaga włączania w jego skład pododdziałów wszystkich rodzajów wojsk i służb, co powoduje jednak utrudnienia w jego tworzeniu i organizacji na bazie pułku oraz konieczności jego wzmocnienia.

Wzmocnienie oddziału wydzielonego zależne jest od składu podstawowych sił i środków wyznaczonych do działań rajdowych, treści zadania i możliwości wydzielenia sił i środków rodzajów wojsk.

Oddział wydzielony do prowadzenia działań rajdowych może otrzymać:

- 1-3 baterie artylerii;
- 1-2 baterie artylerii przeciwlotniczej;
- pluton - baterię ppk;
- plsap - ksap;
- eskadrę śmigłowców szturmowych.

Ugrupowanie bojowe oddziału wydzielonego tworzy się przez odpowiednie rozmieszczenie sił i środków bezpośrednio do prowadzenia działań rajdowych. Oddział wydzielony tworzy ugrupowanie z posiadanych sił i środków organicznych i przydzielonych na okres wykonania zadań.

Ugrupowanie bojowe oddziału wydzielonego zależy od jego składu, charakteru obiektów nieprzyjaciela wymagających zniszczenia, warunków terenowych i sytuacji taktyczno-operacyjnej. Powinno ono zapewniać możliwość jednoczesnego użycia maksymalnej ilości środków walki, potęgowania wysiłku w czasie walki i dokonywania manewru, wykorzystanie właściwości bojowych różnych rodzajów wojsk i terenu. Ponadto powinno ono zapewniać możliwość prowadzenia ciągłego rozpoznania, skrytość i samodzielność działania każdemu elementowi ugrupowania z osobna i koncentrowanie wysiłku całości sił oddziału wydzielonego na wybranym obiekcie ataku.

Ugrupowanie bojowe oddziału wydzielonego składa się z następujących elementów:

- patrole rozpoznawcze;
- grupa wsparcia ogniowego;
- zgrupowanie uderzeniowe;
- odwód;
- siły i środki ubezpieczenia;
- siły i środki zabezpieczenia materiałowo-technicznego i medycznego.

Patrole rozpoznawcze, w zależności od składu oddziału wydzielonego w sile od plutonu do kompanii rozpoznawczej wzmocnionej elementami rozpoznania inżynieryjnego i skażeń, przeznaczone są do prowadzenia rozpoznania nieprzyjaciela /obiektu/ i terenu na kierunku działania oddziału wydzielonego. W działaniach rajdowych organizuje się patrole rozpoznawcze czołowe i boczne, a ilość ich i skład uzależniony jest od sytuacji taktyczno-operacyjnej, posiadanych wiadomości o obiektach nieprzyjaciela i składu oddziału wydzielonego.

Zgrupowanie uderzeniowe stanowią zasadnicze siły i środki oddziału wydzielonego przeznaczone do wykonania głównych, decydujących o powodzeniu działań rajdowych zadań. W skład zgrupowania uderzeniowego wydziela się 2/3 sił i środków oddziału wydzielonego, w tym śmigłowce /jeśli są przydzielone do OW/. W ramach zgrupowania uderzeniowego wydziela się - w zależności od składu oddziału wydzielonego - grupy uderzeniowe w sile wzmocnionej kp na bojowych wozach piechoty /kcz/ do bezpośredniego ataku na obiekt nieprzyjaciela.

Grupę wsparcia ogniowego tworzą organiczne i przydzielone pododdziały artylerii do ognia pośredniego i na wprost. Przeznaczona jest do wykonania uderzeń ogniowych na siły i środki obrony oraz nieprzyjaciela przeciwdziałającego oddziałowi wydzielonemu.

Grupa wsparcia ogniowego może realizować zadania ogniowe samodzielnie, np.: niszczenie /obezwładnienie/ śmigłowców na lotnisku, składu amunicji jądrowej lub w ramach wsparcia ogniowego sił głównych oddziału wydzielonego.

Odwód stanowi 1/3 sił i środków oddziału wydzielonego. Przeznaczony jest do wykonania zadań nieprzewidzianych, które mogą wyniknąć dopiero w toku działań rajdowych, bądź w celu ostatecznego rozbicia obiektu nieprzyjaciela.

Siły i środki ubezpieczenia w składzie plutonu piechoty i plutonu czołgów wyznacza się w celu ubezpieczenia sił głównych oddziału wydzielonego podczas marszu i wykonywania ataku na obiekt nieprzyjaciela.

Siły i środki zabezpieczenia materiałowo-technicznego i medycznego przeznaczone są do: zaspokojenia potrzeb oddziału wydzielonego w środki materiałowe niezbędne do życia i prowadze-

nia walki; zapewnienia sprawności technicznej uzbrojenia i sprzętu bojowego oraz zapobiegania powstawaniu strat sanitarnych i udzielania pomocy medycznej stanowi osobowemu oddziału wydzielonego.

Ilość sił i środków zabezpieczenia materiałowo-technicznego i medycznego przydziela się według następujących zasad:

- ozołówki techniczne /ciągnik pancerny, WZT/ - jedna na koz lub kp;
- medyczne - jeden sanitarny transporter opancerzony na koz lub kp;
- 1-2 transportery opancerzone z amunicją - na kp lub koz.

Każdy element ugrupowania oddziału wydzielonego, niezależnie od przeznaczenia, powinien być zdolny do "samoobrony" w wypadku ataku sił nieprzyjaciela oraz w sumie tworzyć zwarty oddział do szybkich i niespodziewanych uderzeń na obiekty nieprzyjaciela.

Możliwości bojowe oddziału wydzielonego dywizji prowadzenia działań rajdowych określa się na podstawie wskaźników ilościowych i jakościowych zasadniczego uzbrojenia i sprzętu, biorąc pod uwagę możliwości rozbicia określonych sił i środków nieprzyjaciela w przypadku napotkania oporu oraz możliwości niszczenia różnego rodzaju obiektów stałych lub będących w ruchu w ugrupowaniu nieprzyjaciela.

W przypadku przydzielenia /wsparcia/ oddziałowi wydzielonemu śmigłowców szturmowych jego możliwości bojowe znacznie wzrosną, bowiem eskadra śmigłowców szturmowych może zniszczyć około 30 środków pancernych nieprzyjaciela.

Każdorazowo możliwości bojowe oddziału określa się na podstawie możliwości sił i środków wchodzących w jego skład w porównaniu z możliwościami bojowymi sił i środków ochrony obiektów, które oddział wydzielony ma zniszczyć /obezwładnić/.

3. Organizacja działań rajdowych

3.1. Wypracowanie decyzji

Sposób i zakres pracy dowódcy nad organizacją działań rajdowych uzależniony jest od warunków położenia i posiadanego czasu. Z tych względów oddział wydzielony może być organizowany:

- zawczasu - podczas planowania działań bojowych dywizji; wówczas możliwe jest ustalenie optymalnego składu tego oddziału oraz właściwe przygotowanie i zabezpieczenie jego działania;
- doraźnie w toku walki, w przypadku zaistnienia dogodnych warunków do jego wysłania i skutecznego działania.

W obu wariantach tworzenia oddziału wydzielonego niezbędne są dane o ugrupowaniu wojsk i różnych obiektach nieprzyjaciela, których zniszczenie w zasadniczy sposób wpływać będzie na wykonanie zadania przez dywizję.

Podstawę do planowania działań rajdowych, podobnie jak w innych działaniach bojowych, stanowi decyzja dowódcy dywizji. Na podstawie decyzji dowódcy sztab opracowuje plan działania oddziału wydzielonego w formie oddzielnego planu działania oddziału wydzielonego lub na mapie decyzji dowódcy.

Decyzję do działań rajdowych dowódca dywizji wypracowuje według powszechnie przyjętych zasad. W decyzji dowódca dywizji określa: skład sił i środków oddziału wydzielonego; miejsce i sposób jego wprowadzenia do działań; kierunek i drogi przesunięcia, ugrupowanie, obiekty do zniszczenia; kierunek powrotu i przekroczenia rubieży styczności walczących wojsk lub obiekt do opanowania i utrzymania do czasu podejścia sił głównych dywizji.

3.2. Postawienie zadań i organizacja współdziałania

Podstawą do formułowania i przekazania zadania bojowego dla oddziału wydzielonego jest decyzja dowódcy dywizji.

Przekazując zadanie bojowe, należy kierować się następującymi zasadami:

- im mniej jest czasu na organizację działań rajdowych, tym szybciej i zwięźlej należy je formułować i przekazywać;
- w gwałtownie zmieniającej się sytuacji - w zadaniu dla oddziału wydzielonego doraźnie organizowanego do działań rajdowych - ujmować tylko główne problemy, szczegóły zaś precyzować przed atakiem obiektów nieprzyjaciela.

W zależności od sytuacji i posiadanego czasu zadanie bojowe dla oddziału wydzielonego przekazuje się w formie rozkazu dla jednego wykonawcy lub zarządzenia bojowego. Następnie, w miarę opracowywania planu działania oddziału, przekazuje się wytyczne do współdziałania i zabezpieczenia działań rajdowych. Zada-

nie bojowe dla oddziału wydzielonego stawia dowódca dywizji osobiście lub za pomocą technicznych środków łączności.

W niektórych wypadkach konieczne będzie przekazanie dowódcy oddziału wydzielonego rozkazu bojowego pisemnie, na taśmie magnetofonowej lub w formie graficznej z legendą.

W czasie organizacji współdziałania rozpatruje się następującą problematykę:

- możliwe warianty oddziaływania nieprzyjaciela w czasie wprowadzania oddziału wydzielonego do działań, podczas rajdu i wykonania zadań rajdowych;
- prowadzenie rozpoznania przez elementy rozpoznawcze dywizji na korzyść oddziału;
- wsparcie ogniowe oddziału siłami lotnictwa, śmigłowców szturmowych i artylerii w czasie wejścia do jego działań, uderzenia na obiekty nieprzyjaciela i połączenie się oddziału z siłami głównymi;
- obieg dwustronnej informacji między sztabem dywizji a oddziałem wydzielonym;
- sygnały wzajemnego rozpoznawania się i wskazywania celów.

Zadania wykonywane przez siły główne dywizji na korzyść oddziału uzgadnia dowódca dywizji, natomiast uzgodnienie działań między elementami ugrupowania oddziału wydzielonego realizuje jego dowódca.

Ze względu na specyfikę działań rajdowych wskazane jest organizowanie współdziałania przy wykorzystaniu piaskownic, zdjęć lotniczych i map o dużej skali.

Wytyczne do współdziałania dowódca dywizji podaje według zadań realizowanych przez oddział wydzielony, takich jak:

- podejście oddziału do rubieży wprowadzenia do działań /w wypadku, gdy OW organizowany jest z oddziału drugorzutowego/;
- wejście do działań;
- niszczenie obiektów w ugrupowaniu nieprzyjaciela;
- połączenie się z siłami głównymi dywizji.

W poszczególnych okresach działania oddziału wydzielonego podaje się:

- możliwy /przewidywany/ charakter działań nieprzyjaciela;
- działanie sił i środków wykonujących zadania na korzyść oddziału;

- sposób działania oddziału;
- sygnały współdziałania.

3.3. Zabezpieczenie działań rajdowych

Zabezpieczenie działań rajdowych oddziałów wydzielonych organizuje się na ogólnych zasadach, jednakże specyfika zadań rajdowych wymaga uwzględnienia konkretnych warunków ich realizacji.

Szczególną uwagę podczas zabezpieczenia działań rajdowych należy zwrócić na: rozpoznanie, maskowanie, ubezpieczenie i zabezpieczenie tyłowe.

Rozpoznanie organizuje się dla zdobycia wiadomości o nieprzyjacielu, jego obiektach przeznaczonych do zniszczenia oraz terenie mających wpływ na prowadzenie działań rajdowych.

W wytycznych do rozpoznania dowódca dywizji ustala: zadania rozpoznania na korzyść oddziału wydzielonego, siły i środki oraz sposoby jego prowadzenia, główny wysiłek rozpoznania oraz terminy zdobycia poszczególnych wiadomości.

Określając zadania rozpoznania, dowódca wyodrębnia te, które należy zrealizować w okresie organizacji oddziału wydzielonego, a następnie w czasie jego działania, zwracając szczególną uwagę na ustalenie rejonów rozmieszczenia elementów ugrupowania nieprzyjaciela, opłacalnych do niszczenia działaniami rajdowymi, prawdopodobnego ich manewru oraz sił i środków ochrony.

Istotnym problemem jest zapewnienie dwustronnego obiegu informacji między elementami rozpoznawczymi dywizji a oddziałem wydzielonym.

Zadania rozpoznawcze na potrzeby działań rajdowych mogą być realizowane przez wszystkie rodzaje i elementy rozpoznawcze na szczeblu dywizji, w tym elementy armijne prowadzące rozpoznanie w pasie działania dywizji.

Zadania te mogą być realizowane przez:

- samodzielne patrole rozpoznawcze /SPR/ pułków i dywizji prowadzące rozpoznanie na głębokość od 30-70 km;
- grupy specjalne dywizji - na głębokość do 100 km;
- rozpoznanie radioelektroniczne w odniesieniu do obiektów dysponujących środkami promieniowania elektromagnetycznego - na głębokość 40-60 km;
- rozpoznanie powietrzne /śmigłowce, lotnictwo/.

Maskowanie organizuje się dla ukrycia działania oddziału wydzielonego i zapewnienia warunków uzyskania zaskoczenia podczas działań rajdowych.

Maskowanie obejmuje szereg czynności wykonywanych dla ukrycia, przygotowania i wprowadzenia oddziału wydzielonego do działań rajdowych, wprowadzenia nieprzyjaciela w błąd co do jego składu i kierunku działania. W tym okresie czynności maskowania organizuje sztab dywizji, natomiast podczas rajdu - dowódca oddziału wydzielonego, wykorzystując przede wszystkim właściwości terenu i wykazując się pomysłowością i inwencją w wykonaniu zadań rajdowych.

W wytycznych do maskowania dowódca dywizji szczególną uwagę zwraca na: zachowanie w tajemnicy przygotowania oddziału wydzielonego do działań, jego zadań i kierunku działania; stosowanie działań pozornych, umiejętne wykorzystanie właściwości terenu w połączeniu z zasłonami dymnymi i etatowymi środkami maskującymi; przestrzeganie zasad tajnego dowodzenia; ograniczenie pracy środków radiowych.

Ubezpieczenie powinno zapewnić osłonę sił głównych oddziału wydzielonego przed niespodziewanym uderzeniem naziemnego nieprzyjaciela oraz szybkie rozwinięcie oddziału wydzielonego do ataku na określony obiekt nieprzyjaciela.

Sposób ubezpieczenia i ilość sił przeznaczonych na ten cel zależą od składu sił i środków oddziału wydzielonego, sytuacji taktycznej i przewidywanego działania nieprzyjaciela. Oddział wydzielony w sile wzmocnionego batalionu piechoty wysyła jako ubezpieczenie czołowe siły do wzmocnionego plutonu, zaś oddział wydzielony w sile wzmocnionego pułku - do wzmocnionej kompanii.

W wytycznych do ubezpieczenia dowódca dywizji uwzględnia okresy: wprowadzenia oddziału do działań, wykonania rajdu, połączenia się z siłami głównymi dywizji.

Zabezpieczenie tyłowe ma na celu zapewnienie: sprawnego zaopatrywania oddziału w środki materiałowe niezbędne do prowadzenia walki; sprawne funkcjonowanie sprzętu bojowego; udzielanie pomocy medycznej.

Wydzielając siły i środki do zabezpieczenia tyłowego, dowódca dywizji musi rozstrzygnąć sprzeczność, tj.: z jednej strony- ograniczyć ich ilość, by zapewnić dużą manewrowość oddziału

wydzielonego z drugiej - zapewnić realizację zadań zabezpieczenia tyłowego, jednocześnie widząc możliwość wykorzystania środków zdobytych na nieprzyjacielu.

W wytycznych do zabezpieczenia tyłowego dowódca dywizji określa: wielkość niezbędnych zapasów i terminy ich nagromadzenia; normy zużycia środków materiałowych; zasadnicze przedsięwzięcia zabezpieczenia technicznego i medycznego realizowane w czasie przygotowania oddziału wydzielonego do działań, jak i podczas rajdu.

Pozostałe rodzaje zabezpieczenia organizowane są na ogólnie przyjętych zasadach.

4. Prowadzenie działań rajdowych

W rajdowym działaniu oddziału wydzielonego można wyróżnić następujące etapy:

- podejście do rubieży wprowadzenia do działań;
- przekroczenie rubieży styczności wojsk /wejście do działania/;
- niszczenie obiektów w ugrupowaniu nieprzyjaciela;
- połączenie się z siłami głównymi dywizji.

Etap podejścia oddziału wydzielonego do rubieży wprowadzenia do działań będzie typowy dla oddziału organizowanego z drugiego rzutu dywizji i realizowany jest na ogólnych zasadach wprowadzenia do walki drugiego rzutu dywizji.

Przekroczenie rubieży styczności wojsk /wejście do działań OW/ powinno nastąpić w momencie zaistnienia ku temu najdogodniejszych warunków, tj. na kierunku luk w ugrupowaniu nieprzyjaciela lub najsłabiej bronionych przez niego miejsc. Nie należy dopuścić, aby oddział wydzielony na rubieży wejścia do działań związał się walką z nieprzyjacielem.

Wejście do działania oddziału wydzielonego, w zależności od sytuacji taktycznej, może być realizowane przez przenikanie lub całością sił w ugrupowaniu marszowym.

Przenikanie polega na podzieleniu sił oddziału wydzielonego na samodzielne zgrupowania i skrytym ich przechodzeniu na różnych kierunkach przez luki w ugrupowaniu nieprzyjaciela, wyjściu ich na jego tyły i przyjęciu ugrupowania do wykonania zadań rajdowych.

Oddział wydzielony, realizując działania przez przenikanie,

może przyjmować ugrupowanie zawczasu, tj. w czasie podejścia do rubieży styczności wojsk, lub dopiero w toku działań w ugrupowaniu nieprzyjaciela. W każdym wypadku całość jego sił musi być wcześniej podzielona na samodzielne zgrupowania, a działanie ich zaplanowane.

Wejście oddziału wydzielonego do działania całością sił w ugrupowaniu marszowym /bojowym/ polega na przekroczeniu linii styczności bojowej wojsk na jednym kierunku, obejściu napotkanych punktów oporu nieprzyjaciela, a w razie, gdy obejście jest niemożliwe lub niecelowe - rozbiciu ich z marszu i wyjściu w jego ugrupowanie.

Powyższy sposób wejścia oddziału wydzielonego do działania realizowany jest na ogólnych obowiązujących w tym zakresie zasadach.

Do czasu wejścia oddziału do działania elementy rozpoznawcze dywizji powinny wykonać zadania mające na celu ustalenie: ugrupowania nieprzyjaciela; słabych miejsc w jego ugrupowaniu; rejonu rozmieszczenia odwodów oraz danych o obiektach będących przedmiotem działań rajdowych. Dane rozpoznawcze powinny być przekazane dowódcy oddziału.

W celu zachowania zdolności bojowej oddziału wydzielonego na kierunku jego wprowadzenia do działań i działania w ugrupowaniu nieprzyjaciela, dowódca dywizji organizuje wsparcie jego wejścia do działania.

Lotnictwo na korzyść oddziału może wykonać następujące zadania:

- niszczenie siły żywej znajdującej się w okopach, w rejonach ześrodkowania lub w marszu na kierunku planowanego wprowadzenia i działania oddziału;
- niszczenie czołgów, transporterów opancerzonych, artylerii na stanowiskach ogniowych i środków przeciwpancernych;
- niszczenie śmigłowców uzbrojonych na lądowiskach lub w powietrzu;
- obezwładnianie stanowisk dowodzenia w czasie ich przegrupowania lub w rejonach rozmieszczenia.

Czas wykonania powyższych zadań musi być ściśle skorelowany z działaniem oddziału wydzielonego.

Część wyżej wymienionych zadań realizować powinna artyleria,

zapewniając płynne wejście oddziału wydzielonego do działania. W celu koordynacji ognia artylerii z działaniem oddziału należy przydzielić do niego obserwatora artyleryjskiego /oficera dowodzenia/ wyposażonego w odpowiedni sprzęt. Dodatkowo artyleria może w ramach wsparcia wejścia oddziału do działania oślepiać środki ogniowe i stanowisko dowódczo-obserwacyjne nieprzyjaciela poprzez stawianie zasłon dymnych.

Oddział wydzielony w zależności od sytuacji bojowej, zadania i składu przyjmuje określone ugrupowanie, którego czas przyjęcia będzie zależał od sposobu przekroczenia linii styczności bojowej wojsk, którą oddział wydzielony przekracza podczas wsparcia realizowanego przez lotnictwo i artylerię.

Oddział wydzielony, będący w pierwszym rzucie w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem, przechodzi do działań rajdowych w takim ugrupowaniu, w jakim prowadził natarcie; przyjmując ugrupowanie marszowe, przenika on w ugrupowanie nieprzyjaciela.

W celu ubezpieczenia oddziału wydzielonego od czoła należy wysyłać szpicę czołową na odległość 4-8 km od sił głównych oddziału wydzielonego. W szpicy powinny być pododdziały wojsk inżynieryjnych w gotowości do torowania przejść w zaporach minowych na kierunku działania sił głównych oddziału wydzielonego.

Artyleria oddziału wydzielonego powinna znajdować się na czele sił głównych w gotowości do natychmiastowego zajęcia stanowisk ogniowych i wsparcia działania oddziału wydzielonego.

W czasie dojścia oddziału wydzielonego do rejonu rozmieszczenia obiektów w ugrupowaniu nieprzyjaciela nie wdaje się on w walkę z napotkanymi siłami nieprzyjaciela, lecz obchodzi je, a w wypadku napotkania drobnych sił - rozbija je z marszu. Terminowe i zorganizowane jego dojście w rejon działań zależy od dyscypliny marszu, przestrzegania ustalonego tempa marszu, utrzymania ciągłego dowodzenia i wzajemnej wymiany informacji między elementami ugrupowania oddziału wydzielonego. W celu zapewnienia sprawnego i szybkiego marszu poszczególne elementy jego ugrupowania powinny maszerować po oddzielnych drogach zazwyczaj równoległych, co zapewnia dodatkowe szybkie rozwinięcie oddziału wydzielonego do działania.

III etap działania oddziału, tj. niszczenie obiektów nieprzyjaciela, realizowany będzie poprzez napady i zasadzki, któ-

rych wykonanie powinno być poprzedzone rozpoznaniem obiektów i powzięciem decyzji co do sposobu wykonania tego niszczenia. Wybór jednego ze sposobów niszczenia obiektów nieprzyjaciela uzależniony jest od sytuacji taktycznej, warunków terenowych i charakteru obiektu, tj. stały czy ruchomy. Na obiekty będące w ruchu, podczas przegrupowania wykonuje się zasadzki, rzadziej - napady, całością sił atakując kolejno poszczególne obiekty lub rozdzielając wysiłek oddziału wydzielonego na kilka obiektów jednocześnie. Obiekty stałe będą z zasady niszczone poprzez napady wykonywane całością lub częścią sił oddziału, z jednego lub kilku kierunków jednocześnie.

Podczas niszczenia obiektów nieprzyjaciela przez oddział wydzielony celowe jest wsparcie bezpośrednie lub pośrednie jego działania.

Pośrednie wsparcie działania oddziału przez lotnictwo, śmigłowce uzbrojone i artylerię dywizji polegać będzie na obezwładnieniu i niszczeniu sił i środków nieprzyjaciela, które utrudniają lub uniemożliwiają mu wykonanie zadań.

Bezpośrednie wsparcie działania oddziału wydzielonego polega na niszczeniu lub obezwładnieniu sił i środków obiektów nieprzyjaciela będących przedmiotem działań rajdowych. Największy udział w takim działaniu powinny mieć śmigłowce szturmowe, które działając na skrzydłach oddziału niszczą te elementy ugrupowania nieprzyjaciela, które stwarzają bezpośrednie zagrożenie dla niego w trakcie wykonywania zadania, lub niszczą siły i środki w szczególności przeciwpancerne, stanowiące ochronę i obronę obiektów. Zadania te śmigłowce szturmowe mogą realizować - na cele zaplanowane wcześniej - całością sił lub poprzez samodzielne poszukiwanie i niszczenie wykrytych celów.

Podczas niszczenia obiektów przez oddział wydzielony artyleria z jego składu wykonuje 3-5 minutową nawałę ogniową, ogniem szybkim na najbardziej wrażliwe elementy obiektu nieprzyjaciela, a środki przeciwpancerne niszczą cele przeciwpancerne i pancerne nieprzyjaciela, przygotowując w ten sposób uderzenie wozów bojowych i czołgów na obiekt nieprzyjaciela. Podczas ataku artyleria oddziału wydzielonego jest w gotowości do prowadzenia ognia w celu wzbronienia manewru sił ubezpieczenia, a pododdziały przeciwpancerne - rozwinięte na kierunku możliwego podejścia czołgów nieprzyjaciela.

Niszczenia artylerii samobieżnej nieprzyjaciela należy dokonywać pododdziałami przeciwpancernymi, np.: bppanc lub ogniem bojowych wozów piechoty i czołgów po podejściu ich i rozwinięciu na rubieży ogniowej w odległości 500-1000 m od obiektu. Podczas wykonywania tego rodzaju zadania należy widzieć możliwość skutecznego prowadzenia ognia na wprost przez artylerię samobieżną nieprzyjaciela.

Niszcząc stanowiska dowodzenia, węzły łączności i grupy środków radiotechnicznych, należy widzieć te ich elementy, które wymagają zniszczenia w pierwszej kolejności, jak np.: centra dowodzenia, centrale radiowe i aparatownie łączności dalekosiężnej, centrale EMC. Działanie oddziału wydzielonego podczas niszczenia wyżej wymienionych obiektów powinno być wsparte ogniem artylerii /pośrednio lub bezpośrednio/. Wymaga to ciągłego prowadzenia rozpoznania obiektu, rozmieszczenia poszczególnych jego elementów i na tej podstawie precyzyjnego zaplanowania działania oddziału wydzielonego i uzgodnienia współdziałania między nim a środkami wspierającymi go oraz elementami wchodzącymi w jego skład.

Naprowadzenie oddziału wydzielonego na rejon rozmieszczenia stanowiska dowodzenia może być realizowane przez rozpoznanie powietrzne, patrole rozpoznawcze lub grupy specjalne oraz rozpoznanie radioelektroniczne. Po podejściu oddziału wydzielonego do stanowiska dowodzenia rozwiniętego w rejonie może on wykonywać zadanie w dwóch wariantach:

a/ okrążyć obiekt i atakiem z kilku kierunków uderzyć i jednocześnie niszczyć poszczególne elementy stanowiska dowodzenia;

b/ działając na jednym kierunku, niszczyć kolejno najważniejsze elementy stanowiska dowodzenia.

Zastosowanie jednego z wyżej wymienionych wariantów działania oddziału wydzielonego zależy od sytuacji taktycznej, wielkości i charakteru obiektu, ilości sił i środków oddziału oraz warunków terenowych.

Niszczenie elementów i obiektów tyłowych nieprzyjaciela przez oddział wydzielony jest utrudnione ze względu na duży obszar ich rozmieszczenia oraz znaczne siły ochrony i obrony. Dlatego też obiekty tyłowe najkorzystniej jest niszczyć podczas

dokonywania przez nie dowozu i ewakuacji, wykonując zasadzki na maszerujące kolumny. W wypadku niszczenia przez oddział wydzielony obiektów tyłowych stałych należy dokładnie rozpoznać podejścia do obiektu, wykonać przejścia w zaporach i gwałtownym atakiem zniszczyć najważniejsze elementy danego obiektu.

Każdorazowo przed atakiem obiektów wyznacza się rejony zbiórki /główne i zapasowe/ dla poszczególnych elementów ugrupowania oddziału wydzielonego po wykonaniu zadania.

Po wykonaniu zadań rajdowych oddział wydzielony łączy się z siłami głównymi dywizji. W zależności od formy prowadzenia działań rajdowych łączy się on z siłami głównymi dywizji poprzez:

- przekroczenie powtórne rubieży styczności bojowej wojsk i wejście w głąb własnego ugrupowania /typowe dla działań rajdowych prowadzonych, gdy siły główne znajdują się w obronie/;
- oczekiwanie w zawczasu ustalonym rejonie na podejście sił głównych;
- utrzymywanie określonej rubieży lub obiektu do czasu podejścia sił głównych.

W każdym z wyżej wymienionych wypadków muszą być wcześniej ustalone kierunki i miejsca połączenia się z siłami głównymi oraz sygnały wzajemnego rozpoznawania się wojsk.

Wydrukowano w 500 egz.
Egz.nr 1-500 Bibl.Nauk. OZS
Wyk.: Zespół ofic.
Druk: PK,dn.16.10.1980 r.
Druk ASG WP nr 0409/01937/WW
Kor. E.L.

BIBLIOTEKA NAUKOWA AGG WP
Dział Zbiorów Specjalnych
44901

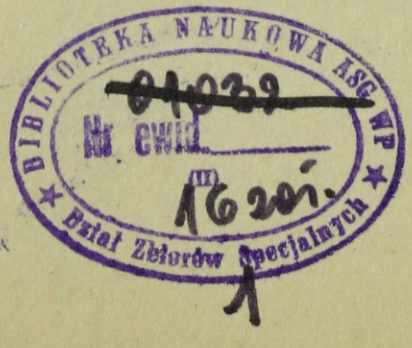

RODZAJE MARSZÓW W ZALEŻNOŚCI OD LINII FRONTU

Załącznik 1

[redacted]

Egz nr.....

A. MARSZ DO FRONTU

NIEPRZYJACIEL

AWANGARDA

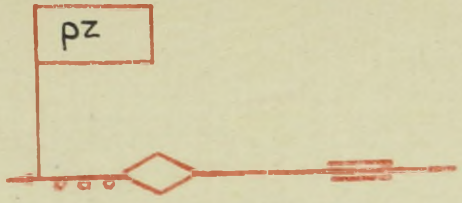

SIŁY GŁÓWNE

B. MARSZ OD FRONTU

NIEPRZYJACIEL

ARIERGARDA

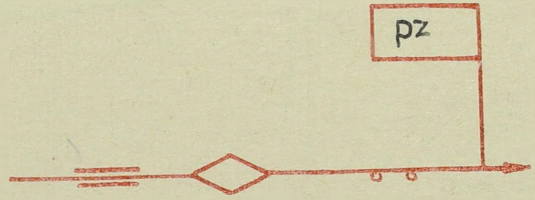

SIŁY GŁÓWNE

C. MARSZ WZDŁUŻ FRONTU

NIEPRZYJACIEL

ODDZIAŁ BOCZNY

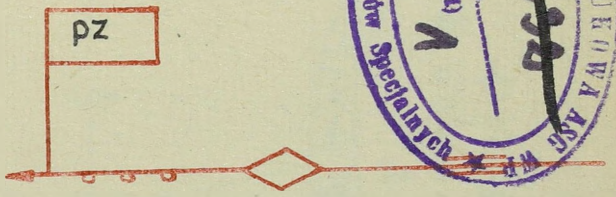

SIŁY GŁÓWNE

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Zbiorów Specjalnych
M 6111
(II)
V

WYK. 500 Egz. 1-500 Bibl. Nauk. OZS. Wyk. Zespół ofic. Druk ASG WP. nr 01938/ww

BIBLIOTEKA NARODOWA
44501

Załącznik 2

SCHEMAT DRÓG MARSZU DYWIZJI

[redacted]

Egz nr.....

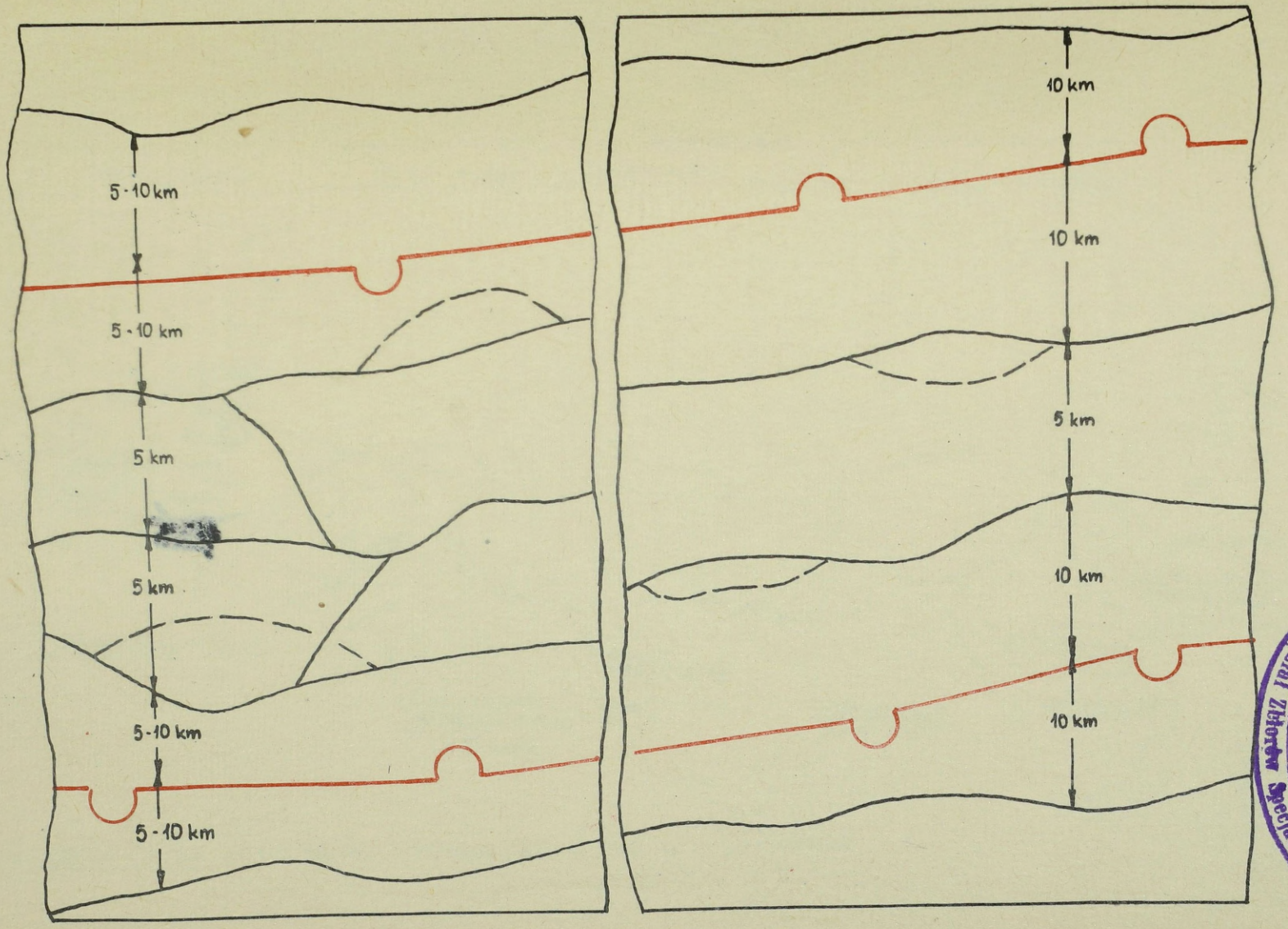

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP ★ Dział Zbiorów Specjalnych ★
Nr ewid. 01939
Vm

-435-

WYK. 500 egz. 1-500 Bibl. Nauk. OZS. wuk. Zesp. ofic Druk ASG WP nr 01939/ww

44501

Załącznik [redacted]

[redacted]

Egz nr.....

LINIA WYJŚCIOWA , LINIE WYRÓWNANIA
ORGANIZACJA ODPOCZYNKÓW

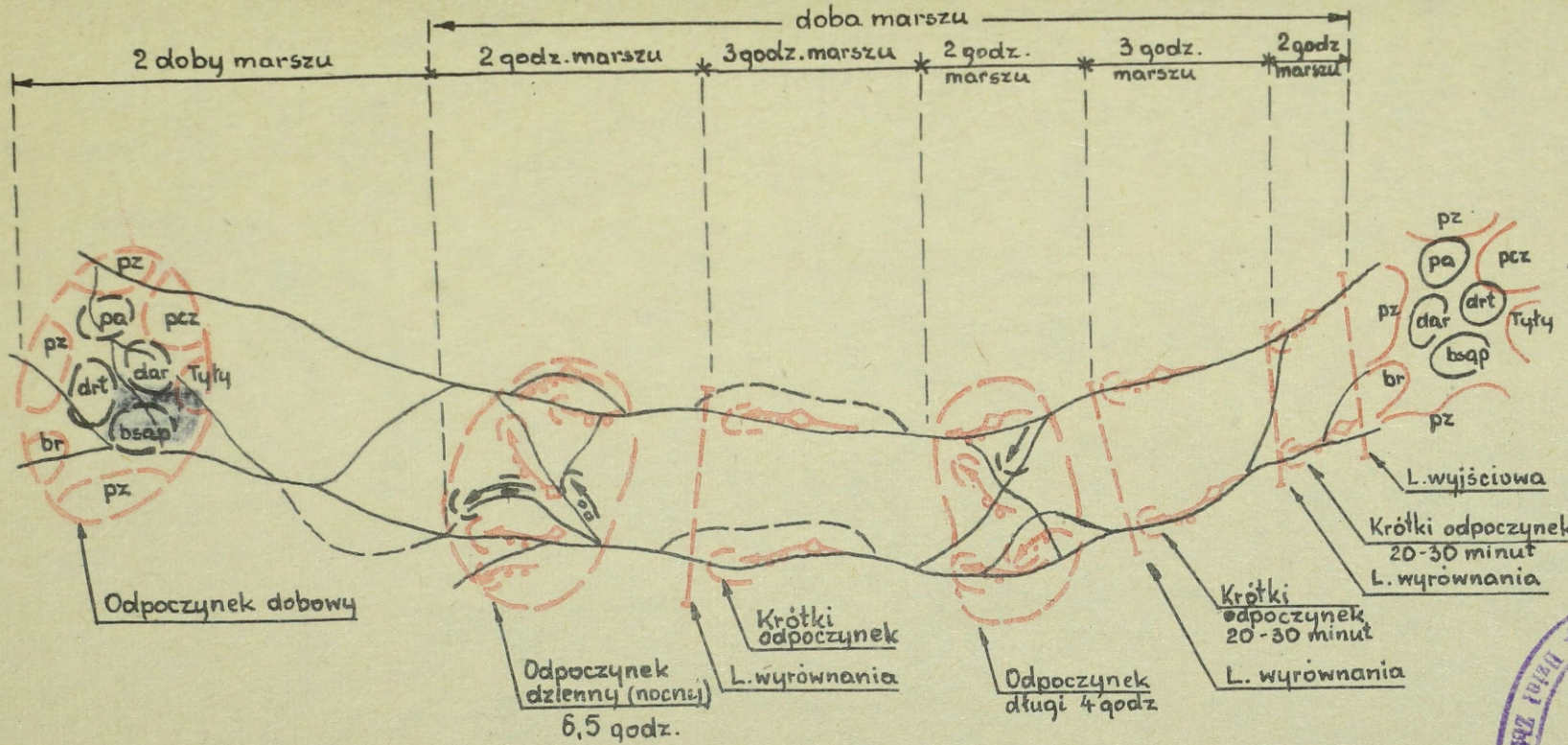

WYKONANO 500 EGZ 1-500 Bibl. Nauk. DZS ; wyk. Zesp. ofic. Druk ASG WP nr 01940/ww

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP Dział Zbiorów Specjalnych
[redacted]

-436-

BIBLIOTEKA NARODOWA
[redacted]
[redacted]44801

Załącznik 4

[redacted]

Egz nr.....

UGRUPOWANIE MARSZOWE DYWIZJI PRZED WYBUCHEM WOJNY (W OKRESIE ZAGROŻENIA)

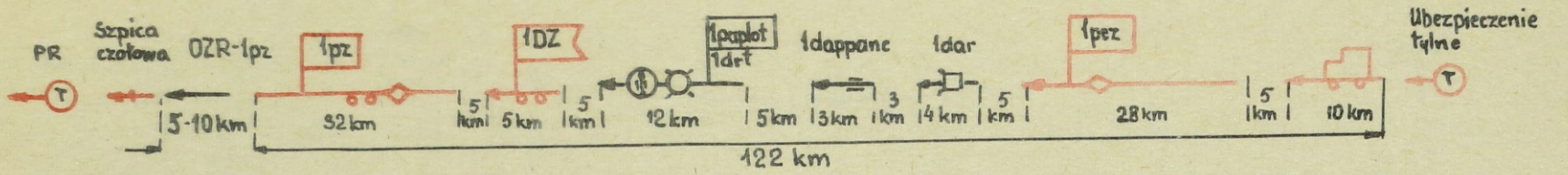

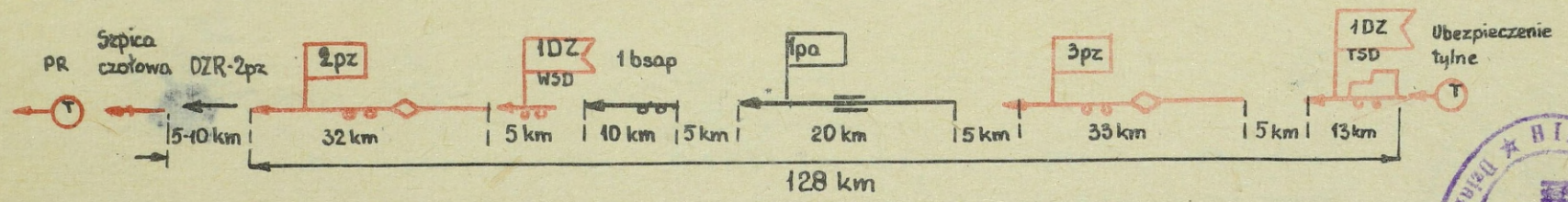

WYKONANO 500 EGZ 1-500 Bibl. Nauk. OZS; wyk. Zespół ofic. Druk ASG WP nr 01941/ww

BIBLIOTEKA NAUKOWA Dział Zbiorów Specjalnych ASG WP
Nr inw. 4 [illegible]

-434-

BIBLIOTEKA NARODOWA
44901

Załącznik 5

[redacted]

Egz nr .....

UGRUPOWANIE MARSZOWE DYWIZJI PO WYBUCHU WOJNY

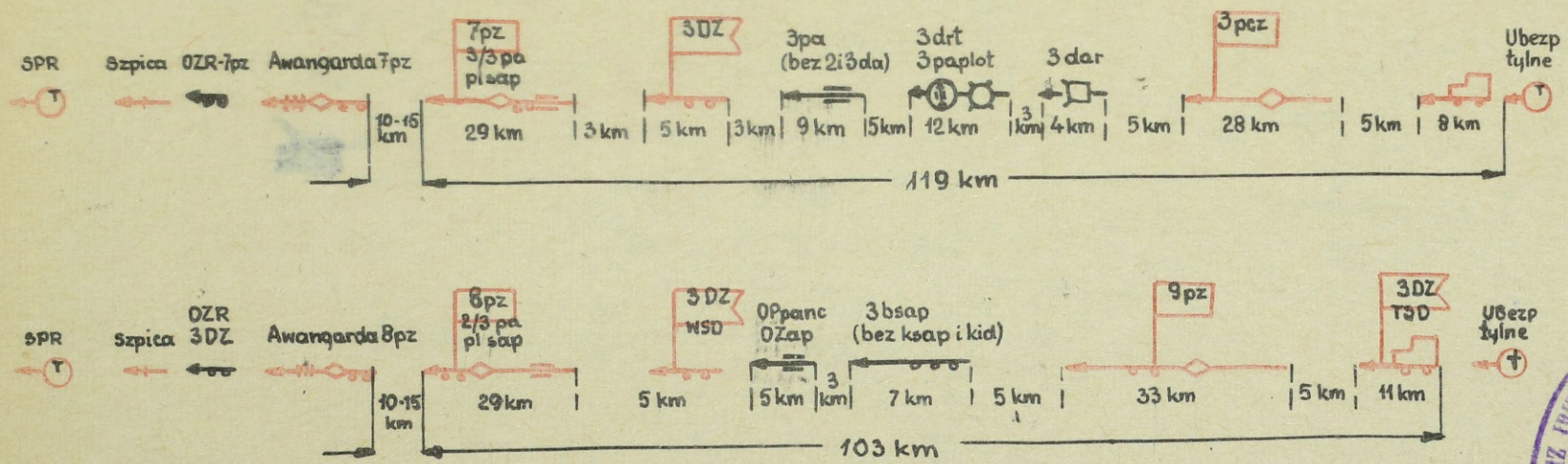

WYKONANO 500 EGZ 1-500 Bibl. Nauk. OZS.; wyk Zesp. ofic.; Druk ASG WP nr 01942/ww

BIBLIOTEKA NARODOWA ★ Archiwum Akt Nowych ★ ASG WP
Egz. 1

-438-

BIBLIOTEKA NAUKOWA AGH WP
Archiwum Działu Biblioteka Specjalnego
Nr ewid. 44901

Załącznik 6

[redacted]

Egz. nr.....

UGRUPOWANIE BOJOWE I ZADANIA DYWIZJI ZMECHANIZOWANEJ W NATARCIU (WARIANT)

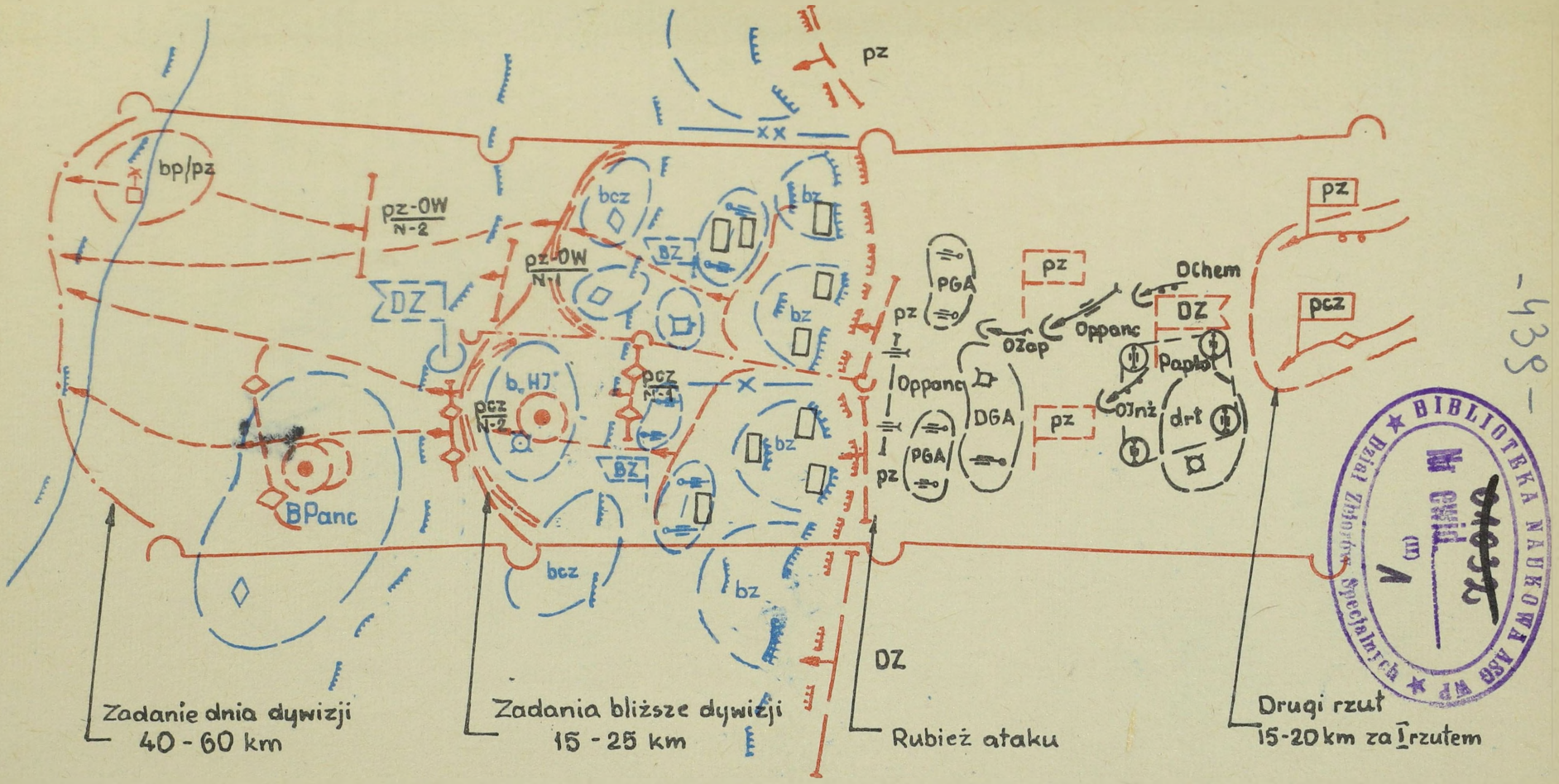

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP Dział Zbiorów Specjalnych

-438-

WYK. 500 EGZ 1-500 Bibl. Nauk OZS ; Opr. Zesp. ofic. Druk ASG WP nr 01943/ww

BIBLIOTEKA NAUKOWA AGH WP
Archiwum Główne Górnictwa w Katowicach
Nr ewid. 44901

NATARCIE DZ WZDŁUŻ WYBRZEŻA MORSKIEGO (WARIANT)

Załącznik 7

[redacted]

Egz nr .....

BIBLIOTEKA NAUKOWA ZSG WP
Nr ewid. 01944 (II) 1
Dział Zbiorów Specjalnych

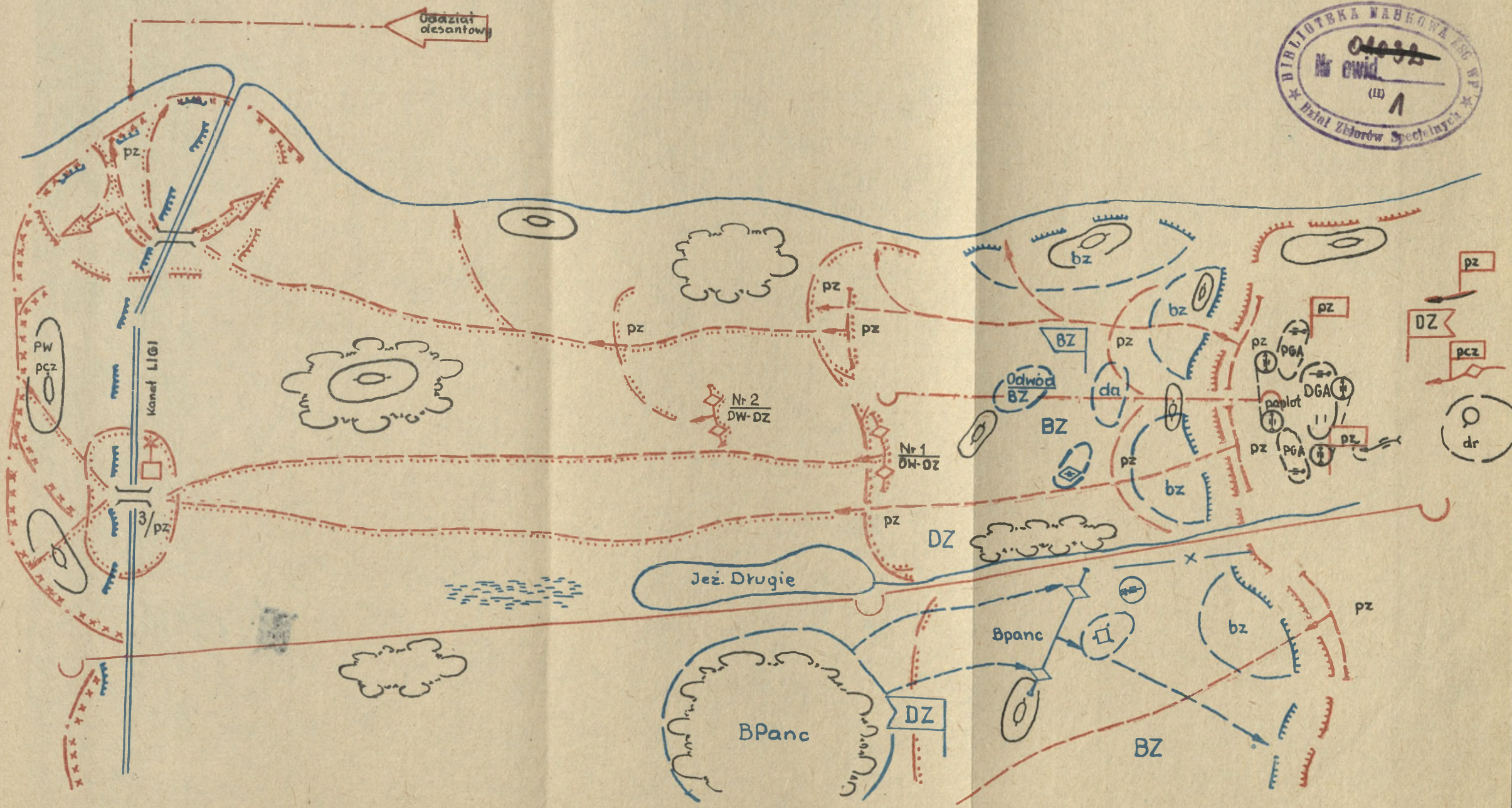

WYK. 500 EGZ 1-500 Bibl. Nauk OZS; wyk. Zesp. ofic. Druk ASG WP nr 01944/ww

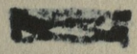

BIBLIOTEKA NAUKOWA AMW WP
Archiwum Działu Zbiorów Specjalnych
Nr ewid. 44801

BIBLIOTEKA NAUKOWA AON WP
Archiwum Zbiorów Specjalnych
K44P01

Załącznik 8

Egz nr .....

SPOSÓB PRZEJŚCIA MORZEM I MOŻLIWE ZADANIA DESANTU MORSKIEGO PODCZAS NATARCIA WZDŁUŻ WYBRZEŻA MORSKIEGO

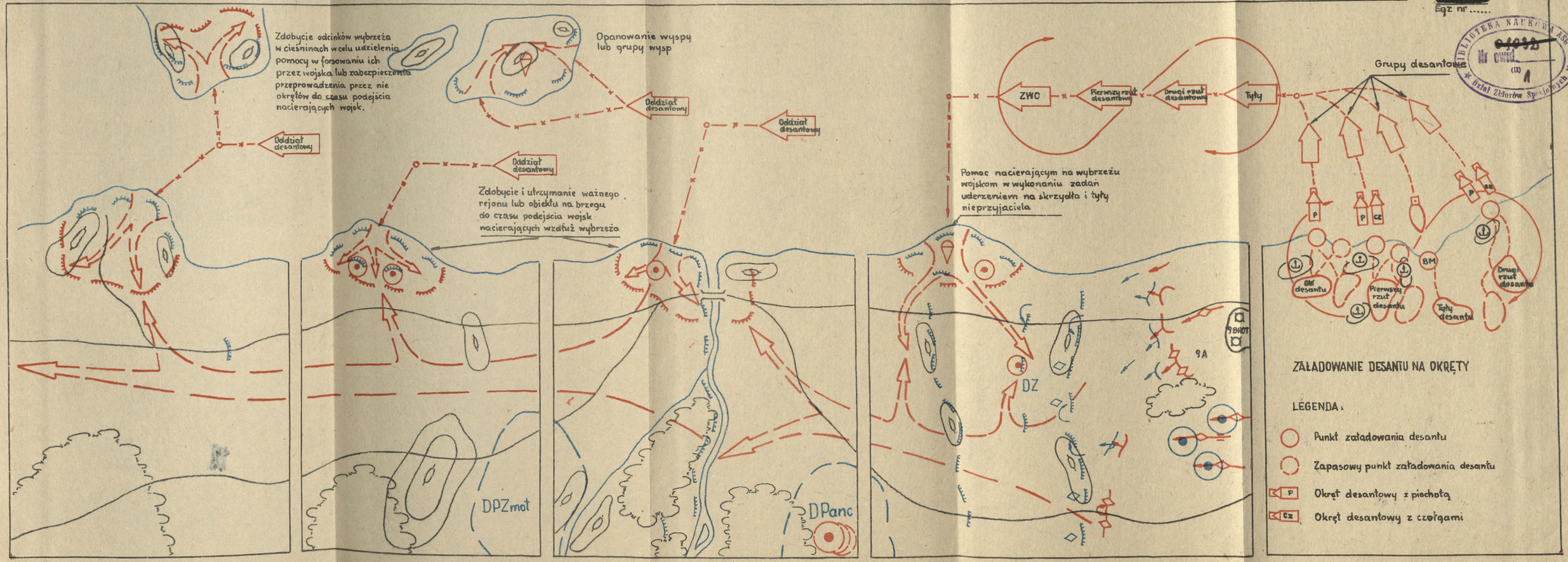

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Nr ewid. 01945 (II) A
Dział Zbiorów Specjalnych

WYKONANO 500 EGZ
Egz 1-500 Bibl. Nauk. OZS ; opr. Zesp. ofic. ; Druk ASG WP nr 01945/ww

Załącznik 11

[redacted]

Egz nr.....

UGRUPOWANIE BOJOWE DPanc W OBRONIE
(wariant)

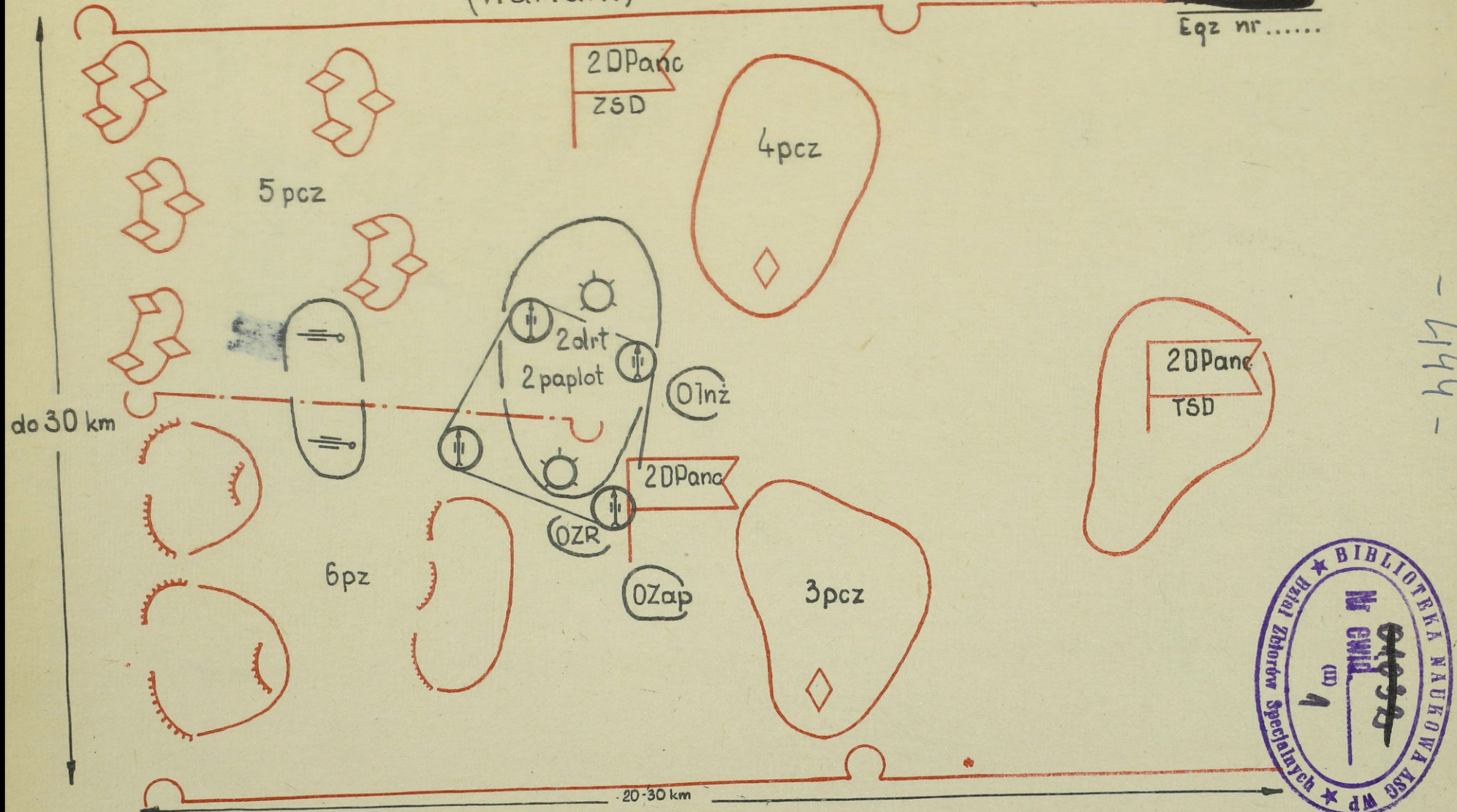

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Dział Zbiorów Specjalnych
Nr ewid. 01948 (II) 1

WYK. 500 Egz. 1-500 Bibl. Nauk. OZS. wyk. Zespół ofic. Druk ASG WP nr 01948/ww.

[redacted]

BIBLIOTEKA NAUKOWA AMG WF
Zbiory specjalne
[redacted] 46501

BIBLIOTEKA NAUKOWA AM we
[redacted]44901

Załącznik 9

Egz nr.....

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Nr ew. [illegible]
(II)
Dział [illegible] Specjalnych

LĄDOWANIE DESANTU (WARIANT)

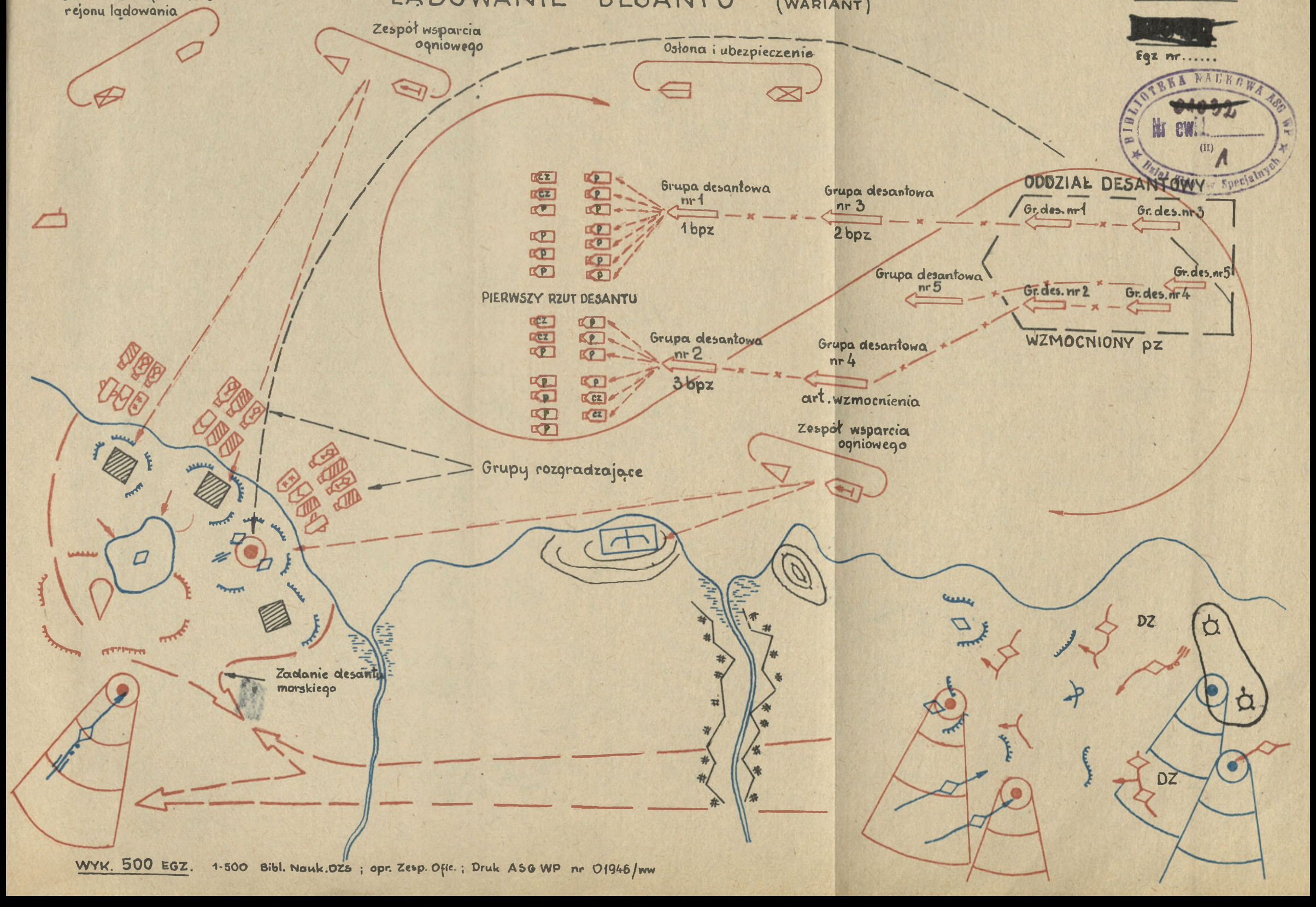

WYK. 500 EGZ. 1-500 Bibl. Nauk.DZS ; opr. Zesp. Ofic. ; Druk ASG WP nr 01946/ww

Załącznik 12

WYKONANIE KONTRATAKU DRUGIM RZUTEM DYWIZJI

[redacted]

Egz nr.....

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Nr ewid. 04095 (II) A
Dział Zbiorów Specjalnych

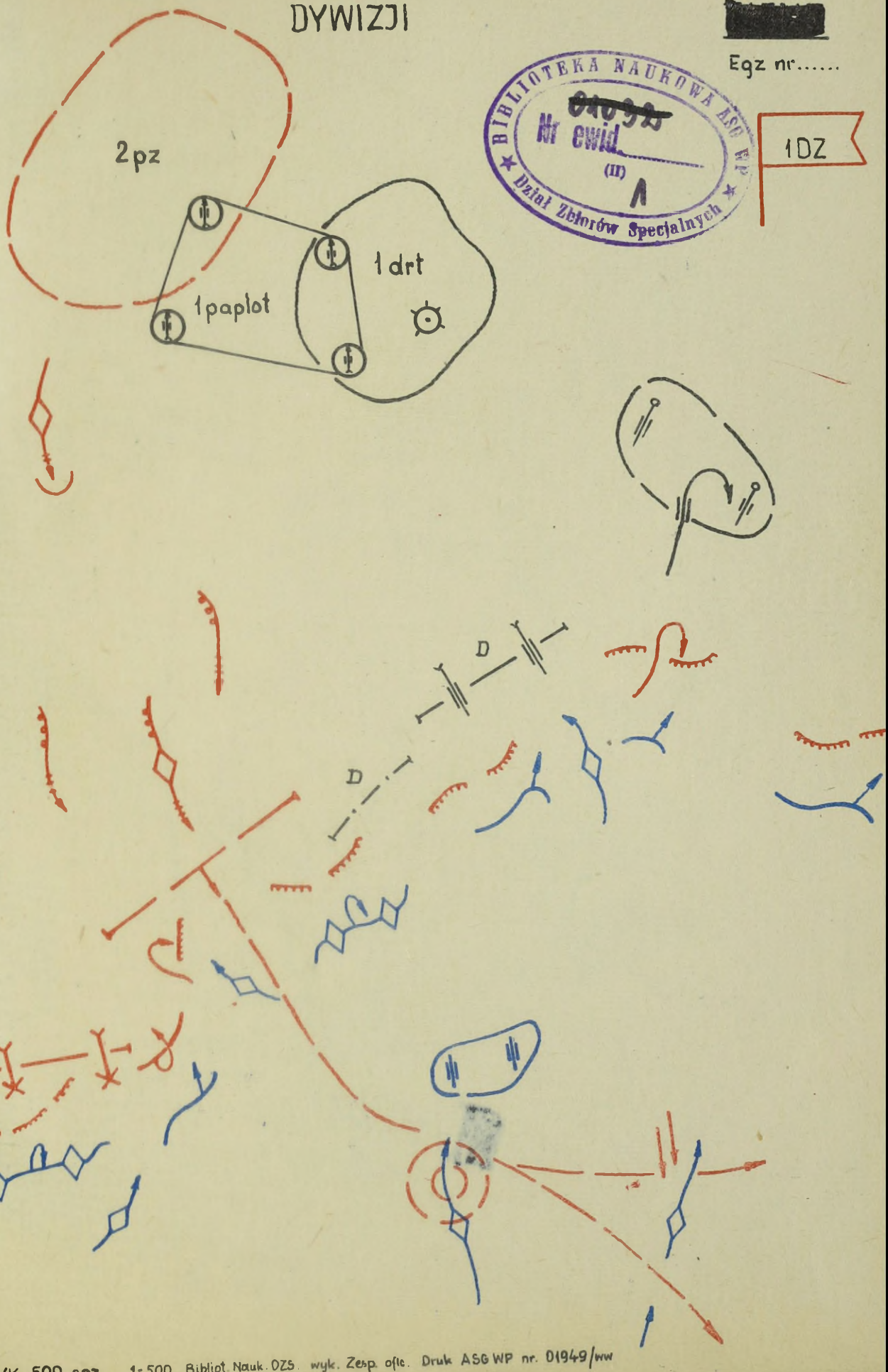

WYK. 500 egz. 1-500 Bibliot. Nauk. DZS. wyk. Zesp. ofic. Druk ASG WP nr. 01949/ww

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Działu Zbiorów Specjalnych
Nr ewid. 44801

BIBLIOTEKA GŁÓWNA AGH WF
Archiwum oddziału Zbiorów Specjalnych
Nr ewid. 44901

Załącznik 15

[redacted]

Egz nr .....

OBRONA DYWIZJI ZMECHANIZOWANEJ NA WYBRZEŻU MORSKIM (WARIANT)

BIBLIOTEKA ★ Dział Zbiorów Specjalnych ★ AGO WP
III cmil
(m) 1

- 446 -

WYK. 500 EGZ; 1-500 Bibl. Nauk. OZS; opr. Zesp. Ofic.; Druk ASG WP nr 01950/ww

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASW WP
Archiwum Wojsk Sowieckich
Nr ewid. 44801

Załącznik nr 1

[redacted]

Egz nr.....

FORMY DZIAŁAŃ RAJDOWYCH PROWADZONYCH PRZEZ ODDZIAŁY WYDZIELONE

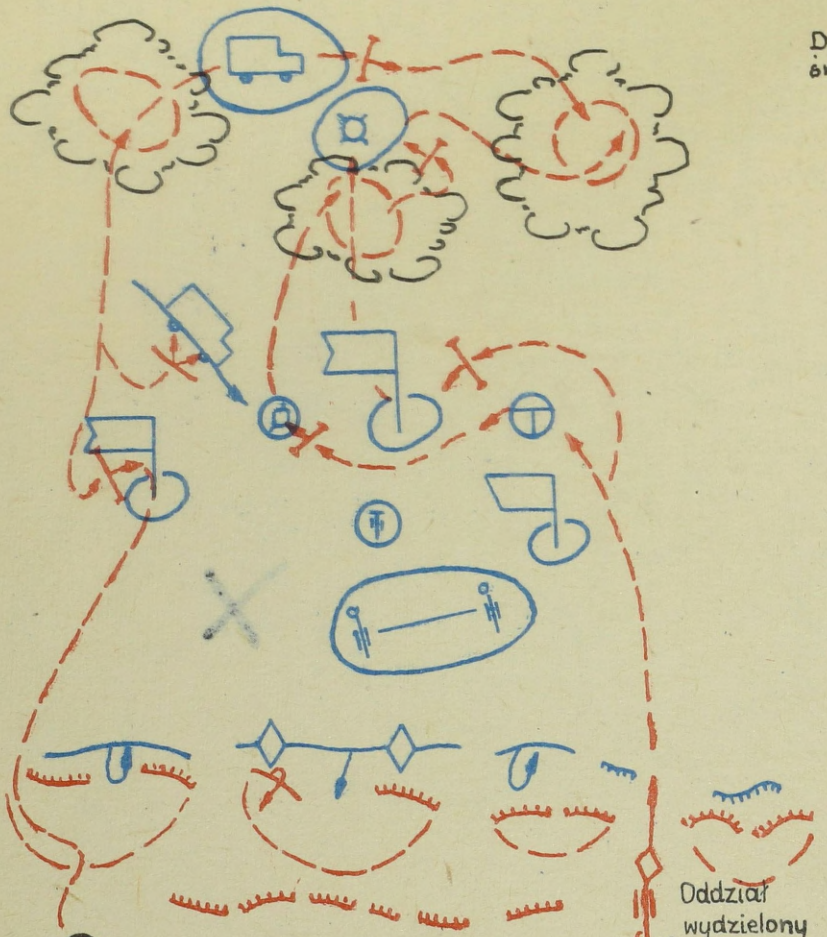

① Wyjście i przenikania w ugrupowanie bojowe nieprzyjaciela, zniszczenie jego obiektów w kierunku do sił własnych.

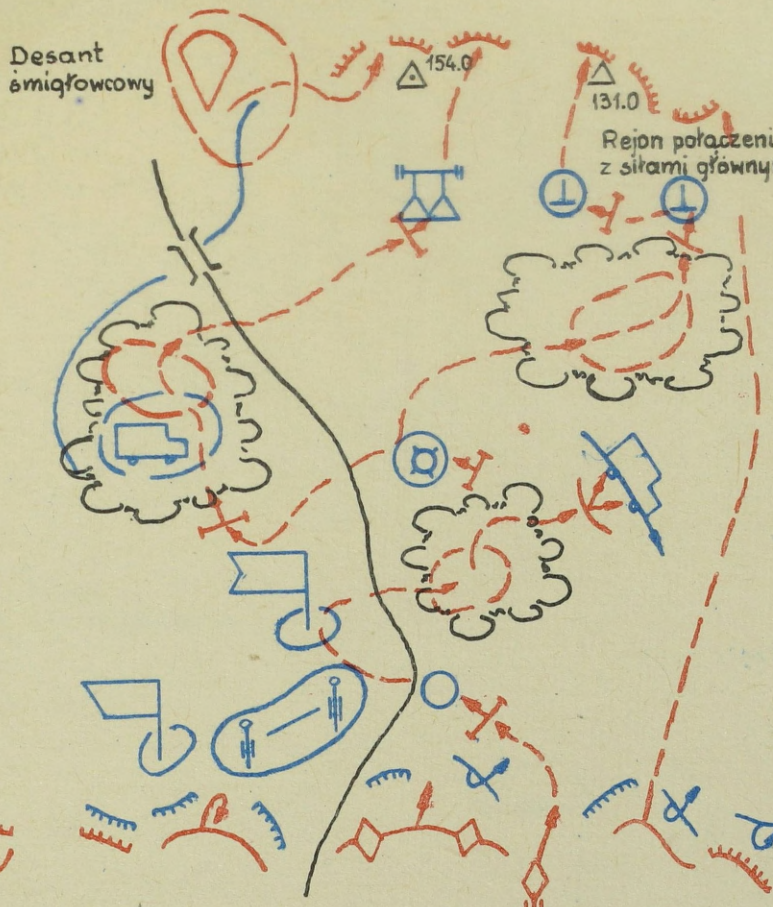

② Wyjście i przenikanie na tyły wpla z jednoczesnym przesuwaniem się w głąb jego ugrupowania i nisz czenia obiektów na określonym kierunku.

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP ★ Dział Zbiorów Specjalnych ★
Nr ewid. (II) [redacted]

-44-

WYKON. 500 EGZ. 1-500 Bibl. Nauk OZS. wyk. Zesp. ofic. Druk ASG WP nr O 1951/ww

BIBLIOTEKA NAUKOWA AGG WP
Archiwum Wojsk. Służby Zdrowia
Nr 44801

FORMY DZIAŁAŃ RAJDOWYCH PROWADZONYCH PRZEZ OW

Załącz...

[redacted]

Egz nr .....

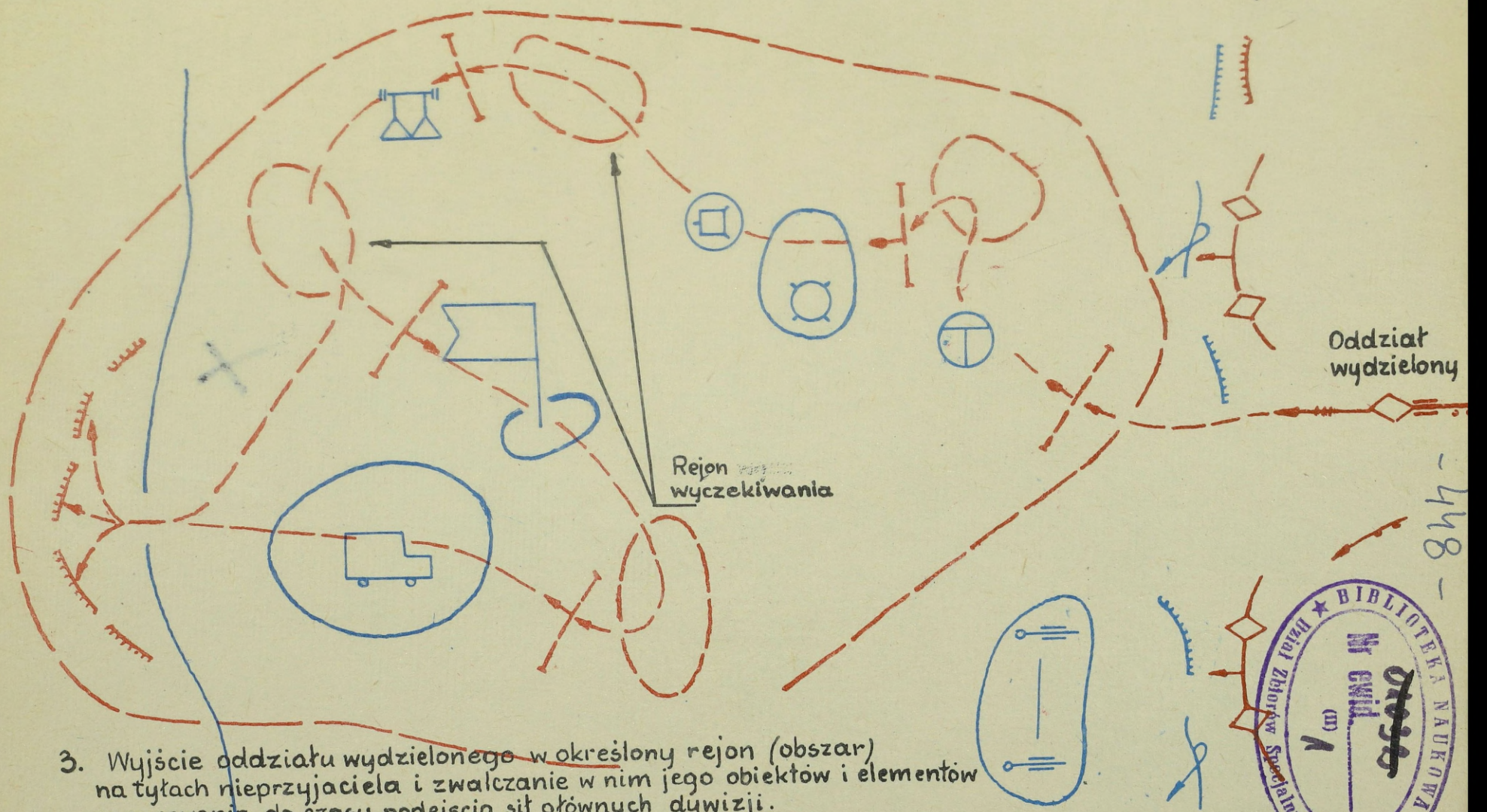

3. Wyjście oddziału wydzielonego w określony rejon (obszar) na tyłach nieprzyjaciela i zwalczanie w nim jego obiektów i elementów ugrupowania do czasu podejścia sił głównych dywizji.

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP Dział Zbiorów Specjalnych
Nr ewid. 7446
(III) 1

WYKON. 500 EGZ. 1-500 - Bibl. Nauk OZS. wyk. Zesp. Ofic. Druk ASG WP nr 01952/ww

- 448 -

BIBLIOTEKA NARODOWA ASG WP
Archiwum Wojsk Autorów Specjalnych
Nr ewid. 44901

Załącznik 16

GŁĘBOKOŚĆ ZADAŃ ODDZIAŁÓW WYDZIELONYCH PODCZAS PROWADZENIA DZIAŁAŃ RAJDOWYCH (WARIANT)

~~TAJNE~~

Egz. nr .....

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Nr ewid. 01952 (II) 7
Dział Zbiorów Specjalnych

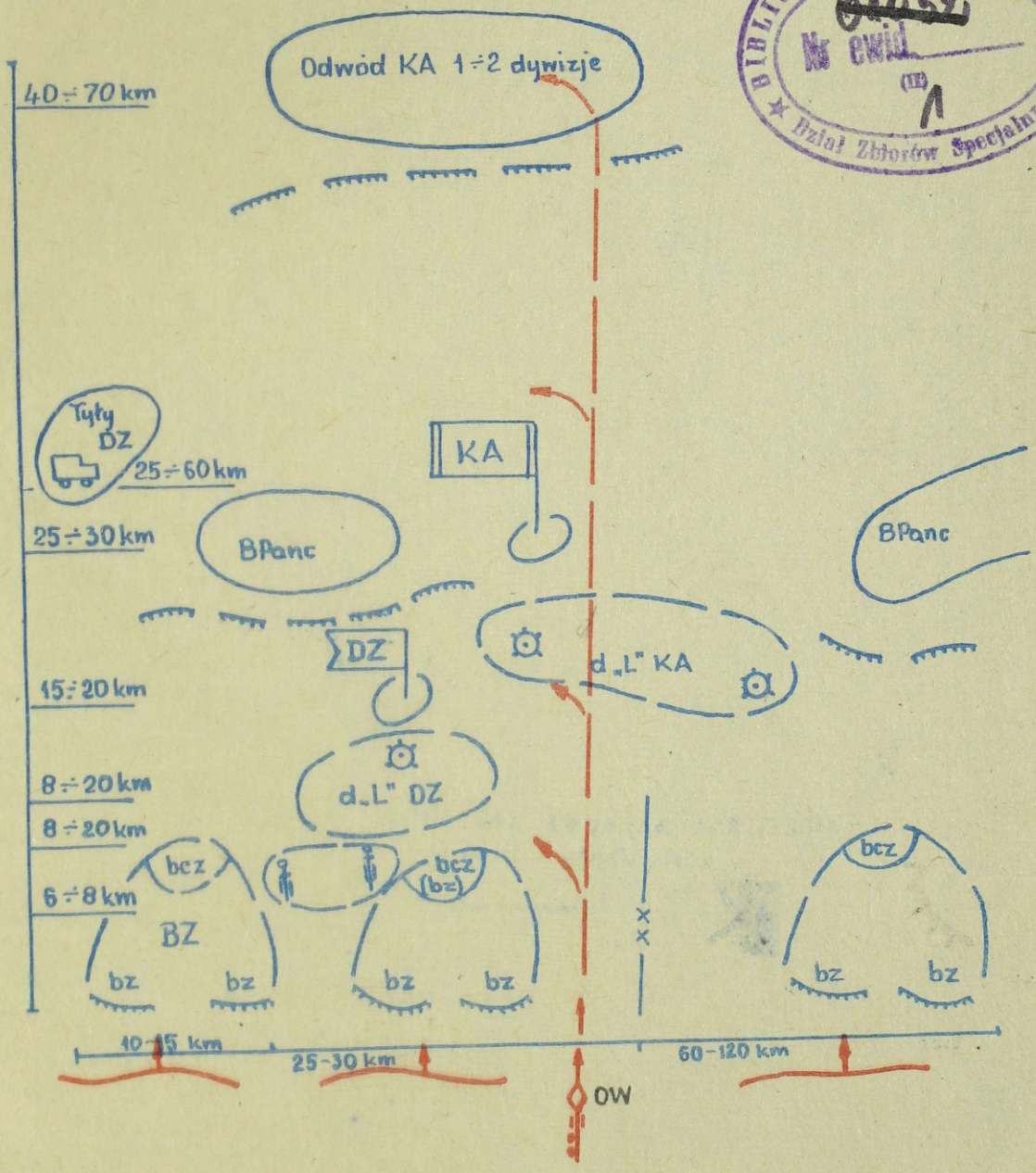

WYKONANO 500 EGZ
1-500 Bibliot. Nauk OZS
wyk. Zespół oficerów
Druk ASG WP nr 01953/ww

BIBLIOTEKA NAUKOWA ABW WP
Archiwum Urzędu Ministrów Specjalnych
[redacted] 4804